Doina Drăguț

CONSIDERAȚII

SITECH

Doina Drăguț

Considerații

DOINA DRĂGUȚ

Considerații

Editura SITECH
Craiova, 2025

Coperta & DTP: Doina Drăguț

© Doina Drăguț

Corectura aparține autorului

© 2025, Autor
Toate drepturile asupra acestei ediții sunt rezervate autorului. Orice reproducere integrală sau parțială, prin orice procedeu, a unor pagini din această lucrare, efectuate fără autorizația autorului este ilicită și constituie o contrafacere. Sunt acceptate reproduceri strict rezervate utilizării sau citării justificate de interes științific, cu specificarea respectivei citări.

Editura SITECH face parte din lista editurilor românești acreditate de CNCSIS și de asemenea face parte din lista editurilor cu prestigiul recunoscut de CNCS, prin CNATDCU, pentru panelul 4.

Editura SITECH Craiova, România
Calea Unirii, nr, 147, parter
Tel.: 0773 837 787
E-mail: office@sitech.ro

Descrierea CIP a Bibliotecii Naționale a României
DRĂGUȚ, DOINA
Considerații / Doina Drăguț – Craiova: Sitech, 2025
ISBN 978-606-11-8934-2

821.135.1-92

ISBN 978-606-11-8934-2

Precuvântare

Lucrurile cu adevărat esențiale sunt lucrurile simple

Am venit pe lume într-o dimineață de toamnă (28 oct. 1953), când vinul încă nu se potolise din fiert, când cerul era năpădit de păsările ce plecau spre țările calde, când bunicul meu tocmai părăsise lumea aceasta lăsând un gol fără margini în inima bunicii, când fratele meu abia împlinise cinci ani şi patru zile, între noi stând Sfântul Mare Mucenic Dimitrie, Izvorâtorul de Mir, când tatăl meu tocmai sosise la Craiova, la Spitalul Filantropia, cu trenul de şapte, şi s-a bucurat că are o fetiță.

Mi-am petrecut copilăria la țară (Silişstea Crucii, Dolj), unde am învățat mieii să pască, am luat premii la şcoală, am strâns spice de grâu pe câmpiile patriei cu detaşamentul şcolii, am cules porumbi, dar mai ales am citit cărțile bibliotecii din comună.

Am urmat cursurile Liceului „Nicolae Bălcescu" din Craiova, în prezent Colegiul Național „Carol I", unde am avut profesori deosebiți. Aici am venit în contact cu marea literatură universală, unde i-am descoperit pe Goethe, pe Shakespeare, pe Schiller, pe Baudelaire, pe Victor Hugo, pe Proust, pe Tolstoi, pe Dostoievski, pe Cehov, pe Puşkin etc. Aici am aprofundat operele marilor scriitori români: Eminescu, Blaga, Ion Barbu, Philippide, Rebreanu, Sadoveanu, Caragiale etc.

Am studiat la Facultatea de Matematică a Universității din Craiova, pe care am absolvit-o în anul 1977, unde am învățat să raționez prin reducere la absurd. Şi am mai învățat că oricare ar fi spațiul şi timpul în care te naşti, există un singur drum care te duce spre împlinirea destinului (destin pe care l-ai ales sau destin care a ales şi a călăuzit spre finalitate). Viața m-a purtat, până la urmă, spre informatică, considerând (pe bună dreptate) că este vârful cel mai de seamă al tuturor ştiințelor şi al tuturor activităților umane.

În anii 1981-1982, am făcut Studii postuniversitare de Ingineri de Sistem (soft) la Institutul de Conducere, Coordonare şi Cercetare în Informatică (ICCCI) Bucureşti.

Am lucrat ca matematician-programator la Centrul Teritorial de Calcul Electronic Slatina, apoi, din 1983, la Centrul de Calcul al Întreprinderii de Utilaj Greu din Craiova (venită prin concurs). Apoi am devenit şefa Centrului de Calcul al aceleaşi întreprinderi (prin concurs). Am participat la Simpozioane Naționale de Informatică cu lucrări proprii, lucrări ce au fost distinse cu premii.

Din 2002, când întreprinderea s-a privatizat, iar patronul, care a luat-o mai mult pe degeaba (pe 1 leu, cum se zvonea), a zis că „nu are nevoie de ăia cu calculatoare", mi-am depus cererea de demisie şi am plecat. Am lucrat o perioadă scurtă în învățământ, ca profesor de matematică şi informatică, apoi am plecat în presa scrisă, trecând prin toate etapele: redactor, secretar general de redacție, redactor-şef adjunct şi apoi fondator şi redactor-şef al revistei de cultură *„Constelații diamantine"*, revistă pe care am înființat-o în septembrie 2010, împreună cu scriitorii Al. Florin Țene, N. N. Negulescu şi Janet Nică. Revista este lunară şi a apărut (şi apare) timp de peste 15 ani cu precizia unui ceas elvețian, deşi colectivul de conducere s-a mai schimbat (reîmprospătat). Încă de la început, revista s-a axat pe cultul valorii, depăşind limitele naționalismului, cu o deschidere spre universalitate. Principiile, care au stat, şi stau, la temelia selectării materialelor, sunt autenticitatea, originalitatea compozițională şi expresivitatea artistică. Ca loc ineluctabil de manifestare a spiritului, revista pune în valoare, dincolo de aspectele artei contemporane (grafică, design, pictură), şi mijloacele moderne de abordare computerizată, devenind o îmbinare armonioasă de simboluri expresive, ce poartă amprenta raționalului şi dau sens istoric materiei.

Încă din copilărie, am cochetat cu literatura (făceam cele mai bune compuneri la şcoală), văzând în ea o evadare din câmpul cifrelor şi al domeniilor în care funcțiile erau continui, derivabile, integrabile, discontinui etc. Tot din copilărie am îmbinat rigoarea matematicii cu mirificul rafinament al artei, sub deviza *„Ars longa, vita brevis"*. Am vrut să fixez cu ajutorul culorilor eternitatea în mişcare, am vrut să depăşesc clipa încercând să fiu dincolo de timp şi să găsesc o legătură între materie şi idee pentru a creea emoția, încântarea, admirația, frumusețea. Am participat, în perioada tinereții, cu lucrări în acuarelă, la expoziții colective de pictură.

Dominată de întrebările *„De unde venim? Ce suntem? Încotro ne îndreptăm?"* (titlul celebrului tablou al lui Paul Gauguin), care sunt

întrebările oricărui individ în fața destinului său şi care se află la baza oricărei biografii, consider că opera de artă şi opera literară (cei hărăziți pot spune astfel) nu sunt altceva decât exteriorizarea însăşi a artistului/scriitorului. Sunt formele lăuntrice care se înfăptuiesc mai întâi în interior şi care apoi izbucnesc cu toată forța în afară.

În copilărie, am fost atrasă şi de mirajul cuvintelor încrucişate, al criptografiilor, al hipocrenelor, al triverbelor şi biverbelor. Am colaborat la revista „Rebus" cu probleme de enigmistică.

În literatură, am debutat relativ târziu, la 24 de ani, după terminarea facultății, în revista „Luceafărul". Întotdeauna am pus pe primul plan activitatea profesională (informatică), unde m-am bucurat de prețuirea şefilor şi a colegilor.

După 1990, am obținut numeroase premii şi diplome de excelență la concursuri şi festivaluri de creație literară, am colaborat la revistele de literatură importante ale țării şi la Radio „Oltenia" Craiova.

Activitatea şi talentul au fost răsplătite cu numeroase distincții, precum: C*ertificate of Appreciation* by Math & Sciences Department of the University of New Mexico Gallup Branch; *Diplomă de excelență* conferită de Uniunea Epigramiştilor Olteni; *Diplomă de excelență* acordată de Societatea Scriitorilor Olteni; *Diploma Virtutea Literară*, acordată de Liga Scriitorilor Români; *Diplomă de excelență* acordată de Mesagerul Olteniei; *Diplomă de Membru de onoare* al International Association of Paradoxism; *Diplomă de excelență* la Festivalul Internațional de Poezie „Mihai Eminescu" Drobeta Turnu Severin; *Diplôme d'Excellence* du Festival Mondial de Poésie „Mihai Eminescu", *pour la promotion de la culture nationale et mondiale*, acordată de Academia Internațională „Mihai Eminescu"; *Diplôme Ambassadeur Culturel*, conferită de Fundația Europeană „Mihai Eminescu" şi Academia Internațională „Mihai Eminescu"; *Médaille „Mihai Eminescu" pour ses mérites dans l'activité culturelle nationale et mondiale*, conferită de Comitetul Executiv al Academiei Internaționale „Mihai Eminescu", *Diplomă de excelență* conferită de Societatea Cultural-Ştiințifică „Rădineşti-Gorj", Premiul *Opera Omnia* conferit de Atelierul Național de Poezie şi Critică a Poeziei „Serile la Brădiceni", C*ertificate of Recognition* - In-ternational Association of Paradoxism - University of New Mexico Gallup, C*ertificate of Excellence* - Neutrosophic Science International Association etc.

Editorial, am debutat în 1994 cu volumul de poezii *„Ceasuri de îndoieli”*, având prefața scrisă de criticul literar Ovidiu Ghidirmic,

În demersul meu creativ, am căutat mereu să împac matematica (profesia mea de bază) cu celelalte pasiuni care m-au ghidat în viață (pictură, rebus, literatură, filosofie, ziaristică, informatică). Poezia este o îmbinare armonioasă între matematică şi literatură, între matematică şi artă, între matematică şi viață, între matematică şi ceea ce există dincolo de viața terestră. După cum se ştie, încă din antichitate, filosoful şi matematicianul grec Pitagora punea la baza întregii realități teoria numerelor şi a armoniei. Ideea filosofică principală a pitagorismului este că *„numerele reprezintă esența lucrurilor, iar universul este un sistem ordonat și armonios de numere și raporturi numerice”*. Punctul de plecare al teoriei pitagoreice despre principiul numeric al lumii este *„unitatea”* sau *„monada”*. Aristotel spunea că în concepția pitagoreică *„numărul constituie substanța tuturor lucrurilor”* („Metafizica”) și că *„lucrurile constau din imitația numerelor”*.

Scrisul nu este o meserie ca oricare alta, scrisul înseamnă artă, înseamnă o formă de libertate în exprimare, transformarea sentimentelor lăuntrice în emoții exterioare la care să participe şi cititorul, înseamnă comunicarea gândurilor şi ideilor în simboluri expresive. În acest sens, Delacroix spunea: *„Dați-mi noroi de pe stradă şi, dacă-mi lăsați libertatea să-l înconjur după placul meu, voi face din el carne de femeie, cu o tentă fermecătoare.”*

Cine sunt eu ca scriitor, ca matematician, ca om, de unde vin şi unde mă duc? Sunt cele mai grele întrebări la care trebuie să răspundă cineva, atunci când este vorba despre el. Nu ştiu, dar am învățat că **lucrurile cu adevărat esențiale în viață sunt lucrurile simple, care sunt chiar lângă noi, dar pe care nu întotdeauna le vedem şi alergăm de cele mai multe ori să le căutăm în altă parte.**

Doina Drăguț

Considerații asupra unor scriitori clasici

Eminescu – Național şi Universal

Voi fi, poate, şi eu, tributară concepției după care, vorba lui Arghezi, pentru a fi universal, trebuie să fii național. Arghezi se referea, în conferința sa din 1943, de la Ateneul român, la nimeni altul decât Eminescu.

Sunt popoare care îşi revendică atributul de poet național pentru unul sau altul dintre exponenții spiritului locului; sunt şi altele care nu îşi pot revendica acest titlu.

Englezii au, pe lângă alte valori recunoscute, un autor incontestabil: Shakespeare. Poet şi dramaturg.

Italienii nu ştiu să aleagă între Dante Alighieri, cu a sa *„Divina comedia”* şi Francesco Petrarca şi al său *„Il canzoniere”*.

Nemții îl au pe Goethe (deşi nici prietenul său, Schiller, nu este mai prejos).

Nordicii se laudă cu poveştile lor despre vikingi şi cu saga-urile lor (finlandezii, cu „kalevala”).

Portughezii îl au pe Fernando Pessoa, poet şi eseist, reprezentantul modernismului lusitan. Criticul american Harold Bloom, în cartea sa *The Western Canon* (*Canoanele vestului*), afirma despre Pessoa că, alături de Pablo Neruda, este cel mai reprezentativ poet al secolului XX.

Sârbii îl au pe Ivo Andrić, laureat al Premiului Nobel în 1961, *pentru forța epică cu care a zugrăvit motive şi destine din istoria țării sale* (Motivația Juriului Nobel).

Albanezii se laudă cu prozatorul Ismail Kadare, considerat unul dintre cei mai importanți scriitori europeni ai secolului XX şi o voce universală împotriva totalitarismului, lucrările lui fiind publicate în peste 40 de țări.

Ungurii îl au pe Petöfi Sandor, poet romantic. Filosoful Friedrich Nietzsche a fost atras de melancolia unora dintre poeme şi a compus mai multe lied-uri romantice, cu ocazia Crăciunului din 1864.

Polonezii se laudă cu marele Sienkiewicz, romancier şi nuvelist, unul dintre cei mai mari prozatori polonezi (laureat Nobel în 1905) şi cu Czeslaw Milosz (laureat Nobel în 1980 - motivația Juriului: *„a ilustrat, cu o perfectă clarviziune, condiția precară a omului într-o lume dominată de conflicte profunde”*).

Rusimea a dat multe nume remarcabile: Tolstoi (considerat unul dintre cei mai importanți romancieri ai lumii, care alături de Fiodor Dostoievski, este unul dintre scriitorii de seamă din timpul perioadei cunoscută ca *vârsta de aur a literaturii ruse*); Dostoievski (unul din cei mai importanți scriitori ruşi, operele sale având un efect profund şi de durată asupra literaturii, filozofiei, psihologiei şi teologiei secolului al XX-lea); Cehov (medic, prozator și dramaturg - a sondat adâncimile naturii umane, fiind considerat principalul reprezentant al realismului rus de la sfârşitul secolului XIX); Gogol (prozator şi dramaturg, drept calitate principală a creației lui Gogol fiind *fidelitatea sa extraordinară față de realitate*, după cum afirma Bielinski); Esenin (unul dintre poeții cei mai îndrăgiți ai Rusiei, dotat cu frumusețe fizică şi cu o personalitate romantică), Maiakovski (poet şi dramaturg. Adevărat „copil al secolului”, Vladimir Maiakovski, este poetul care „a săvârşit una dintre cele mai mari revoluții literare cunoscute de istoria literaturii universale). Puşkin, poet și dramaturg clasic din perioada romantică, este considerat cel mai mare poet rus şi fondatorul literaturii ruse moderne. Puşkin este marele poet național al poporului rus. „Numele lui Puşkin - scria Gogol - cheamă de îndată în minte ideea de poet național al poporului rus. Opera lui a strâns laolaltă ca într-un lexicon întreaga bogăție, vigoare şi suplețe a limbii ruse. Puşkin constituie un fenomen extraordinar şi, poate, unic al vieții spirituale a poporului rus”.

Franțuzii, şi ei, au dat culturii universale autori de marcă (nu-i amintesc pe toți, pentru că lista ar fi foarte lungă): Blaise Pascal (matematician, fizician şi filosof francez având contribuții în numeroase domenii ale ştiinței, în filozofie şi teologie); Racine (mare dramaturg, cunoscut prin piesele de mare succes: *Andromaca*, *Fedra*, *Britanicus*, *Berenice* etc., membru al Academiei franceze), Molière (scriitor, dramaturg, unul dintre maeştrii satirei comice, a inaugurat comedia de moravuri); Victor Hugo (poet, dramaturg şi romancier, un exponent al curentului literar romantic); André Malraux (scriitor, ziarist şi om

politic); Albert Camus (romancier, dramaturg şi filozof, reprezentant al existențialismului. În anul 1957 a primit Premiul Nobel pentru Literatură - Motivația Juriului: *pentru importanta lui creație literară care, cu o lucidă stăruință, aruncă o lumină asupra problemelor conştiinței umane din vremea noastră)*; Jean Paul Sartre (filozof francez, reprezentant al existențialismului, scriitor, jurnalist şi militant social. A influențat profund generația care i-a urmat. În anul 1964 i s-a acordat Premiul Nobel pentru Literatură, dar acesta l-a refuzat) etc.

Revenind la ideea inițială: câte popoare îşi pot declara că au un poet național? O anchetă întreprinsă în urmă cu câțiva ani în mediile culturale franceze, privitoare la un poet național, scotea la iveală faptul că cel mai reprezentativ poet al Franței rămâne, totuşi, Victor Hugo.

Mulți dintre exponenții culturilor de peste mări şi țări, cunoscători ai realităților culturale din România şi din lume, au conchis că România are un poet național: **Mihai Eminescu**.

Este surprinzător, de aceea, că unii intelectuali sau falşi intelectuali îi contestă acest calificativ.

Eminescu n-a trăit decât 39 de ani. După perioada încercărilor, geniul său s-a manifestat numai vreo 12-13 ani. Aceşti ani au fost suficienți pentru a se impune în contemporaneitate şi, mai ales, în posteritate; pe lângă detractorii de ieri şi de azi, efigia lui Eminescu trece imperturbabilă; motiv pentru care Marin Sorescu, unul dintre marii poeți ai secolului XX, a scris acel vers memorabil: *„Trebuiau să poarte un nume: Eminescu”*.

Doina Drăguț

Arghezi, între teluric şi celest

Fără a apela, acum şi aici, la textele lui Tudor Arghezi, propun o reconsiderare a traseului poetului *„Cuvintelor potrivite”*, al *„Agatelor negre”*, al *„Florilor de mucigai”*, al *„Cimitirului Buna-Vestire”*, între teluric şi celest. G. Călinescu îi acorda, după capitolul consacrat lui Eminescu, cel mai însemnat spațiu din *„Istoria literaturii române de la origini până în prezent”*. Capitolul se intitula *„Fenomenul arghezian”*. La vremea aceea, în 1940-1941, când „divinul critic” da forma finală a *„Istoriei...”*, Arghezi avea aproape 60 de ani, iar exegetul - cu puțin peste 40. Arghezi se lăuda cu faptul că l-a văzut pe Eminescu; pe Calea Victoriei; era la vârsta pantalonilor scurți; depoziția sa, în acest caz, trebuie citită cu reticență. G. Călinescu, însă, născut la 10 ani de la trecerea în eternitate a Poetului Național, avea să purceadă, fără prejudecăți, la cărțile care au devenit de referință: *„Viața lui M. Eminescu”* şi *„Opera lui M. Eminescu”* (în 5 volume). *Fenomenul arghezian* irumpea, din paginile volumului de debut, *„Cuvinte potrivite”*, la 47 de ani. Arghezi avea atunci o experiență revuistică de aproape 30 de ani. Scrisese şi în reviste fără orientare, adică eclectice, şi în reviste efemere („Liga ortodoxă”), dar care au însemnat ceva în devenirea întru modernitate a literaturii române şi a culturii româneşti în ansamblu.

Măruntul (la trup) frate şi, apoi, monah, Ion N. Theodorescu avea să renunțe la viața de la Mănăstirea Cernica, cu toate că acolo a adâncit studiul cărților sfinte şi a scris unii dintre *psalmi*. Atras de lumea mireană, Arghezi a ajuns să se îndoiască şi de adevărurile sacre. Avea să plătească, peste ani, această îndoială; în anii ’50, când, după ce se bucurase de toate onorurile, trăia din banii primiți pe cireşele vândute în poarta casei de la Mărțişor. Avusese puterea (verbului) şi gloria până atunci. Din celestul (sau slujitor al celestului), care fusese, Arghezi devine un terrier alături de coana Paraschiva. Celestul îl învinge însă pe teluric, chiar dacă, aşa cum spun exegeții (?) mai noi, *fenomenul A*rghezi a făcut pactul cu diavolul. Ar fi putut fi băgat, în anii ’50, şi el

la puşcărie; avea atunci 69 de ani; n-a făcut detenție, dar a fost marginalizat. După cum se ştie, de asemenea, un „merit" a avut şi Sorin Toma: acela de a fi scris, în „Scânteia", infamul text *„Tudor Arghezi, putrefacția poeziei sau poezia putrefacției"*. (Fostul redactor-şef de la Scânteia, blamat de atâta vreme şi de atâția, încerca să revină la vreo 90 de ani, în actualitate, pentru a se disculpa de textul respectiv, punându-l pe seama altora. Tot în această lungă paranteză mai trebuie amintit că tatăl lui Sorin Toma, „celebrul" autor al poeziilor ocazionale din perioada proletcultismului, modestul - ca profesie şi talent -, se făcea remarcat ca traducător al versurilor semnate de Carmen Syllva. Monstruoasă alianță: cel care traduce în româneşte pe fosta regină şi poetă avea să devină poetul de curte al comuniştilor din România ! Ce-i drept, mai erau la putere şi „românii" Ana Pauker, Iosif Chişinevski, Teoharie Georgescu ş.a.).

Arghezi spunea, cândva, că nu-i pare rău că toată viața a fost înjurat; îi părea rău că a fost înjurat prost. În puterea gloriei, la 20 de ani de la întârziatul său debut editorial, şi la 67 de ani de viață, cel care, comiliton cu Pamfil Şeicaru („etajul şi şantajul"), avea să-i spună ministrului de Interne de atunci, Tancred Constantinescu, căruia i se zicea şi „Porcu" şi care a avut un merit deosebit în ridicarea casei de la Mărțişor, o celebră apoftegmă: „corb la porc nu scoate ochiul"; el, Arghezi, avea să îndure reversul acțiunilor sale publicistice; înjurase în stânga, înjurase în dreapta, fără să ştie încotro se îndreaptă Istoria. Fostul monah de la Cernica, modestul ceasornicar din Elveția, Tudor Arghezi se pomenea vânzător de cireşe. Celestul psalmist era redus la condiția unui oarecare teluric. Vremurile n-au fost, aşa de negre, precum se spune. A fost şi o orientare a puterii (pe care trebuie s-o apreciem cu măsură), au fost şi *aparatnici* constructivi (a se vedea volumul lui Pavel Țugui: *„Amurgul demiurgilor";* Pavel Țugui inserează la capitolul consacrat lui Arghezi şi câteva misive primite de la marele poet; ele sunt o dovadă irefutabilă a aserțiunii anterioare).

Celestul Tudor Arghezi de până în 1948 devine, până în 1955, un teluric. Scrie despre răscoala din 1907, scrie *„Cântare omului"*, traduce din Krâlov, spre a supraviețui. Repus în drepturi, adică recunoscându-i-se valoarea, Arghezi este lăsat să publice tot ceea ce vrea, în *„Contemporanul"* condus de G. Ivaşcu, un atlet al jurnalisticii româneşti. Regimul de atunci ajunsese la concluzia că nu poți ieşi în

lume fără valori culturale. Arghezi este tradus peste tot; şi de obscuri (atraşi de sejururi în România), şi de nume celebre, precum Salvatore Quasimodo (a cărui lecțiune din poetul *„Cuvintelor potrivite”* n-are nici o altă valoare decât aceea că este semnată Quasimodo). În aceeaşi perioadă, teluricul Arghezi redevine celest şi publică meditații despre viață şi lume, în registru biblic, în toate revistele României. Când avea să treacă la cele veşnice, în iulie 1967, Tudor Arghezi redevenise ceea ce fusese înainte de 1948: cel mai important poet de după Eminescu.

Merita Arghezi 7-8 ani de ostracizare? Categoric, nu! Trebuia să facă acele mici concesii cu guvernanții? (deşi le-a făcut abil). Nu se ştiu multe lucruri despre relațiile personale dintre Arghezi şi Călinescu. Mai în vârstă cu 18 ani decât „divinul critic”, Arghezi i-a supraviețuit acestuia cu 2 ani şi ceva (martie ’65 - iulie ’67). Textul din 1941, al lui G. Călinescu, despre T. Arghezi, *„Fenomenul arghezian”*, are cel mai inspirat titlu, deşi despre poetul de la Mărțişor au scris strălucit şi alți *monştri sacri* ai criticii literare româneşti.

Am încercat, fără a apela la texte, să reiterez un traseu între teluric şi celest al lui Tudor Arghezi. Om cu picioarele pe pământ, gospodarul Arghezi se înalță până în Tăria Cerurilor, de unde este trântit la pământ; numai că el, ceasornicarul de altădată, pune scara şi se urcă, prin ultimele volume, către cer. Au încercat, în ultimii ani, unii pretinşi specialişti în literatura română de după război, să-i fure, să-i taie scara meşterului *„Cuvintelor potrivite”*. Efort zadarnic, pentru că Meşterul fusese primit în ceruri.

Traiectoria lui G. Călinescu

Orgolios din fire, poate chiar din cale-afară, Călinescu îşi ortografia prenumele foarte simplu: „G". Exeget al lui Eminescu, „divinul critic" a observat că, după unele tribulații şi după ce Iosif Vulcan, la *„Familia"*, i-a schimbat numele din „Eminovici" în „Eminescu", şi Eminescu îşi semna textele înaintate lui Titu Maiorescu şi Iacob Negruzzi („secretar perpetuu" al revistei *„Convorbiri literare")* cu inițiala „M". Gheorghe Călinescu (pe numele său adevărat) semna numai cu „G. Călinescu". Marele personaj al culturii româneşti nu era singular în acest demers; congenerii săi: N(icolae) Davidescu făcea scandaluri de presă când, unul dintre criticii importanți îi scria numele întreg, iar prozatoarea Ioana Postelnicu, membră a cenaclului lui E. Lovinescu făcea „alergie", când i se spunea „romanciera", iar nu „romancierul".

Şi Călinescu a resimțit această nevoie a unei sigle nominale; a şi început, devreme, să semneze esențializat. Toate cărțile sale au apărut sub semnătura „G. Călinescu". Oltean prin ascendență, ca şi Sadoveanu, G. Călinescu a trăit în Moldova şi a învățat la şcoala lui G. Ibrăileanu (nici acesta nu semna „Garabet", ci doar „G. Ibrăileanu"), de unde primea mesaje de la *„Sburătorul"* lui E. Lovinescu (şi acesta semna simplu: „E. Lovinescu"). Terminându-şi studiile la Iaşi şi Bucureşti, G. Călinescu pleacă la Roma, unde cercetează lucrările unor călători străini despre țările române prin veacul de mijloc. Se întoarce în țară, lucrează ca profesor în învățământul liceal, apoi devine agregat la Facultatea de Litere şi Filosofie a Universității din Iaşi. G. Călinescu, la 30 şi ceva de ani, simte că poate să fie un prozator şi scrie romanul *„Enigma Otiliei"*. Îi urmează cărțile despre Eminescu şi Creangă, îi urmează revista *„Jurnalul literar"* (în a cărei prime serii miza pe G. Ivaşcu, Al Piru, Grigore Mărgărit). Era la Universitatea din Iaşi, pe vremea aceea. Războiul de-al doilea impune schimbarea unor structuri, a unor funcții şi transferul unor instituții, ori oameni, dintr-o parte în alta a țării. Cei care nu ştiu despre unele din acestea pot afla din cartea

postumă a lui Lucian Blaga, *„Luntrea lui Caron”:* Marea Universitate din Iaşi ajunsese mutată parțial pe lângă Alba-Iulia; Marea Universitate din Cluj a fost strămutată la Sibiu. G. Călinescu se mută la Bucureşti şi, împreună cu alți intelectuali, adoptă linia social-democrației. Frustrat, prin origine, este posibil ca G. Călinescu, precum Matei Caragiale (vrem, nu vrem, copil din flori) să fi încercat, şi el, sentimentul teoretizat de Freud. Îşi ia în serios *misia ş*i purcede la treabă. Are duşmani, are prieteni; prieteni care, unii dintre ei, i-au făcut mari servicii (Al. Rosetti), dar pe care i-a ridiculizat în romanele de mai târziu. La Facultatea de Litere şi Filosofie din Bucureşti, G. Călinescu avea rivali pe măsură; îl amintesc, aici, pe D. Caracostea (cel care, în 1948, l-a propus pe G. Călinescu într-un scaun academic). G. Călinescu se înscrie, şi el, după război, în lupta pentru o nouă societate; era vorba de o presimțire. Era perioada în care Ion Petrovici, filosoful, era ministru al Educației Naționale; era perioada în care Lucian Blaga lucra la *legații* prin Polonia, Elveția şi Portugalia; când se instaura guvernul condus de dr. Petru Groza; când Aron Cotruş, care simpatizase cu *Legiunea,* alegea calea exilului; când Mircea Eliade scria volumul, tipărit cu copertă verde, *„Salazar sau renaşterea Portugaliei”;* când, la Paris, Emil Cioran scria *„Exerciții de descompunere”*. Peste puțini ani, unii dintre exponenții generației de creație interbelice ajung să dețină şi funcții oficiale; Sadoveanu devine membru al Prezidiului Mari Adunări Naționale, C. I. Parhon - preşedinte al M.A.N., Tudor Vianu - ambasador la Belgrad. Epurările din lumea culturală devansează cu un deceniu epurările din lumea politică. Sunt scoşi din Academie, din Societatea Scriitorilor Români, din alte instituții reprezentative, mulți dintre fruntaşii „inteligheției româneşti” de până atunci. Din motive numai de ei ştiute (iar după aceea şi de zeloşii anchetatori) n-au înfundat puşcăriile: Agârbiceanu, Gala Galaction, Tudor Arghezi, Al. Philippide, Lucian Blaga ş.a. În aceeaşi perioadă, în care Călinescu fusese scos de la catedră, congenerul său, ilustrul Şerban Cioculescu îşi vindea cărțile la buchiniştii de pe Dâmbovița, iar Vladimir Streinu era angajat cu „sprijinul“ lui Sadoveanu ca administrator al parcului Herăstrău (era, şi acela, un sprijin). G. Călinescu e dat afară de la catedră (deşi continuă să figureze în statele de plată ale Universității din Bucureşti) şi este numit director al Institutului de Teorie şi Istorie Literară ce îi va purta numele după moartea sa (operă

a comunismului). Deputat în M.A.N., Călinescu publică romane precum: *„Bietul Ioanide”*, piese de teatru într-un act, poezii ocazionale, precum cele din *„Laudă lucrurilor”* şi se declară „loial”. Era vorba de frustrarea din copilărie, sau de o adeziune? Spun, unii, că G. Călinescu ar fi făcut pactul cu „diavolul roşu” din oportunism. Personal, nu cred în această ipoteză: cultura română trebuia să supraviețuiască; şi a supraviețuit.

Călinescu se bucură de onoruri, aşa cum se bucurau (şi trebuiau să se bucure) şi Sadoveanu, şi Arghezi; Ion Barbu publicase în *„Viața românească”* o poezie numită *„Bălcescu trăind”*, în care adeverea tradițiile republicane în România; poate şi pentru asta n-a făcut puşcărie, deşi se lăsase pozat în uniformă de legionar. Fac vâlvă, în acea perioadă, ca şi mai înainte, Maria Banuş şi Nina Cassian. În acel timp, G. Călinescu îşi aducea acasă colaboratoarele de la Institut şi o ruga pe soția sa, Alice Vera Călinescu, să urce în mansarda locuinței şi să-i aducă nu-ştiu-ce raritate bibliofilă. Avea grijă să-i ia scara.

Declarându-se „loial”, G. Călinescu a avut parte şi de atenția conducerii de atunci a României. Un încrâncenat critic de astăzi, Gh. Grigurcu, îi impută „Divinului Critic” faptul că ar fi mirosit, pe patul morții, o floare primită de la Gheorghiu-Dej (fără a fi nostalgici ai vechiului regim, ci oameni cu capul pe umeri, trebuie să spunem că şi liderul politic de atunci, şi „liderul-neoficial” al criticii literare româneşti erau, cum am spus, niște frustrați). La scară europeană, sunt mulți scriitori care au făcut pactul cu „diavolul roşu”. Chiar şi din Occident. Au fost şi şefi de stat care au făcut pactul cu „diavolul negru” (Hitler) - mareşalul Pétain al Franței.

Contemporan cu Thomas Mann, cu Serghei Esenin (cel care s-a sinucis din cauza unei dansatoare, Isadora Duncan), cu Maiakovski (care s-a sinucis, şi el, dar din cauza lui Stalin), contemporan cu Borges, cu atâția şi atâția laureați ai premiului Nobel (pentru literatură şi pentru altele), G. Călinescu expiază, la Bucureşti, în anul de grație 1965.

Exponent al celei de-a treia generații post-maioresciene (alături de, sau împreună cu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu, Perpessicius, Pompiliu Constantinescu etc.), G. Călinescu rămâne ceea ce trebuie: autorul celei mai grele cărți (din punct de vedere al greutății) din cultura română; iar din punct de vedere al valorii, *Unicul.*

Mircea Eliade – spațiu şi timp sacru

Mircea Eliade s-a născut la 13 martie 1907, la Bucureşti. A făcut studiile secundare la Liceul Spiru Haret, apoi a urmat facultatea de Filosofie la Universitatea din Bucureşti. Între anii 1928-1931 a studiat la Calcutta, unde a luat cursuri de la renumiții filozofi Rabindranath Tagore şi Surendranata Dasgupta despre istoria religiilor şi a filozofiei indiene.

Din 1957 este profesor la Universitatea din Chicago, titular al catedrei Sewell L. Avery din 1962, şi este onorat cu titlul de Distinguished Service Professor. În 1966 devine cetățean american.

După o pubertate dificilă de intens studiu solitar, începând din 1925 Mircea Eliade este aproape unanim recunoscut ca „şef al generației" sale. A debutat literar la vârsta de 14 ani în Ziarul Ştiințelor Populare din Bucureşti cu povestirea fantastică *„Cum am descoperit piatra filosofului"*. Începând de la 16 ani, a publicat nuvele şi eseuri în diferite reviste, iar de la 17 ani a scris articole în care aborda istoria religiilor şi cultura Orientului în *„Vlăstarul"*, revista liceului „Spiru Haret". Student la filosofie fiind, a purtat o acidă polemică în *„Revista Universitară"* cu Nicolae Iorga, pe marginea unor lucrări ale profesorului Iorga, continuată apoi în paginile ziarului *„Cuvântul"*, al cărui director era Nae Ionescu.

Preocupat de cultura italiană, între 1927-1928, a plecat în Italia pentru studii. În 1929 îşi ia licența cu o teză despre filozofia italiană în timpul Renaşterii. Acolo l-a întâlnit pe Giovanni Papini, care l-a influențat în perioada tinereții.

După cultura italiană, filozofia indiană devine a doua pasiune a lui Eliade. Obținând o bursă particulară, începe să studieze limba sanscrită şi Yoga cu Surendranath Dasgupta, în Calcutta. Întors la Bucureşti, îşi dă doctoratul în filozofie, în 1933, cu o lucrare referitoare la practicile şi gândirea Yoga, pe care o publică apoi sub titlul: *„Yoga. Essai sur les origines de la mistique indienne"*, Paris-Bucureşti, 1936.

Din 1933, Mircea Eliade a devenit profesor la Universitatea din București, unde a ținut cursuri de filosofie și de istoria religiilor. În 1937 a fost laureat al Societății Scriitorilor din România pentru o ediție critică despre Bogdan Petriceicu Haşdeu.

De la mijlocul anilor '30, M. Eliade s-a apropiat de ideologia Mișcării Legionare, în cadrul căreia devenind un activist cunoscut. Acest lucru s-a manifestat în mai multe articole pe care le-a scris pentru diferite publicații, printre care și ziarul oficial al legionarilor, *„Buna Vestire"*, dar și prin campania electorală pentru alegerile din decembrie 1937, fiind ales deputat pe listele partidului *„Totul Pentru Țară"* (expresia politică a mișcării legionare) în Parlamentul României.

După instaurarea dictaturii lui Carol al II-lea, la începutul lui 1938, Mircea Eliade a fost arestat împreună cu alți lideri legionari și întemnițat în lagărul de la Miercurea-Ciuc.

Ulterior, Eliade s-a distanțat de această atitudine legionară din tinerețea sa, însă unii exegeți ai operei sale au comentat faptul că, de fapt, Eliade nu s-a dezis niciodată de valorile ideologiei legionare, dovadă că în operele sale se regăsesc idei de factură mistic-totalitară sau antisemite.

Mircea Eliade a desfășurat o intensă și variată activitate publicistică. A colaborat la: *Calendarul, Vremea, Cuvântul, Credința, Buna Vestire, Sfarmă Piatră, Gândirea, Tinerimea Română, Criterion* etc. A susținut numeroase conferințe la Radio România: *„Secretul Indiei"*, *„Eseul european și eseul românesc"*, *„Mesaj cultural de 6.000 de ani"*, *„Arta și tehnica criticii"* ș.a.

Între anii 1940-1941, Mircea Eliade este atașat cultural la Ambasada Română din Londra și apoi la Legația română din Lisabona (1941-1945). După instalarea comunismului în România, se stabilește la Paris, unde rămâne până în 1957, și predă istoria religiilor la Școala Practică de Înalte Studii (1945-1948) și apoi la Sorbona (1948-1957).

Începând din 1957, Mircea Eliade se stabilește la Chicago, ca profesor de istorie comparată a religiilor la Universitatea „Loyola". Reputația sa crește cu fiecare an și cu fiecare nouă lucrare apărută, devine membru în instituții ilustre, primește mai multe doctorate *honnoris causa*. Ca o recunoaștere a meritelor marelui savant aduse la studiul și cercetarea istoriei religiilor, catedra mai sus amintită a fost numită Catedra „Mircea Eliade", începând cu 1985.

Ca istoric al religiilor, Mircea Eliade a pus accentul asupra conceptului de spațiu şi timp sacru. *Spațiul sacru este în concepția sa centrul universului, pe când timpul sacru este o repetiție a elementelor de la originea lumii, lumea considerată ca orizontul unui anume grup religios. În această concepție ființele umane arhaice erau orientate în timp şi spațiu, cele moderne ar fi dezorientate. Dar şi în omul modern ar exista o dimensiune ascunsă, subconştientă, guvernată de prezența secretă a unor profunde simboluri religioase.*

Mircea Eliade are o filozofie personală în care omul este în căutarea propriilor sale forțe ascunse, el este instrumentul unor forțe pe care nu le poate controla, acest lucru fiind exprimat în nuvela *„La țigănci”* (1959), dar şi în romanul *„Noaptea de Sânziene”* (1971). *„Întoarcerea din rai”* (1934) şi *„Huliganii”* (1935) sunt romane semifantastice în care Eliade acceptă existența unei realități extrasenzoriale.

Autor a peste 1.500 de cărți, eseuri şi articole de specialitate, Mircea Eliade s-a bucurat de o atenție imensă în lumea cercetătorilor, fiindu-i dedicate peste 500 de lucrări omagiale privind activitatea şi personalitatea sa creatoare.

Celebru şi respectat în Occident, Eliade a fost denigrat în România de pe poziții marxist-leniniste de către Oscar Lemnaru, Zaharia Stancu, Pavel Apostol ş.a.

În exil, a fondat şi condus revista „Luceafărul” la Paris, a coordonat, împreună cu Ernest Junger, revista *„Antaios”* (1960-1972) şi a colaborat la publicațiile româneşti: *Ființa Românească, Cuvântul în Exil, Revista Scriitorilor Români, Buletinul Bibliotecii Române* (Freiburg), *Caete de dor* ş.a.

Mircea Eliade a primit titlul de *Doctor Honnoris Causa* al multor universități din Franța, SUA, Anglia, Belgia, Argentina, precum şi mai multe premii din partea unor instituții prestigioase; a devenit membru al Academiei Belgiene şi a fost decorat cu „Legiunea de Onoare” în 1978. Lucrările sale au fost traduse în numeroase limbi. În Japonia, numai în cuprinsul a trei ani (1974-1977) au fost publicate 13 volume din opera autorului, adăugându-li-se şi un volum supliment intitulat *„Studiile lui Eliade”*. În toate aceste scrieri, însă, Mircea Eliade rămâne profund român. *„A fi român este, pentru mine, a trăi, a exprima şi a valoriza această lume între lumi.”* Dar, destinul său românesc n-a fost deloc liniar. Eliade a trecut prin exil şi a murit în exil. O experi-

ență dură, deşi el o considera doar o probă inițiatică. A vrut neapărat să rămână scriitor român. Şi a reușit...

Mircea Eliade a murit la vârsta de 79 de ani, la 22 aprilie 1986, la Chicago.

Marin Sorescu – devorat de Opera sa

Se împlinesc, pe 29 februarie 2024, optzecişiopt de ani de când marele poet, prozator, dramaturg, eseist şi traducător, Marin Sorescu, s-a născut, şi aproape douăzecişiopt de ani (8 decembrie 1996) de când a trecut la cele veşnice, adică de când, după propria-i expresie, *„s-a dus să moară puțin”*.

Contrar regulii nescrise, conform căreia, în posteritatea imediată, opera unei glorii trece printre furcile caudine ale supraviețuitorilor şi intră într-un con de umbră, opera lui Marin Sorescu n-a devenit piesă de muzeu, bună de contemplat, iar nu şi de aprofundat.

A urmat o promovare postumă a autorului născut „anapoda” (29 februarie 1936) la Bulzeşti la care şi-au adus contribuția, printre alții, prof. univ. dr. George Sorescu (fratele scriitorului) şi ing. Virginia Sorescu (soția scriitorului).

Teatrul Național din Craiova, fondat în 1850, poartă, azi, numele scriitorului de talie universală Marin Sorescu. Liceul de Artă din Craiova se numeşte „Liceul Marin Sorescu”.

Virginia Sorescu (trecută în neființă la câțiva ani după moartea scriitorului) a transformat Editura familiei „Creuzet” în Editura Fundației „Marin Sorescu”, unde, pe baza unui program stabilit de ilustrul defunct, a pus „pe picioare” realizarea unei *integrale Marin Sorescu*. Aci au văzut lumina tiparului volumele: *Puntea* (însumează ultimele poeme ale autorului); *Biblioteca de poezie românească* (antologie şi comentarii de Marin Sorescu); *Efectul de piramidă*, *La lilieci* (Cartea a VI-a); romanul inedit *Japița*; *Jurnal*. *Romanul călătoriilor*. Au fost adunate poeziile de început ale lui Marin Sorescu, scrise între 1955 şi 1960 (deci, între 19 şi 24 de ani) în cartea *Încoronare* şi cele dintre 1980 şi 1995 (din paginile unor reviste) în *Scrinteala vremii*. A fost reeditată piesa de teatru *Iona*.

Autorul de „cronici fanteziste” din deceniul al VI-lea al secolului trecut devine un moralist, un spirit grav, dar care nu-şi reprimă

plăcerea luării în răspăr a unor fapte de viață. Marin Sorescu este, în egală măsură, şi un stoic, şi un ludic. A fost tradus în multe limbi, a călătorit mult, a conferențiat în multe universități din lume, a fost conducător de reviste literare, academician, ministru al Culturii, a obținut numeroase premii şi titluri ştiințifice, opera sa fiind poate cea mai cunoscută în străinătate, dintre creațiile scriitorilor ro-mâni.

Genial, ca scriitor, şi abil cum era, ca om, Marin Sorescu a fost, în perspectiva specialiştilor de la Stockholm (propus de românii din diaspora, iar nu de cei din România), potențial laureat al premiului Nobel pentru anul de sfârşit al mileniului al doilea.

Îl regăsim plenar în poema *Vulturul moare ca un vultur*: „după o sută de ani", când încă „mai poate sfâşia", marea răpitoare constată că nu mai are plisc; în consecință, se înalță „pe cele mai înalte piscuri", îşi strânge aripile şi „se lasă apoi / să pice ca un meteorit în adânc", aşa cum făcea când îşi localiza prada; numai că, de data aceasta, „prada e chiar el" - pentru sine şi pentru „alt vultur tânăr".

Poezia e un fel de pradă pentru autor: proiecția umbrei lui.

Trecând Styxul, Scriitorul nu-şi mai poate devora Opera, aşa cum făcea Cronos cu fiii lui. În cazul lui Marin Sorescu, nu Autorul şi-a devorat Opera, ci Opera l-a devorat cu voluptate pe El.

Doina Drăguț

Marin Preda şi realitatea contemporană

Anul acesta (2025), pe 5 august, dacă Marin Preda ar fi trăit ar fi împlinit 101 ani. Dar *„timpul n-a mai avut răbdare”* şi marele scriitor a părăsit lumea celor vii la 6 mai 1980, în condiții tragice.

Născut în Siliştea-Gumeşti, județul Teleorman, ca fiu al țăranului Tudor Călăraşu, Marin Preda urmează clasele primare în satul natal, apoi se înscrie la Școala Normală din Abrud, pe care o continuă la Cristur-Odorhei şi o termină la Bucureşti în 1941.

Debutul literar se produce la vârsta de 20 de ani, adică în 1942, în ziarul *Timpul*, cu schița *Pârlitu*. Frecventează cenaclul lui Eugen Lovinescu, unde citeşte proză şi este secretar de redacție la ziarul *Evenimentul zilei*. În 1948 publică prima sa carte: volumul de schițe şi povestiri *„Întâlnirea din pământuri”*, în care prezintă lumea satului într-o viziune proprie. Cu această carte se prefigurează deja apariția unui original şi valoros prozator. Scriere epică în care sunt evocate „scene din viața țăranilor”, din spațiul satului românesc al Câmpiei Dunării, univers propriu scriitorului, nuvela *„Desfăşurarea”* apare în 1952. Urmează apoi volumele de nuvele *„Îndrăzneala”* şi *„Ferestre întunecate”*, în care de asemenea scriitorul face o analiză a psihologiei țărăneşti. În anul 1955, apare romanul *„Moromeții”* (vol. I), operă fundamentală a literaturii române postbelice; frescă a realităților rurale în preajma războiului şi în primii ani postbelici. După o lungă perioadă, vede lumina tiparului, în anul 1967, volumul al II-lea din *„Moromeții”*, unde sunt aduse în discuție problemele specifice socializării agriculturii româneşti şi studiul universului țărănesc sub semnul destinului său istoric.

În volumele citadine: *Risipitorii* (1962, 1965; ed. definitivă, 1969), *Intrusul* (1968), *Marele singuratic* (1972) şi *Delirul* (1975) sunt descrise alte medii sociale (spațiul citadin cu industrializarea, spațiul artistic şi intelectual, reconstituiri istorice).

Culegerile de eseuri şi confesiuni *Imposibila întoarcere* (1971)

și *Viața ca o pradă* (1977), în care abordează teme existențiale ale realității contemporane, au avut un mare răsunet și s-au bucurat de un enorm succes la apariție.

În primăvara anului 1980, apare romanul *Cel mai iubit dintre pământeni*, ultima creație a lui Marin Preda, care reprezintă, după cum spun criticii, apogeul carierei sale scriitoricești și care a înregistrat un succes cum nici o altă creație literară românească nu a avut. Criticul literar Eugen Simion l-a numit „roman total" demonstrându-i complexitatea tematică și artistică, fiind o amplă construcție epică având în structura sa mai multe componente: *„roman de dragoste, roman politic, roman intelectual, roman senzațional, roman de moravuri"*.

În proza românească, Marin Preda cultivă aspectele de istorie, adevăr, realitate și anulează limitele dintre subiectiv și obiectiv; transmite într-o manieră estetică acceptabilă un realism social și psihologic; cultivă o literatură în stil epic a adevărurilor contemporane în care sunt abordate subiecte morale și existențiale de mare densitate.

Hemingway – Marele Hem'

Se năştea, acum 100 şi ceva de ani, în Statele Unite, un copil care avea să devină un atlet al cuvântului: Ernest Hemingway. N-a avut parte de o copilărie liniştită; dovadă şi faptul că a fost combatant în primul război mondial; ecoul experienței de atunci fiind romanul *„Adio, arme!"*. Era, de fapt, congener cu iluştrii Camil Petrescu, Perpessicius, Călinescu (aceştia ştiau de Hem', şi, uneori, au scris despre el).

Aventuros din fire, Hem' vine, în calitate de corespondent de război, în Europa; avea în jur de 20 de ani. În competiție cu alții, viitori mari romancieri americani (precum Scott Fitzgerald, John Dospassos, William Faulkner etc.), Hem' se impune prin tenacitate; avea, de altfel, şi dimensiunile unui boxer; a şi practicat, de fapt, acest sport. Năzuia să-i bată, la modul propriu, cu pumnii, pe marii săi contemporani de care am amintit. Nu s-a întâmplat aşa. Mult-mai-talentatul Scott Fitzgerald (după cum consideră exegeții de peste Ocean) a avut fericirea (sau nefericirea?) de a o cunoaşte pe Zelda şi de a face pasiune pentru ea; o pasiune damnată. Hem' s-a însurat, şi el, a făcut copii, a divorțat, s-a însurat din nou şi chiar a treia oară. A fost, peste ani, din nou, în Europa, în Spania războiului civil. După război şi-a luat o vilă în Cuba (era pe atunci colonie spaniolă; avea el, ce avea, Hem', cu *los gitanos*). Acolo, în Cuba, avea obiceiul ca, dimineața, să găsească la piciorul scării de etaj, lângă maşina de scris, în care se afla o coală albă ce avea să fie scrisă, un pahar american cu whisky. Hem' se conforma, scriindu-şi pagina pe ziua aceea, bându-şi whisky-ul, mâncând, după care, cu statura lui impunătoare, îşi punea pălăria de soare pe cap, îşi lua puşca de vânătoare, şi se aventura în culturile de trestie de zahăr, convins că va împuşca un leu. N-a împuşcat nici un leu. În timpul acesta el lucra mental la cărțile ce urmau să apară. A şi fost încununat cu premiul Nobel pentru literatură în anul 1954.

„Adio, arme!", *„A avea, sau a nu avea"*, *„Zăpezile de pe Kili-*

manjaro”, *„Bătrânul şi marea”* sunt tot atâtea repere ale unui destin de excepție. Scriind *„Bătrânul şi marea”*, Marele Hem’ se identifica, şi el, cu Învingătorul Învins: pentru că, în ce constă captura imensului peşte? Este, aceasta, o meditație asupra condiției umane şi asupra condiției literaturii. Puterea şi Gloria sunt efemere. Bătrânul din cartea lui Hem’ este un *alter ego* al lui Hemingway. Marele scriitor american ar fi putut spune, ca şi Flaubert: *„Madame Bovary c’est moi”*, *„Bătrânul sunt eu”*.

O carte fermecătoare este, nu se putea altfel, *„La Fiesta”*- tradusă în româneşte sub numele *„Sărbătoare de neuitat”;* o carte în care fostul hamal, fostul matelot, fostul gazetar de războaie şi, în primul rând, marele Hem’ dă mărturie despre ceea ce se întâmpla în lumea Parisului dintre cele două războaie mondiale. Admirație, nostalgie. Gânduri bune despre cei care credea că au talent. Nimic despre femei la modul pasional. O carte de invidiat.

Marele Hem’ repausa în 1961; avea 62 de ani. Dusese o existență tumultuoasă. Dăduse, de fapt, ceea ce avea de dat: mari romane, publicistică, nuvele remarcabile şi ... pumni (prin bistrourile pariziene sau americane).

După modelul anglo-saxon, irlandez etc. (sau scoțian?) scriitorii şi artiştii interbelici de peste Ocean îşi prescurtau numele sau prenumele; nimeni nu-i spunea lui Scott Fitzgerald altfel decât Scott; Hem, ori Hemingway au aceeaşi identitate: aceea de clasic al literaturii universale.

Borges – „Marele Orb al Lumii Moderne”

De la naşterea mea, din secolul trecut,
din amfora concavă, din puțul adânc,
timpul meticulos, care-i prea scurt în memorie,
mi-a tot răpit formele clare ale acestei lumi.
Zilele şi nopțile au măcinat profilurile
buchilor şi chipurile iubite de mine.
Ochii mei scurşi interogau în van
bibliotecile pustii şi pupitrele goale.
Albastru şi roşu-nchis nu-s decât o ceață,
sunt două voci inutile. Oglinda mea
e o lagună de culoare cenuşie.
În gradină, amicii mei, eu
văd trandafirul trist cu petale gri.
Acum îmi dăinuiesc doar formele galbene
şi văd suficient, pentru-a vedea coşmaruri.
(*Orbul* - Jorge Luis Borges)

Scriitorul argentinian Jorge Luis Borges, cel care avea să fie numit „Marele Orb al Lumii Moderne”, era considerat, în mediile literare, o reîntrupare a lui Homer, ori a lui John Milton, autori despre care a scris pagini de o mare profunzime.

„Marele Orb” de la Buenos Aires (atins de orbire la o vârstă fragedă) a dat carte după carte, a ținut conferințe pe toate meridianele şi paralele lumii. S-a găsit şi o Doamnă care să-l țină de braț, atunci când urca la pupitru. Oamenii de casă, sud-americanii, vorbitori de spaniolă, greşeau şi-i spuneau, uneori, *seńor*. Marele scriitor se supăra; prefera să i se spună *don Luis*. Se gândea, probabil, la Cervantes şi la creatura lui, numită *don Quijote*.

În fond, don Luis Borges a fost, şi a rămas, un personaj, un personaj cervantesc: s-a luptat cu morile de vânt ale poeziei, a consultat,

nu numai cât i-a dat Dumnezeu (evreu, prin ascendență, fiind), mările și cerurile, a scris romane, eseuri, a ținut conferințe de o mare profunzime. Era agreat, și chiar adulat, în toate mediile unde își făcea apariția. Era căutat de scriitorii tineri, pe care îi încuraja.

Bun cunoscător al literaturii universale, se spune că ar fi jubilat atunci când a aflat nemuritorul vers eminescian care sună așa: *„ochiul închis afară înăuntru se deschide”* (apud Marin Sorescu).

Se spune că don Jorge nu punea preț pe titluri, chiar dacă i se acordau.

Afirma, în acest sens: *„Când mă gândesc la citit și la scris, mă gândesc numai cu bucurie. Dacă nu te simți fericit când citeşti sau când scrii, sau dacă nu simți că te mişcă ceva, dacă nu te simți profund impresionat, atunci nu faci aceste lucruri cu adevărat”*.

Jorge Luis Borges s-a născut la 24 august 1899, la Buenos Aires, iar limba engleză și cea spaniolă au fost limbile copilăriei lui. În 1914, înainte de Primul Război Mondial, Borges este dus de familia sa la Geneva, unde învață limba franceză și limba germană, apoi cinci ani mai târziu pleacă în Spania, unde se alătură unui grup de scriitori care făceau parte din mișcarea ultraistă.

Anul 1938 este anul în care viața lui Borges se schimbă - capătă „culoarea nevăzutului și dimensiunea infinitului”. În acest an, tatăl lui Borges moare, iar scriitorul suferă o rană la cap, care ulterior îi ia vederea. De aici începe geniul lui Borges - imaginația.

Criticii literari consideră că 1938 este momentul în care Borges începe să creeze cele mai importante opere ale sale, iar geniul îi este dat tocmai de neputința de a vedea.

Borges începe să scrie tot ce îi dictează imaginația, iar operele sale de ficțiune nu mai au limite. Se spune că timp de 8 ani a scris cele mai bune opere din cariera sa. Acestea se regăsesc în volumul *„Ficțiuni”*, publicat în 1944 și revizuit în 1956, dar și în volumul *„Aleph și alte povestiri, 1933-1969”*, publicat inițial în 1970.

După cum el însuși a spus, într-un interviu din 1976, viața și scriitura sa au gravitat în jurul a patru teme mari: *viața și moartea, infinitul și infinitatea, mortalitatea* și, nu în cele din urmă, *calmul, liniștea și seninătatea.*

Începând cu anii ’50, Borges a fost favoritul fiecărei ediții la Premiul Nobel, dar Academia Suedeză nu l-a premiat niciodată, preferând

uneori autori mai puțin cunoscuți. Justificarea ar fi în ideile sale politice, acesta simpatizând cu Juan Peron.

Marin Sorescu povestea că îl „șicana" cu întrebarea: „don Jorge, pentru ce vă ocoleşte premiul Nobel?"; şi tot M. Sorescu povestea că Marele Borges făcea haz de necaz: *„probabil mă consideră încă prea tânăr!..."* Mirobolantul dialog se întâmpla prin anii '80, când cei doi se reîntâlneau la Congresul Internațional de Poezie de la Marrakech, iar Borges trecuse de 80 de ani.

„Prea tânăr" față de con-continentalii săi Miguel Angel şi Gabriel Garcia Marquez, don Luis a aşteptat cu multă răbdare să fie invitat la Stockholm. Invitația nu i-a fost transmisă, iar dacă i-a fost transmisă şi s-o fi rătăcit cumva pe drum, don Luis Borges n-o mai onorează.

Cei doi potențiali laureați ai Premiului Nobel (Borges şi Sorescu) aveau să treacă Dincolo fără a primi prețioasa distincție.

Borges a creat în scrierile sale un univers al ficțiunii rezultat, conform criticilor, din vasta sa cultură, de la literatură la filosofie, de la ezoterism la istorie, de la teologie la dramaturgie.

A murit în 1986, la vârsta de 86 de ani.

Considerații asupra unor artişti plastici clasici

Brâncuşi – în conştiința scriitorilor lumii

Brâncuşi a devenit, încă din viață, un mit; el a intrat de timpuriu în conştiința nu numai a artiştilor lumii, ci şi a poeților şi prozatorilor de pretutindeni. Românul americanizat Peter Neagoe a scris un roman de mare succes: „Sfântul din Montparnasse". Peter Neagoe era un nume în lumea beletristică şi cinematografică de peste Ocean. Era cam de aceeaşi vârstă cu Brâncuşi. Faptul că un mare romancier român, stabilit în America, a ținut să scrie un roman despre Brâncuşi însemna o recunoaştere a modelului pe care-l reprezenta tânărul ce a făcut drumul de la Bucureşti, via München, până la Paris, precum şi a calităților sale morale. Au fost români care au făcut, pe jos, drumul din România până la Stalingrad, iar de acolo până în munții Tatra. Brâncuşi n-a făcut decât drumul până în Cetatea Luminilor, pe jos. Acolo, în Impasse Ronsin 11, părea să-şi fi găsit rostul. Şi-a zidit un cuptor de pâine, cu vatră, în care îşi pregătea cele trebuincioase zilei. Era un exotic din Orient, într-o lume populată de exotici şi snobi. Consider că Brâncuşi n-a făcut acest lucru decât dintr-un instinct de autoconservare; avea nebunia încrederii în talent, în talentul său, şi, până la urmă, voia să-i desfidă pe academiştii care erau în vogă; era, cum spune Petre Pandrea, „țăran român şi cetățean al Europei".

Spuneam, ceea ce ştie o întreagă lume, că Brâncuşi, cu tenacetatea țăranilor liberi români, a moşnenilor, tenacitate strălucit investigată şi explicată de Petre Pandrea, în volumul „Brâncuşi. Amintiri şi exegeze", s-a impus, acolo, la Paris, prin, pe de o parte, austeritatea felului său de viață şi, pe de altă parte, deschiderea față de marile valori ale artei sculpturale. Să nu uităm că la Hobița, descendentul unor onorabili slujitori ai altarului ar fi putut să devină un lutier. Ce păcat că acea improvizație lutieră a lui Brâncuşi s-a pierdut!

Ajuns la Paris, Brâncuşi a intrat în boemă, şi, ceea ce este mai important, în conştiința oamenilor din „Oraşul Luminilor". Au fost şi români care l-au „cercetat" în „bârlogul" din Impasse Ronsin. Între

aceştia s-au aflat şi Alexandru Philippide şi Demostene Botez. Al. Philippide a evocat austeritatea locuinței lui Brâncuşi; era o diferență de 31 de ani între cei doi. Al. Philippide, în puținele sale pagini memorialistice, evocă interiorul atelierului lui Brâncuşi, fără să scape (scria aceste pagini la senectute) faptul că acolo se preumblau frumuseți feminine precum irlandeza Eillen.

Atelierul din Impasse Ronsin era vizitat de toată lumea bună a Parisului şi de peste Ocean, poate şi pentru că procesul obtuzilor vameşi americani îl făcuse celebru.

Se spune că atelierul lui Brâncuşi devenise un centru de atracție mai important decât Turnul Eiffel. La Eiffel admiri şi respecți corectitudinea calculelor matematice, în timp ce, în Impasse Ronsin, poți să urmăreşti cu imaginația zborurile „Păsării Măiestre". Aceste zboruri, „mai lungi sau mai scurte", nu puteau să nu-i sensibilizeze pe poeții din Oraşul Luminilor. Între aceştia, francezul Jean Arp, semnatar al unei poezii intitulate „Coloana fără sfârşit", belgianul André Castagnou, autor al unei metafore numită „Pasărea lui Brâncuşi", precum şi Rainer Maria Rilke, cu poema „Cine spune că totu-i pieirii sortit?". De peste Ocean, americanul Carl Sandburg, laureat al premiului Nobel, se înclină şi el în fața vizionarismului şi arhaismului lui Brâncuşi. La noi, tinerii scriitori (mai tineri, ca vârstă, decât Brâncuşi) Lucian Blaga, Dan Botta, ori Ion Vinea l-au omagiat încă din timpul vieții lui: semn incontestabil al prețuirii pe care i-au acordat-o şi al recunoaşterii rolului acestuia în arta modernă.

Cu timpul s-au adăugat noi creații; scriitori de pe toate meridianele lumii s-au minunat în fața creațiilor brâncuşiene şi s-au simțit datori să le slăvească în paginile lor. „Nici unui alt artist, în toată literatura română, şi nici unui alt artist român, în toată literatura universală - remarca un comentator român, în 1970 - nu i s-a închinat în viață (...) un atât de nesfârşit colier de poeme, ca lui C. Brâncuşi". Un omagiu impresionant adus părintelui sculpturii moderne, poemele acestea sunt, în acelaşi timp, un omagiu adus forței româneşti de creație. Este cazul să-l citățm pe spaniolul Valentin Garcia Yebra: „Iubeam România cu mult înainte ca ochii mei să-i soarbă frumusețea. O iubeam cum ți-e dragă o rudă cu faimă, ale cărei fapte celebre ți-au umplut copilăria. E o iubire în care se amestecă gingăşia şi mândria, fiindcă cineva, născut din neamul tău, face ca numele lui, numele de familie, să fie rostit cu

respect în țări depărtate şi între oameni străini...".

Americanul Carl Sandburg remarca, într-un eseu poematic, tocmai vocația marelui sculptor de a descoperi tainele lucrurilor: „...el ştie cum unduie firele de păr în buclele şi coadele de pe capul unei femei; şi o ştie de atâta vreme, încât nu uită de unde au venit şi încotro pleacă; şi scotoceşte-n adânc după tainele întâilor şi ale celor mai de mult făcători de forme".

Un imn al veşniciei întru Brâncuşi este şi poema lui Rilke: „Cine spune că totu-i pieirii sortit?/ Din pasărea pe care-o ai răpit/ Ştie cine dacă zborul nu rămâne/ Şi dacă florilor nu li-i, poate, menit/ Să ne supraviețuiască-n țărâne? ".

Pentru Lucian Blaga, „Măiastra" lui Brâncuşi este „pasărea sfântă": „Ai trăit cândva în funduri de mare/ şi focul solar l-ai ocolit pe de-aproape./ În păduri plutitoare-ai strigat/ prelung deasupra întinselor ape.// Pasăre eşti? Sau un clopot prin lume purtat?/ Făptură ți-am zice, potir fără toarte."

Incontestabil, la eternitatea sculptorului eternității, scriitorii lumii au adus, şi aduc, omagiul lor deplin, au adus, şi aduc, o contribuție incomensurabilă.

Ştefan Luchian – un mare simfonist al culorii

În fața pânzelor lui **Luchian**, privitorul se simte prins de vraja şi farmecul ce se revarsă din ele, pierzând noțiunea timpului, emoționat sau tulburat, asemenea stării lui sufleteşti. Se creează o comuniune, pe care artistul o transmite, între frământarea lăuntrică şi armonia imaginii plastice.

Rareori a existat o atât de vie şi semnificativă potrivire între om şi operă, între viața dusă de un artist şi întreaga-i creație, ca în cazul lui Luchian. Omul blând, duios şi mărinimos a fost nevoit să cunoască amărăciunea şi revolta în împrejurări tragice, să dea o luptă titanică pentru a-şi păstra integritatea morală şi a se desăvârşi ca artist.

Pictorul şi criticul Nicolae Tonitza îl socotea pe Ştefan Luchian „cel mai rafinat colorist din neamul nostru" şi „unul dintre marii simfonişti ai culorii din Europa". El a făcut din picturile sale poeme de un intens lirism cu profunde aspecte afective şi semnificații de un înalt ethos umanist. Opera sa oglindeşte, interpretează, transfigurează bucuriile şi suferințele omului, clipele de strălucire şi de frământare creatoare.

Biografia lui Luchian, marcată, în copilărie, de farmecul simplu şi luminos al dealurilor cu vii şi al luncilor de pe malul Prutului, este istoria unei pasionate lupte pentru afirmarea artistică, cu bucuriile şi tristețile unui temperament aprins, iubitor de viață, cu tragedia unei boli care îl va răpune înainte de vreme.

Ca fizic, Ştefan Luchian era înalt, spătos, ciupit de vărsat. Nu avea nimic frumos, în afara ochilor, minunați, de care era îndeosebi îngrijorat să nu-i piardă. Visător, credul, blând şi înclinat spre boemie, incapabil să se descurce în viață, şi-a pierdut foarte repede averea moştenită.

Legenda spune că, într-o zi de iarnă, fiind singur acasă, şi-a apropiat fața de gura sobei care dogorea. După ce şi-a înfierbântat bine fața, a fugit afară, a îngenuncheat în zăpada proaspăt aşternută şi şi-a îngropat obrajii în ea. Când şi-a ridicat fața, pe zăpadă, rămăsese amprenta chipului. De aici, se pare, îi vor rămâne, pentru toată viața,

semne pe față, asemănătoare cu ciupitura de vărsat

Viața lui Luchian are trei etape: prima etapă - de la naşterea sa, 1 februarie 1868, în comuna Ştefăneşti, lângă Botoşani - care durează până la începerea studiilor la Şcoala de Arte Frumoase, în 1885; a doua, de la 1885 până la 1901, etapa de ucenicie propriu-zisă, când el învață şi îşi caută un drum propriu în artă; a treia etapă, finală, durează până la sfârşitul vieții, în 1916. Este epoca de creație şi desăvârşire pe plan artistic, dar totodată constituie şi tragedia vieții lui, pentru că în 1901 se produc efectele unei boli care va progresa mereu, până la deznodământul final. Este o etapă plină de suferință şi tragism.

Asemenea lui Beethoven, care asurzea tocmai atunci când îşi începea marile creații simfonice, Luchian este amenințat să paralizeze şi să orbească.

Ştefan Luchian manifestă interes şi pentru literatură, frecventând cenaclul lui Al. Macedonski şi cafenelele Fialkowski şi Kübler, unde se întâlneau artiştii, scriitorii, compozitorii şi cântăreții. El participa adesea la discuții susținând necesitatea legării artei de viață. (Cofetăria Fialkowski era, după cum notează C. Bacalbaşa, o „adevărată instituție". Îi urmează Cafeneaua Kübler, unde „două tabere de poeți, unii tradiționalişti, alții modernişti, întrețin spiritul viu al artei prin bătălia lor ideatică".)

Dacă în portretistică, Luchian e mare, în peisaje şi flori se depăşeşte pe sine. Cu câteva excepții, peisajele sale nu sunt populate nici de oameni, nici de alte viețuitoare; ele sugerează o singurătate care te înfioară şi îți trezeşte nelinişti.

Opera lui Luchian, numeric, este relativ modestă, însă, raportată la cei 15-17 ani de creație, este destul de bogată: portrete, autoportrete, compoziții, peisaje, flori, pictate în ulei, acuarelă sau pastel.

În muzeele de la München şi Paris, Luchian venise în contact cu tot ce era mai reprezentativ în arta apuseană de la Renaştere până la postimpresionişti. Se adăpase la izvoarele marilor maeştri, privise îndelung şi arta impresionistă, plină de lumină şi căldură, care în acea epocă era încă la apogeu şi toate aceste influențe le-a topit în retorta sufletului său, apoi a creat o operă originală.

Când n-a mai putut vedea lumina soarelui, Luchian s-a lipsit de ea pentru pânzele lui creând o alta, care nu pătrunde pe fereastră, ci izbucneşte dinăuntru spre înafară. El a încorporat lumina în culori

pure, în peisaj ori în corola florilor. Culorile lui sunt *smalțuri topite și răcite brusc*, care vor rămâne la fel de proaspete ca vopselele de pe amforele greceşti.

După 1909, până la sfârşitul vieții lui, în mod practic nu va mai părăsi patul şi fotoliul. Aceşti ani sunt cei mai fertili din activitatea lui Luchian, marcând totodată apogeul artei lui. Pictează în ulei şi pastel, inspirat, cu avânt, cu graba şi disperarea omului care ştia că răgazul îi va fi scurt. Ferecat în neputința de-a se mişca, marele singuratic va trebui să renunțe la peisaj, concentrându-şi atenția spre flori, care i se aduceau acasă. Astfel, marele nefericit mai găsea o fărâmă de rațiune spre a supraviețui şi a uita amarul destinului său.

Dar zilele şi nopțile celui sortit la nemişcare - şi mai ales ale lui, care cu 20 de ani în urmă „făcea curse lungi cu bicicleta în jurul Bucureştilor, ori îşi mâna mândru telegarii înhămați la un docar, stârnind invidia trecătorilor" - sunt nesfârşit de lungi şi pustiul lor nu poate fi umplut.

Într-o seară, când singurătatea îl apăsa, i-a păşit pragul un tânăr, „mic de statură, plinuț la trup, cu o frunte larg deschisă, stângaci în mişcări şi cu privirea fosforescentă", şi, fără să spună nimic, şi-a scos vioara şi a început să-i cânte omului care întruchipa, în patul lui de suferință, tragedia tuturor geniilor strivite de un destin nefast.

Tudor Arghezi, care povesteşte scena, nu ne spune ce i-a cântat. Poate răscolitoarea „Baladă" a lui Ciprian Porumbescu, care s-ar fi potrivit pânzelor din ciclul 1907, poate serenada lui Toselli, care avea atmosfera anemonelor, a crizantemelor sau a sălciilor. Poate i-a cântat din Bach, ca să-l ridice din nimicnicia suferinței, pe culmile senine ale meditației şi ale împăcării cu destinul. Cele două ore de armonii, venite parcă din altă lume, l-au făcut pe cel ferecat în pat să renască, să-şi retrăiască întreaga viață, clipă de clipă, şi să-şi redobândească liniştea. Dar orice mare bucurie se plăteşte cu lacrimi. A înțeles, în acele două ore, că numai trupul poate fi legat şi aruncat în netrebnicie, asemeni lui Prometeu, pe când spiritul colindă liber, nestingherit. După ce ultimul acord al muzicii s-a stins, în întunericul camerei, oaspetele, ghicind par-că întrebarea, a spus simplu: - „Sunt George Enescu".

Deci geniul muzicii şi al arcuşului românesc venise să-şi arate ataşamentul pentru geniul penelului românesc; să-i tonifice existența,

arătându-i că nu este nici singur, nici uitat. Acesta a fost episodul cel mai luminos şi înălţător din ultimii 15 ani ai existenţei lui Luchian.

Dar marile fericiri sunt de scurtă durată.

După câteva zile de la acest fericit eveniment, a avut loc o întâmplare stranie. Au dat năvală în camera bolnavului procurorul Clement Ionescu, grefierul Tase Tănase şi Victor Filotti, om bogat din protipendada capitalei, „cu state politice în partidul conservator-democrat". S-a făcut imediat constatarea că „cel vinovat" nu se poate mişca şi deci de multă vreme nu mai era capabil să picteze. A fost acuzat că semna şi punea în vânzare tablouri făcute de pictorul Traian Cornescu, înşelând astfel cumpărătorii (în-deosebi pe importantul politician Victor Filotti). Şi omul legii l-a declarat arestat pe cel „arestat" de boală de 15 ani. Deci înscrisese în catalogul borfaşilor încă un nume: Ştefan Luchian. (La câteva zile după incident, ziarele anunţau că politicianul Victor Filotti a fraudat statul român cu peste 6 miliarde lei.)

Această ultimă întâmplare l-a aruncat pe Luchian în negurile destrămării. Din ziua aceea nu a mai mâncat, refuzând până şi apa. În camera lui nu mai intrau decât familia şi medicul. Se luaseră florile, spre a nu încărca aerul cu miresme prea tari. Rămăseseră doar câţiva trandafiri la căpătâiul lui. Inima slăbea, iar chipul lui se lumina. Căpăta lumina unei linişti, pe care nu o avusese niciodată.

Cumplita tulburare din ajun se risipise. Revolta amuţise. Conştiinţa plină de doruri şi măreţie, ochii săi duioşi şi buni, acum cu ape negre în licăririle de chihlimbar, i-au mai rămas treji până în zori, când inima nu a mai bătut şi gheaţa morţii a cuprins chinuitul trup, care s-a luptat mai bine de 15 ani pentru viaţă şi pentru artă.

În dimineaţa zilei de 28 iulie 1916 - era într-o marţi -, o tânără fată s-a strecurat în camera lui Luchian, aşa cum o făcea de două-trei ori pe săptămână. Îi aducea anemone proaspete, florile lui preferate. Alerga cu drag la omul acesta ferecat în fotoliul lui de un destin crud şi neiertător, fiindcă, de fiecare dată, ochii lui de chihlimbar o învăluiau cu o caldă bucurie şi o nesfârşită tandreţe. O nelinişte ciudată îi apăsa acum sufletul şi îi grăbea pasul. Însă, spre disperarea ei, nu l-a mai găsit în viaţă.

Ochii lui, care smulseseră naturii toate tainele, şi mâna, care zămislise atâtea minuni, încremeniseră pentru totdeauna. Tânăra fată nu a mai aşezat anemonele în ulcele smălţuite, cum făcea de obicei, ci i

le-a presărat pe piept şi apoi a căzut în genunchi, într-un hohot de plâns. Şi-a rezemat fruntea de mâna care mai alaltăieri, într-un suprem efort, mai găsise re-surse să se întindă spre ea, să-i mângâie fruntea şi părul, cu atingeri uşoare şi îndelungi, retrăind, parcă, îndepărtate amintiri. Tânăra fată, care îi adusese, în dimineața aceea de vară, prinos de flori şi lacrimi, era fata Saftei Florăreasa.

„De 15 ani - scria Tudor Arghezi, la 1 iulie 1916 -, sângele acestui trup înfrânt se risipeşte zi de zi ca o vapoare. Prometeu crucificat, de şase mii de zile, marele chinuit, căruia fatalitatea i-a dăruit o suferință feroce, demnă de geniul lui neînvins şi prea curat, e un sfânt pentru gloria românească şi un mucenic pentru voința şi răbdarea unui bărbat. Acest ar-tist nu mai e un om încă de atunci şi a fost mai mult decât o suprafăptură până luni pe-nnoptate. Dumnezeu fu drept cu el, ca să pedepsească fapta lui de a fi descoperit misterul cu care trei puncte de culoare îl zmulg din spațiu şi-l trădează. De vreo doi ani dreapta artistului, cu care, prizonier al mădularelor lui pietrificate, a putut să se apere de vulturii negri, mânjindu-i cu pensula lui de soare şi azur, încremeni şi ea. Dacă mâna-i murise, trebuia şi ochiul să fie închis".

Opera lui Ştefan Luchian exprimă un elan vital, patetica bucurie pe care o trezeşte contactul cu lumina pură a zilei. Sub jocul luminii, pictorul face să transpară vigoarea formelor, dezvoltând notația impresionistă pe o structură solidă. Tablourile lui au un echilibru secret, care îi permite să dezvolte, fără a ajunge la dispersarea imaginii, impresiile pe care i le furnizează realitatea.

Ştefan Luchian a fost, în egală măsură, peisagist, portretist, autor de compoziții şi naturi statice - îndeosebi flori.

„Întocmai ca toți marii artişti ai lumii, Luchian este un pictor profund național, înzestrat cu o întinsă ştiință a tuturor înfățişărilor țării, a oamenilor ei. Vibrația lui în fața realităților locale este adâncă şi răscolitoare şi focul simțirii o trezeşte pe a noastră pentru a ne face să pricepem mai bine lumea în care am trăit", scria Tudor Vianu.

Pictorul Nicolae Grigorescu, care i-a fost profesor la Şcoala de Arte Frumoase, văzându-l cum pictează, ar fi exclamat în fața unei lucrări semnate de Luchian: „În sfârşit, am şi eu un succesor!".

Vizitându-l, cu puțin timp înainte de moar-te, Nicolae Tonitza l-a văzut în calvarul creației şi a izbucnit în lacrimi: „I-am legat pensula de antebrațul mâinii drepte şi mâna lui începe să se zbată nervos şi

stângaci pe suprafața pânzei şi fața lui se crispa ca de durerile unei faceri, înfricoşător. Rezonanțele nebănuit de adânci ale unui suflet încă viu m-au impresionat până la lacrimi".

„Luchian avea toate darurile marelui artist şi, în primul rând, acel caracter autentic, acea neîmblânzită vehemență a personalității după care recunoşti pe maeştri... Profunda capacitate afectuoasă şi energie, o melancolie îmbinată cu o viguroasă autoritate..., un sentiment nervos al formei, sunt trăsăturile pe care le sesizăm mai bine în caracterul şi în talentul său. Într-o limbă totodată sonoră şi suavă, Luchian a fost un mare revelator al sufletului românesc", spunea Tudor Vianu.

Corneliu Baba – „patriarh de vârstă al breslei”

În „Însemnări ale unui pictor din Est”, Corneliu Baba își începe albumul cu un „Preludiu la crepusculul unei vieți de pictor”, din care citățm: „Patriarh de vârstă al breslei, îmbătrânit lângă paletă și lângă culori, profitând de luciditatea încă nealterată a spiritului, încerc să-mi scriu singur paginile acestui album așa numit de apogeu și de final, pe care intenționez să-l ilustrez și să-l redactez după propria fantezie și pricepere. Ajutat de paginile Jurnalului și ale caietelor mele de atelier, folosesc o parte din acele nenumărate dialoguri cu tăcerea, răspunsuri la nesfârșitele interviuri cu mine însumi, un joc pasionant de bătrânețe, apărut odată cu nevoia de singurătate crescândă impusă de însăși pictura ce fac la vârsta dramatică la care lupt încă disperat cu tainele culorilor, la fel ca Iacob în războiul cel de neînvins cu îngerul Domnului.”

Corneliu Baba s-a născut în Craiova, „orașul de care nu și-a putut desprinde sufletul niciodată”. Provenea dintr-o familie de pictori, fiind fiul unui cunoscut artist plastic bănățean, Gh. Baba, care și-a făcut studiile la Academia de Artă din Viena. În atelierul tatălui său, Corneliu Baba a învățat elementele de bază ale desenului și picturii: „Aici am deprins, încă înainte de a învăța să scriu și să citesc, alfabetul și gramatica elementară a desenului și picturii, fără alte semne de presupusă precocitate. (...) Înainte de a fi împlinit șase ani m-am văzut instalat la un șevalet propriu la care desenam zilnic folosind figuri de gips, învățând după metode clasice să observ și să proporționez, să valorez și... în plus «să colorez» în alb și negru cu o bucată de cărbune.”

În 1921, familia Baba s-a mutat la Iași, nostalgia marelui pictor de mai târziu pentru orașul natal nedispărând până la moarte: „O dată cu plecarea definitivă din Craiova, lumea copilăriei mele luase sfârșit”. Tot la Craiova, i s-a declanșat pasiunea pentru muzică și pentru lectură.

În lumea artistică a Iașului, Corneliu Baba s-a impus foarte repede, fiind considerat un adevărat fenomen. La examenul de admitere la

Academia de Arte din Iaşi a prezentat o mapă cu 12 picturi. A doua zi, când trebuia să susțină proba orală, a constatat că toate lucrările sale au fost înrămate şi expuse pe pereții sălii profesorale. Evident, nu a mai trebuit să susțină niciun examen, iar te-mutul rector al Academiei, profesorul Athanasiu, i-a cerut să-i facă portretul. Deci se contura acea aură a marelui portretist de mai târziu.

În portretele sale, Corneliu Baba a acordat o atenție deosebită mâinilor, ca element-cheie în caracterizarea personalității umane, exact ca Rembrandt şi marii portretişti din Şcoala olandeză.

După terminarea studiilor la Academia de Arte din Iaşi a fost numit asistent, în 1939, apoi profesor de pictură, în 1946.

O dată cu venirea regimului comunist, viața lui C. Baba s-a schimbat profund. La puțin timp după debutul său oficial la Salonul de Artă din Bucureşti, cu o pictură numită *Jucătorul de şah*, C. Baba a fost arestat şi închis pentru scurtă vreme, apoi anul următor a fost suspendat fără explicații din postul său de la facultate şi mutat de la Iaşi la Bucureşti. *Jucătorul de şah* este o pictură care i-a adus o mare popularitate, fapt ce a stârnit mari controverse în rândurile autorităților comuniste, mai ales pentru faptul că pictura sa transmitea un mesaj nepotrivit cu vremurile acelea. A fost acuzat de „formalism" în artă, o orientare opusă realismului, o orientare care supraapreciază importanța formei în detrimentul conținutului. Pe distanța unui deceniu (1940-1950), într-un moment când îşi căuta propriul drum, Corneliu Baba a fost confruntat cu fenomenul de „înghețare a limbajului în formele neoacademice, convenționale". A avut o scurtă perioadă în care a pictat în stilul realismului socialist - oțelari şi tablouri cu țărani -, dar şi-a depăşit repede contradicția acestui climat.

Ca expresie plastică, Baba reprezintă ultima ipostază majoră a realismului. După 1948 valorizează absurdul, claustrarea, tragedia. Biografia sa artistică este ritmată de lumini şi umbre.

În 1958, Corneliu Baba a fost numit Profesor de Pictură la Institutul de Arte Frumoase Nicolae Grigorescu din Bucureşti şi a primit titlul de Maestru Emerit al Artelor. Acum, problemele cu autoritățile comuniste par să dispară. În următoarea decadă, el şi cu tablourile sale au călătorit în toată lumea participând la expoziții precum: Cairo, Helsinki, Viena, New Delhi, Bruxelles (expoziție personală - în 1964).

Prin originalitatea, măiestria şi realismul ei profund, arta lui Cor-

neliu Baba şi-a câştigat o mare prețuire atât în țară, cât şi peste hotare. În 1962, i se acordă titlul de Artistul poporului, anul următor devenind membru corespondent al Academiei Române, iar în 1964 va fi membru al Academiei de Arte Frumoase din Berlinul de Est.

Aproape toate operele lui Corneliu Baba au rămas în România, ele existând în toate muzeele importante ale țării. Una dintre puținele opere din afara României este tabloul impresionist numit *Frica*, aflat la Muzeul Szepmuveszeti din Budapesta.

Printre cele mai importate opere sunt o serie de portrete care au determinat criticii să-l compare cu Francisco Goya. Între 70 şi 80 de ani, Baba a realizat o serie de tablouri de *Arlechini* şi *Regi Nebuni*. Din nou, se observă o analogie cu perioada ultimă a lui Goya, dar şi cu pictura expresionismului german.

Un lucru mai puțin cunoscut este acela că Baba a fost şi pictor de biserici. Când a pictat Capela Hasas din Oradea, el a luat ca model pentru chipul lui Iisus propria înfățişare: „Pe bolta de la intrare, C. Baba a pictat chipul lui Iisus. Cu totul inedit e faptul ca acesta seamănă izbitor cu chipul din tinerețe al pictorului, ce poate fi văzut în autoportretul realizat în 1922".

Arta lui Corneliu Baba e, în primul rând, o meditație asupra lumii şi a vieții, iar nu un simplu cântec de culori. Corneliu Baba este un artist care ştie să viseze în fața unei pânze şi să lupte ca visul său să fie tălmăcit în imagini.

Marcel Chirnoagă – îmbinare între mitic şi real

Despre un artist ca Marcel Chirnoagă este foarte greu să scrii, este o îndrăzneală şi o asumare fantastică, este un risc şi, totodată, o ocazie fericită.

La Marcel Chirnoagă, nimic nu e întâmplător; de formație matematician, el porneşte de la o ipoteză, adică de la un gând, de la o idee, şi pentru a ajunge la momentul final - concluzia, desenul în sine -, îşi începe demonstrația cu o rigoare absolută, cu un calm desăvârşit, convins fiind că orice problemă are una sau mai multe soluții universal acceptate. În spațiul imaginilor sale planează o îmbinare armonioasă între elementele mitice şi cele ale realului, mizând pe forța de şoc a fantasticului. În căutarea unui echilibru, graficianul se lasă purtat de voluptatea sufletului spre înaltele sfere ale spiritualității, ideea țâşneşte, dar ea este susținută de o succesiune de mo-mente şi procese mentale şi tinde să se topească în armonia senzuală a înălțării, a zborului dezinvolt. Realul şi visul se întâlnesc într-o zonă de graniță, impunând o atmosferă lirică, discursul plastic invitând la meditație.

Aşa cum spunea Nietzsche: „imaginația artistului sau a gânditorului autentic produce constant lucruri bune, mediocre sau proaste, dar judecata lui foarte ascuțită, exersată, respinge, alege, combină", Marcel Chirnoagă, cu o judecată de o elevație subtilă, de o originalitate şi o distincție deosebite porneşte de la viziuni mitice şi, într-o manieră suprarealistă, sistematizează universul, într-o măreție proprie, mai presus de orice pune puterea sentimentului, implantează în sufletul lucrurilor voințe omeneşti. Figurile comunică între ele fără a tulbura liniştea şi farmecul întregului, existând o unitate între animal şi ființă, aceasta din urmă transferând voința şi sentimentele sale celorlalte elemente ce capătă viață, o viață adesea încordată în fața absolutului.

Desenele lui, cele mai multe de factură fantastică, au ilustrat opere literare, cum sunt „Infernul" lui Dante sau „Don Quijote", de Cervantes. S-a impus printr-o amplă expoziție personală, vernisată la Sala Dalles,

mult înainte de 1989, expoziție în care ciclul „Apocalipsa” dezvăluia, cu o forță și cu un curaj rar întâlnite, minciunile propagandei acelor vremuri.

Compozițiile sale, care vădeau un talent deosebit și aveau un impact vizual extrem de puternic asupra publicului, s-au bucurat de aprecierea unanimă a criticilor de artă. Din atelierul său, situat în Piața Amzei, în imediata apropiere a apartamentului în care locuia, la acea vreme, poetul Nichita Stănescu, au ieșit sute de lucrări remarcabile.

A avut numeroase expoziții personale în țară și în străinătate, la București, Cluj, Craiova, Constanța, Tulcea, Sighetul Marmației, Caransebeș, în Germania, Italia, Iugoslavia, America, Belgia, Finlanda, Japonia, China etc.

Reține atenția lucrări precum: „Calul zburător”, „Obsesii”, „Poetul”, „Contemporaneitate”, „Zburător”, Justiția”, „Cunoașterea”, lucrări în care inventivitatea rămâne lucrul esențial, artistul descoperindu-și obiectul printr-o spontaneitate a execuției. Întreg ansamblul de lucrări este învăluit într-o aură de liniște, nimic nu displace ochiului, totul este înconjurat de un aer diafan, ca o completare metafizică a realității, știut fiind faptul că adevăratele înaintări se fac în tăcere.

Puțini știu că Marcel Chirnoagă a vrut să părăsească România în semn de protest, pentru că i s-a refuzat pașaportul pentru Finlanda, unde urma să aibă o expoziție de grafică în cadrul Zilelor Culturii Române la Helsinki. După acest refuz, s-a înfuriat și a vrut să le arate comuniștilor că se pleacă și fără pașaport. A plecat, în 1976, pe mare cu o bărcuță pescărească cu vâsle și cu pânze, împreună cu fiica sa, cu gândul să se întoarcă acasă; vroia să ajungă la Istanbul, să se prezinte la Consulatul românesc și să ceară ajutor ca să revină în Ro-mânia. Nebunie de artist!

Cum era un vâslaș bun, spera să ajungă în 3-4 zile la Istanbul. Dar s-a iscat o furtună și, ironia sorții, a fost salvat de o navă militară sovietică. Deci, în loc să ajungă în lumea liberă a nimerit în lagărul sovietic. Rușii l-au predat autorităților române și, bineînțeles, a suportat consecințele. Până la urmă a scăpat, procurorii considerându-l un nebun, care a riscat și viața copilului său, plimbându-se cu barca pe mare.

Într-o conversație (nu-i plăceau interviurile), ca de la matematician la matematician, mi-a spus că i-a avut profesori la facultate, printre alții, pe Dan Barbilian (poetul Ion Barbu) și pe Octav Onicescu și că lor le datorează „iluzia că vocația mea este matematica”. Dar această iluzie, constat eu, l-a făcut celebru în domeniul artei, căci ma-

tematica înseamnă învățare, studiu, știință. Carl Friedrich Gauss, cunoscut ca „prinț al matematicilor" numea matematica „regina științelor". Desenul, spunea el, ca de altfel arta, ca „expresie a dialogului cu lumea înconjurătoare" este un sistem de comunicare.

Criticul de artă Eugen Schileru spunea că artistul face arta cum ar scrie o scrisoare de dragoste. „Se cere creatorului să aibă niște sentimente, care dau în clocot într-însul, are nevoie de un adresant pentru simțămintele lui, o iubită sau un iubit, și să cunoască și gramatica, ca să fie convingător și seducător. Gramatica în muzică este muzicală, în artele plastice este profesionalism. Arta trebuie să fie ca o scrisoare de dragoste."

Cu privire la artistul Marcel Chirnoagă, criticul și istoricul de artă Pavel Șușară afirmă: „Era un grafician venit din matematică. Nu a avut o diplomă în arte plastice, nu a fost un profesionist în sensul academic al cuvântului. Dar a avut o energie lăuntrică extraordinară și un imaginar extraordinar. El a adus în grafica românească un anumit tip de imaginar sălbatic, o feerie a grotescului, care este mai puțin accesibilă unui artist cu studii sistematice. A avut curajul să sfideze normele, mai mult sau mai puțin valide, ale graficii care merge mai mult pe limbaj decât pe narație retorică".

Marcel Chirnoagă considera că în politica unei țări problema culturii este esențială. „Cultura trebuie să reprezinte fața acestei țări pentru tot mapamondul. România, încă de pe vremea lui Maiorescu și de pe vremea lui Iorga și Nicolae Titulescu, a neglijat din punct de vedere politic această chestiune. Nu s-a făcut publicitate și nu s-au întreprins destule eforturi pentru propagarea artei românești în lume. Și acum se argumentează că Brâncuși, că Victor Brauner s-au afirmat de capul lor. Nu-i adevărat. S-au afirmat încurajați de țara lor de adopție, de Franța. Brâncuși figurează în enciclopediile lumii ca ar-tist al școlii din Paris, născut din întâmplare la Hobița."

Marcel Chirnoagă a realizat, într-un stil profund original, peste 3.000 de lucrări, excelând în desene, gravuri, picturi și sculpturi, inspirate din motive biblice, legende, mitologie și literatura clasică. El a afirmat că „prin Matematici, m-am întors pe la 20 și ceva de ani, la credința în Dumnezeu și, de atunci (...) nimic în mine nu s-a mai schimbat".

Doina Drăguț

Amedeo Modigliani – frumos şi nefericit

În jurul lui Modigliani a planat o legendă a vieții lui, plină de sentimentalism şi de fabulație, o legendă care a prins să se urzească în urma dricului care-i transporta, lent şi inexorabil, trupul spre cimitirul Pere Lachaise. Această formă a legendei a fost atât de convingătoare, în structura ei, încât autoritățile livorneze au întreprins dragarea canalului olandezilor, în speranța că vor găsi acolo sculpturile pe care, după spusele prietenilor, Modigliani le-ar fi aruncat, nemulțumit de modul realizării lor.

Amedeo Modigliani, acest frumos şi nefericit, distrus de condițiile mizere în care trăia, apare, în adevărata sa lumină, drept un personaj vinovat de propriul său destin.

Jean Paul Crespelle, în cartea sa „Modigliani - iubirile, prieteniile, opera", explică această culpabilitate, care a dus la autodistrugere, prin „sensibilitatea excesivă a artistului grefată pe fondul unei generozități neînțelese". Coeficientul tragic al destinului lui Modigliani apare şi din refugiul său într-un univers iluzoriu, îmbogățit doar de „frumusețea lilială" a personajelor sale.

Legenda spune că existau două tabere: una a celor care susțineau că Modigliani era o ființă delicată, un om seducător, cultivat şi poet („lebăda din Livorno") şi alta care îşi aminteşte de el mai degrabă ca de un beţivan flecar şi agresiv, o ființă insuportabilă care-şi distrugea propria viață.

Până la moarte, Modigliani a fost socotit un pictor mărunt. Năvala negustorilor de tablouri asupra artei moderne şi-a avut punctul de plecare în lentul cortegiu care-1 conducea pe Modigliani la ultimul său lăcaş şi prima sa odihnă. Legenda lui Modigliani, încă neconturată, lua dimensiuni din frazele pe jumătate rostite, în timpul procesiunii. Pictorul boem, pe care toată lumea îl cunoştea, atât în Montmartre, cât şi în Montparnasse, înceta să mai fie un simplu „amic", care îți făcea portretul pentru un pahar de coniac, devenind eroul unui roman negru,

unul din damnații picturii. Până atunci, nimeni nu socotise că ar fi un pictor blestemat, boemii de felul lui fiind cu miile în Montparnasse. Dar la moartea lui dureroasă se adăugase oroarea unei drame: sinuciderea tulburătoare a iubitei sale, Jeanne Hébuterne, femeia cu ochi verzi, care i-a dăruit un copil şi care i-a pozat pentru cele mai cunoscute nuduri ale sale, care provenea dintr-o familie catolică de burghezi. Ea, catolică, el - evreu! Era de neconceput pentru familia ei. Întrebat de Jeanne de ce a pictat-o cu ochii închişi, el a răspuns: „Se vor deschide când îți voi cunoaşte sufletul".

Fabulația înflorea din plin. Adevărul şi minciuna, binele şi detestabilul, falsul şi realul, lumina şi întunericul, sunt, în mod egal, amestecate atât în viața lui Modigliani, cât şi în opera sa. El însuşi a contribuit la crearea acestei confuzii generale, vorbind despre originea lui.

Toată lumea este de acord asupra unor aspecte ale personalității lui Modigliani: frumusețea lui, eleganța, generozitatea şi pasiunea lui pentru artă şi poezie. Toți cunoscuții erau izbiți de aspectul strălucitor al lui. Finețea lui, felul de a se îmbrăca, elegant şi dezinvolt, surprinde pe boemii dezmățați şi neîngrijiți în mijlocul cărora trăia. Referitor la aceasta, Picasso, atât de puțin indulgent cu Modigliani, îi admira stilul: „Nu există în tot Parisul decât un singur om care ştie să se îmbrace cum trebuie, şi acesta este Modigliani".

Venit la Paris, în 1906, ca un tânăr bogat, Modigliani, chiar din primele zile, a pornit la descoperirea oraşului în care urma să-şi cunoască gloria postumă. Paşii l-au purtat către Montparnasse, al cărui erou şi simbol va deveni. Cel mai mult timp l-a petrecut vizitând muzeele. Aici i-a întâlnit pe Picasso, pe Matisse, pe Bonard. Dar artistul care l-a sedus cel mai mult a fost Toulouse-Lautrec. Descoperirea divizioniştilor şi a foviştilor a dovedit că „pictura pe care o credea de avangardă încetase de a mai fi, şi, dincolo de grația maladivă a prerafaeliților, există o artă mai riguroasă care nu aduce jertfe unei estetici facile". Această constatare îl va arunca în oarecare descumpănire, făcându-l să-şi distrugă desenele şi primele picturi.

Vreme de câteva luni, viața sa pare că traversează o perioadă de aşteptare în care nu se întâmplă nimic deosebit, ca şi cum destinul său ar fi fost în suspensie. Chiar dacă trăia cam retras, frumosul italian ieşea adesea din solitudinea sa pentru a căuta vreo fată, atunci când dorința îl împingea. Distincția şi frumusețea lui, glasul lui mângâietor

îi asigurau, fără dificultăți, cele mai neașteptate cuceriri. Dar toate cuceririle lui erau fără continuitate.

„Dedo" (bărbat chipeș, iubit de femei - pentru apropiați) și „Modi" („blestematul" - pentru anturajul lărgit), Amedeo Modigliani era un bărbat frumos și înalt, cu ochi cuceritori și ușor melancolici, atrăgea ușor femeile și avea mereu farmecul irezistibil al omului care trăiește vulcanic orice clipă, ca pe un dar al destinului.

„M-am născut în zodia cancerului", afirma Modigliani, vorbind despre intrarea lui în viață. Într-adevăr, se născuse pe 12 iulie 1884, la Livorno, într-o familie italiană de origine evreiască, sub acest semn al zodiei, cancer, care-i va marca, în mod ciudat, scurta lui viață cu influența sa destructivă. El a avut o copilărie fericită, într-o casă liniștită. Era capricios, mânios și foarte răsfățat, fiind copilul cel mai mic al familiei. Prima alarmă, privind sănătatea lui, s-a produs la vârsta de 9 ani; o pleurezie care l-a lăsat vulnerabil pentru toată viața, apoi, doi ani mai târziu, o febră tifoidă i-a agravat starea. În perioada în care a fost bolnav, Amedeo desena și picta, având deja preocupări artistice. La 14 ani ia lecții de pictură de la Micheli. Astfel începe cariera lui de pictor. La vârsta de 16 ani, o nouă criză, foarte gravă și care va avea consecințe pentru tot restul vieții, întrerupe brusc ucenicia lui Amedeo. În această perioadă el pleacă în sudul Italiei, unde clima era mai caldă.

În 1903, îl găsim pe Modigliani la Veneția, înscris la Institutul de Arte Frumoase. Cei care l-au cunoscut în timpul acestei perioade venețiene, care marchează punctul cel mai fericit al vieții lui, povestesc ce tânăr fermecător era: fiu al unei familii bune, elegant și sobru, a cărui pasiune pentru artă lua „aspectele seducătoare ale unui diletantism de bună calitate". Această prezență seducătoare i-a adus favoarea de a fi primit în mediile burgheze ale orașului. Aceasta a fost perioada cea mai plăcută din viața lui; îndelungi rătăciri estetice, interminabile discuții, seara, în vreun loc liniștit, în fața unui „păhărel de vin alb de Verona" cu prieteni agreabili.

În 1906, îl găsim pe Modigliani la Paris, unde alunecase deja în viața de boem, în care se scufunda din ce în ce mai mult până la înecul definitiv. „Pictorașul gentil" de altădată, personajul anodin, devine un energumen agresiv.

Deși l-a întâlnit pe Brâncuși, la Paris, în 1909, și a fost fascinat de arta acestuia, Modigliani nu s-a putut dedica prea mult sculpturii din

cauza bolii, dificultății de lucru, având un atelier prea mic, şi lipsei de interes a negustorilor de opere de artă. Dar, influențat de Brâncuşi, Modigliani a extins tehnica sculpturală şi în pictură. El a împrumutat, de la sculptor, modelul artistic, corpul şi chipul omenesc, cât şi metoda de prelucrare a pastei dense pe care o întrebuințează, „tuşele lui de pensulă fiind asemănătoare loviturilor daltei în piatră". Folosind tehnica sculpturală în pictură, Modigliani obține imagini stilizate, cu linii precise şi pure, după modelul brâncuşian de epurare a formei, care conduce la captarea esențelor.

În 1913, viața lui Modigliani se leagă indisolubil de Montparnasse şi aici îşi realizează opera, care îl va face celebru, iar numele lui va rămâne definitiv legat de istoria cartierului.

În anii 1917, 1918 opera lui Modigliani, care atinsese culmile talentului său, se dezvoltă pe o dublă direcție: a nudurilor şi a portretelor. Tocmai acestei părți a operei lui Modigliani i se aplică definiția dată de J.-E Blanche: „Un manierisme superieur". În aceste nuduri, mai mult decât în portrete, apare gustul pentru arabesc, alungirea subiecților, eleganța compoziției şi indiferența sa la culoare. Este imposibil să nu fii agasat de aceste nuduri, cu „o senzualitate prea voită, prea evidentă", care par să se scalde într-o aură de melancolie. Omul se identifică aici cu opera sa, mai mult decât în portrete. Descoperi dorința de a plăcea, de a se impune prin seducția virtuozității. Dar acest lucru nu-1 împiedică pe pictor să cadă în morbiditate şi manierism.

La data de 3 decembrie 1917, Modigliani reuşeşte să deschidă prima sa expoziție personală, la galeria Berthe Weille. Dar, după numai două-trei ore, şeful poliției pariziene, în fruntea unei „potere", se prezintă la fața locului şi decide că expoziția trebuie închisă din cauza „artei decadente" reprezentate de nudurile artistului. Scandalizat de „femeile despuiate" („de parcă ar fi fost vii"), şeful poliției mai spune că fusese sesizat de „persoane onorabile"... A fost o cenzură brutală şi fără precedent în lumea artelor din Paris, unde mai fuseseră interzise tablouri dubioase, dar în niciun caz o expoziție întreagă. A fost o lovitură foarte grea pentru Modigliani, care avea să mai trăiască doar trei ani după acest incident.

Episodul cu poliția pariziană i-a accentuat porecla dată de prieteni, şi anume „Modi", adică „blestematul". Acest lucru îl apropia şi mai mult de Van Gogh, un alt preferat al său.

Mai târziu, obosit, subminat de alcool şi de boală, împins şi de necesitatea de a face rost de bani, el a cedat tot mai mult obiceiurilor sale, ajungând la portretul stereotip din ultima parte a activității, în care personajul are aerul unei flori vestejite, cu atitudinea lui gânditoare şi cu capul plecat, aşezat pe un gât exasperant de lung. Această pierdere în manierism este explicată prin incapacitatea lui Modigliani de a se elibera de influența spiritului de artă tradițional italian de care era impregnat.

În ultimii ani ai fulgurantei lui existențe, au fost şi clipe de speranță, în scurtele răgazuri în care renunța la beție şi accepta să se îngrijească, dar, curând, şi de fiecare dată, recădea în rătăcirile sale, mergând deliberat spre o moarte de care totuşi se temea cu o spaimă cutremurătoare, incapabil să renunțe la viciile sale. Acest spirit inteligent, fin, sensibil, era, în fond, un om slab. Tot ce a făcut o dovedeşte.

În ziua de 24 ianuarie 1920, Amedeo Modigliani a dispărut dintre cei vii, fără suferință şi fără să-şi dea seama, într-un spital din Paris. Cu moartea lui se încheiase un capitol din viața Montparnassului, cel al „vârstei de aur" şi al libertăților din acest cartier.

„Înmormântați-l ca pe un prinț!" - telegrafiase Emmanuel Modigliani, fratele pictorului, prietenilor acestuia, el neputând ajunge la timp în Paris. Se năştea legenda.

Amedeo Modigliani a trăit doar treizeci şi cinci de ani. Toată viața sa el a fost în căutarea frumuseții perfecte, uşor abstracte, care să reprezinte sinteza idealului visat cu concretul, reprezentat de model. Tema preferată a tablourilor sale este omul: nudurile de femei, portretele prietenilor şi ale unor necunoscuți.

Bibliografie

Crespelle, Jean Paul - *Modigliani.* Bucureşti, 1976.
Dale, Maud - *Modigliani.* New York, 1929.
Marchiori, Giuseppe - *Modigliani.* Milano, 1949.
Pfannstiel, Arthur - *Modigliani.* Geneva, 1956.
Ponente, Nello - *Modigliani.* Florența, 1969.
Roy, Claude - *Modigliani,* Geneva, 1958.
Russoli, Franco - *Modigliani.* Milano, 1958.
Salmon, Andre - *Modigliani. sa Vie et son Oeuvre,* Paris, 1926.
San Lazzaro, Gaultieri DI - *Modigliani.* Paris, 1953.
Werner, Alfred - *Modigliani.* New York, 1962, Milano, 1967.

Vincent van Gogh – povestea tumultuoasă a taciturnului

Vincent van Gogh s-a născut la 30 martie 1853, la Zundert (Olanda), în aceeași zi în care se împlinea un an de la nașterea fratelui său Vincent, născut mort. El a primit numele de Vincent, în amintirea fratelui mort, ca o taină a zămislirii și ca o învingere a morții. Încetul cu încetul, casa s-a umplut de copii, cu toții numărând șase.

Vincent era cu totul deosebit de ceilalți: taciturn, cu o fire închisă, mai retras, nesociabil, cu o statură scundă, un trup osos și puțin deșelat, din care se desprindea o forță, vecină cu brutalitatea. Avea în el ceva îngrijorător, fața lui prezenta o oarecare asimetrie, părul era blond roșcat, craniul era ușor ascuțit, fruntea teșită, sprâncenele puternic arcuite, ochii mici, când albaștri, când verzi, avea privirea tristă sau aspră, în ea aprinzându-se uneori o flacără întunecată. Era instabil, plin de contradicții, capricios, irascibil. La școală se purta atât de agresiv cu colegii, încât tatăl său, pastorul Theodorius, a trebuit să-1 retragă.

Dar sub carapacea aceasta aspră se ascund prospețimi și gingășii nebănuite, se ascunde o mare dragoste pentru desen și pentru lucruri frumoase și delicate.

Vincent are o natură de primitiv, de o sinceritate, de o brutalitate în franchețe, cu adevărat extraordinare; dar o natură extrem de simțitoare la foarte multe lucruri.

La 16 ani, cu o pregătire intelectuală mediocră, Vincent începe o perioadă de călătorii nenumărate, în vederea adaptării lui la o situație, călătorii care nu se termină decât în 1886, când trece definitiv frontierele țării sale pentru a se stabili în Franța.

Viața lui Vincent este presărată de episoade dramatice, cu peripeții, care vor avea influență asupra vieții sale artistice. ÎI găsim la Londra, ca vânzător de tablouri, misionar la Borinaj, în Belgia, și la Haga, ca pictor începător. La Londra, îndrăgostit fiind de fata gazdei, el este respins cu toată brutalitatea, iubirea lui sinceră fiind văzută ca o

insultă. Este prima dramă îngrozitoare din viața lui van Gogh. De aici încolo decurg toate nenorocirile vieții sale. Ceea ce era latent în el, ereditatea lui tulbure, în urma acestei lovituri izbucnește cu putere la suprafață. Disperarea accentuează în el aspirațiile umanitare, care începuseră să mijească în urma lecturilor. Se îndreaptă brusc spre religie. Se simte menit, el, nenorocitul, care coborâse toate treptele suferinței și deznădejdii umane, să consoleze pe ceilalți nenorociți. Viața de vânzător de tablouri îl revoltă.

Are 23 de ani. Se întoarce acasă, de unde, după scurt timp, în urma unor neînțelegeri cu părinții, revine în Anglia ca profesor de limba franceză la un pension. Dar nici această meserie nu-1 atrage și i se pare că este predestinat să devină pastor, ca și tatăl său. Studiază la Amsterdam 15 luni, dar este din nou dezamăgit. Își închipuia că această știință înseamnă mai ales explicarea cărților sfinte, pătrunderea în spiritualitate și tainele credinței, în realitate, însă el se vede obligat să învețe latinește și grecește. Renunță la teologie și pleacă în Belgia ca misionar, unde dovedește mult zel în tot ceea ce face, dar îi lipsește darul de a vorbi cu claritate, de a se exprima în chip convingător.

Renunță și la acest post de misionar diplomat și decide să ia legătura cu predicatorii liberi. Prin ei ajunge la minele de cărbuni, în Borinaj. Aici găsește o populație nenorocită. Dintr-o dată își găsește un scop imediat; să slujească pe acești oameni și să se pună în serviciul lor, să trăiască viața lor, să-i convingă de binefacerile religiei și să-i aducă pe calea cea bună. Acum i se relevă marea lui pasiune ascunsă, pictura, adică arta care de acum încolo îl reconciliază cu viața. De abia acum el își descoperă un scop în lume și un mijloc de a fi util, de a servi pe semenii săi. „Sunt bun la ceva, simt că am pentru ce trăi", exclama el într-una din scrisorile sale.

Să nu ne închipuim că Vincent și-a găsit locul aici, în această regiune mizerabilă. Pleacă de mai multe ori acasă, de unde revine atras de ceva irezistibil, de o forță nevăzută care îl leagă tot mai mult de omul simplu cu o condiție de trai precară sau, cum spunea el, de „toate adâncurile dureroase ale vieții minerilor". El apare ca un maniac, care nu se poate hotărî să se stabilească într-un loc; cum se oprește undeva mai multă vreme, ceva în interiorul lui îl împinge să plece mai departe, să înceapă o nouă experiență. Începe să-1 preo-cupe din ce în ce mai mult pictura și se înscrie la Academia de Arte Frumoase din Bruxelles,

oraş în care nu va rămâne mult timp, întorcându-se acasă.

Este de observat că ori de câte ori a rămas fără busolă, ca un pui care are nevoie de căldura cuibului, el a revenit în casa părintească, în care totuşi nu se înțelegea cu nimeni.

Avea 28 de ani când se întâmpla o altă dramă în viața lui van Gogh. S-a îndrăgostit de o verişoară a sa, căreia îi murise bărbatul cu puțin timp în urmă, şi a cerut-o în căsătorie. Familia s-a scandalizat şi nu a fost de acord cu această monstruozitate.

În urma acestei neînțelegeri a părăsit casa părintească şi a plecat la Haga, unde îşi ia în serios pasiunea lui de pictor.

Începe să frecventeze localurile de noapte şi să bea. Întâlneşte o prostituată cu patru copii pe care el o ia acasă la el, închipuindu-şi că a găsit într-adevăr ființa pentru care trebuie să fie devotat. Trăieşte alături de ea 20 de luni. Familia află, se scandalizează din nou şi este părăsit şi lăsat să se zbată într-o mizerie neagră.

Singura legătură a lui era cu Theo, fratele mai mic cu patru ani decât el, singurul din familie spre care are o aplecare şi o înțelegere încă din perioada copilăriei. Acesta, negustor de tablouri, îl mai ajută din când în când cu bani. În această perioadă, van Gogh pictează în acuarelă, interesându-1 tot mai mult culoarea, acordul complementarelor, raportul dintre umbră şi lumină. Îl preocupă obținerea formei şi a modeleului ei, a liniilor importante şi a maselor.

În decembrie 1883, după ce Theo îl scăpase de prostituată, van Gogh revine din nou acasă. Dar aici îl aşteaptă altă dramă, produsă tot din dragoste. O tânără fată din vecini se îndrăgosteşte de el. Numai-decât el o cere în căsătorie. Bineînțeles că este refuzat de părinții fetei deoarece trecutul lui atârna greu şi nu-1 recomanda deloc ca un soț bun. Dar tânăra fată se omoară. Nenorocirea îl urmăreşte ca în tragediile antice pe cei persecutați de zei. Totuşi nu pleacă de acasă şi aici îşi închiriază un atelier unde pictează după multe studii tabloul „Țăranii mâncând cartofi", cea mai importantă lucrare din perioada sa de început.

Anul 1886, anul plecării în Franța, marchează întâlnirea lui van Gogh cu pictura lui Rubens şi mai ales cu stampele japoneze, ceea ce-1 va face deosebit de atent la problemele mişcării, căutând să surprindă instantaneul, chipul nemijlocit al realului, una din ambițiile artiştilor impresionişti. Tot acum se împrieteneşte cu Paul Gauguin, cu

care va lucra un timp. Recepționează influențe din arta impresionistă.

Natură bolnăvicioasă, van Gogh nu suporta iernile friguroase din Paris. Încep crizele de neurastenie. La aceste momente el este irascibil, egoist, încăpățânat.

Pornind de la influențe impresioniste şi neoimpresioniste, van Gogh ajunge curând, datorită puternicului său temperament, la o viziune personală. Culorile pure, aşezate direct din tub, fără intermediul pensulei sau al cuțitului, libere, pline de nerv, transcriu, cu fidelitate, neliniştile interioare ale artistului. Fiecare peisaj, naturile statice, portretele chiar, sunt, de fapt, nişte autoportrete, mărturii ale propriei frământări spirituale. În toate se vede o pasiune, o grabă, o ardoare. Aşa ceva nu se întâlneşte la impresionişti. Arta lui anunță mai degrabă, prin sublinierea conflictului dintre stările lăuntrice ale individului şi societate, patetismul picturii expresioniste.

În iarna anului 1888, urmează o nouă criză de neurastenie. Se hotărăşte să plece în sudul Franței, unde clima era mai blândă, la Arles, un vechi oraş cu urme romane. Acum începe o nouă etapă în viața sa, cea mai glorioasă şi cea mai importantă dintre toate. Aici se simte ca un om fermecat, pictează tot ce vede, ca un somnambul, până la uitarea de sine, până la epuizarea fizică. Fascinat de exuberanța vegetației, de culorile pure ale luminii mediteraneene în care lucrurile şi ființele îşi exaltă formele, el ajunge la perfecta stăpânire a mijloacelor de expresie. Pentru a valorifica glorioasa lumină de aici, el proiectează înființarea unei colonii de artişti, a unui „atelier al sudului" al cărui oaspete - temporar - va fi prietenul său Gauguin.

Fiind temperamente diferite ei ajung repede la discuții contradictorii şi la certuri. Acum apare primul atac de epilepsie. Erau în stradă, în fața casei. Van Gogh scoate un brici şi se repede la prietenul său să-l omoare. Gauguin, foarte stăpân pe sine, îl fixează cu privirea în aşa fel, încât briciul îi cade din mână. Aflându-se în fața unei acțiuni necugetate, ca un somnambul, cu gesturi aproape mecanice, intră în casă şi cu acelaşi brici îşi taie o ureche, o împachetează şi o trimite unei femei pe care o cunoştea. Urmează apoi o criză teribilă şi este, de urgență, internat într-un ospiciu, dar după câteva săptămâni starea sănătății se ameliorează şi el îşi reia cu aceeaşi patimă activitatea sa de pictor.

În această perioadă, în opera sa, elementul expresionist, starea de agitare, atmosfera de puternică tensiune dramatică se accentuează. Cri-

zele se înteţesc şi boala de care suferă van Gogh este incurabilă, astfel că în iulie 1890, presimţind o nouă criză, el încearcă să se sinucidă cu un foc de revolver. Rana însă nu-1 omoară. Este dus la medic. Petrece câteva zile, foarte calm, aşteptând moartea care vine, în sfârşit.

Deci în 1890, se termină cariera şi viaţa lui van Gogh; are, prin urmare, 37 de ani de viaţă, din care numai 10 ani de activitate artistică şi încă cei care contează cu adevărat în opera sa, sunt cei după stabilirea în Franţa, adică, în realitate, 4 ani, ultimii 2 ani reprezentând perioada „flamboiantă", ceea ce înseamnă tocmai vârtejul, izbucnirea de flacără din tablourile sale - „Noapte înstelată", „Măslinii", „Lan de grâu cu chiparoşi", „Câmp sub un cer ameninţător" etc. - documente de unică valoare artistică a efortului său creator.

Opera lui van Gogh este producţia unui om, incontestabil, anormal, deci un prilej pentru mulţi de a se întreba ce legătură poate exista între sistemul nervos atins de boală al unui creator şi creaţia însăşi. Deci se constată o aşa strânsă relaţie între om şi operă, încât cu greu s-ar putea explica ultima fără o cunoaştere desăvârşită a biografiei.

Bibliografie

CABANNE, P. - *Van Gogh.* Paris, 1961.
COGNAT, R. - *Van Gogh,* Paris, 1953.
ESTIENNE, CH., S1BERT, C.H. - *Van Gogh,* Geneva, 1953.
FLORISSONE, A. - *Van Gogh,* Paris, 1937.
GOGH, VINCENT VAN. *Scrisori,* 2 voi.. Bucureşti, 1970.
HUYGHE, R. - *Van Gogh.* Paris, 1958.
JAMES, PH. - *Van Gogh.* Londra, 1949.
LEYMARIE, JEAN - *Qui etait van Gogh.* Geneva, 1968
MARICA, VIORICA GUY - *Van Gogh.* Bucureşti, 1976.
PERRUCHOT, H. - *La vie de Vincent van Gogh.* Paris, 1955, (Viaţa lui van Gogh, Bucureşti, 1970)
SHAPIRO-MEYER - *Vincent van Gogh,* New York, 1950.
VALSECH1, M. - *Van Gogh.* Florenţa, 1952. *Corespondance generale de Vincent van Gogh,* 4 voi., Amsterdam, 1953-1954.
UHDE, W. - *Vincent van Gogh.* Viena, 1937

Doina Drăguț

Michelangelo – gloriosul solitar

Urmând acelei perioade confuze a Evului Mediu, când viața universală inclusiv creația se săvârşeau sub dogma religiei, Renaşterea a însemnat momentul solemn de ruptură a unității creştine şi de reînviere a umanismului antic; a însemnat epoca în care omul se descoperă ca „individualitate creatoare", ca „autonomie spirituală". Renaşterea exprimă un moment al istoriei ce înregistrează o criză spirituală a Evului Mediu în care sunt sfărâmate formele de interdicții şi de constrângere cu privire la modul de înțelegere a concepției despre univers.

Nicăieri însă neliniştea şi dorința de reînnoire n-au fost mai vii şi mai bogate în urmări ca în Italia. S-a ajuns astfel la acea mişcare dezrobitoare, care a stăpânit spiritele timp de aproape un secol şi jumătate şi care s-a numit „Renaştere". Renaştere - fiindcă s-a considerat că înseamnă o naştere din nou a ceea ce fusese, o întoarcere la începutul îndepărtat, adică la idealul şi la practicile artei antice. Cele trei mari genii ale artei Renaşterii din secolul al XVI-lea sunt: Leonardo da Vinci, Michelangelo şi Rafael, italieni toți trei.

Una din gloriile cele mai curate ale artei mondiale este Michelangelo. A trăit 88 de ani, de la 1475 la 1564, umplând aproape un secol cu numele lui. Viața lui a fost o nesfârşită dramă. Născut la Florența, în vâltoarea ultimelor ei evenimente furtunoase, era ars de patima pe care o trăise oraşul. Pasionat şi plin de vervă, luând parte, sufleteşte, la toate evenimentele mari ale timpului, înclinat spre o interpretare pesimistă a vieții, convins de fatalitatea care apasă asupra omului, îşi propune să devină purtătorul tragic al acestei suferințe. E solitar, poate fiindcă nu se simte bine între ceilalți oameni, dar mai probabil din orgoliu. De o energie neînfrântă, violent şi tăcut, în acelaşi timp, explodând numai rareori şi făcând atunci să tremure la accentele sale de mânie pe cei care veneau în contact cu el, disprețuieşte onorurile şi măririle lumeşti. Este poet, arhitect şi pictor, însă se consideră, el însuşi, mai ales, sculptor. Lasă o urmă neştearsă asupra artei, nu

numai din pricina personalității sale titanice, dar şi pentru că, născut aproape odată cu cele mai mari personalități ale Renaşterii, el supraviețuieşte aproape tuturor, cu excepția lui Tiziano. Prin el, centrul vieți artistice se strămută la Roma, de unde ea radiază asupra Italiei şi asupra lumii întregi. Sufletul lui nobil era precum creasta unui val care se înălța şi cobora odată cu elanurile de energie şi cu crizele de laşitate ale nefericitei sale patrii care devenise câmp de bătălie între Franța şi Spania. Un suflet de gigant sălăşluia în trupul său firav. Se îndoia de toate şi mai ales de el însuşi, se temea de toate şi mai ales de el însuşi. N-a iubit decât o femeie, care nu 1-a iubit. A trăit singur, cast şi disprețuind carnea, îmbrățişând totodată toate cărnurile cu senzualitatea artei sale. întreaga sa viață este un conflict între dorința de a prospera material şi voința de purificare pe care i-o impune pasiunea sa pentru artă. Când îi moare fiul, îşi stăpâneşte durerea, îl dezbracă şi îl pictează fără să verse o lacrimă. Marele său destin loveşte, şi iar loveşte, ca o spadă. A trăit la Roma, singur, doar cu amintirile sale. A văzut murind aici şase papi, fără a ceda amenințărilor şi ascultând de ordinele lor doar pentru a-şi răzbuna robia prin libertatea artei sale. Ii trebuia acel cadru pentru a-şi însufleți visul. Nu a existat vreodată un om mai puțin mistic şi totodată mai religios decât Michelangelo.

Opera sa este epopeea patimilor intelectuale. Rațiunea supremă este împerecheată cu un lirism puternic. Eliberat de vechile dogme, dincolo de creştinismul aproape mort, dincolo de păgânismul care nu mai poate fi înviat, dincolo de iudaismul care n-a vrut să cunoască decât spiritul, Michelangelo stă față în față cu ideea divină, în lupta cu simbolismul etern. Poate să țină în frâu sau să dea drumul, după voie, întunericului şi luminii. Poate supune furtuna, printr-o înspăimântătoare voință. Pentru a-şi exprima ideile, pesimiste, Michelangelo se serveşte de trupul omenesc în care vede conținute toate pasiunile şi care pot fi exteriorizate în chipul cel mai elocvent sub mâna unui artist destoinic. El consideră că omul trebuie să corespundă unei flăcăii care palpită, care-i veşnic în mişcare, care tinde să se înalțe. Câtă analogie există între viața aceea stăpânită, însă clocotitoare şi teribilă a personajelor lui Michelangelo, şi destinul creatorului, înlănțuit în ideea de flacără, consumându-se pe sine însuşi, palpitând mereu în mişcare.

Opera sa e vastă şi variată. Măreția lui Michelangelo stă în faptul de a fi înțeles şi de a fi spus că fericirea definitivă nu este accesibilă, că

omenirea caută liniştea pentru a nu mai suferi, dar odată găsită liniştea, se cade din nou în suferință. Compoziția centrală de pe plafonul Capelei Sixtine reprezintă centrul gândirii sale. Şarpele, răsucit în jurul arborelui solitar, este ispita care se apleacă asupra bărbatului şi a femeii şi totodată îngerul care îi izgoneşte din Paradis. Acest dualism pare a fi un echilibru. Fără cunoaştere nu există bucurie. Dar cunoaşterea înseamnă totodată suferință. Michelangelo dezvăluie oamenilor că nu pot nădăjdui nimic dincolo de acest echilibru. Majoritatea sculpturilor sale arată că e un învins, că materia îl domină. De fiecare dată când pune mâna pe daltă, este victima ştiinței sale, aproape absolută, despre anatomia musculară. Furtuna care urlă înlăuntrul figurilor sale se risipeşte, odată ajunsă la bariera muşchilor. Ea nu iradiază niciodată în unde nesfârşite, în unde legănate, în unde pătrunzătoare, ea este o descompunere a mişcării în elementele sale materiale.

Dar pictura îl eliberează. În anul 1508, Michelangelo este însărcinat de papă cu decorarea tavanului Capelei Sixtine. La început refuză, apoi, din slăbiciune, acceptă. Rămâne închis aici patru ani, singur în fața lui Dumnezeu. Pensula şi penelul ascultă de vârtejul sufletului său, dar materia marmurei, prea greu de lucrat, este întotdeauna în întârziere. Nu-şi termina aproape niciodată statuile, ansamblurile, monumentele. Dar va termina Capela Sixtină, cel mai vast ansamblu decorativ din lume. Este un mare pictor fără voia lui, şi, fără voia lui, tocmai aici este el însuşi. Aici ştiința sa îl slujeşte.

„Când schelele cad, pe uriaşa boltă se află o sută de coloşi vii, grupați sau solitari, o sută de trupuri herculeene care zguduie templul năpraznic şi par a crea furtuna care urlă între pereții navei, târându-le strigătele în zborul norilor şi în vârtejul nenumăraților sori. Este drama Genezei. Nu se mai vede aici decât omul confruntat cu destinul său. Tonurile de albastru stins, de gri argintiu, de roşu întunecat par un praf de aur palid, asemeni aceluia cu care calea lactee umple spațiile siderale. Dumnezeu rătăceşte în singurătatea sa. Aştrii se nasc. Fulgerul trece din degetul lui Dumnezeu în degetul omului. Străbuna, tânără şi goală, se trezeşte din somn. Prima durere se naşte din prima speranță. Potopul striveşte viața. Maternități puternice se ghicesc în umbră, profeții tună şi fulgeră. Sibilele deschid şi închid cartea destinului. Templul se prăbuşeşte, crucea însăşi este dezrădăcinată de fur-tună, ciorchini de trupuri se îngrămădesc în îmbrățişări la întâmplare. Vântul

care s-a pornit la origini suflă până la sfârşit. Figurile frumuseții, ale fecundității, ale tinereții se răsucesc în bătaia lui ca nişte frunze."

Michelangelo este singurul care a îndrăznit să exprime prin pictură tragedia morală, şi care n-a fost învins. Deşi firav, era hi stare să oprească cu trupul lui un fluviu şi să-1 silească să curgă înapoi, la deal. Avea inima unui profet înzestrat cu simțuri artistice şi a cărui operă a țâşnit din ciocnirea dintre pasiune şi ştiință, dintre dorință şi cunoaştere. Toate forțele pe care filozofii le opun una alteia, el le avea în sine, în cel mai înalt grad de exaltare, fiecare cerându-şi dreptul cu intransigență, dar voința sa le domina pe toate, impunându-le armonia. Când ajunge la simbolul suprem, când se simte pe marginea abstracției ultime, cuprins de spaimă la gândul singurătății sale, face un efort deznădăjduit, şi, realizând dintr-o dată cel mai înalt echilibru, introduce cu violență în formă neantul pe care 1-a întrezărit. Există o mare deznădejde în forța lui Michelangelo.

Prin Michelangelo, Italia a eliberat umanitatea de dogmă, a autorizat toate îndrăznelile de investigare şi de gândire, a reconciliat toate curentele idealiste într-o unitate posibilă şi a eliberat forma care o exprimă de legăturile care o înlănțuiau.

Bibliografie

BUONARROTI, MICHELANGELO - *Scrisori urmate de viața lui Michelangelo de Ascanio Condivi,* traducere de C.D.ZELETIN, Buc., 1979.
BERENSON, B. - *Les peintres italiens. de la Renaissance,* Paris, 1926.
BURKHARDT, JAKOB - *Geschichte der Renaissance in Italien,* Berlin, 1867.
GSELL, PAUL - *L'art.* interviuri reunite. Paris, 1911.
SCHNEIDER, R. - *La peinlure itelienne.* Paris, 1929.
WOLFFLIN, H. - *L'art classique: initiation au genie de la Renaissance italiene,* Paris, 1911

Rafael – sentimentul miracolului

Rafael a reprezentat, pentru Italia, acel echilibru pe care îl căuta cu neliniște și de care avea atâta nevoie.

S-a născut în 1483, în Umbria. S-a format sub disciplina tatălui său, un adevărat artist al Renașterii, capabil, în afara artei picturii, să aprecieze o poezie, să guste un text clasic, să se intereseze de o doctrină filozofică. Multe din aceste calități au trecut asupra fiului, care la vârsta de 11 ani rămâne orfan, dezorientat și fără profesor. Mai târziu, ia lecții de pictură în atelierul lui Perugino. Tânăr încă, practicând și el, cum se făcea în acea vreme, sistemul de a lua figurile maestrului și de a le înfățișa în compoziții noi, el adoptă, pe lângă această metodă facilă, un refugiu până la origini, adică până la schiță, dând veridicitate lucrării. La tablourile din această perioadă ale lui Rafael se întâlnește, în afară de armonia compoziției, o seninătate, o atmosferă de pace, de liniște divină, o manifestare de prospețime, de grație, de lirism; calități ce se găsesc și în arta umbriană, dar aici dobândesc o expresie cu atât mai vie cu cât ele se potrivesc mai bine cu temperamentul delicat al artistului.

În 1504, datorită unor tulburări de ordin social ce aveau loc în Umbria, Rafael părăsește provincia și se stabilește în Florența, unde găsește unul din mediile cele mai propice pentru formarea unui artist. Ajuns aici, el, care era celebru în provincia lui, se simte complexat și începe să studieze ca un elev. Caută să înțeleagă arta lui Leonardo da Vinci și iscusința lui de a pătrunde misterul tuturor lucrurilor, cât și pe a lui Michelangelo, pasionatul admirator al forței virile, trupești și sufletești. Este preocupat ca, din toate curentele artistice ale timpului, să-și formeze o credință nouă, care să-1 reprezinte și să dea vigoare operei sale. În această epocă, el dă naștere la multe din faimoasele *Madone*, adică la acel tip de femeie, în același timp, grațios, tânăr și plin, care „să reprezinte pe Fecioara la vârsta când a născut pe Cristos, dar care să redea și sentimentul maternității”. Tipul acestor Madone a

ajuns să fie ceva propriu la Rafael, o creație nemuritoare a geniului lui. Formele sunt ample, dar pline de gingășie. Întreaga lor făptură respiră suavitate, candoare, tandrețe. Desenele lui au fost asemănate, prin plăcerea pe care o produc, prin arabescul elegant al liniilor, prin curbe armonioase, cu o melodie muzicală. Culoarea este însă mai puțin reușită, nu se simțea încă puterea de a stăpâni armonia tonurilor.

În Florența, Rafael nu reușește să se impună. El se deosebește prea mult, prin temperament, de mulțimea marilor artiști de acolo. Norocul lui face ca papa Iuliu al II-lea să aibă nevoie de un pictor pentru decorarea Stanțelor Vaticanului, iar pictorul acela să fie chiar el. Deodată se deschide, înaintea sa, posibilitatea nesfârșită de a se exprima și de a se afirma. În contact cu Roma, Rafael se simte alt om. Transformat de ceea ce învățase la Florența și îmbogățit spiritual de contactul cu vechea Romă, caracterizată prin ideea de grandoare, de armonie liniștită și nobilă, Rafael realizează compoziții incomparabile, de mari proporții, în care, pentru prima dată, el ne dă măsura geniului său. Scenele din *Stanțe*, în care noblețea, demnitatea figurilor este cu adevărat suverană, valoarea întregului se ridică încă prin armonia culorilor. Însușirile de proporție, de simplitate, de noblețe, de grație, amestecate toate la un loc sunt accentuate printr-un sentiment al realității.

Rafael este, fără îndoială, în istoria picturii, artistul care răspândește un aer profund, o candoare plină de voioșie, o atmosferă liniștită. „Nu știi, când privești sibilele sau frescele din Vatican, dacă ai sub ochi eroi sau sfinți, martiri sau filozofi, fecioare sau venere, zei evrei sau zei păgâni, simți doar că sunt forme care se armonizează și se întrepătrund, culori ce se cheamă între ele și își răspund, o unduire de armonii care pare a nu avea nici început, nici sfârșit, care te străbate fără a întâlni nici o împotrivire și nu-ți lasă decât puterea de a asculta cum se prelungește în tine ecoul amintirii lor". La el se îmbină tot ce este materie și tot ce este spirit, tot ce este gingășie feminină și tot ce este forță masculină, tot ce este certitudine și tot ce este credință. El a studiat, în mod distrat poate, ceea ce se făcuse înaintea lui, ceea ce se făcea în jurul lui, a părut că abia privește lumea infinit profundă și multiplă a mișcărilor, a culorilor și a formelor.

Rafael a murit foarte tânăr, la 37 de ani, după ce trăise una din viețile cele mai pline și mai fructuoase. A murit la vârsta când cei mai mulți dintre oamenii superiori încep să presimtă că frumusețea gestului

corespunde întotdeauna necesității mişcării. Împrejurările favorabile au făcut ca să nu-şi interzică nimic din ceea ce contribuie la fericirea unei vieți complete. A fost o ființă seducătoare, a trăit deplin, intens, s-a bucurat de toate şi a încercat toate mulțumirile umane, a fost făcut parcă să guste voluptatea prin spirit şi prin simțuri, într-un grad pe care nici un alt artist, înainte de el, nu-1 atinsese. Această dispoziție îi venea de la constituția sufletului său, de la firea sa intimă. S-ar părea că poate chiar şi moartea lui timpurie a fost, la urma urmei, pentru numele pe care 1-a păstrat posterității, un avantaj. Ea 1-a scutit chiar şi de cele mai mici atingeri ale slăbiciunii. A dispărut în momentul în care ajunsese în culmea gloriei, aşa că nimănui nu i-a fost dat să vadă declinul lui Rafael.

Când comparăm viața lui Rafael cu cea a lui Rembrandt, a lui Tintoretto, a lui Michelangelo, a lui Tiziano, când ne amintim că aceste genii au dat poate cele mai mişcătoare opere ale lor în ultimii ani ai existenței, ne întrebăm ce ar fi putut să devină un artist aşa de dotat dacă nu ar fi murit atât de tânăr. Greu de spus. Poate că acea inepuizabilă tinerețe ce iradia din el şi care se accentua de la operă la operă, dacă ar fi trăit până la adânci bătrâneți, n-ar fi încetat să se înnoiască, pentru că era anterioară ființei sale şi trebuia să-i supraviețuiască, precum primăverile şi toamnele care vor continua să rodească în ciuda iernilor adunate peste ele.

La Rafael se întâlneşte acel sentiment păgân de voluptate, de senzualitate naivă, care caracterizează pe artistul grec şi pe imitatorul său roman. La el se întâlneşte o armonie deplină, calmă şi senină, dând impresia celei mai mari unități spirituale şi de ideal. El este în stare să cuprindă în sufletul său toate ecourile venite din afară, multiple şi variate, şi să pună peste ele marca personalității sale.

Se poate afirma, fără exagerare, că aspirațiile şi toate cuceririle picturii Renaşterii se întâlnesc în Rafael. El constituie sinteza supremă a acestei mişcări prodigioase şi devine oarecum figura ei cea mai reprezentativă. In el, neliniştea iscoditoare a unora, avântul plin de credință al altora, panteismul şi senzualitatea păgână a unei a treia categorii se îmbină în chip natural. În el asperitățile şi nepotrivirile acestor tendințe se armonizează, iar opera sa apare ca un fruct delicios şi matur al tuturor acelor aspirații, care au precedat venirea.

Prin pictură, Rafael a definit şi a realizat idealul artistic pe care 1-

a avut Renaşterea, după ce idealul social pe care îl trăise Evul Mediu îşi epuizase mijloacele. Împreună cu Michelangelo, Rafael a fost cel mai strălucit inițiator al acelei retorici plastice care a abătut Italia din drumul ei, şi de care va fi influențată întreaga Europă. Dar gloria sa a fost aceea de a fi afirmat că individualismul nu poate sălăşlui într-un deşert.

Scriind opera biografică a lui Rafael, Vasari acordă un loc vast dragostei, ca deschidere spre inefabil a tânărului erou asupra căruia cerul acumulase „infinita bogăție a comorilor sale şi a grațiilor sale". Artistul este prezentat prin gentileţea sa ca însuşi modelul unei sociabilități delicate. În jurul lui domnea o atmosferă senină. Istoricul povesteşte, cu admirație, că exista în Rafael o umanitate simplă, fără nici o pretenție la ermetism şi nici o formă de dispreț.

Arta lui Rafael este arta unui om mult prea fericit. El a avut sentimentul miracolului, depăşind perfecțiunea de om şi de artist. Vasari povesteşte că la moartea lui Rafael, în vinerea sfântă din anul 1520, s-a vorbit despre un semn ceresc asemănător celui care a însoțit moartea lui Cristos; „palatul Papei s-a crăpat şi a fost cât pe ce să se năruiască". „Zeul muritor" coborât pe pământ, „Zeul grației", „Eros devenit pictor", la 37 de ani pleacă în lumea umbrelor, lăsând în urmă şcoala română, al cărei întemeietor a fost, şcoală care vine să completeze celelalte manifestări ale artei italiene.

Bibliografie

BERENSON, B. - *Les peintres italiens de la Renaissance,* Paris, 1926.
BURKHARDT, JAKOB - *Geschichte der Renaissance in Italien,* Berlin, 1867.
GSELL, PAUL - *L'art.* interviuri reunite. Paris, 1911.
SCHNEIDER, R. - *La peinture itelienne.* Paris, 1929.
WOLFFLIN, H. - *L'art classique: initiation au genie de la Renaissance italiene,* Paris, 1911.

Doina Drăguț

Leonardo da Vinci – stăpânirea unei epoci

Artistul cel mai profund al epocii Renașterii, gânditorul cel mai exigent și mai complet, cu o fascinație intelectuală seducătoare, este Leonardo da Vinci. De la o vârstă fragedă încă, uimea prin invenții surprinzătoare în toate domeniile: tablouri care creau un fel de halucinație, proiecte cutezătoare, pentru a forța natura, a netezi munții, a regla apele, a dezminți greutatea. Avea o putere de raționament impresionantă. El a rămas în amintire ca om al himerelor, dar al celor care dau preț artei și vieții. Absorbit de legile perspectivei și de calcule, el întemeia sau presimțea toate științele viitorului. A fost, în egală măsură, pictor, sculptor, arhitect, om de știință, umanist; întruchipare a tipului de om universal al Renașterii. Studiase geometria, mecanica, alchimia, legile perspectivei, geologia, hidraulica, anatomia, botanica, însușindu-și noțiunile abstracte pe care le aplica în arta sculpturii și a picturii. Dincolo de studiu, el poseda o intuiție fantastică, o intuiție în cel mai înalt grad, o intuiție creatoare de viață, suverană. Este poate singurul om pentru care știința și arta s-au contopit exprimând gândirea într-o expresie luminoasă și tainică străbătută de acel freamăt misterios.

Leonardo da Vinci s-a născut într-o localitate din Italia, Vinci - de unde îi vine și numele -, lângă Florența, în anul 1452. Era fiul natural al unui burghez cu stare din Florența și al unei țărănci. El nu a fost nicidecum bastardul nenorocit pe care îl descriu viețile romanțioase. Tatăl său 1-a recunoscut și a căutat să-i dea o educație aleasă, potrivită clasei căreia îi aparținea. De mic el a arătat înclinație pentru artă, dar mai ales pentru cunoașterea și înțelegerea naturii și a universului. Prima parte a vieții a trăit-o în Florența producând puțin, punând accent mai mult pe studiu și mai ales pe pregătirea lui de inginer militar, „capabil să ridice fortificații, să întărească orașe, să construiască corăbii neinflamabile, piese de artilerie și aparate de zburat”. O imensă muncă intelectuală însoțește și traversează activitatea sa.

La 30 de ani, Leonardo da Vinci părăseşte Florența şi se stabileşte la Milano, într-un mediu nou. Aici începe emanciparea viitorului mare artist. El se eliberează de autoritatea florentină şi pune bazele propriei sale stăpâniri intelectuale şi artistice. După el, orice activitate mentală are un aspect mecanic şi nu este posibilă o discriminare între disciplinele superioare şi arta mecanică a picturii, iar arta, în general, este un instrument al cunoaşterii superiore. El reia, pe cont propriu, motivul platonician al „elogiului văzului" şi spune: „cine pierde vederea nu mai percepe frumusețea universului şi se aseamănă cu un om închis trăind într-un mormânt".

Precursor al științei pozitiviste, rupând-o cu gândirea medievală, Leonardo da Vinci aparține - în gândirea sa, ca şi în arta sa - de curentul mistic şi ocultist care se răspândea în mediul Academiei florentine, fiind pătruns de elemente provenite din umanismul neo-platonician. El s-a făcut celebru şi prin fantezii şi farse fără număr. Era un geniu derutant şi capricios, iubea inovațiile surprinzătoare şi activitățile ludice. La Milano a fost organizatorul sărbătorilor lui Ludovico; rolul său era de a pune la punct distracțiile, de a desena costumele, de a ridica decorurile. Era, de asemenea, „un mare creator de ghicitori şi de enigme, construia rebusuri alambicate". Se povesteşte că trecând prin piața de păsări, el le scotea din colivie, plătea prețul cerut şi le lăsa să-şi ia zborul pentru a le reda libertatea pierdută. Această anecdotă nu este, firește, inventată; dar ea reia foarte exact o trăsătură a lui Pitagora - despre care Plutarh relatează aceeaşi dragoste pentru animale şi aceeaşi grijă pentru cruțarea vieții lor.

În 1501, deci la 49 de ani, Leonardo da Vinci se întoarce la Florența, unde vine din nou în contact, ca în tinerețe, cu prietenii de la Academie şi cu mediul umaniştilor. Se dedică cercetării asupra zborului păsărilor, apoi asupra secțiunilor conice. Viața lui devine dezlânată şi capricioasă, atracția către matematică este irezistibilă şi pictura este neglijată. Vasari, biograful vieții lui, va denunța mai târziu ideile capricioase ale artistului care studia mişcările aştrilor în loc să-şi termine pânzele. De altfel, acest om scrupulos, pentru care perfecțiunea devenea un scop, păstra la el ani de-a rândul operele începute, revenea asupra lor, schimba unele detalii, mai ştergea altele. În afară de asta, fiecare operă mai însemnată era pregătită prin nenumărate studii. De la Leonardo da Vinci au rămas multe desene izolate şi „manuscripte", ale

căror foi sunt scrise într-o scriere ciudată care nu poate fi citită decât văzută în oglindă. Din lucrările de pictură neterminate se poate vedea că preocuparea de căpetenie a lui Leonardo da Vinci, de cum începea un tablou, era să modeleze o figură prin clarobscur, adică să creeze planuri şi reliefuri, eventual expresii ale fizionomiei, prin valori de umbră şi lumină.

Leonardo da Vinci a fost un desenator fenomenal, unul din cei mai mari şi mai personali pe care-i cunoaşte arta. Cu „un condei sau un vârf de argint şi cu o bucată de hârtie", el putea exprima orice. Nu există problemă de perspectivă, de formă omenească în orice atitudine, de aspect al naturii, pe care el să nu le poată reda cu o perfecțiune de neîntrecut. Totodată însă la el formele apar învăluite în aer şi lumină, volumele rezultate sugerează suavitatea, grația, candoarea, trecerile de la relieful de ansamblu la părțile plate par topite printr-un procedeu unic.

„Cu cât cunoşti mai mult, cu atât iubeşti mai mult" spunea Leonardo da Vinci. Şi el a cunoscut. Forma nu era în ochii lui decât simbolul unei realități intelectuale superioare. El a înțeles totul. Vechile dogme şi noile sentimente nu se mai înfruntau în el. El accepta lumea, el întrezărea sursa comună şi cercul etern al lucrurilor. Cobora în adâncurile naturii, singur, doar cu simțurile sale, universul exterior fiind, de fapt, rezultatul propriei sale meditații. Putea să surprindă acelaşi surâs în ochii tuturor ființelor care ieşiseră din gândirea sa şi să descopere degetul lor întins către acelaşi punct nevăzut, ca pentru a indica viitorului îndoiala pe care o simțea în el. „Pictura sa lipsită de mister este misterul picturii". Toată ştiința, adunată de un întreg secol, înfloreşte în el ca poezie, şi ştiința lui e făcută din toată poezia răspândită de către precursorii săi. A avut simțul vieții reale, a avut blândețea înțelepciunii dobândite şi a atins, prin înalta sa rațiune, pragul acelui sentiment confuz din care se nasc noile religii. El, care pretindea că nu exista o altă ştiință în afară de cea care se poate traduce în simboluri matematice, a tradus ceea ce ştia în poeme plastice aproape impenetrabile, în care intuiția, poate fără voia lui, îi călăuzea mâna.

Din prima parte a vieții artistului, opera cea mai prețuită este „Fecioara printre stânci", unde ilustrează o legendă despre întâlnirea în pădure, pe când erau copii, a lui Cristos şi a Sfântului Ioan Botezătorul.

Compoziția pe care contemporanii o considerau ca o operă capi-

tală în cariera sa de pictor este „Cina cea de taină”. În această lucrare, Leonardo da Vinci dorea să reprezinte nu momentul în care Mântuitorul rupea pâinea, instituind prin aceasta taina cuminecăturii, ci momentul în care declara discipolilor: „Adevăr, adevăr zic vouă, unul dintre voi mă va vinde”. De aici mişcarea violentă, de protestare, de care sunt animate figurile. Drama interioară dă unduire vieții, precum un uragan care trece peste arbori. Este cea mai nobilă operă de psihologie activă din întreaga pictură. El avea puterea de a pătrunde sub fiecare înveliş, în adâncul temperamentului omenesc, de a-i trăi tragedia intimă, de a uni toate stările de seninătate şi de revoltă, de elan şi de cădere, de rezervă şi de renunțare, într-o singură mişcare a spiritului. În opera lui, forma transcrie un arabesc psihologic Neliniştit şi cercetător, Leonardo da Vinci punea deopotrivă preț atât pe o maşină de invenție mecanică cât şi pe o operă pictată sau sculptată. Pentru el, toate aceste forme ale activității erau numai un drum spre cunoaşterea şi înțelegerea lumii. De la el a rămas aforismul: „Adevărata înțelegere este fructul adevăratei iubiri”.

Dar opera în jurul căreia s-au împletit legende, s-au făcut poezii, s-au creat romane este faimosul portret al Giocondei. Este un tablou, la executarea căruia, Leonardo da Vinci a lucrat câțiva ani. Început în anul 1502, el a fost terminat abia în 1506. Într-un peisaj fantastic şi plin de mister, al cărui sens nimeni n-a ştiut să-1 descifreze, în care se văd munți abrupți şi ape albastre, el a aşezat figura Monei Lisa. Valoarea prestigioasă pe care o are în lumea întreagă este dată de „zâmbetul enigmatic, provenit din contrastul dintre caracterul gurii, cu buzele schițând un surâs şi seriozitatea pătrunzătoare a ochilor”.

În anul 1515, Leonardo da Vinci primeşte propunerea regelui Francisc I de a se muta în Franța, unde acesta îi dăruieşte un castel lângă Amboise. Patru ani mai târziu, adică în 1519, Leonardo da Vinci se stinge din viață. Regele Franței, care îl iubea şi îl respecta, l-a asistat în ultimele momente, 1-a îmbrățişat şi a dat ordin să fie înmormântat cu cele mai mari onoruri.

Din această ultimă perioadă a vieții, datează portretul său. Sunt trăsăturile unui bărbat providențial, ale unuia din geniile lumii. Forma gurii pare să exprime o amărăciune, o decepție puternică, ochii sub sprâncenele stufoase sunt pătrunzători, buni şi trişti, părul şi barba dau ceva venerabil fizionomiei, oferă ideea nobleței însăşi a cunoaşterii. El

se prezintă ca unul dintre acei filozofi ai misterului universal, intrând hi familia ideală a înțelepților. Așa cum ne spune istoricul Vasari, frumusețea lui era celebră: „prin splendoarea magnificei sale înfățișări, el îi însenina pe cei mai trişti, avea o statură bine proporționată, grațioasă şi elegantă".

Leonardo da Vinci este unul din acele spirite care pun stăpânire pe o epocă, o frământă, o transformă, o silesc să i se supună, îi propun idealuri, o ajută să le atingă, îi oferă modele şi dispar lăsând asupra ei pecetea neştearsă a geniului lor. Leonardo da Vinci nu este reprezentantul unei țări, nici măcar al unei epoci. El aparține, ca un exemplu de-a pururi viu, istoriei dezvoltării inteligenței umane. Şi totuşi, nimeni mai bine ca el nu întruchipează imaginea omului multilateral al Renaşterii

Bibliografie

BERENSON, B. - *Les peintres italiens de la Renaissance,* Paris, 1926.
BURKHARDT, JAKOB - *Geschichte der Renaissance in Italien,* Berlin, 1867.
GSELL, PAUL - *L'art.* interviuri reunite. Paris, 1911.
SCHNEIDER, R. - *La peinture itelienne.* Paris, 1929.
WOLFFLIN, H. - *L'art classique: initiation au genie de la Renaissance italiene,* Paris, 1911.

Rodin – singurătatea gloriei

Artistul cu adevărat original, una din figurile proeminente ale secolului al XIX-lea, este Auguste Rodin. El trăieşte şi creează într-o epocă mare din istoria artei, aceea de la sfârşitul secolului al XIX-lea, când, eliberați de sub imperiul unor legi false şi strâmte, acelea ale academismului, artiştii aduc din nou lumina şi tonul pur în artă sub semnul impresionismului, care descătuşează conştiințele şi deschide artei perspective nesfârşite. într-o epocă în care interesul pentru mişcare, pentru instantaneu, pentru înregistrarea fidelă a senzațiilor trezite de spectacolul realității a dus la apariția impresionismului, Rodin încearcă, şi reuşeşte, să revoluționeze limbajul sculpturii, făcându-1 capabil să exprime adevărul uman dincolo de clişeele academiste, să pornească de la realitate, de la experiența directă. În 1875, admirând operele lui Michelangelo, la Florența şi Roma, el va spune: „Este cel care mi-a permis să mă eliberez de sculptura academică". Personalitate complexă, Rodin e romantic, plin de pasiune mereu clocotitoare, liric, dar se simte atras, în acelaşi timp, de arta greacă din cea mai frumoasă epocă a ei, de echilibrul şi de monumentalitatea plastică a vremurilor lui Fidias, ca şi de cea senzuală şi grațioasă a secolului al XVIII-lea francez.

Rodin se naşte în 1840, la Paris, din părinți cu totul modeşti: tatăl, un mic funcționar, aproape un servitor; mama, o fostă servitoare. Încă dm anii copilăriei, el este atras de desen, pentru care arată multă îndemânare. Deşi mijloacele familiei nu erau suficiente ca să permită copilului studii serioase, totuşi în 1854, adică la vârsta de 14 ani, el izbuteşte să ia lecții de desen în şcoala în care este profesor Carpeaux, în aşa-numita „petite ecole". Termină şcoala în 1857, dar la 20 de ani se găseşte cu o pregătire profesională insuficientă, fără putința de a trăi, nici din averea familiei, nici din ceea ce ar fi câştigat singur, cu sculptura. Practică o serie de meserii, toate în legătură cu arta, dar nici una artă propriu-zisă. Este când decorator, când turnător în bronz, când cizelor în metal. Totuşi această perioadă i-a fost deosebit de utilă, Rodin

fiind printre puținii sculptori în stare să execute singuri o lucrare, oricare ar fi fost dimensiunea, caracterul şi materia din care era construită. Tot în această perioadă, el a învățat că sculptura nu e o „întindere", ci este o „adâncime", că un sculptor trebuie să reprezinte un corp, adică un volum, ca şi cum suprafața pe care o are în față n-ar fi, în realitate, decât extremitatea acelui volum, vârful mai mult sau mai puțin lat pe care îl îndreaptă spre artist. Cu alte cuvinte, el învață ce este modeleul şi că acest modeleu, ca relief al formelor, e una din legile esențiale ale sculpturii, ca artă a reprezentării.

Natură sentimentală, exaltată aproape, după această perioadă de învățare, la vârsta de 20 şi ceva de ani, Rodin, foarte legat sufleteşte de una din surorile sale care se făcuse călugăriță şi care moare în mănăstire de un fel de melancolie, e dispus, el însuşi, să se călugărească. Astfel că sculptorul cel mai plin de pasiune şi cel mai senzual, pe care-l cunoaşte Franța, în secolul al XIX-lea, intră în mănăstire. În primul stadiu al călugăriei, acela al noviciatului, Rodin are norocul să întâlnească un superior al ordinului, inteligent şi bun, care simte cu cine are de-a face. Văzându-l trist şi ştiindu-i pasiunea pentru artă, el îi pune la dispoziție o cameră şi-l îndeamnă să sculpteze. Rodin îi face superiorului său bustul, iar când lucrarea este terminată, acesta, încântat de măiestria tânărului, îl bate pe umăr şi-i spune: „Tinere, nu eşti făcut pentru călugărie; ieşi afară din mînăstire şi fă sculptură!". Rezultatul a fost că Rodin a intrat din nou în lume şi, începând din 1864, s-a consacrat exclusiv artei.

Ieşit din mănăstire, se apropie de unul din artiştii foarte cunoscuți ai vremii, Carrier-Belleuse care devenind directorul manufacturii de porțelanuri de la Sevres îl ia pe Rodin şi îl pune să creeze modele pentru celebra manufactură. În această perioadă, el execută fel de fel de studii după cai vii sau jupuiți de piele, ca să cunoască anatomia animalului. Se simte interesat de subiecte în care intră centaurii, acele ființe jumătate oameni, jumătate cai, una din temele pe care le găsise antichitatea greacă spre a simboliza partea de instinct animalic din om.

Până în 1877, Rodin nu produsese nimic de seamă, făcuse numai exerciții. În acest an se naşte prima lui operă însemnată: „L'âge d'airain" (Vârsta de aramă), operă, care, expusă la Salon, provoacă scandal, contrariind gustul conservatorilor; o parte a criticilor nega orice valoare artistică a sculpturii considerând-o doar o redare, în chip realist şi

fidel, a corpului omenesc, o altă parte considera lucrarea ca una din reuşitele mari ale secolului. De fapt, această operă este concepută sub forma unui tânăr, schițând gestul expresiv al deşteptării, gest în care îşi rupe lanțurile animalice şi se înalță la viața sufletească, gest prin care este simbolizată umanitatea din vârsta de aramă deşteptându-se la viața spirituală. Cu privire la execuția acestei opere, a circulat o legendă care spune că a fost lucrată seara, la lumina unei lumânări, ceea ce ar explica finețea modelului acelui nud de bărbat. Într-adevăr un trup viu sau o statuie, privite la lumina unei lumânări, aşa încât razele să alunece pe suprafețele lor şi să constituie ceea ce se numeşte lumină razantă, vor prezenta nenumărate reliefuri care scapă ochiului liber. Numai la această lumină artificială, căzând în tangentă pe suprafața pielii, cele mai mici asperități capătă un relief de nebănuit, în timp ce depresiunile apar cu mult mai accentuate.

După „Vârsta de aramă" urmează iarăşi un nud: „Sf. Ioan Botezătorul", figură în care caracterele individuale erau încă şi mai accentuate. Ca artist care studiase capodoperele antichității greceşti şi romane, creațiile unor artişti ca Michelangelo, Donatello, Gericault, ca şi sculptura gotică, Rodin este adeptul unor idealuri de perfecțiune, pe care însă le vede integrate mişcării, tendinței sculpturii de a sur-prinde fluxul neîntrerupt al existenței. Principiul dinamic se referă la ceea ce a numit „iluzia vieții", adică verosimilitatea creației şi nu la o extremă declanşare de energie care ar fărâmița ansamblul operelor.

La vârsta de 40 de ani, aproape necunoscut, iar în cercurile unde era cunoscut foarte discutat, Rodin este tot sărac şi silit să execute fel de fel de lucrări care nu aveau nici o legătură directă cu arta, pentru a-şi asigura existența. În această perioadă de tristețe şi de sărăcie, el imaginează o lucrare capitală: „Poarta infernului", în fața căreia Dante şi Vergiliu se opresc citind celebrele versuri: „Lasciate ogni speranza, voi ch'entrate!" (Lăsați orice speranțe, voi care intrați!). Începând din 1880 şi până în 1917 - anul morții sale -, el a lucrat fără încetare la desăvârşirea acestui proiect ambițios, fără să-1 poată termina. Totuşi, grupuri sau statui izolate, făcând parte din acest ansamblu colosal, a făcut nenumărate, acestea fiind tocmai fragmente din „Poarta infernului", dar fragmente care au o individualitate bine definită. Aşa sunt: „Adam", „Eva", „Sărutul", „Gânditorul" etc.

În acelaşi timp, către 1884, Rodin este preocupat de încă o operă

monumentală: „Les bourgeois de Calais” (Burghezii din Calais). Este vorba de un episod din războiul de 100 de ani. Englezii învinseseră oraşul şi impuseseră, după un asediu teribil, locuitorilor mai importanți să vină numai în cămaşă şi cu ştreangul de gât, cu picioarele goale şi să aducă generalului englez cheile oraşului. După această acțiune, ei aveau să fie executați pentru ca să salveze pe ceilalți locuitori ai oraşului. La această operă monumentală, Rodin a lucrat cam 10 ani, dar nici de data aceasta el nu este înțeles de către criticii vremii. Lucrarea constă dintr-un grup statuar compus din mai multe statui şi este un instantaneu surprinzător prin forța cu care comunică starea de spirit a personajelor. Dirijate parcă de un subtil regizor, privirile lor sunt îndreptate divergent, încorporând spațiul din jur şi izolându-se, în acelaşi timp, în propriul destin. Drapajele largi, animate, atitudinile diverse, contribuie la stabilirea unui echilibru între forțele statice şi dinamice.

Începând din 1889, an în care face o expoziție împreună cu Monet, pictorul impresionist, unul din bunii săi prieteni, Rodin devine din ce în ce mai cunoscut. Expoziția a avut un răsunet enorm. În acest timp, i se comandă de către asociația „les Gens de lettres” o statuie a lui Balzac. Lucrarea este executată dar este găsită oribilă. Vrând să-i dea o imagine în care să se citească geniul romancierului, acea putere inventivă prodigioasă, sculptorul ajunge la o mască aproape caricaturală, reprezentându-1 pe Balzac aşa cum era el noaptea când lucra până dimineața într-o rasă de călugăr. Se ştie că Balzac se trezea la miezul nopții, se îmbrăca cu veşmântul în care 1-a imaginat Rodin şi îşi scria romanele. Rodin 1-a drapat în chipul acesta nu numai pentru a ascunde anumite diformități ale trupului dar mai ales pentru a da proporții impunătoare trupului. Deasupra se ridică măreț capul, din care nu se văd decât câteva trăsături: ochii, sprâncenele, gura şi nasul totul suprauman, la proporții supranaturale.

În 1890, în timpul Expoziției Internaționale, Rodin organizează o expoziție individuală. Este poate momentul culminant al activității sale. La 60 de ani, în plină vigoare, el e admirat din toate părțile, îi vin elevi de pretutindeni, ajunge un fel de curiozitate în Paris, cum îi spunea un prieten, jumătate în glumă, jumătate în serios: „un fel de Tumul Eiffel”.

Din ce în ce mai preocupat de mişcarea expresivă în ea însăşi, de gestul şi atitudinea care să evoce un corp în plină activitate, Rodin

ajunge să se mulțumească cu un detaliu expresiv, un fragment: o mână întinsă, un picior, o coapsă, ceva dintr-o fizionomie, lucruri exagerat de expresive, în timp ce tot restul figurii era abia indicat. Este o sculptură impresionistă cu gesturi aproape paroxistice, însă cât se poate de elocvente. Este perioada finală a vieții sale.

Există în opera lui Rodin mâini, mâini mici şi de sine stătătoare, care, fără să aparțină vreunui corp, trăiesc. Mâini care se înalță revoltate şi mânioase, mâini care umblă adormite, mâini care se trezesc, mâini obosite, mâini nelegiuite, mâini ducând poveri atavice.

Trebuie amintit că printre marii sculptori ai vremii care au trecut prin atelierul lui Rodin este şi Constantin Brâncuşi, care, în 1907, după ce a lucrat numai câteva luni, a părăsit atelierul aducându-i maestrului francez un suprem omagiu: „Nimic nu se înalță la umbra marilor arbori".

Înainte de a fi celebru, Rodin a fost singur. Gloria 1-a făcut şi mai singur. A existat în el o sumbră răbdare, o tăcere îngăduitoare, superioară, ceva din marea răbdare şi bunătate a naturii. Avea puterea acelora pe care îi aşteaptă o mare operă, avea tăcuta perseverență a acelora ce sunt necesari. În toată tinerețea lui a avut îndoieli şi incertitudini, spaima unei vieți premature sub amenințarea lipsurilor materiale. Dar poate că tocmai aceste sentimente i-au dat rezistența, dârzenia, puterea şi încrederea de a duce, ani în şir, o muncă singuratică. A cunoscut ceasuri de aşteptare şi de părăsire, ceasuri de căutări şi de durere, a trăit o viață în care n-a pierdut şi n-a uitat nimic, o viață care s-a adunat risipindu-se.

Bibliografie

BORNIBUS, JAQUES - *Auguste Rodin,* Paris, 1963.
MERTIME, HENRI – *Rodin,* Paris, 1952.
POPA, GEORGE – *Rodin,* Bucureşti, 1977.
GOLDSCHEIDER, CECILE - *Rodin, sa Vie. son Oeuvre. Son Heritage,* Paris, 1962.
TAILLANDIER, YVON - *Rodin.* Paris, 1967.
BERENSON, B. - *Les peintres italiens de la Renaissance,* Paris, 1926.
BURKHARDT, JAKOB - *Geschichte der Renaissance in Italien,* Berlin, 1867.
GSELL, PAUL - *L'art.* interviuri reunite. Paris, 1911.
SCHNEIDER, R. - *La peinture itelienne.* Paris, 1929.
WOLFFLIN, H. - *L'art classique: initiation au genie de la Renaissance italiene,* Paris, 1911.

Parabola «Mâinilor» lui Dürer

Se cunoaşte, din gravurile lumii, celebra lucrare *Mâini în rugăciune* a lui Albrecht Dürer. Istoria acesteia este una cutremurătoare, plină de sacrificii şi dragoste; este una din expresiile de iubire absolută dintre fraţi.

În secolul al XV-lea, într-un micuţ orăşel german, locuia o familie cu 18 copii. Pentru a-şi întreţine familia tatăl, bijutier de profesie, era nevoit să lucreze chiar şi 18 ore pe zi. În plus, se mai ocupa şi cu orice altceva găsea de lucru prin vecini...

În ciuda condiţiei lor nevoiaşe, doi dintre copiii familiei, cei mai mari, voiau să-şi urmeze visul lor, acela de a-şi valorifica talentul pentru desen. Ei erau conştienţi de faptul că tatăl lor nu-şi permitea să-i trimită să studieze la Academia de la Nürnberg.

Cei doi copii, cu nume asemănătoare, dar şi cu înclinaţii similare (spre pictură), Albert şi Albrecht, dormeau în acelaşi pat şi seară de seară îşi făceau planuri de cum vor face şi ei ceva pentru familia lor. După lungi discuţii, noaptea, în patul lor aglomerat, cei doi au făcut un legământ. Vor da cu banul, iar cel care va pierde va munci la mină şi va câştiga bani pentru a-l susţine pe celălalt să studieze la Academie. Apoi, după ce fratele care va câştiga va termina Academia, după patru ani, îl va susţine, la rândul său, pe celălalt să-şi completeze studiile, fie prin vânzarea operelor sale, fie muncind, de asemenea, la mină.

Într-o duminică, după slujba de la biserică, au dat cu banul, iar Albrecht Dürer a câştigat şi a plecat la Nürnberg. Fratele său, Albert, a plecat în minele periculoase şi, timp de patru ani, şi-a susţinut fratele cu bani.

Lucrările lui Albrecht Dürer au făcut imediat senzaţie. Gravurile lui, sculpturile şi pânzele cu ulei erau mai bune decât ale multor profesori, iar atunci când a absolvit Academia ajunsese să câştige sume importante.

După ce a absolvit Academia, Albrecht s-a întors în satul său, iar

familia a dat o cină pentru a-i sărbători succesul. După o masă lungă şi memorabilă, din care n-au lipsit muzica şi râsul, Albrecht s-a ridicat din capul mesei pentru a-i mulțumi celui mai iubit dintre frații săi, pentru anii de sacrificiu pe care i-a îndurat pentru ca el să-şi îndeplinească visul. Cuvintele de încheiere au fost: „Şi acum, Albert, cel mai binecuvântat frate al meu, acum e rândul tău. Acum te poți duce la Nürnberg să-ți urmezi visul şi eu voi avea grijă de tine."

Toți s-au întors cu nerăbdare spre celălalt capăt al mesei, unde stătea Albert. Lacrimile îi curgeau pe fața palidă, iar capul plecat şi-l mişca dintr-o parte în alta, în timp ce repeta încontinuu „Nu, nu, nu".

În final, Albert s-a ridicat, şi-a şters lacrimile de pe obraji, a privit spre figurile care îi erau dragi, apoi, ținându-şi mâinile aproape de obrazul drept, a spus blând: „Nu, frate, nu pot să merg la Nürnberg. Este prea târziu pentru mine. Uite, uite ce au făcut cei patru ani de muncă în mină mâinilor mele. Oasele de la fiecare deget au fost strivite cel puțin o dată, iar în ultimul timp sufăr de artrită, care mi-a afectat atât de rău mâna dreaptă încât nu pot nici măcar să țin paharul pentru a toasta cu tine, cu atât mai mult să fac linii delicate pe pânză, cu pensula sau creionul. Nu, frate, pentru mine e prea târziu..."

Pentru a-i aduce un omagiu fratelui său, pentru tot sacrificiul făcut, Albrecht i-a pictat lui Albert mâinile muncite, cu palmele şi degetele subțiri îndreptate spre cer. Şi-a denumit opera simplu „*Mâini*", dar lumea întreagă şi-a deschis imediat inima spre capodopera sa şi a redenumit tributul iubirii „*Mâini în rugăciune*".

Momentul în care Albert şi Albrecht au aruncat moneda în aer a fost o alegere grea... Pe de o parte, cei doi frați au decis împreună că nu vor continua să trăiască în sărăcie. Pe de altă parte, amândoi au ales să se țină de cuvânt, atunci când moneda norocului l-a favorizat pe unul în defavoarea celuilalt. Realitatea crudă pentru Albert a fost o deschidere de drum spectaculoasă pentru Albrecht.

S-ar putea concluziona că Albert a pierdut, iar Albrecht a câştigat, dar într-un sens mai larg al lucrurilor, omenirea a câştigat o capodoperă.

„Mâini în rugăciune" va rămâne pentru totdeauna o operă de echipă, pe care nici Albert şi nici Albrecht nu ar fi putut-o zămisli individual. Este o creație provenită din sacrificiul lui Albert şi din genialitatea şlefuită a lui Albrecht...

*

Albrecht Dürer a fost un pictor german, creator de gravuri și teoretician al artei, una dintre personalitățile de seamă ale istoriei artei universale. Este considerat unul dintre cei mai importanți artiști ai timpului său și este cunoscut pentru lucrările detaliate și inovatoare care i-au pus în valoare abilitățile tehnice și talentul artistic.

S-a născut în anul 1471 în orașul Nürnberg, fiind al treilea dintre cei 18 copii ai unui argintar supranumit Albrecht Dürer cel Bătrân.

Opera lui Dürer ilustrează ideile Renașterii, umanismului și Reformei, exercitând o deosebită influență asupra multor generații de artiști de după el. A contribuit în mod hotărâtor la dezvoltarea gravurii ca gen de artă de sine stătător. Încă de tânăr, artistul este atras de posibilitățile expresive ale gravurii în lemn și metal, sfârșind prin a duce această tehnică pe culmi de măiestrie. Tema cea mai apropiată sufletului său a fost cea a *Patimilor lui Iisus*. Acestea revin ca un laitmotiv în creația sa, începând cu anul 1496 și terminând cu 1513.

Personalitate multilaterală a epocii, Dürer s-a ocupat nu numai de artele grafice, ci și de matematică, mecanică și literatură. S-a format sub influența umaniștilor din orașul natal, dar și din Țările de Jos și Italia, unde a întreprins diverse călătorii.

Opera sa, impregnată de ideile Renașterii, Umanismului și Reformei a exercitat o deosebită influență în special asupra artiștilor germani și olandezi de mai târziu. Cu cele cca. 350 de gravuri în lemn și 100 gravuri în cupru a contribuit în mod hotărîtor la dezvoltarea gravurii ca formă de artă de sine stătătoare.

Considerații asupra cărților unor scriitori

Din Preistoria Daciei şi a vechilor civilizațiuni

„Un scrib scrie asupra ruinei cetății Lagash o lamentațiune, care formează una din cele mai frumoase pagini ale literaturii sumeriene..." Este nevoie să aruncăm o scurtă privire asupra vechilor civilizații spre a ne da seama de aşezările noastre şi de raporturile îndepărtate pe care le-am putut avea cu acele civilizații.

În *Cuvântul editorului* ni se spune că lucrarea originală a apărut în anul 1932 şi este alcătuită din două părți distincte. Prima parte o constituie vechile civilizații Egipt, Sumer, Akkad, Assyria, Babilon, Grecia şi Roma, iar cea de-a doua parte are ca obiect Dacia. Volumul a fost publicat de Institutul de Arte Grafice „Bucovina", costa 80 de lei, era semnat de **General N. Portocală** şi purta titlul *„**Din PREISTORIA DACIEI şi a vechilor civilizațiuni**"*.

Volumul, editat sub numele *„Marile civilizații ale traco-geților"*, cuprinde nouă capitole, concepute de editor, pornind de la textul original, la care a adăugat din abundență imagini, o parte de început semnată de Doina Drăguț, intitulată *„Soarta celor şapte minuni"*, şi o parte finală, constituită sub formă de anexe *(Greaca veche - un dialect român; Sanscrita - limba... românilor vedici; Românii din... Nigeria!)*, semnată de prof. Tudor Diaconu.

Autorul declară că încă de pe vremea regelui Burebista (anii 60-48 î.Hr.), teritoriul Daciei *„se întindea până în Moravia, Galiția, Padolia şi Chersones, la nord şi est; până în Serbia de Vest, iar la sud trecea dincolo de Hemus, la Mesambria şi Apollonia"*. Există probe arheologice şi toponimice care atestă că tracii au existat anterior până pe valea Oderului şi gura Vistulei.

Făcând adeseori referiri la extrase din lucrările *„L'Italie Primitive"* de Léon Homo şi *„L'Humanité Prehistorique"* de Jaques de Morgan, autorul (general N. Portocală) ne spune că Italia a fost *„literalmente împopulată"* de valuri de popoare venite din Europa Centrală în timp de circa 2.000 de ani. Aceste popoare au venit cu limba şi

civilizația lor şi au adus *„piatra lustruită, creşterea animalelor, înhumarea chincită (contractată); apoi arama, practica agriculturii; urmează bronzul şi incinerația şi, în sfârşit, fierul, vasele mortuare bitronconice, decorațiunea geometrică, svastica, fibula, brățara”*. Popoarele acestea cu o civilizație superioară, despre care vorbeşte autorul, erau popoarele etruscilor care erau de origine tracă. Suficiente probe toponimice, în această privință, ne dă şi Pârvan în *„Getica”*.

Pornind de la premisa că, în adâncimea veacurilor, preistoria neamului nostru se arată foarte confuză, şi că asupra trecutului îndepărtat există ştiri de la vechi autori, în special greci, autorul pledează, având la bază constatări arheologice, pentru faptul că *„tracii datează din timpuri imemoriale”*, fiind *„unul din cele mai vechi popoare stabilite în Europa, dacă n-o fi chiar cel mai vechi.”*

Dacia – Izvorul neamurilor

În volumul II al cărții ***Dacia - izvorul neamurilor***, **Alexandru Doboş** aduce în lumină lucruri relevante despre istoria reală a României şi rolul ei în viitorul apropiat, încercând să pătrundă spre adevăr folosind metoda decriptării sensului abscons al izvorului istoric.

Studiind „tabloul" Columnei, în care luptătorii daci, aflați pe me terezele cetății Sarmizegetusa, îşi împart ultimele provizii de apă, Alexandru Doboş ne supune, pentru o percepere exhaustivă, logica şi fantezia unei reactualizări ideative.

La daci, apa nu era folosită doar pentru a se astâmpăra setea, ci ea era privită ca o *„materie încărcată cu prană akozică"*, fundamentala ei calitate fiind *„principiul legăturii, al coeziunii intra şi intermateriale"*.

În concepția dacilor, o altă însuşire a apei era cea privitoare la *„capacitatea ei de fluid al împărtăşaniei sacro-spirituale şi devoționale"*. De aceea, mulți autori antici au scris în operele lor despre ritualul împărtăşaniei în apele fluviului Istrios (Dunărea).

De asemenea, dacii practicau *„ritualul potolirii setei morților"* prin stropirea mormintelor lor cu apă - obicei despre care aminteşte şi Mircea Eliade -, deoarece *„sufletele morților produceau asupra celor vii o adevărată teroare atunci când se însetau şi nu primeau apa necesară"*.

Autorul vorbeşte despre *„misteriile"* dacice, care erau acele ceremonii religioase dar mai curând inițieri secrete ce se desfăşurau sub auspiciul păzirii tainelor, şi despre gropile ritualice (gorgane) sau de cult, ce au fost găsite pe întregul teritoriu al fostei Dacii, ceea ce denotă încercările dacilor de a lua astfel legătura cu lumea subterană.

Descoperirile de oseminte umane, deosebit de mari, făcute în urma cercetărilor din ultima perioadă, duc la concluzia că teritoriul Daciei a fost locuit de uriaşi. De altfel, şi Nicolae Densuşianu, pe baza scrierilor antice, a afirmat că Dacia era Țara Uriaşilor/Gigan-

ților; lucru ce s-a dovedit a fi real în urma săpăturilor de la Argedava, prima cetate de scaun a lui Burebista, înainte de a unifica toate triburile dacilor.

De altfel, uriașii sau titanii se regăsesc în mitologiile multor popoare și chiar în Biblie - în capitolul Geneză, dar și în povestea lui David și Goliat, din Vechiul Testament.

Autori antici precum Herodot, Plinius, Discoride, Strabon, Xenophon, Ovidiu etc. au lăsat mărturii scrise despre imensitatea roiurilor de albine ce împânzeau arché-ul dacic, *„de la Pont până spre marginile Carpaților”*, cât și despre preocupările apicole ale geto-dacilor. Mierea era hrana *„de zi cu zi”* a anahoreților daci, numiți *„călători prin nori”* nu atât pentru capacitățile lor de astrologi, ci mai ales pentru acelea de levitație prin norii de albine ce acopereau în permanență cerul țării.

Dacii cunoșteau și foloseau hydromelul - o băutură obținută prin fermentația mierii de albine cu apă, al cărei *„grad de alcoolizare era de 12-13 grade”*. Hydromelul, licoarea zeilor, era una dintre cele mai curate băuturi, având proprietăți curative și reprezentând avantajul de a nu îngrășa corpul, dând o dispoziție psihică asemănătoare cu starea de fericire.

Alexandru Doboș afirmă, cum au mai făcut-o și alți autori, că așa cum pe sub piramidele egiptene trec tuneluri, legându-le pe acestea între ele, dar și cu lumea din Shambala (tărâmul fericiților, unde există o lume mirifică, ascunsă de privirile oamenilor obișnuiți, și care deține toate secretele Universului), în Carpați există una dintre intrările principale în Shambala, motiv pentru care România este o țară militaro-strategică de cel mai înalt rang. Elitele lumii știu acest secret, dar îl păstrează cu strășnicie. Astfel de intrări mai există în Irak, în Bosnia, în Egipt și în Afganistan.

Canalele subpământene asigură *„nemurirea fizică”*, întrucât orice ființă care pătrunde prin acestea își pierde greutatea, pământul nu-și mai exercită binecunoscuta forță gravitațională, acționând *„legea unei anumite imponderabilități”*, iar puterea mentală poate propulsa corpul fizic spre lumea Shambalei, unde sunt create *„condițiile nemuririi corporale”*.

Când Alexandru Macedon a pătruns pe pământul geto-dac cu armata sa, el avea o *„misiune secretă”* de la Aristotel, mentorul său,

şi anume *„identificarea în vederea utilizării esoterice a intrării din Carpați în lumea Shambalei”*. Dar lovindu-se de opoziția militară *„deosebit de îndârjită”* a geto-dacilor, Alexandru Macedon a părăsit Dacia şi s-a îndreptat spre țări unde existau celelalte intrări în lumea subterană a fericiților.

Medicii daco-aryeni cunoşteau metoda de reglare prin suflu dirijat a *„corpului eterico-fluidic uman”* prin aşa-numitul *„curent pneuma(tic)”*, adică suflul vital ce animă toate celulele organismului viu. Chirurgii puteau să facă operații fără anestezie precum: trepanații, traheotomii, laparotomii, amputări etc. Lipsa anesteziei şi a antibioticelor era suplinită numai de cunoştințele subtile şi de inițierea medicilor daci.

La Sarmizegetusa s-a descoperit o trusă medicală ce conținea, printre altele, o tabletă medicamentoasă şi dovezi de trepanație, ceea ce arată un grad avansat al practicii medicinii pe aceste meleaguri.

Din volumul lui Alexandru Doboş se desprinde ideea că poporul român, continuator al geto-dacilor-aryeni, este „poporul ales”, *„întemeietor al Europei şi al Lumii (după Dumnezeu), rasa-rădăcină a spiritualității ariene primordiale”*.

Europa – Țara tracilor

Aşa cum anunța directorul Editurii Obiectiv, în Cuvântul editorului la volumul *„Marile civilizații ale traco-geților”*, de **General N. Portocală** (Ed, Obiectiv, Craiova, 2006), că va fi şi un volum II, iată că, în mai 2007, a apărut sub denumirea: *„**Europa, țara tracilor**”*.

Editorul a pornit de la lucrarea originală, care a apărut în anul 1932, la Institutul de Arte Grafice „Bucovina”, semnată de General N. Portocală, şi purta titlul *„Din PRE ISTORIA DACIEI şi a vechilor civilizațiuni”*.

Generalul N. Portocală a fost ministru adjunct la Interne în perioada interbelică. Pasionat de istorie, în lucrarea amintită mai sus (alcătuită din două părți distincte), el aborda toate marile civilizații vechi (Egipt, Sumer, Akkad, Assyria, Babilon, Grecia şi Roma - mai puțin India ariană, care era prea puțin cunoscută la acea vreme) şi Dacia.

Editorul a intervenit foarte puțin asupra textului original în sensul că a schimbat unele cuvinte ieşite din uz sau le-a adaptat timpurilor noastre. Meritul lui este acela de a fi structurat cartea pe capitole şi subcapitole şi de a bolda unele propoziții pentru a scoate în relief rolul tracilor în popularea Europei şi importanța Daciei ca „primă metropolă geografică”.

În *„Dacia preistorică”*, Nicolae Densuşianu scria: *„Dacia, această țară miraculoasă dotată de la natură cu toate bunătățile climei şi ale solului, a format, pe drumul cel mare, dintre Asia şi Europa, primul pământ binecuvântat pentru descălecare şi dezvoltarea vieții morale şi industriale, a națiunilor migratoare.*

Dacia, acestor timpuri întunecate, apare ca prima metropolă geografică ce a fost destinată, prin poziția sa particulară, prin abundența populației şi prin diversitatea avuțiilor sale, a-şi extinde în epoca preistorică influența sa etnică şi culturală, de o parte spre sud, în Peninsula Balcanică şi până dincolo de Marea Egee; de altă parte spre apus, pe calea cea mare şi lungă de comunicație pe Dunăre”.

Acesta este adevărul, văzut de Nicolae Densuşianu prin prisma intuiției sale, confirmat astăzi de oamenii de ştiință din Occident.

În primul capitol intitulat *„Dacia - Țara zeilor şi a uriaşilor”*, autorul afirmă, bazându-se pe documente istorice *(„Dacia preistorică”* – N. Densuşianu, *„Getica”* - V. Pârvan, *„Carmina”* - Homer, *„Argonautica”* - Flavius Flaccus, *„Istorii”* - Herodot etc.), că Europa Centrală, care se întindea, la nord, până la Oder şi gura Vistulei, iar la sud până dincolo de Hemus, era locuită de *„întinsa națiune a thracilor”*. Aceasta a fost *„o populație foarte deasă în această regiune”* şi *„s-a răspândit apoi în toate direcțiile”*.

Trecutul poporului român nu începe de la Traian, cum am învățat la şcoală, ci este cu mult mai vechi şi mai glorios, obârşia lui pierzându-se în adâncimea veacurilor, iar folclorul românesc este unul din cele mai bogate. A ignora acest folclor este o mare greşeală din partea oamenilor de ştiință de azi, care *„lasă în părăsire această bogăție românească a unui trecut legendar, ce este menit să dispară odată cu pătrunderea civilizației actuale”*.

Dintr-o notă de editor aflăm că *„Atlantida era totuna cu Țara Românească de mai târziu, cu capitala în Insula Şerpilor (Poseidon/ Enki/ E.A. - la sumerieni) şi vicecapitala în Bănie, Craiova de azi”*.

Capitolul II, *„Europa - țara tracilor”*, ce dă titlul volumului, tratează teme ca *„Europa Centrală - vatra tracică a civilizației europene”*, *„Dacia - mama aramei, bronzului şi fierului”*, *„Dacia - prima metropolă geografică”*, *„Dacizarea Romei”*, *„Trecutul Neamului nu este monopolul nimănui”* etc. Autorul aduce dovezi clare în susținerea celor de mai sus: fibula îşi are originea în părțile noastre („fibulele erau la geții din Carpați, prin preajma anului 1000 î.Hr., una din cele mai caracteristice podoabe); patria spiralei este Dacia (placa de teracotă de la Sighişoara); steagul dacic; tezaure sau inventare complet tracice (în Galiția, în Slavonia, în Bulgaria etc.).

În capitolul III, intitulat *„Dacii - divinii antichității”*, autorul ne spune că zeul Hermes *„avea ca patrie nordul Traciei”*, lângă Oceanos Potamos, unde se născuseră toți zeii, după cum afirmă Homer; Marte a fost considerat ca un *„vechi rege național al geților şi dacilor”;* Alexandru Macedon a fost trac.

Mai departe, în capitolele următoare, aflăm că primii oameni de pe pământ au fost geții din Phrygia (stat în Asia Mică - Turcia euro-

peană), *„rămaşi celebri prin bonetele frigiene care erau, de fapt, căciulile dacice”;* geții erau cei mai drepți și mai viteji dintre traci; Legile Belagines (Legile frumoase - după unii autori) erau proprii geților; fericirea geților era moartea în război; geții aveau un *„caracter de popor aşezat şi orânduit”* (se manifesta în organizarea claselor sociale şi în instituțiile lor militare) şi erau o națiune cu totul superi-oară, cu înaltă morală, ceea ce demonstrează că erau un popor dotat cu calități excepționale.

Capitolul IX, cu care se încheie cartea, pune în lumină câteva adevăruri: Troia era cetate tracică *(„Regiunea Troiei a fost impopulată de thraci din timpuri foarte îndepărtate”);* în vestul Bulgariei există o serie de *„numiri de locuri, care prezintă caracter cu totul daco-român”;* civilizația egipteană era creată de geți; limba română este singura limbă din Europa fără dialecte *(„unitatea limbii române, identică pe întreg teritoriul, nu are nici-un dialect particular”).*

Secătuiți de invazia romană şi rămaşi fără conducătorii lor, care au fost luați captivi de împăratul Traian, dacii şi-au păstrat totuşi naționalitatea, limba şi tradițiile.

Deci, oprimat sub romani, prădat de invaziile barbare, redus la şerbie sub unii domni pământeni, exploatat şi umilit sub fanarioți, zbuciumat în războaie, *„totuşi poporul român se menține neprihănit, cu toată vitregia timpurilor în decurs de mai bine de 1800 de ani, cu vigoarea, calitățile sale şi limba sa”*.

Evocări – crâmpeie de viață

Cel de-al doilea volum al lucrării *„**Evocări**”*, apărut la editura ALMA din Craiova, în 2006, sub îngrijirea academicianului **Radu P. Voinea**, cuprinde între copertele sale tulburătoare episoade confesive - „crâmpeie de viață”, cum spune distinsul academician.

Aflăm din „Cuvântul înainte” al primului volum (Editura ALMA, 2005) că, în anul 1971 (primăvara), Biroul Prezidiului Academiei Române a hotărât înființarea unui ciclu de conferințe la care să participe membri ai Academiei, precum şi alte personalități ale culturii române *„pentru a evoca momente din viața lor”*.

Conferințele aveau loc la Casa Oamenilor de știință (COŞ), într-o sală de 80 de locuri. Celui care conferența, la început, i se făcea o scurtă prezentare de către preşedintele sau secretarul Academiei, iar la sfârşit urma un scurt program muzical susținut de studenții de la Conservatorul din Bucureşti. Conferințele erau înregistrate pe benzi de magnetofon şi, aşa cum remarcă acad. Eugen Simion în „Cuvântul înainte” al celui de-al doilea volum, *„aceste evocări se constituie (...) într-un fel de tezaur al Academiei Române”*.

Constantin Ionescu-Târgovişte evocă personalitatea şi drama profesorului Ion Pavel, conducătorul Clinicii de Nutriție, pe care o înființase şi unde formase prima generație de diabetologi din România. Figură marcantă a medicinii româneşti şi europene, laureat al mai multor premii inter-naționale, la vârsta de 70 de ani, prof. Ion Pavel este dat afară din clinică, în preajma pensionării, iar lucrurile sale sunt scoase pe holul clinicii de conf. Ion Mincu, cel care urma să-i ia locul. Lucrul acesta l-a durut atât de tare pe profesor încât n-a mai trecut niciodată pe acolo până la sfârşitul vieții sale.

Dimitrie Vatamaniuc istoriseşte, printre altele, întâlnirea cu G. Călinescu, pe când dădea examen la Academie, unde erau 15 candidați pe un loc. D. Vatamaniuc îi spune *„divinului critic”* că are o nelămurire în legătură cu îngerii pe care în *„Estetica poeziei”* acesta îi descrie

ca fiind asexuați, iar în *„Istoria literaturii române”* afirmă că au crize erotice. Lui G. Călinescu i-a plăcut această observație, l-a lăudat că are imaginație şi astfel a trecut examenul, iar ceilalți 14 au căzut.

Răzvan Theodorescu vorbeşte despre rădăcinile sale (părinți, bunici), trecerea sa prin viață, dar şi despre oamenii cu care a venit în contact şi care au *„suprema calitate de cărturar român”*. Îi evocă aici pe prof. Emil Condurachi (tatăl Zoei Petre), pe prof. Ilie Murgulescu, pe criticul de artă George Oprescu, pe acad. Nicolae Cajal etc.

Marius Sala îi evocă pe doi dintre maeştrii săi, membri ai Academiei Române: Iorgu Iordan şi Al. Rosetti, pe care îi numeşte *„cei doi stâlpi ai înțelepciunii”*.

Mircea Petrescu-Dâmbovița aminteşte despre profesorul său de liceu Aetiu Hogaş, fiul proza-torului Calistrat Hogaş, cu figura lui de dascăl de provincie, cu necazuri şi curiozități.

Vorbeşte apoi despre istoricul Ion Andrieşescu, director al Muzeului de Antichități (cu contribuții remarcabile în domeniul Preistoriei României), despre prof. Ion Nistor (un demn urmaş al lui Vasile Pârvan). Îl aminteşte, în evocarea sa, pe marele cărturar Nicolae Iorga, care ținea *„prelegeri fluide, cu mare bogăție de date şi interpretări originale”*, uluindu-i pe cei care-l ascultau.

Matilda Caragiu-Marioțeanu evocă figura fratelui ei, actorul Toma Caragiu, mort la cutremurul din 1977.

Mircea Malița descrie întâlnirea lui cu scriitorul Mihail Sadoveanu, În anul 1949, când acesta era vicepreşedinte al Prezidiului Marii Adunări Naționale; vorbeşte despre necazul lui Lucian Blaga şi despre umilința la care a fost supus, fiind îndepărtat de la Academie; cum l-a cunoscut pe Gala Galaction şi despre legătura sa cu Grigore Moisil, cel ce *„avea replici pline de umor, iar întâmplările cu «Moisil» făceau turul oraşului”*.

Nu-l omite nici pe Ion Barbu (Dan Barbilian), cel care printre poeți era matematician, iar printre matematicieni era poet. Vorbeşte, de asemenea, despre Tudor Arghezi, cel căruia *„îi plăcea să facă calambururi”*.

Volumul mai conține evocări cu: dr. Constantin Bălăceanu-Stolnici, ing. Panaite Mazilu, acad. Margareta Giurgea, dr. ing. Mihai Bălănescu, acad. Gleb Drăgan şi dr. Leonida Gherasim.

L-am lăsat la sfârşit pe academicianul **Radu P. Voinea**, în carte

fiind primul, care, cu modestie, spune: *„Aş dori să vă mărturisesc cât de greu mi-a fost să scriu această evocare. Este atât de dificil să vorbeşti despre propria ta viață, să alegi din noianul de întâmplări pe care le-ai trăit pe cele care ar putea interesa un public (...)”*.

Trece fugitiv în revistă datele biografice, vorbeşte despre câțiva profesori de liceu, elogiindu-l pe cel de latină şi chiar recită în latină un pasaj din *„Metamorfozele”* lui Ovidiu.

Aminteşte o frumoasă întâmplare din anii ’50, când exista o dispută între matematicieni şi ingineri în legătură cu matematicile pure şi cele aplicate, cei dintâi susținând că există numai matematici pure. Cu stilu-i tăios, Grigore Moisil a replicat: *„Există şi matematici pure şi matematici aplicate. În matematicile pure, cercetătorul face «cum trebuie, ce poate»; în matematicile aplicate face «ce trebuie, cum poate»”*.

Dl. Radu Voinea mai numeşte aici pe câțiva dintre oamenii cu care a colaborat la Academie: acad. Miron Nicolescu, acad. Ştefan Milcu, acad. Remus Răduleț, acad. Atanasie Joja, acad. Şerban Țițeica etc.

În finalul evocării sale ne face o mărturisire, *„un ultim act pe care l-am făcut în calitate de preşedinte al Academiei Române”*. În proiectul pentru decretul din ianuarie 1990 în legătură cu Academia Română a propus ca aceasta să numere 230 de membri, ceea ce însemna 1:100.000 din populația țării (23.000.000 locuitori, la acea dată). Propunerea nu i-a fost respectată şi în decret a apărut numărul 181.

Acest al doilea volum al „Evocări”-lor (ca de altfel şi primul) este o carte de literatură bună, aşa cum spune criticul literar Eugen Simion în prefață, o literatură indirectă, o literatură confesivă, care interesează în egală măsură atât pe umanişti, cât şi pe oamenii de ştiință şi, de ce nu, pe oamenii de rând.

Doina Drăguț

Ion Zamfirescu: „Scrieri filosofice”

Lucrările semnate de **Ion Zamfirescu** şi apărute în 1942 (**Orizonturi filosofice** - Idei, Oameni, Probleme de cultură; **Destinul Personalității** - Contribuții la cunoaşterea omului şi a culturii contemporane) au fost reeditate, în urmă cu câțiva ani, la Editura ALMA, din Craiova, sub îngrijirea profesorului universitar Marin Diaconu, cu titlul de *„Scrieri filosofice”* - vol. I şi II.

Cărțile se circumscriu, ca problematică, filosofiei culturii, ele reprezentând *„o serie de conferințe, studii, comunicări, referate, dări de seamă şi articole de revistă”*. Au fost scrise în perioada când Ion Zamfirescu se pregătea pentru concursul care avea să-i confere primul grad universitar, acela de titular al conferinței de filosofia culturii şi filosofia istoriei la Universitatea din Bucureşti (contra-candidat fiindu-i Constantin Noica), disciplină al cărei titular, la Cluj, era Lucian Blaga.

Modificările intervenite ulterior în viața universitară şi în planurile de învățământ, ca urmare a instalării la putere a partidului comunist, au făcut ca pentru un timp disciplina amintită să dispară, iar demersurile lui Ion Zamfirescu să se orienteze asupra literaturii universale. **Istoria universală a teatrului**, proiectată în cinci volume, din care au apărut trei, l-a impus ca o autoritate de primă mărime în acest domeniu.

Revenind la **Scrieri filosofice**, Ion Zamfirescu pledează pentru perenitatea culturii şi pentru „soluția salvatoare în virtualitățile naturii omeneşti”, care, în fond, gravitează spre o problematică de filosofia culturii.

Deşi scrise în perioada anilor 1941-1942, „fragmentele” ce „afirmă realitatea culturii” şi „țin să-i stabilească acesteia un primat în ordinea vieții conştiente” sunt foarte actuale şi azi privind „cultul valorilor clasice ale vieții şi reinstaurarea în lume a unui sentiment senin al culturii”. Ele au fost gândite în temeiul legării „idealului nostru național de unul cultural”.

Privind naționalismul ca „fenomen general de spiritualitate omenească", Ion Zamfirescu afirmă că acesta are atâtea straturi câte pături sociale există. În ceea ce priveşte problema naționalismului românesc, se pot distinge două „trepte integrante": *naționalismul țărănesc* şi *naționalismul păturii conducătoare.*

Simplificând lucrurile, *naționalismul țărănesc* pune la dispoziție un material brut al formelor de viață, el se desfăşoară lin, fără bariere temporale, păstrând credințele strămoşeşti şi punând în valoare stilul vieții tradiționale a satului, în vreme ce *naționalismul păturii conducătoare* prelucrează materialul prim în „atitudini şi forme de afirmare superioare".

În problema naționalismului intervin: *factorul politic,* care este trecător, *factorul militar,* ce se manifestă periodic, *factorul economic, factorul rasial* şi *factorul empiric* sau *psihologic,* care ar sta la baza naționalismului.

La baza naționalismului trebuie, totuşi, aşezată *cultura:* „O națiune există, şi-şi poate legitima dreptul ei la viață, în măsura în care face dovada unei forțe creatoare. (...) O condiție primordială a naționalismului adevărat este ca el să aibă durată şi să realizeze forme de viață statornice, chiar eterne. Or, singurele realități care îi pot prilejui această posibilitate sunt creațiile culturale. Faptul politic, faptul militar, faptul economic, toate acestea au o valoare temporară. Faptul de cultură, în schimb, are o valoare eternă. Peste el trec secolele, stilurile şi toate transformările posibile, fără ca acestea să-i poată disloca eminența lui caracteristică, ci, dimpotrivă, întărindu-i-o."

În volumul I al **Scrierilor filosofice** se mai abordează teme referitoare la: cultul abstracției, aspecte ale problemei învățământului, cultura de bibliotecă, morala muncii intelectuale, curajul de a nu fi în pas cu moda şi de „a rămâne puțin vechi", posibilitatea de a se scrie o istorie a gândirii româneşti, prefețe devenite cărți fundamentale („o prefață poate deveni mai importantă decât cartea însăşi" - ex. *„Introducere în studiul medicinii experimentale"* de Claude Bernard), ideea binelui, ce ocupă un loc primordial între valorile sufleteşti universale, „secolul luminilor" ce marchează revoluția ideologică în Europa.

Tot în volumul I, Ion Zamfirescu creionează portretele lui Eufrosin Poteca şi Ştefan Zeletin, precursori ai gândirii româneşti, marchează o sută cincizeci de ani de la naşterea lui Schopenhauer, cente-

narul naşterii lui Titu Maiorescu, moartea filozofului francez Bergson, evocă figura şi opera lui Nicolae Iorga, evidenţiază rolul lui Wagner în viaţa culturii moderne, „Poet, gânditor, muzician, critic de artă, reformator în teatru, exponent al unui neoromantism (...), Wagner a umplut epoca sa cu o prezenţă mare şi tumultuoasă, unică în felul ei", scoate în relief prezenţa eseului, ce reprezintă un loc de seamă în opera profesorului şi gânditorului Ion Petrovici, pune în lumină contribuţia filosofului Auguste Compte în mişcarea literară a naturalismului, scoate în relief latura artistică a lui Nietzsche *(„Cărţile lui Nietzsche sunt doar pentru spiritele înţelegătoare şi rafinate. Adolescentul de bună calitate, iubitor de emoţii cărturăreşti şi de culmi însorite ale gândului, poate găsi, în aceste scrieri, nu învăţături propriu-zise pe care să le ia ca model de viaţă, ci tensiuni şi elanuri în stare să-i dea ceva din beţia generoasă, din farmecul cu mii de chemări al creaţiei spirituale. Iar intelectualul matur poate găsi, în acea neegalată reţea de imnuri, de ditirambe, de paradoxuri şi de exaltări, care este de fapt opera nietzscheeană, o desfătare estetică rară, o evadare luxuriantă din real, asemenea acelei încântări greu de definit, pe care ne-o poate da un viciu superior.")* etc.

În volumul II al **Scrierilor filosofice** sunt dezbătute teme ca: *destinul personalităţii* (ideea de destin, conceptul de personalitate, apariţia conştiinţei, probleme de viaţă, victoria personalităţii); *ştiinţa culturii* (încercări sistematice de definire a culturii); *misticism şi religie* (raporturi şi diferenţe între misticism şi religie); *omul modern* (omul romantic al secolului XIX, criza epocii moderne, contradicţia în plan politic dintre naţionalism şi internaţionalism, dezvoltarea ştiinţei moderne, tipuri caracteristice de oameni, recoborârea în lume a perspectivei umaniste); *problema propagandei* (manifestare, elemente, foloase, relativismul propagandei şi problema adevărului); *locul românilor în lume* (dovedirea simţului istoric, prezenţa românească în comunitatea europeană - în plan politic şi economic -, creaţia românească populară şi cultă); *scriitor şi public* (noţiuni vii ce se află în căutarea propriilor elemente); *spre o concepţie de viaţă sănătoasă şi idealistă* (perspectiva idealistă a vieţii, programe de război şi de pace, recoborârea orizontului idealist în sufletul omului modern, tendinţele contemporane ale tineretului, ideea de şcoală, instrucţie şi educaţie, necesitatea abstracţiei, cultul sentimentului, reevaluarea individului, pri-

matul culturii) etc.

Plecând de la conceptul de spiritualitate al lui Constantin Rădulescu-Motru, Ion Zamfirescu şi-a construit propria sa cale de pătrundere în filosofia culturii.

Înainte de toate, Ion Zamfirescu a fost un om de catedră, pentru el meseria de profesor era o vocație, o chemare, ci nu o îndatorire. Cei care l-au cunoscut, îi spuneau *Profesorul*.

În *Întrebări şi răspunsuri*, din vol. **Ion Zamfirescu**, *Pagini memorialistice*, Craiova, Editura AIUS, 1995, p. 229, Ion Zamfirescu spune: „Mă socotesc om de catedră. Mă simt recunoscător tuturor acelor împrejurări care m-au îndrumat şi care mi-au ajutat să stăruiesc pe această cale în viață. Este o convingere, aceasta, pe care mi-am construit-o cu timpul, şi prin ceea ce am parcurs ca inițiere teoretică, dar mai cu seamă prin ceea ce mi-a pus în față contactul viu cu realitatea lucrurilor... De-a lungul a şase decenii de activitate didactică, am avut sub ochi mii de tineri... Nu-mi amintesc ca în tot acest răstimp vreunul dintre aceştia să-mi fi procurat dezamăgiri sau stări de amărăciune... O spun, cu adâncă mulțumire: este o fericire să-ți împlinească destinul, să simți că te poți face util şi ascultat, într-o societate în care poți avea, din partea forțelor şi speranțelor ei tinere, înțelegere şi ajutor sufletesc”.

Ion Zamfirescu a lăsat posterității o operă cu deschidere enciclopedică, iar el a fost model de umanitate ce întregeşte galeria personalităților culturii româneşti.

Experimentul Piteşti

Volumul **Experimentul Piteşti**, apărut la Fundația Culturală „Memoria", Filiala Piteşti, în 2018, conține comunicări prezentate la Simpozionul Internațional PERT'17, de la Piteşti, în perioada 29 septembrie - 1 octombrie 2017.

Deviza tuturor ediţiilor simpozionului este sintagma *„Să nu ne răzbunați, dar să nu ne uitați!"*, acestea fiind ultimele cuvinte rostite, înainte de moarte, de marele om de cultură Mircea Vulcănescu, în închisoarea de la Aiud.

Lucrările cuprinse în volumul „Experimentul Piteşti" contribuie la „prezentarea adevărului despre istoria recentă a spațiului românesc, inclusiv a românilor din Basarabia şi nordul Bucovinei, foste provincii româneşti, în timpul dictaturii comuniste".

Cartea este editată sub coordonarea prof. univ. dr. ing. **Ilie Popa** şi a colectivului editorial format din: **Dumitru Nestor**, **Teddy Drăguță**, **Bogdan-Lucian Ştefănescu**, **Alexandru German** şi **Eugen Olteanu**.

Volumul este structurat în patru secțiuni:

- la începutul cărții, pe 23 de pagini, editorul şi colectivul de redacție prezintă, pe scurt, în limbile română şi engleză: *Internaționala terorismului comunist; directivele de bază ale NKVD pentru țările din orbita comunistă; „Reeducarea prin tortură - Experimentul criminal Piteşti" (scurt istoric, metode, caracteristici, etape, urmări).*

- partea I, *„Experimentul Piteşti - reeducarea prin tortură"*, conține lucrările prezentate despre acest subiect în cadrul secțiunii întâi.

- partea a II-a, *„Forme şi aspecte de represiune a individului practicate în perioada dictaturilor comuniste"*, conține comunicări prezentate la secțiunea a doua.

- partea a III-a cuprinde lucrări privind *„Alte aspecte conexe privind regimurile dictatoriale comuniste"* cu urmări semnificative şi în perioada actuală.

Volumul mai conține şi câteva articole *In Memoriam* ale regelui

Mihai I şi ale unor foşti deținuți politici, personalități marcante în lupta împotriva comunismului.

În cuvântul său, de la pag. 22, prof. univ. dr. Dennis Deletant (istoric, Univ. Georgetown, USA) spune: *„Forma majoră de represiune (...) a constituit-o aşa-zisa rețea de «case ale morții» - închisori şi lagăre de muncă forțată - organizată începând cu anul 1945, când a fost definitivată impunerea puterii comuniste în România de către totalitarismul bolşevic stalinist. (...) întreaga suprafață a României a fost împânzită cu numeroase centre de represiune, culminând cu metodele diabolice de tortură fizică şi psihică practicate în aşa-numitul «fenomen sau experiment Piteşti», care aveau drept scop eliminarea tuturor celor care se opuneau sub diverse forme instaurării dictaturii proletare: clasa politică interbelică, elitele intelectualității, țărănimii, clasei muncitoare”*.

Conform Institutului de Investigare a Crimelor Comunismului din România, în timpul regimului comunist, în România au existat 44 de penitenciare principale şi 72 de lagăre de muncă forțată destinate deținuților politici în care au pătimit peste 3 milioane de români dintre care 800.000 au murit.

Scrierile din „Experimentul Piteşti” sunt importante prin caracterul lor de mărturie a celor trăite de oameni care nu aveau decât vina de a se opune unui regim totalitar, oameni care prin metode represive erau rupți de trecut, dezrădăcinați, desființați, dar şi alungați din viitor, înstrăinați, destinul individual al insului transformându-se în „destinul generației fără destin”, cum spunea Mircea Eliade.

„Experimentul Piteşti” este o radiografie a unei perioade negre, care a apăsat greu asupra poporului român, denaturându-i limba şi cultura, oprimându-l şi impunându-i limite. Regimul totalitar comunist a fost cel mai odios regim, pe care l-a cunoscut umanitatea. Încălcările grave ale drepturilor omului şi abuzurile au fost sistematic aplicate în toate închisorile şi lagărele comuniste din România. Aici se aplicau cele mai dure metode de tortură. Dar, în fața represiunii, organizată de comuniști, românii nu şi-au pierdut speranța (multă vreme i-au aşteptat pe americani) şi s-au opus prin toate mijloacele.

Semnele Vremii (spre Est sau Vest?)

Aşa cum ne-a obişnuit, ca în fiecare an să editeze o carte cu articolele şi însemnările din ultimele douăsprezece luni, iată că, anul acesta, **Viorel Roman** se prezintă cu volumul ***Semnele Vremii***.

Autorul, consilier academic la Universitatea din Bremen – Germania, de cetățenie germană, născut în România (Lovrin, jud. Timiş), este mereu preocupat de problemele României, în contextul istoric şi geopolitic actual, având un punct de vedere sincer şi original.

Doctor în filozofie/istorie, întotdeauna dispus la dialog şi polemici, cu vaste deschideri către contextul universal, privind din perspectiva detaşată a unui om racordat la alte culturi, Viorel Roman este mereu angrenat în istoria şi actualitatea neamului românesc. După părerea sa, „România se află la periferia Europei", este „Limesul de la Marea Baltică la Marea Neagră".

Pentru poporul român, secolul XX a marcat trei evenimente importante: Marea Unire de la 1918, invazia ruşilor cu dictatura comunistă, care a însemnat o dictatură de forțare de industrializare a unei țări agrare, cu emanciparea țăranilor care au dat năvală la oraş, Stalin decizând să facă un „Limes al imperiului moscovit", iar cel de-al treilea eveniment a fost Revoluția din decembrie 1989, care a însemnat o schimbare de paradigme. Secolul XXI ne pune, acum, în fața moştenirii din 1918, Marea Unire.

Aflați între cele două direcții „spre est sau vest", românii vor „acquis-ul şi legislația occidentală, altfel n-ar fi majoritatea pentru Europa/UE şi n-ar fi plecat cinci milioane spre vest", pe de altă parte „le este încă străină litera legii, cât mai ales spiritul/duhul ei" şi, unii dintre ei, „adepți ai putinismului", vor să se îndrepte spre puterea verticală, „à la Putin, à la Erdogan" şi au declarat că „nu vom avea total puterea, până nu vom avea Justiția!".

Cele cinci milioane de români care trăiesc în Occident vor „autonomie personală, vor dreptate şi libertate materială, nu numai pe hârtie, vor

acquis-ul comunitar occidental", adică altceva decât „neo-fanariotismul, paternalismul, nepotismul, corupția ciocoilor vechi şi noi".

Intrând în sfera religiei, Viorel Roman este de părere că „ortodocşii şi occidentalii s-au anatemizat reciproc de la Marea Schismă (1054), până în vremea Conciliului de la Vatican (1965). Un mileniu de vrăjmăşie, prejudecăți între frați, a generat un război civil mondial fără sfârşit de care profită şi azi islamul. Dar revenirea la creştinism a ortodoxo-comuniştilor atei şi generozitatea Romei fac posibilă concordia conducătorilor marilor puteri creştine intercontinentale, Putin şi Trump, refacerea Sfintei Alianțe".

Volumul *„**Semnele Vremii**"*, titlu inspirat din Evanghelia după Matei („Anul acesta sunt evenimente extraordinare, semne ale vremii, cum se spune în Evanghelia după Matei", ne avertizează autorul), este o culegere de articole, interviuri, opinii şi are două părți importante: prima, intitulată „Factorul intern", care se referă la România în contextul politic, religios, economic şi social actual; iar cea de-a doua parte, care poartă titlul „Factorul extern", aduce în lumină „chestiunea orientală şi cea occidentală", geopolitica, globalizarea etc.

„Putând fi controversată, dar păstrând o consecvență meritorie, publicistica lui Viorel Roman circulă astăzi foarte mult în cercurile academice şi printre românii de pretutindeni oglindind punctul de vedere personal al unui om ce caută resursele unui posibil progres pentru neamul său, dar care se exprimă altfel, nefiind legat de servituțile, prejudecățile sau obligațiile guvernamental-administrative ale celor din țară" (Corneliu Leu, cop. IV).

Religia şi Politicul

Volumul *„**Biserica - Statul**”* (Timişoara, Artpress, 2016) este o lucrare „în mare parte colectivă”, cum mărturiseşte autorul, şi se deosebeşte de celelalte cărți ale istoricului **Viorel Roman**, apărute în anii anteriori.

Fiind lansate în spațiul virtual, articolele d-lui Viorel Roman, în mare parte eseuri de interes major, ale Europei, în general, şi ale României, în particular, sunt dezbătute şi completate, adesea existând opinii diferite sau polemici incitante între autor şi partenerii de dialog. Găsim în carte articolele şi comentariile d-lor: Ioan Miclău (Australia), Ioan Geană (România), Dimitrie Grama (Danemarca), Corneliu Vlad (România), Ion Marin Almăjan (România) etc.

După 1990, Viorel Roman, în fiecare an, a publicat câte un volum intitulat „România, anul ...”, unde apar articole, interviuri, opinii în care se încearcă o deschidere spre cititor şi totodată o incitare la dialog.

Plecat în Germania Federală, în 1972, Viorel Roman este profesor la Universitatea din Bremen, unde a devenit „consilier academic pe viață”. Este corespondent pentru Vocea Americii, Washington, expert al Programului Națiunilor Unite pentru Dezvoltare şi este membru al Academiei Româno-Americane.

În prefața cărții „Biserica - Statul”, autorul spune că scriitorul Corneliu Leu i-a propus, în urmă cu doi ani, să scrie o carte împreună. Au pornit de la un interviu, pe care Corneliu Leu l-a completat cu mai multe pasaje şi idei din articolele lui Viorel Roman şi l-a publicat în „Caietul Nr. 8” de „dezbateri, opinii şi considerente referitoare la nevoile României”. Dar, după cum bine ştim, Corneliu Leu a plecat din lumea aceasta, lăsându-i autorului povara de a duce la bun sfârşit proiectul. Se pare că Viorel Roman s-a achitat onorabil de obligație publicând anul acesta cartea de care ne ocupăm şi pe care i-o dedică *in memoriam* prietenului său.

În „Caietul Nr. 8”, Corneliu Leu afirmă „... publicistica lui Viorel

Roman circulă astăzi foarte mult în cercurile academice şi printre românii de pretutindeni, oglindind punctul de vedere personal al unui om ce caută resursele unui posibil progres pentru neamul său, dar care se exprimă altfel, nefiind legat de servituțile, prejudecățile sau obligațiile guvernamental-administrative ale celor din țară".

Cu un punct de vedere original, scriitorul şi istoricul Viorel Roman are o mare şi valoroasă capacitate de a analiza şi interpreta istoriceşte actualitatea şi, cu o amplă cunoaştere politică şi o critică obiectivă şi lucidă, face un exercițiu analitic asupra societății româneşti raportată la fenomenul european şi la cel mondial. În eseul *„Statul şi Biserica, 2014"*, citim: „Privită din Centru, realitatea românească nu se deosebeşte de cea din alte țări de la Periferie. Alta este fireşte perspectiva şi speranța Periferiei raportându-se la Centru, de unde vin toate impulsurile politice, culturale, socio-economice şi nu în ultimul rând cele teologice, cele hotărâtoare."

Credința, religia şi politicul, observă autorul, „se intercondiționează pe plan național şi mai ales internațional, după cum vedem în mereu actuala problemă - Chestiunea Orientală, în care moldo-valahii apoi toți românii (1918-) sunt împărțiți nolens, volens".

Referitor la Uniunea Europeană, Viorel Roman spune că aceasta este o federație de state foarte eterogene, cu trei religii - catolică, protestantă, ortodoxă - şi cu trei tradiții de drept - romană, anglo-saxonă şi bizantină -, este *ab ovo* „o construcție şubredă care nu se mai bucură de credit". Se întreabă cum şi cât va rezista? Răspunsul este: „... dacă această navă la prima adiere de vânt de primăvară greco-ortodoxă a intrat în derivă şi legile nu mai sunt respectate, tratatele trebuie deja revizuite, atunci la prima furtună de toamnă a Chestiunii Orientale se va scufunda la fel ca ambarcațiunile de unică folosință ale refugiaților care traversează disperați marea Egee sau Mediterană şi la fel de spectaculos ca Titanic-ul în timp ce orchestra de la bord cânta seducător până la dispariția în adâncuri a colosului."

Mai departe, găsim reflecții valoroase de mare îndrăzneală: „În ciuda aparențelor, nu greco-ortodocşii sau refugiații musulmani şi idolatri, veniți la munca de jos în Vest, sunt Calul troian din UE, ci Axa maritimă Washington-Londra-Ierusalim în concurență cu Axa continentală Paris-Berlin-Moscova".

Disensiunile dintre Orient şi Occident nu sunt numai în plan po-

litic şi religios, ci există o luptă şi pe plan economico-financiar: „marii economişti ai lumii sunt scoțieni sau evrei, de la fondatorii Adam Smith, David Ricardo până la Galbreith şi Ben Bernanke, de aceea nu e surprinzător că în lupta dintre dolarul SUA şi EURO s-au refăcut fronturile. Cine va învinge de data aceasta, modelul continental EURO sau cel maritim, nordatlantic, $? Incompatibilitatea lor este evidentă, dreptul roman este valabil în Europa, pe când în Anglia/SUA, precedentul e hotărâtor. (...) Anglia nu e EURO-Land şi profită fireşte de dificultățile financiare ale Europei. (...) Dacă SUA decad şi se vor dezmembra ca URSS, evreii revin în Europa. La Berlin s-a refăcut comunitatea evreiască interbelică, la care se adaugă zeci de mii de israelieni, veniți aici să nu piardă startul ascensiunii Germaniei."

Realitatea secolului XXI este descrisă astfel: „Noua generație revine la normal, elimină bună-starea pe credit (PIIGS), renunță la privilegiile din vremea luptei cu comunismul, ajuns falimentar şi el din aceeaşi cauză, şi mai ales trebuie să promoveze competiția şi inovația. În caz contrar cetatea Europa pierde lupta şi se va destrăma în state clientelare. (...) Individual, românii sunt competitori de ce nu sunt şi colectiv?"

Deşi trăieşte în Germania, Viorel Roman este un bun român şi un încrâncenat factor analizator al realităților româneşti în context european şi mondial şi, bineînțeles, un foarte bun cunoscător al istoriei şi religiei națiunii sale, pe care o defineşte în felul următor: „România este singura țară în al cărei nume se regăseşte Roma".

Ştiință, Credință, Politică

Apărut la Editura Fundației Culturale MEMORIA Bucureşti, în anul 2018, volumul ***Ştiință, credință, politică***, semnat de **Gheorghe Boldur-Lățescu**, tratează preocupările spirituale de bază ale umanității din toate timpurile.

Gheorghe Boldur-Lățescu (n. 19 mai 1929, Botoşani), descendent al unor vechi familii de boieri patrioți cu importante rădăcini în istoria României, doctor în economie, scriitor, profesor universitar, fost deținut politic trecut prin „reeducări", este un creator al şcolii româneşti de cercetări operaționale, specialist în teoria deciziei. Este autor a 17 cărți de specialitate şi a peste 150 de articole, studii şi comunicări în domeniul cercetării operaționale, teoriei deciziei şi ciberneticii economice. Autor al lucrării „Genocidul comunist în România", în care sunt descrise crimele comunismului din România, a publicat peste 200 de articole cu caracter politic.

Gheorghe Boldur-Lățescu este membru al Academiei de Ştiințe din New-York, al Societății Europene de Cultură (cu sediul la Veneția) şi laureat al premiului „Virgil Madgearu" al Academiei Române.

Cartea *„Ştiință, credință, politică"* este structurată în patru capitole distincte.

În capitolul I, autorul vorbeşte despre conceptul de raționalitate şi principiile fundamentale ale logicii clasice (principiul identității, principiul non-contradicției, principiul terțului exclus), la care se adaugă, odată cu dezvoltarea logicii, şi alte principii (teoria propozițiilor, silogismul categoric, sistemele axiomatice, paradoxurile logice, sintaxa, semantica şi semiotica pragmatică).

Autorul afirmă că *„raționalitatea este opera inteligenței umane care nu poate să nu țină seama de realități, inclusiv de cele care ne fac să înțelegem că şi raționalitatea este limitată"*. Apoi continuă cu prezentarea câtorva dintre cele mai mari descoperiri ştiințifice, ca *„rod al gândirii raționale"*, insistând asupra unor noi discipline înrudite

între ele, care îşi fac apariţia pe la mijlocul secolului al XX-lea şi care deschid *„un spectaculos drum în teoria şi aplicaţiile social-economice: cibernetica, informatica şi cercetarea operaţională”*. Raţionalitatea se manifestă în forţă şi în credinţă şi politică: *„Creatorul a dat omului şi numai omului darul raţiunii în spiritul căreia îşi desfăşoară întreaga activitate”*.

În cel de-al II-lea capitol, autorul prezintă argumente în sprijinul ideii de raţionalitate a credinţei creştine.

În subcapitolul „Raţionalitatea creştinismului” se vorbeşte despre evangheliile după Matei şi Luca. Evanghelia după Matei începe cu prezentarea cronologiei neamului lui Iisus, de la Avram până la Iosif şi Fecioara Maria. Evanghelia după Luca realizează împrejurările în care Iosif şi Maria au plecat din Nazaret în Bethleem, pentru a-i da naştere lui Iisus. În acest subcapitol, raţionalitatea credinţei creştine este argumentată prin: *Predica de pe munte, Chemarea apostolilor, Convertirea Apostolului Pavel, Epistola către corinteni* (credinţă, speranţă, dragoste), *Apocalipsa Sfântului Ioan Teologul*.

În subcapitolul al doilea sunt prezentate succint cele mai importante religii ale lumii: *iudaismul*, a cărui istorie şi concepţii le aflăm în Vechiul Testament, în primele cinci capitole care alcătuiesc Tora; *islamul*, a doua mare religie monoteistă, ca număr de adepţi, avându-l ca fondator pe Mohamed Ibn Abdulah, fundamentele sale fiind prezentate în versetele Coranului; apoi religiile din Asia: *budismul*, al cărui întemeietor este Budha Shakyamuni; *confucianismul*, considerat de unii specialişti ca o religie, iar de alţii ca o concepţie filosofico-morală; *hinduismul*, concretizat de o logică interioară şi fiind o colecţie de texte care sunt atribuite divinităţii; *daoismul*, religie specifică poporului chinez; *şintoismul*, religie naţională şi element important al culturii japoneze.

În subcapitolul al treilea, autorul încearcă să explice unele nelămuriri ce apar în toate marile religii ale lumii - bătrâneţea, suferinţele fizice, morale şi materiale, moartea etc.

În capitolul III al cărţii (Raţionalitatea - un deziderat în politică), autorul face o incursiune în timp şi spaţiu, urmărind evoluţia speciei umane de la era preistorică, la antichitate, la evul mediu, la epoca modernă şi perioada contemporană.

Capitolul IV se ocupă de analiza raţionalităţii în politica secolului

al XX-lea. Sunt trecute în revistă elementele care pledează în favoarea raționalității politice în secolul XX, evidențiindu-se progresul ştiinței, culturii şi civilizației. Tot în acest capitol, sunt prezentate evenimentele importante cu implicație politică la nivel mondial. Secolul XX a fost un secol contradictoriu cu mari realizări ştiințifice şi culturale, dar şi cu evenimente tragice, cum ar fi cele două războaie mondiale, apariția fascismului şi a bolşevismului cu consecințele lor înspăimântătoare.

Ca o concluzie a cărții: *„În minunata sa creație, Dumnezeu a orânduit astfel lucrurile să nu putem fi lipsiți nici de ştiință, nici de credință, nici de politică, fiecare dintre ele aducându-şi contribuția la miracolul care este OMUL şi VIAȚA”*.

În încheiere este citată părerea ilustrului scriitor francez André Malraux, care, departe de a fi un om al bisericii, în ultimii săi ani de viață a spus: *„Secolul XXI va fi religios, sau nu va fi deloc!”*

Cavalerii Apocalipsei

Structurată pe 12 capitole, cartea *„Cavalerii Apocalipsei”*, a d-lui col(r) **Florian Gârz**, apărută la Editura Obiectiv, din Craiova, tratează istoria omenirii de pe poziții politice, începând cu secolul al XX-lea până în zilele noastre.

Făcând parte din „promoția de aur” a liceului militar „Dimitrie Cantemir” (coleg cu marele poet şi dramaturg Marin Sorescu), absolvent al Școlii Militare de ofițeri „Nicolae Bălcescu” şi al Academiei de Înalte Studii Militare (toate absolvite cu titlul de şef de promoție), Florian Gârz a îndeplinit misiuni pe linie de cercetare strategică la Londra, Beijing şi Ankara, a fost şeful Secției analiză-sinteză din D.I.M.A., iar după 1990 a deținut funcția de consilier în Departamentul pentru Apărare, Siguranță Națională şi Ordine Publică şi de şef al Secretariatului Consiliului Suprem de Apărare a Țării din cadrul Preşedinției României.

Este autor a numeroase studii de specialitate, printre care *„Surprinderea în războiul modern”* şi *„Bătălia aero-terestră 2000”*, publicate în anii ‘80 şi confirmate, în special, de războiul din Golful Persic din 1990-1991.

Cărțile sale, *„Iugoslavia în flăcări”* (1993), *„N.A.T.O. – Globalizare sau dispariție”* (1995), *„Expansiunea spre est a N.A.T.O.”* (1997), sunt modele de geopolitică aplicată, constituind material bibliografic în toate centrele de învățământ superior, atât militare, cât şi civile.

Autor a 15 cărți, Florian Gârz este cunoscut, în țară şi în străinătate, ca un *„analist politico-militar ce nu a fost nicicând surprins de evenimente”*. Considerat *„Păpà al serviciilor secrete româneşti”*, Fl. Gârz oferă cititorilor adevărate lecții de analiză politico-militară, adevăruri globale şi de culise străbătute de un umor fin şi de calitate.

„Cavalerii Apocalipsei” debutează cu un capitol introductiv intitulat *„Învățămintele României pentru… războiul III mondial”*, în care se face o incursiune prin primele două războaie mondiale, cu spe-

cificarea câştigurilor şi pierderilor pe care le-a avut România. Mai departe, se scoate în evidență faptul că secolul XX nu a fost un „secol german", aşa cum declara împăratul Wilhelm al II-lea în mesajul de anul nou din 1901, ci un *„secol american", iar secolul XXI va fi unul al „dezastrului american"*.

Sunt trecuți în revistă, cu toate calitățile şi defectele lor, dar mai ales cu implicațiile lor în politica mondială, cavalerii Apocalipsei: Hitler, Churchill, Roosevelt, Truman şi Stalin. O atenție deosebită se acordă dezastrelor de la Hiroshima şi Nagasaki, holocaustului, Războiului Rece din Europa, expansionismului american, pericolului nuclear.

Cartea se încheie cu o previziune sumbră: *„Omenirea va plăti scump prăbuşirea puterii militare a lumii socialiste din Europa de Est. Aceasta a ținut sub control timp de 45 de ani militarismul şi expansionismul S.U.A. Până la refacerea echilibrului de forțe la scară globală (…), lucru ce ar putea dura 20-30 ani, lumea va fi bântuită de războaie de cucerire, inclusiv de pericolul unui război mondial nimicitor"*.

Din volumul d-lui Florian Gârz se trage concluzia că S.U.A. au înşelat omenirea, prezentându-şi strategia ca fiind una „defensivă" în fața „expansionismului comunist". Această mască a căzut încă din 1990, odată cu războiul din Golful Persic, expansionismul militarist american necunoscând oprelişti, provocând, în ultimii 15 ani, 48 de conflicte şi angajări cu caracter militar. În condițiile în care neutralitatea nu poate fi acceptată, deşi ar fi de dorit, cel mai bun lucru pentru România ar fi să se îndrepte spre Europa Unită, care, deocamdată, nefiind o putere expansionistă şi totalitară, este cea mai bună variantă pentru noi.

Autorul oferă destule date şi exemple din primele două războaie mondiale pentru a şti cum să ne aşezăm „de partea corectă a istoriei" pentru ca „România să-şi păstreze suveranitatea şi bazele existenței în continuare, ca țară şi ca națiune".

30 de ani fără Noica – Exerciții de iubire

Cercetător ştiinţific, doctor în matematică al Institutului de Matematică „Simion Stoilov" al Academiei Române, din anul 2000, preşedinte al Consiliului Ştiinţific al Institutului Naţional de Cercetări Aerospaţiale „Elie Carafoli", INCAS Bucureşti, **Ioan Ursu**, originar dintr-un mirific sat de munte din judeţul Alba şi şcolit la Orăştie şi Bucureşti, se găseşte, după propria-i afirmaţie, „între două culturi" - cultura umanistă şi cultura tehnico-ştiinţifică. În ceea ce priveşte statutul ştiinţific, pe care şi-l revendică, pe bună dreptate, este acela de *go between*, adică de mijlocitor între gândirea abstractă şi cea practică.

Volumul „***30 de ani fără Noica. Exerciții de iubire***", de **Ioan Ursu**, editat, în 2017, la Scrisul Românesc, din Craiova, are în componență nouă eseuri, primele patru apărute în revista *Argeş* (în anii 2002, 2004, 2011 şi 2013) şi următoarele patru în revista craioveană *Constelații diamantine* (în anii 2015 şi 2016), iar ultimul, cel de-al nouălea, fiind o concluzionare a întâlnirilor cu Noica şi a lecturilor de şi despre Noica. Toate cele nouă eseuri se raportează esențial la Noica, fiecare fiind de sine stătător, dar nu putem să neglijăm o oarecare conexiune între ele.

Îndrăgostit de filozofie şi literatură, ca orice matematician cu vederi largi, preocupat să scape de asediul cifrelor şi al teoremelor (o spun din proprie experiență), Ioan Ursu s-a aplecat asupra operei lui Constantin Noica. Iată cum îşi începe cartea: „Îmi place să cred că fac parte din *mulțimea secundă*, a cărei definiție este propusă în cartea lui Noica - *Scrisori despre logica lui Hermes* - mulțimea mulțimilor cu un singur element. Atunci, aş fi acel element, obligatoriu singurul, care a trăit de fiecare dată un indelebil sentiment al valorii la descoperirea poeziei lui Nichita Stănescu sau a lui Mircea Ivănescu şi a inegalabilei *Rostiri filozofice româneşti* a lui Constantin Noica."

În octombrie 1986 şi februarie 1987, viaţa i-a oferit întâmplarea norocoasă a „două întâlniri fulgurante" cu Noica, la Păltiniş.

În primul eseu, *Apropierea de Noica*, autorul evocă prima întâlnire (octombrie 1986) cu filosoful, la vila acestuia de la Păltiniş, în compania a doi colegi, un matematician şi un inginer, cu care participase la un colocviu ştiinţific la Sibiu. (Ca o paranteză, amintesc, ceea ce a făcut şi autorul: în trenul ce ducea spre Sibiu, Ioan Ursu s-a trezit gândind cu voce tare: „Dacă e Sibiu, e Noica". „Companionii", oameni de ştiinţă din România, au fost miraţi şi nedumeriţi: „Cine e Noica?") Noica i-a primit cu căldură şi a pus la punct un program ad-hoc ce s-a transformat într-o serată, care s-a prelungit până după miezul nopţii. Le-a citit, „cu o nedisimulată pasiune", fragmente din celebrele *Caiete eminesciene*, pe care le-a însoţit de „comentarii-flash". „Domnul Noica jucase bine, provocator chiar şi, comedia «vulnerabilităţii» în faţa matematicii", ne spune autorul. „Matematicile pot corupe logica", „matematicile au ceva în plus faţă de logică... ceva de natură să lase permanent logica în urmă", spune Noica în *Scrisori despre logica lui Hermes*. Ioan Ursu admite, cu convingere, că „Noica nădăjduia ca un matematician să purceadă de acolo din *Scrisori...*, la o formalizare a «logicii lui Hermes», o formalizare în spiritul a ceea ce azi se numeşte cu un termen general logica matematică."

„Logica lui Hermes" era construită pe o teorie a mulţimilor secunde, apropiate de monadele lui Leibniz, acele unităţi simple, fără părţi, materiale sau spirituale, dar şi de teoria lui Darwin, referitoare la evoluţionism.

În cel de-al doilea eseu - *Despre muzică, numai de bine* -, autorul rememorează a doua şi ultima întâlnire cu Constantin Noica, de această dată Noica fiind musafirul, într-o seară de februarie a anului 1987, ultimul său an de existenţă pe „muntele vrăjit", „într-o cameră de hotel din imediata vecinătate a vilei" marelui filosof, unde s-a interpretat o bijuterie muzicală la chitară clasică a *Studiului nr. 11 în mi minor* de Heitor Villa-Lobos.

„Muzica este un Infern/Paradis al elementului", spune Noica, în *Jurnalul de Idei*, elementul fiind adevărul ultim al Fiinţei.

Solilocvii câşe, solilocvii perpendiculare, cel de-al treilea eseu, este o paradigmă, referitoare la relativism şi arbitrar, unde „este straniu să vedem că două personalităţi cu autoritate într-un domeniu pot formula opinii epistemice diametral opuse relativ la acelaşi subiect". Sunt citate opinii ale unor personalităţi: Ioan Petru Culianu, Mircea Muşat,

Ioan Ardeleanu, Lucian Boia, Alexandra Laignel-Lavastine, Neagu Djuvara, Alexandru Paleologu, Sorin Lavric, Laszlo Alexandru, Nicolae-Stroescu-Stânișoară, A. Golțman, Nicolae Manolescu, Emile Borel, Karl Marx, Bertrand Russel, Imre Toth.

Textul al patrulea, *Din Dosarul urmăririi OBIECTIVULUI...*, debutează cu un citat din Noica: „În ce mă priveşte, ştii calea pe care am ales-o. Suspendat fiind de viață, am înțeles să o suspend şi mai mult, plutind peste lucruri ca «Norii» lui Petru Creția. (...) Mi-a ieşit un mecanism de viață, un fel de a funcționa ca o maşină. Am mers şi merg somnambulic din carte în carte, sfârşind prin a crede că mulți dintre cei pe care-i îndrăgesc sunt nefericiți, spre capătul vieții, pentru că n-au stat sub nici un delir organizat".

Citind cartea Dorei Mezdrea, *Constantin Noica în arhiva securității* (Humanitas, 2009), Ioan Ursu descoperă (mai degrabă i se confirmă) faptul că Noica era urmărit şi interceptat de Securitate, mai ales întâlnirile acestuia cu oameni de cultură.

Acest eseu, probabil că a stârnit o controversă între conducătorii revistei *Argeş*, unde a fost publicat, iar la trimiterea celui de-al cincilea articol, Ioan Ursu, fiind deja un colaborator fidel al acestei reviste, a fost refuzat, pe motiv că „textul conține un atac la Nicolae Manolescu" (s. D.D.), preşedintele Uniunii Scriitorilor din România.

Ioan Ursu, un intelectual rafinat şi cu o cultură vastă, nu s-a lăsat intimidat şi a apelat la revista *„Constelații diamantine"*, care, după o lecturare cu maximă atenție, i-a publicat textul, de atunci, distinsul autor devenind un fidel colaborator al revistei mai sus amintite.

Deci, în cel de-al cincilea eseu, *Ghici cine (nu) îl iubeşte pe Noica*, Ioan Ursu face „o trecere în revistă a trei monumentale apariții recente în domeniul istoriei şi criticii literare, aparținând unor corifei indiscutabili (...) față de opera lui Noica". Iată cum începe enunțul lui Nicolae Manolescu din *Istoria critică a literaturii române* (Ed. Paralela 45, 2008, p. 1526): *„Noica e un naționalist şi antioccidental, dar filogerman, e antimodern, spiritualist şi mistic"* (s. D.D.)

În acest text, au fost puse „pe aceeaşi masă", „pentru comparație", opiniile şi judecățile lui Nicolae Manolescu, Alex Ştefănescu şi Marian Popa.

Eminescu. De la Noica la Lucian Boia, al şaselea eseu, „inventariază avatarurile mitului eminescian (...) desfigurat de comanda-

mente politice aberante sau manipulat de canoane naționaliste". În mare parte, autorul face referire la cartea lui Lucian Boia, *Mihai Eminescu, românul absolut. Facerea şi desfacerea unui mit* (Ed. Humanitas, 2015), numindu-l pe Boia „o personalitate de referință în promovarea reinterpretării istoriei naționale, punând în scenă noțiunile de mit, mitologie, imaginar, adevăr şi ficțiune".

Următorul text, *Cum e noul cu putință azi în cercetarea ştiințifică?*, este un eseu scris din perspectiva unui cercetător ştiințific, având ca punct de pornire teza de doctorat a lui Noica: *Schiță pentru istoria lui Cum e cu putință ceva nou* (1940). Interogația „cum e cu putință" îşi are originea, după cum se ştie, în *Critica rațiunii pure* a lui Kant.

În *Despărțirea de Noica?* (cel de-al optulea eseu), care are motto-ul „*Mi-am trăit fără rost viața în idee*" (C. Noica), Ioan Ursu (prin acel semn de întrebare de la sfârşitul titlului) ar fi vrut să ajungă la cota pe care Noica o aştepta de la cei cu care a venit în contact în acei ani de „pelerinaj şi dialog de tip socratic". Noica a fost atunci „reperul unora din generațiile acelor ani paradoxali prin amestecul de sordid social-politic cu o germinație culturală difuză". Anii care au trecut de la plecarea lui Noica, treizeci la număr, arată că şi azi este „un reper viu al culturii române", cum spune Sorin Lavric în volumul omagial *Despre Noica. Noica inedit* (Ed. Humanitas, 2009).

În cel de-al nouălea eseu, intitulat, cum altfel decât *În loc de încheiere*, autorul aduce un elogiu marelui filosof Constantin Noica, acesta făcând parte din „strălucita generație interbelică", altfel numită „Generația '27", împreună cu Mircea Vulcănescu, Petre Țuțea, Belu Zilber, Emil Cioran, Mircea Eliade, Eugen Ionescu, toți „devenind întru ființă".

Volumul „*30 de ani fără Noica. Exerciții de iubire*" este un studiu laborios, care a început acum 15 ani, după mărturisirea autorului, Noica fiind, pentru acesta, ca şi pentru noi, o legendă vie.

„Zboruri prin Constelații diamantine” – o carte memorabilă

Iată o carte făcută din materiale publicate într-o revistă literară! Un lucru lăudabil!

Începând cu numărul 80 (aprilie 2017) al revistei *Constelații diamantine* şi până în momentul de față (decembrie 2022), dl **Mihai Caba** are, aproape număr de număr, articole publicate - cu preponderență de sorginte istorică.

Câteva cuvinte despre revista *Constelații diamantine*: a luat ființă în septembrie 2010, la Craiova, sub egida Ligii Scriitorilor Români şi a Uniunii Ziariştilor Profesionişti, şi şi-a impus încă de la început axarea pe cultul valorii, al autenticității, al originalității compoziționale şi al expresivității artistice. Ne-am propus, şi cred că am reuşit, să depăşim limitele naționalismului, adică să avem o deschidere spre universalitate.

De cele mai multe ori, revistele au un destin de efemeridă, ele nu supraviețuiesc prezentului, aşa cum sunt cărțile care stau pe rafturile bibliotecilor. Dar o revistă poate fi privită şi definită, în ansamblul ei, ca o operă de artă şi ca un mijloc de manifestare a spiritului. Şi, de ce nu, ca un suport în realizarea unei cărți.

Mihai Caba, de profesie inginer, având prin pregătirea de bază o structură tehnică, ce respectă anumite rigori ale matematicii, este o fire sensibilă, înclinată spre artă, spre literatură, spre istorie. El relatează imagini istorice ale trecutului şi pune în valoare personalități, unele dintre ele uitate, mai cu seamă pe cele legate indisolubil de Iaşi - Cetatea celor şapte coline. Adesea intră cu dezinvoltură în inima evenimentului respectiv, participând cu dragoste şi pricepere la desfăşurarea lui, şi povesteşte cu frumusețea artei moldoveneşti.

Iaşul, capitala Moldovei (1564-1859), a fost şi este un centru cultural important - aici a luat ființă prima tipografie, prima universitate din țară, aici s-a tipărit prima gazetă din România etc. În plan politic,

Iaşul a dat semnalul Revoluției de la 1848, Iaşul este oraşul celor trei Uniri: 1600, când Mihai Viteazul a fost încoronat aici ca domn al celor trei Țări Române; tot de la Iaşi a pornit actul unirii celor două principate în 1859 şi tot la Iaşi s-a realizat formal Marea Unire din 1918, în condițiile în care devenise capitala României (1916-1918) în perioada refugiului din primul război mondial, când Bucureştiul se afla sub ocupație germană. Iaşul este un oraş încărcat cu multă istorie - minunate monumente istorice, mănăstiri şi biserici -, cu oameni de elită, mari cărturari, scriitori, muzicieni etc.

Mihai Caba evocă, în cartea ***Zboruri prin Constelații diamantine***, mari cărturari ai neamului românesc: Ienăchiță Văcărescu (şi moştenirea lăsată prin testament urmaşilor săi: *„Urmaşilor mei Văcăreşti/ Las vouă moştenire/ Creşterea limbii româneşti/ Şi-a patriei cinstire”*); Ion Budai-Deleanu, reprezentant de seamă al Şcolii Ardelene, care a fost organizată în Transilvania cu scopul declarat al introducerii ideilor iluministe; Petru Maior, istoric şi scriitor român transilvănean, un corifeu al Şcolii Ardelene; Antim Ivireanul, care, potrivit aprecierii exprimate de Sinodul BOR, a fost *„cel mai de seamă mitropolit al Țării Româneşti din toate timpurile”*; Dinicu Golescu, un călător însemnat, pe care G. Călinescu îl plasează în „Istoria...” printre clasicii întârziați ai evului mediu, alături de Văcăreşti, Matei Milu, Ion Budai-Deleanu, Dimitrie Țichindeal; Dosoftei - Mitropolit al Moldovei -, unul dintre cei mai mari cărturari din istoria română, poet şi traducător, primul versificator al Psaltirii din tot Răsăritul ortodox, primul traducător din literatura universală în limba română; Miron Costin - cronicar moldovean şi diplomat, erudit, cunoscător de limbi străine, deschizător de drumuri în literatura română; Nicolae Milescu Spătarul, cărturar, traducător, geograf şi diplomat moldovean, a cărui erudiție a uimit pe toată lumea; Domnul Cuza - Unificatorul. Unirea Principatelor Moldovei şi Valahiei, realizată la 5 şi 24 ianuarie 1859, prin alegerea aceluiaşi Domnitor, în persoana colonelului moldovean, Alexandru Ioan Cuza, care avea să-şi asume, astfel, pe mai departe, cu fermitate responsabilă şi dreptate socială, soarta celor două țări româneşti; Ion Heliade Rădulescu, personalitate culturală complexă, membru fondator al Academiei Române şi primul său preşedinte, considerat cea mai importantă personalitate din cultura română prepaşoptistă, prin aportul său cultural şi estetic la dezvoltarea literaturii române, fiind

apreciat și ca un precursor al poeziei moderne; Mihail Kogălniceanu, om politic de orientare liberală, avocat, istoric și publicist român, considerat a fi însuflețitorul Unirii Principatelor; Nicolae Iorga, marele istoric, cel care, printre multele sale calități, a fost înzestrat și cu darul premoniției - cu o zi înainte de uciderea sa scria poezia *„Au fost tăind un brad bătrân”*; A.D. Xenopol - istoric, filosof, economist, pedagog, sociolog și scriitor român, autorul primei mari sinteze a istoriei românilor. S-a distins și ca un filozof al istoriei de talie mondială, fiind considerat printre cei mai mari istorici români, alături de elevul său, Nicolae Iorga.

Apoi, Mihai Caba îi are în vedere pe marii scriitori români ce au lăsat în urma lor opere valoroase: Aron Cotruș, diplomat și scriitor român, considerat de G. Călinescu *„un poet original, plin de vigoare sănătoasă și foarte reprezentativ pentru Ardeal”*; Gheorghe Asachi - precursor al generației pașoptiste, unul din întemeietorii nuvelei istorice la noi, a condus numeroase reviste literare; Costache Negruzzi, cel care *„șterge colbul de pe cronice bătrâne”*; Ion Creangă, *„cel slobod la gură”*, care și-a descărcat sacul său doldora de poveşti și povestiri, de proverbe și zicători, care mai de care mai șugubețe, și, la îndemnul prietenului său M. Eminescu, avea să le aştearnă pe hârtie, în stilul său hâtru și inconfundabil; Vasile Alecsandri, scriitor și om politic, personalitate marcantă a Moldovei și a României, considerat unul dintre fondatorii culturii noastre moderne; I.L. Caragiale - dramaturg, nuvelist, pamfletar, poet, scriitor, director de teatru, comentator politic și ziarist român. G. Călinescu îl considera a fi cel mai mare dramaturg român și unul dintre cei mai importanți scriitori români; Geo Bogza, spirit avangardist și nonconformist, un scriitor ardent al contemporaneității timpului în care a trăit; George Topârceanu, care, din 1911, devine ieșean de-adevăratelea, după ce, la insistentele chemări ale lui Garabet Ibrăileanu, părăsește Bucureștiul și se stabilește la Iași; Al. O. Teodoreanu, cu pseudonimul Păstorel, despre care G. Călinescu scrie: *„La temelia umorului* (lui Păstorel - n.m.) *stă întotdeauna o atitudine critică, umoristul e moralist”*. Al. Vlahuță, scrie-itorul despre care G. Călinescu scria în monumentala „Istoria literaturii...” că *„Opera lui e mai degrabă un reportaj scris neted, uneori cu nerv, un album de icoane șterse, de file rupte, de impresii luate din goana vieții”*; Gala Galaction (Grigore Pișculescu), scriitor, preot ortodox, profesor de

teologie, traducător al Bibliei în limba română din ebraică şi greacă; Nicolae Labiş, cu un debut fulminant în poezie (*„Fii dârz şi luptă, Nicolae!”*), cu un talent sclipitor, poetul *„primelor iubiri”* ce urcă vertiginos şi strălucitor pe cerul liricii româneşti a timpului său devenind o *„supernovă”*. Dar aripile zborului său cutezător au fost frânte la numai 21 de ani printr-un accident tragic; Magda Isanos - o poetă de o mare sensibilitate şi de o reală profunzime; Adi Cusin - poetul nonconformist - denumit de critica literară actuală drept unul dintre cei mai importanți poeți români ai ultimelor patru decenii, numit adeseori „noul Labiş”; Ion Negoițescu - scriitor şi istoric literar, unul dintre liderii *Cercului Literar* de la Sibiu; Panait Cerna - un *poet intimist, romantic minor sau tradiționalist român*, un epigon al poetului Mihai Eminescu, precum şi filosof, critic literar şi traducător; Ionel Teodoreanu (romanticul „Metaforel”) - romancier şi avocat român interbelic, cunoscut mai ales pentru scrierile sale evocatoare ale copilăriei şi adolescenței; Duiliu Zamfirescu - scriitor, apreciat a fi „boierul literaturii române”; Anişoara Odeanu - poetă, prozatoare şi jurnalistă română; Mihai Codreanu, poet, considerat de Arghezi, drept „părinte al sonetului românesc”; Marin Preda, unul dintre cei mai importanți romancieri din perioada postbelică; Cella Serghi, scriitoare, publicistă şi traducătoare română, una dintre cele mai importante prozatoare române ale literaturii interbelice, cunoscută mai ales ca autoare a romanului „Pânza de păianjen”; Victor Eftimiu - dramaturg, eseist, povestitor, scriitor şi traducător român de origine macedo-română; Petru Comarnescu, socotit şi azi cel mai de seamă reprezentant al criticii de artă româneşti, prin „distincția şi rafinamentul” scrierilor sale; Garabet Ibrăileanu - critic şi istoric literar, eseist, pedagog, redactor literar şi romancier român. Este una dintre cele mai influente personalități din literatura română a primelor decenii din secolul al XX-lea, teoretician, promotor al criticii literare ştiințifice (direcția poporanistă), creator literar, profesor de istoria literaturii române la Universitatea din Iaşi şi principal redactor al revistei *Viața românească* (1906-1930); Eugen Lovinescu - critic şi istoric literar, teoretician al literaturii şi sociolog al culturii, memorialist, dramaturg, romancier şi nuvelist român, cel mai de seamă critic după Titu Maiorescu; Iacob Negruzzi - spirit junimist, secretar perpetuu al Societății *Junimea*, şi redactor al *Convorbirilor literare*.

Într-un mod cu totul aparte, Mihai Caba vorbeşte despre Societatea *Junimea* din Iaşi şi Titu Maiorescu, iniţiatorul şi creatorul ei. „Junimea", în toate perioadele existenţei ei, aşa după cum a fost percepută şi apreciată de istoria literară, de monografii şi exegeţii ei, *„a avut un rol decisiv în literatura română, iar spiritul junimist s-a dovedit triumfător în lupta de respingere a mediocrităţii şi a altor forme de impostură manifestate pe atunci în artă." Convorbiri literare*, considerată a fi *„organul de presă"* al Societăţii literare junimiste, a devenit treptat o înaltă tribună a promovării *„direcţiei noi"* în literatura română, potrivit *„teoriei junimiste"* lansate de Titu Maiorescu şi de ceilalţi membri fondatori ai *Junimii*, Iacob Negruzzi, Vasile Pogor, Petre Carp şi Teodor Rosetti, aceea a combaterii *„formelor fără fond"*, întărită şi de deviza adoptată în Cenaclul Junimii: *„Intră cine vrea, rămâne cine poate!"*

Citind cartea de faţă, simţi cum îţi tresaltă inima de fericire că te numeri printre urmaşii acestor români adevăraţi, care şi-au pus tot talentul lor, şi chiar şi viaţa, în spiritul înălţării culturii şi desăvârşirii poporului român.

China de ieri, China de azi

Cartea d-lui **Ion Pătrașcu**, *„**Popas în China**”*, apărută, în 2015, la Ed. Printech București, este o sumă de studii, rememorări, explorări în care autorul încearcă, şi reuşeşte, să facă o comparație între China anilor 1965-1969, când a cunoscut-o, ca diplomat, şi China anului 2013, când a revăzut-o, ca turist.

Intenția autorului este de a oferi cititorilor „o versiune proprie” despre *China de ieri şi China de azi*, despre *China eternă*, despre *China şi minunile ei*, despre *China în ascensiune* şi despre *Relațiile româno-chineze*.

În revista *Constelații diamantine*, dl. Ion Pătrașcu are o rubrică intitulată sugestiv „Popasuri diplomatice” (nu ştiu dacă eu i-am sugerat titlul cărții, prin numele rubricii respective, sau dacă domnia-sa mi-a transmis această informație prin telepatie), în care descrie locurile prin care „a poposit”, ca trimis al României, în misiuni diplomatice - căci ce altceva înseamnă o şedere într-un anumit spațiu, pentru un anumit timp, decât un „popas” pe calea vieții.

După un „popas” la Moscova, tânărul diplomat român Ion Pătrașcu a ajuns la Beijing, unde a fost pus în fața unui „fenomen inedit, chiar şi pentru istoria milenară a poporului chinez”, adică Revoluția Culturală, o mişcare ce „a bulversat întreaga viață social-politică şi economică a țării”.

Din capitolul „Primele impresii”, aflăm uimirea străinului la vederea unui „furnicar uman”, constituit din indivizi „cu fețe umile”, întâlnit pe străzi. Erau „roadele” unui „socialism sărac”. „Socialismul de tip sovietic, pe care Moscova încerca să îl impună, nu era compatibil cu realitățile din China.” Chinezii trăiau într-un alt timp şi aveau alt fel de mentalități. Conducătorii Chinei, din epoca Revoluției culturale, făceau tot felul de experiențe pe populație: „unii lideri chinezi au aflat că vrăbiile diminuează serios producția de cereale a țării. Atunci a fost lansată campania de exterminare a vrăbiilor. Toată

suflarea bătea în vase de metal, pentru a ține vrăbiile în aer până la epuizare. Scăpând de o parte a acestor *prăduitoare*, s-a constatat că s-au înmulțit muștele. Urmează la rând campania împotriva muștelor. Copiii trebuiau să ducă la școală o *recoltă* cât mai bogată de muște în cutii de chibrituri". Oamenii chinezi munceau din greu „cu sau fără spor", ca „locatarii unui stup de albine", pentru ei „niciun fel de muncă nu era înjositoare", erau foarte săraci, dar, în schimb, „bogați la capitolul cinste". În acea perioadă, a Revoluției culturale, „chinezul mânca tot ceea ce se târăște, cu excepția trenului, tot ceea ce zboară, cu excepția avionului, și tot ceea ce este sub apă, cu excepția submarinului".

După „primele impresii" urmează o călătorie discretă prin istoria fabuloasă a Chinei - mitologie, religie, filozofie - și prin incomparabila cultură chineză - limba și literatura, arta chineză, opera tradițională, contribuții ale culturii chineze la civilizația omenirii.

Revenind în China, după aproape 50 de ani, ca vizitator, autorul găsește o cu totul altă Chină, o țară ce a făcut un salt miraculos, o țară care, în mai puțin de o generație, parcursese un traseu pe care alte popoare îl făcuseră în sute de ani, o țară ajunsă la vârful piramidei de putere, alături de SUA, o țară care a atins culmi nemaiîntâlnite de progres în aproape toate domeniile.

La baza miracolelor din ultimele decenii ar sta, conform analiștilor, „forța de muncă chineză, abundentă, harnică, disciplinată și modestă", un rol important avându-l și educația pentru că, după spusele filosofului Confucius, *„natura ne aseamănă, dar educația ne deosebește"*.

Din punct de vedere politic, în China se găsește, după unii analiști, „un socialism cu caracteristici chineze", iar după alții este un „capitalism ca la carte". Statul chinez a reușit să combine comunismul cu capitalismul, ajungând astfel să aibă una dintre cele mai puternice economii ale lumii. Diplomația chineză, cu subtile rădăcini în „Arta războiului" a lui Sun Tzu, se regăsește azi în arta politică a lui Deng Xiaoping privind *„o ridicare silențioasă a Chinei, care să nu sperie vecinii și să nu perturbe pacea lumii"*.

Dacă în economie și tehnică s-au făcut progrese uriașe, nu același lucru se poate spune despre nivelul de trai al chinezului. Este o discrepanță evidentă între bogați și săraci, iar referitor la puterea de cumpărare a chinezului de rând, „procurarea unui apartament nu este nici

măcar de domeniul viselor". De aceea, „China are în prezent 64 de milioane de case (apartamente) goale, pe alocuri chiar orașe întregi", iar evoluția rapidă a țării e comparată de unii economiști cu un „balon de săpun".

În ceea ce privește contribuția Chinei la civilizația omenirii, descoperirile și invențiile chinezilor au constituit adevărate valori pentru umanitate, această țară fiind singura dintre civilizațiile antice care dăinuie până în zilele noastre.

Istoricul chinez Su Shuyang spunea despre civilizația chineză că „se distinge prin diversitate, unitate și strălucire, având la bază, de milenii, concepțiile tradiționale, valorile și preceptele morale ale poporului chinez".

Prin lecturarea cărții d-lui Ion Pătrașcu, învățăm despre China că este un tărâm aparte, este o țară misterioasă și frumoasă, cu o istorie bogată și una dintre cele mai vechi civilizații din lume.

Invazia extraterestră

Apariția OZN-urilor, mai ales după cel de-al doilea război mondial, este încă un mare secret al istoriei. Mari savanți ai lumii s-au grupat în societăți secrete şi analizează „cazurile de posibile vizite extraterestre sau din lumi paralele". Spre exemplu membrii „Colegiului invizibil", creat încă din anii '50 (printre care astronomul prof. dr. J. Allen Hynek şi matematicianul dr. Jacques Valée), fac investigații, încercând să descifreze, prin cele mai avansate metode ştiințifice, aspectele manifestării OZN-urilor.

De unde vin şi de ce vin OZN-urile? Se crede că unele guverne, printre care cel al Statelor Unite ale Americii, ascund dovezi ale acestor prezențe. **Liviu Predescu**, în volumul ***Invazia extraterestră***, încearcă să explice acest lucru: *„realitatea OZN este cunoscută unor grupări secrete de elită din guvernul SUA, ca şi din alte guverne ale unor țări importante, influente"*.

Primul preşedinte american care a fost informat, confidențial, despre apariția pe cer a unor aparate de zbor ce par să aibă o proveniență extraterestră, a fost Roosevelt. În ciuda bolii ce l-a țintuit într-un scaunul pe rotile, Roosevelt a fost un personaj politic foarte activ. El a lansat programul de relansare economică *„New Deal"* şi tot el, după intrarea nemților în Paris, a dat dispoziții să se înceapă cercetările pentru realizarea bombei atomice.

După cel de-al doilea război mondial, numeroase rapoarte ale aviației germane sesizau comportamentul de neconceput, pentru tehnica acelor timpuri, al unor „stranii obiecte de zbor".

În anul 1944, într-o dimineață, preşedintele Roosevelt a găsit în dormitorul său, pe pernă, un bilet ciudat: „Domnule preşedinte, testele de la Chicago (locul unde se realizau primele reacții de fisiune - n.m.) trebuie să înceteze imediat. Viața întregii planete este în pericol dacă cercetările începute vor fi duse la bun sfârşit". Nimeni nu şi-a putut explica în ce fel a ajuns acel mesaj în camera preşedintelui şi nici cine

îl scrisese. S-a crezut, la început, că este o farsă a serviciilor secrete germane sau japoneze şi nu s-a dat prea mare importanţă acestui lucru, dar, două zile mai târziu, mesaje asemănătoare au fost primite şi de cei care erau direct implicaţi în realizarea cercetărilor şi experienţelor nucleare.

În ziua în care preşedintele Roosevelt a primit raportul confidenţial, prin care i se aducea la cunoştinţă că bomba atomică fusese realizată în deşertul Alamogordo, statul New Mexico, o „imensă minge de foc" a apărut deasupra Casei Albe, care s-a rotit de câteva ori pe cer, apoi a dispărut. O lună mai târziu, Roosevelt a murit. Era în aprilie 1945, deci cu puţin timp înainte de capitularea Germaniei naziste.

Peste câteva luni, noul preşedinte al Statelor Unite ale Americii, Harry S. Truman, dădea undă verde folosirii bombei atomice, cunoscută ca „Little Boy", împotriva populaţiei de la Hiroshima (6 august 1945). A urmat apoi cea de-a doua, cunoscută ca „Fat Man", la Nagasaki (9 august 1945). Rezultatul, după cum se ştie, a fost devastator: sute de mii de morţi şi zeci de mii de răniţi, mutilaţi, iradiaţi.

Pe 5 decembrie 1945, o escadrilă de cinci bombardiere, plecate din staţia navală Fort Lauderdale din Florida, într-un exerciţiu de rutină, având la bord un echipaj de 14 membri experimentaţi, a dispărut fără urmă, deşi condiţiile meteo erau excelente. Înainte de a pierde contactul cu baza navală din Florida, şeful echipajului a spus: *„Totul pare ciudat, chiar şi oceanul. Intrăm în apa albă, nimic nu pare cum trebuie"*.

Apariţia OZN-urilor a îngrijorat cercurile militare ale SUA, responsabile cu securitatea şi siguranţa statului. Într-un studiu se spunea: *„Farfuriile zburătoare nu sunt deloc imaginaţie sau produsul unor fenomene naturale. Mulţi ufologi sunt de părere că omenirea a luat deja contact cu făpturi din afara Terrei şi că a beneficiat de cunoştinţele din tehnologia lor mult înaintată"*. Ei susţin că autorităţile americane au făcut chiar un „pact" cu aceste fiinţe extraterestre prin care *„se reglementa, între multe altele, şi folosirea energiei nucleare"*, iar că *„următorul război nu va fi unul internaţional, ci unul inter-galactic"*.

O ipoteză a ufologilor ar fi că *„Farfuriile zburătoare vin de pe planeta Marte. Ele folosesc faţa nevăzută a Lunii, unde şi-au plasat o bază de alunizare şi de decolare, un loc unde să facă o escală în drumul lor de pe Marte pe Terra"*. Marţienii, care duc o viaţă grea pe

planeta lor, „aridă şi muribundă”, sunt în căutarea unei lumi cu condiții climatice mai blânde.

Concluzia la care a ajuns „Colegiul invizibil” este următoarea: *„în spațiul planetei noastre ar mai exista încă o populație, care ar fi însă invizibilă pentru noi, oamenii pământeni, întrucât făpturile respective ar fi constituite dintr-o altă materie. Iar această altă populație nu ar fi doar un musafir temporar, ci ar conviețui cu noi din cele mai vechi timpuri”*. Dar această coexistență cu o altă lume în spațiul planetei noastre nu înseamnă că Terra nu este vizitată şi studiată de făpturi din „alte lăcaşuri ale inteligenței cosmice”.

Un raport elaborat, încă din 2011, de o echipă de specialişti de la NASA, arată că există posibilitatea ca extratereştrii să invadeze omenirea. Aceştia susțin că extratereştrii ne observă şi ne monitorizează din umbră şi că vor interveni atunci când se va produce o catastrofă naturală, apoi va urma invazia lor.

Conform datelor concrete, observațiilor radar, fotografiilor şi martorilor oculari, există suficiente probe pentru a trage concluzia că pământenii sunt în atenția unor obiecte neidentificate.

Piramida Ocultă – Sistemul de Control al omenirii

Piramida este forma geometrică ce a fascinat toate marile civilizații ce s-au perindat pe pământ, de-a lungul timpului. Construcții piramidale se întâlnesc pe toate continentele şi chiar şi în zone aflate azi sub apă, cum ar fi Triunghiul Bermudelor din Oceanul Atlantic, care se pare că ar cuprinde anumite vestigii subacvatice cu structuri de acest gen.

În plan social, sistemul de organizare de tip piramidal a stat, şi continuă să stea, la temelia edificiilor tuturor culturilor avansate. La nivel mondial, ar exista o aşa-numită „piramidă ocultă", adică un „sistem de control al omenirii", în scopul „dirijării evenimentelor istorice fundamentale".

În volumul *„**Piramida Ocultă**"*, **Cristian Crăiță** îşi propune, şi reuşeşte, să prezinte partea invizibilă a piramidei oculte, organizată pe mai multe niveluri, conform principiului ierarhic, precum şi câteva dintre „principalele elemente care au stat şi continuă să stea la baza complexului Sistem de Control al Omenirii".

New Age susține că, în urmă cu 17 milioane de ani, a luat naştere o „suprastructură ocultă de putere", care şi-a perpetuat existența până în prezent.

Piramida Ocultă a acționat întotdeauna prin intermediul unor organizații secrete. Conform francmasonului Serge Hutin, acestea pot fi împărțite în trei categorii: *societăți cu caracter inițiatic* (francmasoneria, ordinul rozicrucian, ordinul martinist-tradițional, ordinul cavalerilor de Malta etc.), *societăți cu caracter politic* şi *societăți cu caracter sectar*. M. Husson face o altă clasificare: *societăți secrete inferioare*, despre care opinia publică are cunoştință, dar nu-i cunoaşte scopurile, *societăți secrete intermediare*, a căror existență este cunoscută doar în anumite cercuri, şi *societăți secrete superioare*, a căror existență nici măcar nu este bănuită.

Aşa cum arată o serie de documente istorice, *Francmasoneria* ar fi

una dintre cele mai vechi organizații secrete. Legenda care stă la fundamentul înființării societății secrete este aceea a uciderii lui Hiram Abif, arhitectul Templului lui Solomon, de către trei ucenici. Acesta a preferat să moară decât să dezvăluie cuvântul de ordine al maeştrilor. Semnificația denumirii de Masonerie (mason = zidar) este aceea de construire a unei noi ordini sociale şi a unei noi orânduiri: Noua Ordine Mondială.

Francmasoneria, pe lângă numărul mare de rituri (york, scoțian, francez etc.), conține ramuri şi ordine care activează în diferite state, fapt ce o transformă într-un „veritabil univers al puterii, dominat de reguli şi legi proprii, ce acționează indiferent de legile şi regulile juridice democratice" (masoneria franceză, masoneria engleză, masoneria continentală, masoneria israelită B'nai B'rith etc.).

Principalele scopuri pe care le urmăreşte *Piramida Ocultă* ar fi: crearea Statelor Unite ale Europei (ca o contrapondere la puterea SUA), stabilirea unei noi ordini economice internaționale (sub controlul strict al unui organism suprastatal), menținerea sub un control strict a statelor dezvoltate (în special a celor care dețin arme nucleare), instaurarea unui guvern mondial (ce va gestiona toate resursele planetei) şi crearea unei pseudoreligii mondiale (ce va încorpora toate religiile lumii într-un amalgam şi va fi desemnat un pontif mondial, ca autoritate ecleziastică supremă). Pentru punerea în practică a acestor țeluri, Piramida Ocultă a susținut crearea diverselor structuri politice, cum ar fi Organizația Națiunilor Unite, Comitetul celor 300, Consiliul pentru Relații Externe, Comisia Trilaterală etc.

În ceea ce priveşte finanțele, Piramida Ocultă a creat Marea Finanță, prin care şi-a subordonat principalele organizații financiare: Fondul Monetar Internațional (FMI), City-ul londonez (cunoscut şi drept cea mai mare milă pătrată a lumii - el ocupă 2,7 kmp în centrul Londrei şi are o populație de 4.600 de locuitori şi 500.000 de locuri de muncă. Acolo se află cele mai bogate şi mai puternice instituții economice ca: Banca Angliei, Lloyd's of London, Banca londoneză, Fleet Street etc.) şi Organizația Bilderberg (înființată în mai 1954, la hotelul Bilderberg din Oosterbeek-Olanda, şi cuprinde 180 de importante personalități ale Înaltei Finanțe din Europa Occidentală, SUA şi Canada).

Alte laturi esențiale ale Piramidei Oculte, alături de politică şi finanțe, sunt constituite de ştiință şi religie. Principala pârghie folosită pentru stricta observație şi manipulare a omenirii este aceea de control

al informației.

George Orwell a prezentat, în romanul său *„O mie nouă sute optzeci şi patru”*, sub forma unei ficțiuni, cum va fi înregimentată civilizația umană în cadrul unui sistem totalitar universal, ce are drept scop perpetuarea puterii.

Pentru crearea unor mişcări sociale de mari dimensiuni, Piramida Ocultă elaborează şi difuzează pe căi ascunse diferite texte programatice, care au ca scop ghidarea evoluției comunităților umane. În acest sens, Cristian Crăiță dă ca exemple: *Testamentul țarului Petru cel Mare, Protocoalele Înțelepților Sionului, Manifestul Partidului Comunist* şi *Protocoalele francmasonice de la Toronto.*

Pentru a-şi atinge scopul, Piramida Ocultă recurge la sistematica distrugere a documentelor importante şi a bibliotecilor. Astfel au fost distruse prin incendiere: Biblioteca din Pergham, Biblioteca lui Pisistrate din Atena, Biblioteca Templului din Ierusalim, Biblioteca Sanctuarului lui Ptah din Memphis, Biblioteca din Persepolis, Biblioteca din Cartagina, Biblioteca din Alexandria etc.

Piramida Ocultă mai are ca principale scopuri „subminarea permanentă a ordinii sociale”, „dezrădăcinarea populației din toate statele lumii şi transformarea acesteia în uriaşe mase migratoare” şi „distrugerea sentimentului național”.

Conform scrisorii din 15 august 1871, trimisă de iluminatul Albert Pike revoluționarului Giuseppe Mazzini, în care era descris, în linii mari, planul pentru cucerirea lumii în trei războaie mondiale şi calea pentru constituirea Noii Ordini Mondiale, cel de-al treilea război mondial va fi unul religios şi va porni de la adâncirea conflictelor dintre islamici şi sionişti, care va angrena toate popoarele lumii.

Pe lângă faptul că prezintă arhitectura invizibilă a puterii oculte, similară unei construcții piramidale fizice, cu mai multe niveluri şi organizată conform principiului ierarhic, Cristian Crăiță dezvăluie, în cartea *Piramida ocultă*, o parte din acțiunile majore desfăşurate de această suprastructură ocultă de putere, detaliază două mişcări de mare amploare generate în plan social în ultimele două veacuri (Revoluția Roşie şi Revoluția Verde) şi prezintă biografiile mai multor personaje enigmatice (mari inițiați) ce aveau cunoştințe şi dovezi despre existența unei puteri oculte.

O carte pentru minte şi suflet

Părinții Sistemului Filosofic Taoist, o carte de mari dimensiuni, de ținută academică, carte scrisă de **Constantin Lupeanu**, este o lucrare complexă, un dozaj savant de introducere în lumea fascinantă a gândirii chineze.

După ce Confucius a fost oferit cititorilor români prin aforismele din *Analecte*, prin antologia de poezie populară întocmită de el în secolul al V-lea î.Hr. şi prin lucrarea de mari dimensiuni *Cartea Schimbărilor*, iată că a venit rândul prezentării taoismului - filozofia şi religia atât de specifice Chinei.

Ceea ce transformă această carte într-o comoară este felul în care este organizată.

Cartea *Părinții Sistemului Filosofic Taoist* adună între copertele sale textele fundamentale ale taoismului, care îl explică în totalitate, şi anume: *Carte despre Tao şi Virtute* de Lao Zi, *Cartea Adevărată a Vidului şi a Supremei Virtuți* de Lie Zi şi *Simbolurile Integrității Infinite, Parabole* de Zhuang Zi.

În plus, ceea ce creează ineditul şi valoarea cărții *Părinții Sistemului Filosofic Taoist* sunt disecțiile operate pentru noi, cititorii. Textele originale, traduse din limba chineză de **Constantin Lupeanu** împreună cu **Mira Lupeanu** şi **Adrian Daniel Lupeanu**, sunt comentate şi explicate pe înțelesul nostru, evitându-se formulările savante, sofisticate în studii largi de zeci de pagini, la care se adaugă note explicative pe text. Aş spune că nu scapă nicio sintagmă de interes şi cu semnificații, de multe ori notele acestea întrecând de câteva ori textul originar.

O carte de referință, o ediție completă, o carte care se cuvine să se afle în biblioteca fiecărui intelectual român.

*„În sinteză, taoismul, filosofie şi religie, îşi trage seva dintr-un cuvânt, **tao**, cuvânt împrumutat din limbajul curent, golit de sensurile inițiale şi încărcat cu puteri greu de închipuit. Se crede că originile*

gândirii taoiste s-ar afla în urmă cu trei mii de ani, când s-a pornit de la observarea naturii, unde nimic nu are contururi precise sau definitive, dimpotrivă, totul este schimbare, interdependență şi orice chestiune se rezolvă de la sine.

De ce a fost ales cuvântul ***tao*** *nimeni până acum n-a putut oferi o explicație edificatoare.* ***Tao*** *înseamnă cale, drum, iar mai târziu a primit şi sensul abstract de doctrină, principiu"*, spun autorii cărții *Părinții Sistemului Filosofic Taoist*, în Introducere.

Tao este forța fundamentală care curge în toate ființele şi lucrurile din Univers, el este conținut în fiecare lucru, de la cel mai nobil şi mai înălțător, până la ceea ce este considerat cel mai umil. Tao este esența însăşi a realității. Tao naşte, creşte, hrăneşte şi iubeşte deopotrivă tot ce se află în întregul univers.

Copertele I şi IV sunt semnificative şi atractive prin ele însele, având darul de a ne introduce cu delicatețe într-o lume magică.

Precizez că lucrarea *Părinții Sistemului Filosofic Taoist* a fost tipărită în format mare, gen dicționar sau studiu de alură universitară; ca dimensiuni are 155 x 235 mm, are 684 pagini.

Țara Covorului Fermecat

Primind volumul ***Povestiri persane*** (Ed. Printech, 2017), de la dl **Ion Pătraşcu**, în vara aceasta toridă (pe 27 iulie 2017), m-am bucurat foarte mult şi imediat m-am aşternut pe citit, fiind impresionată şi fascinată de cultura orientală. (În august 2015, primisem *„Popas în China”*.)

Cartea „Povestiri persane” a fost scrisă în urma unui periplu prin lumea de basm a Orientului, acolo unde „s-au plămădit cele mai vechi şi mai remarcabile civilizaţii ale omenirii”. Dl Ion Pătraşcu recunoaşte că în scrierile sale intervine elementul subiectiv, deoarece mai mult de jumătate din misiunile sale diplomatice în străinătate (a activat 40 de ani în politica externă a României) s-au desfăşurat în Orientul Îndepărtat sau Apropiat (China, Egipt şi Siria) sau la porţile Orientului (Cipru şi Grecia). Dar mai important a fost sensul profund, de sorginte orientală, al dictonului persan: *„Parfumul se apreciază după miros, nu după cuvintele celui care-l vinde”*; deci, cu alte cuvinte, autorul a plecat într-o călătorie fascinantă pentru a savura acel parfum suav.

Să mai amintim faptul că Ion Pătraşcu, după ce a ieşit la pensie, şi-a descoperit o plăcere şi o datorie (nobilă, zic eu) de a scrie despre ce a văzut şi ce a simţit, dar împins şi de cutumele chinezeşti, şi anume că diplomaţii chinezi, după pensionare, aveau „datoria să lase în scris imagini şi impresii de prin ţările unde au reprezentat China”.

În prefaţa cărţii, Cristian Teodorescu, ambasador al României la Teheran (1994-1999 şi 2006-2016), remarcă faptul că volumul este „o lucrare impresionantă prin documentare şi cunoaştere aprofundată despre Iran, o ţară în care învăţaţii - inventatori, artizani, poeţi şi filosofi - au fost dintotdeauna şi sunt şi azi la mare cinste”.

Persia s-a aflat, de-a lungul mileniilor, la intersecţia celor mai mari civilizaţii ale omenirii. Perşii au dat naştere unuia dintre cele mai măreţe imperii din istorie. Spre deosebire de alte imperii, cel persan a mers întotdeauna pe principiul toleranţei şi pe respectarea culturii şi

religiei popoarelor anexate, imperiul fiind, în fond, o federație de 23 de națiuni, care se bucurau de identitate națională şi libertate culturală. Persia a fost un imperiu cuceritor, dar şi una dintre cele mai glorioase şi mai îngăduitoare civilizații ale Antichității.

Imperiul persan n-a fost doar o strălucire efemeră. Fondat la mijlocul secolului al VI-lea î.Hr., în urma cuceririlor impresionante ale lui Cyrus cel Mare, care a transformat Persia, în numai trei decenii, în cel mai vast şi puternic imperiu al Orientului, el a dăinuit, a prosperat şi a înflorit timp de 200 de ani, fiind unul dintre cele mai mari şi mai longevive imperii din istoria omenirii, având, la un moment dat, peste opt milioane de km^2, înglobând 23 de națiuni diferite, care reprezentau împreună cam 44% din populația lumii. Se spune că, spre deosebire de Imperiul Roman sau cel britanic, structura realizată de acest rege ahemenid este prima din istoria lumii antice care respecta tradițiile cultural-religioase ale popoarelor cucerite.

Cirus cel Mare a creat un set de principii, cunoscut sub numele de *„Cilindrul lui Cirus”*, unde el proclama desființarea sclaviei, egalitatea religioasă şi etnică, respectarea tradițiilor popoarelor supuse şi interzicerea oricărei forme de oprimare.

Imperiul persan a fost creat pe bază de cuceriri, dar în comparație cu alte imperii, Marele Imperiu Persan era pacifist prin natura sa.

Moştenitor al acestei fabuloase civilizații este Iranul de astăzi, respectiv Republica Islamică Iran (din 1979), o țară care a păstrat cu evlavie civilizația vechii Persii, dar fiind în acelaşi timp animată de un progres continuu, prin „hărnicie şi disciplină”.

În ciuda unui embargou internațional prelungit, în Iranul de azi eşti fascinat de „oraşele-grădină”, de acea „suprafață arabilă, de numai 12,07%, lucrată până la ultimul centimetru pătrat”, de „infrastructura excelentă”, de „grija deosebită pentru siturile arheologice”, de „curățenia generală”, de „bogăția piețelor”, întreaga țară comportându-se ca „un stup de albine”.

Astăzi, Iranul este perceput de lumea internațională altfel decât este el în realitate, şi acest lucru se întâmplă pentru că mulți oameni judecă Iranul după ce s-a întâmplat în ultimii treizeci şi ceva de ani. Adesea, iranienii spun, cu durere: „noi suntem iranieni, nu arabi” sau „noi nu suntem ca vecinii noştri”.

Când am deschis cartea *„Povestiri persane”*, imediat mi-a venit

în minte fascinanta poveste a Şeherazadei din *„O mie şi una de nopți”*, una dintre cele mai frumoase colecții de povești orientale transmise lumii europene. Numele arab al acestei colecții de povești este „Halima” şi semnifică „generozitate”, „gentilețe”, dar şi „povestire cu peripeții, încurcături, confuzii, zăpăceală etc.”.

Să mai amintim că povestea Şeherazadei a avut o mare influență asupra creației artistice universale. La noi în țară, colecția de povestiri populare „Halima” a fost tradusă încă din a doua jumătate a secolului al XVIII-lea şi începutul secolului al XIX-lea.

Printre alți remarcabili oameni de cultură români (amintim aici pe Dimitrie Cantemir, pe Mihail Sadoveanu, cu *„Divanul persan”*, pe Martha Bibescu etc.), Eminescu a fost atras de splendorile Orientului, pe care le transmite cu o deosebită sensibilitate în poemul *„În căutarea Şeherazadei”*.

Un alt rege important al perşilor a fost Darius I cel Mare (începând cu anul 518 î.Hr.), fiul lui Hystaspes, despre care vorbeşte şi Eminescu în *„Scrisoarea a III-a”* (Dariu al lui Istaspe). În perioada sa, Imperiul Persan a cunoscut apogeul puterii şi al întinderii teritoriale, devenind cel mai vast şi cel mai puternic stat din Orientul Mijlociu.

O legendă spune că, în lupta lui de dominație şi de expansiune, Darius, autointitulat Regele Regilor, a trimis regelui sciților o somație prin care cerea *„pământ şi apă”*, ceea ce în simbolistica persană însemna supunere. Regele scit i-a trimis un mesaj, ca răspuns, ce conținea nişte desene: *o pasăre, un şoarece, o broască, 5 săgeți şi un plug.* Din prima tălmăcire, Darius a înțeles că sciții sunt de acord să i se supună, dar la a doua tălmăcire s-a cutremurat şi şi-a retras imediat armata. Regele scit îl amenința astfel: *„Dacă nu vă veți înălța în văzduh ca pasărea, nu vă veți ascunde sub pământ ca şoarecele, sau în apă ca broasca, atunci nu veți scăpa de săgețile noastre, căci noi, sciții, suntem stăpâni (plugari) în această țară”*. Este evident că Eminescu avea cunoştință despre simbolistica persană a *„pământului şi a apei”* când spune, în Scrisoarea a III-a: *„Împărați pe care lumea nu putea să-i mai încapă / Au venit şi-n țara noastră de-au cerut pământ şi apă”*.

Interesantă este şi povestea care spune cum a ajuns rege Darius. Erau mai mulți pretendenți la tron, printre care şi Darius. Aceştia au hotărât să lase alegerea în seama cailor lor: va deveni rege cel al cărui cal va necheza primul în dimineața următoare. Aici, Darius a trişat. El

şi-a instruit grăjdarul ca „să-şi ducă mâna pe la partea fătătoare a unei iepe”, iar la momentul potrivit „s-o dea pe la botul calu-lui” său. Astfel, calul simțind chemarea, a nechezat şi în felul acesta a ajuns Darius rege.

Epoca în care Darius a domnit a fost cea mai înfloritoare din toată istoria Imperiului persan: s-au construit drumuri şi căi de comunicație, comerțul, agricultura, arta şi cultura s-au dezvoltat, organizarea armatei s-a reclădit pe baze noi, s-au înființat oficii poştale, considerate unicat în acea perioadă, a avut loc reforma sistemului monetar etc. A rămas celebră, în istorie, marea cale de comunicație numită *„Calea Regală”* (lungă de 2.680 km), din India până la Marea Mediterană, care asigura transportul rapid în vastul imperiu, aducând practic Asia Centrală mai aproape de Europa.

Cel mai bogat şi mai frumos oraş, „perlă arhitectonică a antichității”, a fost Persepolis, una dintre cele cinci capitale principale ale regilor ahemenizi. Dacă apogeul acestui oraş este legat de numele lui Darius cel Mare, finalul îl are drept protagonist pe Darius III (fiul lui Xerxes, la rândul lui fiul lui Darius), când vastul conglomerat de națiuni „începe să dea semne de oboseală”. Alexandru, regele macedonean, care urcase pe tron în acelaşi timp cu Darius III, în anul 336 î.H., şi căruia Oracolul de la Delfi îi prezisese că avea de îndeplinit o misiune de inspirație divină, începuse să devină o amenințare tot mai periculoasă pentru Imperiul persan. Asigurat şi de tradiționala zicală că cel care va desface nodul gordian (el l-a tăiat cu sabia) va stăpâni Lumea, Alexandru porneşte să cucerească Asia, cu prioritate Imperiul Persan.

După confruntarea de la Guagamela (331 î.H), apreciată de unii istorici drept „una dintre bătăliile decisive din istoria omenirii” şi că „soarta a concentrat evenimente cât pentru un veac de existență”, armata lui Alexandru a ieşit învingătoare, Darius III însuşi căzând pe câmpul de luptă. Legenda spune că Alexandru îl acoperă pe Darius III cu propria-i „mantie de purpură regală” şi îl transportă la mormântul strămoşilor săi. Acesta a fost ultimul capitol din istoria marelui Imperiu Persan. A avut loc jefuirea oraşului Persepolis, Alexandru fiind cel care aruncă prima torță, ce „avea să transforme cel mai frumos şi bogat oraş al lumii în cel mai mizer posibil”.

Renumitul poet persan Ferdousi spunea că Alexandru ar fi fost un „prinț persan adoptat de regele macedonean Filip II”.

Alexandru cel Mare, după ce a supus complet Persia, i-a adoptat practicile culturale şi administrative, s-a căsătorit cu o persană (Roxana) şi le-a poruncit soldaților săi să-şi ia soții persane.

În doar 13 ani, Alexandru a creat un imperiu care se întindea „din Europa şi Egipt, până la granițele Chinei" şi intra în istoria omenirii ca unul dintre cei mai mari strategi şi conducători militari. A murit la 33 de ani.

Cultura şi civilizația persană au supraviețuit, cu specificul lor, peste milenii, aducând contribuții substanțiale la dezvoltarea ingineriei, matematicii, medicinii, filosofiei şi ştiințelor naturii. Filosoful arab Ibn Khaldun spunea, prin secolul al XIV-lea, că „cei mai mulți învățați musulmani, atât din ştiințele religioase, cât şi din cele laice, erau persani".

Din pleiada de oameni de ştiință persani amintim pe: Muhammad al Khawarizmi (care s-a născut chiar pe legendarul *Drum al Mătăsii*, la Khorassan), Al-Biruni, Zakariya Razi, Avicenna şi Omar Khayyam; toți „veritabili enciclopediști", care cunoşteau tot ceea ce se scrisese până la ei, în vaste domenii.

Omar Khayyam, cunoscut, în Europa, mai ales ca poet, după traducerea unor catrene (rubaiate) de un scriitor englez, a avut remarcabile contribuții în matematică, astronomie, geografie, mineralogie, impunându-se ca unul dintre cei mai mari matematicieni şi astronomi ai Epocii de Aur islamice.

Avicenna a fost unul dintre marii medici ai Evului Mediu, unul dintre cele mai impresionante genii din istoria umanității. Printre altele, el a scris „*Cartea vindecării sufletului"*, considerată o lucrare de referință în privința cunoştințelor medicale. Avicenna a diagnosticat „boala dragostei", pornind de la cazul unui prinț persan, pentru care toți medicii se declaraseră neputincioşi. Ocupându-se şi el de acest caz, a observat că pulsul tânărului prinț se accelera doar la auzul numelui iubitei sale. Atunci Avicenna a pus diagnosticul şi a prescris remediul: „unirea suferindului cu iubita".

În ceea ce priveşte literatura persană, aceasta, în mare parte are la bază mituri şi legende, basme, maxime şi proverbe, care s-au dovedit a fi „calea cea mai subtilă şi eficientă pentru păstrarea identității culturale". Nu trebuie uitați marii poeți persani Saadi şi Hafez, care, împreună cu Ferdousi, formează „trinitatea de aur" a literaturii clasice per-

sane. De remarcat că întreaga operă a poeților persani se regăsește sub forma unor culegeri complete, cunoscute în literaturile orientale sub numele de *„Divan”*. Saadi, Hafez, Omar Khayyam și Rummy fac parte din panteonul iranienilor, fiind unii dintre cei mai iubiți scriitorii ai lor și „veneraţi ca adevăraţi sfinţi”. Orice iranian este în măsură să recite poezii întregi din operele lor.

Religia persană dominantă în timpul ahemenzilor, până la sosirea arabilor, era Zoroastrismul, care își datorează numele de la profetul Zoroaster/Zoroastru sau Zarathustra, născut undeva în Media sau Afghanistan, înainte de sec. al VII-lea î.H. Nucleul gândirii zoroastriene poate fi rezumat în trei principii: gândul drept, vorbire dreaptă, acțiune dreaptă.

În afară de arhitectură, peisagistica grădinilor, sculptură, construcții sau literatură, Persia, țara de origine a covorului fermecat, se distinge și prin arta covoarelor, a covoarelor persane, a căror istorie se confundă cu cea a țării.

În Iranul zilelor noastre, a vizita un magazin de covoare este un act de cultură, nu de schopping. La iranieni, covorul nu este numai un produs artistic, ci și unul profund religios, conceput ca „un spațiu sacru, cu un câmp central rezervat universului și divinității, protejat de elementele terestre de pe margini”.

Cu cele cinci vechi capitale ale Imperiului Persan (Shiraz, Persepolis, Pasargad, Ishafan, Teheran), Iranul rămâne o țară a misterelor, a monumentelor unicat, care păstrează un aer al uneia dintre cele mai vechi civilizații ale lumii, a poveștilor Șeherazadei, a covorului fermecat, a lămpii lui Aladin, o țară cu bogate resurse materiale și umane (o populație de peste 79 de milioane de locuitori).

Problema existenței Diavolului

Partea diavolului - ed. Fundația Anastasia (seria occidentală), 1994 (trad. de Mircea Ivănescu după originalul din limba franceză: **Denis de Rougemont** - ***La Part du Diable***, Édition Gallimard, 1982).

Un tânăr autor primeşte, în decembrie 1941, sugestia lui Jacques Maritain (1882-1973) de a scrie o carte despre... diavol. Dialogul avea loc în America, la New York, unde filosoful francez se stabilise din 1933 şi unde convivul său de 35 de ani fusese nevoit să se exileze. „Provocarea" lui Jacques Maritain nu era întâmplătoare, ci se adresa unui intelectual care, debutând la 23 de ani cu *Les méfaites de l'Instruction publique*, publicase câteva cărți remarcabile: *Le Paysan du Danube* (1932); *Politique de la Personne* (1934); *Penser avec les mains* (1936); *Journal d'un intellectuel en chômage* (1937); *Journal d'Allemagne* (1938) şi se consacrase cu *L'Amour et l'Occident* (1939).

Sugestia a prins rădăcini, din moment ce, peste numai două luni, cel ce avea s-o materializeze scria în jurnalul său: *„La ora şapte am început să scriu. E ora zece şi am în fața mea Introducerea şi trei capitole terminate. Mi-e foame, mi-e frig, sunt fericit şi alerg să mănânc ceva de 50 de cenți la cafeneaua din colț"* (18 febr. 1942). El cunoaşte o adevărată febră a scrisului: *„sunt prizonierul cărții mele"* (22 febr. 1942), uitând şi de timp, şi de sine: *„Am lucrat toată noaptea şi pe mine emoția mă face să adorm... Nu pot să ascult Bach fără să-mi fie ruşine că scriu"* (26 febr. 1942). Se izolează nu în mod deliberat, ci pentru că altfel nu poate: *„Constat că de patruzeci şi opt de ore nu am mai spus un cuvânt nimănui (...) Lucru nocturn. Dorm puțin dimineața sau după-amiaza"* (1 martie 1942). Contagiat de scris, autorul începe să jubileze relativ repede: *„Am dat la dactilografiat primele cincizeci de pagini"* (7 martie 1942). *„Însănătoşirea"* (în sensul dat de Blaga: *„o boală-nvinsă-i orice carte, frate!"*) se presimte: *„Fericirea de a scrie şi de a mă simți liber noaptea şi ziua"* (20 martie 1942). *„Febra"* încetează la 25 martie 1942: *„Am scris finis la ora şase dimineața (...)*

Idee bizară: dacă am terminat atât de repede cartea aceasta, a fost pentru că am încercat s-o iau repede". Cartea se numește ***La Part du Diable***, a fost așternută pe hârtie, într-o primă variantă (1942) în numai cinci săptămâni, iar autorul ei este **Denis de Rougemont** (1906-1985). O astfel de performanță nu este, desigur, la îndemâna oricui, dacă luăm în considerare și ecoul extraordinar pe care l-a avut în epocă și după aceea. Surprinzător este că ea nu este nici prima și nici ultima din cariera gânditorului elvețian (s-a născut lângă Neuchâtel, dintr-o familie de cărturari și demnitari strămutați din Franche-Compté prin secolul al XIV-lea).

Partea diavolului este o recidivă: *Iubirea și Occidentul* fusese, la rându-i, scrisă, tot într-o primă variantă, în patru luni (conform celor scrise de autor, la 21 iunie 1938, în *Cuvântul înainte* la prima ediție). Tradusă imediat în engleză (1939), *Iubirea și Occidentul* s-a dovedit un best-seller, din moment ce, și peste ani, a stârnit entuziasmul unui mare scriitor și editor, ca T.S. Eliot, care i-o retipărește, în 1956, într-o variantă revăzută. Prin urmare, miza lui Jacques Maritain pe Denis de Rougemont nu era deloc neîntemeiată.

Revenind la *Iubirea și Occidentul*, ea a cunoscut ediția „definitivă" în 1972 (cea care a fost tradusă și în românește, Ed. Univers, 1987); îmbogățită cu un *„Post-scriptum provizoriu și științific polemic"* (a se remarca paradoxul formulării!), ediția din 1972 reprezintă, pentru autor, *„cartea de care nu mă voi despărți niciodată"* (apud. Virgil Cândea, *Introducere la versiunea românească*). Ceea ce fusese considerat, de lumea întreagă, timp de trei decenii, o capodoperă, se vădește a fi, pentru cel care a scris-o, o carte perfectibilă (alt paradox: capodoperă imperfectă!). Ce-i drept (cf. Virgil Cândea), *Iubirea și Occidentul* a stârnit nu numai elogii, ci și obiecții (Michel Cazenave și Jacques Bennet), de care Denis de Rougemont a ținut seama, fie și numai pentru a le dezamorsa. Priza la idei și febrilitatea redactării nu puteau să nu fie elogiate. Saint-John Perse, autorul celebrei *Anabasis* (la origine: expediția lui Alexandru cel Mare în Asia), îl considera *„una din personalitățile cele mai marcante, mai surprinzătoare și mai împlinite din generația lui literară"*. Deținea *„arta formulării"* (Paul Valéry), iubea *„parabola și simbolul, căuta necontenit înțelesurile originare, exacte"* (Virgil Cândea). Poseda *„preocuparea de a (se) limita la esențial"* (textul din 21 iunie 1938).

Adept al lui Kierkegaard şi prieten cu Emmanuel Mounier (*Introduction aux existentialismes*), Denis de Rougemont studiase la Neuchâtel, Viena şi Geneva. Îşi susținuse licența în Litere, cu probe la franceză, latină, germană, istorie, psihologie şi filozofie. După ce va denunța invazia nazistă în Franța, va fi condamnat (ca ofițer în Statul Major al armatei elvețiene) la 15 zile de închisoare. Devenit incomod într-o țară care era neutră, Denis de Rougemont este trimis într-o misiune de conferențiar în SUA, unde va fi şi lector la Universitatea franceză, în exil, şi redactor la *„Vocea Americii”*. Va rămâne peste Ocean şapte ani, timp în care va mai scrie: *Les Personnes du drame* (1944), *Lettres sur la Bombe atomique* (1946), *Journal des Deux Mondes* (1947). Acestea, ca şi cărțile de după întoarcerea în Europa, vor valida, şi ele, intenția lui Jacques Maritain. *L'Europe en jeu* (1948), *L'Aventure Occidentale de l'homme* (1957), *Vingt-huit siécle d'Europe* (1961), *Les chances de l'Europe* (1962), *Lettre ouverte aux Européens* (1970), *L'avenir est notre affaire* (1977) fac dovada aceleiaşi infatigabile plăceri de a scrie; o plăcere care nu l-a părăsit toată viața. Motivația acestui stil inflamant trebuie căutată în Prefața, deja citată, din 1938: *„Am profitat pe cât posibil de lucrările recunoscute clasice şi de alte câteva (...) În lipsa unei cunoaşteri atotcuprinzătoare pentru a cărei dobândire ți-ar trebui mai multe vieți, m-am mulțumit să caut ici şi colo confirmări convenabile unor păreri pur intuitive”*. Handicapul documentației incomplete (nu şi insuficiente) poate fi transformat în atu de spiritul riguros speculativ. Cartea este epifania spiritului creator, singura oglindă în care se reflectă acesta.

Numindu-şi lucrarea cu o formulă dragă autorilor medievali târzii (pentru care ceea ce nu se pretindea doct nu era luat în seamă; toți - teologi, filosofi, astrologi, chiromanți etc. - au scris „tratate”, iar nu... eseuri), Denis de Rougemont arată şi de ce *„acest mic tratat”* (166 pagini) nu-şi propune să epuizeze problema existenței diavolului: cartea nu a fost scrisă pentru a înspăimânta o lume şi aşa agresată de tot felul de angoase, ci pentru a descrie *„lucrarea diavolului în vremea prezentului nostru, în fața noastră şi prin noi, ca fiind Marele Trucaj”*. ***Partea diavolului*** este *„o încercare de a tălmăci anumite neajunsuri ale vremii noastre, raportându-le la acțiunea singurei ființe care se bucură de faptul că ele există”*.

Cartea lui de Rougemont are, într-adevăr, o structură de tratat (fie

el şi în rezumat): 5 secțiuni şi 66 de capitole (teme), fiecăruia revenindu-i, în medie, 2,5 pagini; cum, însă, nu toate temele sunt egale în importanță, unele fiind simple enunțuri, dizertația merge de la câteva rânduri până la câteva pagini.

Pentru Denis de Rougemont, Diavolul este „Marele Scamator", „Marele Iluzionist", iar scena pe care se produce este Istoria (Lumea), Viața (Morala). Gânditorul helvet înregistrează două mari scamatorii, sub semnul cărora ar trăi omenirea de vreo sută şi cincizeci de ani încoace. Prima scamatorie o „decupează" dintr-un text al lui Baudelaire, şi el preocupat de prezența şi formele de manifestare ale maleficului: *„Cea mai frumoasă şiretenie a diavolului constă în a ne convinge că el nu există"*. Într-un spațiu raționalist prin excelență, cum este Occidentul, după atâtea şi atâtea descoperiri ştiințifice care au îndepărtat în bună parte obscurantismul, într-o lume care a decretat că „Dumnezeu a murit" (deci, nu mai avem de ce să ne temem de Diavol, pentru că el a existat atâta timp cât a existat Dumnezeu), într-un astfel de univers antropocentric, în care individul este propriul său stăpân, tocmai pe o astfel de scenă se produce prima scamatorie. Numai că Marele Duşman n-a murit, ci numai s-a deghizat; el nu mai cere deschis sufletul, ci încrederea, satisfăcând pentru aceasta, nişte vanități: aur, mărire, amor; el oferă, pentru a o elimina, pentru fiecare îndoială - o certitudine; plăteşte cu monezi intens poleite, dar calpe; şi-ți cere să nu te fereşti de ispite, ci să le dai curs din moment ce eşti propriul tău stăpân! Înger căzut, Diavolul este „prințul acestei lumi" fiindcă trăieşte printre oameni şi în oameni, iar nu în înaltul cerului. Egolatria, afirmă în subsidiar de Rougemont, este boala prin care Diavolul cucereşte lumea; o boală pe care nu numai că nu vrea să o vindece, ba chiar o întreține... diabolic.

Împinsă până la paroxism într-o ființă în al cărei întreg neam a fost contaminat, egolatria aceasta duce la cea de-a doua scamatorie. Iat-o formulată de Denis de Rougemont însuşi: *„Şi astfel, cu începere din 1933, diavolul ne-a făcut să credem că el era pur şi simplu dl. Adolf Hitler, şi uneori altcineva"*. Atrocitățile hitlerismului au făcut ca führerul să fie numit Antihrist, adică o încarnare a Satanei. Diavolul în cămaşă brună a fost un fenomen de masă; un delir torționar colectiv. Identificându-l pe Hitler cu Satana, lumea a răsuflat uşurată în 1945, când el s-a sinucis. Nu e deloc aşa, fiindcă asemenea specimene au

mai fost şi, probabil, vor mai fi. Întrebarea pe care o avansează de Rougemont (şi pe care şi-o poate pune orice om normal) este: cui i se datorează apariția şi ascensiunea lui pe scara istoriei? Unei formidabile voințe proprii de a conduce sau (şi) unei dulci inconştiențe a contemporanilor? În absența unui răspuns raționalist, de Rougemont conchide că şi aici *„şi-a băgat dracul coada”*. Cum că Diavolul este *„director de inconştiență”*. De unde, apelul la luciditate şi realism, chiar dacă trebuie admisă, *ab initio*, inepuizabila putere de metamorfozare a celui care întrupează Spiritul Răului; şi chiar dacă momentul separării apelor de uscat, al binelui de rău, al erorii de adevăr este aleatoriu şi, prin asta, greu de perceput, fiindcă nu există o regulă; dar, oare, există cu adevărat o regulă în acest domeniu? Se pare că nu, continuă de Rougement, din moment ce diavolul proliferează şi în sistemele cu adevărat democratice (fiindcă, în paranteză fie spus, toate se pretind şi se declară democratice). *„Adversarul este totdeauna în noi înşine”* (p. 69). Dacă e aşa, atunci cu toții suntem vinovați de existența Diavolului. Unele credințe religioase chiar afirmă o culpabilitate colectivă, nu numai locală, națională ori continentală, ci planetară. Neamul omenesc, se spune, este un neam de vinovați, fie şi numai prin prisma păcatului originar; păcat care se află, totuşi, la originea cunoaşterii umane. *„Libertatea înseamnă dreptul de a nu asculta”* (p. 78) şi, deci, de a te opune. Libertatea, mai observă tot la modul paradoxal de Rougemont, este, în acelaşi timp, un risc; dar nu unul oarecare, ci unul care *„trebuie asumat cu fiecare clipă”* (p. 79). Altfel, micii demoni - substituți ai Marelui Scamator - îşi fac de cap: cei ai poliției, siguranței, neînsemnătății, popularității. De aici, un alt paradox: democrația *„nu este, ca şi sănătatea, decât o utopie”* (p. 91), iar ceea ce este îndeobşte considerat opusul ei - totalitarismul - nu este, în fond, altceva, decât *„forma de jos a democrației”*. Prin gura unuia sau altuia, care alternează difuzarea ştirilor reale cu cele false, Diavolul e asemuit coloanei a V-a a lui Hitler. În plus, mai avertizează de Rougemont, cel care descoperă şi dezvăluie ascunzătoarea Diavolului riscă să devină el însuşi ascunzătoare: exact ca în celebrele tratate medievale despre exorcizări: diavolul din posedat trece în cel care l-a alungat de acolo; dacă nu în corp, atunci în fotoliul său.

Culegere de hrană spirituală

Volumul *„**Toată suflarea să laude pe Domnul**”*, editat, în 1992, la Craiova, de Editura Europa, şi reeditat în 2014 (ediția a II-a revizuită), de Editura Cuget Românesc, este o culegere de *„cântări bisericeşti, pricesne şi imnuri religioase, colinde şi cântece de stea”*, culese şi revăzute de preot-profesor **Alexie Al. Buzera**, membru al Uniunii Compozitorilor şi Muzicologilor din România.

Plecat spre veşnicele lăcaşuri, pe 20 ianuarie 2011, preotul Alexie Al. Buzera a fost compozitor, dirijor, muzicolog bizantist, folclorist, profesor de muzică bisericească la Seminarul teologic din Craiova şi la Facultatea de Teologie din acelaşi oraş.

Dascăl de muzică bisericească, desăvârşit şi pasionat cercetător al manuscriselor muzicale psaltice de pe teritoriul României, Alexie Al. Buzera, după terminarea studiilor teologice a frecventat cursurile Institutului Teologic de Grad Universitar din Bucureşti (1952-1956) şi ale Conservatorului de Muzică din Bucureşti (1962-1965; 1967-1971) şi a obținut toate gradele în învățământ, iar în anul 1999 a devenit doctor în muzicologie, susținând teza intitulată: „Cultura muzicală românească de tradiție bizantină din secolul al XIX-lea”.

Cei care l-au cunoscut (printre care şi eu) spun că preotul-profesor Alexie Al. Buzera avea „un chip plăcut şi primitor, un zâmbet dăruitor de pace şi calm”, avea „o ținută academică şi o morală ireproşabilă”, trata cu maximă rigurozitate orele de muzică şi transmitea cu temeinicie cunoştințele sale elevilor şi studenților săi în cadrul cursurilor.

Munca sa în domeniul teologico-muzical reprezintă o contribuție remarcabilă la cultura şi spiritualitatea creştin-ortodoxă românească, numele lui rămânând adânc întipărit în rândul marilor personalități ale muzicii româneşti.

Alexie Al. Buzera este autorul a numeroase prelucrări din folclorul oltenesc, articole, studii şi recenzii apărute în revistele de specialitate. De asemenea, este autorul *Manualului de muzică liniară pentru*

Seminariile Teologice şi coautor al mai multor manuale de religie.

Cartea *„Toată suflarea să laude pe Domnul”* se adresează tuturor credincioşilor ortodocşi, pentru a le oferi hrana spirituală, muzicienilor pentru îmbogățirea literaturii muzical-religioase, elevilor şi cadrelor didactice din învățământul de toate gradele şi toate profilu-rile, dar mai ales celor din învățământul teologic.

Culegerea are în structura sa trei părți: prima parte, intitulată *„Cântări bisericeşti”* care, la rândul ei, cuprinde: a) *„Cântările Sfintei Liturghii”* şi b) *„Troparele învierii, ale Praznicelor împărăteşti, ale Maicii Domnului şi ale sfinților din cursul anului bisericesc”*, cea de-a doua parte - *„Pricesne şi imnuri religioase”* şi partea a treia, intitulată *„Colinde şi cântece de stea”*.

Lucrarea are ca scop principal participarea credincioşilor la cântarea omofonă uniformizată din cadrul slujbelor bisericeşti, mai ales de la Sfânta Liturghie.

Iată ce spune preotul Al. Stănciulescu-Bârda despre cea de-a doua ediție: „lucrarea regretatului Părinte Alexie Buzera vine să umple un gol imens în literatura muzicală religioasă. (...) Cartea este lucrarea unui profesionist şi a unui mare iubitor de muzică bisericească adevărată.”

Dintotdeauna, religia a simțit nevoia să se înveşmânteze în fantezиile artei; s-au creat temple şi edificii de cultură spirituală, icoane, obiecte sfinte, s-a creat muzică religioasă.

Muzica religioasă se revarsă nu numai asupra urechii, ci şi asupra inimii; este cântecul pe care îl asculți atunci când sufletul are nevoie de liniște. Intrând în Biserică, auzi nu numai vocea preotului sau a corului, ci şi acea muzică divină, care te desprinde de toate grijile din viața ta, simți cum vibrează întreaga ființă şi o lumină venită din interior te învăluie şi te răspândeşte într-un aer diafan.

Referitor la muzica religioasă, Camille Mauclair descrie, în lucrarea *„Religia muzicii”*, o beție dionisiacă, o depersonalizare instantanee, un delir al infinitului în uitarea existenței cotidiene, o deposedare şi o exaltare de sine în fața muzicii: *„...există acolo o lume distinctă. Calitatea sunetului, în sine, încântă făptura în care sălăşluiesc, o scoate din minți şi o linişteşte, iar eu o savurez cu o senzualitate infinită... Eu amestec în această iubire spirituală pentru muzică o violentă beție nervoasă care se hrăneşte din sonoritate ca dintr-un alcool”*.

Prin artă, religia tinde să garanteze crearea unor valori supreme, să adapteze lumea la dorințe şi să adapteze lumea dorințelor la tot ceea ce este superior, să supună forțele divine şi să li se supună cu demnitate.

După Nietzsche, tot ceea ce este *„lume vizibilă îşi caută în muzică sufletul pierdut”*. Iar Herder spune că: *„Esența muzicii este reculegerea. Ascultătorul recules nu doreşte să ştie cine cântă: sunetele coboară din cer, cântă în inima lui sau, şi mai bine, inima însăşi cântă”*.

Cartea *„Toată suflarea să laude pe Domnul”*, a preotului-profesor Alexie Al. Buzera, fiind o valoroasă lucrare de muzică religioasă, apărută, la noi în țară, după 1989, este de bun augur şi sperăm că va contribui la întărirea credinței în Dumnezeu şi la afirmarea spiritualității creştine.

Minunile Eutherpei

Numele *Euterpe* provine din limba greacă și înseamnă „cea care face multă plăcere”. Euterpe este una dintre cele nouă muze, fiica lui Zeus și Mnemosyne.

Euterpe este muza poeziei lirice și a muzicii în mitologia greacă, reprezentată cu câte un flaut în fiecare mână. (cf. D. Religios, 1994).

Muzica este arta de a exprima sentimente și idei cu ajutorul sunetelor combinate într-o manieră specifică. Forța muzicii a fost și este folosită în multe domenii: cinematografie, teatru, medicină, știință, religie, publicitate, gastronomie etc.

Referitor la volumul *„**Minunile Eutherpei**”*, de **Marin I. Arcuș**, George Bălan, profesorul de estetică de la Conservatorul „Ciprian Porumbescu” din București (al cărui student a fost Marin Arcuș), spune: „Autorul se plimbă cu dezinvoltură meditativă pe aleile acestui gigantic parc în care Enescu se întâlnește cu Beethoven, Shakespeare cu Verdi, Brâncuși cu Wagner, toți atât de diferiți, dar și atât de unitari întru a servi Spiritul. Marin Arcuș grăiește ca un filosof al muzicii, de pe al cărui pisc însă reconstituie unitatea profundă a artelor și literaturii, legate prin misterioase vase comunicante.”

La întrebarea profesorului George Bălan „De ce este condiționată înțelegerea muzicii?”, studentul Marin Arcuș a răspuns: „Înțelegerea muzicii este condiționată de înțelegerea profundă a vieții” (un răspuns cu tentă filozofică, am spune noi).

În primul capitol, *„Muzica. Artă & Știință”*, autorul afirmă „Muzica este arta exprimării frumosului prin mijlocirea sunetelor, a reflectării și reprezentării vieții afective (spirituale) prin imagini sonore. Specificul imaginii muzicale constituie desfășurarea ei prin melodie, ritm, armonie - elementele fundamentale ale muzicii”. Tot în cadrul acestui capitol vorbește despre „motivul muzical”, „temele și travaliul tematic”, „elementele fundamentale ale muzicii - melodia, ritmul, armonia, omofonia și polifonia, ”

În capitolul *„Literați, artişti, muzicieni”* citim că Mihai Eminescu şi George Enescu (formați în vestite capitale europene - Viena, Paris, Berlin) „au creat nemuritoare opere literare şi muzicale sub înrâurirea sacră a folclorului românesc şi a dragostei nețărmurite de neam şi țară”. Apoi, în cadrul aceluiaşi capitol, remarcăm: Constantin Brâncuşi şi George Enescu, „în drumul prin viață a celor doi mari artişti zămisliți pe plaiuri mioritice, obişnuitul, naturalul s-a împletit cu miraculosul, cu supraomenescul”. Constantin Brâncuşi, care a trăit şi a creat aproape şase decenii în Oraşul Luminilor, a avut, indiscutabil, un contact cu muzica românească.

O legătură sufletească a existat între Ştefan Luchian „cel mai rafinat colorist din neamul nostru” şi „unul din marii simfonişti ai culorii din Europa” (N. Tonitza) şi George Enescu, „cel mai mare muzician al românilor”. Afinități cu muzica a avut şi Caragiale, care avea predispoziție şi dragoste pentru „arta sunetelor”.

În subcapitolul „Colegul meu, Iosif Sava”, autorul rememorează aspecte din activitatea muzicologului Iosif Sava, pe care, cu mândrie, spun că l-am cunoscut în anii liceului. Eram elevă la liceul Nicolae Bălcescu din Craiova (azi - Carol I) şi, în fiecare duminică, între orele 10-12, la Filarmonica din Craiova aveau loc concerte, special pentru elevii liceului „Nicolae Bălcescu”, la care venea Iosif Sava de la Bucureşti şi comenta anumite pasaje cu vocea-i inconfundabilă.

În subcapitolul *„Goethe & Beethoven”*, „aceşti doi titani ai muzicii şi poeziei, ambii prietenii zeilor pământului, dar unul dintre ei - cel surd - ascultă fără să vadă chemarea venită din adâncuri, iar celălalt vede totul fără să audă”, autorul vorbeşte despre aceşti doi monştri sacri ai artei şi culturii universale.

William Shakespeare, „acest geniu al dramaturgiei universale” avea şi el o deosebită „sensibilitate muzicală”

În capitolul *„Mari muzicieni ai lumii”*, sub deviza „Muzica nu exprimă doar afecte, ci idei” îi găsim: pe Richard Wagner (titanul de la Bayreuht - unul dintre cei mai de seamă reprezentanți ai romantismului muzical), pe Wolfgang Amadeus Mozart (compozitor austriac, unul din cei mai prodigioşi şi talentați creatori în domeniul muzicii clasice), pe Ludwig van Beethoven (unul dintre cei mai mari compozitori din istoria muzicii - considerat un compozitor de tranziție între perioadele clasică şi romantică ale muzicii), pe Johannes Bramhs (un

compozitor romantic german), pe Franz Schubert (compozitor romantic austriac), Robert Schuman (compozitor și pianist german, unul dintre cei mai celebri compozitori romantici ai primei jumătăți a secolului XIX), pe Hector Berlioz (compozitor, scriitor și critic francez), pe Niccolo Paganini (compozitor italian - unul din cei mai faimoși virtuozi ai viorii și unul dintre cei mai mari violoniști din toate timpurile, având o intonație și o tehnică inovativă perfectă), pe Giuseppe Verdi (compozitor italian, vestit mai ales pentru creațiile sale în muzica de operă).

În partea finală a lucrării, autorul afirmă: „(...) nu mi-am propus a prezenta *in extenso* muzica drept artă şi ştiinţă şi nici istoria muzicii, *in integrum*. (...) M-a interesat relația muzicii cu alte arte (literatura, pictura, sculptura...) şi unele personalități ale muzicii şi literaturii din perioada clasică şi romantică”.

În volumul „Minunile Eutherpei”, scriitorul şi muzicologul Marin I. Arcuş a reuşit să prezinte, cu deosebit rafinament, lucruri reprezentative din minunile divinei muze Eutherpe.

Repere şi valori

În eseurile ce compun volumul *„**Certitudini. Repere şi valori, pentru omul contemporan**”* (Editura PPC Publishing, London, United Kingdom, 2018), **Stelian Gomboş** (doctorand al Facultății de Teologie Ortodoxă la Universitatea „Aristotel” din Thesssalonic - Grecia) vorbeşte despre ortodoxism, în general, dar adesea face referire la aspectele specifice ortodoxiei româneşti.

Deşi ortodoxia creştină a Orientului pretinde că este „în consens dogmatic şi liturgic” cu toate țările cu tradiții ortodoxe, fiecare popor are specificitatea şi particularitățile sale în ceea ce priveşte viața spirituală. Ortodoxia românească are un specific aparte, poporul român fiind singurul care „mărturiseşte o creştinătate orientală, dar care se exprimă într-o limbă romanică”. Interpretat în această perspectivă, în volumul *„Ortodoxie şi contemporaneitate”*, Dumitru Popescu afirmă: „Creştinismul românesc, bazat pe prezența lui Dumnezeu în om şi în cosmos, a putut să facă o sinteză, ceva mai originală, între cultura Orientului şi cea a Occidentului. El şi-a asumat raționalitatea lucidă a Occidentului pentru a o topi în spiritualitatea orientală a dragostei divine”.

Fundamentul spiritualității creştine ortodoxe este Sfânta Treime, ce reprezintă „sensul însuşi al existenței ca atare”, spune autorul. În Ortodoxie există „două sensuri spirituale ale mântuirii”, care se condiționează reciproc, „după înfățişarea crucii Golgotei”, relația verticală om - Dumnezeu şi cea orizontală om - aproapele său.

Preotul Ion Buga, în *„Minipatrologie contemporană”*, spune: „Scopul vieții spirituale nu este de a distruge patimile omului, ci de a le orienta într-o altă direcție, de la rău spre bine, şi aceasta nu prin mijloace exterioare, violente, ci prin schimbarea şi transfigurarea în virtuți, cu ajutorul luminii necreate a Sfântului Duh, pentru ca omul să poată cuceri adevărata libertate de fiu al Domnului față de lume”.

Fiind întrebat când va veni sfârşitul lumii, un sihastru (a nu se în-

țelege că un sihastru este un pustnic, ci că este mai degrabă un om care îşi duce viața în tăcere şi concentrare interioară) răspunde: *„A-ceasta se va petrece în momentul când nu vor mai exista căi de la vecin la vecin”*.

„Ortodoxia este adâncul nostru. Faptul că este al nostru nu trebuie să fie motiv de închipuire că noi am creat-o şi deci ne putem şi lipsi de ea, fie înlocuind-o cu ceva analog, fie lăsând locul liber. Fără acest adânc nu mai putem avea ceva al nostru. Ne pierdem pe noi înşine” spune Dumitru Stăniloae, în *„Poziția domnului Lucian Blaga față de Creştinism şi Ortodoxie”*.

În volumul de care ne ocupăm, autorul vorbeşte despre „aspectele mântuirii şi vieții comunitare în spiritualitatea ortodoxă”, despre legătura dintre neam şi credință, despre identitatea națională prin credința ortodoxă, despre religie şi raportarea acesteia la sănătatea omului contemporan, despre relevanța bibliei şi a bisericii în epoca postmodernă, răspunsuri la provocările postmodernismului, despre familia creştină între tradiția autentică a valorilor perene şi modernitatea consumistă a gândirii trecătoare, despre modele, repere şi exemple vii etc.

Din cartea d-lui Stelian Gomboş înțelegem că legătura profundă dintre spiritul național şi biserica ortodoxă este o realitate ontologică a poporului român.

În mentalitatea poporului nostru, multă vreme termenii „român” şi „creştin” au avut acelaşi înțeles.

Prin Satul Global...

În volumul ***La pas prin satul global***, dl **Ion Pătraşcu** oferă, cu deosebită sensibilitate şi acurateţe, imagini şi informaţii din locurile prin care a trecut, în calitate de oficial al diplomaţiei româneşti sau, pur şi simplu, ca turist atent şi documentat.

Titlul cărţii vine de la sintagma „Sat Global", lansată, prin anul 1960, de filosoful canadian Marshall McLuhan. Acesta susţinea că timpul şi spaţiul se dizolvă, iar Terra se comprimă până ajunge la dimensiunile unui *sat global*, şi că, în loc să se îndrepte spre o „vastă bibliotecă alexandrină", lumea a devenit un „computer", un „creier electronic" exact ca o „piesă infantilă de science fiction".

Aşa cum spune dl acad. Gheorghe Păun, în prefaţa cărţii, Ion Pătraşcu a fost unul dintre „discreţii constructori ai «transcontinentalelor» diplomaţiei româneşti din deceniile în care România media între China şi Uniunea Sovietică, între China şi SUA, între Israel şi ţările arabe, realizând punţi de comunicare greu de imaginat înainte".

Autorul cărţii şi-a început călătoria prin *satul global* încă din anul 1960, cu o escală la Moscova (1960-1963; unde i s-a încredinţat prima misiune în străinătate), un drum spre China (1965-1969); a urmat apoi o incursiune în extremitatea vestică a Europei, în Olanda (1972-1978; 1984). Mai târziu, eroul nostru poposeşte în lumea arabă: în Egipt (1987-1988) şi în Siria (1990-1993), unde a făcut cunoştinţă cu civilizaţii dintre cele mai vechi. Faza finală a activităţii diplomatice s-a încheiat la Atena (1995-1998), iar concluzia este că „România nu era şi nu este o pată oarecare pe harta lumii", ci ea are în spate o „civilizaţie multimilenară" care „nu păleşte" în faţa civilizaţiilor de pe Valea Nilului, a Eufratului şi Hindului, din îndepărtata Chină sau din mai apropiata Eladă.

Referitor la „noua" Românie, adică cea de după 1989, autorul conchide: „Pe atunci, România avea un nume, avea prestigiu şi contribuţii marcante la soluţionarea unor dispute pe plan regional sau chiar

mondial. (...) Astăzi te apucă mila când o vezi cât de nevolnică este pe toate planurile cu perioade interminabile de neguvernare şi cu o minimă suveranitate. Este invizibilă în structurile europene. Ce contrast între cele două Românii!".

Cu deosebită mândrie, dl Ion Pătraşcu afirmă că, în viaţa sa, a mers pe urmele *Luceafărului* literaturii române, pe diferite trasee ale Terrei, unde, chiar dacă acesta nu a fost fizic, a radiat lumină, iar cunoştinţele lui despre istoria şi cultura omenirii erau de dimensiuni enciclopedice: a fost cu Eminescu pe Valea Nilului, apoi în China, unde a constatat că Eminescu se bucura de cinste şi afecţiune, prin ţara perşilor, urmărind-o pe Şeherazada, în India, unde „făcea pereche demnă cu Rabindranath Tagore, ca şlefuitor de limbă", la Praga şi Viena, la fraţii basarabeni şi bucovineni etc.

Volumul *„La pas prin satul global"* se citeşte cu plăcere şi interes, acesta impresionând prin bogăţia informaţiei, exactitatea datelor, arta şi ştiinţa descrierii locurilor. Autorul furnizează informaţii de mare însemnătate privind politica externă a României, în special a diplomaţiei româneşti, într-un anumit segment de timp, face legături între cultura română şi cultura locurilor unde a poposit, ca lucrător sau vizitator, şi creează punţi de legătură de o deosebită sensibilitate spre sufletul cititorului.

Oreste Taffrali – un cărturar interbelic

Oreste Tafrali. Uitare-n neuitare este prima „carte complexă, deloc completă" - ne spune autoarea -, „despre omul şi creatorul Oreste Tafrali".

Cu perseverență şi tenacitate, scriitoarea **Livia Ciupercă** a făcut cercetări prin arhivele vremii şi, punând cap la cap informațiile, a dat la iveală o carte-document, o carte foarte utilă.

Cu o sinceritate, aproape copilărească, autoarea descrie modul în care s-a îndrăgostit de Oreste Tafrali: „... intrând într-o zi în Librăria «Oreste Tafrali» din Iaşi, am constatat un spațiu elegant, stilat, cărți bune, de actualitate, dar patronul... totalmente... inexistent. Şi-atunci am scris un text despre Ορέστης ΤΑΦΡΑΛΗ, patronul."

Oreste Tafrali (1876-1937) a fost un distins cărturar interbelic, profesor universitar, renumit istoric şi arheolog român. S-a născut în Tulcea, bunicul său dinspre tată fiind secretar al Patriarhiei din Constantinopol şi unul dintre fondatorii oraşului Tulcea.

Instruit şi format în țară şi în străinătate (Facultatea de Litere din București, secția filologie clasică, cu specializare în arta bizantină la Paris, 1906-1913, doctorat în litere la Sorbona în 1921), remarcat şi apreciat de savanți precum Charles Diehl, S. Reinach, G. Millet, S. Salaville şi G. Schlumberger, Oreste Tafrali se impune în lumea culturală europeană prin lucrări şi contribuții fundamentale cu privire la cercetarea arheologică şi istoria Bizanțului. Ca student, Oreste Tafrali a fost remarcat de profesorul Grigore Tocilescu, atât pentru „reale înclinații spre cercetare", cât şi pentru faptul că stăpânea foarte bine latina şi greaca veche, dar mai ales pentru că îl preocupau vestigiile dobrogene.

A fost secretar al Muzeului Național de Antichități, a predat la Şcoala de Limbi Orientale din Paris, pentru cursul de limba română, a fost bibliotecar la una din cele mai mari biblioteci de artă şi arheologie din Paris, colaborator al unora dintre cele mai bune reviste de specialitate din Franța.

În 1913, Oreste Tafrali devine titular al Catedrei de Arheologie a

Facultății de Litere din cadrul universității din Iaşi. Profesor universitar, cercetător al istoriei antice, al arheologiei şi al istoriei artei, colaborator la cele mai renumite publicații de specialitate din Franța, Grecia, Germania, Anglia şi Bulgaria, Oreste Tafrali a fost ales, în 1936, membru corespondent al Academiei Române, Secția literară, la propunerea filosofului Ion Petrovici. A fost membru al Societății Scriitorilor Români (din 1922) şi al mai multor academii şi societăți de studii arheologice din Europa.

Oreste Tafrali a desfăşurat o intensă activitate universitară, pe care a îmbinat-o cu cercetarea ştiințifică, arheologică şi bizantino-logică, fiind în acelaşi timp o prezență cu inițiativă în viața culturală a Iaşiului.

Munca de cercetare a profesorului Oreste Tafrali se reflectă în revista pe care a fondat-o, în 1927, şi a coordonat-o cu maximă responsabilitate, intitulată *„Arta şi Arheologia”*, pe care a editat-o, la început bianual, apoi anual, timp de aproape un deceniu.

În tot ceea ce a întreprins, profesorul şi cercetătorul Oreste Tafrali a impus o corectitudine şi o verticalitate, atât sieşi cât şi colaboratorilor săi. A fost un profesor exigent, serios şi profund, un distins om de ştiință, care şi-a împărțit viața între catedră şi cercetare. Profesorul Oreste Tafrali a fost un om discret. În timpul vieții, el nu a dorit detalii despre familia sa. Înainte de moarte, care a survenit în dimineața zilei de 05.11.1937, la Spitalul „Sf. Spiridon” din Iaşi, profesorul a spus că nu vrea să se depună coroane pe mormânt şi nici să se țină discursuri.

O felicităm pe scriitoarea Livia Ciupercă pentru remarcabila carte-document „Oreste Tafrali. Uitare-n neuitare”, pentru munca sisifică şi aplecarea spre cercetare în ideea de a scoate la lumină una dintre personalitățile de seamă ale culturii şi civilizației româneşti şi mai ales pentru intuiția eclatantă provocată de, pur şi simplu, o vizită într-un lăcaş de cult cu sigla Librăria «Oreste Tafrali» din Iaşi.

„Dl. Tafrali şi-a îndeplinit misiunea într-un mod remarcabil...”, „are darul povestirii... însuşirea de căpetenie a clasicilor noştri, precum Odobescu şi Ghica...” „A pune în poveste erudiție, a împrospăta miturile populare prin cele clasice, a strecura învățătura morală cu blândețe, iată însuşirile d-lui Tafrali, la care mai este de lăudat uşurința cu care poate topi laolaltă fabulosul cu modernul...”. (G. Călinescu, „Adevărul literar şi artistic”, 11 iulie 1937)

Omul cu firea unui foc potolit

L-am cunoscut, cu adevărat, pe pictorul şi poetul **Nicolae Truță**, pe la sfârşitul anului 2001, când s-a oferit să facă bustul soțului meu (amplasat, actualmente, în fața Liceului din Potcoava-Olt) - Constantin Dumitrache, critic şi istoric literar - şi proiectul monumentului funerar. Se cunoscuseră îndeaproape, ba chiar fuseseră prieteni.

Nae, cum i se spunea, era de o modestie, cum la puțini oameni găseşti, avea un bun-simț, înnăscut şi cultivat, o voce blândă, domoală, fizionomie de om blajin şi ochi pătrunzători, avea firea unui foc potolit, aproape egal în manifestări de la o clipă la alta. Arta lui - pictura, sculptura, poezia - se încadrează în lirica eului profund, expresia nedisimulată a sufletului. Tot ce a compus - tablouri, sculpturi, poezii – trădează sufletul unui elegiac rafinat. Avea un deosebit respect pentru marii artişti şi o colosală devoțiune pentru artă. El, deşi era invidiat, nu a invidiat niciodată pe nimeni; el ştia că are un statut consolidat de propriile-i creații.

Nicolae Truță s-a născut la 9 februarie 1949, în Dobrețu-Olt, şi a plecat, la 61 de ani, discret, în urma unui accident vascular cerebral, pe un drum ireversibil. A fost profesor, de meserie, şi, prin demersul său, a contribuit la dezvoltarea şi promovarea învățământului şi cercetării ştiințifice din România. A primit multe diplome şi premii, ca recunoaştere a meritelor sale, el fiind un reper moral şi un model artistic. În anul 2004, a fost decorat cu distincția „Ordinul *Meritul pentru învățământ* în gradul de Cavaler", distincția fiind înmânată de Preşedintele României din acea perioadă, Ion Iliescu.

Deşi a scris mult, Nicolae Truță a editat o singură carte de poeme, în 1998, şi aceea la insistențele prietenului său, editor şi poet, Ioan Smedescu, care, în prefața cărții *„Discurs în catedrala ierbii"* scrie: „În vara aceasta plecăm pe cel de-al 25-lea an al cunoaşterii noastre, dar clipele petrecute împreună pot constitui o viață... O viață într-un oraş în care Nicolae Truță şi-a zidit, aproape zi de zi, cu smerenie şi

trudă dumnezeiască, Templul Operei sale."

În cele ce urmează, mă voi referi la volumul de poezii *„**Discurs în catedrala ierbii**"*.

Cu o vatră cuibărită în el, cu ochii deschişi *„pentru toate culorile lumii/ şi visând doar culoare"*, poetul şi, înainte de toate, pictorul Nicolae Truță îşi strânge toate frunzele, pe care sunt scrise vise şi trăiri, într-o bibliotecă numită „Discurs în catedrala ierbii".

Pornind de la blazonul familiei, care este, în opinia autorului, opinca tatălui, şi continuând cu zâmbetul țăranului, ce începe de la rădăcina firului de iarbă, Nicolae Truță ştie că roata nu înseamnă numai mers înainte. Roata înseamnă o învârtire la nesfârşit înainte şi/sau înapoi, adică, altfel spus, o muncă asiduă, dacă ne referim la un om de cultură sau de artă, de talent.

Cu o răbdare a pietrei spălată de trecerea apelor, poetul încearcă, şi reuşeşte, să construiască un muzeu, unde expune umbre: pe tavan pune umbra lui Brâncuşi, ca o coloană a infinitului, iar pe peretele *„în care soarele/ e statornic"* pune umbra lui Eminescu.

Muzeul este chiar „odaia de la drum" din casa părintească, în care gutuile „coapte în sân" răspândesc lumină aurie.

Având rădăcina adâncită în *„plin de Cer"*, ca *„sprijin în eternitate"*, poetul simte cum *„ninge cu lumină"*, simte cum *„malul se îneacă-n orele târzii/ într-o casă veche"* şi *„gândul se mută"* într-o altă lume: aceea a copilăriei, când, cu ochi de cer, agățat de coamele cailor, încearcă să numere gândurile bunicii, să pună *„sânii mamei căpătâi"* şi să-şi învelească visele într-o *„pătură albastră"* ce apare *„printre crengi"*. Pânzele albe sunt, pentru pictorul Nicolae Truță, mirese; mirese cărora, în calitate de „preot" le dă „Binecuvântarea". Miresele lui sunt, de asemenea, spațiile natale, pe care le-a imortalizat în superbe expoziții de pictură.

Pictorul-poet şi poetul-pictor Nicolae Truță presimte că este ales şi chemat pentru înfăptuire; dar drumul nu este tocmai uşor; drumul lui este vertical, închipuit într-o scară la Cer, scară căreia îi lipseşte, totuşi, ultima treaptă: *„Mi-a furat vântul aseară/ Ultima treaptă din Scară/ Nu ştia că tocmai Sus/ Este locul lui Iisus?"*.

Visuri şi realități

Viața trebuie trăită privind înainte şi trebuie înțeleasă privind înapoi! (Sörens Kirkegaard); *Noi nu suntem altceva decât ceea ce facem din ceea ce alții au făcut din noi!* (Jean Paul Sartre); *Cum sunt ce-am fost, voi fi ce sunt!* (Nichifor Crainic); *Privind înapoi, constat că, dat fiind caracterul său inexorabil, trecutul meu a fost chiar destinul meu!* (Marian Pătraşcu) - sunt motto-urile de pe pagina volumului *„**Suntem ceea ce trecutul a sădit în noi**”* de **Marian Pătraşcu-Chircuț**.

În „Cuvânt înainte”, scriitorul şi matematicianul Florentin Smarandache spune: „Marian Pătraşcu-Chircuț nu este un prozator şi un publicist tânăr, nici necunoscut, personalitatea şi activitatea sa fiind apreciate în cele mai variate medii. Autor şi coautor al mai multor studii de specialitate, al unor lucrări cu caracter monografic vâlcean, Marian Pătraşcu s-a făcut cunoscut mai ales prin volumele de proză *Condamnat la viață* (2009), *Viața ca o provocare* (2010), *Oameni şi câini* (2011), dar şi prin publicistica adunată în *America e de vină, trăiască America!* (2010)”.

Marian Pătraşcu, absolvent al Facultății de Chimie şi Inginerie Chimică din Institutul Politehnic Iaşi, a lucrat în cercetare şi proiectare. În plan profesional, este autor sau coautor a 16 lucrări ştiințifice publicate în reviste de specialitate, 22 de brevete de invenție, 66 de comunicări ştiințifice prezentate la diverse manifestări ştiințifice, inclusiv peste hotare (1981 - Kaluş, Ucraina, fosta URSS, *Primul Congres pentru PVC al Țărilor Membre CAER* ; 1995 - Beijing, China, *Institutul de Cercetări Chimice* - Vizită de lucru; 1998 - Halkidiki, Grecia - *Primul Congres de Chimie al Țărilor din S-E Europei*) şi 198 de lucrări tehnico-economice (referate de lucrări, procese tehnologice, studii de literatură tehnică).

În plan cultural, Marian Pătraşcu este autorul a peste 200 de articole, studii şi texte literare publicate în diferite ziare şi reviste, al mo-

nografiei comunei Câineni, județul Vâlcea (2008, coautor - Nicolae Daneș), al unui volum de povestiri autobiografice (*Condamnat la viață*, 2009), al unui roman neconvențional (*Viața ca o provocare*, 2010), al unei antologii publicistice acoperind perioada 1990-2010 (*America e de vină, trăiască America!*, 2010), al unui microroman (*Oameni și câini*, 2011) și al unor capitole și subcapitole din *Enciclopedia județului Vâlcea* - vol. I (2010) - vol. II (2012) și vol. III (în curs de apariție).

Marian Pătrașcu este membru sau membru-fondator al unor ONG-uri profesionale (Societatea de Chimie, Societatea Inventatorilor din România - Filiala Vâlcea, președinte) sau culturale (Societatea Națională Independentă a Persoanelor cu Handicap - SNIPH Vâlcea, secretar; Asociația *Pons Vetus* pentru Dezvoltarea Țării Loviștei, vicepreședinte; Societatea Culturală *Anton Pann*, Forumul Cultural al Râmnicului etc.), fiind inclus în diverse dicționare literare și antologii colective.

Volumul *„Suntem ceea ce trecutul a sădit în noi”* este o culegere de texte, în mare parte autobiografice, în care autorul, dotat cu calități narative, dar și cu capacitatea de a observa și evidența lucruri comune, redă, cu inteligență și oarecare detașare, imagini și aspecte ale lumii trăite și netrăite. Relatând întâmplări din realitatea imediată sau fapte citite ori povestite de alții, autorul îmbracă frazele în culori afective, pline de patetism uneori, dar pune mare preț, mai întâi de toate, pe naturalețe și adevăr. Mizează pe memorie și imaginație, dispune de o conștiință intuitivă în crearea unor tensiuni de natură psihologică. Se raportează la un spațiu și un timp anume și explorează zone limită ale existenței, cum ar fi nașterea, moartea, dragostea, suferința.

Cum bine observă și autorul Prefeței, cartea nu este o construcție ce respectă un fir curgător, ci este „un mozaic care devine, prin asamblarea fragmentelor, o frescă a unei persoane și a unei familii pe două-trei generații, prioritate având individul, nu ca tip reprezentativ, ci ca destin elucidat prin culpa ereditară”.

Marian Pătrașcu-Chircuț este un autor al unei veritabile fresce, surprinzând prin maturitatea stilului, prin originalitate și profunzime.

Marin Arcuş – *Popasuri muzicale*

Prin lucrarea ***Popasuri muzicale***, apărută la Ed. Sitech, Craiova, în 2024, **Marin Arcuş** propune cititorului a se opri din mersul vieții lui - nu fără folos cultural-artistic - și asupra unor pagini sau momente importante din domeniul artei sunetelor, adică Muzica.

De o bogăție și un farmec aparte, capitolele *Din muzica preclasică și clasică*, *Aspecte relevante ale muzicii romantice*, *Postromantismul muzical*, *George Enescu - Omul & Muzicianul*, *Alte teme* și un profil al marelui muzicolog George Bălan, cu care se încheie lucrarea, oferă lectorului o diversitate de informații importante despre muzică și muzicieni.

În peste două secole și jumătate de muzică la care se referă întreprinderea noastră, lectorul va cunoaște marile inovații muzicale din preclasicism (crearea operei vocal-simfonice, instrumentalismul muzical, concepția tonală cu suport acordic, laicizarea muzicii...), se va edifica asupra celor doi titani germani ai muzicii, Bach și Häendel, ca sinteză a epocii Renașterii și a Preclasicismului - o punte veritabilă către epocile viitoare -, va realiza apoi o fascinantă călătorie în țara muzicii - Italia secolului al XVIII-lea - după care acel *homo viator* muzical va afla cine au fost un Christoph Willibald Gluck, reformator al operei și teoretician al adevărului în muzică, Wolfgang Amadeus Mozart cu al său *Flaut fermecat*, Ludvig van Beethoven, emanație a Revoluției franceze (1789), filozofii clasici germani și concepțiile lor despre muzică...

Mergând pe firul diacroniei, în romantism, prin Schumann și Liszt se teoretizează programatismul muzical, adică relația muzică-literatură sau muzica sub steaua poeziei, apoi apogeul romantismului în persoana lui Richard Wagner, preocupat intens de teoria dramei muzicale ca îngemănare a artelor pornind de la tragedia greacă - o nouă reformă în muzică, o schimbare care și-a atras simpatizanți, dar și contestări din partea unor critici moderați, a unor detractori înrăiți (Fr. Nietzsche)

și/sau a unor apologeți precum Baudelaire și Al. Serov.

De menționat că teoria romantismului muzical - un pas înainte față de clasici - a fost dur contestată de vienezul Edurad Hanslick, în concepția căruia muzica conține doar „forme sonore în mișcare" și nu exprimă sentimente. În contra lui Hanslick s-a ridicat Al. Serov cu o atitudine pozitivă față de romantism și estetica sa muzicală.

Între postromanticii muzicii din ultimele decenii ale secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, apare Arnold Schöenberg, artizanul Esteticii serialismului sau muzica dodecafonică - o reformă cu totul neașteptată/insolită în peisajul muzical tradițional, după care urmează neoclasicismul și muzica vremurilor moderne.

De fapt, în ce constă conținutul reformei schõenbergiene și a emulilor acestuia Alben Berg și Anton Webern?

Ca reformă radicală, au propus renunțarea la tonalitate și sistemul major-minor de atâtea veacuri consacrate și înlocuirea acestora cu seria de 12 sunete egale ca importanță sau muzica dodecafonică atât de dură în cromatisme, moștenite - zic ei - chiar de la Bach până la Wagner - o muzică fără a gravita în jurul unui centru tonal, o muzică aiurită iritând serios sensibilitatea ascultătorului.

Prin creațiile lor experimentale, acești corifei ai noii metode au reușit a lipsi muzica de estetica și melodia tradițională fiind o noutate pe placul unora, dar și contestați decisiv de alții la nivel european, pentru ca, în final, Noua școală vieneză, sub politica lui Hitler, să fie desființată. Schöenberg ajunge mai întâi în Franța, apoi în America, iar Webern la închisoare.

Format la Viena - «țara muzicii» - și la Paris -«orașul luminilor» - românul George Enescu a trăit și a creat la sfârșitul secolului al XIX-lea și prima jumătate a secolului XX, începând cu *Poema română* la celebra și unica operă a vieții sale *Oedipe*, poemul vocal-simfonic *Vox Maris* și *Simfonia pentru 12 instrumente soliste*, cântecul de lebădă sau requiemul enescian.

În lucrarea de față, marele Enescu este prezentat ca *Reverie și mit*, *În lumea muzicii și în familie*, în lucrarea francezului Bernard Gavoty, unde Enescu își prezintă propriile amintiri.

După cum se știe, pentru perpetuarea memoriei geniului enescian, cu implicarea directă a elevului său Iehudi Menuhin, începând cu anul 1958 s-a organizat Festivalul Internațional George Enescu, ajungându-

se anul acesta (2023) la ediția a XXVI-a sub motto-ul «Generozitate prin muzică».

În cadrul programului de început, *Rapsodia română în re major op. 11 nr. 2*, a fost dedicată victimelor tragediei de la Crevedia.

Manifestările muzicale cu muzicieni din toată lumea veniți la București pentru a omagia pe Omul & Muzicianul George Enescu nu pot fi asemănate decât cu manifestările organizate la Salzburg în memoria „îngerului muzicii", Wolfgang Amadeus Mozart, cu Integrala simfoniilor beethoveniene de la Bonn și/sau cu creațiile marelui muzician romantic Richard Wagner de la Palatul Muzicii Bayreuth.

Dacă cel care a fost „cinci într-unul în lumea muzicii" și cu asemenea prestigiu internațional a onorat și onorează pe români și România la nivelul artistic cel mai înalt, cine credeți că s-a găsit să întineze obrazul curat și memoria acestui colos al muzicii? Cine? Nimeni alta decât soprana noastră și a lumii, Angela Gheorghiu, prin elucubrațiile sale jenante referitoare la cine a fost George Enescu în lumea muzicii și a artei!

După un *Ridendo castigat mores* horatian (Comicul în muzică și în artă), lucrarea profesorului Marin Arcuş se încheie cu un profil sui generis *În perpetuam memoriam* - GEORGE BĂLAN - marele muzicolog de faimă mondială, ex-profesor de Estetică muzicală la Conservatorul „Ciprian Porumbescu", acum Universitatea Națională de Muzică București.

Leonard Voicu – *Surorile*

Autor al mai multor volume de versuri şi proză în limba română, precum *„Zori de zi”* (poeme), 2011, *„Singur şi departe”* (poeme), 2011), *„Drumul”* (nuvele), 2013, *„Iubiri”* (poeme), 2014, *„Funia roşie”* (nuvele), 2016, şi *„**Surorile**”* (roman), 2018, **Leonard Ionuț Voicu** este un veritabil poet şi prozator.

S-a născut la Bucureşti, în anul 1962. După terminarea studiilor liceale şi universitare, a plecat în Canada, stabilindu-se la Montreal în 1991. Aici şi-a completat studiile de specialitate obținând un master în Microbiologie şi Imunologie.

A participat la multe acțiuni din cadrul comunității româneşti din Canada, fiind ales, de curând, în funcția de preşedinte al Asociației Canadiene a Scriitorilor Români (ACSR). De asemenea, a fost ales preşedinte al Cenaclului Literar Eminescu.

Romanul *„**Surorile**”*, apărut la Editura BETTA, în 2018, este dedicat, după cum spune autorul pe pagina de titlu, familiei sale. În *Cuvânt înainte* afirmă: „Această carte este o modalitate personală de a mulțumi rudelor din partea tatălui meu, originar din satul Antoneşti, comuna Călineşti, județul Teleorman şi de fapt tuturor oamenilor acelei comune, pentru bunătatea firească cu care m-au primit în mijlocul lor, m-au ocrotit şi m-au învățat multe lecții de viață în anii primei tinereți, când mergeam pe acele meleaguri, să-mi petrec vacanțele de vară”.

Romanul porneşte de la personaje reale, mai precis cuprinde povestea a patru surori (Ana, Nina, Dora şi Maghi), de la copilărie până la vârsta adultă, cu toate momentele prin care trec. Structurată pe patru capitole, ce poartă fiecare numele uneia dintre surori, cartea se desfăşoară în patru moduri diferite, în funcție de povestea fiecăreia, pe care şi-o expune fidel sau mai romanțat, acestea având caractere diferite, un mod personal de a privi viața şi mai ales destine diferite.

Nu este greşit dacă privim cartea ca pe un volum ce conține patru

nuvele, cu patru istorisiri făcute la persoana întâi.

Povestea începe în satul natal al autorului, continuându-se la oraş.

Nu lipsesc conflictele dintre surori, dar acestea se moderează şi se temperează, surorile fiind de cele mai multe ori conciliante.

Autorul, de profesie medic, surprinde foarte bine psihologia feminină, în special, şi psihologia vieții, în general; are o mare capacitate de a crea situații imprevizibile, pline de imaginație, dar şi de a reda realitatea în cele mai pure veşminte.

În prefața cărții, Victor Atanasiu spune: „De remarcat, din start că scriitorul respectă un anume tipar, de găsit mereu atât în tema *fraților*, cât şi în cea a *surorilor*, naturile sunt complementare. În cazul de față ele sunt şi antinomice, fără să fie vorba de adversitate"

Romanul *„Surorile"* este scris cu pasiune, stilul este cursiv, adesea găsim situații pline de umor, pe alocuri un limbaj specific zonei teleormănene.

În literatura universală se mai întâlnesc opere cu surori. De pildă *„La răscruce de vânturi"* scrisă de Emily Brontë, este una dintre operele cu care surorile Brontë au contribuit la îmbogățirea patrimoniului cultural al lumii.

Viața familiei Brontë, marcată de întâmplări tragice şi coincidențe stranii a fost adesea un subiect de luat în seamă în literatura engleză a secolului al XIX-lea.

Familia Brontë a oferit, literaturii universale, cele mai importante scriitoare ale secolului al XIX-lea. Cele trei surori, Charlotte, Emily şi Anne, au rămas în literatură cu volume precum *„Jane Eyre"*, *„La răscruce de vânturi"* sau *„Necunoscuta de la Wildfell Hall"*.

Toate cele trei surori Brontë au murit însă tinere, căzând parcă pradă unui blestem abătut asupra întregii familii.

Criminologul James Tully, autorul cărții *„Crimele Charlottei Brontë"* (The Crimes of Charlotte Brontë) descrie o teorie sinistră. Dintre cele cinci fete ale familiei Brontë, doar trei au atins vârsta maturității (Charlotte, născută în 1816, Emily, născută în 1818 şi Anne, născută în 1820) şi toate au produs opere literare. Întrucât mama lor murise de cancer în 1821, Charlotte a avut grijă de surorile sale, având mereu față de acestea un comportament matern. Ascensiunea lor a fost curmată însă de morți considerate de unii suspecte, niciunul dintre copiii familiei Brontë neajungând să împlinească patruzeci de ani.

De asemenea James Joyce, prozator și poet irlandez, considerat unul dintre cei mai importanți scriitori ai secolului al XX-lea, a scris nuvela *„Surorile”* (The Sisters).

Phillipa Gregory a scris romanul „*Surorile Boleyn”*, în care descrie relația între două surori Mary și Anne Boleyn, purtătoare ale ambițiilor familiale vizând tronul Angliei, și lupta lor pentru dragostea și favorurile regelui Henric al VIII-lea. Deși sunt rivale, surorile se ajută, împinse de rude, pentru ca urmașii regelui trebuie să rămână în familie.

Scriitoarea Gwyneth Rees descrie în *„Surori în luna de miere”* o „dușmănie la cataramă” și o „prietenie la cuțite”, o „ficțiune pentru copii și adolescenți”, în care „aventurile celor două surori iau tot felul de întorsături”.

Scriitorul rus Cehov, în piesa de teatru *„Trei surori”*, scoate în evidență faptul că punctul comun al celor trei surori, fiice de general, era acela al unei nostalgii de a se întoarce în Moscova pentru a scăpa de vulgaritatea vieții de provincie.

Alb de Nobilis

În „călătoria în absolut”, **Alensis de Nobilis**, „părăsit de sublim”, îşi cară anevoie trupul, uneori se prăbuşeşte în sine ca o implozie, iar golul din el se întinde peste univers, ca o „umbră de eclipsă”. Imprecis în contur, el s-a născut să fie „poet scăldat în păcat”, toată bogăția lumii o poartă în suflet şi tot ce e frumos îi aparține. Pelerin peste „hotare de ape”, alunecă peste întinderi ca o visare, cântă din flaut „miresme de crini”, zboară printre stele şi înalță spre cer „limpezimi de cristal”.

Într-o libertate deplină, când „din ochii mării călătorii curg” şi „clipa-ntreabă veşnicia ce-i această amorțire”, când urmele paşilor dispar, dar „rămân în aer linii”, el declară că totul se petrece fără implicarea lui: „De vezi ceva prin ochii mei / E dincolo de mine.” Cu un gest ludic, asemenea unui copil, întinde mâna spre cer, prinde o stea şi o pune în locul inimii sale. Alteori, el este doar o formă, pe care umbra o duce cu sine.

Dorința de cunoaştere, de ubicuitate, de empatie, îl face să se simtă mărginit, încorsetat: „Mi-e tot mai greu să locuiesc în mine; / Mă strâng la coaste împletituri de fire, / Ceru-i lipit de umeri / ... / De umbră ziua-n piele mă dezbracă, / Secundele în mine se ciocnesc.” Dar o dată ajuns pe o cale fără mărginire, nimic nu-l mai reține, devine „lumină călătoare” şi explodează: „Din infinit în infinit se plimbă / Oglinzi ce se privesc din una-n alta”.

Părăsit de iubită („Dintr-o palmă-ntinsă a plecat femeia,/ Tot fugind în lume spre un om din vis;/ A ascuns în gură, ca pe-o şoaptă, cheia,/ Casa ei e-n zare, într-un ochi deschis.”), o aşteaptă, răbdător, convins că o să se întoarcă şi o să-l iubească „mai presus de zei”: „Şi, de-aştepți o vreme, ea o să apară,/ Aripă de ziuă învelită-n rouă,/ Şerpuind în trupul nud ca o vioară.” În „clipa cea eternă”, „adormit ca dup-o moarte”, ce „fuse viața lui”, cu „pasul pus în prag” şi „sufletul în poartă”, s-a desfăcut în aripi şi „destrămat” păşea „de-nfricoşări

aiurea”. Pe „pereți de aer” ce „atârnă flori-icoane” și în „iarba cu fire de lumină” curge o muzică în culori ca „un sărut de miri”.

De „ultima foșnire” „lumina se dezbracă”, chipul „se pierde atât de-aproape” și niciodată parcă nu este întreg, în sine „crește setea”, pașii rămân „lipiți de cărări”, „buzele se risipesc în petale”, iar el, cu haina „găurită de stele”, pe ape aleargă spre sine. În „copaci cresc semne de întrebări, iar brațele „ca niște macarale” ridică „neguri din gropi abisale”. Punându-și „aripi de lumină”, se înalță-n ceruri, zboară, cântă simfonii, „sparge boltele” și cu „inima cunună” a iubitei „peste fruntea care urcă”, atunci când focul care „arde veșnicii” se stinge, cade adunat în „corolar de diamante”.

Preot al poeziei, „lunecă pe priviri”, lumina o împarte, perdele de aer „îi mângâie fruntea”, „iubește păcatul cu sufletul curat”, apa din oglinzi fuge în pleoape, „lumina o bea ca pe-un vin”, în plină noapte e doar zi, din pământ crește doar lumină. În netimp, „eterice cețuri curg zori iluzorii”, „noiane de hăuri rotesc”, când „rostul e tocmai lipsă de rost”, când alegi să pleci „desfăcut de tine cel vechi”, când izvoarele susură lumină, când „te scalzi în atâta alb”, „alb-nesfârșire”, când „pasul se destramă de amintiri”, iată vine „femeia de lumină” ce-i „bate-n sânge cuie”. Îmbrăcat în „valuri de candoare” și uitat o clipă de „paznicii luminii”, când nesfârșirea curgea în „nehotărâții lumii” și „ziua se limpezise” ca-n „nopțile polare” și când „tresar în turnuri ceasuri adormite” să-i ofere timpul, „c-o stea în taină cununat”, îmbrățișând „ninsoarea de fluturi visători”, apare iubita ca „o fereastră pe cerul înalt”, căreia îi cere să „desferece zodii”: „adună-mă-n tine... întoarce-mă-n mine”. Umblând prin taină, evadat din trup, „dănțuind prin aer” și tot gustând din „poeme de lumină”, ieșit „dintre aripi”, o „limbă de ceas”, cu priviri „căzute-n depărtări de rouă”, lunecând ca un șarpe din „miezul melodiei”, ca „șoldul viorii în arderi difuze”, „furișat în cântec”, „prefăcut în moale fald de vânt”, când „vecia-i doar o clipă”, când „apele se-opresc și curg la deal”, când „verdele-i galop în ochi de cal”, iar îngerii „donează aripi” celor ce „n-au drum”, poetul, „ascuns în cuta unei raze”, privește „mirat ce lucruri se întâmplă”, o muzică diafană șoptește „întoarce-te, Alensis!”.

Iar noi, cititorii, încântați peste măsură de cele citite, văzute și auzite, șoptim: întoarce-te, Alensis de Nobilis, cu o nouă carte!

Ofranda iubirii

Volumul de versuri *„**Ofranda**”*, al poetului **Mircea Ştefănescu**, este o selecție din volumele *„Secunda primă”*, *„Dansul gândului cu inima”*, *„Nobila nelinişte a frumuseții”*, *„Ochiul de nufăr”*, *„Planeta şi orele”*, *„O mie de glasuri”*, *„Trandafirii cafelei”*, *„Peregrin”*, *„Stins cu un răsărit de soare”*, *„Îmbinarea”*, *„Grație acestei scrieri”*, *„Floare tăcută, floare vorbitoare”*, *„Vinul auriu”*, *„Marea ca o înțelegere tacită”*, *„Îndatorarea de a te şti”*.

Mircea Ştefănescu (muzicolog, poet, dramaturg şi critic muzical) îşi poartă, cu farmec, cititorii, printr-un univers al iubirii, al purității fără seamăn, într-o atmosferă caldă şi calmă, aureolată de scânteieri de note muzicale, prăvălite din arcuşul de vioară, ca într-un „dans al valurilor mării”, cu „nisipuri delirante”, unde pare că timpul s-a oprit, unde luminile plutesc în nesfârşire, iar din amfore se rostogoleşte vinul. În acest decor paradisiac, ca „o secetă-n câmpie”, ce tânjeşte după ploaie, este aşteptată iubita: „mi-apăru distinct, în clar,/ prin totală transbordare/ cu descindere pe creier// ...era verde - o altă lume -,/ mă privea/ aprinsă-n ochi-mi/ şi-mi cerea.../ oare-o vorbă? oare-o şoaptă?/ sau ştia, sau nu ştia...// era verde - o altă lume -/, altfel blondă, cu ochi negri/ sânge-avea de clorofilă/ şi în tot, cum se-arăta,/ era absolut subtilă// mă voia femeia-n verde/ care-mi apăru în clar// era în puterea nopții/ şi gândul îmi înflorea”.

Toate poemele sunt străbătute, „până la cea mai îndepărtată depărtare”, de un dans feeric, cu „luna prăbuşită-n ceaşca de cafea”, cu „tăceri multicolore” purtate pe strune de vioară, cu o „lume scufundată-n lume”, unde poetul e „deasupra a tot” şi „ferit de atingere”, învolburat ca o „depăşire în nemişcare”.

Lumea este „un tărâm de desfătare”, când printre şoapte „o vioară se strecoară”, când vinul este încântare în pahare, când „ora se împarte în mari arte”, dar „o aripă de umbră trecătoare”, o „foşnire”, cât de neînsemnată, poate clinti universuri, atunci când vine seara despărțirii.

Înveşmântat în „dansuri şi-n splendori”, străfulgerat de „strălucirile de vinuri” şi învăluit în „aromele de reverie-ale cafelei”, în nopțile-nstelate, la „marile petreceri”, alături de iubita lui, poetul privea de undeva, din altă parte, cum „se clătinau cu totul fulgerați bărbații” de frumusețea ei şi a lui.

În volumul *„Muzicieni români”*, Lexicon, vol. IX, Ed. Muzicală, 2016, de Viorel Cosma, la pag. 47 citim:

ŞTEFĂNESCU, Mircea (M.). Muzicolog, poet, dramaturg şi critic muzical (n. 24 IV 1939, Bucureşti).

Studiile muzicale le-a urmat la Cons. Bucureşti (1959-1964) cu Tiberiu Olah (compoziție), Zeno Vancea (armonie, contrapunct), George Bălan (estetică muzicală), Emilia Comişel (folclor), Ovidiu Varga şi Liviu Brumariu (istoria muzicii).

Redactor la ziarul *Informația Bucureştiului* (1964-1965), redactor la Editura Muzicală din Bucureşti (1965-1975, 1981-1991), inspector principal de specialitate în Comitetul de Cultură şi Educație Socialistă din Bucureşti (1975-1979), referent de specialitate la Agenția Română de Impresariat Artistic (ARIA) din Bucureşti (1979-1980), director al Editurii *Octopodium* SRL din Bucureşti (1991-1996), director şi redactor-şef la *Revista Română de Statistică* din Bucureşti (1996-2002). A publicat articole, studii, cronici muzicale, recenzii, interviuri în *Muzica, Actualitatea Muzicală, Informația Bucureştiului, Munca, Ziua* etc. A fost conducătorul artistic al *Ateneului Tineretului* din Bucureşti (1968-1973). A susținut conferințe, prelegeri, concerte-lecții, comunicări științifice, emisiuni radiofonice şi de televiziune. A scris şi publicat poezii, piese de teatru reprezentate în țară şi în Capitală. A publicat (ca editor) piese de compozitori români şi străini, a îngrijit diverse lucrări de beletristică. A scris librete de oratorii *(Mircea cel Mare* de Sorin Vulcu. Buc., Ed. Muzicală, 1989). Este membru în Uniunea Ziariştilor Români, Uniunea Interpreților, Coregrafilor şi Criticilor Muzicali, Uniunea Compozitorilor şi Muzicologilor.

Muzicologie: *Telerecording XX*. Bucureşti, Ed. Muzicală, 1972; *Cântecul revoluționar şi patriotic românesc*. Bucureşti, Ed. Muzicală, 1984; *La porțile muzicii*. Bucureşti, Ed. Muzicală, 1986.

Desfăşurare cosmică, profunzimi sentimentale

Făcând ordine prin bibliotecă, zilele trecute, am găsit câteva cărți şi documente pe care, cândva, dl **Eugen Enea Caraghiaur**, pe care l-am cunoscut, ni le-a oferit, mie şi soțului meu, Constantin Dumitrache, fost redactor la Radio Craiova. Este vorba, printre altele, despre volumul *„**Meteoriți**”*, apărut la Editura Mileniul Trei, în 1990, la Deva, şi despre cartea de poeme *„**Cântări iubirii**”*, apărută la Chişinău, în anul 1991 (ediție bilingvă, româno-franceză).

Născut la 15 august 1923, la Comrat, Basarabia, Eugen Enea Caraghiaur este al 51-lea Şef al Casei Cumane de România Panciu, descendent direct al Casei Cumane de Panciu, purtând titlul de Prinț.

După studiile primare şi liceale, urmează Facultatea de Mine la Politehnica din Timişoara, unde fondează Mişcarea anticomunistă a Tineretului Universitar Național Țărănesc (1945). Pentru luptă anti-bolşevică şi pro-Basarabia este arestat şi condamnat la moarte (17 aug. 1948) de NKVD şi Tribunalul Militar din Timişoara. Evadează, trecând Dunărea înot spre Iugoslavia, şi ajunge în Europa Occidentală. Suportă detenția în mai multe închisori, dezertează, apoi se stabileşte temporar în Italia şi Franța, unde urmează studii de geologie la Universitățile din Roma, Nancy şi Sorbona, obținând diploma de minier-geolog.

În 1951 părăseşte Europa şi se îndreaptă spre America, unde devine redactor al ziarului „Dreptatea”, editat la New York, apoi în 1954 se stabileşte în Canada, unde ajunge un prosper om de afaceri.

Începând activitatea ca simplu miner într-o mină de cupru şi aur, acum este unul dintre cei mai de seamă oameni de afaceri din Occident, proprietar a zeci de întreprinderi în numeroase țări de pe glob.

Eugen Enea Caraghiaur este autorul a peste 60 de volume cu cele mai diverse teme - poezie, beletristică, studii critice, economie politică, istorie, istoriografie şi etnografie - apărute, de-a lungul anilor, în Canada, Italia, România şi Basarabia.

Eugen Enea Caraghiaur a fost decorat cu Crucea Patriarhală (1976), fiind fondatorul şi co-ctitorul principal al Bisericii Sf. Ioan Botezătorul din Montreal. Este Preşedinte-fondator al Congresului Canadian Român (1984). Este deținător al medaliei de aur Mihai Eminescu (1977) decernată la Chișinău de Liga Culturală pentru Unitatea Românilor de Pretutindeni şi de Uniunea Scriitorilor din Moldova.

Recitind volumul „Meteoriți" am simțit o continuă mişcare pe o traiectorie spre *„Odihna meritată/ prelinsă din renume"*, o curgere solitară *„prin mirări/ şi-n nespuse/ întrebări"*, ceea ce înseamnă, de fapt, o desfăşurare cosmică cu luciri onirice.

Cu „stelele la plug" înhămate, prințul Eugen Caraghiaur (pentru că, dincolo de faptul că este poet şi inginer, el este Prinț, un Prinț rătăcitor, pe care destinul l-a purtat până în Canada), brăzdează cerul şi-l însămânțează cu vise, *„descătuşat de limitele firii"*, şi vine discret, nostalgic şi emoțional, fie şi pentru o scurtă perioadă, să-şi trăiască amintirile într-un spațiu al dorurilor: *„Eu sunt un gând, izvor de noapte/ fir argintiu sclipind în şoapte"*.

În „asimetria/ universului", care „ascunde fața/ nevăzutului", o asimetrie nu matematică, ci una ca imperfecțiune a tuturor existențelor, o imperfecțiune ce ascunde ceea ce este perfect (şi perfect este doar ceea ce nu există) poetul adoarme *„în fiecare seară/ cu taina gândului ne-nvins"*, cu credința că într-un timp şi într-o lume unde totul este posibil, omul nu poate fi împovărat sau despovărat de gândurile sale.

Frumoasele versuri: *„Mă închid în sinea mea/ dar rămân pe drumul aspru"* ne dezvăluie un portret de o deosebită sensibilitate, care, fără a se sustrage realului, firescului, într-un joc al opțiunii, se închide în sine, o închidere lăuntrică în care *„sufletul e sclav/ iar inima-i cătuşe"* şi într-o creştere progresivă a anilor ce „trec uşor", dar lasă urme adânci, *„schimbat la față.../ ca marea în furtună"*, el duce mereu o luptă cu sine, o luptă a paradoxului sau a ironiei ce se concretizează în semnificația unei libertăți închise sau a unei închideri libere: *„Cea mai grea bătălie/ e lucrarea din tine"*. („Bătălie").

Pentru poet, femeia perfectă este aceea care se potriveşte imperfecțiunii sale, aceea care înțelege *„căderea strâmbă a zilei"*, aceea care se regăseşte în el ca altă imperfecțiune.

Ca şi Dostoievski, care spune că *„numai prin suferință se poate*

iubi cu adevărat pe pământul acesta”, Eugen Caraghiaur consideră că *„Suferința/ este drumul/ spre libertate...”* şi că *„numai focul naşte viața”*, conform principiului heraclitic, focul reprezentând originea, substanța actuală şi factorul primordial al tuturor lucrurilor, inclusiv al sufletului omenesc.

Cartea de poeme *„Cântări iubirii”* cuprinde versuri din care se degajă o tensiune a inefabilului. Într-un limbaj emoțional şi muzical, poetul evocă imagini vizuale plastice, păstrând o formă ritmică cu implicări de semnificații afective. Prin labirintul sufletului său, realitatea, ca reprezentare sensibilă, urmează un grafic al sentimentelor.

Realizat, material şi profesional, în Canada, poetul pare a fi suspendat, trăind într-un timp ce-i sporeşte şi mai mult dorința continuității unei activități creatoare: *„Ne perindăm prin marginile lumii/ Încovoiați de-atâtea nedreptăți/... /Ne perindăm prin marginile lumii/ arzând din candele de dor.”*

Realitatea existențială, la Eugen Enea Caraghiaur, este asemenea lăuntricului; o forță interioară dirijează spiritul, apar forme evanescente, în care caută, şi găseşte, frumusețea, desăvârşirea trăirii: *„Să mă las de dorul dor?...Cântul meu e tricolor până-n veşnicie.”*

Evadând spiritual din mediul în care trăieşte şi eliberându-se de canoanele cotidianului, poetul încearcă să vadă, prin ochii bunicii, acea mişcare sufletească primordială, să cunoască extazul prin rapor-tarea elementelor devenirii exterioare şi amploarea profunzimii acelor sentimente ce persistă într-o stare complexă spiritualizată.

Orientat către un relief cu profunzimi sentimentale, poetul însufleţeşte şi luminează, cu propriul său spirit, imagini aflate, într-o stare de epuizare, la nivelul amintirii, intensifică dispozițiile afective în forme emoționale extinse şi receptate facil.

Odiseea Virginei

Romanul „***Virgina***”, al lui **C. H. Covatariu**, este, de fapt, povestea călătoriei unei tinere fete prin scurta-i şi tumultoasa-i viață. Totul porneşte de la un jurnal, care a fost găsit, la rădăcina unui tufiş, de o fată care făcea plajă lângă lacul de la Belci, situat lângă Oneşti. După ce l-a citit, a fost profund impresionată şi i l-a înmânat unui scriitor din acea zonă pentru a fi făcut public: „Vă împrumut jurnalul acesta pentru a scrie romanul pe care doresc să-l am amintire despre aceea care a fost Virgina”.

În literatură sunt cunoscute multe romane care au pornit de la un jurnal intim.

De pildă, *„Jurnalul Annei Frank”* este o carte formată din fragmente dintr-un jurnal intim, ținut de Anne Frank, în cei doi ani cât a stat ascunsă, împreună cu familia ei, în perioada ocupației naziste a Țărilor de Jos. Familia ei a fost arestată în august 1944, iar Anne Frank a murit de tifos în lagărul de concentrare Bergen-Belsen, la începutul anului 1945. Jurnalul a fost salvat şi dat tatălui Annei, Otto Frank, singurul supraviețuitor al familiei, imediat după încheierea războiului. Cartea a fost publicată în peste 70 de limbi străine.

De asemenea este cunoscut *„Jurnalul Virginiei Woolf”*, primul jurnal al unei scriitoare celebre cu o boală mintală. Notițele ei din jurnalul care urma să devină un bestseller au ajutat medicii să înțeleagă caracteristicile bolii şi să aplice un tratament adecvat celorlalți pacienți aflați în aceeaşi situație.

Cunoscut este şi *„Jurnalul lui Harry Truman”* (preşedintele SUA), care a scris detaliat despre atacul cu bombele atomice de la Hiroshima şi Nagasaki.

Regina Maria, soția Regelui Ferdinand şi figură marcantă în istoria României, şi-a scris memoriile în perioada 1914-1936, în cartea *„Povestea Vieții Mele”*.

Monica Lovinescu, unul dintre cei mai aprigi luptători împotriva

comunismului, care după instaurarea regimului comunist în Romă-nia, în 1947, a plecat în Franța ca bursieră a statului francez, iar în 1948 a cerut azil politic, a scris *„Jurnal 1985-1988”*.

Mihail Sebastian (Iosif Hechter), evreu, unul dintre cei mai mari dramaturgi ai secolului XX, discipol al lui Nae Ionescu, a scris *„Jurnal 1935-1944”*.

Celebru este şi *„Jurnalul fericirii”* al lui Nicolae Steinhardt, o carte unică în literatura română, în care sunt descrise experiențele trăite de deținuți în închisorile comuniste.

Şi exemplele pot continua.

Revenind la cartea lui C. H. Covatariu, Virgina, crescută într-un orfelinat, ca fiică a unei femei alcoolice, care a murit la trei zile după naşterea ei, şi a unui tată necunoscut, la vârsta de 17 ani este înfiată de un individ (necăsătorit) cu o funcție importantă în oraşul respectiv, pe nume Emanoil Logofăt, care, până la urmă, se dovedeşte a fi fratele ei. Acesta o trimite la liceul pedagogic, dorind să facă din ea o persoană respectabilă. Autorul nu ne spune dacă acesta ştia că Virgina era sora lui, dar când Virgina a împlinit vârsta de 18 ani, el a adus acasă un preot care a oficiat căsătoria dintre ei. După câtva timp a adus acasă un copil, tot de la orfelinat, pe care l-a înfiat şi i-a spus Virginei că este fiul lor. A făcut acest lucru pentru a da bine în ochii societății. Virgina şi Emanoil locuiau în acelaşi imobil fără a avea vreo relație intimă. Între ei existau doar relații de comuniune, adică erau respectate orele de masă, programul de somn, programul de serviciu şi de educație a lui Mihai, copilul înfiat. Virgina (nume predestinat), ajunsă învățătoare şi directoare a unei şcoli din localitate (cu sprijinul lui Emanoil), fe-meie frumoasă şi împlinită, carismatică şi de o feminitate aparte, simțea nevoia unei relații afectuoase (nu trebuia să-i spună cineva, acestea erau instincte, reflexe necondiționate). În scurt timp, îşi găseşte iubirea vieții - pe Matei, tatăl unei eleve. Face pasiune pentru el şi viața ei se derulează, de acum, între vârfurile unui triunghi: casă, ser-viciu, iubire; toate făcute cu maximă dăruire. Ar fi vrut să divorțeze de Emanoil şi să se căsătorească cu Matei, dar acesta era însurat. În cele din urmă, Emanoil află de re-lația dintre Virgina şi Matei, între ei intervine o altercație pe balconul apartamentului în care locuiau, acesta se prăbuşeşte, iar cei doi, în cădere, îşi găsesc sfârşitul: „Sfârşitul zile-lor Virginei s-a petrecut în perioada schimbării anotimpurilor iarnă -

primăvară, când are loc renaşterea plantelor”.

În postfața romanului, autorul mărturiseşte: „Am adunat înălțimea emoțiilor şi gândirea diversificată, cu planurile pentru întâlnirile amoroase, într-un univers plin de foc şi patimă, într-o viață de poveste unică”

C. H. Covatariu este un autor prolific, care a început să scrie la vârsta de 13 ani, adunând până acum circa 3.500 de pagini: şapte romane, două volume de poezii, un volum de poveşti şi povestiri, trei volume de aforisme, un scenariu pentru un film de lung metraj şi un volum cu scenete comico-satirice.

C. H. Covatariu este preocupat şi de misterele lumii din viitor. La sfârşitul romanului *„Zaedy”*, care tratează o temă fantastică, o acțiune ce se petrece în anul 2222, în rândul pământenilor supraviețuitori ai unui cataclism, se află desene ce prezintă o noutate şi anume aceea că sunt executate manual şi reprezintă diverse nave ce apar în roman. Este de remarcat migala cu care au fost trasate contururile desenelor, care nu sunt linii continue, ci şiruri de cercuri minuscule.

Purificare într-o sinteză a liniştii

Apărut, la editura Eminescu, în 1997, într-o formă grafică excepțională, volumul de versuri *„**Melancolia**”* poartă semnătura distinsului poet **Mihai Duțescu.** Cartea, cu teme obsedante ale trupului şi ale păsării, se vrea o „risipă” de scrisori de dragoste. Trecerea timpului este percepută ca o îndepărtare sau ca o apropiere de vecinătățile intervalului în care poetul simte cum amintirile îl înlocuiesc treptat. Deşi ştie că „dincolo de zbor” este „căderea”, bolnav de melancolie, cu o singură aripă crescută la umărul drept, merge într-o singură direcție, aceea pe care o cunoaşte, convins că „adevărata veşnicie” o au numai lucrurile pieritoare: *„Aripa, vai/ e o scară/ ce îl apropie/ tandru/ de moarte”* (Trupul meu e o pasăre).

Trăirile poetului sunt dense, profunde, adânci; prin extensie clipa devine viață, vântul suflă cu toată intensitatea lui până „îşi rupe mădularele”, parcă ninge de jos în sus, adică „ninge spre cer”, din umbră creşte trupul, pământul este deasupra cerului, arborii îngenunchează ca să urce păsările, totul devine o fantastică poveste, iar el, poetul, duce în suflet o „iubire medievală”.

Admirabilă este poezia „Cortegiul”, în care se simt influențe suprarealiste. Elementele componente ale ființei umane îşi părăsesc locurile lor fundamentale, fără a-şi pierde din atribuțiuni, ba mai mult îşi sporesc utilitatea şi adâncesc convingerea poetului că aerul e lăsat pentru zbor, ci nu pentru a fi respirat: *„întâi ochiul mergând pe jos,/ pe lângă trup,/ ținându-l de mână/ ca pe un orb”*.

O undă ironică transpare în toată splendoarea ei din poezia „Într-un salon”; poetul îşi inventariază viețile anterioare pentru a-şi găsi iubita, cutreieră mările şi nisipurile până când părul îi albeşte şi, culmea ironiei, ființa căutată este chiar lângă el, mănâncă „dulceață într-un salon” şi visează.

Când începe ceremonia nopții, cuvântul este semn de tăcere, gestul e nemişcare, corabia romantică se apropie de mal cu pânzele

subțiate de respirația păsărilor, iar ochiul este singurul care pipăie lumina. Încurcat de zborul unei păsări, care a țintit prea sus ieșind din câmpul gravitațional al pământului, poetul este cuprins de filosofica îndoială şi nu mai ştie ce vine după viață sau cine a locuit în trupul lui înainte de naştere. Faustian, doreşte ca ceasurile să-şi amâne măsura cât timp durează îmbrățișarea. Când oboseşte şi simte că viața „se micşorează", ca să încapă în lacrimă, când oasele devin „lumină umblătoare", iar coloana vertebrală se face scară spre cer, el se retrage pentru a se purifica într-o sinteză a liniștii, care e ochiul.

Uneori, „lumina e neprielnică", prietenii nu şi-i mai cunoaşte decât dacă aceştia se îndepărtează, timpul ia forma unui animal de pradă care îl urmăreşte, „răsăritul se îngustează", „patima se micşorează", „dimineața se înserează".

Tulburătoare imagini răzbat din poezia cu caracter baladesc „Cerbul lopătar": *„Cerbul păsării în cer / în pădurea cerului / limpede trecând / şi brațele noastre foşnind / şi părul nostru plângând / ca sălciile"*.

Lirică prin excelență, poezia scrisă de Mihai Dușescu are un profund caracter reflexiv, ceea ce o integrează în arta modernă contemporană.

Poet, prozator şi dramaturg, Mihai Dușescu face parte din categoria scriitorilor prolifici. El abordează, cu dezinvoltură, diverse genuri literare - poezie, roman, eseu, teatru. Având, în bagajul său intelectual, o cultură solidă, el decupează realul şi-l filtrează prin simțul estetic şi sentimental. Deşi a debutat editorial cu o piesă de teatru, Mihai Dușescu rămâne structural un poet. Opera lui cuprinde 40 de volume de versuri, proză şi teatru, publicate la cele mai importante edituri din țară. Este prezent în toate dicționarele şi istoriile literare din ultimii 30 de ani.

Criticul şi istoricul literar Ovidiu Ghidirmic afirmă: „Mihai Dușescu este una dintre cele mai reprezentative personalități culturale din Cetatea Banilor, un scriitor complex, poet, prozator dramaturg şi publicist, animator cultural, totodată. Mihai Dușescu a făcut parte din prima echipă redacțională a noii serii a revistei *Ramuri*. Dar Mihai Dușescu rămâne, mai presus de toate, structural, fundamental poet, autor al unui număr impresionant de volume de versuri (peste 20), publicate până în prezent."

Iar istoricul literar Florea Firan spune: „Erosul este o temă predilectă în lirica lui Mihai Dușescu, atingând profunzimi tragice, confundându-se cu stări esențiale - este viața însăşi, moartea prin frumos, arta purificată, zbaterea şi frământarea întru creație. Volumul „Darul de a iubi" (1978) reprezintă una dintre cele mai importante cărți de poezie ale sale.

Nevoia de a se mărturisi până la capăt, de a epuiza un întreg material faptic care invadează inevitabil la un moment dat laboratorul său de creație, l-a determinat pe Mihai Dușescu să abordeze şi proza. «Această iubire» (Ed. Eminescu, 1979) reprezintă debutul său în calitate de romancier alternând mijloace epice de efect cu o acțiune antrenantă desprinsă dintr-un cotidian cenuşiu, fără relief."

Taina spălării de umbră

În volumul de versuri ***Recurs la iubire***, apărut la editura AMB, poetul **Dan Rotaru** explorează o dimensiune estetică a desprinderii de vârstă, ca o eliberare de destin; printr-o transpunere într-o formă accesibilă îşi face trupul treaptă şi, prin taina spălării de umbră, tulbură „uimirea florilor târzii".

Poet liric, visător, „romanțios-patetic", dar fără profunzimi, autorul concretizează ideile prin imagini imediate rămânând mereu într-o lume a realului. Sentimentele năvălesc din afară, îi cuprind în totalitate ființa, care locuieşte „în preajma orei", apoi, fără nici o înfiorare, îl părăsesc pentru a-şi urma conturul. Rezemat de o „margine de munte", poetul îşi aşteaptă drumurile; contaminat de puritate, el nu caută nimic, şi de aceea nu se teme de final, este închis într-un decor bogat, cu înclinație în partea dinspre cer, iar punctul lui de sprijin este lumina. Simte cum vârsta se destramă lăsând loc unei golgote de frunze pe care trebuie s-o urce, dezorientat şi încă „beat de culoare". Sufletul devine un teritoriu imens părăsit atunci când mângâie singurătatea, atunci când trupul se strânge într-o frunză. Poate să întregească numai cu privirea tot ceea ce s-a pierdut din su-blim sau poate să se risipească în fața celui care l-ar privi.

În *Literatura română contemporană*, Laurențiu Ulici spune despre Dan Rotaru: „poet talentat şi productiv", „liric insurgent şi romanțios-patetic la început, retras în orizontul reflexivității senin sceptice" rămâne „mereu fidel versului cantabil în varii ritmuri, metaforei spumoase şi discursivității".

Foişorul din Oraşul Soarelui

„Descriptoriu a celor văzute” şi a celor ce sunt în „cearcăn de gând”, **Zenovie Cârlugea** „conjură” cititorul să se aplece asupra „voroavelor” din volumul său de versuri, ***Foişor în Heliopolis***, volum apărut la Editura Fundației „Constantin Brâncuşi”, din Tg-Jiu, în anul 1997.

Structurată în trei părți (I - *Herbul valah*; II - *Lumină lină*; III - *Călimara de jasp*), cartea este scrisă în dulcele grai cronicăresc.

Despicând vântul, în crucea nopții, foişorul cu „ferestre aprinse” „porneşte spre cer” înălțându-l pe poetul cu „dor de nesațiu” şi „sufletul în neclinteală” să „dezlege tainele” şi să ducă „duhul strămoşesc” în univers precum „vulturele văzduhul icoanei din arcul carpatic”. Râul curge „şlefuindu-se în pietre”, „fulgerul lung de dor” rătăceşte printre crengi, umbra se micşorează, hotarele de lumină ale sufletului poetului cuprind între ele o „catedrală”, privirea „însetată după lumină” conturează „destrămări”, iubita este „un reazem viu în largul mării”. Toate aceste elemente compun o atmosferă de basm, o atmosferă de bucurie şi înălțare. Lumina solară este pretutindeni, încântarea este fără margini, prospețimea şi frumosul sunt la orice pas, fantezia înaripează gândul. Scenele religioase cu heruvimi şi serafimi dau poemelor un aer hieratic, un iz de sărbătoare.

După „legănări eterice” şi rotiri printre stele, poetul este trezit din reveria dulce a „îmbrățişării cu sublimul” de un ciocănit în poartă (desigur poarta sufletului), cu „tăiş de vreme moartă” şi tot farmecul se destramă, „se stinge-n orizont pe luciul mării”. Cocoşul cântă ivirea zorilor, mrejele nopții se risipesc, poemele epuizate se strecoară înapoi în *Foişorul din Heliopolis* lăsând cititorului „o feerie” şi un „gând uitând de sine”.

Lumină prelinsă pe marginea privirii

De numai 48 de pagini, cărticica de versuri a poetului **Mircea Andraş**, intitulată ***Violet,*** recent apărută în cadrul frumoasei colecții a Editurii Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, este o culegere de poezii de dragoste cu pretenții de haiku-uri.

Poetul pleacă, trăgând după el linia orizontului, într-o călătorie, în care nu încape decât el singur, pe drumul bătătorit de urmele care nu duc nicăieri, dezbrăcat de „ziua de ieri” şi prelungindu-şi viața cu o secundă, secundă prin care trece eternitatea. Sărutul său a înmugurit în sânul de fecioară. în partea nevăzută a zilei se plimbă în „sănii trase de vânt” prin „tăcerea albă” a pârtiei de vise. „Lumina prelinsă pe marginea privirii” scoate la iveală păianjenii ce țes uitări în „templul gândurilor”; malul şi valul se împletesc, iar farul cheamă depărtările.

Iubita este invocată să-şi pună orizontul „streaşină la ochi” şi să păşească încotro bate inima, însemnând şi numerotând fiecare clipă, până acolo unde umbrele lor se suprapun strivind tăcerea. Divizat în ecouri, cu privirile şi gândurile împărțite, el aşteaptă ca ea să țâşnească din mijlocul apelor ca o ultimă corabie cu „arome de nelinişti” şi să-l întregească.

Timpul îmbătrânit începe vânătoarea, urmele paşilor strivesc florile, trăznetul ucide bradul, vântul cântă la orga salcâmilor, iar el, poetul, încercând să şteargă numele iubit, se pregăteşte să plătească intrarea în toamnă. Sub cerul înalt, pe cărările adânci, undeva uitat în „noaptea cu mesteceni albi”, descoperă misterul violetului, ce se află în captivitatea unei petale împreună cu „albul acela nefiresc”.

Ieşire la cer

Apărută „dintr-un capriciu”, cu o bucurie ce îşi are esenţele într-o „muzică proprie”, cartea de versuri ***Sărbătoare cu viespi*** (Editura Fundaţiei „Constantin Brâncuşi”, Târgu-Jiu, 1997) a poetului **Alex Gregora** este o confruntare neîntreruptă a sensurilor divine.

În dimineţile cu lumină înaltă, din sărbătorile cu viespi, adâncit în crini ca „liniştea-n cămaşă de copil”, când zăpada zeilor sângerează în cer prefigurând o scriere a frigurilor, poetul vine la „fixarea chipurilor” şi se minunează. Noaptea, „cu toată lumina adunată la un loc” în rotundul lunii, îngăduie ieşirea la cer şi cunoaşterea pe dinăuntru cu îmbrăţişări, din afara lipsei numelui!

Călătoria poetului, cu sufletul cuprins de o „fericire nespusă”, în „purpura florilor de primăvară”, se dovedeşte a fi o aducere aminte pe care o regăseşte în „întoarcerea plecărilor” până la „semnul tăcerii” să-şi afle strânsoarea coroanei.

În prelungirea rugăciunilor de seară, când fiara însetată smulge izvorul, CÂND „altarul cu flori deasupra de rouă/ străpunge cerul pe ambele feţe”, iar vipera sprijină tăişul valului cu şuierătura, liniile vremii, venite dinăuntrul unui deal, se amestecă şi, precum o „lungă îngenunchere”, se rânduiesc să deschidă bolta frunţii până la infern.

Cu „adâncul cercului” în palmă, ca o formă de cercetare, în casa văzduhului, sub sălcii plângătoare, unde se ating viorile, iar seara descrie „deosebire de lumină”, poetul bea „adiere vesperală” şi cântă cu „slovă de trandafir”. Simte cum se adânceşte într-o „fântână de stele căzătoare” privindu-şi viaţa în copita unui cal alb ce se pierde în „depărtarea soarelui” căutând înapoi timpul; apoi „vâslind cu spicele” înalţă „pânzeturi de rouă”, „numere armonice” şi „forme tăiate” în necuprindere spre o „fereastră de pace”.

„Chipul din oglindă”

Apărut la Editura Fundației Culturale „Ion D. Sîrbu”, în anul 1997, romanul ***Chipul din oglindă*** , operă a scriitorului **Al. Florin Țene**, se compune din două „caiete” și este o privire în oglindă a realităților pe care le traversează individul în descrierea traiectoriei sale de la sat către oraș.

Personajul principal, Ion Netea, un tânăr ce părăsește mediul rural, ca mulți alții, pentru a-și împlini destinul în atmosfera orașului, lecturează ceea ce autorul Constantin Ene scrie despre el și uneori rămâne surprins cum acesta anticipează unele evenimente și fapte din viața lui. De fapt autorul descrie dezrădăcinarea omului de la țară, nevoit să ia drumul orașului, spre șantier. El trăiește o dublă viață: se adaptează condițiilor orașului (primește garsonieră, își cumpără Dacia) dar ține și de casa părintească pe care o vizitează regulat.

Romanul dezvăluie un spațiu al reflexivității. Naratorul își vede mereu copilăria ca-ntr-o oglindă, prin întoarcerile sale repetate la mătușa Frusina, în satul natal, și la mormântul mamei, de-al cărei îndemn, de-a învăța carte, își aduce aminte.

Imaginea oglinzii sparte, prevestitoare de rău, îl urmărește pe erou: Ion Netea „se uită în oglinda veche și afumată. își văzu chipul deformat și prelung. O înșfăcă cu furie, aruncând-o în mijlocul ogrăzii. Trecu pe lângă cioburile ei care zăceau în noroi. Chipul lui i se păru că rămăsese acolo, deformat și spart în zeci de cioburi murdare” (p.19). Aceste cioburi se adună și constituie drumul parcurs de erou, care culminează cu asistarea (în urma unui accident de muncă) la propria-i înmormântare. Fiind în spital, în locul lui fusese trimis acasă un altul pe care familia îl înmormântase. La vederea lui, toți rămân înmărmuriți. Această „moarte” are totuși un efect benefic: reîntoarcerea acasă, după multe rătăciri, și împlinirea familiei atât de mult dorită de părinți.

Traiectoriile celor doi - erou și autor - se intersectează întâmplător prin reîntoarcerea în satul copilăriei și prin regăsirea pe un șantier - unul ca maistru, celălalt ca ziarist.

Sinteză monografică şi critică

Volumul *„Cenaclul epigramiştilor olteni şi revista «Cugetul» de-a lungul timpului (2008-2018)”*, al scriitorului **Andrei Potcoavă**, apărut la Editura Grafix Craiova, în anul 2019, constituie un omagiu pentru profesoara Monica Aurora Potcoavă (soția autorului), personalitate marcantă a învățământului românesc.

În cele 416 pagini, format A4, ale volumului, autorul defineşte epigrama, ca specie literară, şi încearcă să-i stabilească poziționarea în literatura română, realizează o istorie romanțată a epigramei şi a publicațiilor care au găzduit-o, totodată referindu-se la dezvoltarea presei şi tipăriturilor în Oltenia, aduce în atenție realizări epigramatice care definesc epigrama, vorbeşte despre şcoala românească de epigramă, pornind de la concluzia că, în societate, simțul umorului constituie una dintre cele mai importante arme, şi, de asemenea, scrie despre cenaclurile literare şi epigramişti.

Convins că epigrama este un produs al oamenilor cu o anumită elevație şi că de-a lungul secolelor a devenit un joc al minții, ce scoate în evidență eleganța spiritului satiric al gândirii, Andrei Potcoavă aduce în atenție personalități, care rămân în istoria epigramisticii: Socrate, Platon, Marțial, Richelieu, J. J. Rousseau, Alexis Piron, Voltaire, Lessing, Bernard Shaw, Ibsen, Mark Twain etc.

În mod deosebit, autorul se ocupă de realizatorii de literatură umoristică din Craiova în secolul al XIX-lea: Nicolae Orăşeanu (1833-1890), Mihail Străjan (1841-1918), Nicolae Burlănescu Alin (1869-1912), de realizatorii de literatură umoristică din Craiova în prima jumătate a secolului al XX-lea Ion C. Popescu Polyclet (1883-1962), C.S. Nicolăescu-Plopşor (1900-1968), F. Lobodă (1898-1980), Nicolae Cruceru (1893-1972), de realizatorii de literatură umoristică din Craiova în a doua jumătate a secolului al XX-lea şi începutul secolului al XXI-lea Ştefan Bossun (1907-1993), Valentin Bleoancă, Barbu Morcovescu-Barmo (1916-2006), Gheorghe Dragu (1919-2003), Petre

Gigea Gorun, Nicu Vintilă, Mircea Ursei, Janet Nică, Laurian Ionică, Valentin Smarand Popescu (1928-2011), D. F. Ionescu Ghindeni (1921-1989), Miltiade Ionescu (1920-2011), Ştefan Marinescu (1929-2016), Nicolae Paul Mihail Nicomah (1923-2013), Ştefan Ardeleanu, George Geafir, Marius Goge, George Ceauşu, Sorin George Vidoe, Ion Văleanu Vâlceanu, Gabriel Bratu, Lucian Bulătan (1956-2014), Ion Pătraşcu (1921-2015), Dumitru Botar, Potcoavă Andrei, Ion Drăgoianu, Ana (Any) Drăgoianu, Constantina Cristina Drăgoianu, Nicolae Dragoş, Cornelia Georgescu, Elena Buțu, Nicolae Maroga Enceanu, Radu Alexandru, Petre Ion Florea Vasilescu (Pif), Marius Robu, Vasile Vulpaşu.

În continuare sunt descrise activitățile desfăşurate în cadrul Cenaclului epigramiştilor olteni, întâlnirile periodice ale membrilor cenaclului, redactarea şi editarea revistei „Cugetul”, vizite ale unor oaspeți de pretutindeni la revista „Cugetul”, noi apariții editoriale şi publicistice ale epigramiştilor olteni etc.

În ultima parte a cărții sunt redate recenzii de carte şi articole ale autorului publicate în paginile revistei „Cugetul”: *Petre Gigea Gorun - Printre epigramiştii olteni, Nelu Vasile - Inteligenti pauca verba, Miltiade Ionescu - La ceas aniversar, Nicolae Cruceru - Un epigramist pe nedrept uitat, Alexandru Ioan Cuza - Onoare şi demnitate în conducerea statului român, Lucian Bulătan - Un grafician între epigramişti, Conexiuni epigramatice Craiova - Montreal, In memoriam Bulătan - Zbor spre infinit, Nicolae Maroga Enceanu - Zguduieli umoristice - epigrame, aforisme, reflexii, Janet Nică - Un juvete printre peşti, Ioan Pena - un scriitor uitat, Petre Ion Florin Vasilescu - Un sportiv între epigramişti.*

Volumul „Cenaclul epigramiştilor olteni şi revista «Cugetul» de-a lungul timpului (2008-2018)”, al scriitorului Andrei Potcoavă, este o carte-document de certă valoare, care nu ar trebui să lipsească din nicio bibliotecă publică.

De profesie inginer chimist, Andrei Potcoavă a intrat la facultate fără concurs pe baza *diplomei de merit* conferită de Liceul „Traian” din Tr. Severin. A lucrat în industria de chimie şi petrol timp de 40 de ani.

În legislatura 1992-1996 a fost senator în Parlamentul României unde, începând cu toamna anului 1993, a îndeplinit funcția de vice-

preşedinte al Comisiei de privatizare a Senatului.

Jurnalist talentat, a publicat în diverse reviste şi ziare din țară. Activitatea sa jurnalistică şi filatelică a fost recompensată cu numeroase premii şi distincții, printre care Insigna de aur a Asociației filatelice Române (1998) şi a Federației Filatelice Poloneze (1997).

Activitatea sa literară este recunoscută şi apreciată prin cele şase volume de filatelie şi literatură, ce însumează mii de pagini, publicate până în prezent.

Doina Drăguț

RISIPITE... şi adunate într-un op valoros

*„**Risipite**”*, vol. II (editura Grafix, Craiova, 2017), de **Andrei Potcoavă**, este o culegere de eseuri, recenzii, prezentări de carte şi diverse materiale tematice apărute, de-a lungul timpului, în ziare şi reviste locale sau internaționale, cum ar fi: *Rațiunea, Cugetul, Oltenia eroică, Constelații diamantine, bservatorul* din Toronto (Canada), *Nucu oltenesc* etc.

Cartea (358 p., format A4) se compune din şase capitole, ce cuprind articole din domeniul istoriei, literaturii, graficii, epigramei, filateliei, aviaticii, şi se deschide cu un cuvânt al autorului (de profesie inginer chimist, dar care a ocupat funcții de conducere şi răspundere, pornind de la director de instituție până la senator în Parlamentul României), în care explică de ce şi despre ce scrie.

Capitolul I (*Eseuri*) începe cu o prezentare în manieră proprie a portretului domnitorului Alexandru Ioan Cuza şi a perioadei, în care, cu onoare şi demnitate, şi-a exercitat atribuțiunile în conducerea statului român. Mai departe, autorul prezintă un remember al familiei Potcoavă (toamna benefică... toamna malefică), apoi vorbeşte despre inginerul Gh. Zarioiu, despre viața şi traiectoria acestuia de la soldat la general, şi încheie acest capitol cu o lucrare emoționantă, în care descrie letargia vorbirii - ca pradă a vieții umane.

În capitolul al II-lea (*Recenzii*), aşa cum este de aşteptat, după denumirea capitolului, autorul face o prezentare succintă şi unele aprecieri critice ale unor opere literare şi ştiințifice, cum ar fi: *„22 Iulie 1593, zi istorică pentru români”*, de Ion M. Ungureanu; *„Luptele de la Robăneşti”*, de gen. (r) Dumitru Băluță; *„Dosarele comunismului: Drama ofițerilor români”*, de Georgică Bercea-Florea, Ion Anton Datcu; *„Memorii pentru cei de mâine, amintiri din vremea celor de ieri”*, de Constantin Argetoianu („cel mai de seamă memorialist şi cronicar al vieții politice româneşti interbelice”); *„Călătorii în centrul gândirii”*, de Alexandru Vlad Ciurea; *„Drum închis”* şi *„Eilat, ultimul*

popas”, de Florin Vasile Bratu; *„Dulceața trădării”*, de Ion Anton Datcu; *„Stanca în Calea Lactee”*, de Cornelia Stăncuț Georgescu; *„Între vis și realitate”*, de Ion Bold; *„Întâlnirea de la casa morarului”* și *„Îngerii de la casa morarului”*, de Ion R. Popa; *„Scrijelite temelii de mileniu”*, *„Polemica pământului care suferă”* și *„Drumul morții”*, de Nicolae Maroga Enceanu; *„Eu însumi printre cuvinte (exerciții de rostire poetică)*, de Ștefan Tunsoiu; *„Clipe irosite, Marea nedumerire, Nobila renunțare”*, de Elena Buțu.

Capitolul III (*Prefețe de carte*) cuprinde prefețe făcute de autor la cărțile scriitorilor: Monica Albu Potcoavă, Ion Vâlceanu Văleanu, Elena Buțu, Aurel Matara.

În *„Aviația și slujitorii ei”* (capitolul IV), Andrei Potcoavă scrie, foarte documentat, despre evoluția aeronauticii pe plan mondial, despre realizările aviatorilor români Traian Vuia, Aurel Vlaicu, Henri Coandă, în ceea ce privește construcția și pilotarea aparatelor de zbor, despre sistemul de decorații ce se conferă aviatorilor care se disting prin merite deosebite în serviciul țării, despre ordinele și medaliile ce se acordă militarilor cu diverse ocazii. Un articol aparte este cel despre Ion N. Romanescu, descendent al unei familii boierești din Oltenia, precursor al aviației, martir al luptei pentru libertate, primul planorist amator, erou al primului război mondial, căzut pentru libertatea Franței. Un alt articol este despre George Valentin Bibescu, urmaș al familiei boierilor români Bibescu, precursor al aeronauticii, primul pilot român brevetat de Aeroclubul Franței, promotor al aviației sportive, întemeietor și organizator al Ligii Naționale Aeronautice, președinte al Federației Internaționale Aeronautice (1930-1941).

Andrei Potcoavă își continuă capitolul cu scrieri despre căpitanul aviator Vasile Niculescu, pilotul Marii Uniri din 1918, cel care a realizat zborul Bacău-Blaj și retur, în preajma evenimentelor ce au premers actului Unirii Transilvaniei cu Țara Românească; despre căpitanul aviator Tudor Andrei, erou al celui de-al doilea război mondial.

Un alt capitol (cel de-al V-lea) este *„Epigrama și realizatorii ei”*. Aici sunt antologați epigramiștii: Niculae Cruceru (un epigramist pe nedrept uitat), Ion Pena (cel mai bun epigramist teleormănean, un scriitor uitat), Lucian Bulătan (un grafician între epigramiști), Janet Nică (un juvete între pești), Ion Petre Vasilescu (un oltean... spre lună),

Nicolae Maroga Enceanu (zguduieli umoristice).

Opul se încheie cu capitolul *„Filatelia în varii ipostaze”*, unde autorul face o incursiune în istoria şi evoluția filateliei, un domeniu considerat hobby, care are ca obiect colecționarea şi studierea elementelor filatelico-poştale (mărci poştale, colițe, francaturi poştale, obliterări speciale etc.), ce constituie un mijloc la îndemâna fiecăruia pentru îmbogățirea bagajului de cunoştințe cu elemente de cunoaştere a culturii popoarelor din toată lumea, a faunei şi florei, a ecosistemelor existente pe glob, reprezentând totodată un instrument cu însemnat potențial educațional.

„NONPOEMS” – simboluri nelămurite

Matematicianul şi scriitorul **Florentin Smarandache** a emigrat din România pe timpul totalitarismului comunist şi s-a stabilit în S.U.A., pentru a trăi şi pentru a crea în libertate.

El scrie o poezie a paradoxului şi este, aşa cum o spune el însuşi, înainte de a fi poet, un anti-poet sau un non-poet.

Cartea lui, ***NONPOEMS*** (U.S.A., 1992), este accesibilă oricărui cititor din oricare țară (deci nu necesită cunoştințe de limbă), prin asta având şi un caracter de universalitate.

Scrierile lui nu sunt închise în nişte forme particulare, n-au reguli literare, mai mult, ele nu au nici măcar cuvinte, ci numai semne şi simboluri grafice. El are pentru cititor un respect aparte şi-i lasă un mare grad de libertate de a citi şi interpreta poemele conform stării lui sufleteşti, conform educației literare prin care se defineşte într-un anumit moment.

Găsim în carte speculații tentante, invenții plauzibile, viziuni admirabile, sentimente ce închid în ele o viață întreagă de solitudine şi de protest. Simboluri nelămurite, subțiate până la străveziu, înțelesuri esoterice, ezitări şi îndoieli, susținute de informul şi de vidul ce planează în jurul autorului stau captive înlăuntrul volumului ca un finit ce înglobează în sine elemente ale infinitului.

Întâlnim, de asemenea, printre altele, absurdul, meditația, introspecția, transcendentalul, universalitatea, absolutul, perfecțiunea, eternitatea, infinitul, spiritul, timpul, spațiul - aşa cum ni le imaginăm fiecare şi aşa cum le simțim prin trăirile noastre interioare şi exterioare raportate la un punct de referință ce se găseşte în noi înşine.

„Invitație la vis”

*„**Invitație la vis**”*, cartea de debut a **Mădălinei Maroga**, așa cum spune și titlul, ne invită la vis, la o întoarcere în lumea feerică a copilăriei, la o izolare în plină agitație, la romantism, la o evadare din existență spre o altă lume, aceea a bucuriilor și lucrurilor frumoase.

Iată că, așa cum scrie criticul literar Ovidiu Ghidirmic, pe coperta a IV-a, Mădălina Maroga, în plină epocă a internetului, *„ne face, în acest volum, un permanent îndemn la visare, ceea ce ne arată că nevoia de vis și de poezie nu dispare niciodată, nici chiar în lumea noastră modernă, dominată de scientism și tehnicism”*.

Poeta pornește de la imagini reale și, conform spuselor poetului suprarealist André Breton care socotește că artistul în momentul creației trebuie să se concentreze atât de mult, încât în mintea lui să se aprindă o scânteie (să se producă un șoc) care să-l ajute să născocească lucruri cu totul noi, ea, poeta, depășește realitatea, se duce cu gândul la tot ce este cunoscut în timp și spațiu, înlătură elementele contradictorii și întrevede viitorul sau își imaginează un altfel de trecut.

Încercând să exploreze subconștientul și să expună într-o lumină nouă cele mai adânci cute ale sufletului, găsind raporturi între lucruri fără controlul rațiunii și al logicii obișnuite (ex. „amestec timpurile cu gândurile”), poeta reușește să impresioneze, să captiveze, dar să se și detașeze *(„poți să mă privești în oglindă,/ iubește-mă acolo...”* din poezia *„Dialog nocturn”*).

Distincția între vis și realitate o regăsim formulată la Aristotel: *„În timpul veghii, oamenii au o lume comună; dormind, fiecare are o lume proprie”*. Mădălina Maroga are o lume a ei, în care fantezia dă frâu liber imaginației, ea trăiește bucuria descoperirii unor aspecte care scapă observației curente, ea cultivă insolitul, neprevăzutul, straniul.

„Jumătate vidros”

Pentru că a rămas multă vreme singur cu pietrele, pentru că are o țară, pentru că primește vești de la prieteni, pentru că a fost iubit, pentru că a iubit, pentru că viața a mers alături de moarte; iată motivele care l-au făcut pe **Mircea Liviu Goga** să se aplece asupra mesei de scris și să scoată la iveală cartea de versuri *„**Jumătate vidros**”*, carte ce poartă sigla Editurii MJM (Craiova, 1999).

Pe copertele cărții, așa cum ne spune autorul, se află inserat un fragment dintr-un cântec mortuar numit *„Zorile”*, cu o grafică originală. Cele patru cicluri ce compun cartea sunt: *„Țara de sus”*, care cuprinde 11 poeme, *„Fisura mentalului”*, cu 23 de poeme, *„Țara de jos”*, cu 14 poeme și *„Cuvânt neamintit”*, cu 7 poeme grafice care reprezintă desene de pe pereții unor peșteri din Europa, mixate de autorul volumului.

Ca orice copil răsfățat, autorul crede că el este punctul fix și în jurul lui gravitează totul: *„Universul creşte şi cugetă”;* pentru că are insomnii sau pentru că doarme ziua nu realizează „simetria” noaptezi. Adus de mare la țărm sau poate venit la țărm să plece pe mare - aici este nehotărârea copilului care nu știe ce vrea - autorul, trecut de pragul naivității, simte că va pierde „jucăriile” dragi („lumina a încărunțit”), iar creşterea sa „ca o margine de lume” înseamnă deschiderea unui cerc în care viețuiește o lume străină lui. Aici este purtat spre imaginea narcisistă: *„Mă trezeam uneori/ Ca să mă veghez”;* iar reperul, care era el însuși în copilărie, devine acum putere: *„În afara mea totul părând de prisos”*. Dragostea aduce și mai multă siguranță și mai multă încredere în forțele proprii: *„Retezam trunchiuri groase de perioade istorice,/ Făcusem o plută pe care iubeam/ Femeia străm*oşului meu”.

Trecerea timpului îl trezește pe autor din beția copilăriei și a tinereții. Îl găsim cumințit și așezat, ca tot românul, într-un apartament oarecare dintr-un bloc unde vecinii se deranjează unii pe alții, unde se

inundă unii pe alții, unde se bat cuie în pereți etc. Amintirile fericitei copilării îl năpădesc; din tablouri, părinții și bunicii îl încurajează: *„Nu te întoarce!”*. Singura speranță este femeia iubită: *„Jumătate din mine e Vidros./ Jumătate cântec. Aud făpturi ne-nchipuite./ Iar tu, iubită ce ești,/ Mă-nvești să merg pe mare,/ Îmi dai toiag temeinic din alge/ Și haine de alge și zâmbet sticlos...”* (XVI). *„Timpul nu mai poate face nimic”* împotriva devenirii autorului care simte cum *„seara se lasă tot mai jos, risipindu-se/ Pe umerii mei/ Anorganici...”*.

Înțelepciunea ia locul infatuării: *„Tresare memoria,/ Vidrosul se zbate și plânge”;* drumul *„ce duce dincolo de moarte”* începe să se contureze și *„e aici tot ce cauți departe”*.

Autor, până acum, de proză SF, Mircea Liviu Goga pretinde că și poezia pe care o scrie este de această sorginte; cititorul descoperă în paginile cărții un autor în *„dulcele stil clasic”*, vorba lui Nichita Stănescu.

CARROUSEL – o carte de excepție

Mariana Zavati Gardner este poetă, prozatoare, eseistă şi traducătoare de origine română, stabilită în Anglia.

Este fiica scriitorului Constantin Zavati, colonel de infanterie (r), profesor de chimie, şi a farmacistei Iulia Bucur. Este căsătorită, în Anglia, cu John Edward Gardner.

În țară a predat engleza, la Iaşi şi Bacău, iar în Anglia predă engleza, germana, spaniola şi italiana la licee din comitatele Essex şi Norfolk.

Mariana Zavati Gardner şi-a început activitatea literară în perioada studenției, la Iaşi, prin anii ’70, în paginile revistei de cultură „Alma Mater/Dialog”.

Este specialistă în filologie. Ca profesoară titulară în România şi Anglia, a predat limbile engleză, germană, franceză, italiană, spaniolă şi latină la nivel liceal şi universitar.

A publicat volumele de versuri:*Whispers* (2 ediții), Poetry Books UK 1998, *The Journey,* Poetry Books UK 1999, *Watermarks,* Poetry Books UK 2000, *Poezii,* Caietele Cenaclului George Bacovia, coordonator prof. univ. dr. Constantin I. Bucur, Germania 2000, 2001, 2002, 2004, *Travellers/ Călători*, Criterion Publishing USA 2001, *The Spinning Top: Snapshot Poems*, Poetry Books UK 2001, *Pilgrims/ Pelerini,* Editura Napoca Star RO 2002, *The Remains of the Dream Catcher*, Poetry Books UK 2002, *Bequests/ Moşteniri*, Editura Etnograph RO 2003, *Seasons*, Poetry Books UK 2003, *Sketches,* Poetry Books UK 2005, *Şoapte,* Editura Fides RO 2005, *The Remains of Julia May’s Dreams*, Poetry Books UK 2008, 2009, *Vise la minut*, Editura Contrafort RO 2008,*Poems,* traducere în limba engleză de Mariana Zavati Gardner şi Ina Teodora Stan, *Oglinda cu vise,* Editura Contrafort RO 2012, *Lada de zestre: Vise la minut/ Vise de acasă* - OPERA OMNIA, Editura TipoMoldova RO 2013, *Baga-telle,* Editura Ateneul Scriitorilor RO 2014, *Absolutul, un alt vis,* Editura Singur

2015, *Oglinda cu vise/ Le miroir aux reves*, traducere în limba franceză de Mariana Zavati Gardner şi Elisabeta Bogătan, Editions Poetes â vos plumes, Paris 2016.

Versurile i-au fost incluse în 162 de antologii de poezie în UK, USA, Germania, Italia şi România.

A publicat trei romane în limba engleză: *Miss Mariana in Black and White*, Daily Mail Publishers UK 2006; *The Christmas Orange*, Book Deal/ www.penpress.co.uk 2007, *The Colonel's Love Letters*.

A publicat trei volume de proză scurtă în limba română: *Bacău-London, înainte şi-napoi*, Editura Sitech, RO 2010, 2012 (2 ediții); *Bilet dus-întors* - OPERA OMNIA, Editura TipoMoldova, RO 2013; *Indiscreții*, Editura Singur, RO 2015.

Proza i-a fost inclusă în 32 de colecții de proză scurtă în UK, Germania şi România.

A primit numeroase premii române, americane şi britanice pentru poezie.

Mariana Zavati Gardner este membră a The Royal Society of Literature UK; a Academiei Româno-Americană de Arte şi Ştiințe, USA/Canada; a LiterArt XXI/ The International Association of Romanian Writers and Artists, USA; a Societăților: The Poetry Society UK; The Poetry Society of the Open University UK; The National Geographic Society USA; Societatea Scriitorilor Ardeleni „Costache Negri"; a Uniunii Scriitorilor din România; a Ligii Scrie-itorilor Români.

Mariana Zavati Gardner figurează în mai multe dicționare biografice din Marea Britanie şi România.

Volumul de versuri „***Carrousel***", apărut la editura Singur, în 2017, cuprinde poezii în limbile română, engleză, franceză, germană, italiană, spaniolă, greacă şi rusă.

Stilul liric al Marianei Zavati Gardner este profund marcat de accente postmoderniste.

În discursul său, poeta are o sensibilitate de o naturalețe cu totul şi cu totul aparte. Are o imaginație bogată, o mare capacitate de a realiza asociații de idei şi o surprinzătoare realizare de metafore originale.

Chiar titlul volumului, „Carrousel", ne sugerează că e vorba de o joacă/ dans/ învârtire până la consumarea energiei şi eliberare a sinelui, cu naivitate, dar şi cu inteligență.

Remarcăm, în volum, versuri ce denotă o aplecare a autoarei spre

suprarealism („o cioară se face umbră pe perete”), versuri postmoderniste cu iz oniric („căi bătute de fluturi, căi bătute de vise”, „valuri fără somn plutesc peste nisipuri”, „iubita mă privește indiferentă din vise celeste”) sau poezii în care oglinda proprie poartă amintiri ce o adâncesc oriunde în univers, dar sufletul rămâne perpetuu românesc.

Să mai amintim că grafica de pe coperta I este o pictură abstractă realizată de autoare.

Doina Drăguț

Vânător de frumusețe şi veselie

Volumul de poezii *„Tăceri destăinuite”*, al lui **Nicolae Maroga Enceanu**, apărut la editura Universalia din Craiova, în anul 1993, este o culegere de trăiri şi evocări a unor fapte şi împrejurări, fără a avea pretenția căutării şi descoperirii adevărului.

Poet al clipei prezente, surprinsă din goană, supus simplicității şi clarității, fără complicații şi contraste, Nicolae Maroga Enceanu ia lucrurile aşa cum sunt, nu le încearcă o interpretare proprie, nu are timp de întrebări şi răspunsuri, este observatorul care ne aduce la cunoştință aspecte ale realității cotidiene, este, aşa cum el însuşi o spune, „vânător de frumusețe şi veselie”, nu contemplator.

Cartea este structurată în două direcții: *transpunerea în limbaj poetic* a aspectelor din câmpie, din satul natal, aducând în prim plan motivul vegetației şi înfloririi; şi *simpla relatare a unei etape tulbure*, aceea a revoluției române din decembrie '89, în care e greu să discearnă sau să dea verdicte, de altfel nici nu-şi propune acest lucru.

Cântăreț al liniştii şi măreției, al întinderilor limitate doar de „bolta senină”, al germinației şi renaşterii naturii, al prosperității, ia atitudine în fața poluării prin industrializare, situându-se pe poziția de sfătuitor al regnului vegetal: „Am adormit într-o noapte/ lângă o furcă de fân/ shoptind firişoarelor rămase:/.../ Luptați-vă cu viața/ şi/ nu vă lăsați învinse/ Rădăcinile voastre încă/ sunt sănătoase..." (Peisaj bolnav).

Lecturată şi înțeleasă cu uşurință, cartea este străbătută de o linişte ce vine de la „petalele trandafirilor înfloriți”, de la „dimineți/ proaspete şi albe...”, de la „gânduri precise spre un nou orizont...”. Unele poeme înregistrează cu sensibilitate imagini şi impresii din natură, altele sunt de notație pur reportericească, întrerupte pe alocuri de aspecte lirice, ce descriu cronica fugară a evenimentelor din decembrie '89

Poet al instantaneului şi confesiunii, de o sinceritate revoltătoare şi o mare îndrăzneală, dar cu o lirică personală şi trăsături specifice, Nicolae Maroga Enceanu rămâne, în spațiul poeziei, o speranță înzestrată cu însăşi lumina creației.

Antologia epigramei românești

După volumul *„Cenaclul Epigramiştilor Olteni şi revista Cugetul de-a lungul timpului (2008-2018) - Sinteză monografică critică”*, apărut în 2019, **Andrei Potcoavă** ne surprinde, anul acesta, cu volumul II, intitulat ***„Revista Cugetul - o antologie a epigramei româneşti”***, apărut de curând la editura craioveană Sitech.

Epigramiştii, indiferent de profesia lor, sunt dotați cu spirit critic şi abilitate în observarea şi „incriminarea metehnelor” din comportamentul unor persoane sau a unor situații anormale. Autorul a pornit la drum parcurgând cu atenție filele celor 40 de reviste („volumaşe”), numite „Cugetul”, publicații ale filialei craiovene a Uniunii Epigramiştilor din România (UER).

În primul capitol, *„Epigrama ca specie literară”*, autorul defineşte noțiunea de epigramă, în urma consultării unei extinse bibliografii, şi ajunge la concluzia că statutul literar al epigramei este atestat de toate dicționarele (generale sau de termeni literari) ori de sintezele teoretice şi literare, cu alte cuvinte, epigrama este încadrată ca producție literară, specie a genului satiric, unde lirismul şi satiricul se îmbină armonios şi, conform Dicționarului universal al limbii române, este „o poezie scurtă, cu caracter satiric, care se termină de obicei printr-o ironie”.

După ce face un scurt istoric al epigramei în cultura română, enumerând diverşi scriitori şi părerile lor despre epigramă, autorul se ocupă, în capitolul al II-lea, de o istorie romanțată a epigramei şi a publicațiilor care au găzduit-o, în arealul oltean, cu precădere în Craiova. Printre numeroşii oameni de cultură ai Craiovei, îl evocă şi pe profesorul Ion Pătraşcu, care, în microeseul „Presa umoristică şi epigramatică în Craiova în trecut” precizează: „Firea poporului român este dintotdeauna înclinată spre glumă şi ironie, însuşiri care provin din înțelepciunea şi optimismul său nativ (...). În acest context psihic popular se înscriu şi numeroasele ziare şi reviste craiovene, care, de-

a lungul anilor, pe teme variate şi cu intenţii diferite au cultivat umorul sănătos, cu toată multitudinea sa de aspecte etice şi estetice."

În capitolul următor, al III-lea, şi ultimul, Andrei Potcoavă purcede la studierea colecției revistei „Cugetul" (40 de „volumaşe") a filialei Craiova a UER.

Aici sunt enumerați toți cei care au publicat în aceste reviste (cu scurte repere biografice şi citate abundente din articolele lor ori grupaje întregi de epigrame, inclusiv premii obținute la concursuri, „dueluri" epigramatice, participarea lor la şedințele cenaclului craiovean şi la festivaluri ale epigramei).

Prin acest volum, Andrei Potcoavă dovedeşte că în România există o „artă a epigramei", care, din antichitate, de la vechii greci, „nu mai înfloreşte nicăieri în lume" (acest citat aparține filosofului german Hermann Keyserling, referitor la „epigrama la români").

Mai trebuie spus că Andrei Potcoavă este un filatelist recunoscut pe plan internațional, cu activitate filatelică prodigioasă, care, prin exponatele sale, în majoritate având tematică referitoare la elemente ale culturii româneşti, este un ambasador al poporului român, activitatea sa fiind recunoscută şi recompensată cu numeroase medalii şi diplome. Este, totodată, un fin jurnalist cu o cultură rafinată şi cunoştințe în diverse domenii - politică (a fost senator în Parlamentul României), literatură, artă, ştiință etc.

Volumul *„Revista Cugetul - o antologie a epigramei româneşti"*, al scriitorului Andrei Potcoavă, este o carte document de certă valoare culturală.

Cuvântul – esență miraculoasă

Lecturând volumul de poezii *„Sfere de fosfor”* al poetului **Ion Tobă**, apărut la editura „Gorjeanul” din Târgu-Jiu, în anul 1993, m-am lăsat plimbată, la braț cu îngerii, dincolo de lumea aceasta, prin sfere ireale, trecând printr-o succesiune de sentimente și stări orânduite după modelul piramidei.

În luptă mereu cu verbul și cuvântul, și însetat de absolut, ca o lumină ce-și caută ochiul în care să se reflecte, poetul este obsedat de ideea identității; el nu-și găsește locul pe pământ și de aceea se vede zburând sus de tot, agățat de un înger, „cu un braț înlănțuindu-i brâul”, până la izbirea de „țipătul cuvântului”. Purtat de propriul său timp, „... timp rotitor în'năuntrul/ unei spire...” (însumi de fum), prin sferele de fosfor ale Universului, copleșit de întrebări existențiale umbrite de misterul devenirii, deviat spre partea ireală a concretului abstractizat, asemeni alchimiștilor de odinioară, el caută Cuvântul de esență miraculoasă: „...Cioplesc/ tot ce cade umbră Luminii./ Cioplesc și șlefuiesc,/ cioplesc și șlefuiesc,/ doar-doar putea-voi/ Chipul Cuvântului” (În etern de prezent).

Înclinat spre filozofie, poetul își caută repere în logica aristotelică și în idealismul transcendental al lui Kant. Insuficient lui însuși, tinzând spre o cuprindere a Universului, văzut nu ca un tot unitar, ci ca o sumă de entități, individualizat, dar regăsindu-se în tot ce îl înconjoară, convertind eliberarea în cuvânt, el se apropie de Nichita Stănescu.

La Ion Tobă, timpul conține o singură dimensiune, aceea care, luând forma unei spire, se înalță și îl înalță, totodată, până la dorința supremă de a se hrăni cu lumină, în schimb spațiul este vast, nemărginit, unde spiritul rătăcește nestingherit: „Apoi, tot colindând/ a dat de o grădină/ cu totul și cu totul de fosfor” (Taina sferelor de fosfor).

Fiind la început de drum și fascinat de lirica rezolvării neliniștilor filozofiei prin știință a lui Nichita Stănescu, Ion Tobă își croiește o cale specifică, încercând o individualizare prin descoperirea stării de permanență a Cuvântului.

Casa fără uşi

Editată în condiții parcimonioase, cartea de poeme *„Casa fără uşi”* a **Mihaelei Kelemen**. ne aduce în actualitate o autoare ce încearcă, reuşind în mică măsură, cu ajutorul simbolurilor matematice, să însufleţească stările emoționale şi să le ridice la nivelul formelor poetice. Aproape fiecare vers conține o idee. astfel că, citită, o poezie pare o însuşire de idei. Elementele matematice apar din abundență, limite cu limite şi limite fără limite, margini la care se ajunge haotic, echilibru pe care îl gândeşte după ce a căzut, experimente făcute pe ea însăşi, sentimente dez-ordonate pentru că „lipseşte regizorul./ care să le pună vreo ordine”.

Mihaela Kelemen se joacă adesea cu termenii care nu-i sunt destul de familiari sau încearcă să explice lucruri care sunt deja cunoscute şi devin, astfel, banale. Autoarea are mereu prezent în minte principiul contrariilor, are „întotdeauna ceea ce-i lipseşte”; asemeni unui iepure care, proverbial prin fugă, îşi refuză fuga, ea este înfrântă de prea multă putere sau, deşi în faţa ei nu este nici un obstacol, ea refuză să înainteze. Poeta însăşi, este „o casă fără uşi”, adică un interior în care ideile, odată intrate, „cresc şi se frâng”, fără posibilitatea de comunicare cu exteriorul.

Mihaela Kelemen se află în căutarea unei note personale, a unui stil propriu, prin care să-şi pună în valoare ideile riguros manifestate prin termeni ai disciplinelor exacte.

Blesteme

Apărută la editura „Spirit românesc” din Craiova, în anul 1994, cartea de debut a lui **Nicolae Bălaşa**, intitulată sugestiv *„Blesteme”*, este un roman psihologic, în care autorul surprinde, din interior, transformările satului românesc până la degradare. Încă de la începutul cărții se anunță starea gravă spre care este împinsă lumea, îndeosebi lumea rurală: „Soarele părea să lumineze o altă lume ale cărei visuri aveau să fie pe sfârşite”.

Dincolo de prezentarea satului, la modul geografic, Nicolae Bălaşa încearcă şi reuşeşte în mare măsură să surprindă mentalitatea țăranului, pentru că el însuşi a trăit momentele tragice din perioada colectivizării şi a cunoscut îndeaproape viața oamenilor. Nicolae Bălaşa nu se apleacă spre sufletul țăranului pentru a-l înțelege, pentru că nu are nevoie, el însuşi fiind „țăran”; construieşte totul din interior, extinzându-şi cercul până la cuprinderea totală a spiritului rural într-un moment al existenței lui. Diferitele ipostaze prin care trece satul, şi o dată cu el țăranul, sunt surprinse şi prezentate cu multă pricepere. Având ca model pe marii romancieri Liviu Rebreanu şi Marin Preda, Nicolae Bălaşa încearcă să-şi creeze un personaj nemuritor, care traversează întreaga carte şi în jurul căruia gravitează acțiunea.

Expresie a țăranului umilit, personajul lui Nicolae Bălaşa, din disperare, migrează spre o altă zonă, aceea a oraşului, în căutarea liniştii sufleteşti şi a unui trai decent în contextul unei munci cinstite şi onorată cuviincios. Dar se înşeală amarnic, liniştea odată pierdută nu o mai regăseşte, peregrinând continuu între sat şi oraş, purtând cu el un destin comun miilor de țărani români dezrădăcinați şi adânciți într-o tragedie, tragedia întregii țări.

„Şi totuşi, sfârşitul fără de sfârşit se sfârşeşte”, ne spune Nicolae Bălaşa în finalul romanului, întrezărind zorii unei noi ere.

Papagalii sau Monumentul prostiei

Apărut în anul 1994 (Ed. Meridian - Ed. Spirit românesc), volumul de schițe umoristice *„Papagalii sau monumentul prostiei”* de **George Geafir** este o analiză lucidă şi o descriere satirică a perioadei postrevoluționare.

Sensibil şi rafinat, cu un umor subțire şi de calitate, autorul pătrunde în diverse medii sociale şi scoate în relief minciuna, incompetența, impostura, lăcomia, fățărnicia, prostia, cameleonismul, lichelismul, demagogia, corupția. Cu o ironie fină sunt stigmatizate aspecte la adresa statului (numit „fantoma” şi care, .denumit, pe rând, sclavagist, feudal, capitalist, socialist, are acelaşi rol, acela de „a .suge sângele” victimei sigure care este omul cinstit, muncitor), stat care se autodefineşte ca „Principiu Atotstăpânitor” (‚Eu vă ocrotesc, eu vă zdrobesc, eu vă folosesc. Am la dispoziție un întreg aparat birocratic şi militar: finanțe, armată, poliție, justiție”); la adresa guvernanților („papagalii ăia de la putere”); la adresa parlamentarilor; la adresa democrației originale etc.

George Geafir surprinde foarte bine fenomenul de intoxicare ideologică prin denaturarea realității din statele capitaliste; „Trebuie să se ştie că animalul nu va fi niciodată cu adevărat liber, doar nu cumva după moarte. E o iluzie că în junglă, el ar fi liber. În junglă îl pasc primejdiile la tot pasul. Aici în grădina zoologică, animalele se pot manifesta nestingherite. „pot să urle, pot să ragă, pot să behăie cât vor”.

În concepția autorului, lumea este întoarsă cu josul în sus, astfel că omul normal, chiar cu acel risc de a părea nebun, trebuie să meargă în mâini ca saltimbancii pentru a vedea lucrurile în aşa-zisa lor normalitate, fiind greu de stabilit până unde se întinde normalul şi de unde începe anormalul.

Scrierile lui George Geafir reuşesc să iasă din tiparele satirice, prin abordarea unor situații sociale polivalente, din perspectiva absurdului şi cu prezența fantasticului şi a psihologiei abisale, iar satira

este îndreptată atât împotriva puterii de azi, a puterii de ieri cât şi a celei de mâine.

Cartea se intitulează sugestiv *„Papagalii sau monumentul prostiei”* pentru că numai prostia este în stare să-şi ridice un monument (spre propria-i cinstire), pe care apoi să-l contemple, numai prostia este capabilă să se perpetueze „papagaliceşte”.

„Meditații” lirice

După volumele: „Atac de cord” (proză scurtă, 1984), „Trecutele iubiri” (proză scurtă, 1988), „Păcate amestecate” (epigrame, 1991), scriitorul **Ştefan Marinescu** este prezent în librării cu cartea de versuri „***Meditații***”, apărută la editura „Cadran”, în anul 1995.

Volumul de versuri este o culegere de „meditații” lirice cu iz religios din care răzbat umanismul şi o tristeţe profundă. Neputincios şi umil în faţa destinului, Ştefan Marinescu, medic de profesie, trăieşte într-o grijă permanentă până la „insomnie” şi se dedică desfăşurării operei sale (pacientul) care, din păcate, este „pieritoare”, îi lipseşte „eternul”. Prin specificul meseriei se pune mereu în slujba celorlalţi şi în ceea ce priveşte creaţia literară: „Poetul solitar la masă/ Trudeşte, scrie, meditează,/ îşi simte semenii în casă,/ îi vede, pentru ei creează”.

În concepția autorului, ființa, ca element al universului, este cuprinsă într-o celulă cu statut unitar - familia - şi de aceea cea care rămâne în urmă, cea care supraviețuieşte celeilalte se simte „stingheră” şi trăieşte un imens „chin”, moartea nefiind eşec sau deziluzie ci mai degrabă o eliberare de sine.

Sincer şi tulburător, de o mare sensibilitate, „primenit la trup şi gând”, poet al lucrurilor mărunte, fragile (libelulă, aripă, petală etc.), dar şi al celor sfinte, măreţe (frunte aureolată, biserică, iubire etc.), Ştefan Marinescu dovedeşte şi în acest spaţiu al literaturii (poezia) un real talent, o forţă de exteriorizare a sentimentelor proprii şi arta de a-l captiva pe cititor şi a-l face să mediteze asupra destinului său.

Cartea, structurată în două părți: „Trup şi spirit” şi „Stanțe”, lecturată seara, după terminarea activităților cotidiene, în compania unei muzici, îți transmite o liniște supremă, te transfigurează într-o ființă cu armonii multiple, te înalță într-o puritate fără seamăn, te face să te simți eliberat şi proiectat într-o lumină nouă (alb-aurie), un timp de esență spirituală.

Cocheta pasăre din ochi

Cu o libertate deplină a limbajului, într-o dezinvoltură savant-ludică, prin îmbinări neașteptate de imagini, jocuri de cuvinte, asociații surprinzătoare, dând uneori impresia de teribilism, poetul **Janet Nică**, în recenta sa carte de versuri „***Cocheta pasare din ochi***" apărută la editura ANTEU, din Craiova, reușește să creeze un univers aparte, un spațiu în care se mișcă, într-o puritate a trăirilor, cu o grațioasă sinceritate. Eliberat de orice tradiție și cuprins de voluptatea în care răsar metafore cochete sau de farmecul sclipirii asociației metaforice, poetul își dorește, și reușește, o evadare din locurile comune, fără a se produce dezrădăcinarea. Într-un timp efemer, care devine timp istoric, și într-o mirare pură, nostalgic și rustic, el cochetează armonios cu elemente ale clasicismului, se lasă dominat de factori emoționali ce primează în romantism și, prin respingerea tradiției și academismului, se înscrie într-o formulă estetică a modernismului.

Într-o „tăcere rodnică", în care se produce o revărsare de candoare, poetul e un „biet zugrav" pe care-1 vindecă „o ciutură de rouă" în țara „de sub tâmplă". În spațiul rural - zonă a inefabilului și a purității sufleteşti – „se-aud grădini căzând pe gânduri" (p. 11) și parcă „ninge-n minus" un întuneric dens. „Doldora" de „clorofilă", suav și delicat, ce poate fi ucis doar cu „umbra unei palme", poetul de la țară (care este Janet Nică) stă de „veghe între muguri", „pingelește vechi figuri de stil" și este cu „luna de pe cer contemporan".

Poeziile cuprinse în volum sunt concepute în două cicluri, intercalate după o logică originală ce dau senzația de alternanță între interiorizare și exuberanță: unele se intitulează pur .și simplu „Angobă" și poartă între ele o prospețime a ideii transfigurate, o contopire sau o alunecare din care rămâne esențialul ca vocație poetică; iar altele sunt îndemnuri de a citi poemele și apoi de continuare a activității cotidiene.

În „Psihologia artei", Henri Delacroix spunea: „Creăm pentru a ne completa. Opera este o iradiere necesară, existând întotdeauna îm-

preună cu artistul. Artistul este opera însăşi; iar opera este întotdeauna abundență, plenitudine, exces şi revărsare. Artistul este spiritul care construieşte opera construindu-se pe sine însuşi, realizând propria sa armonie şi propria sa unitate".

Prin această a doua carte de versuri, Janet Nică, neobosit călător în timp şi spațiu, pentru a dobândi nemurirea, ne face să credem că sub pana lui noroiul devine artă.

Avatarurile semivocalei

Volumul ***Avatarurile semivocalei***, de **Ion Zbârcot**, apărut, în 1998, la editura „Amphora”, se compune din trei părți: *Rondeluri*, *Rescrieri* şi *Epigrame*.

Ne vom referi, aici, doar la prima parte, intitulată *Rondeluri*.

Conform titlurilor, poeziile ar trebui să păstreze forma fixă cu 13 versuri dispuse în trei strofe, în care primul vers este identic cu al şaptelea şi al treisprezecelea, iar al doilea cu al patrulea şi cu ultimul vers. Ion Zbârcot nu respectă, în totalitate, acest principiu, inventând rondeluri în care versul al doilea, al patrulea şi ultimul nu sunt identice.

Această specie a poeziei lirice, adică rondelul, a fost cultivată în Franța, la mijlocul secolului al XIX-lea, de către parnasieni. În literatura română a scris rondeluri, printre alții, Al. Macedonski.

În opinia autorului, viața este o semivocală „ce nu îşi are rostul firesc în alfabet”; este ambiguă, „între abstract şi concret”, „când iute, când domoală” asemeni semivocalei care este „un sunet intermediar între vocală şi consoană, cu însuşiri comune amândurora” (după fr. semivoyelle, DEX, pag. 850).

Conjuncția „deci” este asemuită cu un virus ce „străbate vorbirea”. Mulți vorbitori se poticnesc în acest cuvânt (*Rondelul decitei*); migrația între „sînt” şi „sunt” este ca o rătăcire pe „drumul dintre linişte şi vânt” (*Rondelul verbului „a fi”*); din împreunarea între stiloul negru (mire) cu hârtia albă (mireasă) rezultă copii mulatri (*Rondelul concordiei*), ziua „trudită de noaptea purtată în spate” îşi „şterge de neguri secundele” (*Rondelul semifinal*).

În *Rondelul pluralului*, poetul face un interesant joc de cuvinte: „rondeluri superbe se taie-n rondele de vers”; rondelele „se aşează pe coale sau coli”; „gazelurile se-avântă, cu pas de gazele”; „de la poale de munți până la poli”; „niveluri probează cu nivele; ferite de boale,

sărind peste boli”; „luptăm la creneluri, veghem la crenele”; mergem pe la „școale și școli”; „ne-odihnim în rasteluri –rastele”.

Cu *Rondelul final*, care e „sabie-n teacă”, Ion Zbârcot îşi încheie ciclul de Rondeluri ca o „amiază ce urcă spre seară”,convins că drumul „spre vers e o scară”.

Partea a doua a cărții intitulată *Rescrieri* conține parodii (după M. Sorescu, după V. Alecsandri etc.).

Cea de-a treia (şi ultima) parte are în structura sa, aşa cum spune şi titlul, epigrame.

Clavecin pe apa vremii

După volumele de versuri „Fiul soarelui” (1975) și „Mai mult de cît cuprinde ochiul” (1988), Virgil Dumitrescu reintră în viața literară cu cartea ***Iulie patru*** (Ed. Aius, 1998). De fapt, revine în atenția criticii şi a publicului iubitor de poezie, pentru că el este mereu prezent în lumea literară prin natura profesiei sale, fiind un ziarist harnic şi sârguincios la „Cuvîntul Libertății”.

Spațiul predilect al poetului este acela al câmpiei, în care vede umbra întâmplării; semnul trecerii este ca o dezlipire de lume, iar lumina se pierde în somnul ierbii. Stând la gurile fluviului i se pare că se revarsă el însuşi, „clavecin pe apa vremii” ce mângâie „şi ploi şi vânt”. Deşi ochiul îi alunecă suprarealist, el percepe, cu o sensibilitate lirică personală imagini nostalgice („ziua mi-o trăgeam pe seceri şi pe coasă”, pag. 31) care se confruntă permanent cu impresia de călător, ce se depărtează de propria cădere, cu pasul pe o „scară de vânt”. Timpul nu este măsurat cu ceasul, ci într-un mod arhaic, cu ciutura fântânii destrămată în ore; trecerea anotimpurilor este o migrare „în unghi de păsări”; câmpia se odihneşte în palmele țăranului; de doruri cade frunza; numai gândul poetului se atinge de un nor şi numai el (poetul) ştie cât de grea este desprinderea: „eu ştiu cât de greu se pleacă din mine”.

Ultramodernismul este o poveste în care „oraşul respiră egal”, totul fiind distant şi rece: „fluturi de sticlă: cu aripi de sticlă, cu/ trupuri de sticlă/ sub o uriaşă cupolă de sticlă/ în care vibra muzica sferelor/ la fiecare impuls de cadran” (*Ploaia de sticlă*). Nostalgia este atât de mare că se preferă frângerea „pe din două”: o jumătate purificată „pe prispa casei” cu un strop de rouă şi ceala1tă jumătate, cu „palma răsucită către zbor”, să prindă şi să „desprindă/ norii, vânturile, furtunile”.

Volumul de versuri *Iulie patru* este străbătut de o melancolie şi o notă permanentă de peisaj retrospectiv reliefând adâncimile trăirii lirice ale poetului.

Dorința de a sta în lumină

„Celor ce-au vrut/ să mă piardă,/ din infinita iubire/ aceste nesperate/ clipe” - aşa începe placheta de versuri *„**Iarba iubirii**”*, apărută la editura Anotimp, din Slatina, şi semnată de **Marinela Preoteasa**.

Încă de la început, autoarea ni se înfățișează plină de dragoste şi iubire; sentimente ce le revarsă, frenetic şi potopitor, pretutindeni. Are o dorință tulburătoare de a sta în lumină, se vrea printre florile de câmp, printre păsări, înconjurată de un aer vesel, înmiresmat, avidă de dragoste umană, şi, aşa cum spune în *„Descântec cu busuioc”*, este *„un blestem ca trupurile/ să-şi simtă zilnic depărtarea”*, îşi vede împlinirea numai în lumină, în lumina aceea înaltă din puterea zilei, pentru care nutreşte o aspirație profundă. Eclipsa solară este o primejdie, e clar că nu-i place întunericul, şi cu un „gest repetitiv” dă „la o parte noaptea”, iar dacă totuşi nu poate face acest lucru, în disperare, se produce miracolul ca luna să-i întindă o rază, ca un braț, şi o liniştește.

Adesea poemele sunt confesiuni spontane, într-o gamă variată de trăiri, emoții, sentimente, amintiri cu întoarceri la natură, la locurile natale. De o sinceritate dezolantă şi o dragoste nedisimulată pentru semeni, Marinela Preoteasa se lasă furată de cântecul ciocârliei ce vestește o zi fericită, de privighetorile ce se lasă numărate, de freamătul frunzelor, de adierea vântului, de prospețimea şi frăgezimea firelor de iarbă.

Uneori, autoarea se simte obosită şi deziluzionată în fața răutăților şi nedreptăților, este doar o graniță între zile, şi îşi alină durerea cu amintirea „mângâierilor albe”; se abate, fie şi pentru o clipă, de la drumul luminos pentru a privi cum cerul se rostogolește sau cum zarea este cuprinsă într-un cerc fix. Alteori, se vrea „o pasăre galbenă”, care să treacă pe lângă moarte, dar fără s-o atingă, cu gândul de a dobândi imunitate, şi un zbor tainic „spre universuri paralele”.

În unele poeme, pământul se îndurerează de lumină, poeta iese

din „strânsoarea clipei”, purtată de dorul dragostei, se simte cu aripile tăiate, despărțită de lume printr-un „drum neştiut”, pierdută printre lucruri, depăşită de curgerea timpului, într-o lumină de culoare albă, printr-un câmp de iarbă roşie, câmpul iubirii.

Marinela Preoteasa încă nu s-a regăsit; ea se caută mereu, atât printre lucruri mici, neînsemnate, cât şi printre lucruri grave, durabile, accesibile doar celor înzestrați.

Oricum, poezia Marinelei Preoteasa este convingătoare, autentică, originală şi lirică, cu sensibile vibrații şi aduce în lumină o poetă cu un timbru personal, cu o personalitate distinctă.

Doina Drăguț

Plecarea în Literatură

După volumele *„Semănătorul de limite”* (poezii, Ed. Litera, Buc., 1981), *„Cocheta pasăre din ochi”* (poezii, Ed. Anteu, Craiova, 1995), *„Testamentul vesel”* (poezii, Ed. Cugetarea Tigero, Craiova, 1997), *„Shinto - calea zeilor”* (haiku-uri, Ed. Sitech, Craiova, 1998), *„Crily - floare de lotus”* (haiku-uri, Ed. Sitech, Craiova, 2000), *„Cuvintelnic aproape rebel”* (dicționar umoristic, Ed. MJM, Craiova, 2001), *„Făt-Frumos din lacrimă de paradox”* (eseuri, Ed. MJM, Craiova, 2004) și *„Năstruşnicitelnic”* (paradoxuri umoristice, Ed. MJM, Craiova, 2007), scriitorul **Janet Nică** vine în vitrina cu cărți a Literaturii cu o nouă apariție editorială: ***„Baladă cu mioriță”*** (Ed. Alma, Craiova, 2010).

Volumul debutează cu o parte (introducere în stil janetian) paradoxistă, intitulată *„Despre mine-le din mine”*. Dacă am face abstracție de cratimă, am înțelege, tot în stil paradoxist, că Janet este compus din mai multe mine - de cărbune, de fier, de aur, de uraniu etc. Iar el este „foarte singur” (căci aici e arta!), „dureros de singur”, „multiplu de singur”, el „nu comunică”, ci „se comunică” pe el însuşi, el este mereu în „dilemă”, dar se salvează printr-o altă „dilemă”, el evoluează (prin puterea gândului) „de la zgomot la liniște” și „de la urlet la tăcere”.

În concepția lui Janet, oamenii (artiştii, în general) se leagă prin „dezlegare” (independență, deschiderea orizontului de înțelegere, acceptare, nonconformism etc.) şi „se apropie prin distanță” (telepatic).

Mai spune Janet că „numai întorcându-ne spatele ne vom vedea cu adevărat”; cu alte cuvinte, pe un prieten îl cunoşti cu adevărat numai dacă te confrunți cu el, sau, conform demersului în spirit socratian („Cunoaşte-te pe tine însuți”), trebuie să te cunoşti pe tine mai întâi şi apoi să-i judeci pe alții, sau, în alt sens, te cunoşti (te vezi) pe tine însuți, numai dacă eşti pus în situații extreme sau dacă ai posibilitatea de a alege binele de rău, iar problema cunoaşterii nu este un lucru tocmai uşor. În finalul acestei prime părți, Janet Nică ne avertizează şi ne îndeamnă totodată (semnul exclamării) că „Numai

singuri vom fi împreună!".

Partea a doua a tomului *(„Baladă cu miorițe"*) - esența - este formată dintr-un poem (genial), alcătuit din 38 de strofe. Grafica, în concepția pictorului Florin Măceşanu, este de o mare sensibilitate, iar tabloul tipăriturii se completează prin intuiția tehnoredactorului de la editura Alma, Doru Şania, care pune în valoare creația poetului prin încadrarea paginilor în motive filigranate.

Pe coperta a IV-a, prof. dr. Marian Barbu face o succintă, dar relevantă, descriere a cărții: „Chemările metricii mioritice fac deliciul unei superbe balade - de departe o ars poetica - în care autorul, ca odinioară eroii din basme, îşi părăseşte masă şi casă, copii şi nevastă, pentru a se muta în Literatură. Cultura profesorului de la Dunăre filtrează ca într-un vitraliu o dramă existențială, care are ca ideal nemurirea în lumea cuvintelor."

Poemul lui Janet Nică este o îmbinare între legendele cu eroi plecați pe alte tărâmuri pentru a învinge balauri sau pentru a salva ilene-cosânzene şi celebra baladă a mioriței. De fapt, eroul (care este Janet Nică) pleacă de pe tărâmul nostru, al muritorilor, nu pentru a învinge sau a salva pe cineva, ci pentru a se salva pe sine de sine însuşi sau, mai exact, pentru a-şi învinge condiția lui de muritor.

„Drama existențială" a poetului are ca „ideal" plecarea în Tărâmul Literaturii: „un tărâm cu totu-aparte,/ sferă fără de fisură!".

În marea lui dragoste pentru Literatură, Janet Nică asociază această frumoasă disciplină umanistă cu perfecțiunea din matematică - Sfera, care este mulțimea punctelor din spațiu egal depărtate față de un punct fix. Dar, constatăm că Janet nu vrea să fie un punct oarecare de pe suprafața sferei, ci chiar centrul ei (ce dacă e „sferă fără de fisură", găseşte el o cale de pătrundere!), punctul fix în jurul căruia să graviteze ceilalți aştri din literatură.

Parcurgând etapele unei balade, observăm că locul dramei este satul natal, mai exact casa părintească, de unde vrea să plece eroul, iar „miorițele" (tata, mama, copiii - cei „doi muguri" - şi „frumoasa preamuiere") îl imploră, pe rând, fiecare în felul său. Părinții încearcă să-l înduplece să nu plece (teama de necunoscut, de înstrăinare, de rătăcire), soția îl ceartă că vrea s-o părăsească, iar copiii, entuziasmați şi dornici de aventură, exclamă: „tati, ia-ne şi pe noi, acolo!". Timpul în care se desfăşoară acțiunea nu este indicat, dar intuim că este unul în

care eroul a ajuns la maturitate - „crin tomnatic”, cu „cărări pe chip”.

În finalul poemului, eroul îşi linişteşte „miorițele”, că dacă va ajunge acolo unde şi-a propus, locul îngropării sale fizice va fi în veşnicia locului naşterii: „Şi, de-o fi şi-o fi să fie/ să ajung nemuritor,/ vă promit: cu bucurie/ voi veni la voi să... mor!”.

Traiectoria parcursului eroului din realitatea imediată, care întruchipează un ideal uman, prin univers, este circulară - sfârşitul este în acelaşi loc cu începutul. Calm, echilibrat şi curajos, fidel față de sine şi de lumea exterioară, cu un caracter bazat pe conştiința unei superiorități, eroul, prin dezvoltarea elementului pur spiritual şi printr-o transfigurare a realității, urmărind o profundă idee filosofică (a devenirii), nu comite gratuități, ci face totul cu un scop.

Cu un talent de a versifica remarcabil, îmbinând armonios elementele lirice, epice şi dramatice, folosind metafore sublime într-o narațiune rectilinie, Janet Nică face din „balada” sa un poem tulburător.

Umbră arcuită în spirală

*„**Întâlnire în alb**”*, cartea de debut a poetei **Daniela Luca**, este structurată în trei secțiuni: *Atelier de femeie, Oră de santal* şi *Umbra umbrelor*.

Daniela Luca (Ela, cum îi spun colegii) aduce, în universul poeziilor sale, o vibrație autentică, o trăire sufletească aparte, o originalitate a discursului liric încercuit într-un intimitism romanțios. Versurile sale, străbătute de un feminism grațios, un sunet pur şi o expresivitate tulburătoare, ascund un climat liric de o reală prospețime.

Pentru întrebările fundamentale ale existenței, poeta are mai multe răspunsuri, lăsându-ne posibilitatea de a alege între sentimentul misterului şi al absolutului, aducându-ne aminte că adevărul e relativ, ireversibil e timpul, iar universul se află în noi şi nu în afara noastră. Privirea este mereu dispusă să vadă prea sus sau prea în adânc, niciodată la înălțimea realului, gândirea labirintică creează noi forme din alte forme, simțurile rătăcesc în ubicuitate pe o hartă a sufletului. Iubirea este o *„cuprindere între nopți”* (în rest *„e doar atingere”* mărginită de păsări), este o trecere a bărbatului, care ia diverse forme - de la vegetal la astral - prin sinele poetei: *„bărbatul meu timp îmi numără din-spre păsări zbaterile/ îmi spune să-i țin inima în acordul ceasurilor/ şi mă lasă aşteptând întunericul singură/ ştie că nu cunosc temerea nici depărtarea/ îmi simte pereții albi şi muchia aceea a singurătății/ în care nu mă tai niciodată prea adânc/ îmi ia pe brațe diminețile/ şi mă îmbracă cu prima răsărire a lunii/ nu ştiu cum să îi vorbesc spre înțelesul iubirii/ fiecare cuvânt are porți şi fiecare poartă are o altă cale/ şi ochii lui văd fără a mă privi/ şi mâinile lui nu mă ating decât în lumină”*. Despărțirile se fac la intersecția orelor din scuarul orologiului, cu *„umerii albiți de iubire”*, ca o pierdere într-un tot, ca o curgere a luminii în cercuri pe frunte.

Poezia Danielei Luca este o iluzie fragilă, umbră arcuită în spirală, pierdere într-o nesfârşită zăpadă, învăluire în parfumuri scumpe, inte-

rogația eului spărgându-se în pietre prețioase. Poeta stă la o masă de fildeș și scrie cu pene de păsări exotice, iubește cu o mie de chipuri și alege la întâmplare plecări dintr-o *„urmă de vânt”*. Sprijinită de o coloană, ca într-o nostalgie a infinitului, își caută o formă *„de la un capăt al vieții la celălalt”*, își caută punctul din care începe. Ca într-o întoarcere în timp, în tot atâtea feluri și într-o singurătate discretă, adeseori chipul ia conturul copilăriei în candoarea zorilor împrospătați de vise cu cai înaripați.

Neliniștile poetei, zbaterile eului, intuirea întregului pornind de la punct, cunoașterea de sine prin cunoașterea cosmosului ne duc cu gândul la Nichita Stănescu și la universul său alcătuit prin unirea entităților separate.

Din puterea suferinței

Nicolae Maroga este un scriitor autentic, valoros, prolific, prin creațiile sale literare (poezie, nuvele şi povestiri, romane sociale, istorice şi ştiințifice, epigrame, aforisme şi reflecții) şi creații jurnalistice, ca fondator şi editor de reviste şi ziare. Este activ în multe uniuni şi societăți de creație din România şi din străinătate. Este un remarcabil publicist, performanțele sale evidențiindu-se şi prin calitatea de membru titular al Uniunii Ziariştilor Profesioniști din România.

Scriitorul Nicolae Maroga este cetățean de onoare al comunei Ianca, satul natal, din Câmpia Romanațiului, din județul Olt.

În volumul de versuri *„**Semnal din Puterea Suferinței**”*, se simte o maturizare a poetului, Nicolae Maroga, folosind cuvinte specifice zonei olteneşti, cu metafore şi comparații, prin expresii populare de excepție, îmbogățind patrimoniul cultural al României.

Dacă în volumele de versuri anterioare, Nicolae Maroga era un poet al clipei prezente, surprinse din mers, supus simplității şi clarității, un poet al instantaneului şi confesiunii, de o sinceritate revoltătoare şi o mare îndrăzneală, dar cu o lirică personală şi trăsături specifice, în volumul de față ni se relevă ca un înțelept evlavios, care caută să se apropie de Dumnezeu, pentru a-i cere iertare în numele neamului său, dar şi pentru a-i cere socoteală pentru toate relele lumii („Ne-ai dat viață şi multă suferință/ Trăim şi ne dușmănim mereu (...) Mor prea devreme scriitorii țării/ Mereu oropsiți de legi, controversați (...) Nu îți cerem bogăție, crede-ne, Doamne,/ Să mai trăim în linişte şi pace (...) Doamne, opreşte porunca distrugerii vieții!”).

În spațiul mitologizant al câmpiei, devenit punct de concentrate a forțelor universale şi sistem de referință pentru Nicolae Maroga, autorul descifrează tăcerea oamenilor, aude vocea pământului, simte creşterea ierbii şi observă filmul imaginilor în mişcare, o dovadă a existențelor derulate într-o natură mioritică, şi tinde spre o transpunere a realului în legendă.

Cântăreț al liniștii și măreției spațiului rural, al întinderilor limitate doar de bolta senină, al germinației și renașterii naturii, trăind sub imperiul speranței, poetul se revoltă împotriva destinului, care este nedrept cu nepoțelul său (căruia îi dedică această carte) și cu mulți semeni deveniți pradă ai unor boli.

O mare dorință a poetului este ca moartea să fie mai indulgentă, ceea ce ne duce cu gândul la Faust al lui Goethe, care, atunci când i se relevă frumusețea muncii libere, ca încununare a eforturilor umane, imploră oprirea în loc a timpului, a clipei, și spune: *Verweile doch, du bist so schon! (O rămâi (clipă) eşti atât de frumoasă!)* Și mai îmi vin în minte versurile lui Blaga: *Opreşte, Doamne, ceasornicul cu care ne măsori destrămarea!*

Țiganii, aurul şi diamantele

«Sunt născut în Bucureşti, am urmat Şcoala Generală la Târgu Jiu, apoi Liceul de Filologie din Craiova. Tinerețea mi-am petrecut-o într-o casă de copii din Tg. Jiu, fiind bibliotecarul acestui loc nefericit timp de 6 ani. Aici mi-am descoperit o mare atracție pentru literatură şi artă. Cărțile au fost primii mei prieteni adevărați. Pasiunea mea se va transforma într-o bună zi într-un mare interes pentru bijuterii şi gemologie (studiul pietrelor prețioase). După emigrarea în Franța, am descoperit că acest domeniu este aproape inexistent în România (studiul pietrelor prețioase şi semiprețioase). Sunt stabilit în Paris de 20 de ani, unde am o familie fericită şi un magazin în care meşteşugesc şi creez bijuterii. M-aş caracteriza ca un aventurier, neobosit căutător de aur şi pietre prețioase, sunt împrăştiat peste tot, gata să urc direct spre strălucirea razelor de soare. Îmi place să colind prin pădurile răcoritoare de pin, să străbat munții şi să mă bucur de minunățiile pierdute de oamenii de altădată. Iubesc pe toți aceia care nu s-au trezit odată cu soarele, să-şi construiască o casă nouă, ca şi păsările pe care le vedeți prin copaci.» (Samson Iancu)

Scrise la Paris şi editate în România, în anul 2011 (vol. I, la Ed. Singur, Târgovişte, şi vol. II, la Ed. ZIP, Bucureşti), cele două volume ale lui **Samson Iancu**, intitulate sugestiv *„**Țiganii, aurul şi diamantele**”* descriu, dincolo de aventura unui individ plecat să-şi caute „locul”, ciudata patimă a țiganilor de a strânge aur şi a-l lăsa moştenire urmaşilor.

Primul volum are pe coperta I imaginea unei pendule - creație realizată de autor din metale şi pietre prețioase -, iar la pagina 8 găsim o dedicație emoționantă: *„..copiilor mei, cele mai scumpe diamante...”*

Volumul începe cu plecarea autorului, după evenimentele din 1989, aşa cum au făcut-o sute de mii de români, să-şi caute norocul, cu doar 11 dolari în buzunar şi cu fiul cel mic, „cât o rotiță de la ceas”, în rucsac. A trecut repede prin Ungaria, Polonia şi Germania, unde dru-

murile lui s-au intersectat cu cele ale unor cunoscuți plecați din România, a trăit în lagăre, şi-a făcut dreptate cu pumnul şi cuțitul, a cunoscut disperarea, abrutizarea, foamea, a trecut fraudulos granițe şi a ajuns în Franța, unde a reuşit să se integreze, ba chiar să deschidă un magazin de bijuterii la Paris şi să devină un expert în pietre prețioase.

Să nu credeți că eroul acestei cărți era vreun poliglot; era pur şi simplu un absolvent de liceu, dar ambiția şi curajul, instinctul lui de nomad şi mai ales caracterul său puternic l-au făcut să învingă toate obstacolele ce i-au stat în cale.

Încă de la început, cititorul este prins în mirajul evenimentelor ce se succed, într-o lume în care puterea banului este mai presus de orice, o lume în care se minte, se fură, se ucide. În universul tipic al aventurii personale, pe care eroul o trăieşte cu dezinvoltură în goana lui spre Occident, în ideea clădirii unei vieți mai bune, pentru el şi copiii lui, ceea ce până la urmă, ajutat de un destin generos, găseşte, descoperim o lume fantastică, despre care poate doar în legende am auzit.

Volumul II este scris în aceeaşi manieră ca şi primul şi este la fel de captivant, cu o structură înțesată de întâmplări şi evenimente, cu indivizi care ştiu să chefuiască, să facă dragoste oriunde şi cu oricine, să fure, să ucidă, dar să fie şi generoşi.

Se simte maturitatea autorului şi experiența în mânuirea condeiului, înțelepciunea pe care a căpătat-o, odată cu înaintarea în vârstă, dar mai ales după ce a trecut într-o altă lume - aceea a celor care nu duc grija zilei de mâine, adică a celor bogați.

Samson Iancu, fin observator şi bun narator, are puterea şi profunzimea de a analiza universul interior al diferitelor personaje ce-i populează cărțile, dar mai ales pătrunde în propria-i psihologie de viață şi scoate de acolo diamantele, pe care, cu modestie, spune că le deținem fiecare dintre noi, dar nu suntem conştienți de acest lucru.

Şamanul din Canada

George Filip este un scriitor prolific, născut poet, este spontan, îşi risipeşte talentul cu generozitate, poate să facă o poezie şi atunci când stă de vorbă cu cineva, fiind convins că „poezia pluteşte în aer, iar poetul nu are decât să o culeagă şi să o pună pe hârtie”. În poemele lui se îngrămădesc multe idei, multe metafore, adesea comunicări cu alte entități, fiind capabil de a intra în lumi superioare, toate acestea subliniind unicitatea poetică, dar are şi multe „derapări”, multe inutilități. Când „tăbărăşte” pe o coală de hârtie, o umple imediat cu gândurile-i ritmate şi rimate în versuri. Cum „timpul probabil” se „modelează după vreme”, tot aşa şi George Filip îşi răsuceşte condeiul după mersul evenimentelor.

Ca om, fiindcă nu putem să delimităm opera de autorul ei, George Filip este expansiv, gălăgios, mereu gata să explodeze la fiecare cuvânt rostit, este un bun orator, un recitator excelent, un vulcan care aruncă lavă fierbinte în jur. Are mulți prieteni, dar şi mulți duşmani. Este de o sinceritate debordantă, s-ar certa cu oricine, chiar cu Dumnezeu, pentru a i se recunoaşte dreptatea. Dar trecând dincolo de această armură, spre interior, descoperim un om delicat, un suflet animat de aspirații înalte, un caracter frumos şi nobil.

Referindu-ne la volumul *„**Şamanul**”*, apărut la Editura Destine, din Canada, în 2015 (pentru George Filip timpul se măsoară altfel), acesta conține poeme dedicate oamenilor de cultură, prietenilor, duşmanilor, rudelor şi chiar lui însuşi. Încă de la început, ne avertizează, printr-un citat din Aristotel, că „nici-o minte de calitate nu este scutită de un dram de nebunie”.

Într-un *„Poem social”* (p. 27), remarcăm un îndemn, referitor la politicieni, de o subtilă batjocură: „stânga să se mute-n dreapta, / dreapta să voteze-a stânga, / astfel țara urcă treapta”, iar la final se trage concluzia: „suntem democrați cu toții / însă au prioritate / fără derogare - hoții”.

În *„Bilanț”* (p. 28), poem dedicat „filozofului Emil Cioran”, când „toamnele ne scaldă-n vin”, poetul recurge la un interesant joc ludic de cuvinte şi imagini: „badea cântă pe tractor, / dentistul ne scoate dinții, / mamele ne nasc şi mor, / popa ne-ngroapă părinții”.

La pagina 103, în *„Patria”*, poem dedicat lui „a. păunescu”, poetul îşi cântă dorurile şi simțirile despre țara natală: „patria este o plăcintă de adevăr / patria este oceanul nostru de dor / (...) / dorul de dor este mereu patria / dorul de patrie este fără măsură / (...) / patria este acolo unde totul se fură / patria este uneori chiar şi seara pe deal / patria este un nesecat ideal / (...) / patria este cuibul lui Dumnezeu”.

Autorul îşi respectă făgăduială făcută lui însuşi, „poete, ți-am promis o carte / în care să-i înjur pe toți”, şi anume aceea de a-i admonesta pe toți cei de rea-credință, pe toți cei ce, prin comportamentul lor, au adus mari defavoruri patriei, dar, totodată, îi îndeamnă pe tineri şi pe poeți, figurile ce par a fi inocente şi cu aripile îndreptate spre o lumină a esențelor pure, să poarte în conştiința lor o dragoste ancestrală de țară şi să păstreze în inimi frumoasa povară a seminției de daci: „şi la toți pruncii gliei mele, / le-aş pune aripi - tuturor / şi o poruncă ancestrală: / de dragoste de ȚARA lor. / (...) / poeților, pe baricade, / le-aş da şi lire şi gârbaci, / cu ambele să scrie-n versuri / că suntem seminții de daci!” (*Dragă poete*, pp. 225, 226).

În momentele lui de sinceritate, George Filip recunoaşte că el niciodată nu şi-a propus să scrie, şi că, pur şi simplu, s-a pomenit scriind, încă de la o vârstă foarte fragedă jongla cu cuvintele şi le „înhăma” la rime, iar de atunci scrisul a rămas unica lui armă, iar poezia este dreptul lui la cuvânt.

Volumul *„Şamanul”* este, după spusele autorului, un „îndreptar despre cum nu trebuie scris”, în care vrea să demonstreze că „un poet lucid poate face pe tâmpitul şi că un idiot nu poate să mimeze în poet adevărat”. Fiecare poem al acestei cărți poartă o dedicație făcută, „fără preferințe preconcepute şi fără ranchiună”, anumitor „victime de diferite culori şi concepții politice”, cu care s-a încrucişat prin lunga şi întortocheata lui viață.

Pe ultima copertă a volumului este aşternut un pergament, ce adăposteşte versurile poeziei *„Testament”*, din care citäm: „(...) / mulți poeți dovedind măiestria / au săltat spre Parnas - poezia, / nu m-apuc să-i întrec tocmai eu / fiindcă ştiu - şi să-ncerc mi-ar fi greu / (...) / voi

vedea, am să-ncerc, cum-necum,/ să adun poezii de-un volum / şi-mi doresc post-mortem, aşadar, / să-mi săltați o statuie... măcar!”

George Filip este un poet înnăscut, un poet autentic, el trecând foarte uşor de la un registru la altul, de la un ton la altul, de la o culoare la alta, el fiind deopotrivă solemn, ironic, trist, îndrăgostit, răzvrătit, resemnat, în versurile lui sălăşluind o vibrație adâncă, încărcată de o personalitate puternică.

Doina Drăguț

„Zborurile prin *Constelații diamantine*” continuă

Deschise de precedentul volum *„Zboruri prin Constelații diamantine!*, editat la sfârşitul anului 2022, *„zborurile*”sunt continuate de autorul Mihai Caba, statornic colaborator al revistei de cultură universală *Constelații diamantine* apărută la Craiova în 2010, în cel de al doilea volum, având acelaşi titlu temerar, cuprinzând între coperțile sale alte 30 de noi *„traiectorii de zbor”* parcurse prin *Constelații* în ultima perioadă de doi ani şi jumătate, fiind marcată de la numărul 149 (ianuarie 2023) şi până la numărul 178 (iunie 2025)-

Mihai Caba, la fel de fascinat de viața şi parcursul cultural al marilor personalități românești, precum a fost întrevăzut în primul volum de *„zboruri*” şi în acest nou volum continuă cu o aceeaşi ardoare să caute şi să găsească, dincolo de universul înalt al creației acestora, întâmplări inedite, prietenii durabile, elucidări de date biografice aflate în suspans, cum şi multe alte aspecte edificatoare ale vieții şi posterității lor actuale, reuşind printr-o expunere accesibilă să rețină atenția şi să atragă interesul lecturii oricărui cititor..

Cum era şi normal, cartea începe cu poetul nostru național Mihai Eminescu. În eseul „Lumină lină de la Agafton”, autorul afirmă că despre Mihai Eminescu, personalitatea intrată definitiv în universalitatea culturală a lumii, „s-a tot scris şi tot se va mai scrie şi de aici încolo”, acesta fi-va mereu actual şi mereu se vor găsi exegeți care să-i găsească „noi carate de strălucire” în monumentala sa operă, tipărită sau lăsată în manuscris. Pe lângă acestea autorul mai adaugă şi religiozitatea incontestabilă a ființei şi operei eminesciene.

Referitor la Eminescu, marele istoric Nicolae Iorga consideră că este „expresia integrală a sufletului românesc”, iar Constantin Noica spunea că „Mihai Eminescu este Omul deplin al culturii românești!” George Călinescu, biograf şi critic eminescolog, afirma: „Toată arta lui Eminescu stă în a preface ideile în muzică şi în metafore, de-a dreptul, fără planuri paralele. Eminescu nu filozofează niciodată, propozițiile lui sunt viziuni.”

Tudor Arghezi - poetul „cuvintelor potrivite” şi al „florilor de mucigai” - este apreciat de George Călinescu cum nu se poate mai bine avansând ideea de mare profunzime şi vibrație poetică cu privire la „opintirea străbună a ivirii unei generații de intelectuali”. A scris, între altele, teatru, proză (notabile fiind romanele „Cimitirul Buna Vestire” şi „Ochii Maicii Domnului”), pamflete, precum şi literatură pentru copii.

Liviu Rebreanu, prozator şi dramaturg român, este unul dintre marii scriitori români ai secolului al XX-lea, căruia critica românească îi atribuie meritul de a fi întemeietorul romanului modern al literaturii române.

Lucian Blaga, poetul „corolei de minuni a lumii”, este recunoscut de către istoriografia românească de a fi fost poet, dramaturg, filozof, eseist, jurnalist, traducător, profesor universitar, academician şi diplomat român. El este considerat a fi cea mai importantă personalitate românească a primei jumătăți a secolului XX. În 1956, la inițiativa lui Mircea Eliade, a fost propus pentru premiul Nobel pentru literatură.

Cezar Bolliac, aflat între fruntaşii Revoluției de la 1848 şi a înflăcăraților luptători pentru Unirea Principatelor, este un „poet liric protestatar şi unionist”; Nicolae Gane este scriitor şi om politic, membru titular al Academiei Române; Calistrat Hogaş este un prozator cunoscut mai ales pentru talentul cu care şi-a aşternut în pagină amintirile care cuprind locuri tainice, oameni, obiceiuri şi frumuseți naturale.

Aşezându-l în rândul marilor clasici ai literaturii, istoriografia românească îi atribuie lui George Coşbuc recunoaşterea de poet, critic literar, publicist şi traducător. George Călinescu îl consideră şi „un poet mare, profund original, un vizionar al mişcărilor sufleteşti sempiterne”. Poeții Şt. O. Iosif şi Dimitrie Anghel, deşi aveau firi opuse, îi unea o trăsătură comună, aceea de a fi amândoi poeți romantici şi visători, compun şi semnează împreună, sub pseudonimul A. Mirea, lucrări proprii şi traduceri din limba franceză.

Dimitrie Cantemir, Domn al Moldovei în două rânduri, este un mare cărturar al umanismului românesc cu preocupări de enciclopedist, etnograf, geograf, filozof, istoric, lingvist, muzicolog şi compozitor, caracterizat de George Călinescu, în „Istoria...” sa, ca fiind un om superior, luminat, ambițios şi iubitor de țara sa.

Prințesa Martha Bibescu, una dintre cele mai fascinante personalități ale aristocrației interbelice româneşti şi europene, după cum a

fost apreciată de voci autorizate ale timpului său, atât în planul intern, cât şi cel extern al României, este cunoscută ca o remarcabilă romancieră, poetă, eseistă şi memorialistă, dar şi ca un om politic important.

Cu minuțiozitate este caracterizat Gheorghe Lazăr, întemeietorul învățământului în limba română din Țara Românească. Școala Ardeleană este prezentată ca avangardă a iluminismului românilor din Transilvania. Printre întemeietorii de frunte ai culturii româneşti îl găsim pe Anton Pann - compozitorul Imnului Național al României de azi -, apoi Ilarie Voronca, neobositul căutător de aur în filonul de rocă dură al Poeziei.

O contribuție însemnată adusă culturii române este cea a lui Nichifor Crainic, paradoxalul teolog, om politic, poet şi publicist, filosof şi ideolog de extremă dreaptă. La fel şi neînfrântul poet al închisorilor, Radu Gyr, cunoscut ca poet, dramaturg, eseist, traducător şi ziarist, este etichetat ca „poet al pătimirilor, poet al închisorilor, poetul care l-a adus pe Iisus în celulă, poetul legionar şi fascist, poetul antisemit, poetul condamnat la moarte".

Poeta şi prozatoarea Otilia Cazimir, supranumită poeta sufletelor simple, e cunoscută ca autoare de versuri pentru copii. Alecu Russo, al cărui nume se leagă de „Cântarea României", minunatul său poem în proză, scris inițial în franceză şi tradus în româneşte de N. Bălcescu, are o bogată operă literară ce cuprinde poezie, proză, eseistică, teatru, memorialistică şi critică literară. Scriitorul Camil Petrescu, recunoscut ca romancier, dramaturg, nuvelist şi poet, este menționat ca fiind romancierul care a pus capăt romanului tradițional, fiind inițiatorul romanului modern.

În articolul „Idei cosmogonice în opera eminesciană", este evocată fascinanta cosmogonie a operei eminesciene, bun motiv pentru pictorul Sabin Bălaşa, să-i dedice Poetului nepereche tripticul frescei de pe „Sala paşilor pierduți" a Universității ieşene, unde l-a întruchipat pe Mihai Eminescu în tânărul Luceafăr care se înalță din adâncul marii spre bolta cerească, iradiind în jur lumina sa stelară.

Un spațiu important i se acordă lui Constantin Noica, considerat drept cel mai important filosof al României secolului al XX-lea, cunoscut şi dincolo de granițele țării, un om de o vastă erudiție, care s-a dedicat unor teme cognitive, cu importante accente îndreptate spre cunoaşterea profundă a omului, a ființei sale, a culturii şi a unor teme religioase de adâncă meditație.

Panait Istrati - scriitorul autodidact la şcoala vieţii - este recunoscut de către exegeţii săi drept „prieten al visătorilor şi învinşilor”, „scriitorul care şi-a trăit toată viaţa în galop printre oameni”. Mihail Sebastian, un om de litere român, de origine evreu, care a scris romane, dramaturgie şi critică literară, a fost de asemenea activ ca publicist, ţinând printre altele şi cronică muzicală. A fost unul dintre cei mai importanţi discipoli ai filosofului Nae Ionescu. Încearcă să se confeseze narativ asupra propriei sale existenţe de evreu, realizând o reuşită descriere în „File de jurnal”.

Sub motto-ul „Eu nu urăsc viaţa, de moarte nu mi-e teamă,/ Că ea este lumină puternică şi caldă...” (Iulia Hasdeu) se desfăşoară destinul genial al fenomenalei Iulia Hasdeu şi drama vieţii ei. La doi ani ştia să vorbească în franceză, la patru ani începuse să scrie, la cinci ani începuse să compună primele sale povestiri, iar la şapte ani scrie povestiri istorice şi compune poeme, uimindu-şi părinţii şi pe apropiaţii familiei, aceştia fiind intelectuali de vază.

Prozator, regizor, scenarist de film şi jurnalist român, Emil Gârleanu este cunoscut mai ales prin volumul său „Din lumea celor care nu cuvântă”, în care a relatat întâmplări alegorice din viaţa gâzelor, păsărilor, animalelor şi plantelor. Grigore Alexandrescu este prezentat ca poet şi fabulist. Referitor la creaţia sa, Călinescu conchide: „Totuşi, aşezându-se în timpul romantic, descoperim la poet tehnica marilor solemne: instrumente muzicale, înaltul hieratism al melancoliei.” Lui Grigore Alexandrescu îi revine meritul de a fi consacrat în literatura română, ca specii literare autonome epistola, meditaţia şi satira.

Mateiu I. Caragiale, primul fiu al dramaturgului român Ion Luca Caragiale, istoric al heraldicii, poet şi scriitor român a scris cunoscutul roman „Craii de Curtea-Veche”, despre care Ion Barbu spune: „Nu cunosc alt roman autohton pe care fanii să-l ştie pe dinafară, ca pe Craii de Curtea-Veche.”

Alexandru Odobescu, fascinant scriitor romantic, arheolog şi important om politic român, este, printre altele, autorul eseului „Pseudokinegeticos”, considerat de critica literară ca fiind primul eseu din literatura română, lucrare în care se vede imensa erudiţie a autorului, gustul constant, poezia delicioasă a evocării peisajului românesc.

Considerând că volumul de faţă este o carte de o certă valoare intelectuală şi de un real folos pentru cititori, să-l felicităm pe autorul Mihai Caba, pentru reuşita *„zborurilor” sale* prin Constelaţiile dia-

mantine și să-i dorim sănătatea necesară continuării pe mai departe a acestui demers scriitoricesc închinat rememorator ilustrelor personalități românești.

De altfel, colectivul redacțional al revistei *Constelații diamantine,* profund recunoscător îndelungatei și prodigioasei colaborări publicistice cu domnul Mihai Caba, i-a acordat acestuia, sub semnul prețuirii sale, o merituoasă *Diplomă de Excelență.*

„Limba română” – valoare şi performanță

Fondată în primăvara anului 1991, la Chişinău, de un grup inimos de intelectuali moldoveni (**Ion Dumeniuk**, **Nicolae Mătcaş** şi **Alexandru Bantoş**), „***Limba Română***” - revistă de ştiinţă şi cultură, ce apare sub auspiciile Academiei Române - şi-a asumat, din start, sarcina „de a contribui la revigorarea limbii române, la repunerea în circuit a valorilor culturale româneşti interzise în Basarabia timp de o jumătate de secol”.

Revista a apărut într-un context politic şi social intern, foarte tensionat, când confruntarea dintre mişcarea de renaştere naţională a românilor basarabeni, care făceau eforturi disperate pentru a-şi redobândi identitatea naţională adevărată, şi rezistenţa totalitară a ruşilor, care doreau să menţină Basarabia în sfera de influenţă rusească, era foarte dură.

Programul revistei, elaborat de un grup redacţional elevat, pune accent pe discursul ştiinţific şi pe discursul publicistic, care presupun adevărul, argumentul, competenţa şi exigenţa. Colegiul de redacţie este alcătuit din personalităţi marcante de pe ambele maluri ale Prutului.

Cu susţinerea unor cunoscuţi şi apreciaţi oameni de ştiinţă, scrieitori, critici literari, pedagogi, ziarişti, editori din Republica Moldova, România, Ucraina, Franţa, Germania etc., revista a reuşit să creeze şi să întreţină o vie mişcare ştiinţifică, literară şi culturală. A contribuit la refacerea „vaselor comunicante dintre cele două maluri de Prut, la promovarea şi însuşirea normelor limbii române standard, la valorificarea şi reconsiderarea literaturii române postbelice, la evaluarea patrimoniului spiritual naţional ca premisă necesară pentru consolidarea unităţii de neam”.

Editarea revistei „Limba Română”, cu un program ambiţios, lansat odată cu fondarea ei, în 1991, nu a fost întreruptă, până în prezent, în pofida precarităţii condiţiilor de ordin politic şi financiar în care a fost nevoită să reziste. Prin străduania colaboratorilor şi a autorilor, publicaţia are dimensiunile valorice ale unui viu document istoric impor-

tant, pentru Basarabia, în segmentul democratizării acesteia.

Elegantă şi sobră, în format de carte, revista „Limba Română”, de un nivel calitativ înalt, excelând prin valoarea materialelor publicate, acoperă toate speciile importante ale filologiei româneşti, de la istoria limbii şi dialectologie, la gramatică, lexicologie şi teoria comunicării, până la eseuri şi cronici literare, cronici plastice, proză, poezie etc.

Numărul 1/2020 (ianuarie-martie), al revistei „Limba Română”, cu ilustrații după picturile lui Ştefan Luchian, se deschide cu articolul dlui Ioan-Aurel Pop, preşedintele Academiei Române, intitulat „Gânduri la vreme de restrişte”, din care citez: „A venit nenorocirea aceasta peste noi şi nu ştim ce să facem. Unii ne lamentăm şi ne gândim la sfârşitul lumii şi la prezicerile lui Nostradamus. Alții ne dăm viteji în vorbe şi declarăm ritos că nu ne temem de nimic, dar în adâncul nostru numai noi ştim ce este. Cei mai mulți tăcem, privim în jur şi nu ne vine să credem. (...) Criza aceasta neaşteptată ne-a învățat ce să prețuim în viață, cum să separăm valorile de nimicuri, ce mare avere este bogăția sufletească .” Dacă spațiul editorial mi-ar fi permis, aş fi redat în întregime articolul, care cuprinde în el o realitate cutremurătoare.

În revistă semnează nume sonore ale culturii: Ioan-Aurel Pop, Alexandru Bantoş, Nicolae Mătcaş, Nicolae Felecan, Ilie Constantin, Ioan C. Popa, Ana Blandiana, Mircea Druc, Anatol Petrencu, Valeriu Saharneanu, Alecu Reniță, Nicolae Negru, Ruslan Şevcenco, Ştefan Afloroaei, Ion I. Ionescu, Stelian Dumistrăcel, Anatol Eremia, Ion Țurcanu, Theodor Codreanu, Mircea Coloşenco, Ana Bantoş, Virgil Botnaru, Doina Drăguț, Antonia Sârbu, Constantin Şchiopu, Cristinel Munteanu, Sanda-Maria Ardeleanu, Dorin Cimpoeşu. Sunt abordate subiecte de istorie cu privire la numele poporului şi al limbii române; amintiri despre marea personalitate a neamului românesc Iuliu Maniu - omul fermecat de ideal -, cu prilejul comemorării a 67 de ani de la încetarea din viață, în închisoarea de la Sighet; teme de politică, cum ar fi poziția regimului comunist din România în chestiunea Basarabiei; teme privind dezinformarea, ca armă a manipulării (de pildă expansiunea limbii ruse, care duce nu doar la rusificare şi deznaționalizarea românilor basarabeni, ci la impunerea unui mod specific de gândire, de impunere a dorinței de revenire la sânul imperiului rus); subiecte referitoare la omul european (o ființă formată din contraste tari, care nu ştie ce să aleagă între felul în care se vede pe sine, felul în

care încearcă să înțeleagă lumea vieții sale sau felul în care apar pericole şi vulnerabilități); regăsirea de sine în literatura basarabeană (flux şi reflux) - o viziune panoramică asupra literaturii române contemporane din spațiul dintre Prut şi Nistru: perioada interbelică şi perioada postbelică.

De asemenea, se regăsesc articole referitoare la mari perso-nalități ale culturii româneşti: Eminescu şi gândirea filosofică - eminescologia văzută ca ştiință a culturii româneşti moderne; gânduri despre poetul-matematician Ion Barbu şi austeritatea logicii sale, jocul dintre metafora poetică şi rigiditatea matematică în crearea imaginii unor lumi probabile; Nicolae Iorga şi istoria învățământului românesc, acesta susținând cu toată autoritatea sa de patriarh al culturii româneşti necesitatea evoluției învățământului românesc; Ştefan Luchian, un mare simfonist al culorii, în fața pânzelor sale, privitorul simțindu-se prins de vraja şi farmecul ce se revarsă din ele, pierzând noțiunea timpului, emoționat sau tulburat, asemenea, preluând starea sufletească a pictorului în momentul creației; Ion Zamfirescu - scriitorul care a lăsat posterității o operă cu deschidere enciclopedică, fiind model de umanitate ce întregeşte galeria personalităților culturii româneşti.

Întrebând retoric „cât va mai dura postcomunismul?", Ana Blandiana face o retrospectivă foarte interesantă a traiectoriei poporului român după 1990: „De treizeci de ani România rătăceşte în derivă, după ce în 1989 revoluția - un spectacol politic în care majoritatea actorilor nu ştiau că sunt doar actori - le-a dat românilor rația de libertate. O rație pe care fiecare a folosit-o cum a ştiut şi care, în absența rigorilor statului de drept, riscă să se transforme într-o overdoză."

Provocările de ordin cultural, politic, social, inconsistența şi fragilitatea politicilor lingvistice din Republica Moldova au făcut ca revista „Limba Română" să apară, fără întrerupere, timp de 30 de ani, într-un tiraj care să acopere necesitățile inerente dificilului proces de redobândire şi conştientizare a identității naționale a românilor basarabeni şi de reintegrare a lor în circuitul cultural românesc şi european.

Doina Drăguț

Mirobolanta poveste a lui Gargantua

François Rabelais, scriitor şi umanist francez, poliglot, cu largă deschidere culturală, una dintre cele mai reprezentative personalități ale Renaşterii şi-a legat numele de cel al lui Gargantua. Opera sa capitală, romanele fantastice şi burleşti ***Gargantua şi Pantagruel***, reprezintă o satiră îndrăzneață la adresa scolasticii, dar şi o „încredere în esența umană, în ştiință, în viața liberă şi naturală, într-o educație care dezvoltă în mod egal facultățile intelectuale şi cele fizice.

Pe vremea regelui Arthur (rege britanic legendar, care a trăit în secolul VI d.Hr. şi care a luptat împotriva cuceritorilor anglosaxoni şi a devenit personaj central în ciclul de romane cavalereşti din secolul al XIII-lea, cunoscut sub numele de *Ciclul lui Arthur* sau *Ciclul Mesei Rotunde*), trăia un filozof, cel mai priceput om din lume în arta magiei, pe nume Merlin. Era sfătuitorul lui Arthur şi făcea o mulțime de minuni, printre care şi aceea că l-a salvat pe rege şi toată curtea sa de o boală contagioasă. Dar cea mai mare minune a fost aceea de a inventa un uriaş şi de a-1pune în slujba regelui. Pentru aceasta, a luat o fiolă mare plină cu sânge de-al lui Lancelot din Lac (care era îndrăgostit de Guinevere, soția regelui Arthur), unul dintre cavalerii *Ciclul*-ui *Mesei Rotunde*, crescut de o zână pe fundul unui lac, şi pilitură de unghii de la soția regelui Arthur şi s-a dus pe cel mai înalt munte din Răsărit. Pe o nicovală din oțel, făcută de el, groasă cât un turn, a pus un os de balenă, l-a stropit cu sânge din fiolă, şi cu ajutorul a trei ciocane uriaşe, care loveau singure nicovala cu puterea trăsnetului, l-a făcut pulbere. Din această pulbere s-a născut tatăl lui Gargantua. A făcut aceeaşi operație cu pilitura de unghii, din care a luat naştere mama lui Gargantua. După ce a terminat această lucrare, Merlin a văzut în fața sa doi uriaşi pe care i-a adormit timp de nouă zile. În acest timp, a făcut o iapă care să poată duce în spinare pe cei doi monştri, după care a distrus vraja.

Când s-au trezit, cele două creaturi au început conversația: *Ce faci, aici, Gargamela*? a întrebat uriaşul, *Te aşteptam, Grandousier*, a

răspuns ea. Merlin i-a lăsat pe cei doi cu numele pe care ei înşişi şi le dăduseră şi le-a prezis că vor avea un fiu, care va fi foarte viteaz şi că va fi sprijinul regelui Arthur.

Atunci când a venit sorocul, Gargamela a dat naştere, prin urechea stângă, unui prunc zdravăn, pe care îl purtase unsprezece luni în pântece. Imediat ce a venit pe lume, pruncul nu a plâns, ca alți copii, ci a țipat: *Dați-mi de băut! Vreau să beau! Băutură!*

La vederea copilului, tatăl său exclamă: *Ce gâtlej mare are!*, şi-l numeşte Gargantua (Garganta, în spaniolă, înseamnă gâtlej).

El va creşte ca un gigant mereu însetat şi înfometat, dornic de toate plăcerile vieții.

Din Capitolul XI al romanului *Gargantua şi Pantagruel* al lui François Rabelais aflăm despre copilăria lui Gargantua.

De la trei până la cinci ani, Gargantua a fost hrănit şi crescut cum se cuvine, după bunele îndrumări ale tatălui său, petrecându-şi timpul ca toți ceilalți copii ai țării, adică mâncând, bând şi dormind. Se bălăcea prin noroi, se mânjea pe nas, îşi zgâria obrazul, strica încălțările, căsca gura la muşte şi alerga toată ziua după fluturii din împărăția tatălui său. Făcea treaba mică pe ghete şi treaba mare în izmene; îşi ştergea nasul cu mâneca şi lăsa să-i pice mucul în ciorbă, tropăia prin toate odăile, bea dintr-un papuc şi se freca pe burtă cu un fund de paner. Îşi ascuțea dinții cu pila; îşi spăla mâinile în hârdăul cu lături; se pieptăna cu paharul; se aşeza cu fundul în două luntre; dormea pe burtă şi se învelea cu şezutul; bea sorbind din ciorbă; mânca plăcintă cu pâine; râdea muşcând şi muşca râzând; scuipa în cutia milelor; plesnea de gras ce era; se uşura împotriva vântului; se vâra în apă ca să nu-l plouă; închidea uşa în nasul oamenilor; credea că tot ce zboară se mănâncă; [...] se răstea la lighean; ținea Paştele cailor; trimitea gâştele la păscut; bătea şaua ca să priceapă iapa; punea boii în urma plugului; se lega la cap fără să-l doară; trăgea oamenii de limbă; se întindea mai mult decât îi era plapuma; punea colacul peste pupăză; avea sticleți în cap; se gâdila ca să râdă; umbla cu doi bani în trei pungi; vindea castraveți la grădinar; aştepta să-i pice mura în gură; vindea pielea ursului din pădure; îşi fura căciula singur; tocea cartea; scria cu picioarele şi iscălea cu laba gâştei; bătea câmpii şi tot el țipa; credea că vârcolacii mănâncă luna; fugea după doi iepuri şi dădea în gropi; îşi făcea gura pungă şi mulgea

capra trăsurii; împletea din coada mâței sită de mătase; căuta calul de dar la dinți; cosea nod la ață; căuta sămânță de vorbă; făcea gaură în cer şi păzea iarna să n-o mănânce lupii. Când se căina aştepta să cadă potârnichile gata fripte; postea când n-avea ce să mănânce; juca de nevoie, ca ursul, şi puțin îi păsa, ori de-i tunsă, ori de-i rasă. Ducea calul la apă în fiecare dimineață şi mânca dintr-o strachină cu câinii din curtea lui taică-său; le muşca urechile şi ei îl zgâriau pe nas; le sufla sub coadă, iar potăile îl lingeau pe buze. ştrengarul pipăia slujnicele, pe o parte şi pe alta, prin față şi pe la spate.

Dar dincolo de aceste copilării, Gargantua, acest copil uriaş, se arăta a fi plin de calități şi de vitalitate. Magistrul Thumbal Holofern, doctor în teologie, i-a predat abecedarul. Gargantua a învățat atât de bine abecedarul, încât ştia să-l spună întreg pe de rost, de la început până la sfârşit, şi de-andoaselea. A învățat apoi scrierea gotică, copiind singur toate cărțile pe care le citise.

Când copilul a împlinit şapte ani, care de acum era şi el un uriaş, cei doi, Grandousier şi Gargamela au îndreptat capul calului spre apus, aşa cum le spusese Merlin, şi s-au lăsat în voia lui spre a ajunge în Bretania, la curtea regelui Arthur.

Pe drum, Gargantua a rămas singur, deoarece părinții i-au murit din cauza căldurilor foarte mari. Disperat, el se lovea cu capul de munți, curgându-i treizeci de butoaie de sânge. Când s-a liniştit, a vizitat Parisul, unde a stârnit uluire şi groază.

În Paris, Gargantua s-a aşezat pe turnurile catedralei Notre-Dame, iar picioarele îi atârnau de acolo peste râul Sena ajungând până în piața Maubert. Apoi a tras cele două clopote, ceea ce a făcut să se adune multă lume, după care le-a luat şi le-a pus la gâtul iepei lui. Oficialitățile Parisului i-au dat *300 de boi, 300 de oi, 300 de butoaie cu vin şi 300 de cuptoare cu pâine,* în schimbul clopotelor.

Continuându-şi călătoria, Gargantua a ajuns la curtea regelui Arthur al Bretaniei. Acesta l-a primit foarte bine şi a poruncit să i se facă o ghioagă pe măsură. I-a spus că duşmanii lui, gogi şi magogi, erau foarte puternici şi erau înarmați cu pietre mari. I-a arătat un prizonier, dar Gargantua, *departe de a fi înfricoşat, l-a luat de guler şi l-a aruncat în aer atât de sus, încât a căzut după câteva ore, rupându-şi mâinile şi picioarele.* Apoi a pornit să se lupte cu duşmanii, pe care i-a îngrozit şi i-a pus pe fugă.

Întors, victorios, Gargantua a fost primit cu toate onorurile şi i s-a pregătit o masă magnifică: *jamboane de la 400 de purcei, cârnați şi caltaboşi, 50 de cazane de supă, 400 de pâini, friptură de la 200 de boi, 6 butoaie de cidru, 6 butoaie de bere, iar ca desert un butoi de mere coapte*. În timpul mesei, patru slujitori îi aruncau câte o lopată de muştar în gâtlej.

După aceea, regele a poruncit să i se facă haine pe măsură: s-au folosit *peste 800 m de pânză pentru cămaşă, peste 100 m de satin pentru haină, peste 32 m de ciucuri pentru garnitură, peste 200 m de stofă pentru pantaloni, peste 32 m de material pentru jartiere, peste 400 m de franjuri roşii şi negri pentru livrea, peste 400 m de stofă pentru mantie, peste 450 m de stofă încrețită pentru un halat de casă, 2500 de piei de vulpe pentru căptuşeala acestui halat, 55 de piei de vacă pentru pantofi.*

Echipat în acest mod, Gargantua a plecat să se lupte cu irlandezii şi olandezii. Regele Irlandei a venit cu 500 de soldați să-l atace pe Gargantua, dar acesta, când i-a văzut, a deschis gura şi i-a înghițit cu săgeți cu tot. Îngrozit de aceste lucruri, regele Irlandei a cerut o întrerupere a luptei pentru 15 zile promițând *două corăbii cu heringi proaspete, 200 de butoaie cu heringi sărate şi cu muştarul respectiv*.

Gargantua a înghițit aceste bucate şi apoi s-a culcat la marginea oraşului. Când a adormit, soldații irlandezi au încercat să-1ucidă, dar o mare parte dintre ei a căzut în gura căscată a lui Gargantua.

Când s-a trezit, Gargantua a simțit că-i este cald şi s-a dus la râu să se răcorească. În timp ce bea apă a înghițit o corabie încărcată cu praf de puşcă, pentru bătălie, şi s-a îmbolnăvit.

Atunci, Merlin a venit cu patru doctori, călătorind pe un nor. Aceştia au coborât în gâtlejul uriaşului, apoi înlăuntrul corpului lui Gargantua, ca să vadă de unde vine răul. Când au ieşit, i-au spus lui Gargantua să întoarcă fundul spre duşmani şi să deschidă gura. În acest timp i-au aruncat o căruță de chibrituri şi o torță aprinsă în gâtlej, apoi l-au pus să închidă gura. S-a auzit o bubuitură îngrozitoare, iar focul ieşit din fund a făcut praf oraşul şi împrejurimile. Regele şi soldații lui, câți au mai scăpat cu viață, au fost făcuți prizonieri, băgați de Gargantua într-o măsea cariată şi duşi la curtea regelui Arthur.

Aceasta este istoria adevărată a unuia dintre cei mai vestiți eroi ai secolului VI d.Hr.

În legătură cu moartea lui Gargantua există mai multe teorii. În apropierea orașului Aigues-Mortes se află un turn vechi căruia i se spune *Turnul lui Gargantua*; el poate fi văzut de la mare depărtare, desenat în umbra nopții. Omenii de prin împrejurimi spun că dacă cineva intră în acest turn după apusul soarelui, din înălțimi coboară un braț uriaș și-1 înhață pe temerar.

Considerații
asupra operei Doinei Drăguț

Ovidiu Ghidirmic – O poezie a cunoaşterii

Tot mai mulți poeți se recrutează, în ultima vreme, din rândul reprezentanților disciplinelor exacte sau tehnice. Să fie aceasta o caracteristică a epocii noastre, dominată de ştiință şi tehnologie, un spirit al veacului în care trăim? Se prea poate şi faptul, în sine, nu trebuie să ne mire şi nici nu trebuie privit cu suspiciune. Poezia este o dimensiune esențială a existenței, care atrage, în sfera ei, oameni de cele mai diverse preocupări şi profesii. Matematicieni, fizicieni, informaticieni scriu poezie şi încă de cea mai bună calitate. Ceea ce ne uimeşte este că, pe lângă o trăire poetică, ştiu să şi scrie, au - cu alte cuvinte - tehnică şi „scriitură", cum se spune în limbajul critic modern. Din contactul cu disciplinele exacte, poezia nu are decât de câştigat, îmbogățindu-şi şi reîmprospătându-şi limbajul.

Acesta este şi cazul **Doinei Drăguț**, matematiciană, de profesie, dar poetă autentică, de real talent, ale cărei versuri ne-au produs o plăcută surpriză, chiar o revelație. Multe din poeziile Doinei Drăguț, adunate, pentru prima oară, în acest volum, au apărut prin reviste sau au fost difuzate la Radio. Poeta este o colaboratoare asiduă în presă şi s-a făcut remarcată, fiind distinsă cu prestigioase premii la concursurile literare. Este, totodată, şi o comentatoare subtilă şi avizată a fenomenului literar actual.

Doina Drăguț scrie o poezie de cunoaştere, gnomică şi introspectivă, în care lirismul se împleteşte, în permanență, cu autoanaliza lucidă. Poetă cerebrală, Doina Drăguț îşi analizează stările sufleteşti şi - ceea ce este, cu adevărat, demn de tot interesul - gândurile. Propriul mecanism şi proces de gândire devin obiect de meditație şi reflecție lirică, într-o poezie densă şi substanțială de maximă concentrare a limbajului, pe care nu ezităm să o numim: **poezie intelectualistă**. Stările pe care le traversează poeta sunt stări de nelinişte şi îndoială. Nu există cunoaştere fără îndoială. De aceea şi volumul Doinei Drăguț se intitulează, cum nu se poate mai semnificativ:

„Ceasuri de îndoieli”! Siguranța de sine este o caracteristică a spiritelor rudimentare, refractare cunoașterii. Îndoiala metodică, teoretizată de Descartes, este apanajul spiritelor filozofice, raționaliste. Pentru poezie este recomandabilă îndoiala pascaliană, ce ține de statutul și condiția omului ca *„fragilă trestie gânditoare”*. O asemenea îndoială transpare și din poezia Doinei Drăguț.

Noutatea izbitoare a poeziei Doinei Drăguț ține de domeniul limbajului, încărcat de termeni, proveniți din disciplinele exacte, care pot fi întâlniți la fiecare pas. Poeta vorbește despre *„locul geometric”* al ființei sale, despre *„cercuri concentrice”***,** care descriu mișcarea circulară a gândirii, despre nostalgia de care se reazemă *„asimptotic”*, altfel spus, despre o nostalgie a infinitului, despre un punct de pornire, care este speranța, despre ceasuri de îndoieli, care logaritmează, în timp, iubirea ș.a.m.d.

Poezia Doinei Drăguț se definește prin rigoare, înainte de toate. O asemenea poezie ne produce un efect benefic și întremător, în contextul în care limbajul multor poeți de astăzi este lăbărțat și dezordonat, suferind de o adevărată inflație verbală.

Volumul „Ceasuri de îndoieli” impune o poetă, pe care o recomandăm cu căldură cititorilor și de care suntem convinși că se va vorbi.

(Prefață la volumul de debut *„Ceasuri de îndoieli”*)

Ovidiu Ghidirmic

Constantin Dumitrache – Poezia, ca eliberare de sine

„Multe flori sunt, dar puține *l* Rod în lume au să poarte. / Toate bat la poarta vieții / Dau se scutur multe moarte". Este aceasta și situația celui care-și pune numele pe o carte. Mulți scriu, mulți publică, dar puțini rămân. Am credința că poeta Doina Drăguț va rămâne. Prima ei carte, „Ceasuri de îndoieli", are un titlu învechit deși poezia pe care o include este modernistă, poate chiar post-modernistă.

Există, în acest volum, poeme întregi ori sintagme memorabile. Trecând peste prejudecata liricii feminine, voi consemna, în acest spațiu, câteva eșantioane pe care la citesc cu plăcere în compania unei muzici bune - de Bach, spre exemplu.

Îmi imaginez un mers neînceput (p. 7), mă separ de mine, adică mă dedublez; intru în lume, ca un profanator de splendori (p. 14); sunt, însă, atât de interiorizat, încât „toate ceasurile se adună într-un ochi" (p. 16). Asta îmi dă dreptul de a sfida legile (poeziei). Pe mine mă preocupă „echilibrul interior" și nu oricum, pentru că eul meu este o fântână; nu oricine își poate împrospăta apa, ci numai verbul.

„Plouă cu muguri" spre a alimenta „sângele trandafirilor"; iar eu, autorul, resimt o „stare de încântare" fiindcă gândurile presimt lumina. Trupul este suflet. Poezia, ca un prea-plin, este eliberare de sine, de eu; scriem, pentru că nu putem altfel, chiar dacă, uneori, cuvintele care ne stăpânesc au rezonanță de urlet de lup. Le așternem în poem ca să ne despovărăm.

Poezia este o risipă, iar „risipa" Doinei Drăguț se traduce prin ofrandă. Chiar și umbra are, în conturul ei, un relief (p. 24). Iar această umbră este poezia: în spiritul lui Platon, oamenii sunt umbre pe pereții unei peșteri. Ce este poezia, decât o umbră a limbajului comun? Dar o umbră de care trebuie să ținem seama. Umbra este, în cazul scriitorului, al artistului, Cartea; cei fericiți (hărăziți) pot spune:

Opera. Ce-ar fi o lume de oameni care şi-ar pierde umbra, precum Peter Schlemihl?

O carte de debut este, iertată fie tautologia, o carte de debut; important este ca meritele să prevaleze asupra imperfecțiunilor. În „Ceasurile de îndoieli" ale Doinei Drăguț prevalează meritele fiindcă din îndoială se naşte Ființa; şi Poezia.

Constantin Dumitrache

Constanța Buzea – Existența centrului fără margini

Mă întreb cum ar fi arătat poezia Doinei Drăguț dacă viața nu ar fi ghidat-o spre matematică și informatică ci spre filosofie, filologie. Probabil că vocabularul acum puțin glacial, detașat, ar fi răspuns altui ritm în discursul liric chiar și așa extrem de corect și bogat în armonie și îngrijire, implicând-o cu mai multă emoție în real și poate și cu acea nobilă lehamite pentru neologismul special.

Vârtejuri albe începe să fie cu adevărat abia de la versul 5 în jos:

Nu există centru fără margini/
Vise colorate/
Vrajă/
Prelungită în existență/
Decantare de imagini/
Pierdere în consistență/... /
Creştere neîncetată-n nemişcare.

Şi, cum spuneam la început, dacă viața..., poezia Doinei Drăguț ar fi pledat pentru existența centrului fără margini și a celorlalte câte le-a îngrădit în negație. Ce e minunat este că ambele variante rămân valabile, rămân în sfera poeziei.

Constanța Buzea

Constantin M. Popa – Zbaterile eului

Cu trei plachete de versuri şi două volume de eseuri, Doina Drăguț este un intelectual sensibil, inteligent şi lucid, care participă la viața timpului său cu încredere şi speranță în valoarea adevărului.

După cartea de debut, *Ceasuri de îndoieli* (1994). lirica Doinei Drăguț din *Detaşare într-un spațiu dens* (1995) şi *Spațiul din nelinişti* (1998) dezvăluie zbaterile eului care se găseşte într-o permanentă stare de tensiune, care trăieşte intens sentimentul de nelinişte şi aspirație spre o lume structurată armonic, întrezărită doar în clipe de reverie, dar care se refuză oricărei tentative de luare în posesie. Intuirea dimensiunii transcendente a realității se face prin convertirea energiilor emoționale în cerebral.

Dacă textele în proză din *Arabescuri* (1995) cristalizează o interesantă interogație existențială, divulgând propensiune, spre narațiunea-parabolă, capacitatea de a evoca destine exemplare, ştiința decupajului şi deschiderea spre semnificație apar cu pregnanță în eseurile dedicate unor mari artişti (Michelangelo, Rafael, Leonardo da Vinci, Rodin, van Gogh etc.) ce au căutat cu înfrigurare sensul împlinirii în durată, eseuri adunate în volumul *Individualitatea destinului* (1996).

Realizările editoriale de până acum, prezența Doinei Drăguț în paginile publicațiilor periodice de mare audiență definesc o personalitate de autentică înzestrare şi lasă să se bănuiască gestul configurării unui original program de creație.

Constantin M. Popa

Ovidiu Ghidirmic – Rigoare şi lirism

Remarcată, în termeni cum nu se poate mai elogioşi, de Constanța Buzea, în „România literară" (nr.19,1993), premiată la mai multe concursuri literare, colaboratoare a unor publicații, precum şi a Studioului de radio „Oltenia", Doina Drăguț, informaticiană de profesie, a confirmat, încă de la volumul de debut *Ceasuri de îndoieli* (Editura „Spirit Românesc", 1994), că este o poetă autentică, de real talent şi, nu numai atât, o scriitoare şi o eseistă de vocație, aşa cum ne-o relevă şi volumele: *Detaşare într-un spațiu dens* şi *Arabescuri*, apărute, recent, la aceeaşi editură.

Doina Drăguț este o poetă cerebrală, la care rigoarea se împleteşte, în chip admirabil, cu lirismul, într-o poezie, de cunoaştere, densă şi substanțială, de o maximă concentrare a limbajului, pe care nu ezităm să o numim: „intelectualistă", în sensul cel mai bun al termenului. Natură interiorizată, poeta îşi autoanalizează, cu maximă luciditate, nu numai stările sufleteşti, dar şi pe cele pur intelectuale, nuanțele infinitesimale ale unui întreg proces de gândire, gnoseologic. Stările pe care le traversează poeta sunt, cel mai adesea, stări de nelinişte şi îndoială. Titlul primului volum: *Ceasuri de îndoieli* este mai mult decât semnificativ, în acest sens. Noutatea izbitoare şi originalitatea frapantă a poeziei Doinei Drăguț ține, însă, de domeniul limbajului, încărcat de termeni, proveniți din disciplinele exacte. Poeta vorbeşte despre „locul geometric" al ființei, despre „cercuri concentrice", ce descriu mişcarea circulară a gândirii, despre nostalgia ce se reazemă „asimptotic", altfel spus, despre nostalgia infinitului.

Aceeaşi tonalitate generală o întâlnim şi în volumul *Detaşare într-un spațiu dens*, în care motivul predominant este cel al „cercului", lucru, de altfel, de aşteptat, de la o matematiciană, de formație.

Aproape că nu există poezie în care să nu apară acest motiv obsedant, laitmotiv pentru Doina Drăguț.

Se ştie ce importanță deosebită a acordat nu numai geometria, dar şi filosofia, cercului. În ce are mai bun şi mai valoros, poezia Doinei Drăguț este o poezie a cercului hermeneutic.

O surpriză plăcută ne oferă şi volumul de tablete, micro-eseuri şi scurte poeme în proză: *Arabescuri*, în care Doina Drăguț se dovedeşte o eseistă, la fel de promițătoare.

După o incursiune sistematică în istoria culturii şi civilizației orientale, arabe, autoarea (originară din Siliştea Crucii, județul Dolj) pune sub semnul „arabescurilor" chiar spațiul natal al câmpiei oltene.

Ovidiu Ghidirmic

Constantin Dumitrache – „Arabescuri”-le Doinei Drăguț

Citindu-i, acum câțiva ani, câteva tablete, i-am sugerat poetei Doina Drăguț să-și ia „inima-n dinți” și să abordeze și eseul pe probleme de artă. Ideea i-a surâs din moment ce a „comis” câteva texte remarcabile. Unul dintre acestea - cam lapidar, totuși - a fost consacrat fenomenului artistic al arabescurilor.

Se poate ca, după aceea, ea însăși, punându-și ordine în paginile de proză să fi fost încântată de temă, din moment ce acestea au fost adunate într-o carte, purtând chiar acest nume: *Arabescuri* (Ed. „Spirit Românesc”, Craiova, 1995).

Cartea are o structură compozită: tablete, proză scurtă, eseu. Ea trebuie citită și înțeleasă ca un jurnal de poet; un poet (poetesă) preocupat(ă) mai mult de stările de suflet decât de evenimențial. În tablete, se indignează de starea de lucruri din momentul în care le-a scris („vremuri de sfidare și umilință”). Deplânge confuzia de valori, disprețuindu-i pe oportuniști, pe cei care aleargă nesățioși după averi materiale, funcții etc.

În descendența Eclesiastului, încearcă, și ea, un „sentiment acut al deșertăciunii absolute”, fiindcă „adevărul se subțiază” și „trăim în mijlocul unei lumi ingrate”. Plecările și revenirile de la/la casa părintească sunt reconfortante. Narațiuni propriu-zise sunt două: „Nebuna” (ce amintește, cumva, de Agârbiceanu) și „Căpșunele roșii”: se simte, în ele, simpatia pentru oamenii necăjiți, compasiunea pentru destinele frânte, o anumită fraternizare cu cei umili socialmente, dar frumoși sufletește.

O scenă de mare efect, în „Nebuna”: rătăcita Ana intră în râul care i i-a luat pe cei trei fii și dă drumul, rând pe rând, câte unui fir de mac roșu. Petalele se desfac și apa se înroșește. Cei trei feciori înghițiți de apă reînvie pentru o secundă în privirea Anei. Emoționant!

Doina Drăguț

Aceste linii întortocheate ale destinului, surprinse în paginile cărții de Doina Drăguț au ceva din tehnica arabescurilor.

Poeta își caligrafiază arabescurile nu cu dalta ori cu alte instrumente, ci numai cu ce are la îndemână: cuvântul. Rezultatul este sugestia unui arabesc ce respiră, așa cum este normal, de altfel, seninătate și echilibru.

Constantin Dumitrache

Ion Prunoiu – Carte culeasă de pe lungimea de undă a postului de radio Oltenia Craiova

Criticul literar şi ziaristul de excepție Constantin Dumitrache - redactor, printre altele, şi al emisiunii „Clubul artelor” - ar avea toate motivele să se felicite. Dacă n-o face (dintr-o evidentă modestie, întâlnită doar la oamenii dotați), n-o face şi dintr-un alt motiv lesne de înțeles: Constantin Dumitrache, nu că vrea cu tot dinadinsul, ci se identifică cu ceea ce sugerează cunoscutul cântec popular „Lume, lume, soro lume”.

Emisiunea aceasta poartă genericul „Clubul artelor” aşa cum am precizat dintru început. Ei, bine, grație perseverenței redactorului emisiunii de a căuta şi promova noi talente, cu răbdare şi, dacă vreți, cu spirit pedagogic, iată că azi putem parcurge cu privirile rândurile unei cărți care, prin ea însăşi poate da conținutul integru al unei emisiuni Radio cu titlul „Clubul artelor”. Este vorba de cartea semnată DOINA DRĂGUȚ şi intitulată *„Individualitatea destinului”*, carte ivită din adunarea eseurilor transmise la Radio Craiova, sub semnătura Doinei Drăguț exact în cuprinsul emisiunii „Clubul artelor” pe parcursul multor săptămâni, luni şi ani de zile. Asupra titlului voi mai reveni la sfârşit. Important este că, mai dinainte, cunoscând-o pe Doina Drăguț din poeziile sale, cu obstinație adresându-se inițiaților, pot realiza acum cu uşurință că acele poezii au trecut prin „filtrul” unei culturi de înaltă clasă.

În ultima carte, scriitoarea Doina Drăguț îi face cititorului o demonstrație: nu oricine şi oricând poate să mai scrie astăzi ceva despre Michelangelo Buonarroti, despre Raffaelo Sanzio, despre Leonardo da Vinci, despre Auguste Rodin, Amedeo Modigliani, Vincent van Gogh fără ca de lângă aceştia (din spirit european) să-i dea la o parte pe români, cum ar fi Ştefan Luchian. Şi, totuşi, Doina Drăguț o face cu dezinvoltură, divulgându-şi lumii propriile stări de spirit în fața unor

autori deveniți de mult statui şi picturi prin valoarea a ceea ce au creat, şi care au cucerit întreaga lume şi vor dăinui prin prestigiu, apoi, prin legendă, mai mult decât durata secolelor cât le vor dăinui creațiile.

Abordând posteritatea lui Michelangelo Buonarroti şi-a pus Doina Drăguț următorul titlu: „Gloriosul solitar"; oare numai Michelangelo a fost un „Glorios solitar"? Dar face Doina Drăguț undeva o afirmație: „Fără cunoaştere nu există bucurie." Adevăr-adevărat grăit-a Doina Drăguț, însă numai din perspectiva celui care contemplă şi tocmai de aceea ne ferim de numirea chinurilor la care obligă cunoaşterea adevărului prin mijlocirea operei de artă.

Despre Rafael, Doina Drăguț scrie: „Arta lui Rafael este arta unui om mult prea fericit". Deşi eu, unul, mă îndoiesc că „chinurile facerii" (echivalente cu orice efort de creație) nu pot să nu-1 încenuşeze la chip pe om cu norul îndoielii, cu melancolia meditației şi cu oboseala muncii. Doina Drăguț are meritul că mai dă o şansă muritorului de rând, îmbiindu-1 să încerce... să mai încerce şi el.

Trecând la Leonardo da Vinci, imensitatea geniului pare că-i scapă scriitoarei Doina Drăguț, poate mai aproape de subiect este atunci când hotărăşte: „Este cea mai nobilă operă de psihologie activă din întreaga pictură (se referă la „Cina cea de taină"). În această lucrare Leonardo da Vinci dorea să reprezinte nu momentul în care Mântuitorul rupea pâinea, instituind prin aceasta taina cuminecăturii, ci momentul în care declara discipolilor: «Adevăr, adevăr zic vouă, unul dintre voi mă va vinde».

Carte de culturalizare, îmbogățită prin contribuții personale insolite, şi, în acelaşi timp, etalare a preocupărilor personale laolaltă cu zestrea de cultură, aceasta este caracteristica generală a cărții Doinei Drăguț: *«Individualitatea destinului»*.

Ca să nu uit, aşa cum promisesem la început, țin să mă pronunț şi în privința titlului cărții Doinei Drăguț. *«Individualitatea destinului?»* Nu cumva şochează? Dacă nu, deteriorează, pentru că, prin excelență destinul este individual. Este adevărat, sunt şi destine colective. Doina Drăguț ne-a propus, însă, destine individuale care, în alcătuirea unui titlu de carte sună a pleonasm.

Ion Prunoiu

George Popa – Demersul meditativ al Doinei Drăguț

Doina Drăguț - atât în poezie, precum şi în eseistica sa, cultivă o gândire de înaltă reflexivitate, într-un stil eliptic în poezie, - explicativ, cu fine interpretări hermeneutice, în scrierile de artă şi cronicile literare.

Poezia Doinei Drăguț este prin excelență o *creație și o inductoare a emoției intelectuale.* In contextul actual, când parte a liricii este supusă la diverse laxități estetice şi etice, poemele autoarei se detaşează prin puritate, noblețe şi elevație.

Demersul meditativ al Doinei Drăguț se caracterizează prin cea mai largă deschidere metafizică spre marile întrebări de întotdeauna despre ființă şi libertate spirituală. Discursul său liric desfăşoară dramatic, în notații aforistice gama întrebărilor fără răspuns, a aporiilor, a antinomiilor: ființă/ neființă, naştere/ pieire, efemer/ etern, cunoaştere/ mister, finit/ infinit, interiori-zare/ risipire în necuprins.

Pluralitatea eului, disoluția intrinsecă lucrurilor umane, amenințarea permanentă a vidului, a absenței bântuie obsedant în mare nelinişte versul liber al autoarei, suind de la sclavia lutului la eliberarea într-un dincolo absolut, în increat. Dramatismul metafizic al incertitudinilor este intens trăit, fapt uimitor pentru un matematician care lucrează cu fixități, măsuri, teoreme, demonstrații etc. Dar şi cu probabilități şi „ecuații irezolvabile" pentru care poeta are preferință: nu *„quod erat demonstrandum"*, ci *„non est demonstrandum"*.

Dispunând de o semnificativă cultură poetică, artistică şi filozofică, Doina Drăguț a putut primi cu uşurință ecouri sau corezonanțe din lirica unor poeți precum Ion Barbu, Lucian Blaga, Rainer Maria Rilke sau din experiențe inițiatice orientale, model Dao sau hinduse. În felul acesta, se poate spune fără exagerare, că Doina Drăguț şi-a construit un veritabil „sistem filozofic" poetic.

Doina Drăguț

Scriind foarte dens până la aparentă obscuritate, lectura poeziilor Doinei Drăguț poate părea dificilă. Dar la o apropiere atentă, se observă însă că fiecare poem are o logică internă, ceea ce este o mare calitate, coerență susținută de metafore subtile, deseori adevărate fulgurații intelectuale. Însă vibrante, secvențe de fior cosmic. Doina Drăguț are ceea ce s-a numit, o „inimă a intelectului".

Voce distinctă în lirica actuală, lirica Doinei Drăguț se citeşte cu încântarea minții

George Popa

Constantin Lupeanu – Note de lectură

O carte de poezie de valoare este paşaport către înalt, iar *Ochiul de lumină* de Doina Drăguț, carte publicată cu ceva timp în urmă de Editura Scrisul Românesc, este cea mai nobilă dovadă. O poezie cu totul personală, solitară în peisajul poeziei de ieri şi de azi, recomandând un poet autentic, original, care îşi croieşte calea sa proprie, în aspirație spre Calea Lactee. Este de mirare că până acum critica profesionistă, câtă mai există, nu i-a semnalat virtuțile şi nu i-a găsit locul pe care îl merită în istoria literaturii române.

Doina Drăguț scrie cel mai adesea în vers liber, cu un ritm interior anume impus pentru a evidenția ideea poetică, pentru a o potența; ea compune o poezie de introspecție, care pare încifrată la prima vedere, dar care în realitate este de un lirism autentic şi de o sensibilitate rară, definite adeseori de laconism şi de exprimare eliptică. O caracteristică de ansamblu ar fi complexitatea.

Poezie de idei, rafinată, care proclamă coexistența grațioasă a spiritului cu materia, a planurilor ceresc şi pământesc, a regnelor vegetal şi animal etc. De la început reține atenția versuri memorabile, cum ar fi: *Cerul se lasă pe cumpăna fântânii; Aud căderea unei clipe în alta; Tăcerea răsfirată-n cercuri de lumină; Trupul meu / Privire / Şi umbră / Şi lumină* şi multe altele.

Versurile Doinei Drăguț au un ritm cosmic, probabil, adesea greu de dedus, ideile nu sunt vizibile cu ochiul liber, ele nu sunt exprimate pur şi simplu, ci sunt bine strunite, obligate să se ascundă după un cuvânt, după metafore surprinzătoare, aşa cum e viața, simplă la prima vedere, însă misterioasă şi sacră. Iată că poate de aici pornind, poezia ei are o individualitate aparte şi nu are aproape nimic personal. Ea se conține pe sine în imagini, se separă de sine însăşi. Este configurată prin sufletul de forma absolutului, *timp ruinat*, scrie poeta.

Despre lirism, se pare că poeta are o concepție proprie, dispune cu siguranță de o viziune inedită. Poate că, pentru cititorul neatent,

versurile Doinei Drăguț par cumva cerebrale, prea reci, prea concentrate, pentru ceea ce se cunoaşte îndeobşte despre poezie. Totuşi, ceea ce pare încifrare sau răceală nu este decât exprimarea fluentă a unei arte poetice originale.

La o lectură atentă, preconceptele pălesc, cititorul avizat îşi dă seama că are în faţă o retrăire a vieţii la maximă intensitate, cu simţire adâncă şi intuiţie remarcabilă.

Universul poetic al Doinei Drăguţ nu este împrumutat, ea nu calcă pe clişee, nu trage cu ochiul în grădina vecinului, ea vede lumina, cea din cosmos, din văzduh, aşternută pământului, şi din fiinţa proprie. De aici universul ei original.

Poezie a autocunoaşterii. Poeme întregi ar merita citate. Redăm doar câteva titluri, semnificative şi ele: *Creştere; Mişcare către centru; Spaţiul dintre punţi; Alunecări; Evaluarea luminii*.

Iată un *Autoportret* care deschide un univers: *Ochii mei verzi / Prelungesc / Câmpia în spaţii / Tremurate.*

Ritmul interior de care aminteam se amplifică şi nu cade brusc în final, cum li se întâmplă altora frecvent. La Doina Drăguţ, finalul, încheierea unui poem, nu înseamnă închidere, ci abia de aici începe jocul secund, este deschidere spre infinit, este trambulină care te preface şi te cucereşte.

Universul propriu Doinei Drăguţ este conturat de cuvinte care revin adesea, reluate doct, amplificate, încărcate de sensuri grele, ca aripile albinelor după fecundarea florilor. Notăm câteva şi în primul rând *lumina*, care se reia obsedant: *lumina, timpul, punctul, cercul, sfera* şi altele.

Sunt secvenţe care conduc cititorul să observe nu atât sensul, cât plăcerea estetică, bucuria lecturii, care de multe ori se cere repetată, interpretată.

De aceea, cuvintele sunt alese cu grijă şi dezvăluie reflexivitate, au sens metafizic ori măcar aforistic, primesc o forţă care le dă coeziune şi fenomenalitate.

Poezia aceasta nu seamănă cu nimeni, este profund originală şi poate doar în spirit să aibă ceva macedonskian!

Şansa poeziei Doinei Drăguţ este computerizarea continuă a vieţii, conexiunile peste spaţii şi timp, ea este pe măsura unei epoci care se anunţă diferită de istoria ultimelor sute de ani şi pe care poate

o reprezintă deocamdată cel mai subtil.

Tematica, scriitura, gândirea sunt ale unei generații în curs de formare, a conexării la cosmos.

Constantin Lupeanu

George Sorescu – Doina Drăguț şi lumea simbolurilor

Ca poetă, Doina Drăguț (specialist în matematică-informatică) aduce, în universul poeziilor sale, o vibrație autentică, filtrată însă prin grila poeziei lui Ion Barbu.

Limbajul este modern (poate chiar postmodernist), un limbaj în care, dincolo de unii termeni speciali, descoperim o trăire sufletească aparte, semn că lumea simbolurilor specifice profesiei sale nu sufocă fondul umanist, ba, din contră, îl îmbogățește.

Ca eseistă, Doina Drăguț s-a aplecat, în volumul *„Individualitatea destinului”*, asupra vieții şi operei unor mari creatori din arta românească şi universală (Luchian, Michelangelo, Rafael, da Vinci, van Gogh etc.).

În volumul *„Arabescuri”*, Doina Drăguț procedează la o incitantă investigație în domeniul acestei arte rare: arabescul.

George Sorescu

Janet Nică – „Spațiul din neliniști”

Geometria, algebra, filozofia şi poezia sunt cei patru ochi incolori (alături de cei doi ochi verzi) ai Doinei Drăguț prin care poeta vede lumea. Nu ochi privitori, ci ochi gânditori. Gândul îşi plimbă rindeaua peste uluca noduroasă a ființei, înlătură accidentele de tot felul, fiice fără număr ale epicureicelor simțuri, scoțând la rampă sublimul şi pacea numerelor întregi.

Paşii aleargă spre începutul hieratic al lumii. Limbajul genezei proliferează geometrii euclidiene. Golul este garanția plinului, posibilitatea lui: *„numai golul permite / locuirea”*. Suprafața stăpâneşte, asemenea vasului, adâncul. Fiindul este supa din cazanul nefiindului.

Poezia Doinei Drăguț se cristalizează într-un reportaj fictiv din preajma Big-Bang-ului, când Dumnezeu strigă, grijuliu, catalogul elementelor primordiale. Se invocă, succesiv, simultaneitatea ființei şi a neființei: nelimitatul, golul, liniştea, absența, nedeterminarea, singurătatea, spațiul pur, acel pretutindeni de nicăieri unde *„umbra şi lumina se joacă”, „extremele”*, fără miez perturbator, *„se ating/ iar lipsa de timp devine obstacol”*, vedeniile, înghesuite, dau din coate. Reverberează un inter-val cosmic unde *„cine urcă/ se aseamănă/ cu cine coboară”, „aşa cum peştii şi păsările/ nu lasă urme”*.

Narativul liric aduce, prin infinitatea timpului imperfect, fundalul în prim-plan. Matematica metaforei schițează catedrala lumii, un cer susținut de zvelte coloane brâncuşiene. Născut din determinări, *„decorul interiorului/ reuneşte/ extremele”*. Alunecarea, sora de sânge a curgerii, este semnul heraclitian al cosmosului, neputință de a înfiripa identități, de a stoca proprietăți, de a pune constante pe tron. Dacă marea poate fi suma valurilor, aventurierul, săltând din val în val, vrea să epuizeze marea. Asemenea, Doina Drăguț, pierzându-se în arabescul formelor, vrea să epuizeze inepuizabilul.

Înțelepciunea stilizării pune punct amurgului în vecinătatea căruia *„toate par mai adânci”*.

Doina Drăguț

În vârtejul galaonului de forme desfăşurat pe harta geometriei, metafizicul şi fizicul devin umane sub căpăstrul ordinii: *„cel ce se învinge/ regăseşte ordinea”*. Iar *„cel ce se învinge pe sine/ în sine aşteptare uitată/ este cu adevărat puternic”*.

Ştiind că omul este robit de lucruri, Doina Drăguț *„îşi răzbună robia/ prin libertatea artei sale”*. Spațiul de nelinişti se dovedeşte a fi, până la urmă, ghemul neliniştilor din spațiu, liniştea metaforelor neliniştite. Doina Drăguț şi-a făcut, din chirpicii fanteziei, casă pe spinarea conceptului, altoind suprafața cu adânc şi verdele câmpiei cu umanul: *„ochii mei verzi/ prelungesc/ câmpia în spații/ tremurate”*. Intelectualul, ca înnobilare a senzațiilor, geometria, ca leac al neliniştii.

Poezia Doinei Drăguț gustă ambrozie şi nectar cu zeii la masă şi trece, cu tocuri înalte, peste narativitatea instinctelor pitice.

Janet Nică

Iulian Chivu – Doina Drăguț şi odele enciclopedismului

Matematician cu deschideri culturale complexe şi cu vădite veleități literare, Doina Drăguț este încă un caz fericit (şi nu mă refer aici la cazul Dan Barbilian, ci la cele de genul lui Marcel Chirnoagă, de genul Victoriței Duțu sau al lui Florentin Smarandache) care ne descoperă lumea de pe soclul spiritului ştiințelor exacte la confluența lor cu artele şi de ce nu şi cu cotidianul, lucru pe care, în fond, îl face şi autoarea recentelor *Nelinişti prin timp* (Ed. Sitech, Craiova). Ea însăşi debutantă cu un volum de poezii (*Ceasuri de îndoieli*; Ed. Spirit Românesc, Craiova, 1994), căruia i-au urmat alte trei volume de versuri (*Detaşare într-un spațiu dens*, Ed. Spirit Românesc, Craiova, 1995; *Spațiul din nelinişti*, Ed. Scribul, Slatina, 1998; *Ochiul de lumină*, Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000), urmate de experiențele eseului (*Arabescuri*, Ed. Spirit Românesc, Craiova, 1995) sau de cele ale romanului (*Suferințele unui redactor*, Ed. Alma, Craiova, 2006), Doina Drăguț trece de la frumusețea rece a logaritmului la funcțiile estetice ale rostirii.

Jurnalist atent la evenimentul cultural, Doina Drăguț nu numai că îşi informează cititorii prin ştirea de ziar, ci intră în adâncul prilejului cu aceeaşi dezinvoltură indiferent dacă este vorba despre cronica plastică, cronica literară ori chiar eseuri urmând crezul că *lucrurile cu adevărat esențiale sunt lucrurile simple*. De la simpla relatare a evenimentului cultural *(Atmosferă plină de lumină şi căldură, Grup 6+1, Înfrumusețare şi înnobilare)*, plasată în finalul lucrării, încerc să parcurg drumul invers spre judecata de valoare din *Lumină şi sensuri confuze*, *Compoziții cu implicații existențiale* şi mai ales din *Viziune realist-mitică* (despre o expoziție a graficianului Stan Done), *Îmbinare între mitic şi real* (o expoziție a lui Marcel Chirnoagă, matematician de formație), *o îndrăzneală şi o asumare fantastică, un risc şi totodată o ocazie fericită* pentru cronicar de a

privi, a înțelege şi a judeca lumea plurivalentă a artei plastice prin ştiința proporțiilor, a ritmurilor şi a efectelor cromatice.

Cronicar cultural la fel de atent, caz mai rar întâlnit în presa locală unde adeseori diletantismul scăpat de sub control face carieră, Doina Drăguț este o autoritate prin propriul exercițiu literar, manifestat liber şi competent şi în cel de al III-lea capitol, intitulat *Recenzii, cronici literare*. Uimită de farmecul zicerii, autoarea cronicilor se exprimă adesea în citat (singurul în măsură să se argumenteze), însă judecă într-un sistem axiologic perfect vertical: „Cu *stelele la plug* înhămate, prințul Eugen Caraghiaur (...), brăzdează cerul şi-l însămânțează cu vise *descătuşat de limitele firii" (Meteoriții,* Ed. Mileniul Trei, Deva, 1990 - n.n.). „În *asimetria/ universului* - continuă cronica - *se ascunde fața/ nevăzutului*, o asimetrie nu matematică, ci una ca imperfecțiune a tuturor existențelor, o imperfecțiune ce ascunde ceea ce este perfect şi perfect este doar ceea ce nu există..." (p.87). Doina Drăguț trece, în căutarea permanenței, şi asupra cărții de debut *Blesteme*, de Nicolae Bălaşa, *Invitație la vis*, a Mădălinei Maroga, *Întâlnire în alb*, a Danielei Luca etc. În general, *recenziile şi cronicile literare* sunt scurte, din motive de spațiu, nu şi superficiale, din rațiuni deontologice, însă am certitudinea că autoarea nu a scris despre tot ce a ajuns pe masa redacției şi ea ştie să se scutească de o astfel de suspiciune tocmai punctând lucrurile originale şi promisiunile lor de durabilitate, nu de durată *(Cântări iubirii*, a poetului moldovean Eugen Enea Caraghiaur, *Toată suflarea să laude pe Domnul*, pricesnele preotului-profesor Alexie Buzera etc.). Inclus în acelaşi capitol, nici volumul *Foişor în Heliopolis* al cunoscutului poet şi eseist Zenovie Cârlugea, scris *în dulcele grai cronicăresc*, care aminteşte de străvechile imnuri indo-persane închinate Aurorei, nu primeşte mai mult spațiu fiindcă Doina Drăguț ştie să-şi invite cititorul la a descoperi singur cartea. Reeditările, trecute o dată prin judecata vremii, nu uşurează cu nimic recenzia, ci cheamă la identificarea argumentului care a reclamat readucerea în actualitate a unor perenități culturale, aşa cum este cazul generalului Nicolae Portocală cu lucrarea sa *Marile civilizații ale traco-geților* (Ed. Obiectiv, Craiova, 2006), a cărei prefață este semnată de Doina Drăguț. E adevărat că lucrarea, reluată după 70 de ani, oferă suficient material cât să scrii o prefață, însă Doina Drăguț nu se limitează la a

sintetiza aspecte de senzație din prezentarea celor şapte minuni ale lumii antice, ci insistă cu propriul interes de cititor avizat pe acele date care îi pun probleme matematicianului: *Pătratul, cu latura de 123 m, pe care foşneau Grădinile, era susținut de 1.524 de stâlpi, dintre care cel mai înalt avea 23,10 m; înălțimea maximă era de 77 m* (p. 79), altceva decât *însemnările călătoriei* lui Dinicu Golescu. Simțul acut, matematic, al esenței se concentrează în concluzie: *Ceea ce nu se ştie este secretul dăinuirii acesteia* (Piramida lui Keops, n.n). *S-a constatat că egiptenii cunoşteau „numărul de aur" (raportul dintre apotemă şi înălțimea piramidei; valoare: 1,618) şi valoarea lui π (3,14) cu două mii de ani înaintea grecilor; ei operau cu aşa-zisul „triunghi al lui Pitagora"* (p. 86). Ori lucrurile acestea l-au făcut pe un scriitor arab, după cum reține autoarea, să observe că *pe pământ toate lucrurile se tem de timp, dar timpul se teme de piramide* (ibidem). Şi abia acum ajungem la primul capitol, *Articole, eseuri*, unde se pare că Doina Drăguț îşi justifică întru-totul titlul cărții sale, *Nelinişti prin timp*. O primă nelinişte vine dinspre efigia imperturbabilă a lui Eminescu, deşi detractorii lui de ieri şi de azi sunt neantizați de celebrul vers al lui Sorescu, citat la locul potrivit: *Trebuiau să poarte un nume: Eminescu*. După ce se aduce un elogiu (încă unul) lui Brâncuşi, al cărui atelier parizian devenise la un moment dat mai atractiv decât celebrul Turn Eiffel, Doina Drăguț rememorează câteva momente din biografia lui Arghezi printre care şi nemeritata lui ostracizare din anii comunismului românesc timpuriu, epocă de proletariat cultural care îşi pune amprenta şi pe *traiectoria lui Gheorghe Călinescu* şi care ne lasă fără un Eliade după ce presimțise austeritatea culturală stalinist-sovietică din calea căreia se refugiază numeroase alte valori ale artelor şi culturii româneşti. Şi cu toate insistențele pe zona culturală atât de fertilă a Olteniei, Doina Drăguț nu se liniştește nici aducând în discuție celebrul caz al acelui Homer argentinian, Jorge Luis Borges, care se consola cu gândul la celebrul Premiu Nobel că poate Academia din Stockholm îl socotea prea tânăr încă pentru această onoare, chiar şi la cei peste 80 de ani ai săi. Confesiunea se făcea într-un dialog cu Marin Sorescu, şi el în atenția amintitei academii, dar la propunerea românilor din diaspora, nu a celor din țară.

Adevărate ode ale enciclopedismului cultural, eseurile Doinei

Drăguț îşi declină neliniştile de la Craiova până la Paris şi până dincolo de Ocean cu Ernest Hemingway, cu Denis de Rougemont, cu gândul la *vikingi şi Nobel-ii lor*, la *soarta capodoperelor*, ne întoarce în istorie până la *Regele Alfred cel Mare şi harpa lui*, la pseudoecumenismul unei noi religii, *Baha'I*, la *Marele zid chinezesc*, la moştenirea lui Henry Ford, la *Zidul Plângerii* - ultimele vestigii ale celui de al *Doilea Templu*, la *Secretele Vaticanului*, la *Arta arabesculuI*, după care ne readuce la gloria aproape bicentenară a craioveanului *Colegiu Național Carol I*, vizavi de realitatea crudă de pe la 1918 a *Diplomelor de vânzare*, de la o universitate din Debrețin, pe care le pomenea în glumă la Cluj acad. C. Daicoviciu, dar care au ajuns o jalnică realitate în învățământul românesc de astăzi - încă un prilej de *Neliniști prin timp* pentru jurnalistul şi omul de rafinată cultură Doina Drăguț.

Iulian Chivu

N. N. Negulescu – Universul limbajului

Scriind şi publicând la braț cu aceeaşi călăuză harică: „Ceasuri de îndoieli”, versuri, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1994; „Arabescuri”, eseuri, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995; „Detaşare într-un spațiu dens”, versuri, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995; „Individualitatea destinului” (eseuri asupra individualității destinului în artă), Ed. Spirit românesc, Craiova, 1996; „Spațiul din nelinişti”, versuri, Ed. Scribul, Slatina, 1998; „Ochiul de lumină”, versuri, Ed. Fundației Scrisul românesc, Craiova, 2000; „Suferințele unui redactor”, roman-jurnalier, Ed. Alma, Craiova, 2006; spiritul introspectiv al scriitoarei Doina Drăguț a convins critica literară că se află pe traiectul descoperirii unor esențe ale adevărurilor ascunse sub suprafețele sferei lumii fenomenologice.

De o profunzime remarcabilă este şi noua carte a scriitoarei - *„Nelinişti prin timp”*, 158 p., Editura Sitech, Craiova, 2010 -, în care sunt selecționate prin oglinda ochiului universal, cu anume prețioitate stilistică şi arhitecturală, episoade consacrate unor personalități elitiste. După intensitatea modalităților de proiectare, această darnică culegere de articole, eseuri, prefețe, recenzii, cronici literare şi cronici plastice (preluate de sub pecețile domniei sale de prin periodice contemporane) vine să ne stimuleze în mod nețărmurit cunoaşterea înspre misterioasa transcendență a devenirii.

Criteriile valorice din „Nelinişti prin timp” au fost cu siguranță dictate de genul (şi geniul) stelei autoarei în ascensiune şi s-au îngemănat într-un elogiu al principiilor spirituale.

N. N. Negulescu

Ion Prunoiu – Împăcarea poetică a contradicțiilor

Am citit cartea de versuri a poetei Doina Drăguț, apărută sub titlul *SPAȚIUL DIN NELINIȘTI*, la editura Scribul din Slatina și m-am surprins parcurgându-i creațiile fără dificultate, cum (recunosc) mi s-a întâmplat anterior, când i-am lecturat alte producții literare tipărite.

Cu buna știință, chiar prin titlul SPAȚIUL DIN NELINIȘTI, poeta a mers (cu un risc) pe două variante de interpretare: fie își va ține cititorul la distanța rece a nedumeririi, fie că îl va provoca prin tainele ascunse cu discreție artistică în doar trei cuvinte.

Să procedăm metodic: NELINIȘTEA ca și BUCURIA sunt privite, în primă instanță, ca fluxuri continue ale trăirii afective în timp ce, apelând la măsuri „farmaceutice" pentru demontarea mecanismului de tehnică literară, ne dăm seama că poeta știe exact ce spune: și în NELINIȘTE, ca și în BUCURIE, intervin niște sincope, numite pe înțelesul tuturor fiori ai trăirii. Arta poetică face ca respectivele sincope să se constituie în goluri refuzate de meditație, sau în plinuri - ca ecouri lansate de text (și fertile meditației). Dacă în poezie nu doar că se acceptă, dar se și recomandă atât de finul exercițiu al spațiului dintre secunde care după talent și inspirație poate fi extins sau restrâns, apar la fel de acceptabile și spațiile (de fiori ai emoțiilor) din interiorul NELINIȘTII sau BUCURIEI.

Am început cu această divagație pentru a vă asigura că poeta Doina Drăguț se dovedește capabilă să umple sincopele din NELINIȘTI cu unități de măsură decupate fie din Spațiu, fie din Timp, punându-ne uneori (dacă nu suntem atenți) în situația de a le confunda între ele.

Totul, la Doina Drăguț, în cartea sa, pare a porni de la pretinsul antagonism dintre afirmație și negație (de care toată lumea a auzit, nu?). Numai că în poeziile Doinei Drăguț antagonismele nu se bazează, totuși, pe excludere reciprocă, ci, dimpotrivă plusul și minusul devin polii unui întreg (ceea ce fizica a demonstrat de mult și fără drept de apel). Translația rigorilor științifice către poezie, devine, în

acest punct, forțată. Citind, însă, poeziile Doinei Drăguț, avem fericita surpriză să constatăm că rigiditățile științei, transferate poeziei, se prefac, prin transfigurare, în bijuterii literare.

Este cert că, de pe poziții științifice, Doina Drăguț și-a programat cartea, căutându-i între plus și minus, între afirmație și negație, centri de echilibru poetic. Simbolicul NE al negației este atât de frecvent cât să nu devină supărător. La pag. 8 întâlnim cuvântul NEprevăzutul; la pag. 7 dăm de NElinişti; pagina 19 este dominată de titlul „Calea NEpărtinirii"; alt titlu, pag. 23, este exhaustiv: „NEmişcare absolută". Alte titluri expuse frontalului NE: NEpăsare, pag. 36; NEmurire, pag. 39; NEatins, pag. 51; NEsemnificativ, pag. 52. Apoi, fac corp comun cu... retrogradul NE și cuvinte din interioarele poeziilor, precum: NEînțelese, pag. 24; NEașteptat, pag. 35; NEdeterminat, pag. 51; NEîmpăcat, pag 55, plus NEamestecat; de la pagina 56, mai transcriu un NEepuizat.

Trecând la celălalt pol, unde avem pozitivul (respectiv afirmația - ca să-i respectăm pe filosofi), se pretează listei următoarele titluri: REVĂRSARE, pag. 8; ÎN TOATE DIRECȚIILE, pag. 10; PRETUTINDENI, pag. 11; DE PRETUTINDENI, pag. 15; POSIBILITATEA DE DESCHIDERE, pag. 53. Mai departe urmează cuvintele „cheie" încorporate în superbe figuri de stil: „umbrele grele distribuie/ depărtări", pag. 9; „lumina se distribuie", pag. 29; „pretutindeni se-nfiripă forma/ în contur", pag. 39; „Pretutindeni pătrunde/ neplin/ învelișul nopții", pag. 25; „veșnic deschis pretutindeni", pag. 41.

Exemplificând din abundență existența celor doi poli simbolici în poezia Doinei Drăguț, am ajuns la a treia fază - cea a echilibrului dintre cei doi poli opuși.

Autoarea este, aici, mult mai tranșantă, scriind: „Extremele se ating", pag. 5; „decorul interiorului reunește/ extremele", pag. 19; „extremele închid/ profiluri de lumină", pag. 44; „deschiderea se rânduiește/ cu închiderea", pag. 18; „Curgerea râului nu este absență", pag. 23; „pierzându-mă/ în orice formă/ epuizez întregul", pag. 21; „valuri albe/ și în falduri/ de absență/ umplu goluri", pag. 16 (excepțională expresie metaforică, reformulată la pagina 53 într-o variantă mai completă, de același nivel valoric: „golul din afara lor le căuta formele").

Atingând acest nivel artistic, poeta Doina Drăguț nu mai cedează din altitudine, scriind cu aplomb: „absentul ocupă spațiul", pag. 10; „golul umple formele părăsite/ de trupul tău", pag. 10; „sper și disper/

totul este prelungire/ gol", pag. 21; „marginile nopții risipite/ se adună/ în umbra spațiului din vis", pag. 31.

GOLUL PERMITE LOCUIREA - afirmă poeta în titlul poeziei de la pagina 55. Parcurgând invers un itinerariu, Doina Drăguț constată: „Izolat de margini/ golul", pag. 49.

Excelând punctul de echilibru, autoarea ne înlesneşte sublinierea unor expresii ca acestea: „limita nu desparte/ ci uneşte", pag. 23; „spațiul strânge toate spațiile", pag, 37; iar un titlu de la pagina 14 vine să spulbere orice dilemă: SPAȚIUL DINTRE PUNȚI. Ochiul minții poetice vede vidul şi, în egală măsură, îl elimină: „în față/ deasupra/ nu este lumină/ în spate/ dedesubt/ nu este întuneric", pag. 27,

Aspirând spre o poezie a armoniei contradicțiilor, Doina Drăguț ne subjugă ținerea de minte cu versuri (vorba bijutierului) de 24 de carate: „Dacă mă dezbrac de râu/ rămân doar/ mal", pag, 20; „clipa dintre frunze este întinsă la nesfârşit", „privirea se modelează în imagini", pag. 36. În sfârşit, o rostire de apogeu: „pragul vitezei/ luminii/ se depăşeşte într-un timp anulat", pag. 50.

Sper să nu fi obosit pe nimeni prin indicarea, la fiecare citat, a paginii la care poate fi găsit în carte. Era necesar să procedez astfel, deoarece Doina Drăguț nu doar scrie, ci îşi elaborează versurile după un plan prestabilit cu meticulozitatea omului de ştiință dotat, în plus, şi cu harul de a oficia un sfânt mariaj între concret şi abstract, conferind cuvintelor culori, sensuri şi tonuri, altele decât cele intrate în obişnuința muritorului de rând.

Omul de ştiință vede în raza de soare crepusculul şi unda, Poeta, la atingerea aceloraşi raze de soare, cunoaşte beatitudinea, trăirea instantanee, totalmente acaparatoare şi mistuitoare.

Sustrăgându-se fatalității mistuirii (ca poetă), Doina Drăguț se bucură de revitalizarea pe care i-o asigură omului de ştiință, experimentul, păstrându-şi de dincolo, din mistuire, doar aureola constelațiilor arderii. Iar celor cu aplecare spre filosofie, li se oferă (prin cartea SPAȚIUL DIN NELINIŞTI), ca temă generală de studiu, existența absenței şi absența existenței, pe altarul cărora poeta Doina Drăguț a jertfit energie şi talent pentru a le da „frumuseți şi prețuri noi", cum fericit îşi lăuda munca marele nostru Tudor Arghezi.

Ion Prunoiu

George Geafir – „Detaşare într-un spațiu dens”

După volumele de versuri „Verticala curgere spre soare” (colaborare, 1992) şi „Ceasuri de îndoieli”, 1994; apoi volumul de proză scurtă „Arabescuri”, 1995, poeta Doina Drăguț ne surprinde cu o nouă carte de poezii intitulată *„Detaşare într-un spațiu dens”*, carte ce poată girul cunoscutei edituri craiovene „Spirit românesc”.

Efectul „puțin glacial” al poeziei, pe care excelent ii sesizează distinsa poetă Constanța Buzea într-o succintă prezentare pe ultima copertă a volumului decurge din (sub)conştienta detaşare de real a autoarei în spațiul dens al ideilor.

Eliberat de trup, spiritul explorează, fără teamă, lumea invizibilă în jocul senin viață-moarte: „mă desprind/ de trupul meu/ prin fugă// drumurile duse/ până-n margini/ de tăcere/ nu se mai întorc” (p. 23), prin detaşare, poeta obține bogăția spirituală, „bogăție de sărac”, „strecurată-n haină veche”, haina care este chiar trupul muritor, deoarece înainte de a fi „totul” - forma superior organizată a propriului eu - trebuie să fie „nimic” în corpul cel pământesc, pentru a |putea obține prin repetate şi îndelungi experiențe, propria optimizare care, de altfel, e şi scopul vieții pe pământ:„prin trupul meu de om/ curg depărtări/ cu despărțiri apropiate/ dorul meu arzând/ mă înalță cât mai sus/ ca să cad cu atât mai greu/ ... / şi cuprinsă-n vreme/ să cuprind în mine vremuri” (p. 44)

Uneori, poeta „într-un aer de mirare”, devine un contemplator al propriei persoane cu „deschidere de devieri în existențe”, „mă privesc din altă parte/ dinafară mă privesc/ şi distanța pân-la mine/ mi se pare mare” (p. 58), apoi, într-un timp al detaşării creat de ea însăşi „dezinvolt şi îndrăzneț” se închide într-un „tot cu sensuri simultane”, adică într-o lume invizibilă a propriei sale imaginații.

Pentru Doina Drăguț, moartea e un fenomen lumesc la care omul ajunge trecând Styxul, adică „două maluri care curg/ până-n margini/ de extreme” (p. 5) şi care nu trebuie privită „adânc şi tragic” fiindcă

naşterea, exprimând începutul, şi sfârşitul, se desfăşoară pe acelaşi cerc (cercul hermeneutic) şi coincid într-un anumit punct, într-un timp care nu este cu totul întâmplător. Ființa, ca element al universului, nu este una statică, mărginită, ci este ceea ce creşte ce devine, ce se îmbogăţeşte prin propriul orizont spiritual, este ceea ce umple „golul dimprejur/ care poate fi/ un strop de rouă/ sau o adâncire nesfârşită" (p. 20)

În concepția poetei, marginea nu înseamnă mărginire, ci mai degrabă o frontieră (frontiera ceculuі) care nu este nici închidere nici deschidere, este doar o separare între doua lumi; lumea interioară şi lumea exterioară, separate între concret şi imaginar, este o dimensiune de despărțire, dar şi de unire, de adâncire, dar şi de înălțare „marginea ce o credeam sfârşit/ este începutul ce se termină-ntr-un/ singur punct".

Universul poetic al Doinei Drăguț include în el un întreg sistem filozofic al devenirii cu „multiplicării la nesfârşit", unde ființa nu mai este încăpută în spațiul existențial („drumul netezit/ de mersul meu/ nu mă mai încape)" şi care în locul unei descreşteri preferă o „revărsare în afară" prin împărțire şi „scindare".

Cu această nouă carte Doina Drăguț obține prin „detaşare" acea stare de conştiință pură încăpută într-o sferă spirituală a propriilor sale idealuri („cerc adânc") ce îi facilitează accesul la o poezie transcendentală şi se distanțează vizibil în „spațiul dens" al literaturii de azi.

George Geafir

Alexandru Spânu – Doina Drăguț – Ceasuri de îndoieli

„Trăiesc simultan în tot/ Ce mă înconjoară şi/ În mine totul se adună/ Ca o deschidere în/ Propriul meu interior./ Mă multiplic sau mă anulez/ Cu fiecare sentiment ca o/ Odihnă fără patimi adâncită/ Într-un întreg nemărginit”.

Nu este greu de dedus, chiar şi numai din aceste câteva versuri, că avem a face cu o poetă cerebrală, care scrie o poezie de introspecție; analiza strictă a stărilor interioare nu alungă lirismul, ci dimpotrivă, îl înnobilează.

Deci. o poezie intelectualistă, cum bine o defineşte Ovidiu Ghidirmic, criticul adăugând, cu valoare de concluzie: „Poezia Doinei Drăguț se definește prin rigoare, înainte de toate. O asemenea poezie, ne produce un efect benefic şi întremător, în contextul în care limbajul multor poeți de astăzi este lăbărțat şi dezordonat, suferind de o adevărată inflație verbală” (subl. mea).

În special cu această ultimă constatare, noi, bieții cititori, nu putem fi decât de acord. Şi totuşi un „dram de nebunie” nu cred că ar dăuna acestei poete a disciplinei, autocontrolului, a meditației fertile.

Alexandru Spânu

George Geafir – „Arabescuri”

Debutul editorial al Doinei Drăguț s-a petrecut în urmă cu doi ani, cu un grupaj de versuri, în antologia „Verticala curgere spre soare”, apărută sub egida Centrului de Creație al județului Olt, și care cuprinde cele mai reușite poeme trimise la concursul de poezie „Ion Minulescu” - Slatina, edițiile 1992 și 1993, apreciate de un juriu al cărui președinte, reputatul scriitor Dumitru Radu Popescu, prefațează această carte.

În 1994, Doina Drăguț publică, la Editura Spirit Românesc, din Craiova, volumul de poezii „Ceasuri de îndoieli”, în a cărui prefață reputatul critic craiovean Ovidiu Ghidirmic remarcă în persoana informaticienei, de profesie, Doina Drăguț, „o poetă autentică, de real talent, ale cărei versuri ne-au produs o plăcută surpriză, chiar o revelație... de care suntem convinși că se va vorbi”.

De data aceasta, Doina Drăguț ne surprinde cu un nou volum, de eseuri, intitulat „ARABESCURI” (Editura Spirit Românesc, Craiova, 1995), pe care Beatrice-Silvia Sorescu (consilier editorial) îl prezintă ca fiind „o permanentă căutare a omului venit pe lume și obligat să străbată timpul ce îi este dat, ca în interiorul unei închisori. Odată citite, Arabescuri-le devin subiect de meditație”.

În esență, autoarea caută un sens vieții, pe care încearcă să-l desluşească în diversele tipare, modele, desene, combinații de linii și de motive geometrice - arabescuri - fapt ce ne aminteşte de simbolul „covoraşului persan” folosit de Wiliam Somerset Maugham, în romanul „Robie”, după cum țesătorul își elaborează modelul fără să urmărească alt scop decât încântarea simțului său estetic, tot așa un om își poate trăi viața, elaborându-și propriul său model prin selectarea diferitelor șuvițe care-l compun. Cel mai obișnuit model ar fi acela prin care omul se naște, trudește și moare; dar sunt și modele mai complicate, pe care și le alcătuieşte fiecare individ în funcție de propriul simț estetic și de îndemnul lăuntric, ce includ detalii ca:

fericirea, gloria, speranța, frumusețea, iubirea, iluzia, sfidarea, umilința, declinul, împovărarea, drama, exaltarea etc. „În arta islamică” - spune autoarea - „arabescul a cunoscut momentul său de viață concretă şi ca şi viața însăşi era o devenire neîncetată”.

Dincolo de toate acestea, însă, este de remarcat, în mod excepțional, talentul de prozatoare al Doinei Drăguț, aflat în stare latentă şi care, sub presiunea vulcanului interior, erupe în cele două, foarte scurte, proze: „Nebuna” şi „Căpşunele roşii”; proze pe care le consider autentice bijuterii psihologice.

George Geafir

Ion Prunoiu – Între plus şi minus infinit

Fără să fi pornit de la nişte observaţii speciale aparţinând altei persoane, după care să le confrunt cu propriile-mi puncte de vedere, pentru a vedea cine are dreptate, am citit poezia *CERC ADÂNC* care sună astfel: „început de gând/ încăput în cerc adânc/ şi intersectat de vânt/ sprijină două maluri care curg/ până-n margini de extreme”.

Am meditat asupra celor citite contrariat de o primă şi superficială impresie a gratuităţii enunţurilor din versuri.

Nu se poate (mi-am zis): am în faţă cartea poetei **Doina Drăguţ**, apărută sub titlul ***Detaşare într-un spaţiu dens***, la Ed. „Spirit Românesc”, Craiova. Aici nu poate fi vorba de o autoclaustrare (ca un refugiu din lumea înconjurătoare), ci un act al cercetătorului de laborator care se retrage în sine pentru a-şi afla detaşarea în necunoscutele minusului infinit al Universului, pe care îl găsea... DENS.

Am citit (cum spuneam) poezia *CERC ADÂN*C a Doinei Drăguţ şi mi-am notat. În timp ce extremităţile (ca identităţi... bineînţeles... separate) se opun una alteia, cercul nu se opune decât lui însuşi, lăsându-şi posibile doar expansiunea sinelui sau restrângerea în sine, ceea ce exclude categoric antagonismul la care extremităţile obligă (conform acelor „margini de extreme” prin care se încheie poezia citată).

Cât despre CERC... ADÂNC este şi mai greu să te pronunţi, ştiut fiind că doar sfera conţine adâncimi (în nici un caz... cercul). Prin cerc, da!, e loc pentru evadarea în infinit, respectiv, prin acelaşi cerc marele infinit se poate scurge în minusul infinit perceput numai de inteligenţa umană, însă foarte puţin descoperit (ţinând cont de... densitatea lui, luând de bază sugestia poetei Doina Drăguţ). Numai Doina Drăguţ, cu mintea şi sufletul, conjugate cu sensibilitatea-i specifică, îşi poate îngădui o asemenea aventură.

În oricare din cele două teritorii invocate (plus şi minus infinit) poate fi vorba de... „început de gând” (ca să respectăm expresia

poetei), ceea ce ne întăreşte convingerea că în interiorul sferei ne putem, realmente, mişca, însă numai în constrângerea lui veşnic intactă rămânând fazele de posibilitate ale oricărui început de gând, fără (fatalmente) şansa depăşirii limitelor cercului.

După ce mi-am notat toate cele rostite până aici mi-am aruncat (între două respirări) ochii asupra fragmentului de recomandare a poetei Doina Drăguț, fragment extras, desigur, dintr-o analiză mai amplă aparținând Constanței Buzea şi apărută în „România literară" cu ceva timp în urmă. Scria acolo Constanța Buzea astfel: „Mă întreb cum ar fi arătat poezia Doinei Drăguț dacă viața nu ar fi ghidat-o spre matematică şi informatică, ci spre filosofie, filologie. Probabil că vocabularul, acum puțin glacial, detaşat, ar fi răspuns altui ritm în discursul liric, chiar şi aşa extrem de corect şi bogat în armonie şi îngrijire), implicând-o cu mai mută emoție în real şi, poate, în acea nobilă lehamite pentru neologismul special (...) Şi, cum spuneam la început, dacă viața... poezia ei (a Doinei Drăguț - n.n.) ar fi pledat pentru existența centrului fără margini şi a celorlalte câte le-a îngrădit în negație".

Simple coincidențe? - mi-am zis; observațiile Constanței Buzea, care îşi găsise în poezia Doinei Drăguț o nouă doză de afinitate artistică (deşi expuse în altă manieră) ajungeau la imperativul lui plus şi minus infinit, în stare să rupă limitele cercului propus de Doina Drăguț, cerc lipsit, pe de o parte, de adâncime, dar, pe de altă parte, extremele (admițând o finalitate) în pofida aspirațiilor poetei de a investiga fără-de-sfârşitul.

„... Centrul fără margini şi a celorlalte câte le-a îngrădit în negație" - cum ar fi preferat Constanța Buzea, rupe CERCUL poetei Doina Drăguț îngăduind extremele, dar nu poate exclude minus-infinitul văzut de mine în aceleaşi versuri, cu tot riscul amputării prin extreme. Aşa că sunt mulțumit să aflu de sub penița Constanței Buzea că, citez: „Ce este minunat este că ambele variante rămân valabile, rămân în sfera poeziei".

Lucrând acum la descifrarea altei poezii a Doinei Drăguț, pe cea purtând titlul *VÂRSTA DINTRE STELE*, nu pot să nu o recit în toată dimensiunea ei liliputană: „răsucită-n jurul nopții/ bezna/ îmi desprinde vârsta/ dintre stele". Aşadar, poeta Doina Drăguț nu acceptă noaptea ca beznă. În viziunea sa, bezna este doar un înveliş al nopții,

noapte punctată de stele, între stele fiind depozitată vârsta, vârstă ce nu poate fi desprinsă de-acolo de trăitor decât cu ajutorul beznei împrejmuitoare.

Aici îmi rezerv permisiunea de a afirma că nu încerc o explicare a poeziei Doinei Drăguț, ci o decodificare, ceea ce înseamnă că, într-adevăr, poezia există, cu acces spre esență, ci nu cu deschidere spre banalitate (cum stă situația în cazul antipoeziei).

Fiind astfel vorba despre... decodificare, nu s-ar putea zice că e o angajare ușoară. Dar şi dacă reuşeşti, mulțumirea nu poate fi decât aproape pe măsura celei a poetei Doina Drăguț, ființă care, legă-nându-se între macro şi microcosmos stâmpără setea de lirism a Constanței Buzea care o găsise „puțin glacială” în, de altfel elogi-oasele aprecieri din „România literară” la adresa talentului Doinei Drăguț.

Ion Prunoiu

Georgeta Nedelcu – O poezie înveşmântată în lumină

O putem cunoaşte pe scriitoarea Doina Drăguț prin intermediul cărților sale: o literatură care o reprezintă, în mare măsură evidențiindu-i o generoasă disponibilitate a sufletului ei bun. Trebuie să amintim faptul că Doina Drăguț scrie, în egală măsură, poezii, proză, eseuri, cronici literare, cronici plastice, dar nu trebuie să uităm că distinsa scriitoare este un editor şi un manager cu profunde responsabilități.

Răsfoind volumul *„Timpul dintre valuri de lumină”*, apărut la Editura Fundației „Scrisul românesc”, din Craiova, în 2014, aşa cum face orice cititor când pune mâna pe o carte, am fost plăcut surprinsă de grafica ce înnobilează acest tom. M-am întors la începutul cărții şi am citit: „Coperta, grafica & DTP” aparțin Doinei Drăguț, nimeni alta decât scriitoarea însăşi. Acest lucru mă face să cred că Doina Drăguț nu are nevoie de nimeni şi de nimic pentru a-şi etala talentul şi calitățile şi mai cred că Doina Drăguț nu are nevoie nici de critici literari, pentru a se impune în literatura viitorului. Este de ajuns să-i citeşti poemele cu atenție şi vei remarca lumina care se revarsă din ele, timpul care parcurge un drum sinuos, spațiul care se dilată până la nelimitele sale, apa în deplinătatea curgerii sale eleatice, muzica ce se degajă învăluind totul într-un eter celest.

În poemul ,,Cel ce locuieşte”, poeta vorbeşte despre un spațiu mişcător, cuprins între țărmuri, iar cel ce se încumetă să habiteze aici, adică să aibă o casă pe apă, ci nu într-un loc fix, devine un ins care se desprinde de sferele normalului, devine un altul cu puteri supranaturale, capabil să transforme imensitatea în nimic: „Cel ce locuieşte/ între două țărmuri/ răsturnând cu umbra/ în goluri forme/ se împiedică în lumină/ şi apoi sporind/ spre alte înțelesuri/ strânge-n brațe/ necuprinsul/ până-l face clipă”.

„Drumul meu ales sporeşte/ paşii în nelinişti/ şi nădejdi/ dereglări purtate-n amânări/ îmi scufundă-n umbre/ depărtări ascunse/ în uitări” (Depărtări ascunse). În aceste versuri, poeta se referă la drumul ei

străbătut în neliniște, o posibilă fericire amânată, ascunsă-n uitare...

Ajungând la pagina 21, îmi atrage atenția poemul „Îndepărtarea". Poeta vorbește în acest poem despre libertate, cu un oarecare echilibru instabil. „Închisă-n libertate/ cu fixări în echilibru/ instabil/ mă împart în tot/ și în nimic/ cu depline revărsări/ mă îndepărtez/ de cercul gol/ și neîmplinit". „Dincolo/ de tăcere/ privirile... măsurându-ne singurătatea/ ochii mei verzi despletesc/ salcia - lacrimile ei curg râuri/ râuri... mă adun clipelor cum vântul/ ascuns între frunze se adaugă foșnetului" (Dincolo de tăcere). Prin urmare, ni se înfățișează o poezie sensibilă și asta mă face să cred că poeta a devenit nostalgică. Dar această nostalgie devine cu timpul neliniște. Este o trăsătură unică a poemelor sale, aceea de a da o viziune luminoasă clipelor de singurătate. Viața, cu bune și rele, este privită, prin prisma poetei, într-un mod aparte - suferința se transformă în resemnare, iar umbra în lumină...

Poemele din acest volum poartă o pecete personală de tristețe moderată, dusă spre reverie. Am fost plăcut impresionată de poemul „Valuri de lumină", aflat la pagina 53. Acest poem reflectă întoarcerea la viață, deoarece lumina este viață. Timpul se scurge ușor, dar nu se epuizează niciodată. „Într-o lină unduire/ valuri de lumină mă înalță/ timpul pare-a fi golit/ însă nu epuizat/ pe o mare ce se mișcă întruna/ dar este mereu la locul său". Un alt poem care mi-a plăcut în mod deosebit este poemul „Mă preschimb". „În miez de ziuă/ mă-nfășor/ iau aurul din grâu/ cu focul inimii aprins/ și-l duc la râu/ să mă preschimb în tricolor." Doina Drăguț folosește aici o metaforă revelatoare, când spune „Mă preschimb în tricolor".

Dacă răsfoiești acest volum de poeme, de la început până la sfârșit, îți vei da seama că poeta pătrunde în adâncul sufletului ei, lăsând lumea din afară deoparte. ,,Lumea dinafară este înlăuntrul meu, iar eu nu mă simt exterioară lumii" (Lumea dinafară) Finalul volumului vorbește despre gânduri, îndoieli, indiferență în spațiul poetic, căci sufletul poetei oscilează între „gândul de a-și afla limanul, într-un soi de destrămare"...

Poezia Doinei Drăguț este discretă, înfăptuind un experiment liric, acela al schimbării structurale și tematice, fără a se abate prea mult de la inocență și candoare.

Georgeta Nedelcu

Galina Martea – Doina Drăguț şi universul său literar

Având la bază profesiunea de matematician, licențiată a Universității din Craiova, facultatea de matematică-informatică, Doina Drăguț (poet, eseist, romancier, critic literar şi de artă, publicist, jurnalist) a reuşit să se afirme cu mult succes şi în domeniul literaturii, în timp, punând în lumină un şir de lucrări literare destul de prețioase. Debutând în 1994, cu volumul de versuri *„Ceasuri de îndoieli”* (Ed. Spirit Românesc), ulterior Domnia Sa publică şi alte cărți de poezii, eseuri, romane, critică literară şi de artă care, la rândul lor, sunt lucrări de valoare pentru literatura națională română. Astfel, facem cunoştință cu volumul *„Suferințele unui redactor”*, roman (Editura Alma, 2006), *„Detaşare într-un spațiu dens”*, poezii (Editura Spirit Românesc, 1995), *„Spațiul din nelinişti”*, poezii (Editura Scribul, 1998), *„Ochiul de lumină”*, poezii (Editura Scrisul Românesc, 2000), *„Arabescuri”*, eseuri (Editura Spirit Românesc, 1995), *„Nelinişti prin timp”*, eseuri, prefețe, recenzii şi cronici literare, cronici plastice (Ed. Sitech, 2010), *„Individualitatea destinului”*, eseuri privind individualitatea destinului în artă (Ed. Spirit Românesc, 1996), *„Timpul dintre valuri de lumină”*, poezii (Editura Fundația Scrisul Românesc, 2014).

În mod prioritar este cazul de menționat că Doina Drăguț, cu o dibăcie aparte, realizează cronici de analiză literară referitoare la creația marilor scriitori români clasici şi contemporani (Mihai Eminescu, Tudor Arghezi, Mircea Eliade, Marin Preda, George Călinescu, Constantin Brâncuşi, Marin Sorescu etc.), despre unii scriitori din lumea universală (Jorge Luis Borges, Denis de Rougemont, Ernest Hemingway), despre scriitorii români debutanți şi un şir de artişti plastici români şi nu numai. Astfel, prin lucrările sale, de o semnificație distinctă, destinate criticii literare, Doina Drăguț poate fi considerată, cu certitudine, un critic literar de mare calitate, respectiv, realizând cu multă izbândă cercetări complexe asupra genului literar

prin poezie, proză, artă, ştiinţă. De-a lungul timpului, urmând calea criticii literare şi de artă, Doina Drăguț prin analizele sale pune în valoare propriile calităţi scriitoriceşti, dar, în acelaşi timp, descoperă/ redescoperă continuu universul literar şi creativ al scriitorului român şi nu numai. Domniei Sale îi reuşeşte de minune să cerceteze diverse genuri literare, iar analiza pe care o propune cititorului este una a noului/ a valorilor autentice, fondată pe criterii concrete şi pline de sens, ce desemnează doar un sistem de însuşiri esenţiale despre arta scrisului.

Atentă la orice cuvânt produs şi reprodus, critica literară a Doinei Drăguț se reflectă cu multă profunzime în ediţia volumului *„Nelinişti prin timp”* (eseuri critice, prefeţe, recenzii literare şi de artă, Editura Sitech, 2010, pagini 170), lucrare ce reprezintă, cu adevărat, abnegaţie sau, mai bine zis, devotament real faţă de arta literară, şi anume: arta criticii literare. Aşadar, criticul literar şi de artă Doina Drăguț reuşeşte să delimiteze cu multă perfecţiune şi talent ştiinţa literaturii/ artei, în consecinţă, în baza analizelor efectuate producând numai viziuni şi concepte estetice ce reflectă corect realitatea.

Creaţia literară a Doinei Drăguț este bogată în lucrări originale/ de valoare care prin conţinutul lor exprimă destul de vizibil capacitatea scriitoricească în a crea lucruri demne de apreciere. Astfel, se profilează modul ingenios al exprimării, acesta demonstrând spiritul inventiv al imaginaţiei ce este suprapus cu spiritul intelectual al scriitoarei. Dacă e să ne referim la genul poetic al scriitoarei, atunci acesta impresionează prin farmecul metaforelor din abundenţă, prin modul de a reflecta versul liric cât mai fastuos şi cât mai real prin vibraţiile vieţii cotidiene, accentul forte fiind pus mereu pe existenţa omului în acest univers. Este spectaculoasă această viziune, iar meditaţiile realizate prin intermediul unui sentimentalism pur redau, la direct, doar dragostea faţă de lumea înconjurătoare şi tot ceea ce se numeşte viaţă umană. Descrierile poetice sunt prezente printr-o formă clară a gândirii logice şi, nu în ultimul rând, a gândirii poetice, ce este corelată cu funcţiile matematice, ştiinţă şi discurs, ce exprimă doar transparenţă şi precizie în cuvântul redat, model fiind: „Închid ochii şi mintea mă poartă/ spre un punct fixat din inexistenţa/ ce pare veşnicie,/ încet-încet înăuntrul meu/ se instalează vidul/ şi mă eliberez de mine,/ empatia îmi topeşte formele/ şi mă însufleţeşte în altceva./ Mă găsesc

între două lumi diferite închipuite-n sfere,/ una materială, luminoasă, plină de sens,/ alta opac-străvezie, neînțeleasă/ …" (ÎNTRE DOUĂ LUMI).

Prin poezia Doinei Drăguț realizăm cât de frumos este universul uman, necătând la faptul că, în acelaşi timp, este plin de neajunsuri/ suferințe/ incertitudini, în cele din urmă, omul alăturându-se doar fenomenului pozitiv, astfel formându-şi caracterul hotărât pentru a continua viața prin valul alb al existenței: „scad depărtarea/ şi o micşorez/ până se face punct/ adaug târziul/ până la orizont/ apoi ce rămâne/ se umple cu vânt/ aşteptarea se risipeşte/ în valul alb/ de îndoială" (VALUL DE ÎNDOIALĂ).

Hipersensibilă la tot ceea ce se întâmplă în lumea înconjurătoare, poeta cântă viața prin toate formele ei reale. Prin descrierea sinceră a sentimentelor, acțiunilor, manifestărilor, poezia Doinei Drăguț pune în mişcare sufletul omenesc şi, în acelaşi timp, cheamă la confesiuni. Anume prin această formă a exprimării, poeta atrage şi mai mult cititorul care este mereu stăpânit de emoțiile şi necazurile existenței. Astfel, versul liric redat prin forma autentică a gândirii cuprinde viața intimă-interioară a scriitoarei, dar, nemijlocit, prin formula mijloacelor artistice relatate se distinge talentul poetic ce favorizează pozitiv activitatea creatoare.

Poezia, fiind motiv de inspirație atât pentru autor, cât şi pentru publicul cititor, este mesajul artistic redat prin imagini expresive, printr-un limbaj centrat pe versul alb sau al versului clasic ce are la bază rima şi ritmul. Prin aceste forme ale comunicării se regăseşte Doina Drăguț, scriitoarea care reuşeşte să îmbine tenacitatea cu capacitatea poetică nativă, astfel, perfecțiunea literară fiind plasată în limitele unor valori de înaltă intensitate: „Lumina/ se dăruie tuturor/ după măsura fiecăruia/ duşi de dorințe şi întâmplări/ nu făceau nimic/ dar nimic nu rămânea nefăcut/ se raportau la absolut/ pe potriva firii lor/ relația specială/ era asumată/ prin credință" (ASUMARE PRIN CREDINȚĂ). Versuri foarte frumoase, stil original/ inconfundabil/ unic.

Sintetizând discursul despre versul liric al Doinei Drăguț, putem afirma: totul are corelație şi tangență cu universul spiritual al omului, specific sinelui, iar imaginația este universul real al scriitoarei, prin care există mesajul de a relata noțiuni cât mai frumoase şi producătoare de admirație.

Doina Drăguț

Prin întreaga diversitate a genurilor literare, Doina Drăguț își manifestă talentul scriitoricesc și în calitate de romancier, fiind autoarea romanului *„Suferințele unui redactor”* (Editura Alma, 2006). Conform celor relatate de autoare, eroul acestei lucrări este Constantin Dumitrache, istoric literar, eseist, publicist-jurnalist (n. 15 februarie 1948 - d. 20 noiembrie 2001, a fost căsătorit cu scriitoarea Doina Drăguț). Romanul *„Suferințele unui redactor”* este creat în memoria unei personalități, unui redactor reputat și îndrăgit de radioascutători - Constantin Dumitrache -, care, până la urmă, a fost distrus de mediocritatea puterii ce nu era de partea adevărului. Deci, construit dintr-o realitate vie și plină de adevăr, romanul respectiv este *despre suferințele psihologice ale unui redactor care vroia să extirpe practicile unei reminiscențe dictatoriale, specifice totalitarismului comunist și încrengăturilor post-decembriste, incompatibile democrației de tip european ce încearcă a se înfiripa în România de azi și mai ales de mâine*, spune în prefața cărții prof. Ion N. Dincă. O lucrare monumentală ce scoate în evidență chinurile sufletești ale unui om/ unui redactor/ unui jurnalist de mare credință în valorile spirituale ale omenirii, care lupta mereu doar pentru oglindirea fidelă a realității obiective.

Despre opera literară a Doinei Drăguț și-au expus părerea mai mulți critici literari consacrați, cât și alți scriitori, poeți, personalități din sfera intelectuală. Printre aceștia este și renumitul critic literar Ovidiu Ghidirmic (dr. prof. univ.), care s-a referit, în mod special, la opera poetică a scriitoarei, spunând prețioase cuvinte: „Doina Drăguț este o poetă remarcabilă, una dintre cele mai valoroase din generația sa. Poezia sa este o poezie densă, concentrată, de o mare rigoare, am spune geometrizantă, a versurilor, dată fiind și formația sa științifică, pozitivistă. Doina Drăguț este o poetă cerebrală, la care rigoarea se împletește, în chip admirabil, cu lirismul, într-o poezie, de cunoaștere, densă și substanțială, de o maximă concentrare a limbajului, pe care nu ezităm să o numim intelectualistă, în sensul cel mai bun al termenului. Natură interiorizată, poeta își autoanalizează, cu maximă luciditate, nu numai stările sufletești, dar și pe cele pur intelectuale, nuanțele infinitesimale ale unui întreg proces de gândire, gnoseologic”. Referindu-se la volumul de versuri *„Timpul dintre valuri de lumină”* (Editura Fundația „Scrisul Românesc” din Craiova, 2014) în același timp se menționează: „Categoriile filosofice «timp» și «spațiu», care, sub o

formă sau alta, apar frecvent în poeme, sunt cele care formează coloana vertebrală a liricii volumului. Iar lumina şi gândurile, într-o încifrare a semnificațiilor, sunt elemente ce îmbracă în forme posibile de existență o anumită simbolică a poeziei. De asemenea, apare destul de des elementul apă (mare, valuri, rouă), simbol al curgerii eleatice. Pentru Doina Drăguț, poezia este o îmbinare armonioasă între matematică şi literatură, între matematică şi artă, între matematică şi viață, între matematică şi ceea ce există dincolo de viața terestră; iar, uneori, pierzându-se în arabescul formelor, încearcă să epuizeze inepuizabilul". În continuare criticul literar scrie: „Poemele sunt scurte şi riguroase ca formă, ele sunt dificil de înțeles, ascunzând o lirică ermetică şi un limbaj abstract, dar la o citire atentă şi o apropiere cu «inima intelectului», se observă că fiecare poem are o «logică internă» şi o coerență susținută de metafore subtile. Poemele includ, de cele mai multe ori, teorii ştiințifice asupra sensului vieții, conferindu-le acestora înveşmântare emoțională, iar căutarea esențelor se face prin trăiri lirice pure, adeseori de natură divină, incluzând lumină, transparență, iubire. Deşi stilul este concis, lapidar, geometrizant, sentimentele răzbat cu uşurință spre inima receptorului, creându-se o coeziune, la o aplecare atentă, sesizându-se o împletire armonioasă între rigoare şi lirism. Lirica pe care o creează şi o promovează Doina Drăguț aparține modernismului deschis spre temele existențiale majore: spațiu, timp, viață, lumină, gând...".

Analizând opera lirică şi eseistică a Doinei Drăguț, criticul literar şi de artă George Popa (dr. prof. univ.) relatează: „Doina Drăguț, atât în poezie, precum şi în eseistica sa, cultivă o gândire de înaltă reflexivitate, într-un stil eliptic în poezie, explicativ, cu fine interpretări hermeneutice, în scrierile de artă şi cronicile literare. Poezia Doinei Drăguț este, prin excelență, o creație şi o inductoare a emoției intelectuale. Poemele sale se detaşează prin puritate, noblețe şi elevație. Dispunând de o semnificativă cultură poetică, artistică şi filosofică, Doina Drăguț a putut primi cu uşurință ecouri sau corezonanțe din lirica unor poeți precum Ion Barbu, Lucian Blaga, Rainer Maria Rilke sau din experiențe inițiatice orientale, model Dao, sau hinduse. În felul acesta se poate spune, fără exagerare, că Doina Drăguț şi-a construit un veritabil sistem filosofic poetic. Scriind foarte dens, până la aparentă obscuritate, lectura poeziilor sale pare dificilă. Dar la o apropiere

atentă, se observă că fiecare poem are o logică internă, ceea ce este o mare calitate, coerență susținută de metafore subtile, adeseori adevărate fulguraţii intelectuale. Însă vibrante, emoţii de fior cosmic. Doina Drăguț are, ceea ce s-a numit, o inimă a intelectului. Voce distinctă în lirica actuală, poezia Doinei Drăguț se citeşte cu încântarea minţii".

Aşadar, scriitoarea Doina Drăguț, dotată cu calităţi deosebite - fire de o sensibilitate artistică aparte, omenie, talent, inteligență, erudiţie -, reprezintă omul intelectualităţii şi al spiritualităţii ce ştie cum să reprezinte conţinutul literar al poeziei/ prozei/ criticii literare şi de artă etc. Discursul literar al scriitoarei, structurat prin diverse genuri literare şi artistice, parcurge întreg universul uman, în rezultat creând frumuseţea autentică a creaţiei literare de care are nevoie publicul cititor şi însuşi scriitorul.

Galina Martea

Lucian Gruia – Doina Drăguț – Esența spre lumină

Poeta Doina Drăguț a publicat până în prezent mai multe volume de versuri, două de eseuri, unul de cronici literare/ plastice/ articole/ eseuri, un roman-jurnal, colaborează la numeroase reviste literare şi editează revista *Constelații diamantine.*

Antologia realizată de autoare, *Ochiul de lumină* (cu poezii selectate din volumele: *Ceasuri de îndoieli, Spațiul din nelinişti, Detaşare într-un spațiu dens*) a fost coordonată tematic de editorul Constantin Dumitrache, care remarcă, în prefață, cu îndreptățire: „Formația ştiințifică, riguroasă, a Doinei Drăguț, precum şi lecturile din marii poeți români şi ai lumii, conferă poeziilor sale o distincție pe care rar o mai întâlneşti în ceea ce se publică la noi, azi."

Problema marginalizării unor asemenea poeți se datorează, după cum remarcă poetul Virgil Diaconu prin faptul că generația literară aflată în prezent în funcțiile de conducere ale Uniunii Scriitorilor şi ale revistelor literare nu agreează autorii neînregimentați canonului postmodernist care cultivă demolarea valorilor umaniste, a miturilor, religiei, specificului național, promovând omul consumist, hedonist şi concupiscent.

Poezia Doinei Drăguț nu corespunde acestui canon, aparținând modernismului deschis spre temele existențiale majore: dragoste, viață, trecerea timpului, moarte.

Întrucât autoarea este profesoară de matematică, comentatorii insinuează o paralelă lirică Doina Drăguț – Ion Barbu. Observația nu este îndreptățită stylistic, dar poate fi acceptată în măsura în care pentru matematicieni există două nivele de structurare a universului, unul limpede, simplu, al aparențelor, al doilea al profunzimilor, motivat metafizic prin faptul că cifrele conferă legile de care ascultă armonia cosmică.

Întâiul nivel este reprezentat de aparențele aflate în continuă

schimbare (curgerea heraclitiană). Din această perspectivă, viața efemeră este supusă trecerii timpului generator de nostalgii lirice şi jocuri false de lumini: „Diseminări de timpi ne este viața/ Cuprinsă în destine variate./ Imagini false modificări de stări/ Schițări sumare de urme înşelătoare/ Existențe parcelate precum ținuturi/ Tăiate-n frontiere pe o hartă./ Trăim în simbioză cu istoria/ Mânați de un ceas abstract/ Golind clepsidre sensibili la mutații/ Obsedați de căutări în spații albe." (Schițări sumare de urme)

Lipsa de sens a existenței produce amăgiri profunde: „Spre nicăieri alerg de multă vreme/ Cu stele-n gânduri uneori/ Mă amăgesc că am ajuns." (Drumuri lungi) Formația de matematician a autoarei se vede şi în acceptarea unei viziuni în spirală sau cercuri a evoluției omenirii.

Căutarea esențelor se face prin trăiri lirice pure, redate prin imagini albe, diamantine: „Vârtejuri albe/ Tăcerea din volbură pică/ Sparge în clopot chemări/ Se rotesc vârtejuri albe în spirală/ Muzici vagi descind în dans".

Fiecare ființă are datoria de a evolua spre perfecțiune, spre împlinire: „Încercau/ Să depăşească/ Limitele/ Fiecare/ Depindea de posibilitatea/ De-a se deschide/ Liber/ Se clătinau în aceeaşi direcție/ Cu vântul/ În toate se-mpărțeau/ Golul din afara lor/ Le căuta formele." (Posibilitatea de deschidere)

Asemenea versuri includ teorii ştiințifice asupra sensului vieții, conferindu-le înveşmântare emoțională.

Întâiul contact cu esențele este resimțit ca o cufundare într-o materie dens spiritualizată, accesată introspectiv: „Închid ochii -/ Privesc înlăuntrul meu/ Ca într-o fântână/ Adâncă./ Deschid ochii -/ Împrejurul meu densități/ Concentrate în ore/ Siderale." (Densități concentrate)

În ultimă instanță, esența este de natură divină, lumină, transparență, iubire: „Iubire totală şi topire în lumină/ Ca de o haină veche purtată/ Mă desprind de frica morții/ Suferințele se pierd în fericire/ (...)/ În dobândirea unei precunoaşteri/ Grăbită trec prin vid şi urc/ Tot mai intens în întunecime/ Apoi cresc într-o lumină blândă/ Enormă alb-aurie izvor de iubire/ Iubire totală şi topire în lumină/ Ca într-un erotism fără sfârşit."

În sfârşit, urmează detaşarea de sine şi contopirea cu divinul:

„Mă despart de mine/ Ca să devin liberă/ Şi mă unesc cu el/ Care este independent/ De el şi se recunoaşte/ În mine ca într-o/ Oglindă./ Astfel suntem liberi/Amândoi.” (Mă unesc pentru a deveni liberă)

Deşi stilul poetei este concis, lapidar, sentimentele răzbat prin corsetul raţiunii până la inimile cititorilor.

Ovidiu Ghidirmic remarcă în acest sens: „(...) Doina Drăguţ este o poetă cerebrală, la care rigoarea se împleteşte, în chip admirabil, cu lirismul, într-o poezie de cunoaştere, densă şi substanţială, de o maximă concentrare a limbajului, pe care nu ezităm să o numim intelectualistă în sensul cel mai bun al termenului.”

Lucian Gruia

Gheorghe A. Stroia – Un Univers încărcat de sensuri precise

Doina Drăguț (născută la Craiova) este poetă, eseistă, prozatoare, jurnalistă şi - nu în cele din urmă - exegetă. Dintre volumele publicate de-a lungul timpului, amintim: *Ceasuri de îndoieli* (poezii, prefață de Ovidiu Ghidirmic, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1994); *Arabescuri* (eseuri, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995); *Detaşare într-un spațiu dens* (poezii, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995); *Individualitatea destinului* (eseuri asupra individualității destinului în artă, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1996); *Spațiul din nelinişti* (poezii, ref. cop. IV: Constanța Buzea, Ovidiu Ghidirmic, Ed. Scribul, Slatina, 1998); *Ochiul de lumină* (poezii, prefață de Constantin Dumitrache, postfață de George Sorescu, Ovidiu Ghidirmic, Constantin M. Popa, Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000); *Suferințele unui redactor* (roman-jurnal, prefață de prof. Ion N. Dinca, Ed. Alma, Craiova, 2006); Este prezentă în antologii, precum: *Verticala curgere spre soare*, *Întâlniri mirabile cu Mitropolitul Nestor*, *Al cincilea patriarh*, *Mărturisirea de credință literară*, *Noul Orfeu.*

Sintetizând activitatea sa de eseist, publicist, critic literar şi de artă, Doina Drăguț publică, în anul 2010, volumul intitulat: *Nelinişti prin timp* (Ed. Sitech, Craiova, 170 pagini). Cartea este realizată în totalitate de autoare: coperta, tehnoredactarea, machetarea, pictura de pe copertă (inclusiv scrierea textelor). Cu o deosebită minuțiozitate şi atenție pentru detalii, reuşeşte să facă din ultima sa apariție literară o carte cu o ținută grafică deosebită. M-a surprins plăcut introducerea - mărturisirea de credință literară - în care se motivează stilul, se definesc principiile în lumina cărora s-a afirmat ca om de litere: *„Am vrut să fixez cu ajutorul culorilor eternitatea în mişcare, am vrut să depăşesc clipa, încercând să fiu dincolo de timp şi să găsesc o legătură între materie şi idee pentru a crea emoția, încântarea, admirația, frumusețea. Dominată de întrebările De unde venim? Ce suntem?*

Încotro ne îndreptăm? (titlul celebrului tablou al lui Paul Gauguin), care sunt întrebările oricărui individ în fața destinului său și care se află la baza oricărei biografii, consider că opera de artă și opera literară (cei hărăziți pot spune astfel) nu sunt altceva decât exteriorizarea însăși a artistului/ scriitorului. Sunt formele lăuntrice care se înfăptuiesc mai întâi în interior și care apoi izbucnesc cu toată forța în afară... Scrisul nu este o meserie ca oricare alta, scrisul înseamnă artă, înseamnă o formă de libertate în exprimare, transformarea sentimentelor lăuntrice în emoții exterioare la care să participe și cititorul, înseamnă comunicarea gândurilor și ideilor în simboluri expresive" (*Mărturisirea de credință literară* - un „document de conștiință colectivă" conceput și orânduit de Artur Silvestri, Ed. Carpathia Press, București, 2008).

Cartea cuprinde patru părți, în care sunt catalogate: articole și eseuri (partea I), prefețe (partea a II-a), recenzii și cronici (partea a III-a) și cronici plastice (partea a IV-a). Întregul în care se reunesc aceste patru părți poartă un nume foarte sugestiv: *„Neliniști prin timp"*. Se cristalizează între paginile cărții o neliniște specială – dedicată, generoasă și profund umană - neliniștea creatorului în fața creației. Stăteam deunăzi de vorbă cu talentatul poet tecucean Vasile Sevastre Ghican, care afirma că a scris, de-a lungul activității sale literare, zeci de recenzii, cronici și prefețe, dar pe care nu le-a antologat. Trebuie să ne gândim la faptul că o astfel de muncă - valoroasă prin esența și valențele sale - s-ar putea pierde și ar rămâne necunoscută marelui public. Putem argumenta importanța acestor „antologii" pentru simplul motiv că prin intermediul cronicilor, recenziilor, articolelor, se exprimă și se dezvoltă opinii personale asupra unor opere literare sau de artă, ce pot căpăta valori de referențial.

Izvorâtă dintr-o necesitate firească, aceea de a-și prezenta rodul anilor de muncă pe câmpia culturii române, cartea de față întocmește un tablou a ceea ce a scris autoarea în decursul perioadei 1992-2010. Astfel, sunt antologate materiale ce au fost publicate în reviste și gazete precum: *Mesagerul Olteniei*, Revista *Lamura*, Revista *Luceafărul Românesc*, *Cuvântul Libertății*, *Universul Literar*, *Epoca*, *Universul cărților*, *Ecoul*, *Jurnalul de Dolj*, *Dacologica*, *O carte pe zi* ori difuzate în emisiunile de la *Radio Oltenia Craiova*.

Prima parte a cărții este o eclectică îmbinare de evenimente

literare, artistice, religioase, istorice, având în centrul lor personalități de seamă ale culturii şi spiritualității române, precum: Mihai Eminescu, Constantin Brâncuşi, Tudor Arghezi, George Călinescu, Mircea Eliade, Marin Sorescu, Marin Preda, Patriarhul Teoctist dar şi personalități marcante ale culturii universale: Jorge Luis Borges, Ernest Hemingway sau Denis de Rougemont.

În prefețele realizate în partea a II-a a cărții, Doina Drăguț descoperă elementele valoroase ale cărților unor autori aflați la debut sau ale unora consacrați: Daniela Luca, Nicolae Maroga Enceanu, general N. Portocală.

Acoperind domenii vaste, precum literatura şi istoria, Doina Drăguț scrie, dovedind o profundă cultură generală, argumentele sale - pro sau contra - fiind construite pe baze solide, cu seriozitatea şi minuțiozitatea unui arhitect.

În partea a III-a a lucrării, sunt prezentate cronicile sau recenziile de carte scrise de autoare în perioada la care se face referire. Sunt recenzate cărți de poezie, proză sau lucrări ştiințifice ale unor personalități culturale, precum: Nicolae Maroga Enceanu, Florentin Smarandache, Janet Nică, Ştefan Marinescu, Al. Florin Țene, N. Portocală, Alexandru Doboş, acad. Radu P. Voinea, Ion Zamfirescu etc.

Dacă *„un scepticism înțelept este primul atribut al unui critic bun*" - aşa cum preciza James Russell Lowell -, atunci stilul Doinei Drăguț este al unui astfel de exeget. Pe lângă faptul că evenimentele sunt prezentate în conformitate cu adevărul istoric, autoarea dovedeşte talent şi erudiție în alăturarea unor date relativ inedite. Cu un veritabil „har" de investigator, aşa cum îi stă bine unui exeget, îşi structurează cronicile sau articolele pe adevăruri cuantificabile, îmbogățite cu opinii personale, docte şi convingătoare, menite să pună în valoare elementele forte ale scrierilor respective. Imparțială, lucidă şi documentată, prin modalitățile utilizate în demersurile sale analitice, i se dovedesc meticulozitatea şi disciplina impusă de formația sa intelectuală - ca matematician. Integrarea operelor analizate în spațiile „carteziene" ale culturii naționale sau internaționale, prin intermediul unor funcții precise şi utilizarea unor instrumente de analiză şi argumente palpabile, concrete - toate acestea sunt armele redutabile ale criticului Doina Drăguț.

În pofida formației sale de om al cifrelor, scriitoarea craioveană dovedește rafinament și sensibilitate, în realizarea unor cronici ale unor opere de artă sau evenimente artistice, din spațiul expozițional craiovean. Majoritatea operelor literare și de artă prezentate sunt ale artiștilor olteni, ceea ce dovedește profunda apartenență a Doinei Drăguț la spațiul cu care rezonează intim: Oltenia. Sunt prezentate opinii și impresii asupra operelor artiștilor plastici români: Victor Pârlac, Marcel Chirnoagă, Claudia Mandi, George Vlăescu, Arcadie Alexandru Răileanu, Paula Tudor, dar și asupra operelor artiștilor plastici europeni (danezul Soren Skov).

Ce este inedit în aprecierile critice pe care le face Doina Drăguț, pe lângă rigurozitate, precizie, stil și erudiție? Aș putea spune că prezentarea punctelor de vedere critice este făcută nu atât din perspectiva exegetului (în sensul criticii tradiționaliste), ci și din punctul de vedere al cititorului sau al amatorului de artă: simplu, inteligibil, sensibil, incitant (în sensul criticii moderne). Practic, atât cititorii cât și admiratorii de artă sunt invitați cu persuasiune să descopere gama unică de senzații pe care doar scrierea sau opera de artă - de calitate - o poate induce.

Aș concluziona, prin a vă reaminti cuvintele unui mare clasic al literaturii române, ce definea sintetic - în termeni simpli, dar de o profunzime aparte - valențele criticului și ale actului critic, în general. Iată ce spunea marele Tudor Arghezi: *„De obicei, critica literatului incapabil consistă în afirmarea însuşirilor ce lipsesc dintr-o lucrare literară din pricină că aprofundarea calităților evidente îi este dificilă”*. Între aceste delimitări conceptuale poate fi încadrat actul critic al exegetei craiovene, pe deplin justificat în *„Nelinişti prin timp”*.

Consider cartea Doinei Drăguț o reușită și o apariție editorială necesară în spațiul literar actual. Numai prin însumarea eforturilor făcute de-a lungul anilor și prin publicarea unor astfel de cărți, vom reuși să redescoperim peste ani: oameni - scriitori sau artiști -, opere - literare sau artistice -, despre care s-a meritat să se scrie. Numai așa vom avea continuitate în construirea parcursului culturii române, ca valoare de necontestat în patrimoniul culturii universale. Prin ultima sa carte, Doina Drăguț contribuie la construirea acestui parcurs cultural, depunând mărturie, în lumina adevărului artistic și literar, căruia îi conferă valoare de document.

Iată perpetuumul mobile al scriitoarei craiovene (martor pe coperta a IV-a a cărții sale) - legat de temerea iminentă a oricărui autor: testul de rezistență al operei sale în fața implacabilului timp. Un timp care converteşte clipa în râu, care transformă lumina în stea şi destinul în eternitate: *„A rezista în fața timpului înseamnă a fi dincolo de timp, a depăşi clipa; înseamnă a crea un ideal, care să devină realitate; înseamnă a comunica un gând sau o idee în simboluri expresive; înseamnă a găsi o legătură între spiritualitate şi materie pentru realizarea unei emoții. Oricare ar fi spațiul şi timpul în care te naşti, există un singur drum care te duce spre împlinirea destinului - destin ce a fost ales şi suportat sau destin care a ales şi a călăuzit spre finalitate”*.

O felicităm pe această cale pe autoare, dorindu-i cât mai multe scrieri, prin care se vor construi, pas cu pas, noi elemente în arhitectura infinitei coloane a literaturii şi artei române! Urmărind întocmai valențele crezului său literar-artistic, va reuşi să convertească efemeritatea vieții în perenitatea artei, ca expresie a celebrului dicton latin: *Ars longa, vita brevis!*

Gheorghe A. Stroia

Ion Pachia Tatomirescu – Neliniști prin timp

De la „ochiul de lumină” la curcubeolata lupă a criticului literar *

Într-o *Precuvântare* la volumul de versuri «Ochiul de lumină», publicat în anul 2000, de Doina Drăguț, distinsul critic literar rămurist, Constantin Dumitrache, evidențiind că autoarea s-a afirmat atât în perimetrul **poeziei** (prin volumele: «Ceasuri de îndoieli», din anul 1994, «Detaşare într-un spațiu dens», din 1995, şi «Spațiul din nelinişti», din 1998) cât şi în domeniul **eseisticii** (prin două volume publicate până în acel anotimp: «Arabescuri», din anul 1995, şi «Individualitatea destinului», din 1996), ne încredințează: *«Formația ştiințifică, riguroasă, a Doinei Drăguț, precum şi lecturile din marii poeți români şi ai lumii, conferă poeziilor sale o distincție pe care rar o mai întâlneşti în ceea ce se publică la noi, azi. Profesia sa te duce cu gândul la nimeni altul decât Ion Barbu.».*

Profilul acestei poete matematician-informatician şi, deopotrivă, eseist, critic literar, editor etc., se întregeşte pentru Distinsul Receptor, mai ales, dinspre cele trei „postcuvântări” semnate de **George Sorescu** *(«Ca poetă, Doina Drăguț […] aduce, în universul poeziilor sale, o vibrație autentică, filtrată, însă, prin grila poeziei lui Ion Barbu […] Ca eseistă, […] s-a aplecat, în volumul „Individualitatea destinului“, asupra vieții şi operei unor mari creatori din arta românească şi universală […] În volumul „Arabescuri“, procedează la o incitantă investigație în domeniul acestei arte rare: arabesc-ul…»),* **Ovidiu Ghidirmic** *(«Doina Drăguț este o poetă cerebrală, la care rigoarea se împleteşte, în chip admirabil, cu lirismul, într-o poezie de cunoaştere, densă şi substanțială, de o maximă concentrare a limbajului…»)* şi **Constantin M. Popa** *(«După cartea de debut,* ***Ceasuri de îndoieli*** *- 1994, lirica Doinei Drăguț din* ***Detaşare într-un spațiu dens*** *- 1995 şi* ***Spațiul din nelinişti*** *- 1998, dezvăluie zbaterile eului care se găseşte într-o permanentă stare de tensiune, care trăieşte intens sentimentul*

de nelinişte şi aspiraţie spre o lume structurată armonic, întrezărită doar în clipe de reverie, dar care se refuză oricărei tentative de luare în posesie.»).

Recentul volum de eseuri/cronici literare, plastice etc., ***Nelinişti prin timp*** (2010), de **Doina Drăguț**, aflat în „radiografierea“ noastră, îşi structurează materia în patru secțiuni „cardinale”: (I) *Articole, eseuri* («Eminescu - Naționalul şi Universalul», «Brâncuşi în conştiința scriitorilor lumii», «Arghezi între teluric şi celest», «Marin Sorescu - nouă ani de posteritate», «Incendiatori de ieri şi de azi», «Jungla realității» etc.), (II) *Prefețe* (pentru poeta Daniela Luca, pentru prozatorul Nicolae Maroga Enceanu şi pentru generalul N. Portocală), (III) *Recenzii, cronici literare* («Desfăşurare cosmică», «Blesteme», «Papagalii sau monumentul prostiei», «Avatarurile semivocalei», «Dacia - izvorul neamurilor» etc.) şi (IV) *Cronici plastice* («Fiorul duratei», «Real şi durabil», «Echilibru şi linişte contemplativă», «Amestec de aer, apă şi pământ» etc.). Ni se dezvăluie şi aici preocupările complexe ale unui intelectual de anvergură, cu desfăşurări polivalente, interdisciplinare, făcând, nu de puține ori, observații de suplețe „a jocului secund”, tangente la „adâncurile calmelor creste“ ale artelor. Lucrarea beneficiază şi de un foarte util «Index de nume».

*Doina Drăguț, «Nelinişti prin timp», eseuri, cronici de întâmpinare, Craiova, Editura Sitech, 2010; pagini A-5: 170; ISBN 978–606–11–0049–1.

Ion Pachia Tatomirescu

Ion N. Oprea – Neliniştile Doinei Drăguț

Un volum de nici 200 de pagini, dar cu o literatură, ştiinţă şi artă documentară mai cu seamă, de care nu se prea apropie lesne critica literară, aşa este explicabilă şi întârzierea mea în a-l fi semnalat mai din timp, cititorilor.

În mărturisirea de credinţă literară a autoarei, care este convinsă că „lucrurile cu adevărat esenţiale sunt lucrurile simple”, deşi ea tocmai de cele complexe şi cu mare rezonanţă, literară şi ştiinţifică, se ocupă, prezentându-ni-le, aflăm datele ei personale mai întâi. Născută la Craiova, dar petrecându-şi primii 14 ani la Siliştea Crucii din Dolj - unde a citit „toate cărţile bibliotecii din comună” -, a făcut Liceul „Carol I” la Craiova şi a aflat atâtea din Goethe, Shakespeare, Schiller, Baudelaire, Victor Hugo, Balzac, Marcel Proust, Tolstoi, Dostoievski, Cehov şi Puşkin, a aprofundat operele scriitorilor români Eminescu, Blaga, Ion Barbu, Philippide, Rebreanu, Sadoveanu, Caragiale, Arghezi şi alţii, după care a urmat Facultatea de matematică, apoi pe cea de Informatică, convinsă că acolo „este vârful cel mai de seamă al tuturor activităţilor umane”.

Dar cum din copilărie Doina Drăguţ a cochetat cu literatura - la şcoală făcea „cele mai bune compuneri” - şi a simţit şi „mirajul încărcat de rafinament al artei”, celebrul tablou al lui Paul Gauguin determinând-o să răspundă la întrebările fireşti ale vieţii - De unde venim, Ce suntem şi Încotro ne îndreptăm? - proprii „oricărui individ aflat în faţa destinului său”, s-a „stabilizat” în literatură, fără a-şi părăsi însă profesia de bază - aceea de profesor de matematică şi informatician. Mai întâi a publicat în revista Luceafărul.

După ce IUG Craiova şi-a micşorat şi cam închis porţile, devenind patronală - cum s-a întâmplat şi cu CUG-ul de la Iaşi, dar şi cu toată industria ţării, renunţând-se la proprii specialişti -, şefa de la Centrul de Calcul de la Întreprinderea care însemna „pivotul industriei grele” în zonă nu a plecat în străinătate să-i slujească pe alţii. Ea a hotărât să se dedice în totalitate literaturii, pe care până atunci o

tratase ca pe un hobby. A intrat în ziaristică, din anul 2002, devenind redactor-şef la „Mesagerul Olteniei” şi secretar general de redacție la „Lege şi fărădelege” (jurnal de atitudine civică, apărarea drepturilor omului şi lupta împotriva corupției). Obține premii şi distincții la concursurile literare, colaborează la radio „Oltenia” Craiova şi la revistele literare importante ale țării.

Editorial, Doina Drăguț şi-a făcut simțită prezența cu volumule *„Ceasuri de îndoieli”* (poezii, 1994), *„Detaşare într-un spațiu dens”* (poezii, 1995), *„Arabescuri”* (eseuri, 1995), *„Individualitatea destinului”* (eseuri, 1996), *„Spațiul din nelinişti”* (poezii, 1998), *„Ochiul de lumină”* (poezii, 2000), *„Suferințele unui redactor”* (roman-jurnal, 2006), *„Nelinişti prin timp”* (eseuri, cronici literare, cronici plastice, 2010).

Doina Drăguț este prezentă în antologiile *„Verticala curgere spre soare”*, *„Întâlniri mirabile cu Mitropolitul Nestor”*, *„Al cincilea patriarh”*, *„Mărturisirea de credință literară”*, *„Noul Orfeu”* şi îngrijeşte ediția *„Philippide, mon amour”* - de Constantin Dumitrache (care i-a fost tovarăş de viață şi soț).

„Spațiul din nelinişti” este cartea de care autoarea declară că se simte cel mai mult legată, pentru că, zice ea, aici „se simte maturizarea verbului”, aici „se dezvăluie zbaterile eului”, care o pun într-o permanentă stare de tensiune, de nelinişti, care alături de această ultimă stare, ca sentiment, o determină să trăiască „aspirația spre o lume în care se cristalizează interogația existențială”. *„Spațiul din nelinişti”*, din 1998, îi este călăuză, mi se pare, în arealul neliniştilor proprii omului, care vrea mereu mai mult de la sine şi de la viață, iar *„Nelinişti prin timp”*, din 2010, este o aşezare a risipirilor eului într-o formă accesibilă cititorului.

Oricare i-ar fi cartea, trebuie să spunem cititorilor, limbajul Doinei Drăguț este elevat, modern, cultivat, un limbaj în care, dincolo de unii termeni speciali, specifici profesiei, total ştiințifice, lasă să se întrevadă, şi nouă ne place, o trăire sufletească aparte, clar omenească, mereu în nelinişte, în căutare, dar cu speranță.

Conştientă că scrisul este artă, artă şi ştiință până la urmă, naratoarea, în cartea de care ne ocupăm, reuşeşte o literatură de înalt interes, cerebrală, comunicarea ideilor ei putând fi reținută, păstrată şi folosită, parcurgând-o, cum se întâmplă cu asemenea opere, lucrând cu caietul de note şi creionul în mână.

Cartea are o structurare care înseamnă literatură autohtonă, dar şi universală, insistență în reliefarea operelor de artă, de știință, cu aducerea în prim plan a ceea ce a conservat în timp biblioteca cu arheologia, reamintindu-ne că suntem pe aceste meleaguri nu doar de la daci şi romani, ci cu scriere chiar mai veche decât a sumerienilor, stăruind, spre meritul ei, asupra documentelor care îi probează susținerile. Primează, ca prim capitol, articolele-eseu despre: „Eminescu - Naționalul şi Universalul" „Brâncuşi în conştiința scriitorilor lumii", „Arghezi, între teluric şi celest" „Traiectoria lui G. Călinescu", „Mircea Eliade - 100 de ani de la naştere", „Marin Sorescu - nouă ani de posteritate", „Marin Preda (83 ani de la naştere)", „Un om mare - Mitropolitul Nestor" - un portret făcut Prea Înaltului Mitropolit Nestor Vornicescu, trecut la cele veşnice la 17 mai 2000, realizat cu folosirea din Nestor Vornicescu „Pagini alese din operă şi din exegeza despre autor", Ediție online îngrijită de Artur Silvestri, 2007.

„Mă fascina chipul lui luminos de care vorbeşte toată lumea" este eseul despre Prea Fericitul Teoctist, cu „Cuvântările de învă-țătură", al cincilea patriarh al României, orânduit în cartea autoarei tt în zona documentară, cu gânduri preluate şi redate nouă din acelaşi Artur Silvestri, Editura Intermundus, Bucureşti, 2007. „Sosiți la spital pe picioarele lor şi omorâți - Nestor de un doctor numit Bătăiosu de la Spitalul județean Dolj, iar Teoctist de un oarecare Sinescu de la Spitalul Fundeni" -, cu justificări care mai de care alături de realitate", ni se reamintesc tragediile morții celor doi Înalți, care, se ştie, se mai repetă şi astăzi.

Descrieri, cu informații de amănunt, multe pentru prima dată întâlnite, găsim şi despre Laurențiu Ulici, Nichita Stănescu, Camil Petrescu, Liviu Rebreanu, Zaharia Stancu, Dimitrie Cantemir. Înviorează căutările noastre eseurile precum: „Despre suflet", „Incendiatorii de ieri şi de astăzi", „Peste vârfuri trece lună", fireşte, cu Mihai Eminescu şi Titu Maiorescu, dar şi cu G. Călinescu, Şerban Cioculescu, Vladimir Streinu şi Constantin Noica, „Soarta capodoperelor", amănunte despre „Marele zid chinezesc", „Henry Ford - părintele automobilului modern", „Zidul plângerii (Ierusalimul!) - în pericol de prăbuşire", „Colegiul Național „Carol I" - 182 de ani", „Omenirea poate fi schimbată de «Secretele» Vaticanului»", precum şi „Diplome... de vânzare" (despre afacerile ruşinoase din învățământul superior româ-

nesc), „Purificare prin jertfă” (despre tăierea copacilor de-a lungul şoselelor ţării), „Sfidare şi umilinţă” (făcând referire la distanţa dintre salarii şi preţuri în România), „Arta arabescului”, „Panorama unei lumi fenomenale”, „Declinul ireversibil” etc.

Din Articole şi eseuri nu lipsesc referirile la personalitatea şi opera unor „Don Jorge - prea tânăr pentru premiul Nobel” (Jorge Luis Borges), Ernest Hemingway - „Centenar Ernest Hemingway” -, „Denis de Rougemont - La Part de Diable”, Edition Gallimard. De asemenea, citim despre regele Alfred cel Mare, suveranul anglo-saxon, despre Pitagora, Platon, Descartes, Euclid, Leonardo da Vinci etc.

Partea a II-a a cărţii cuprinde o întreagă bibliotecă, prefeţe la diferite lucrări: „Întâlnire în alb”, cartea de debut a poetei Daniela Luca, „Revelaţii şi istorisiri” de Nicolae Maroga Enceanu, „Marile civilizaţii ale traco-geţilor” de General N. Portocală etc.

În „biblioteca” în care am pătruns, în partea a III-a a cărţii, ne delectăm răsfoind şi citind recenzii şi cronici literare la o seamă de alte opere, noi raportându-ne doar la câteva, regretând curgerea prea repede a timpului nostru şi al dumneavoastră, care avem mereu nevoie de mai mult: „Meteoriţii” de Eugen Caraghiaur, „Tăceri destăinuite” de Nicolae Maroga Enceanu, „Nonpoems” de Florin Smarandache, „Toată suflarea să laude pe Domnul”, culegere de cântări bisericeşti, pricesne şi imnuri religioase, colinde şi cântece de stea, culese şi revăzute de preot-profesor Alexie Al. Buzera, „Cântări iubirii” de Eugen Enea Caraghiaur, poeme, ediţie bilingvă, româno-franceză, apărută la Chişinău în 1991; „Sfere de fosfor”, poezii de Ion Tobă, „Blesteme” de Nicolae Bălaşa, roman psihologic, „Papa-galii sau monumentul prostiei” de George Geafir, schiţe umoristice, o descriere a vieţii noastre post-revoluţionare, „Chipul din oglindă” de Al. Florin Ţene, o privire în oglinda timpului a realităţilor vieţii noastre, o descriere satirică a vieţii celor care au traversat drumul de la sat la oraş, „Cocheta pasăre din ochi” de Janet Nică, versuri etc.

„Năstruşnicitelnic” este titlul altei cărţi, semnate de Janet Nică, căruia autorul îi zice, roman postmodernist, prezentat drept „o aventură eminamente mentală”. Cu acţiune statică. Redusă la intrigă, în care „personajele sunt Cuvintele puse pe harţă”, în care „oraşul în loc de canale are canalii”, în care „unele versiuni” creează „diverse diversiuni”, în care „luna de miere” pentru unii are loc „în săptămâna pati-

milor". Și, ca să intre în grațiile cititorilor, suntem atenționați, poetul se plimbă printre „plantele agățătoare ale junglei societății românești" care sunt Crin Antonescu, Sorin Frunzăverde, Sulfina Barbu, „dă jos politicienii din pomii" politicii românești (persoane ca Mugur Isărescu, Ulm Spineanu, Dudu Ionescu) și „aruncă guvernul în aer" (nominalizându-i pe Mona Muscă, Gheorghe Fluture, Mircea Cinteză).

Ocupându-se de poet, autoarea cărții prezentate, Doina Drăguț, crede că „defectul" lui este că „are prea multe calități", în viață „îi reușesc numai eșecurile", „cântă din gură după ureche", „preferă natura moartă în vie", „are noroc că nu are ghinion", „muncește mult ca să nu aibă parte de muncă"... Mai aflăm că poetul este posesorul unei „biblioteci de râs", cu cărți din colecțiile „Oameni de zeamă" și „Biblioteca pentru tonți". Unde se întâmplă toate acestea? La Bechet! Absolvent al facultății de filologie a Universității din Craiova în 1971, Janet Nică este profesor de franceză în orașul Bechet, județul Dolj, este președintele cenaclului „Comuna literară Bechet" din 1975, este redactor la revistele „Lamura", „Sfârșit de mileniu" și „Mileniu", are obținute multe premii pentru poezie, diplome de excelență pentru activitatea literară și este și „Cetățean de onoare" al orașului Bechet.

„Europa, țara tracilor" este alt volum semnat de General N. Portocală. Este, într-un fel, o continuare a celui cu numele „Marile civilizații ale traco-geților", amintit de însuși editorul în Cuvântul său la volum.

Editorul, spune Doina Drăguț, a pornit de la lucrarea originală, apărută în 1932, cu titlul „Din pre-istoria Daciei și a vechilor civilizații", apărută la Institutul de Arte Grafice „Bucovina", semnalată de același N. Portocală, fost ministru de interne în perioada interbelică.

În lucrarea inițială este vorba despre marile civilizații ale lumii vechi - Egipt, Sumer, Akkad, Assyria, Babilon, Grecia, Roma, dar și despre Dacia.

Preluând ceea ce scrie Portocală, editorul a structurat noua carte scoțând în relief rolul tracilor în cadrul populației Europene și a punctat strălucit importanța Daciei ca „primă metropolă geografică".

Este redat chiar ceea ce a scris Nicolae Densușeanu în „Dacia preistorică": „Dacia, această țară miraculoasă, dotată de la natură cu toate bunătățile climei și ale solului, a format, pe drumul cel mare, dintre Asia și Europa, primul pământ binecuvântat pentru descălecare

și dezvoltarea vieții morale și industriale, a națiunilor migratoare.

Dacia acestor timpuri întunecate apare o primă metropolă geografică ce a fost destinată, prin poziția sa particulară, prin afluența populației și prin densitatea avuțiilor sale, a-și extinde în epoca preistorică influența sa etnică și culturală, de o parte spre sud, în Peninsula Balcanică și până dincolo de Marea Egee; de altă parte spre apus, pe calea cea mare și lungă de comunicație pe Dunăre".

În primul capitol, intitulat „Dacia - Țara zeilor și a uriașilor", se afirmă, pe baza documentelor istorice (*Dacia preistorică* de N. Densușianu, *Getica* - de V. Pârvan, *Carmina* - Homer, *Argonautica* - Flavius Flaccus, *Istorii* - Herodot etc.), că Europa Centrală, care se întindea, la nord, până la Oder și gura Vistulei, iar la sud până din-colo de Hemus, „era locuită de întinsa națiune a thracilor". Aceasta a fost „o populație foarte deasă în această regiune" și „s-a răspândit apoi în toate direcțiile". Dintr-o notă a editorului, autoarea reține și menționează că „Atlantida era totuna cu Țara Românească de mai târziu, cu capitala în Insula Șerpilor (Posaidon-Enki) E.A. - la Dunăre și vice-capitala în Bănie, Craiova de azi".

Capitolul II, intitulat „Europa - țara tracilor", tratează probleme referitoare la „Europa Centrală, vatra tracică a civilizației europene", „Dacia - mama aramei, bronzului și fierului", „Dacia - prima metropolă geografică", „Dacizarea Romei", „Trecutul neamului nu este monopolul nimănui". Se face dovada că fibula, spirala cuiul, teracota, steagul dacic, tezaurizarea sau inventarele sunt operă cu origine în Dacia străbună. Și nu numai: roata, plugul, căruța cu două, trei și patru roți, în Dacia au apărut pentru prima dată în lume, primul mesaj scris din istoria omenirii la Tărtăria - România a fost identificat, primii fermieri din Europa aici lucrau, într-o perioadă în care Anglia abia se separa de continent și din peninsulă devenea insulă, în 6500 î.d.H.

În capitolul III, intitulat „Dacii - divinii antichității", aflăm că zeul Hermes „avea ca patrie nordul Traciei", că Martie era considerat un „vechi rege național al geților", că Alexandru Macedon a fost trac, ba încă, în capitolele următoare, că primii oameni de pe pământ ar fi fost geții din Phrygia (stat în Asia Mică, Turcia Europeană), rămași celebri prin „căciulile dacice", că geții erau cei mai drepți și mai viteji, dintre traci, că fericirea geților era moartea în război, un popor dotat cu calități excepționale.

În încheiere, capitolul IX aduce în discuție alte adevăruri: Troia era cetate tracică, vestul Bulgariei păstrează vestigii daco-romane, civilizația egipteană însăşi este creația geților, limba română este unica în Europa fără dialecte, de aici şi „unitatea ei, identică pe întreg teritoriul, fără nici un dialect particular".

„Oprimat sub romani, prădat de invaziile barbare, redus la şerbie sub unii domni pământeni, exploatat şi umilit sub fanarioți, zbuciumat în războaie, poporul român se menține neprihănit, cu toată vitregia timpurilor în decurs de mai bine de 1800 de ani, cu vigoarea, calitățile şi limba sa", apreciază autorul cărții la care ne-am referit.

Alte şi alte documente confirmă vechimea existenței noastre pe acest teritoriu - Dacia milenară. Herodot ne spune că cel mai nume-ros neam din lume după indieni erau tracii, Dio Casius zice şi el: „să nu uităm că Traian a fost un trac veritabil". Luptele dintre Traian şi Decebal au fost războaie fratricide, iar tracii au fost Daci. Faptul că Dacii vorbeau „latina vulgară" este „un secret" pe care nu-l ştiu numai cei care refuză să-l ştie.

Când profesorul de arheologie lingvistică Marija Gimbutas de la Universitatea din Los Angeles, California, a vorbit despre spațiul Carpato-dunărean, ca despre vatra vechii Europe, locul de unde Europa a început să existe, ne aşteptam ca istoricii noştri să amplifice spusele cu noi argumente. Dar au tăcut, în majoritatea lor. Când profesorii Leon E. Stover şi Bruce Kraig, în cartea lor *The Indo-European heritage*, apărută la Newbury Hall, vorbesc, la p. 25, despre vechea Europă a mileniului 5 î.d.H. care-şi avea locul în Centrul României de azi, când studiul de arheologie moleculară ne îndreptățește să fim mândri că ne situăm pe primul plan în Europa ca vechime, când studii cromozomiale determină originea maternă a unor mumii vechi de sute şi mii de ani, când teoria genoamelor țintesc spațiul Carpato-dunărean ca fiind locul de unde a început să existe Europa, când opere ca „Epopeea poporului Carpato-dunărean", „Noi nu suntem urmaşii Romei", „În căutarea istoriei pierdute" şi „Călător în Dacia - țara zeilor" ne sunt favorabile, când un om, savant în domeniul preistoriei Europei, V. Gordon Childe, profesor la Universitatea din Oxford, Anglia, publică în 1993, *The Istoria of civilization, The Arvans* şi arată pe hartă că leagănul aryenilor este în spațiul Carpato-dunărean, când deşi Codex Rohonczy, cronici daco-românești,

Harappa, scrise în limba dravidiană, apropiată limbii române, arată despre cine vorbea istoricul nostru Augustin Deac la primul Congres Internațional de Dacologie, Bucureşti, însemnând 448 de pagini de istorie nevalorificată, când la editura PIM, Iaşi, 2011, Ion N. Oprea publică volumul „Strămoşii noştri din arhive, restituiri", 462 pagini, din care Capitolul VI, aproape o sută de pagini le dedică întrebării puse de B.P. Haşdeu, „Pierit-au Dacii", cuprinzând opere ştiințifice şi literare, opinii ale unui larg spectru de oameni de cultură ai timpurilor care probează istoricul îndepărtat al poporului nostru, dar istoricii, critica literară şi ea, nepregătită, au rămas şi sunt pasivi la semnalele pozitive, deşi ar fi trebuit, ca şi în cazul cărții de față, să publice şi să explice cu insistență vechimea culturală şi existențială a poporului nostru, tare nu e bine. Or, a tăcea în astfel de cazuri este ca şi cum, lipsiți de înțelepciunea necesară, ne-am tăia singuri creanga de sub picioare, apreciau specialiştii în dacologie la Congresul menționat.

Cartea *„Nelinişti prin timp"*, de Doina Drăguț, cuprinde şi un ultim capitolul IV, cu cronici dedicate artei plastice, albume şi cărți, manifestări expoziționale, alt bun prilej de luare la cunoştință de către publicul larg a muncii, nu întotdeauna liniştite, a unor mari îndreptățiți la nemurire: Victor Pârlac, Marcel Chirnoagă, Stan Done, Soren Skov, George Vlăescu, Michael Lodberg Olsen, Arcadie Alexandru Răileanu, Sergiu Petru Plop, Ion Preda, Nicolae Predescu, Alexandru Pascu, George Crăciunoiu, Ovidiu Bărbulescu, Emil Csatai, Vasile Popescu, Ilinca Stan, Paula Tudor, Dardu Rezeanu, Claudia Mandi.

Cartea se încheie cu un Index de nume, iarăşi muncă multă, dar deosebit de util.

În valul neliniştilor, retrăim, totuşi, optimismul Doinei Drăguț, de la care am înțeles: *„A rezista în fața timpului înseamnă a fi dincolo de timp, a depăşi clipa; înseamnă a avea un ideal, care să devină realitate; înseamnă a comunica un gând sau o idee în simboluri expresive; înseamnă a găsi o legătură între spiritualitate şi materie pentru realizarea unei emoții"*.

Ion N. Oprea

George Filip – Popas în „Timpul dintre valuri de lumină”

Aparent eliptic, titlul acestui volum de versuri pare indescifrabil. Care *timp?* Este normal să ne întrebăm: trecut... prezent... viitor? Dar eu știu bine că poeta este foarte consolidată pe cariatidele unor matematici superioare. Nu sunt, deci, surprins că ne pune în fața unor ecuații poetice cu infinite necunoscute. Remarcabilă este, în buchetul lirico-abscons, armonia proporțiilor, fenomen semnalat și de netăgăduiții filozofi antici - final rezultant din anumite restricții care ordonează legile fundamentale ale existenței. Doamne... ce frază abracadabrantă am comis!!!

Poeta ne previne (pe undeva) că la fundamentul universului stau mereu legi mecanice și geometrice.

Lângă științificii timpurilor, fascinați de supremația *numerelor,* vine, în mileniul nostru, de se așează, și poeta-filozof-matematician DOINA DRĂGUȚ.

Conviva noastră co-planetară se sprijină bine și colegial pe Pitagora și Euclid - care au afirmat că *„mai întâi a fost Numărul”*.

Așa cum Platon definește *proporția și aplicarea ei,* tot așa și Doina Drăguț își echilibrează scriitura pe aceste coordonate consfințite. Nu exemplific cu versuri, fiindcă ar trebui să înșir tot volumul.

Dar vine laboriosul Leonardo da Vinci, care afirmă, fără echivoc, că *„proporția poate fi regăsită nu numai în numere, ci și în sunete, intervale de timp și lucruri.”* Între aceste cariatide certe, inimitabile, de rezistență se leagănă și poezia Doinei Drăguț.

Condeiul meu, liric prin excelență, galopează dezinvolt și prudent printre „necunoscutele poetice” ale cărții, simțind cert că există soluții pentru rezolvarea acestor ecuații poetice.

Deci, deschid volumul *„Timpul dintre valuri de lumină”*, pentru a vă arăta, faptic, felul în care poeta îl conturează pe *„cel ce locu-*

ieşte/ între două ţărmuri” şi care *„răsturnând cu umbra/ în goluri forme/ se împiedică-n lumină”*. Eliptic... nu? Vi se pare...

În poemul *„ropot de lumină”* nu ţopăie şi nu ovaţionează nimeni: *„în duioasa-ntindere/ spre orizont/ se desfac în ramuri/ braţe intuind izvoare-n adâncimi/ ameţitoare”*.

Sau în *„întoarceri”: „aventuri imaginare/ de întoarceri/ mă lipsesc de timpul/ care-a fost”*. Versurile sunt centrate, cu fond muzical neauzit, precum în enunţul unor ecuaţii, adesea, uimitor.

Sunt - printre versuri - şi le auziţi, dacă vreţi, unele implozii. Fiindcă... v-au spus vreodată poeţii că pe faţa invizibilă a Lunii mai există vulcani în erupţie? Priviţi în craterele minţii şi vă veţi dumiri...

Ilustraţiile cărţii vin, şi ele, cu culorile lor aparent statice, astfel întregind volumul, aparent, în popas...

La pagina 31 - *„Pasărea cerului”* ne spune că *„îndepărtarea de timp/ spre nici-un fel/ de plutire/ concentrează/ împrejurul”*. Ei?!?

La pagina 57, lângă desenul unei *frunze-multifrunză*, poeta cade în *„neputinţa cuprinderii”* şi spune: *„strângem lucruri/ fără să ne fie/ de folos”*. Nici vorbă aici despre pesimism sau fatalism.

În penultimul poem din volum, trudnica poetă ne pune în faţă opinia ei - cu putere de axiomă: *„indiferent la faimă/ şi câştig/ încearcă să răspundă/ fără conţinut/ la o întrebare/ goală// şi nutreşte gândul/ de a-şi afla/ limanul”*... Aici, v-o spun, cu de la sine putere, că femeile mestecă uneori în ibric şi cu mâna cealaltă!...

Înaintea *Cuprinsului*, la pagina 86, un desen splendid ne invită la un voiaj sau la un popas: un cal, venit din poveste, şi o cosânzeană... cu minijupă, care nu-i alta decât POETA noastră!

Toate poemele din volumul-bijuterie sunt aidoma unor ii oltenești, fără nasturi sau belciuge şi catarame, simple şi pure, cântând din inul, sau cânepa, sau bumbacul matricelor lor.

Dar unde sunt *numerele* despre care spuneam că poartă în ele *ideile de simetrie?* Căutaţi-le şi le veţi afla...

Ar mai trebui spus, dar fără ton de reproş, că poeta Doina Drăguţ sfidează ortografia actuală - impusă. Şi bine face! Trei ori Trei fac Nouă, fără virgulele sau apostroafele scălâmbe şi de prisos.

Când a desenat *cercul*, Michel Angello nu a precizat şi de ce este acesta perfect şi rotund... Invitaţie la meditaţie...

Aşa şi aceste mini-macro poeme. Poeta cântă, te descântă şi te

invită printre tainele ei... ca printre anumite ecuații cu mai multe necunoscute, în care dumneata, domnule X, vii și găsești o mulțime de rezolvări.

Vă avertizez că versurile în care mă involv nu sunt pentru recitat public și n-au nevoie de aplauzele nimănui.

Înainte de a semna îl laud pe lectorul de carte Petre Gigea Gorun, pe graficiana... tot Doina Drăguț... și laud, în mod deosebit, *Editura Fundația „Scrisul Românesc”*, din *Craiova*, care ne-a oferit această gata șlefuită perlă literară.

Și..., cu dreptul meu de a fi, o așez pe poeta olteancă Doina Drăguț alături de marele Barbilian, în aula poeziei atât de *necessaria est*, a acestui mileniu, probabil... recuperabil.

Nu-mi forțez eu mâna sau creionul, dar cred că dacă i-aș fi citit acest vlăstar de poezie lui Brâncuși, maestrul și-ar fi repezit barda în vreo buturugă a vremii și ar fi zis: măi... poezia aceasta este cu adevărat *cuminția pământului*...

George Filip

Al. Florin Țene – „Timpul dintre valuri de lumină”

Autoare a opt cărți de proză, eseuri şi poezie, Doina Drăguț vine în întâmpinarea cititorilor săi cu al nouălea volum de poezie, intitulat metaforic *„Timpul dintre valuri de lumină”*, apărut la Editura Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 2014. Volum ce are pe ultima copertă aprecieri critice semnate de prof. univ. dr. Ovidiu Ghidirmic şi prof. univ. dr. George Popa.

Aşa cum scriam, titlul acestui volum este o metaforă, adică o comparație fără termenul de comparat, în care timpul este mediul omogen şi nedefinit, analog spațiului în care apare succesiunea ireversibilă a fenomenelor, asimilat de autoare cu evenimentele vieții, aflându-se între valurile existenței, care, practic, sunt undele formate pe suprafața mărilor şi oceanelor prin mişcarea oscilatorie a vântului şi a cutremurelor, acestea fiind urcuşurile şi coborâşurile din viața poetei, iar lumina, care, fiind radiațiile sau complexul de radiații electromagnetice emise de corpuri incandescente ce impresionează ochiul omenesc, nu sunt altceva decât trăirile profunde în Poezie. Ce, practic, salvează existența.

Iată, încă de la început, autoarea, prin această complexă metaforă, ne introduce, subtil, în universul poetic al său, care cuprinde, în fluxul memoriei, interioritatea tulbure a sufletului.

Rafinamentul Doinei Drăguț stă în recuzita filozofică a poemelor, care nu sunt altceva decât ecourile unei meditații: *„cel ce locuieşte/ între două ţărmuri/ răsturnând cu umbra/ în goluri forme/ se împiedică-n lumină”* (cel ce locuieşte).

Exultanța nostalgică, imageria echivocă tangențiind cu două jumătăți, fabuloasă şi cea reală, destramă certitudinile în reverie vagantă: *„şi pe un cer de gânduri/ lunecă desăvârşit”*.

Poeta oscilează *„între cer şi cuvânt”* cu un sentiment lucid, şi logic, sensibil la temele grave ale existenței, având o foarte educată

imaginație a scenariului abstract și a discursului liric, încât e aproape imposibil a sesiza granița la care filozofia se desparte de mitologia poetică proprie. Aici îi dau dreptate domnului prof. Ovidiu Ghidirmic, care spune: *„Doina Drăguț este o poetă cerebrală, la care rigoarea se împleteşte, în chip admirabil, cu lirismul, într-o poezie de cunoaştere, densă şi substanțială, de o maximă concentrare a limbajului, pe care nu ezităm să o numim intelectualistă, în sensul cel mai bun al termenului”*.

Doina Drăguț, fiind de formație științifică, precizia sensului (de fapt interpretativ al mesajului din consistentele poeme), uneori, devine cerebrală. Imaginea e de ficțiune lirică prin care circulă un sânge rece, încărcat de „globule” de proveniență filozofică: *„merg dincolo/ de pierdere/ până mă regăsesc”*. (dincolo de mine). Detaliile poetice se amestecă într-o viziune caleidoscopică în care, cum spuneam, se amestecă, în mod inteligent, cu prezentul trăirilor raportat la interpretări filozofice.

Volumul *„Timpul dintre valuri de lumină”* de Doina Drăguț, *„având o logică internă”* ne dezvăluie o poetă matură, stăpână pe uneltele sale, în pielea căreia clocotesc noțiuni și idei vecine cu gnoseologia, fiindcă *„dumnezeu se află în fiecare om”*.

Al. Florin Țene

Constantin Miu – Doina Drăguț – spiritul meditativ

Poeziile ce alcătuiesc noul volum - *Timpul dintre valuri de lumină* (Editura Fundația „Scrisul Românesc”, Craiova, 2014) -, semnat de scriitoarea Doina Drăguț, aduc în prim plan un **spirit meditativ**, care lasă cititorului plăcerea de a observa fluxurile şi refluxurile apelor unui suflet însetat de lumină.

Bunăoară, creația **simplu ca adevărul** dezvoltă concepția blagiană cu privire la sporirea misterului, cu influențe din mistica Sfinților Părinți, potrivit căreia miezul luminii este taina întunericului, după cum nucleul întunericului echivalează cu taina luminoasă nedesluşită: „înveliş de lumină/ peste înveliş de lumină/ în interior - mister// întuneric învăluit/ de întuneric/ întindere nedesluşită” (p. 42).

Din felul cum sunt dispuse în carte, poeziile **val pierdut** şi **valuri de lumină** aduc **în oglindă două ipostaze diametral opuse ale eului poetic**. Prima „oglindeşte” latura profană a celei rătăcite în lumea mare, pentru a supraviețui trebuind să facă față **unduirii descendente**: „rătăcită ca un val/ pierdut în mare// într-o unduire/ descendentă// mă urmez/ la nesfârşit” (p. 51). A doua este centrată pe lumina spiritualizată, una înălțătoare, care transcende timpul profan: „într-o lină unduire/ valuri de lumină mă înalță// timpul pare-a fi golit/ însă nu epuizat” (s.n., p. 50).

Existența cotidiană, cu zile care vin şi care trec, este precum valurile mării - mai liniştite sau mai zbuciumate - aidoma sufletului omului. Zilele pot fi mai zbuciumate, în funcție de valurile de dorințe, de gânduri, iar sufletul eului poetic poate fi sau nu copleşit de vibrația aerului. Atunci când vibrează şi aerul dimpreună cu dorințele, totul devine ca o mare ce te poate mângâia ca un iubit. Aceasta este semnificația poeziei **o zi şi-un val**: „între un val şi alt val/ copleşită de dorințe/ vibrez în aer/ cu puterea unui gând// între o zi şi altă zi/ mă ataşez de mare/ ca de un iubit” (p. 54).

Calea luminii definește cel mai clar spiritul doamnei Doina Drăguț. E vorba aici de o **introspecție** datorată alegerii căii iluminării, prin întoarcerea la sine - noi am spune **printr-o coborâre în sine**, la sălașul eului ascuns: „calm și concentrat/ a ales calea/ luminii/ ca întoarcere spre sine" (p. 59). Timpul - spune poeta - „nu se mai măsoară", iar încremenirea lui produce o detașare de tot ce este profan. Prin coborârea în labirintul eului profund, descoperi un punct de unde pleacă spiritul și unde se întoarce, „desenând" în felul acesta **cercul ca simbol al perfecțiunii universului interior**: „iar un punct - deplinătatea/ unui cerc -/ devine totul" (p. 59).

Constantin Miu

Livia Ciupercă – Dăinuire şi durată în poezia Doinei Drăguț

Ca *fii ai luminii* ce suntem, nu de puține ori ne lăsăm cuceriți în marea aventură a cunoaşterii, sondăm în cotloanele întortocheate ale marelui şi micului cosmos, refuzăm a ne accepta limitele, îndrăznim, ne adâncim în vâlvătăile universalului, visăm, îmbrățişăm necunoscutul. Sunt momente în care chiar credem că stelare acorduri brăzdează ființa, impulsionându-ne, chemându-ne, încurajându-ne. Întru ***dăinuire şi durată***, şopteşte poeta Doina Drăguț, care nu-şi doreşte *a rivaliza* decât cu propria-i conştiință. În adevăr, *omul este lumea «mare în mic»*/ ἐν μικρώ μέγας / sub binecuvântarea Sfântului Grigorie Teologul, şi tocmai de aceea nimic nu ne intimidează, totul pare firesc chiar şi-n mădularele neantului, indiferent de timp ori spațiu.

Pentru poeta Doina Drăguț, timpul devine tema centrală în volumul **Timpul dintre valuri de lumină** (Editura Fundația „Scrisul Românesc", Craiova, 2014). Asemenea conceptului formulat de înțeleptul *călugăr rătăcitor*, Sosan, prin vocea lui Osho: *„...nu există ieri, nu există mâine, nu există astăzi..." Altfel spus, nu există timp. Timpul devine pur şi simplu - o creație a minții*. Şi-această *creație a minții*, acest traiect întru iluminare nu-şi putea găsi o mai plastică ilustrare, precum în viziunea poetei Doina Drăguț, astfel: *într-o lină unduire / valuri de lumină mă înalță // timpul pare-a fi golit / însă nu epuizat // pe o mare ce se mişcă-ntruna / dar este mereu în locul său...*" (**valuri de lumină**). O demonstrație plastică, distinctă, demnă de a fi reținută.

Lăsându-se purtată pe ***calea luminii***, şi-ntr-o *lină unduire* (**valuri de lumină**), poeta se înalță înspre hotarele Totului - acolo unde *punctul* devine *deplinătate a unui cerc*, pre-gătită, parcă, pentru a sonda ascunzişurile triadei: *ființă - nimic - devenire...* Şi, iată, decide tranşant, fără ocolişuri: ***Nu există nimic*** */ din cele existente // nu există nici primul / nu există nici ultimul // unicul e cauza tuturor // Dumnezeu se află în fiecare om.*

Ochiul liric devine vâlvătaie arzând întru progresie, cu învăluire sobră, însă decizională: *rătăcită ca un val / pierdut în mare // într-o unduire / descendentă // mă urmez la nesfârşit...* (**val pierdut**) Această imagine a poeticului ne determină să conştientizăm că orice urcuş poate deveni oricând un coborâş întru evaluarea, nu a limitelor proprii (ca ființe imperfecte şi trecătoare), ci a multitudinii de întrebări care ni se deschid în față, deschideri incitante, atotcuprinzătoare. Şi câți dintre noi suntem într-atât de sinceri încât să recunoaştem, precum rostea cândva, de-a dreptul poetic, sir Isaac Newton, în zorii secolului al XVIII-lea: *mi se pare că sunt un băiat care se joacă pe malul mării şi se distrează căutând din timp în timp pietricele mai colorate decât de obicei, sau o scoică roşie, în timp ce marele ocean al adevărului se întinde în fața mea...*

Şi-acest coborâş-urcuş este surprins, firesc, şi-n imaginarul poetic al Doinei Drăguț: *rătăcită ca un val...* (**val pierdut**) sau *într-un val profund / mă afund* (**val profund**), dar *plutesc, / plutesc, / plutesc...* (**val de vânt**), *copleşită de dorințe...* (**o zi şi-un val**).

Poezia, tainică irumpere, mlădiere şi şoaptă a neliniştii, păs-trează în miezul ei cuvântul zămislitor (modelat ori nu în ritm prozodic) în/din miezul ființei noastre (nu de puține ori, vulnerabil), precum un fulg terestru. Această ardere întru frumos şi misterios - o descoperim şi la poeta Doina Drăguț. Neliniştile sale sunt flacără arzând întru lim-pezirea unor multiple întrebări întrebătoare care ne-ntorc în timp, în îndepărtatul Ev Mediu, pentru a-i auzi şi vocea lui Otto von Guericke cel care, pe drept cuvânt, rostea un mare adevăr - valabil şi astăzi: *misterele multiple ale naturii este sarcina unei minți iscoditoare şi fertile...* Iar una dintre marile subteme ale filosofului Doina Drăguț vizează tocmai vidul, iar concluzia se profilează tranşant: *nu există nimic / din cele existente...*

Pe poeta-filosof Doina Drăguț o preocupă rărunchii Universului, mai precis, acel **echilibru între extreme**, deopotrivă, luciditatea verti-calității (**simplu ca adevărul**) şi coborârea în mit (**pasărea cerului**).

Jonglând cu elemente fizico-matematice, într-o viziune specifică artei literare, poeta definește perfecțiunea spirituală a cercului (cu trimitere la poemul **expresia deplină**), *sămânța universului* (M. Emi-nescu) - punctul (gândind la poemul **ce rămâne**), ba chiar şi zvâcnirile furtunii - *sabie* mistuitoare (**esența în funebra vale**).

Încorsetați de precise delimitări într-acest paradis incomensurabil, *un cer de gânduri*, arborescente sonante, unduioase tresăltări, spasmodice proiecții dublate de o stilată muzicalitate astrală, dictează acest perpetuu du-te-vino: un *sfârşit al creşterii* suprapus unui *început al descreşterii*. În acest cerc labirintic suspendat deasupra mărețului *Nimic* din afara *Lumii*, dar modelat măiestrit, înlăuntrul şi dinlăuntrul ființei creatoare - ființează în pluralitate poeta Doina Drăguț. Şi totuşi, persistând a sonda eternul în efemeritatea noastră meditativ-sentimentală, *nimicul* ne cuprinde. Şi-oricât am sonda, în zadar fi-va. Doar Dumnezeu Tatăl tronează peste-ntreg nemărginitul. Ochiul Său veghează asupra-ne, protector, încurajându-ne *să despletim* Universul (Emil Cioran), într-o uimire perpetuă, constructivă, întru înnobilare a logicului.

Şi-ar mai fi de adăugat că aceste învăluiri (*valuri de lumină*) ale poeticului distinsei doamne Doina Drăguț - întru iluminare, s-ar cuveni să ne-amintească, deopotrivă, de acea *cântare a treptelor*, înmiresmare duhovnicească, în rostirea Monseniorului Vladimir Ghika: *Dă-ne, Doamne, să ştim ce vrei, - să vrem ce vrei, - să facem ce vrei, - să facem bine ceea ce vrei!*

Livia Ciupercă

Mihai Gîndu – „Gânduri de lumină”, în egală măsură poezie pură şi meditație specifică transcendentului

La Editura UZP, Bucureşti, a apărut recent volumul de poezie *„Gânduri de lumină”*, de Doina Drăguț - matematician, poet, eseist, romancier, critic, jurnalist, redactor-şef al publicației de cultură „Constelații diamantine”.

Dedicat memoriei fratelui domniei sale, Gelu Aurel Drăguț, volumul impresionează prin acuitatea exprimării şi alăturările surprinzătoare de cuvinte.

Versurile poetei sunt dense, concentrate şi au asupra cititorului efectul unei lovituri (artistice) uneori năucitoare: „Rădăcini sporesc celestul/ şi în vârfuri de teluric/ se-adâncesc// clipa o dezbrac de umbră...” (fragment din poemul ce deschide volumul, „Fluturi desprinşi din gânduri”) sau „Cel mai înalt munte/ dintre toți munții lumii/ este muntele dinlăuntrul meu// Cea mai puternică lumină/ dintre toate luminile lumii/ este întunericul dinlăuntrul meu” (extras din poezia „Cea mai, cel mai...”, selectată şi pentru coperta spate a volumului).

Scrise în rimă albă, versurile sale sunt rodul unor meditații adânci, având tentă filosofică, atacând teme precum sensul existenței, transcendentalul, raportul terestru/celest ş.a., cum se vede şi în poezia „Eliberarea de efemer”, pe care, pentru a nu-i denatura sensul, o reproducem integral: „Lucruri în armonie/ într-o durată eternă văd// eliberarea de efemer/ dă claritate zborului/ spre o constelație/ de înțelesuri// spiritul meu este pregătit/ să lunece spre limpezi piscuri// dar gestul este incomplet/ dacă nu le pot atinge”, trimitere evidentă (în opinia mea, desigur) la aspirația omului către eternitate, către absolut, frânată însă de fatidica haină terestră (dacă vreți, şi un fel de replică peste timp a celebrului vers arghezian: „Vreau să te pipăi şi să urlu: Este!”.

Alăturarea de efect a unor cuvinte astfel potrivite încât să rezulte un sens profund continuă şi în următoarele lucrări: „Se sparg în fluturi

goi/ geamurile universului meu" sau „simțim mulțimi de curgeri/ unite-n mare/ - în marea care nu se umple niciodată -// ceea ce cunoaştem/ nu este pe măsura a ceea ce nu cunoaştem" („Îngrădiți de timp"), ultimele versuri fiind o constantă a meditațiilor autoarei, care are drept crez ideea că avem în noi acel spirit, acel grăunte de lumină incandescent care ar putea recrea universul, însă nu avem acces deplin la tainele sale, nu ne cunoaştem pe noi înşine suficient de bine şi nu cunoaştem nici spațiul din care am venit şi în care ne vom întoarce.

Doina Drăguț se destăinuie într-un fel în aceste versuri, expune fără o prelucrare stu-diată - care de altfel ar fi putut dăuna lucrărilor - gândurile, spaimele, meditațiile, reflecțiile domniei sale, ce atrag cititorul într-un carusel fast al trăirilor şi al descoperirii (până la limita îngăduită, desigur) sensurilor existențiale.

Ciclul „lumină şi gând", structurat în zece părți, este elocvent în acest sens, cea mai percutantă fiind partea a opta, din care îmi permit să citez finalul: „Iar tăcerea creşte-n zori/ mirajul urmelor de rouă/ pe copite rătăcite-n iarbă".

Pământul este văzut, metaforic, ca o „închisoare de cristal": „dincolo - libertate, aer şi lumină/ dincoace - închisoare de cristal", alăturare tristă, dar frumoasă în esență, fiind-că acel „cristal" este germenele Paradisului recucerit. Efemeritatea trecerii pe Pământ este evocată într-o întrebare melancolic-dureroasă: „Să fie numele meu/ îndepărtat de timp/ doar o trecere fugară?".

O trecere fugară, poate, ca a tuturor, dar în urma căreia vom rămâne cu (măcar) o certitudine: „Între progres şi declin există/ totdeauna un drum/ ce se cheamă/înțelepciunea de sine". („Între două lumi").

Mihai Gîndu

Ioan Ursu – Ochii verzi prelungesc câmpia în spații tremurate...

Poezia îşi are propriul univers, ireductibil la cel real. Iată o aserțiune cunoscută degustătorilor de poeme, acelora care nu vor întreba de fiecare dată „ce vor să spună versurile astea?”, iar cine va întreba, ridicând din sprâncene, care va să zică să facă bine, pentru indolența lui, să citească romane de dragoste sau proză fantasy& science fiction sau gazeta sporturilor. Mi-a plăcut de când mă ştiu provocarea dificilului, a obscurității mallarméene, a prețiozității gongorice, a artificialității limbajului poetic. Acum țin în mână o carte care îmi place mult, ca de la matematician la matematician, cartea doamnei Doina Drăguț, *Gânduri de lumină*, Ed. UZP, 2019. Versurile sunt întotdeauna o sfântă mistificare, a zis cineva. Versurile acestea nu sunt intertextualiste, nici postmoderniste, dar pot fi categorisite la rigoare ca postsuprarealiste, da, enigmatice, prin „jocul interesat al gândirii” (Breton). Iată: „Cât echilibru poate să fie/ pe o sferă/ care se rostogolește?/ cât echilibru poate să fie/ pe un triunghi sprijinit/ pe unul din vârfurile sale?/ cât echilibru poate să fie/ într-o privire aplecată de vânt?” *(cât echilibru...).* Altele simulează inocența: „să fie arcul/ ne-mplinirea unui cerc?/ să fie zidul/ semnul epuizării?/ să fie floarea/ uitarea frigului din urmă?” *(să fie...?).* Dar sunt şi unele tânguind disperarea: „Cartea destinului s-a deschis/ paginile s-au răsucit/ ca nişte frunze,/ vântul s-a oprit,/ crucea s-a prăbuşit,/ umbra s-a alungit/ până la marginea abstracției/ ultime.” *(Poetul şi arta lui).* Registrul poetic nu se opreşte aici. Aş spune că nota dominantă este a unui „concetism ritualizant şi emfatic, de extracție asianică, propriu promoției şaptezeciste” (Claudiu Komartin). Poeta debutează într-adevăr în anii ’70, în revista *Luceafărul*. Iată o mostră de concetism asianic, patetic, ritmat, prețios, afectat: „Ochii verzi prelungesc câmpia în spații tremurate, totul este neaşteptat, umbra şi lumina se joacă, aripile se adaugă una câte una, regnul se mişcă plin

de fantezie, iar pornirile trec ritmându-şi nepăsarea... Cuvintele răspândesc în ritm năvalnic tăcerea, draperiile se mulează dând mărginire fiecăruia, privirile fulgeră vedenii, veşnic deschis sufletul destramă călătorii, iar cel ce îmbrăţişează tot, abandonându-şi forma, cu picioarele străpunse de fugă, a-lunecă tot mai adânc prin noi vecinătăţi". *(Relaţia cu timpul).* Exerciţiul analizei critice întâmpină efort tocmai în acele poeme ample, care mă trimit la *Elegiile* lui Nichita, sau la *Căderea* lui Cărtărescu, sau la unele poeme ale lui Daniel Turcea: ultimele două titluri mai sus amintite, *Poetul şi arta lui* şi *Relaţia cu timpul*, la care aş adăuga antologicele, cred, *Trecere fugară* şi *Iluzii şi speranţe.* Aş alege, ca pol al admiraţiei, ultimul poem citat. Mă întreb cum a fost scris: dintr-o suflare, sau printr-o îndelungată elaborare, cu un plan, sau după modelul matematic al zgomotului alb, în care paşii procesului, aici cuvintele, survin fără minimă predictibilitate. Poate cheia se află în cascada nesfârşită de (cvasi)antonime, început-sfârşit, bine-rău, nelinişte-nădejde, iluzie-speranţă, tot-nimic etc. etc., dar şi în eşafodajul discret pus la dispoziţie de formaţia matematică a autoarei: formatare, margini, extreme, aproximare, dezarhivare, raport spaţial, distanţă, infinit, Zenon, temporar, drum, convergenţă, circumscris. Şi, la mijloc de codru des de obscuritate, de ermetism al sensului, această inserţie parcă din Anton Pann: „bogăţie de sărac strecurată-n haină veche". Este sigur că metaforele sunt foarte puţine în această poezie a doamnei Drăguţ. Şi este sigur că, aşa cum afirmă undeva Nicolae Manolescu, metafora nu face poezia, în sensul că nu neapărat. Şi că, în slaba colecţie de metafore ale poemului, poemul în sine devine o metaforă sui-generis.

Nu aş trece cu vederea primele poeme ale volumului, de dimensiuni reduse, cele mai multe ca număr ale volumului, în care se relevă pe alocuri o poezie din care nu lipsesc, ingenios distilate, ingrediente gnomice, aforistice, aporetice, la urma urmei ludice: „cea mai puternică lumină/ dintre toate luminile lumii/ este întunericul dinlăuntrul meu" *(Cea mai, cel mai...);* „rădăcini sporesc celestul/ şi în vârfuri de teluric/ se-adâncesc" *(Fluturi desprinşi din gânduri*, versuri reluate în amplul poem *Trecere fugară);* „ceea ce cunoaştem/ nu este pe măsura/ a ceea ce nu cunoaştem" *(Îngrădiţi de timp*, versuri reluate de asemenea în *Trecere fugară);* „viaţa e o pregătire/ pentru trecerea fluviului/ de lumină" *(Fluviul de lumină*, versuri ia-

răşi reluate în *Trecere fugară).* În unele forme muzicale (sonata, simfonia...), arhitectura se bazează uneori pe recurența unei teme muzicale; am repede în minte minunea care este *Simfonia 1* de Mahler, cu tema cântecului popular *Frère Jacques).* Aşa poate şi aici, şi atunci piesele volumului trebuie privite ca un tot unitar, cum se zice îndeobşte.

Am început acest mic eseu cu noțiunea de univers poetic. Să închei cu o statistică a universului lingvistic al volumului. Frecvența cuvintelor substantive (cel puțin 10 apariții în text): timp (34); echilibru (16); lumină (15); cerc (13); urmă (11); gând (10). În preajma acestor cărămizi lingvistice ale textului găsim: dor/dorință, amintiri, fluturi. La prima vedere, aici avem de-a face deci cu un poet de sorginte fizico-matematică mai degrabă decât lirico-metafizică, mai apropiat de Ion Barbu decât de Lucian Blaga, ca să îi citățm doar pe clasicii noştri moderni.

Cuvântul-cheie, cu o statistică medie în raport cu cele mai frecvente şi cele mai puțin frecvente (vorbesc doar de substantive), este unul din cele mai nobile ale limbii române: gând. Să reținem, sub beneficiu de inventar, că este de origine maghiară.

Ioan Ursu

Daniel Marian – Doina Drăguț – Ochiul de lumină

Din *Ploi de amintiri*, unduiri cu tămăduiri
de *Drumuri lungi*, vin *Ziduri albe*
după care suntem *Duşi de gânduri*
Doina Drăguț: „Ochiul de lumină”

Aş fi: „(...) După forma sufletului meu /... / Visul era colorat/ Şi rotund (...).” (*Visul*). Dar nu ar mai fi nimic de zis; deci, nu; zicem altfel: „(...) Mersul meu neînceput./ Spre nicăieri alerg de multă vreme (...).” (*Drumuri lungi*). Din nou şi iar, nu am avea capăt de drum, altfel spus punctul originar şi inevitabilul sfârşit – nu-s ! Deci: „(...) Urmele care nu erau // Amintirile din mine strânse/ În haită vin să mă sfâşie (...).” (*Amintirile din mine* – pag. 8). E, ei, eh, aici o putem aborda pe **Doina Drăguț**, după ce intrasem dinainte în ambientul, în alfabetul ei, deloc confortabil dar fastuos înspre sublim.

Am început cu *Ploi de amintiri*, în care – nu credeam s-o spun vreodată, – *Doina* e *doină* de-adevăratelea: „Ochii mei verzi au prelungit/ Câmpia în spații tremurate/ Şi am învins reflexele zăpezii/ deşteptând în muguri timpul// Un zbor atins de o oră/ Încremenită-n ceasul alb/ Cutremură adânc tăcerea/ Răsfirată-n cercuri de lumină.” (pag. 22).

Mă întreb, într-o tăcere care nu se poate însă ascunde de astă pagină, cum ar fi *Amintiri de ploi*: singurătate, nonvalență, ori eternitate?; există eternitate continuă?; de ce nu, dacă o repetăm la infinit...; cu condiția de a avea un observator, chiar unul fin, dacă e şansa de a fi – şi de astă dată, este !

De *Ziduri albe*, probabil că ne-am lovit fiecare la rândul fiecăruia. Se întâmplă de regulă atunci când mergem cu înspre două sute de kilometri la oră, se îngustează drumul şi chiar ajunge să nu mai ducă nicăieri. Dar, este altceva când admiri „Nopți târzii germinate într-un pahar/ Sparg în cercuri întâmplări/ Dintr-un spațiu

înghețat/ Ziduri albe de tăceri lunecă/ Subtil spre adevăr.” (pag. 26).

Aceasta, în timp ce are loc de necuprins în forme, decât în înțeles, închipuirea sau realitatea cea de *Creştere*: „Înaintea mea merge drumul/ Cu unduirea rece a şarpelui/ Descălecat de pe un gând./ Cu fiecare pas cresc/ Tot mai mult până la împărtăşirea/ Întunericului cu lumina.” (pag. 27). Deci, e sigur: drumul e predefinit, înainte de a ne întreba pe noi cineva. E (în)datorat însă simplului fapt că noi mai şi gândim. Iar țelul, chiar dacă de neatins, e acela al Dumnezeirii, pentru că numai acolo toate se pot regăsi într-un întreg – care după propria-i poftă poate exista sau nu...

Iarăşi despre gânduri, dar angoasate după ce agățate au fost în *„Arborele vieții”:* „Gândurile descompuse/ Se risipesc în vârste/ Când un cerc se închide/ Un altul se deschide./ Arborele vieții/ Exilat în afara/ Timpului intangibil/ Se înalță.” (pag. 18). Astfel suntem *„Duşi de gânduri”:* „(...) Lumina se distribuie/ În libertate/ Până la dezordine// Duşi de gânduri/ Ne distanțăm// Şi-n ochii noştri/ se năpusteşte cerul.” (pag. 80).

Dacă vrem să o cunoaştem pe Doina Drăguț, atunci tehnica dedublării o putem prinde din mers, pentru că nu prea avem de ales: „Mă despart de mine/ Ca să devin liberă/ Şi mă unesc cu el/ Care este independent/ De el şi se recunoaşte/ În mine ca într-o/ Oglindă.// Astfel suntem liberi amândoi.” (*Mă unesc pentru a deveni liberă* - pag. 19) Aş mai fi şi eu liber din când în când, adică poet să îi spun poetei: *liberi să fim!*

Daniel Marian

Silvia Ioana Sofineti – Imagini iluzorii, idei intuitive

Doina Drăguț este o poetă care iubeşte lumina („clipa o dezbrac de umbră/ şi o cresc în câmpul/ ondulat de brazde/ întoarse-n univers"), fragilitatea lumii, creşterea spre celest („fluturii desprinşi/ din gândurile mele/ zboară pe covoare de lumină// rădăcini sporesc celestul"), poemele adunate în volumul „Gânduri de lumină" având marca unei sensibilități aparte, în contrast cu viziunea contemporană asupra meseriei de a trăi prin şi pentru scris. Suntem departe de fracturism, de pretenția de a aduce în poezie ecouri dintr-o existență banală, tratată epic în texte care nu se mai legitimează artistic decât aparent/ înşelător, la nivelul formei, nu şi al fondului. Termen-cheie în volum, „lumina" intră până şi în câmpul semantic al morții: „se sparg în fluturi goi/ geamurile universului meu// urmele mele se văd în aer// viața e o pregătire/ pentru trecerea fluviului/ de lumină" („fluviul de lumină").

Pentru „eliberarea din efemer" este necesar un simț al armoniei şi deprinderea de a proiecta în astral eul poetic, de a menține legătura dintre gândire, imaginație şi sensibilitate, singura cale întrevăzută de poetă pentru a da sens lumii: „lucruri în armonie/ într-o durată eternă văd// eliberarea de efemer/ dă claritate zborului/ spre o constelație/ de înțelesuri// spiritul meu este pregătit/ să lunece spre limpezi piscuri" („eliberarea din efemer". Condiția umană se defineşte nu numai prin îngrădirea în timp, prin percepția tragică a limitei, dar şi prin deschidere spre un liman al tainei, al serenității dobândite prin meditație: „inima în veşminte de fiori se-mbracă/ pe umeri falduri de credință se înalță// din fantezii voi întocmi cărare/ din ape mulțimi de curgeri voi împleti// larg şi deschis precum revărsările preapline/ prin valuri de linişti voi ajunge la tine" („lumină şi gând"- 2-). Timpul este perceput, în buna tradiție clasică, sub forma unui fluviu, curgerea/ trecerea fiind percepută mai degrabă la modul filosofic, cu un uşor pesimism, doar

cât să nu pună în umbră, prin „sminteala de amurg a unei ore”, acele „unduiri de alb”, fiindcă „Lumina se dăruie tuturor/ după măsura fiecăruia, relația specială cu/ timpul, cuprins în sine însuşi, este asumată/ prin credință” („Relația cu timpul”).

Desigur, nu trebuie să credem că Doina Drăguț, raportându-se la univers, ar tinde la o minimalizare a locului pe care umanul îl ocupă în uriaşul mecanism celest; dimpotrivă, credința că suntem parte dintr-un plan divin, că sensul trecerii noastre se află, ascensional, de la umbră la eterna lumină, în ciuda „însumărilor de goluri", aduce împăcare (nu resemnată, ci motivată spiritual): „costumul pe carc-1 port/ de-o viață/ s-a cam învechit/ pe alocuri i se văd cusăturile/ prin alte părți/s-a cam tocit/ dar mai bântuie în el/ un cer de stele” („cer de stele”).

Meditația pe teme existențiale este întotdeauna însoțită, la Doina Drăguț, de un bagaj emoțional remarcabil, de care cititorul devine conştient chiar şi atunci când apar deturnări/ criptări ale sensului, chiar şi atunci când simbolurile preferate de toți poeții lumii trec printr-o gândire de matematician capabil să vadă complexitatea şi paradoxul lumii sub specie poetică: „cea mai mare mare/ dintre toate mările lumii/ este marea dinlăuntrul meu/ cea mai adâncă prăpastie/ dintre toate hăurile lumii/ este prăpastia dinlăuntrul meu/ cel mai înalt munte/ dintre toți munții lumii/ este muntele dinlăuntrul meu/ cea mai puternică lumină/ dintre toate luminile lumii/ este întunericul dinlăuntrul meu” („cea mai, cel mai...”). Atâta timp cât există un echilibru între „realul material” şi „substanța afectivă şi volitivă” („echilibru”), „locul geometric” (de care vorbea şi Ion Barbu) în care matematica se întâlneşte cu poezia depăşeşte acele „negații false" dătătoare de neliniști metafizice: „trăiesc simultan/ în tot ce mă-nconjoară// fără posibilitate de orientare/ mânat din toate părțile/ în mine totul se adună/ cu o unduire ascendentă/ ca o deschidere/ în propriul meu interior// se desfac în sentimente/ lamuri ce se-nalță în cascade/ plinătatea lumii este un vârtej/ gândurile se aşază în cuvinte" („clipă asumată”).

In volum există mai multe „acte de credință”, dar cel din „puterea închipuirii” interesează şi impresionează în egală măsură: „folosindumă de timpul meu/ cu puterea închipuirii/ vreau ca tot ce împlinesc/ fără faimă şi câştig/ să culeg şi să păstrez/ lumina”.

Silvia Ioana Sofineti

Daniel Marian – Cel ce locuieşte între două ţărmuri

Cel ce locuieşte *între două ţărmuri* preţuieşte *îndepărtarea de timp* urcând undeva *între cer şi cuvânt*

Singura coordonată existențială pe care nu o putem controla chiar deloc, de-abia ce ne închipuim că o măsurăm după soare, după nisipul din clepsidră, după ticăit... Acest *timp* pe care zeii trecându-l nu îi prea văd rostul, doar viețuitoarele care se nasc pentru a trăi de multe ori iluzoriu, în timp ce se petrec respirând înspre moarte, uimitoare *valuri de lumină*.

De altfel, starea de spirit cea mai cuprinzătoare, încărcată pe deplin de emoție, este întocmai *uimirea*. Atunci când apare *„uimirea speranțelor mele”*, este firesc să ajungem la întrebările dintâi, acolo unde „golit/ de plecarea mea/ pustiul se dezlănțuie// mă minunez/ (uimirea speranţelor mele)// dau la o parte pereții/ zilele curg”.

În dezlănțuirea întrebărilor, care îşi găsesc doar răspunsuri aparente, şirul stărilor, de multe ori rare, se face şi desface, până într-acolo încât apar temutele *extreme* cărora ar fi de dorit dacă li s-ar putea găsi un *echilibru* cât de relativ... „salturi ce sfidează timpul/ libertăți interioare/ echilibru între extreme// trecător şi permanent// divizat în unități/ ce se adună// nimic nu e definitiv// în natura mea profundă/ e măsura” (*echilibru între extreme*).

Faptul că nu avem parte de certitudini, simplul motiv fiind natura umană, se poate traduce printr-o justificată *„îndepărtare*”: „închisă-n libertate/ cu fixări în echilibru/ instabil/ mă împart în tot/ şi în nimic// cu depline revărsări/ mă îndepărtez/ de cercul gol/ şi neîmplinit”. În sinea noastră, se petrec lucruri minunate, iar dincolo de evidența fizică dată de imposibila determinare a perfecțiunii, o latură de împlinire găsim contrapusă în ceea ce se poate numi *„expresia deplină*”: „aşa cum cercul/ este expresia deplină/ a punctului/ cel ce ştie să vadă/ frumusețea/ este un om bogat// adeseori un gând/ trăieşte mai mult/

decât cel ce l-a gândit”.

De îndată ce imaginile ne covârşesc prin forța lor, avem de ales între a fi prevăzători, a ne teme chiar, sau a merge mai departe la braț cu înțelesul, ignorând impulsurile date de mărginirile logicii, care nu fac decât să ne surpe avântul... „îndepărtarea de timp/ spre nici un fel// de plutire/ concentrează/ împrejurul// presimt risipită lumina// pasărea cuprinde cerul” (*pasărea cerului*).

Multe se pot deschide minții, „*între cer şi cuvânt*”, ca între un fel de alfa, beta, pi, csi, omega, doar să vrem spre a vedea altfel decât cum omologat este descris în calendarele... priveliştilor, ori în albumele... momentelor: „melodia ruptă vioarei/ se înalță în zborul cioplit/ coloană-fără-de-sfârşit// urcând aşezarea/ în val răsturnat/ între cer şi cuvânt// somnul se înviorează/ lângă o pădure de fluturi”.

Facem ce facem, dar nu ne desprindem întocmai uşor, deloc aş zice, de performanța cercului în geometria ce ne e dată gândirii, deoarece tocmai avem la îndemână un „*drum de încântare*”: „gândul unui drum/ de încântare/ închis în limite/ ce nu m-ating/ mă îndepărtează-n cercuri/ rupte de imagini// forma locului/ îmi defineşte sensul/ şi mă strecoară/ înafară”.

Ceea ce ar putea defini „**Timpul dintre valuri de lumină**” adus spre a fi deschis, de **Doina Drăguț**, se naşte o singură dată spre a fi întotdeauna, dar pentru asta e nevoie de a-l cunoaşte pe „cel ce locuieşte/ între două țărmuri/ răsturnând cu umbra/ în goluri forme/ se împiedică-n lumină// şi apoi sporind/ spre alte înțelesuri/ strânge-n braţe/ necuprinsul/ până-l face clipă” (*cel ce locuieşte*).

Aceasta în vreme ce, într-un inedit, „*cai nevăzuți*” vin să consfințească portretul oscilând între temporal şi atemporal, întregind o primă privire asupra demersului liric de bun augur: „pierdută-n diferențe/ mă întorc târziu/ cu umbra pe umeri/ crescând// cai nevăzuți năvălesc/ frenetic/ prin ființele ce mă compun// într-o ascensiune nesfârşită”.

Exact numele acestei *ascensiuni nesfârşite* este, aş zice, poemul în sine, pe care Doina Drăguț îl şlefuieşte tot mai mult, cu fiecare nouă apariție editorială, spre acea formă care fără a putea fi atinsă de cineva vreodată, poate fi însă intuită, simțită.

Daniel Marian

Ion Pachia Tatomirescu – Cercul poemului ca „expresie deplină” a punctului paradox

Poetă indiscutabilă / incontestabilă de la ivirea-i pe Valea Anilor (nu mă refer la localitatea Valea Anilor din județul Mehedinți, unde n-are rude, nici „colegi fonfoiști, ce se cred paradoxiști”, ci la metafora-simbol de spațio-temporalitate alutuană > olteană), prin volumele ***Ceasuri de îndoieli*** (debut – Craiova, Editura Spirit Românesc, 1994), ***Detaşare într-un spațiu dens*** (Ed. Spirit Românesc, 1995), ***Spațiul din nelinişti*** (Slatina, Editura Scribul, 1998), ***Ochiul de lumină*** (Craiova, Editura Scrisul Românesc, 2000) etc., eseistă cu ales condei, prin trei cărți – ***Arabescuri*** (Ed. Spirit Românesc, 1995), ***Individualitatea destinului*** (Ed. Spirit Românesc, 1996), ***Nelinişti prin timp*** (Craiova, Editura Sitech, 2010) – şi romancieră, prin ***Suferințele unui redactor*** (Craiova, Editura Alma, 2006), evident, fără tangențe wertherian-jurnalistice la ale lui Wolfgang von Goethe, ***Die Leiden des jungen Werthers***, din anul 1774, Doina Drăguț (născută în zodia Scorpionului, la 28 octombrie 1953, în Pelendava / Craiova-Dacia, licențiată – dincoace de marele cutremur, în 1977 – a Facultății de Matematică-Informatică de la Universitatea din Craiova) revine în Țara Poemului şi în obiectivul cronicii noastre ***(infra)*** – după o absență de aproape un deceniu şi jumătate – încărcată cu electricitate expresionist-paradoxistă „de val”, în certificarea frumo-sului său volum de poeme, ***Timpul dintre valuri de lumină*** (Craiova, Editura Scrisul Românesc [ISBN 978-606-570-002-4], 2014; pagini A-5: 90).

Despre poezia Doinei Drăguț s-au scris cuvinte la putere înaltă / doctoral-universitară, dintre care se reține ale criticului / esteticianului Ovidiu Ghidirmic («...este o poezie densă [...], de mare rigoare, aş spune geometrizantă, a versurilor [...]. Doina Drăguț este o poetă cerebrală [...]. Natură interiorizată, poeta autoanalizează, cu maximă luciditate, nu numai stările sufleteşti, dar şi pe cele pur intelectuale, nuanțele infinitesimale ale unui întreg proces de gândire, gnoseo-

logic.»), ale criticului foarte atent la limpiditatea textului, George Popa («Poezia Doinei Drăguț este, prin excelență, ***o creație şi o inductoare a emoției intelectuale***. Poemele sale se detaşează prin puritate, noblețe...») ş. a.

Lirica Doinei Drăguț este vectorizată din expresionismul de factură valahă al lui Lucian Blaga, ori de factură germană al lui Gottfried Benn, în paradoxismul foarte bine temperat, reliefat în materie sensibilă înaltă, parcă la jumătatea distanței dintre teritoriile poetice inconfundabile marcate cu stindarde-curcubeu de Constanța Buzea, în spațiul valahofon, şi de Claudine Bertrand, în spațiul frunzei de arțar canadian.

În ***ars poetica*** drăguțiană, primează dinamica / metamorfozele lumii, inclusiv la nivelul semnificanților / „literelor" („fonturilor"), evident, sub pecetea condiționalei: «dacă le citim, / e superlativ, / arde în cântec parfum» (p. 30), ori a creatorului întru Cuvânt, creator cu putere de sferă-Androgin cu proiecția-i în cerc: «aşa cum cercul / este expresia deplină / a punctului / cel ce ştie să vadă / frumusețea / este un om bogat // adeseori un gând / trăieşte mai mult / decât cel ce l-a gândit» (p. 37). Trăieşte, dar între repere mitic-pelasge > valahe, fie cu gând metamorfozat în cioroi, fie cu gând-țestoasă în acțiune oceanică, nu de acvariu.

Pentru eroina lirică a Doinei Drăguț – de parcă ar (re)cunoaşte (după două milenii de Creştinism) învățătura de nucleu din Zalmoxianism, din acea ştiință strămoşească de a se face nemuritor a fiecărui ens-Dac, potrivit căreia fiecare dintre noi este ***parte*** („infinită ***parte***") din ***infinit***-Sacrul ***Întreg*** Cosmic, Dumnezeul Cogaionului / Sarmisegetusei („Unul" / „Uniilă") –, în cheie oximoronică / paradoxistă spus şi între minus-infinit / „minusultimul" şi plus-infinit / „plus-primul", ***nu există nimic / din cele existente // nu există nici primul / nu există nici ultimul // unicul e cauza tuturor // Dumnezeu se află / în fiecare om*** (p. 34), deşi mai din fiecare, ce-i divin nu prea mai răsare de câteva secole, de pe când aisbergul-mit se tot (stră-)topeşte.

Eroina poematică a Doinei Drăguț mai observă «în goluri, forme / [ce] se-mpiedică-n lumină», sporind, ca-n ***ars poetica*** expresionistă, ***Eu nu strivesc corola...***, de Lucian Blaga (1919), «spre alte înțelesuri».

Drăguțiana eroină lirică mai «strânge-n brațe / necuprinsul / până-l face clipă» (p. 7), ori până i se „lămuresc" zidurile «în cascade de

lumină» (p. 9), sau până «se desfac în ramuri / brațe, intuind izvoare-n adâncimi / amețitoare» (p. 11), până «ceața se ridică» și «din spate, valuri-amintiri» (p. 13) „i se sparg de trup“, până ce, «în raporturi spațiale», „ordonează, însumează idei” întru „descântarea lumilor”, până ce „se lipește” «de timpul / care-a fost» (p. 17), până ce dă de spațiul capcană, de spațiul tragic-limitei, și-n camera-oximoron se zăvorăște bacovian-lacustral, «închisă-n libertate / cu fixări în echilibru / instabil», împărțindu-se «în tot / și în nimic // cu depline revărsări...» (p. 19), chiar și „dincolo de tăcere, cu ochi verzi ce «despletesc salcia» (p. 21), «cu umbra pe umeri / crescând» și cu „invizibili cai frenetici, invadându-i ființele ce o compun” la plus infinit («într-o ascensiune / nesfârșită» (p. 22), până ce „flacăra dorului sfidează culmile ninse” și «înalță sunetul corzii / diseminat în univers», în vreme ce, «jupuită de ramuri, / lumina curge / în ochiul de apă» (p. 27), până ce «pasărea cuprinde cerul» (p. 31), spre a constata că «umplerea vidului / nu poate fi sfârșită» (p. 35), că „devine egală” «cu ceea ce este profund» (p. 38), că, „în natura-i profundă”, «e măsura» (p. 43), până ce-i «înveliș de lumină / peste înveliș de lumină, / în interior...» (p. 42), până ce „marea ce se mișcă-ntr-una «este mereu la locul său» (p. 50), ca să se-atașeze «de mare / ca de un iubit» (p. 54), fiindcă «lumina / nu trebuie pierdută» (p. 58).

Ion Pachia Tatomirescu

Mihai Duțescu – Doina Drăguț: *Timpul dintre valuri de lumină*

Doina Drăguț a publicat în 2014 o carte interesantă, *Timpul dintre valuri de lumină*, masculină, aș zice, prin atitudinea bătăioasă cu lumea, prin abordarea directă și sentențioasă a tuturor lucrurilor: *nu există nimic/ din cele existente// nu există nici primul/ nu există nici ultimul// unicul e cauza tuturor// dumnezeu se află / în fiecare om.* Și în continuare: *plinătatea lumii/ este-n mine// un vârtej este lumina// gândurile puse-n fapte/ modelează câmpul/ propriul destin.*

Chirurg pe propriul suflet, poeta modelează și taie, înlocuiește, uită să mai coase uneori și sufletul iese la iveală în toată măreția lui: *fără teamă mă avânt/ în val de vânt// o corabie devin/ și plutesc/ plutesc/ taina lumii s-o dezleg.* Doina Drăguț și-a creat un univers poetic propriu și asta o singularizează printre poetele craiovene.

O precisă lecție de fizică este poezia *Întindere nedeslușită*: *în întinderea nedeslușită/ translatări de forme/ și de gesturi/ își scufundă stana în extaz// și deși prezente/ în lume/ ele încearcă/ să nu fie.* Alături, o privire geometrică asupra lumii naște un poem: *așa cum cercul/ este expresia deplină/ a punctului / cel ce știe să vadă/ frumusețea/ este un om bogat// adeseori un gând/ trăiește mai mult/ decât cel ce l-a gândit.* O astfel de poezie exclude patetismul, grandoarea iubirii și sentimentele de orice fel. Este o poezie conceptuală, rece, scrisă de un martor neutru la mersul lumii: *îndepărtarea de timp/ spre niciun fel/ de plutire/ concentrează/ împrejurul// presimt risipită lumina// pasărea cuprinde cerul.*

Profesorul de științe abstracte polemizează cu poetul, paradoxurile se răsfață în voie, de fapt, este o poezie a paradoxurilor, a negării evidențelor: *nu rivalizează/ cu nimic/ pătrunde peste tot/ dăinuiește și durează// ca eternitate/ folosește clipa/ nu dorește nimic/ și învață de la toate// mereu cedează/ pentru a învinge.*

Mihai Duțescu

Lidia Grosu – Poeta Doina Drăguț: „între două lumi" cu „înțelepciunea de sine"

Noua carte „Gânduri de lumină" (Ed. UZP, Buc., 2019, ISBN 978-606-9654-00-2, CZU 821.135.1), semnată de distinsa scriitoare Doina Drăguț, director al publicației „Constelații diamantine", în continuarea celor editate anterior („Ochiul de lumină", Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2000; „Timpul dintre valuri de lumină", Ed. Fundația Scrisul Românesc, Craiova, 2014), cu aceeaşi reflecție a luminii interioare, rămâne autoarea ce valorifică profunda idee ce stă la baza Creației Divine: „Să facem om după chipul Nostru, după asemănarea Noastră" (Geneza 1:26). Aşadar, ceea ce ar trebui să fie omul este lumina - acea din a cărei plămadă a fost modelat, însuflețit, pe parcurs suferind anumite modificări.

Autoarea, începând cu titlul şi până la ultima pagină a cărții, se va scufunda în acest abur (subliniez: **celest**!) - CUVÂNTUL - , suflu înrădăcinat în teluricul existențial, prin care se extinde spațiul de reevaluare a posibilităților în vederea nu doar a explorării luminii din el, ci şi a diseminării până la o transformare a acesteia în izvor inepuizabil al măreției clipei. Infinitivitate a sublinierii valorii omului pentru om în spațiul efemer al clipei („eliberarea de efemer/ dă claritate zborului/ spre o constelație de înțelesuri..." (**eliberarea de efemer**, p.10)), ce poate şi trebuie să abunde de strălucire pentru a se bucura de eternitatea frumuseții, eul artistic îşi asumă responsabilitatea sa de clarvăzător, nu neapărat cu capacități paranormale, ce recunoaşte că „un punct - deplinătatea/ unui cerc - devine totul" (p.9), mesajul adoptând lumina sau lumina înfiind mesajul: „fluturii desprinşi/ din gândurile mele/ zboară pe covoare de lumină..." (**fluturi desprinşi din gânduri**, p.7). Potrivit unor legende, tradiții, fluturele ar simboliza sufletul omului, renaşterea acestuia, speranța în noi începuturi... Iar când se mai întâmplă că acesta ar putea fi văzut ca un gol („se sparg în fluturi goi/ geamurile universului meu...", p. 11), autoarea îi sugerează

iubi-torului de poezie să găsească acea cale spre mântuire şi unica şansă de supraviețuire cu încrederea că „viața e o pregătire/ pentru trecerea fluviului/ de lumină" (**fluviul de lumină**, p.11).

Mai mult decât nişte haiku-uri, poeziile Doinei Drăguț sunt nişte meditații dictate de o experiență în care sufletul şi rațiunea se integrează ca augmentare a filosofiei lumii şi/sau a înțelegerii menirii omului în raport cu propria ființă, dar şi cu cele înconjurătoare. În acest context, o vom descoperi pe poetă în mai multe ipostaze, inclusiv şi în special cea de pedagog, de părinte, poate mai mult, păstrând tonalitatea povățuitor-covârşitoare şi modul exaltat de a simți cu acea vervă solicitată doar de atmosfera în care, aflat unul la unul cu sinele, totul pică la inimă: „inima în veşminte de fiori se-mbracă/ pe umeri falduri de credință se înalță" (**lumină şi gând (2)**, p.16)

Autoarea ne va feri de spațiile înguste şi sumbre ale confuziilor („mă cuprinde farmecul când mă înalț/ noaptea mi se face depărtare..." (**lumină şi gând (1)**, p.15)), în timpul văzut ca îngrădire, în care nu poți să accepți ideea: „am făcut tot ce am putut, cine poate, să facă mai mult", pentru că „ceea ce cunoaştem/ nu este pe măsura/ a ceea ce nu cunoaştem" (**îngrădiți de timp**, p. 13), aşadar, rămânem propria supraveghere a utilizării timpului nostru, fiind importantă nu atât modalitatea de căutare a luminii („unii se întorc spre sine/ ca să caute lumina/ alții se aruncă-n brațele văzduhului/ ca să o culeagă..."), ci gradul de conştientizare că „şi unii şi alții/ ceea ce nu ştiu este profund/ iar ceea ce ştiu/ este superficial" şi că mereu există loc pentru largul strâmtorat de percepția falsă.

De fapt, toate solilocurile poetice şi din noua carte „Gânduri de lumină" se află sub aceeaşi aureolă a cumsecădeniei, subînțeleasă ca profund umanism, noblețe a ființei umane, bună parte din ele, zece la număr, având chiar unul şi acelaşi titlu celestic - „Lumină şi gând" - fapt suficient de semnificativ întru a-i acorda acea adorație binemeritată poetei Doina Drăguț, identificând-o ca plămadă de gând-lumină - lumină-gând (la schimbarea locului termenilor suma nu se schimbă), în care o descoperim atât valorificatoare a timpului-lumină - „somnul deschide după fiecare noapte /o altă poartă spre timpul ce nu are oprire// în lumină şi în gând" (p.17); descoperitoare de adevăruri, sensuri - „forma locului ne defineşte sensul/ şi ne-ndepărtează-n cercuri/ rupte de imagini (p.18), cât şi veghetoare de valori sensi-

bilizată de matrice - „glasul haric al chemării// în lumină şi în gând// îmi configura conturul/ adâncindu-mă în mine/ spre un centru de origini” (p.24), dar şi o exploratoare a metafizicii („îngrădiți/ de timpul nostru/ întrupăm în vise/ imagini iluzorii/ cu idei intuitive/ şi lăsăm în aer urme (**lăsăm în aer urme**, p.30)), prin al cărei inter-mediu lumea dorită devine o realitate - „ca-ntr-un vis/ din vreme clipa scuturată/ sporeşte taina unui început/ de rânduială-n neştiut (p.21).

Creatoare de „linişte contemplativă” în care sufletul e determinat să se atingă de „vraja unei stele”, cu o pledoarie pentru armonie într-o „izbucnire de elan vital”, poeta Doina Drăguț ne sugerează mereu o întoarcere spre sine („în foşnet de şoapte subțiri/ să te întorci spre tine/ cu univers cu tot// în amețitoare adâncimi poți/ găsi adevărul// e de ajuns să pătrunzi/ numai cu gândul/ spre centrul/ ce sistematic/ se mută” (**să te întorci spre tine**, p.25), în care „puterea închipuirii” e magică şi ne reface doar în contextul aflării în cerc de lumină: „folosindu-mi timpul meu/ cu puterea închipuirii/ vreau ca tot ce împlinesc/ fără faimă şi câştig/ să culeg şi să păstrez lumina” (**puterea închipuirii**, p. 31)

Aşadar, nesfârşire de lumină pe „cărare de cuvinte”, poezia Doinei Drăguț ne tratează cu acest continuu gând-lumină diseminat întru explorare de „urmaşii urmaşilor lor”... Şi nu vor greşi când, într-o redescoperire de universuri, îşi vor simți în propriul interior „cerul de stele” ce le-ar asigura dăinuirea, pronunțându-i-o pe cea a poetei Doina Drăguț: „costumul pe care-l port/ de-o viață/ s-a cam învechit/ pe alocuri se văd cusăturile/ prin alte părți/ s-a cam tocit/ dar mai bântuie în el/ un cer de stele// această masă de materie/ de care m-am ataşat/ îmi este dragă/ a-ceastă formă pe care o locuiesc/ şi o port mereu cu mine/ este corpul meu (**cer de stele**, p.42).

Lidia Grosu

Al. Florin Țene – Vibrația luminii pe harfa gândului în poezia Doinei Drăguț

De curând, am primit de la poeta Doina Drăguț al zecelea volum de versuri, intitulat „Gânduri de lumină”, apărut la Editura UZPR, cu următoarea dedicație: *„Doamnei Titina și domnului Al. Florin Țene, cu dragoste, le dăruiesc acest buchet de gânduri de lumină! ss Doina Drăguț, 15 decembrie 2019, Craiova.”*

Cartea, care cuprinde 47 de poeme și micropoeme, încheindu-se cu câteva pagini de referințe critice, în care descoperim semnăturile unor renumiți critici literari, este dedicată fratelui poetei, Gelu Aurel Drăguț, *„distins profesor de matematică-informatică, plecat pe un gând fără întoarcere”*. Aici își are originea titlul, fiindcă gândurile poetei sunt fluturi metamorfozați în gând, trecând prin cele patru etape: ou, omidă, crisalidă și fluturele matur. Toate aceste prefaceri prin care trec gândurile Doinei Drăguț conturează un original profil liric: *„clipa o dezbrac de umbră/ și o cresc în câmpul/ ondulat de brazde/ întoarse-n univers”*. (fluturi desprinși din gânduri).

Predominația gândului în fiecare poem ne introduce în peisajele impresioniste, unde descoperim emoția întâmplărilor transfigurative în poezii stilizate printr-o cunoaștere a liniilor celor mai subțiri ale desenului din *„fluviul de lumină”*: *„urmele mele se văd în aer”*. Astfel, poemele devin cel mai frumos fluture în „procesul de polenizare” a lumii, cu ideile și faptele dezvoltate de poetă.

Doina Drăguț este cuprinsă de dorințe inefabile, manifestându-și simpatia pentru lu-mina pe care o percepe în diferite ipostaze, uneori este umanizată, alteori o abstractizează, sau o încremenește deasupra lumii palpabile: *„într-o blândă adiere/ în lac umbra arborii și-o odihnesc”*. (liniște contemplativă). Plasticitatea și abstragerea sunt de pe acum accente pe care se înalță lirica aceasta. *„Lumină și gând”*, o repetabilă idee ce este o formă de reducție la esențialități ce cern realitățile, ajungând la câteva linii simple și fundamentale.

Lirica poetei este una emblematică, de origine filozofică ce plonjează în pictural, urmărind fundamentele, lumea nemărginirii eterne prin explozia luminii ce *„izbucneşte-ntr-un elan vital/ şi crează armonia”* (vraja unei stele). Moment în care muzica astrală dă frâu liber fanteziei.

Oscilând *„Între două lumi”*, poeta, prin eul său, are plăcerea reprezentării şi a emblematicii printr-o nostalgie inefabilă a acelui *ceva* pe care îl percepe ca un „punct fixat” din inexistența percepută ca un spațiu virtual dintre două sfere.

Inima poetei, avidă de emoții în lumină, bate acum pentru Poetul universal şi arta sa, pe care l-a descoperit în *„Cartea destinului”* ce *„s-a deschis/ paginile s-au răsucit/ ca nişte frunze,/ vântul s-a oprit,/ crucea s-a prăbuşit/ umbra s-a alungit/ până la marginea abstracției/ ultime”*. În acest poem descoperim lirica pustietăților postume, în care poetul în neant *„realizează golul ce permite/ locuirea”*

Doina Drăguț este poeta luminii, în care gândul se metamorfozează în multiple sentimente, precum sunetele harfei sub degetele instrumentistei, unde descoperim o câmpie a înfiorării secrete, mutând lumea lui Blaga, într-o lumină sufletească extrasă din *„întunericul dinlăuntrul meu”* pentru a se bucura de soarele geografic, sub care *„râdeam de naivitatea lui de copil”*.

Al. Florin Țene

Ion Popescu-Brădiceni – Zbor până la cuib (Doina Drăguț și găsirea drumului propriu)

Şi cum am mai afirmat deja în „Reinventarea capodoperei. Drumul prin oglindă" (Popescu-Brădiceni, 2020), Doina Drăguț e o poetă strategică întrucât ea practică o „poezie a cunoașterii" (Ghidirmic, 1994). Frumusețea-i fizică se transmută po(i)etic într-o metafizică fie a „ceasurilor de îndoială" (Drăguț, 1994) fie a „detașării într-un spațiu dens". E un spațiu desigur privilegiat al gândirii verticale care-şi caută alternativa prin gândirea laterală (De Bono, 2019), adică aceea care reinventează abordări noi ale liricității expresive şi - cum afirmă Constanța Buzea - care „se implică cu mai multă emoție în real" (Buzea, 1993).

La anul de grație 1994, pentru Doina Drăguț „cerul se lasă pe cumpăna fântânii" dobândind, ca la G. Bacovia, o stranie densitate/ materialitate. Urmele amintirilor sale par urmele unei haite de lupi gata s-o sfâşie din pricina „casei" care pare adăpostul paradiziac „într-un punct fixat/ din inexistența/ ce pare veşnicie/ încet încet înlăuntrul" sufletului unde se instalase vidul şi, ființă cogitantă, se putuse elibera de sine. „Empatia îmi topeşte formele/ şi mă însufleţeşte de altceva" - se confesează reinaugurală Doina Drăguț, asemenea tuturor poetelor care ştiu să-şi creeze idiolectul propriu, discursul specific, posibilist într-un teritoriu al unui imaginar „într-un aici şi acum" cuantic şi logaritmic (chiar logosritmic), devreme ce sunetul/ sensul/ semnul pendulează, anabazic şi catabazic, între înălțare şi cădere, între transascendență şi transdescendență, între „o putere harismatică" şi „căderea unei clipe în alta" ca într-o prăpastie „în verticalitate" separatorie a sinelui, scindat el însuşi, între zenit şi nadir, ca la Ion Barbu (în „Joc secund" (Barbu, 1930)).

Doina Drăguț persistă, cu nostosul ei disimulat în candoare, să progreseze ducând „atavice poveri" transculturale şi povești reinstituitoare de reazem asimptotic (ca la Coman Şova - Cuvinte de

reazem. Uimirea de a fi, 2020). Adeptă a extremelor care-o închid „ca două eternități" între naştere şi moarte, poeta se bazează pe „un rest" (ca Shakespeare - n.m.), „un drum ce se cheamă înțelepciunea de sine", iar „configurația spirituală" o „aproximează în gânduri / circumscrise unui punct/ de pornire-speranță" (Drăguț, 1994, p. 13) spre „nevăzut arcuş" şi, adaug eu, palpabil, auditiv-vizual-estetic urcuş cu „forțe divizate-n aripi" de albul care umple relieful „de splendori răsucite-n amintire" mai-întâi stilistice, apoi poetice - ca pe urmă prin „topire în lumină" „între două lumi diferite" să-şi implementeze „un sistem de referință": „într-o parte este increatul, informul nenăscutul în cealaltă parte desăvârşirea imponderabilitatea vidul precunoaşterea clarviziunea", poeta reprezentând între cele două sfere închipuite („una materială luminoasă plină de sens alta opac-străvezie neînțeleasă") care ori se atrag ori se resping - „doar un punct de tangență material variabil şi mobil între naşterea şi moartea" sa, ambele de neevitat/ de nerefuzat (Drăguț, 1994, p. 17).

Dar ce e/ cum e/ poezia? De pe ce pistă/ platformă decolează ea? E o scufundare în gânduri „ca într-o apă curgătoare". Are „trupul cercuit cu aer/ în lumina ce descreşte" care „trage după el o umbră/ ca un drum neterminat"? Or „construirea unui drum este un discurs pragmatic pe orizontală, iar construirea unei case este un discurs pragmatic pe verticală". Dar labirintul este perfecta identitate dintre casă şi drum: adică o încurcătură a drumurilor. Premisele (şi prefigurările) casei se pot configura în apă, sub pământ, în aer, pe pământ, în foc (Nimicul şi Pasărea Phoenix şi Omul cu racheta lui zburătoare).

Poeta deformează liniştea de ale cărei margini se loveşte, blagiană, şi pătrunde „în lume ca o aproximare a spațiului într-o roată/ învârtită la nesfârşit". Consecința e absurdă căci timpul se petrece-n ea „deschis în prelungiri neîntrerupte ca într-o devenire nelămurită cu un avânt extrem absurd". Resemnată în căutarea drumului, poeta îl găseşte ascuns în sinele ei ca-n tăcerea unei fântâni adânci.

Doina Drăguț elaborează, pe poezia de diseminări variate, modificări de stări, „schițări sumare de urme înşelătoare/ existențe parcelate precum ținuturi/ tăiate-n frontieră pe o hartă". Trăind în simbioză cu istoria, poeta mânată „de un ceas abstract" (barbian - n.m.) goleşte clepsidre sensibilă la mutații, obsedată ca şi maestrul ei mărturisit „de căutări în spații albe". În „Concentrări nesigure", poeta îşi

schițează un metaportret poietic: „Perimate noțiuni pe ruine/ se grefează-n teorii/ se găsesc expresii în reflexul/ mișcător transformări reprezentate/ în fantastic nevăzut” (Drăguț, 1994, 25).

Poezia-i „învățătură cuprinsă în nimic/ întoarsă evoluție identitatea/ imită o lume cândva trăită”. Aristotelicul concept de mimesis „însumând mereu destine fragmentate”, „emoții cristalizate în armonii”, „acumulări de noțiuni” „în sfere triumfă, pur în ideal”, adică în metapoeticole (lui Al. Husar - n.m.) tehnosferă, noosferă, poesferă.

Densitatea doctrinară a culegerii „Ceasuri de îndoieli” e formidabilă, e mallarméeană-valéryiană, ori italogrecească. Astfel luăm în act: echilibrul interior, măsura desăvârşirii, simetria, extensia din increat, nedeterminarea (lui Umberto Eco - n.m.) cu centrul pretutindeni, mai ales că poeta sfidează legile şi evadează din sine însăşi ca să se descopere - ca Roland Barthes - în plăcerea unor texte în „dulce convertire” cu „abateri de la joc” în „unități pierdute în ansamblu” dar care încearcă „o altă rânduială”.

Odată spațiul deschis (vezi U. Eco: Opera deschisă - n.m.) „depărtările evoluează în ecoul ondulat al mării” ca în teoria lui Vasile Conta. Şi „Arborii în arcuiri/ geometrice ameţesc/ de înălțime”. În versura şlefuită „îngânări metalice ritmează veşnicia în clepsidre” „în altă formă”, desigur nuanțată-n sens ascuns şi „propagată-n adâncime” în chip de „feerii de linii frânte aluziv în armonii”.

Corespondențele Doinei Drăguț cunosc acea „decantare de imagini/ pierdere în consistență/ ... / creştere neîncetată-n nemişcare”. În Poezirea Lumii „muzici vagi descind în dans” căci „nu există centru fără margini” (ca-n „Sacrul şi profanul” lui Mircea Eliade - n.m.), iar visele colorate şi vraja se prelungesc într-o existență de „zbateri fără sens” salutar „împresurate de diafane melodii” grație cărora „axa orizontală a visului” ori „răgazul unei cumpene” mențin întregul liric.

Exclamativ-interogativă, poeta are viziunea unei alchimii oximoronice: „Şi văd cum vin spre mine două drumuri din sensuri opuse” (Ion Barbu şi Lucian Blaga opinez eu - n.m.) „şerpuind şi crescând prin tăcerea înaltă/ Mă închid? sau se topesc în mine aşa cum creşterea se termină în vârf?// Şi cumpăna adânc spre cer senclină” (Drăguț, 1994, p. 42).

„În spațiul dintre două clipe” „o succesiune de planuri/ este spațiul prin ceața colorată şi luminoasă în care nu se mai disting nici

vocile şi nici contururile păsărilor ce par joc de unde în calea pustiului". Poemul „Spațiul prin ceață" îmi retrezește în memorie un Giuseppe Ungaretti reîntors în hegelianism convertit la heideggerianism.

Oricum poeta recurge şi la îmbăierea lucrurilor în natură „aşa cum într-o oglindă se vede/ ceea ce nu intră în spațiu/ rupere față de axul lumii/ Un unghi îndreptat în sus - impresie de elan". Şi se comportă la fel de firesc, glisând din Centrul sacru (zenitul) în nadirul verticalei intemplatorii/ contemplatorii.

În concluzie - căci m-am, deja, lungit cu ale mele succinte/ înlănțuite/ considerații/ -, Doina Drăguț are un profil omogen, distinct, care-şi plăsmuieşte o dublură care „lunecă subtilă spre adevăr". Dar care-i acest adevăr? „Labirint către credință". „Împrejurul concentrat/ doar într-un singur punct". „Totul devenise mişcător". „Într-un întreg nemărginit" „locul geometric al ființei". „Pierdută în diferențe" „Într-o ascensiune nesfârşită" „notele cântecului/ străpung lumina solară/ iar trupul se modelează/ până la forma zborului" „dincoace închisoare de cristal".

Adică „În imensele adâncimi se poate găsi/ adevărul e de ajuns/ să pătrunzi/ numai cu gândul/ spre centrul ce sistematic/ se mută/ fără a fi nevoie să fie atins".

Ion Popescu-Brădiceni

Ion Popescu-Brădiceni – Poezia ca o permanență în continuitate

1. Poesisul ca extract cultural

Scriitura comprimată a Doinei Drăguț este emanația unei imense singurătăți. Autoarea noii cărți de poeme mizează într-adevăr pe „Jocul minții". Ludicul e însă punctualist-convergent „spre limita unui înțeles ascuns în sine însuși", adică obscur (abscons) în numele acelei ambiguități care oferă fie semnificații alternative, fie simultaneitatea semnificațiilor, fie combinarea lor neconcordantă.

Convinsă de puterea verbului, autoarea „Jocului minții" subînțelege un adevăr mai amplu: încercarea de a se armoniza cu lucrurile dimprejur. „Pe poteci necunoscute cu închideri prelungite în deschideri care scapă timpului... cu o formă răsturnată-n așezări." Ea, poeta de geometrii noneuclidiene, execută un zbor lăuntric „c-un opal în vechi oval" precum Dan Botta - în eon transbarbian, dar ca să deschidă „clipe adâncite în mister și-n parabole ce poartă-n ele măreția unui sens ascuns" - precum în interbelic, Lucian Blaga „spre o ultimă finalitate ce transcende spre revelatoare înveșnicire".

Poeta, una evident tributară poeticilor moderniste, brodează reiterativ pe toposul oglinzilor „într-un sens neperturbat de incertele simetrii ale sfârșirii ca să descopere orizonturi cu întregiri fără contur spre desăvârșite pierderi în neantul formei."

Însă când „dorurile în cascade năvălesc; vorba perfectă" și tabuiza(n)tă „e absența vorbei", adică tăcerea imuabilă și temeinică, adică aceea din care s-a născut „lumea ca un vârtej" (Ezra Pound îi zisese vortext iar poeticitatea devenise vorticialitate - n.m.).

Întâlnind adesea în esența sa nepotriviri cu sine, autoarea se simte uneori exterioară lumii ce-o domină pe dinăuntru și atunci își vede chiar „izvorul întregii existențe" de unde o să purceadă într-o nouă autocunoaștere: dinspre arhetipuri spre o altfel de curgere pe „două râuri paralele"; prilej pentru poetă să jocularizeze, să grefeze, pe un fond folcloric (și tot ca Dan Botta - n.m.), balada dedicată propriilor

ochi, citându-l postmodernistă, şi pe Ion Barbu „După melci”, cum în urmă cu două-trei decenii Ioan Stratan: „din somn greu m-am desfăcut/ şi-am țâşnit către oglindă” (Drăguț, 2022, p.11).

Citindu-i pe îndelete cartea „Jocul minții”, avem revelația cuvenită că poeta Doina Drăguț cultivă poesisul ca extras cultural, sincretic şi sincritic. Ca şi Petru Mihail Gorca, ea se lasă vegheată de „steaua din oglinda visului”, iar steaua ei de gânduri e fascinată „de gravitatea lunii”. Cerul nopții e unul de proveniență romantică (precum cel din „Existența romantică” a lui Edgar Papu atunci când el comentează lirica eminesciană) şi o atrage - citez - „ca o prăvălire-n muzică şi în visare fără timp şi fără loc”. Poeta se simte „tulburată doar de forța fanteziei”. Izbucneşte „într-un elan vital şi peste tot se iscă armonie”, iar „fluturi de lumină în fiori o îmbracă de la creştet până la tălpi”, ca ea să renască „într-o revărsare de faimă temporară”; apoi „sporind spre alte înțelesuri” strânge în brațe necuprinsul, tot în descendența blagiană, „iar în cercuri rupte de început pe copite caii poartă ropot de lumină”.

2. Adeverirea neantului

Ispite constante rămân pentru Doina Drăguț, poeticile lui Valery şi Barbu, gândirea abstractă, vederea limpezită şi clară, spiritul geometric, vidul semantic al oglinzii, fiorii crescuți în profunzimi înşelătoare „între semn şi semnificație” întrucât „şi golul este o formă iar un gând cuprins în fapte modelează corpul propriului destin”. În definitiv „într-o perfecțiune a pierderii sensului urcând aşezarea între cer şi cuvânt nimeni nu te poate înşela / tu singur te înşeli asupra celorlalți”; căci totuşi „nimic din ceea ce aparține fondului nu are supremația. Pe când forma înveleşte totul. Aici este unicul sens al Poeziei” (Valéry, 1989, p.762). „Umplerea vidului nu poate fi sfârşită... iar cel ce ştie să vadă frumosul ca expresie deplină a unui punct este un om bogat”. Drept consecință „nu-l afectează pierderile permanent şi pretutindeni devine egal cu ceea ce este profund” căci „unicul este cauza tuturor”.

Doina Drăguț - cred eu cu netrucată modestie - şi-a identificat unicitatea stilului ei poescovaleryanoeminesciană; în ceea ce-o priveşte, într-adevăr, „germenele de lumină” este punctul ce deschide calea „profunzimilor de jocuri”. Concomitent - cum ar obiecta Valéry (cu vreo futuristă ocazie - n.m.) - „orice dispozitiv poetic se sprijină pe un fapt de matematică învăluit” (Valéry, 2021, p.248). Automat,

„libertățile devin captive formelor abstracte”, iar noi, poeții, „încercăm să dăm o formă informului să armonizăm funcția cu esența... urmând calea propriei naturi”. „Misterioase rugăciuni” se fluidizează în metafore ale unui sistem pur: de „cumpăniri învăluite-n sunet de vioară care ridică-n neştiute sfere topite cântece în misterioase rugăciuni”. Alteori, poeta interpretează după cum precizează şi Hugo Friedrich atunci când se referă la Mallarmé - lirica înțeleasă ca rezistență, ca muncă şi ca joc. Idealitatea, absolutul, neantul sunt moduri de cugetare transplatonice. Pentru Doina Drăguț, ca şi pentru Charles Baudelaire, transcendența e deseori goală: sfidarea plinului ontologic prin acest concept al neantului trădează radiația unei propoziții celebre mallarméene: „Neantul e adevărul” (Friedrich, 1998, p.122).

Repunând în discuție izotopia neantului-limbaj, Doina Drăguț frapează evident, trezind criticile neavenite ale unor receptori categoric „inculți” inutil patetici şi îndârjiți prostește. Metoda lui Stéphane Mallarmé constă în dislocarea realului prin abolire, anulare, suspendare (în apropierea sa întâlnim termeni înrudiți: lacună, gol, absență - n.m.). Călcându-i pe urmele durabile lui Mallarmé, poeta este ea însăşi prin jocul cuvântului pentru că din el emană „noțiunea pură” de poezie ca „distrugere a concretului” în favoarea devenirii lucrului în idee pură, entitate spirituală. Consecința e inevitabilă: odată angajată pe acest drum poezia devine o activitate care, foarte singuratică, îşi proiectează jocul oniric şi muzica magică într-o lume anihilată. Căci ceea ce exprimă poezia în ultimele ei straturi semantice sunt figuri şi tensiuni abstracte într-o infinită polivalență semantică (Friedrich, 199, p.125).

„Jocul nebun de culori îmbietoare” provoacă semnelor arbitrare o motivare intrinsecă şi „nemăsurate preschimbări... în zbor întârziat în alb desfăşurat spre infinit... în ceas ascuns... cu contur în vag delir... într-un timp desăvârşit... unde vedenii în dezacord risipesc mişcarea în subtile spații ireale”.

Programatic-doctrinar, Doina Drăguț mizează pe „eliberarea de efemer”, „decantare de imagini”, „acumulări de noțiuni”, „emoții cristalizate în armonii”, „neantul formei”, „atingerea absolutului”, „cultivarea calmului”, triada armonie-delir-frenezie, „urcuşul spre sine” pe „calea de regăsire”, stăpânirea de sine prin recursul la extensia în viitor ş.a.m.d.

Ion Popescu-Brădiceni

Ion Popescu-Brădiceni – Fondul umanist şi lumea simbolurilor în „Gândurile de lumină” ale Doinei Drăguț

1. Realimaginaria.
2. Centrul sistematic.
3. Instituirea echilibrului.
4. Desfăşurări polivalente

1. Realimaginaria

Doina Drăguț are vocația „gândurilor de lumină”; adică a celor aletheice. Poeta meditează adânc şi înalt (s.m.) „între două lumi”. Se autodefineşte po(i)etic, fiindcă ştie foarte multă carte. Se mişcă iute şi eficient printre paradigmele postmodernității şi transmodernității. Apelează cu naturalețe la metalimbaje retopite alchimic într-un discurs performant.

Atât de clar se exprimă, cu atâta directitudine, încât risc – redactând cronica de față - să cad în... redundanță stilistică. „Poetul şi arta lui” suportă egal reprezentări diferite, lăsând o urmă de neşters. Să fie chiar „umbra” lui Derrida? În mod sigur! Însă în „Cartea Destinului” stă o semiotică prin care „umbra s-a alungit până la marginea abstracției ultime”; aceea desigur din „Trecere fugară”, sau din relația filozofică, cu spațiotimpul (vezi „Relația cu timpul”), căci extremele se ating, terținclusiv, într-un sentiment complex. „Iluzii şi speranțe” „se urmăresc şi se adună într-un tot al destinului”. „Umbre prelungite, dintr-un timp orientat, ne aleg ca pe-o dorință şi se amestecă cu noi, ici şi colo despre tot şi din când în când despre nimic”; adică despre nimicul lui Martin Heidegger şi deci Doina Drăguț face trimitere şi la metafizică, aşa cm îi stă frumos unei poete autentice şi cultivate, stăpânind şi controlând „sensuri distincte, parcurse simultan”. „Inițieri concentrice” se reflectă în „oglinda ce fură imagini” a textului ca atare, unul, firește, subtil echilibrat, locuit de „revărsări de fantezii nestin-

gherite”. Iar „oglinzile se sparg, de umbra unui gând, în fluturi de cuvinte”, iar, noi, cititorii, vom întocmi cărare „în fața clipei cu petreceri tulburate de mister”. „Forma locului ne definește sensul și nendepărtează-n cercuri rupte de imagini cu petreceri difuzate-n taina visului”. „După fiecare noapte, somnul deschide o altă poartă, absențele alunecă înlănțuite într-o risipă spre adâncuri, se șterg distanțele dintre tăceri, și se irosesc în margini creșterile duse până-n cer.”.

Dezinvoltă, îndrăzneață, ba chiar cutezând spre sporirea mirabilă de „răsuciri ramificate-n infinit”, poeta, ca și Eco, mizează pe opera deschisă, pe care constant o confruntă cu inefabilul și cu transcenderea idealului. „Privelișteа internă” a poemei sale este, ca la Fundoianu, revelatoare de „toate încăperile universului” (fie el relevant de „aventuri imaginare”).

O asemenea poezie, ca rod al cognitivității și constructivității, e greu de analizat și de expertizat, mai ales când teoria bate pura poeticitate, riscând a o sufoca. Doina Drăguț evită asemenea inutile complicații, fiindcă - afirmă ea - „în simbioză”, „totul a fost asimilat în întregime”.

2. Centrul sistematic

În „Gânduri de lumină”, Doina Drăguț caută a se expune autocritic publicului lărgit. La o adică, cine ignoră valoarea educativ-emoțională a poeziei ori e de rea-credință ori e pur și simplu incult.

Oricum, în zilele noastre, liricul e net superior teoriei literare, criticii literare, chiar și cu mult peste filozofie. Cum altfel să receptezi o strofă precum următoarea: „clipa o dezbrac de umbră/ și o cresc în câmpul/ ondulat de brazde/ întoarse-n univers”. Sunt în aceste versuri, aparent obscure, elemente care trimit explicit la teoria ondulațiunii universale a lui Vasile Conta.

„Sporirea cuvântului” e o imaginar-intertext la Blaga, precum în „Eliberarea de efemer” adie influențe dinspre Valéry și Barbu. Citez: „Lucruri în armonie/ într-o durată eternă văd/ eliberarea de efemer/ dă claritate zborului/ spre o constelație/ de înțelesuri// spiritul meu este pregătit/ să lunece spre limpezi piscuri// dar gestul este incom-plet/ dacă nu le pot atinge.” (Eliberarea de efemer).

Trimiterile intratextuale au ascendență în durata bergsoniană și în constelația hermeneutică ricoeuriană... Tipul de lirism abstract și

savant îi stă bine Doinei Drăguț mai ales că de-atât... postmodernism poezia română contemporană era mai subțire ca o pânză de borangic, n-avea reliefuri culturale, se aneantizase. Aparținând optzecismului, poeta nici nu are cum a se desprinde din ea, ca atare volumul „Gânduri de lumină" repuse în circulație (și circularizare - n.m.) este deopotrivă fermecat şi oximoronic, de-o limpezime și de-o frumusețe antievanescente. Citez: „Când cobor lumina scade/ ziua tot mai strâmtă mi se pare// mă cuprinde farmecul când mă înalț/ noaptea mi se face depărtare// şi într-un timp evanescent/ pierderea duratei într-o linişte subtilă/ mă îndeamnă-ntr-un urcuş/ ca-ntr-o curgere în adâncime// în lumină şi în gând.".

Sintagma „umbra unui gând" este nichitastănesciană iar „în lumină și în gând" este un leitmotiv identitar. Gândirea şi limbajul se condiționează reciproc. Poeta dezarhivează amintiri care iau diverse forme „spre o durată cu lucruri în armonie" „și spre o altă poartă, spre timpul transfinit." „Fluturi de cuvinte" „se scufundă în deschideri" (vezi Umberto Eco: *Opera deschisă* - n.m.) sau se răspândesc în amânări (vezi Jacques Derrida: *Scriitura şi diferența*). Limbajul poetic ar fi „înveliș revelator" „impregnat de amintiri" și gânduri purificate. Şi tot ca la Blaga, „clipa scuturată/ sporeşte taina unui început/ de rânduială-n neştiut" şi „în aer despicat subtil". Este „într-un aer de mirare" neomodernistă „mirajul urmelor de rouă"; iar motivul „rouă" este preluat din folclorul național baladesc şi doinesc.

Epurând acest limbaj de „balastul" retorizant, Doina Drăguț scoate dicțiunea po(i)etică / și transpoetică / din orice stagnare sistemică; dimpotrivă, ea militează, cu incontestabile izbânzi centripete, pentru devierea ca metodă (genettiană, să ne, dimpreună, dumirim - n.m.) pentru acele „cercuri circumscrise" centric pe „glasul haric"; centrul fiind cel originar; dar şi spre propriul Sine/ Eu auctorial, care se mută periodic/ sistematic în funcție de specificul rostirii. Citez încă o edificare de ars poetica, la care Doina Drăguț e literalmente meșteră cu asupra de măsură: „În foşnet de şoapte subțiri/ să te în-torci spre tine/ cu univers cu tot// în amețitoare adâncimi/ poți găsi adevărul// e de ajuns să pătrunzi/ numai cu gândul/ spre centrul/ ce sistematic se mută".

3. Instituirea echilibrului

Dar mutarea se transformă imediat în «transmutare»... transmo-

dernistă. Şi de-aici încolo poeta este numai ea însăşi idiomatică prin excelență. Lumea pendulează între orbire şi viziune, între orbecăire între ferestre şi oglinzi (care dedublează ENS-ul regent al eidosului fondator şi avatarizat din curent în curent literar - n.m.) şi „libertate aer şi lumină", între „ecoul vast al propriilor chemări" şi „închisoarea de cristal" a adâncului revelator mormânt.

Tonuri grave, tente luminoase, pe o apă liniştită, armonii şi echilibru prelungesc uimirea-n linişte contemplativă. Spiritul poetei prins în vraja unei stele, plin de muzică şi de visare, fără timp şi fără loc, tulburat de forța fanteziei, izbucneşte-ntr-un elan vital şi creează armonia identică mereu cu ea însăşi. Nouă nu ne rămâne decât să întrupăm în vise imagini iluzorii cu idei intuitive ca să lăsăm în aer urme ca nişte semne durabile în eon etern, fireşte, cu puterea închipuirii. Şi cum stă pe unda apei (ca Marian Drăghici, în „Păhărutul" - n.m.) heraclitice ca imagine, poeta vede clar informația chipului său reflectat de lumină. În fiori se-mbracă din creştet până-n tălpi şi aşterne cărare de cuvinte până la gândul emis simultan în planul luminii şi într-al formei; descrie în acelaşi timp nemăsurat locul geometric al ființei sale - efluviu ce se mişcă după forma corporală. Şi tot simultan trăieşte pe ambele niveluri ca să-l întemeieze pe cel simbiontic, căci în propria-i interioritate totul se adună cu o unduire ascendentă ca o deschidere; într-un întreg nemărginit, gândurile se aşează în cuvinte spre a-şi afla limanul spre care se arcuieşte zborul. Poeta îşi cântăreşte transpersonală părțile: într-o parte realul material, în cealaltă substanța afectivă şi volitivă (cât trup atâta suflet - n.m.). Cu privirile-i scrutătoare traversează, orfeică şi platoniciană, umbre cu forme dizolvate. Căzând în lacrima de dor, se mai rotesc un timp în amintire apoi se petrec în uitare, se disimulează în candoare, persistă într-o nostalgie de care se reazemă - ca şi magistrul Coman Şova - diferantă totuşi (adică asimptotică şi progresistă, ducând în spate tradiția constând în „atavice poveri"). Versurile derivează pe căi obscure, dar în cadența gândurilor, a splendorilor muzical-picturale. Cu o fire solitară, cu o energie neînfrântă, autoarea „Gândurilor de lumină" realizează golul ce permite locuirea ori, în antiteză, umple spații şi timpuri cu ale sale fantezii nestingherite, cu ale sale revărsări preapline, cu ale sale vârste-n căutări pierdute, cu ale sale petreceri difuzate-n taina visului ş.a.m.d.

4. Desfăşurări polivalente

Ovidiu Ghidirmic (unul din membrii comisiei mele de doctorat - n.m.) o descrie pe Doina Drăguț ca poetă cerebrală la care rigoarea e complementară cu liricitatea densă şi concentrată. George Popa este atras de înalta reflexivitate, de stilul eliptic şi explicativ, cu fine interpretări hermeneutice, de puritatea, noblețea şi elevația dicteului inițiatic, cu iz oriental-asiatic, de logica internă a fiecărui poem. George Sorescu - conducătorul efectiv şi cutezător al tezei mele de doctorat (între anii 1997-2002 - n.m.) - crede în vibrația autentică a scriiturii, în integrativitatea lumii simbolurilor care nu sufocă fondul umanist, ba, dimpotrivă, îl îmbogățeşte, aşa cum îi stă perfect unei adepte a noii paradigme a transdisciplinarității (poeta e specialistă în matematică-informatică şi calcă cu o mândrie justificată pe urmele lui Solomon Marcus, Basarab Nicolaescu, Ştefan Lupaşcu ş.a.). Procedând la tehnicile arabescului, Doina Drăguț îi smulge Constanței Buzea lăudabile aprecieri de ultimă oră: bogăția, şi în armonie şi în îngrijire, a vocabularului glacial, detaşat. Constantin M. Popa o de-semnează pe Doina Drăguț drept intelectuală sensibilă, inteligentă şi lucidă. Ea dezvăluie dezinvoltă zbaterile eului, aflat într-o permanentă stare de tensiune. Constantin Dumitrache (prietenul meu care mi-a postfațat, memorabil, „Serile la Brădiceni" în 1997 - n.m.) îi admirase, în epocă, distincția rară, iar Lucian Gruia, îi subliniase te-mele existențiale majore. Constantin Miu pledează pentru o abordare meditativă, dinspre perspectiva introspecției datorate alegerii căii iluminării şi coborârii în sălaşul eului ascuns, detaşat de profan. „Prin coborârea în labirintul eului profund, descoperi un punct de unde pleacă spiritul şi unde se întoarce, desenând în felul acesta cercul ca simbol al perfecțiunii universului interior" - citez din Constantin Miu. Recuperarea sacrului reprezintă încă o marcă la vedere a transmodernismului de care se face, copios, „vinovată" Doina Drăguț, o scriitoare de altfel prodigioasă, complexă, rotundă, cu o solidă operă ştiințifică, eseistică, narativă, lirică etc.

Ion Popescu-Brădiceni

Constantin Miu – Filosofia sinelui introvertit

Dacă până acum, poeta Doina Drăguț se arăta în volumele sale de versuri o fire expansivă, poezia sa fiind una extrovertită, în noul volum - **Jocul minții**, Editura U.Z.P, 2022 - autoarea dă prilejul cititorilor să descopere o altă fațetă a eului poetic - **una introvertită** -, aceştia pătrunzând, cu fiecare poezie citită, în labirintul sinelui, spre a intra în **jocul minții unui poet-filosof**.

Poezia care deschide volumul în discuție - **ora comprimată** - este ceea ce criticii literari francezi denumesc *la mise en abîme*, fiind vorba de raportul sinelui cu lumea înconjurătoare: *„o imensă singurătate/ într-o oră comprimată/ în puncte ce converg/ spre limita unui înțeles/ ascuns în sine însuşi/ mă-nconjoară// încerc să mă armonizez/ cu lucrurile dimprejur/ pe drumul ce se leagănă/ printre valuri de lumină/ ce se revarsă în cascade”* (p. 9). De aici, începe aventura eului: *„într-o lume care scapă/ timpului/ pe distanțe aproximate/ cu măsura dorului/ (...) cu o formă răsturnată-n aşezări/ trec venind în zbor lăuntric/ c-un opal în vechi oval/ ce deschide clipe adâncite/ în mister”* (p. 10). Putem sesiza, în secțiunea dedicată sinelui, ca şi în cele ce urmează, raportul **aparență/ esență**. Aşa sunt poeziile **lumea ca un vârtej**: *„întâlnesc adesea/ în esența mea/ nepotriviri cu mine/ uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ alteori văd cum cerul se deschide/ şi stelele se lămuresc/ în mine cresc nedumeriri”* (p. 12), **steaua mea de gânduri**: *„prinsă ca într-o absență/ intru-n pliuri de neant/ şi însumări de goluri/ umplu împrejurul meu”* (p. 14), **ropot de lumină**: *„într-un soi de destrămare/ ca într-o întrebare goală/ cu un salt sfidându-mi timpul/ şi sporind spre alte înțelesuri/ strâng în brațe necuprinsul”* (p. 16).

Un număr de cinci poezii - **absolutul se lasă atins**, **umbre dizolvate**, **clipă însumată**, **mă adaug**, **echilibru** - prezintă ipostaza unui **eu constructor**. Registrul verbal pentru fie-care creație este elocvent în acest sens: *„adun depărtarea lângă mine/ şi o micşorez*

până se face punct// risipesc târziul până la orizont/ şi lacom de timp se roteşte peste vise// apoi tot ce este în jur umplu cu vânt/ şi cu aşteptare de îndoit cuvânt" (p. 39); *„mă scufund în gânduri/ ca infinitul/ încăput în necuprins/ şterg distanțele/ dintre tăceri/ şi duc în margini/ creşterile/ pân' la cer"* (p. 45); *„în mine totul se adună/ cu o unduire ascendentă/ ca o deschidere/ în propriul meu interior"* (p. 48); *„mă adaug mie însămi/ niciodată-ndeajuns// mă folosesc de timpul meu/ şi trec dincolo de poarta/ sufletului"* (p. 49); *„mă desprind de mine/ şi-ntr-o revărsare/ de faimă temporară/ îmi cântăresc părțile"* (p. 50). De observat, din versurile citate, că eul poetic constructor, prin acțiunile sale, este unul care doreşte afirmarea propriei identități.

O altă secțiune din volumul **Jocul minții** este axată pe exprimări reflexive, accentul fiind pus pe formulări cu iz de generalizare, în acest sens narativul fiind o modalitate pro-pice pentru exprimări cu aspect de cugetare: *„între progres şi declin/ există totdeauna un drum/ ce se cheamă înțelepciunea de sine -/ spațiu de liniştire/ şi de încânturi în extaz"* (s. n., p. 37); *„orice element îşi are locul său/ ordinea prevalează dezordinea/ țintind spre culmile sublimului/ într-un termen iluziv / nedeterminat/ ambiguu"* (s. n., p. 41); *„viața este tulburată/ de provocări/ ale gândirii/ ce întrerup curgerea continuă/ în negații false/ ce consideră realul/ ireal/ şi irealul/ real"* (s. n., p. 42); *„spațiul din jur modelează/ după relieful sufletului meu/ trupul se cizelează/ până la forma zborului/ timpul pare suspendat/ iar dimprejurul concentrat/ doar într-un singur punct/ absolutul se lasă atins/ de cel mai îndepărtat/ cerc al minții mele/ lumina se conturează în aură"* (s. n., p. 79).

În volumul **Jocul minții** există o secțiune de poezii, cu formulări aproape de maximă şi cugetare, care fac referire la destinul omului/ oamenilor. Bunăoară, **libertatea**, având la bază acelaşi joc **aparență**/ **esență** aduce în prim plan raportul **libertate**/ **necesitate**: *„unii oameni cred/ că sunt liberi/ doar dacă nu sunt sclavi/ sau dacă nu sunt/ la închisoare/ dar deseori/ ei sunt legați/ prin simțurile lor/ de obiecte sau de ființe/ ei se ataşează/ prin dorințe/ şi devin limitați/în libertatea lor/ ei devin captivii/ propriile lor dorințe*" (p. 55). În **viața - ca un vis**, se discută despre căutare, înțeleasă ca dorință: *„în orice om/ dorințele se ordonează/ conduse de lumina/ sentimentelor// unii caută*

sinele/ autocunoaşterea/ alții caută natura/ dorința de putere/ dorința de faimă şi renume/ dorința de posesiune/ dorința subiectului/ sexual" (p. 69). În alt loc, realitatea sinelui apare **dualitatea realitatea sinelui/ realitatea eliberării de sine, prin detaşare**: *„omul simte realitatea/ sinelui în sine/ nu ca existență/ nu în existență/ ci în detaşarea/ sinelui/ în eliberarea/ sentimente-lor/ de natură/ iar gândurile/ echilibrate/ îl conduc pe drumul/ eliberării/ de sine"* (p. 70). **Logica guvernării universului** propune o altă dualitate: **întâmplare/ certitudine**: *„omul nu este rezultatul/ unui accident/ chiar dacă a fost/ conceput în ignoranță/ chiar dacă a fost/ destinat dispariției/ el se află sub semnul/ logicii ce guvernează/ universul"* (p. 72).

În fine, o altă secțiune din volumul mai sus amintit include formulări generalizatoare, tot cu aspect de cugetare, de astă dată fiind vorba de **pluralia tantum**. Poeziile **neantul formei** şi **o lume neînțeleasă** se bazează pe **imagini insolite**, **în formulări paradoxale**: *„de multe ori încercăm să evităm/ ceea ce este neevitat/ uităm că vorba perfectă/ e absența vorbei/ că tăcerea întrerupe curgerea continuă/ şi ca şi vidul uneşte contrariile"* (s. n., p. 31); *„închişi în libertate/ într-un echilibru instabil/ ne adăpostim în cercul gol/ şi neîmplinit/ ne privim din altă parte/ din afară ne privim"* (s. n., p. 33). **Paradoxul** şi **absurdul** - specifice destinului uman - au parte de ilustrări inedite, prin aceleaşi **formulări reflexive**. Spre pildă, amintim poeziile **stare perisabilă**: *„constatăm/ că nicio posesiune/ nu are valoare/ şi descoperim/ în cele din urmă/ inutilitatea efortului/ de a progresa"* (s.n., p. 52), **cuvintele destramă tăcerea**: *„cu desăvârşire/ neatinşi de trecerea timpului/ nu credem în nimic/ mergem şi ne risipim/ nimeni şi nimic/ nu ne poate cuprinde"* (s.n., p. 59), **arborele vieții**: *„cu cât ne concentrăm mai mult/ spre o evoluție/ pe scara intelectuală,/ cu atât pierdem/ adaptarea la realitate"* (s.n., p. 78).

Având în vedere că fiecare din secțiunile volumului **Jocul minții** abundă în asemenea formulări reflexive, putem spune că Doina Drăguț propune cititorilor un adevărat **compendiu de maxime şi cugetări** ale unui poet-filosof, ele fiind formulate ca un puzzle al sinelui în raport cu lumea interioară, dar şi cu cea exterioară.

Constantin Miu

Florentin Smarandache – Ieşirea din labirintul existenței

Aflată la a opta carte de versuri („Jocul minții”, ed. UZP, 2022), Doina Drăguț nu se dezminte: cultivă o poezie cerebrală, de introspecție, de analiză a relației eului cu lumea, o poezie pe alocuri sentențioasă, cu mesaje absconse sau doar ambigui. Poeta îşi pune o mască cețoasă, antilirică, cultivând notația prozaistică în care relatarea amestecă un imaginar teoretizat cu realitatea, cu sondarea eului, sugerând finalitatea şi fatalitatea unui resort moral al existenței şi poeziei.

Autoarea pare a se autocontempla („brodează reiterativ pe toposul oglinzilor” - Ion Popescu-Brădiceni), căutând *„izvorul întregii existențe”*, dar se descoperă *„pe două râuri paralele”*, între viața obişnuită şi tentația perfecțiunii, unde evanescența şi realul deschid porțile fragilității şi inadaptării. Până la urmă, ea deviază într-o modalitate de supraviețuire lăuntrică întemeiată pe derizoriu şi risipire, pe imponderabil: *„Mergeam deodată/ în toate direcțiile/ căutându-mă/ gând emis în planul luminii/ din lumea luminii/ ce creează-o formă/ în planul formei/ descriam/ în acelaşi timp nemăsurat/ dincolo de orice îndoială/ locul geometric al ființei mele/ efluviu ce se mişcă/ după forma corporală/ urmau apoi negații false/ ce considerau realul ireal/ şi irealul real/ dar nu ajungeau niciodată la mine”* („gând emis”, p.47). Inadaptarea este, totuşi,în căutarea unei existențe coerente, *„sporind spre alte înțelesuri”* (*„o imensă singurătate/ într-o oră comprimată/ în puncte ce converg/ spre limita unui înțeles/ ascuns în sine însuşi”*; *„parabole ce poartă-n ele/ măreția unui sens ascuns”* etc.), numai că aceste *„înțelesuri sunt fără înțeles”*, spărgând *„cuvintele/ în fluturi de lumină”*, luând *„forma zborului”*, scuturând supunerea la tipare. Realul se încarcă, astfel, de ficțiune (şi invers!), rostogolind „utopia” libertății depline, „lupta împotriva curentului”, cu „minciuna” căderii şi efemerului, cu destrămarea. Astfel de accente existențialiste

împânzesc întreg volumul, viziunea poetei fiind una romantic-trăiristă, devoalând o sensibilitate acută sub o mască a expresiei antilirice, o „demonie" devoratoare sub stratul unei exprimări aparent „umile". Rarele versuri de dragoste ale poetei întăresc afirmația (*„numai dragostea rămâne"*): *„îți vedeam urmele în aer/ prin lumina ce te înfăşoară/ rădăcini în cer creşteau/ fluturi albi desprinşi/ din gândurile mele/ alergau// în fiori mă-mbrac/ din creştet până-n tălpi// ceața-mi fuge de pe umeri//curăț timpul de umbra dintre noi/ şi aştern cărare de cuvinte/ pân' la tine"* („cărare de cuvinte", pag. 46).

Textele poetice ale Doinei Drăguț, cum am mai spus, par a fi obținute mai ales din „notații". Poeta „notează" ceea ce simte şi ceea ce gândeşte, ceea ce observă şi ceea ce filtrează intelectul. De aici şi marele număr de „sentințe" (*„cuvântul are puterea/ de a fascina/ sau/ de a înşela/ de a lumina/ sau/ de a întuneca/ de a înnobila/ sau/ de a defăima/ de a adormi/ sau/de a trezi/ cuvântul este prezent/ întotdeauna/ şi oriunde/ dar/ nu acelaşi/ pentru toți"* („puterea cuvântului", p.54), de jocuri nichitastănesciene sau barbiene, de sofisme à la Blaga, de metaforizări succinte, dar sugestive, reliefând caracterul provizoriu al expresiei poetice, limita ei existențială. Este, aici, efectul unei poetici moderniste, ilustrând ideea textului ca substitut al cotidianului, al trăirii, un filtru al emoției şi al limbajului.

Chiar dacă nu sensibilizează totdeauna, derularea „vorbirii" şi calitatea unor imagini se impun, sugerând normalitate şi un adaos de detalii senzoriale şi „documentare" adjudecate poeziei.

De remarcat, în încheiere, şi profundele pagini ale prefațatorului şi postfațatorului, Ion Popescu-Brădiceni şi, respectiv, Silviu Doinaş Popescu, care detaliază, cu acuratețe, dominantele şi parametrii textelor semnate de Doina Drăguț, o poetă care şi-a găsit propriul timbru liric.

Florentin Smarandache

Constantin Lupeanu – Poezia ca „urcuş spre sine”

Dintre poeții de astăzi, Doina Drăguț scrie o poezie cu deosebire originală, elegantă estetic, încărcată de sensuri, o voce singulară, autentică, dublată de o voce cu totul reprezentativă.

Poezia Doinei Drăguț poate fi socotită şi confesivă, exprimată nu prin suspine, ci exclusiv cerebral, ea izvorăşte din lumina aceea aflată în înaltul existenței, unde poezia se întâlneşte cu ştiințele exacte.

De aceea se poate afirma că ea se exprimă cu dezinvoltură pe tărâmul învălurat al limbii şi conturează peisaje de atracție, unde imaginația este la înălțime şi este completată întotdeauna de reflecții. Ca în poemul „Profunzimi de jocuri”, dar aceste daruri sunt de găsit pretutindeni în această poezie unde ex-primarea modernă este potențată de gândire filozofică.

„Jocul minții” de Doina Drăguț, Editura UZP, 2022, 88 de pagini, poate fi citit şi ca o confesiune. De aceea notam mai sus că poeta pare că ni se destăinuie, stările proprii - reale sau închipuite - sunt încorporate vieții noastre a tuturora şi prin aceasta poezia se ridică la tensiuni euristice şi capătă valori umaniste. Este o poezie modernă, o poezie intelectuală de fantezie fără margini, un joc al minții, cum ne îndrumă autoarea încă de la titlu. Ea rătăceşte printr-un „labirint de linişti”, se eliberează „de efemer”, în „decantare de imagini” proprii semnificative:

„tăcerea din volbură pică
şi sparge în clopot chemări
se rotesc vârtejuri albe
în spirală
muzici vagi descind
în dans nu există centru fără margini
- vise colorate
vrajă prelungită-n existență”

Lirismul este aici exprimat prin tensiune interioară şi o osmoză

indefinibilă care agonizează până la înțelegerea adevărată:

„de multe ori încercăm să evităm
ceea ce este de neevitat
uităm că vorba perfectă
e absența vorbei
că tăcerea întrerupe curgerea continuă
și ca și vidul unește contrariile”

Poemele sunt scrise în vers liber, poeta nu e preocupată de cantabilitatea exterioară, ci de ritmul gândirii sale expus în poezie, renună și la litere mari, la semnele de punctuație, totul este o curgere plină de sensuri.

„extensia clipelor împarte
eternitatea în câturi
și resturi variabile
libertățile devin captive
formelor abstracte
empatia învolbură profunzimi
de jocuri ale minții”

Iată construcții imagiste cu sens abstract și mrejele magiei care se simt la o lectură avizată.

La Doina Drăguț, poeticul operează la temperaturi care o caracterizează, ea nu poetizează, ci se exprimă pe ea și totodată ne înfățișează lumea noastră diurnă, precum și metafizicul, inefabilul vieții.

Viziunea ei asupra lumii se desprinde din transcendent și se integrează artei, esteticu-lui.

O sensibilitate trecută prin semiotica min-ții traversează versurile. Iată în poemul atât de frumos și de sugestiv intitulat „Punct înfiorat de timp”:

„extremele ne închid
ca două eternități
între naștere și moarte este un rest
ca o ultimă ramură între cer și pământ
însuflețită de orizonturi
în destinsă degajare”

Sentimentul românesc al ființei expus de Constantin Noica se regăsește în toată creația poetei Doina Drăguț, dezvăluind lumii un suflet crescut din solul dac, precum o plantă nemaiîntâlnită.

Sunt adesea accente livreşti în această poezie cerebrală, poate unică azi în literatura română. În acelaşi timp paginile abundă de poezie, atâtea poeme ar putea fi citate în întregime, cum este „Puterea unui gând”.

„în puterea unui gând
stă întreaga forță
a naturii
efemerul se transformă
în etern
suferința se preface-n
fericire
lumea e o mare
fremătândă
inima - un țărm
prietenul este un drum
dușmanul - un zid”

Ne întrebăm ce stranii evenimente ale vieții au făcut ca o poetă de talia Doinei Drăguț să rămână de atâta vreme în afara uniunii scriitorilor, în timp ce stihuitori vecini cu maneliștii sunt premiați.

Constantin Lupeanu

Silviu Doinaş Popescu – Culmile sublimului şi valurile fanteziei în „Jocul minții”

Reducerea structuralității structurii

Misiunea acestui text, în loc de concluzii, îşi asumă dificila decriptare a unor coduri de-o poeticitate reducționistă la diferență şi la „scriitura diferantă - adică în buclă”, unde „dorința de centru” a Doinei Drăguț este funcția jocului însuşi. Tocmai aici, între scriitura ca descentrare şi scriitura ca afirmare a jocului recentrator, poate fi localizat poieinul originar, totul venind de la capătul nopții, din copilărie. „Totul pare suspendat iar împrejurul concentrat doar într-un singur punct”. Apropiindu-se tot mai mult de acest centru ajunge la capăt şi dispare. Dispariția aparține jocului (ca la Arghezi - n.m.) şi îl leagă de moarte: Pe această „platformă” jocul este „egal nemăsurat strivind singurătatea”; „nesfârşitul gol se deschide ca o scorbură prin care trec fluide gândurile neordonate”; lumina „întoarsă în ochiul descompus (codul ca atare - n.m.) impune trecerea în sensuri diverse, reflectă poveşti fără urme; extremele ne închid ca două extremități: naştere şi moarte, progres şi declin, spațiu de liniştire şi în-cânturi în extaz, înțelepciunea de sine şi configurația spirituală: „legăturile cele mai apropiate pot fi zdrobite în clipa următoare” ca-n suprarealism. „Cerul se adună-n pliuri de neant ca tăcerea într-o fântână adâncă”; imaginea ne arată că centrul este fântâna, centrul e pragul de unde uneori absolutul s-ar lăsa atins. Departele înăuntru e un centru în centru, abisul, fără fundul redublării infinite. „Celălalt se află în acelaşi” - exclamă Derrida (Derrida, 1998, p.394). Ca atare poeta procedează corect: „aduc depărtarea lângă mine şi o micşorez până se face punct... apoi tot ce este în jur umplu cu vânt şi cu aşteptare de îndoit cuvânt absolutul pare că se lasă o clipă atins de cel mai îndepărtat cerc al minții”. „Prin jocul rafinat al minții ne înălțăm şi ne înțelegem rostul. Orice element îşi are locul său,

ordinea prevalează dezordinea țintind spre culmile sublimului ambiguu dintr-un poem văzut ca o extensie în viitor „simultan concentrat şi dispersat”.

Desigur „Orologiul gândurilor” e o „ars poetica” ce probează considerațiile din postfață. „Privirile traversează umbre cu forme dizolvate (Drăguț, 2022, p.42); poemul devine joc în joc, permutările sunt prinse într-o «istorie a sensului» căreia i se poate oricând readuce la viață originea sau anticipa sfârşitul sub forma prezenței (Derida, 1998, p.375).

Apropiindu-şi drept telos (arche) reducerea structuralității structurii, Doina Drăguț îşi implementează fiecare „cărare de cuvinte” într-un limbaj semiotizat, situat din capul locului la nivelul semnelor, urmelor. Poeta are o asemenea viziune: „îți vedeam urmele în aer... rădăcini în cer creşteam... descriam locul geometric al ființei mele... urmam apoi negații false ce consideră realul ireal şi irealul real”.

Cuvântul: începutul tuturor lucrurilor

Poeta, slujindu-se de puterea închipuirii, valorifică substanțele afective şi volitive între care instituie echilibrul: „cât trup atâta suflet”. Versul îi e fie cioplit ca o coloană fără sfârşit fie „val răsturnat între cer şi cuvânt”. Brâncuşi animând cu transparență autoreferențială, Doina Drăguț fraternizează ca o altă poetă, adeptă a micropoemului-cristal, Zoe Elena Deju, dar şi ca o alta, Ileana Spineanu Morega, de la Motru (Drăguț, 2022, p.48).

În armonie cu sine, poeta îşi urmează propria natură doar pe sine însuşi avându-se model narcisismul, care cumva de neevitat, îi îndreptățeşte aspirația la a poseda puterea cuvântului, diseminată în fascinație, perversitate, înnobilare, defăimare, obscurizare, adormire, trezire.

„Stăpânirea de sine” relevă o metodologie personalizată, la răspântie a golului ce permite locuirea (de care face vorbirea meta-fizică Heidegger - n.m.). În locuirea-ca-atare nu există limite nici pentru culmile abisului nici pentru valurile fanteziei. În pofida acestor decondiționări / dezlimitări, „omul progresează prin propria voință îşi urmează impulsurile instinctuale în conformitate cu particularitățile sale şi devine captiv al formelor abstracte”.

Revendicând „relația specială cu timpul”, poeta speră ca formele ei poetice să scape neatinse de trecerea timpului. Ea se caută pe sine într-un strop din timpul său în care, tragic, începutul şi sfârşitul coincid. Cuvântul este începutul tuturor lucrurilor. Viața-i ca un vis (tema e barocă - n.m.). Logica guvernării universului este amendată de starea de deşertăciune deşi labirintul existenței îl obligă pe om să-şi afle calea de ieşire din el grație sentimentelor şi dorințelor ce se pot opune legilor.

Silviu Doinaş Popescu

Al. Florin Țene – Conceptul cognitiv în filozofia poeziei Doinei Drăguț

În urmă cu ani buni, în secolul trecut, pe când debutam în revista „Luceafărul”, citeam cu plăcere poeziile publicate în diferite reviste semnate de Victoria Ana Tăușan, Constanța Buzea, Nora Iuga, Titina Nica Țene, Ileana Mălăncioiu, era, prin anii 1965, mai curând mă delectez cu versurile Angelei Baciu-Moise şi ale Lilianei Moldovan. La acest buchet de poete care încoronează cu versurile lor Zeița MUZA din Teogonia grecului Hesiod se mai adaugă un nume predestinat - Doina Drăguț.

În urmă cu câțiva ani am scris cu mare plăcere despre o carte a poetei craiovene, iar acum am primit de la autoare, noul său volum de versuri intitulat „Jocul minții”, apărut la Editura UZP, 2022, având o prefață de Ion Popescu-Brădiceni şi postfață de Silviu Doinaş Popescu, cu următoarea dedicație, care mă onorează: *„Cu deosebită considerație şi prietenie, omului de aleasă cultură Al. Florin Țene şi distinsei sale soții, poeta Titina Nica Țene! ss. Doina Drăguț, 13 februarie 2023.”*

Autoarea, care a publicat opt cărți de poezie, inclusiv două de eseuri şi un roman, se înscrie în galeria poetelor contemporane cu o biografie şi bibliografie bogată şi deosebită pe care o putem cunoaşte şi de pe internet.

Poeta practică o poezie filozofică, exaltând eul prototipistic, statornic în nesfârşita întocmire şi desfacere a lumilor din cascadele adevărului, unde: „sunt erori în orice adevăr/ ca într-o tăcere ce întrerupe/ curgerea continuă.” (ora comprimată).

Poeta, plonjând în labirintul nesfârşit al liniştii se sensibilizează la lumina lucrurilor ce înfloresc în pupile, ca un gând ascuns, de o puritate abstractă precum oglindirea faimei temporară ce dilatează tăcerea. Dezbrăcată de metaforă, teoria tăcerii poate fi văzută ca o călăuză a omului intens în simplitatea lui, cel care îşi lasă sufletul să

se amestece cu privirea celuilalt, comunicând dincolo şi dincoace de cuvinte.

Tăcerile ascund, aşa cum le descoperim în poeziile Doinei Drăguț, uneori subtil, alteori analitic, observații, sfaturi sau sugestii, îmbrăcate în metafore, ce nu au cum să nu fie un cadru al regăsirii multora dintre noi. Societatea de astăzi apare ca oglindă a unui oraş conta-minat de un virus prin care oamenii s-au trezit vorbind şi, paradoxal, „dar nu ajungeam niciodată la mine" (gând emis).

Superficialitatea unor vremuri în care viața se întâmplă contra cronometru e redată cu o justețe al cărei tragism ce vine din faptul că nici măcar pentru tăcut nu mai e timp. Fericirea rămâne frivolă în prezentul oricui, cât timp e abuzată verbal şi spiritual. Să ne amintim că, pentru Platon, realitatea este alcătuită din două lumi: una sensibilă (lumea fizică) şi cealaltă inteligibilă (lumea ideilor). Prima este tot ceea ce putem experimenta prin simțuri şi se caracterizează prin multiplicitate, prin aparență pură şi continuă schimbare.

Lumea ideilor este incoruptibilă şi imuabilă în această poezie. Acolo locuiesc idei universale şi necesare, care sunt esența a tot ceea ce există. În acest fel, obiectele şi corpurile lumii fizice sunt o simplă reflectare imperfectă (sau umbră) a acestei alte lumi.

În poezia Doinei Drăguț, poeta în relația cu timpul este o întâmplare pe care nu o atinge, fiindcă intemperiile societății nu o ating. Pe când calea de regăsire e doar începutul fiindcă ficțiunile psihosomatice pot cuprinde orice parte a corpului şi în acest caz avem de-a face cu o suferință, nu cu o plăcere. Nemulțumirea, mânia şi râvna oferă plăcere egoului dar îmbolnăvesc corpul fizic.

Acceptând că stările negative sunt elemente ale aceleiaşi ființe care suferă, deducem că plăcerea egoului este un nonsens. Nimeni, niciodată, nu îşi doreşte propriul rău!

Subtilitățile filozofice se nasc la Doina Drăguț sub presiunea trăirilor în mijlocul vieții cotidiene. Din acestea, filtrându-le prin catalizatorul metaforei şi al eului, au luat naştere aceste poeme cu iz filozofic.

Sinele profund este, pentru Doina Drăguț, un izvor de armonie. Conştientizarea şi implicit meditația în stări de mulțumire pot semnifica debutul primei etape în diminuarea egoului cu ale sale „daruri".

Cu cât starea de conştiință se consolidează, cu atât forța egoului se diminuează.

Suma elementelor care compun cele două câmpuri antagonice, este mereu egală. De înțelepciunea noastră depinde acțiunea de înzestrare a lor. Putem lăsa egoul să ne devoreze ființa sau putem construi Sinele Profund - izvor de armonie şi mulțumire!

Contrazicerile cu sinele sunt o luptă în esența poetei, „iar gândurile disipate mă înlocuiesc/ şi văd izvorul întregii existențe". Această constatare ne face să apreciem talentul acesteia şi poemele din acest volum.

O sensibilitate primigenă de mare ingenuitate, coagulată în esențe filozofice - iată spiritul poetei cu nume Drăguț, şi la propriu şi la figurat, în a cărei poezie cântă mai toate formele trăirilor sale în legătură cu veşnicia din clepsidră, într-o suflare vitală care trage după sine trăirile sinelui.

Al. Florin Țene

Mihai Gîndu – Jocul minții – o poezie a transcendentului, a devenirii şi a însingurării

Apărut la Editura UZP, în 2022, volumul de poeme „Jocul minții", de Doina Drăguț, este un soi de călătorie inițiatică a sinelui prin sine, dar şi prin lume, într-o continuă căutare a armonizării cu un Univers ale cărui reguli le cunoaşte doar parțial.

Dilema ce însoțeşte această paradoxalitate a existenței este vizibilă chiar din poezia ce deschide volumul, „**ora comprimată**": *„o oră comprimată / în puncte ce converg / spre limita unui înțeles / ascuns în sine însuşi /mă-nconjoară"*. Şi *„sunt erori în orice adevăr / ca într-o tăcere ce întrerupe / curgerea continuă"*.

Despre tainele existenței şi decriptarea misterelor transcendentului văzut prin prisma existenței terestre vorbeşte poeta şi în „**zbor lăuntric**": *„un opal în vechi oval / ce deschi-de clipe adâncite / în mister / şi parabole ce poartă-n ele / măreția unui sens ascuns / spre o ultimă finalitate // ce transcende / spre revelatoare / înveşnicire"*.

Autoarea se referă şi la legile firii, cărora le suntem supuşi de la naştere şi până la moarte, însă pe care nu le-am ales şi de care uneori încercăm să fugim: *„încercăm să evităm / ceea ce e de neevitat / ştim că vorba perfectă / e absența vorbei"* („**incerte simetrii**").

Viziuni poetice cu caracter metafizic sunt prezente în majoritatea creațiilor autoarei: *„printre clipe o linişte profundă / se scufundă în deschideri / şi nu mai pot deosebi nimic / prinsă ca într-o absență / intru-n pliuri de neant / şi însumări de goluri / umplu împrejurul meu"* (**steaua mea de gânduri**).

Cititorul este invitat în egală măsură la periplu cosmic şi la introspecție, la analiză şi revelare a unor adevăruri ascunse. Viața este şi spectacol, dar şi devenire. („eliberarea de efemer ia forma zborului", formulare poetică ce trimite la spiritul descătuşat de materie).

Viața este văzută ca o trecere de la minus la plus infinit, ca o pendulare între două extreme: *„extremele ne închid / ca două eterni-*

tăți / între naştere şi moarte este un rest / ca o ultimă ramură între cer şi pământ”. (**punct înfiorat de timp**).

Iar *„absolutul pare că se lasă o clipă atins”*, după cum va scrie poeta în „**absolutul se lasă atins**”.

Despre țelurile superioare, văzute ca primând în fața deşertăciunii câştigului şi faimei (din păcate, o teză prea puțin înțeleasă în zilele noastre, în care goana după bani şi funcții tinde să aneantizeze puțina spiritualitate rămasă în unii dintre contemporanii noştri, n.n.) vorbeşte poeta în „**mă adaug**”: *„vreau ca tot ce împlinesc / şi slujindu-mă / de puterea-nchipuirii / printre trepte intermediare / difluente mişcătoare / cu indiferență / la câştig şi faimă / cu o aşteptare risipită / în valul alb de îndoială / să rămână o amintire / peste care se arcuieşte zborul”*.

Autoarea îi aduce un foarte frumos omagiu lui Constantin Brâncuşi în „**între cer şi cuvânt”**, un titlu extrem de inspirat pentru poemul său dens, concentrat. Iar ca un corolar al periplului său pe jumătate terestru, pe jumătate în alte sfere, prin intermediul cuvântului, avem poezia „**puterea cuvântului**”. Ar mai fi de spus doar (ecou contemporan al anticului *nosce te ipsum*) că *„atâta timp cât omul / nu-şi descoperă sinele / el rămâne / un pribeag”*... („**viața tulburată**”).

Prin temele abordate, Doina Drăguț îmi aminteşte într-o anume măsură de Ion Barbu şi de Stéphane Mallarmé, cu care are tangențe, dar şi de poezia filosofică a lui Lucian Blaga, deşi aici e vorba de un cu totul alt stil.

După cum arată Ion Popescu-Brădiceni în prefața volumului, *„Citindu-i pe îndelete cartea «Jocul minții», avem revelația cu-venită că poeta Doina Drăguț cultivă poesisul ca extras cultural, sincretic şi sincritic”*. *„Se lasă vegheată de «steaua din oglinda visului», iar steaua ei de gânduri e fascinată «de gravitatea lumii»”*.

Acest volum este un „produs de lux” generat de o minte pătrunzătoare şi de o sensibilitate poetică dublată de o capacitate rară de a intra în miezul lucrurilor şi de a vedea dincolo de terestru.

Nu este destinat oricui, dar cei care îi pot pătrunde esența vor deveni, la final, mai bogați spiritual şi îşi vor deschide, poate, o altă viziune asupra existenței umane, dar şi a sferelor celeste cu care ne întrepătrundem efemera trecere.

Mihai Gîndu

Mihai Miron – Din cartea cu prieteni: Doina Drăguț

Ei, nu ştiu dacă nu este o inițiativă curajoasă din partea mea să o numesc „prietenă” pe Doina Drăguț. Duşmani, oricum, nu suntem. Iar volumul dânsei de poezii apărut la finalul anului trecut, când l-am primit on-line, m-a făcut să mă împrietenesc, într-un fel cu ceea ce scrie. Am aflat de existența acestei doamne prin 1992 din jurnalul craiovean CUVÂNTUL LIBERTĂȚII, condus pe atunci de amicul - poet şi el în toate cele - Dan Lupescu. Scria, dânsa, doamna, o rubrică oarecum politică „Pânza de păianjen” (mai ştiți cântecelul? ... doi elefanți se legănau pe o pânză de păianjen... etc.). Mi-a plăcut titlul rubricii şi cred că i-am spus câte ceva de bine regretatului Romeo Turbatu. Am pierdut apoi legătura mentală cu jurnalul şi am colaborat cu LAMURA craioveană, unde i-am văzut din nou semnătura. Dan Lupescu, probabil naşul ei literar, să fiu iertat dacă greşesc dar luați ca o laudă aceste aprecieri, mi-a spus odată, la o poveste cu licori despre scriitorii vechi şi noi ai Craiovei, că doamna este de profesie matematiciană şi ... ingineră de sistem... vedeți, are urmaşi şi acum Dan Barbilian sau Ion Barbu dacă doriți. Din versuri nu mi-am dat seama dacă este o „laponă Enigel” şi nici cine ar putea fi „riga Cripto”. Cert este că doamna de față, ajunsă la vârsta maturității poetice şi culturale, conduce acum o importantă revistă de gen din Craiova, pe numele ei CONSTELAȚII DIAMANTINE, pe care a şi înființat-o în 2010 alături de Al. Florin Țene, N. N. Negulescu şi Janet Nică. Desigur, ca orice jurnalist şi scriitor care are ceva de spus, mai colaborează şi la alte publicații. Ca să vă lămuresc şi mai bine asupra traiectului cultural al doamnei, vă mai spun că a fost distinsă cu mai mult de zece premii literare şi a publicat şase volume de versuri anterior, acesta despre care voi scrie astăzi fiind al şaptelea. A mai publicat două volume de eseuri, unul de cronici literare şi cronici plastice şi un roman.

Doina Drăguț

Volumul de poezie pe care vi-l propune Doina Drăguț şi pe care eu îl voi susține în cele ce urmează se cheamă **JOCUL MINȚII** şi a apărut la Editura UZP în 2022 . Încă de la început autoarea ne pune în față cu a sa *ars poetica* care este de fapt şi o ars etica:

***ora comprimată** / o imensă singurătate / într-o oră comprimată / în puncte ce converg / spre limita unui înțeles / ascuns în sine însuşi / mă-nconjoară // într-o viață tulburată de dorințe / îndoielnic şi profund / încerc să mă armonizez / cu lucrurile dimprejur / pe drumul ce se leagănă / printre valuri de lumină / ce se revarsă în cascade // sunt erori în orice adevăr / ca într-o tăcere ce întrerupe / curgerea continuă*

Poezia care dă titlul volumului, **Jocul minții**, este o autodefinire a gândurilor, sentimentelor, vieții interne, a trăirilor profunde, mentale - şi nu numai -, sub imperiul realității deloc onirice, cum ar fi poate cineva tentat să creadă:

***jocul minții** / îmi simt urmele în aer / ceața-mi fuge de pe umeri / fluturi de lumină în fiori mă-mbracă / de la creştet până-n tălpi // şi un şir de gânduri / trece printr-un punct extins / ce apoi devine cerc / cu un centru pretutindeni / printre trepte difluente / se desfac în unduiri / lamuri ce se-nalță în cascade // plinătatea lumii este un vârtej / peste care se arcuieşte zborul / cu fiecare clipă / însumată într-un întreg nemărginit // izbucnită din adânc de cer / în deschideri de zefir / ziduri incolore-nalță / ca o pierdere de lume / steaua mea de gânduri*

După opinia mea, Doina Drăguț este oarecum influențată în modernismul său formal de simboliştii francezi. Unul dintre ei pare a fi Stéphane Mallarmé. Ca şi acesta, autoarea este voit rece, cerebrală în unele creații, analistă, caută sensuri filozofice pe care le expune frust, pe înțeles comun:

***captiv al formelor abstracte** / ordinea prevalează oriunde / în natură / mai puțin în om // nu există limite / nici pentru culmile sublimului / nici pentru valurile fanteziei // omul / poate construi civilizații / dar tot el le poate şi distruge // orice element îşi are locul său / legile naturii sunt constante / şi stabile / doar omul progresează / prin propria voință / îşi urmează impulsurile instinctuale / în conformitate cu particularitățile sale / şi devine captiv / al formelor abstracte*

Dar poeta nu îl urmează pe antecesorul francez în divagațiile sale cubiste, dadaiste, suprarealiste, futuriste - păstrând limitele şi

distanța celor 60 de ani față de opera lui, rămânând în carapacea culturală a finalului de secol XX şi început de XXI.

Cel de al doilea poet francez care mi se pare că a influențat-o (desigur pozitiv) pe Doina Drăguț este Paul Valéry. Ca şi acesta, pornește uneori de la autonomia realității obiective a limbajului ce poate sublinia şi sublima conştiința artistică. Domnia sa crede că libertatea spirituală este deasupra omului fizic:

cuvintele destramă tăcerea */ nu avem loc / alunecăm printre lucruri / formele scapă // cu desăvârşire / neatinşi de trecerea timpului // nu credem în nimic / mergem şi ne risipim / nimeni şi nimic / nu ne poate cuprinde // lumina se deschide / şi se-nchide / adevărul purifică / cuvintele destramă / năvalnic tăcerea / veşnic deschis / pretutindeni sufletul / răspândeşte călătorii // în mijlocul gândurilor - / nici un detaliu*

şi desigur :

calea de regăsire */ eliberat de orice ataşare / îşi lasă spiritul să rătăcească / se desprinde apoi de corpul său / şi părăseşte orice formă // luminişuri se desfac / în drumuri / apele se limpezesc / spre calea de regăsire -/ care este începutul*

Ca toți poeții valoroşi contemporani, Doina Drăguț caută instinctual depărtarea de stilul lui Nichita Stănescu sau al concetățeanului său Marin Sorescu. Şi asta este de lăudat, pentru că nu este uşor să vii în lumea literelor după ei şi să fii poet. Redutabil, spun eu.

Aşa ca şi în alte dăți, cronica mea nu are rolul de a explica poezia ci de a vă invita să citiți, să trăiți şi să iubiți versul şi sensul. Şi la DD găsiți poezie, cu P (mare).

Mihai Miron

Mircea Tutunaru – Inefabilul fior al dragostei de poezie

Citind versurile din cartea intitulată sugestiv „Jocul minții" mi-am dat seama că autoarea **Doina Drăguț** vine din stirpea unor scriitori valoroşi ai Olteniei. Dacă ar fi să interpretăm titlul volumului „Jocul minții" vom înțelege că autoarea acestei cărți de poeme mizează pe jocul cuvintelor ce constituie cel mai puternic sentiment care uneşte umanul trecând dincolo de bariere, frustrări ori dezamăgiri, dureri sau bucurii.

Poeta Doina Drăguț dovedeşte că este un suflet nobil, dispus să ierte, să aline suferințele, să rămână neclintit în fața oricăror greutăți: „magnetismul personal/ farmecă şi fascinează/ sau irită şi respinge/ în armonie cu sine/ îşi urmează propria natură" (*armonia cu sine*)

Doina Drăguț crede cu tărie în puterea cuvântului ce are forța de a fascina, de a înşela, de a lumina, de a defăima, de a înnobila ori de a întuneca aşa cum ne spune în poezia „*puterea cuvântului*", căci oamenii cred încă în libertate, în dreptate şi în adevăr, deşi une-ori se întâmplă să le fie sfărâmată această credință. Ca poet cunoscător al realităților de astăzi, Doina Drăguți este de un debordant infrarealism şi consideră că odată cu trecerea anilor doar stăpânirea de sine sporeşte măiestria (*stăpânirea de sine*).

Emoțiile palpitante ale autoarei reuşesc să definească o lume specială, o lume în care un loc aparte îl are poezia. În epoca modernă şi postmodernă, poezia ca formă de artă literară, uneori dusă la paroxism, şi-a diluat esențele nobile pierzând din mesaj, despovărându-se de bagajul profund emoțional, doar din nevoia înverşunată a creatorilor săi de a se afirma, de a dobândi vizibilitate, însă la Doina Drăguț se observă maturitatea creației şi nu oricum, în ton cu vremurile, cu morala, cu simțămintele omului modern.

Autoarea îşi identifică unicitatea stilului şi uneori, la fel ca la Marin Sorescu, versurile sale se fluidizează în metafore precum

„cumpăniri învăluite în sunet de vioară” şi frapează cititorul pe care îl ridică în sfere topite în cântece „misterioase rugăciuni”. Vederea limpezită şi clară, spiritul matematic dar şi gândirea abstractă, la fel ca şi la Valéry sau Ion Barbu, fac ca poesisul doamnei Doina Drăguț să se sprijine pe un fapt matematic învăluit.

În acest labirint al poeziei contemporane, poeta aparținând stilului post şi transmodernist păstrează încă vie strălucirea pe care o are versul bine scris. De asemenea, autoarea acestei cărți de versuri este un gânditor înțelept care analizează realitatea, cu scopul bine definit de a extrage esențele şi de a le aşterne în poezie. În viziunile sale asupra lumii poeta revendică „relația specială cu timpul” sperând ca esențele structurii sale poetice să scape neatinse de trecerea timpului. Pentru că omul este „măsura tuturor lucrurilor”, aşa cum spunea Protagoras, prin cunoaştere poeta se desprinde de sine şi se exteriorizează spre dezlegarea sensurilor profunde ale existenței care să-i furnizeze noi teme şi motive lirice.

Asemănător lui Socrate, poeta crede că divinitatea creează lumea prin inteligență şi iubire şi de aceea se cufundă în gânduri ca infinitul ce şterge distanțele dintre tăceri (*umbre dizolvate*). Lumea aceasta, aflată într-o perpetuă şi intensă schimbare, uită că omul nu este doar o ființă fizică, strict materială, ci este şi o ființă spirituală, el se racordează la energiile superioare universale aşa cum a făcut marele artist Constantin Brâncuşi în actul creației sale magistrale, când din melodia smulsă viorii a înălțat în zborul cioplit „Coloana fără de sfârşit”.

Iată că labirintul existenței îl obligă pe om să-şi afle calea de ieşire din el, grație dorințelor şi sentimentelor sale, iar poeta noastră o face destul de bine urmându-şi pro-pria natură ce îi îndreptățeşte aspirația de a-şi urma „dorințele din gânduri”, căci poetul, aşa cum spunea Juan Ramon Himenez, „nu este un filosof ci un clarvăzător”: „conştient de propria/ conştiință/ neataşat şi calm/ omu-lui i se deschide/ o lumină/ şi o extensie ne-limitată/ a gândirii” (*dorințele din gânduri*).

Poezia este arta sufletului, este o artă ce trece dincolo de barierele timpului, iar incandescența spiritului poetic al doamnei Doina Drăguț este o topire în lumină, un plus de noblețe sufletească, iar comuniunea de gânduri şi de credință probează sacralitatea momentelor de rugăciune, când cerul şi pământul dau esență arborelui vieții care se înalță în afara „timpului intangibil”. Autoarea manifestă o

lejeritate deosebită în scris, îşi cântăreşte atent versurile care au o încărcătură filosofică, însă ele sună bine şi se raportează la realitățile prezentului, căci poeta ne face să înțelegem că viața nu este o destinație, ci însăşi călătoria.

Doina Drăguț este cu adevărat un scriitor erudit, înzestrată cu un talent aparte, iar poemele sale reprezintă veritabile perle ale literaturii contemporane.

Mircea Tutunaru

Iulian Chivu – Doina Drăguț și poezia geometriilor semantice

Doina Drăguț, redactor-șef al revistei *Constelații diamantine*, editată sub egida Uniunii Ziariștilor Profesioniști, își publica la sfârșitul anului trecut cel de al optulea volum de versuri, intitulat *Jocul minții* (Ed. UZP, Buc., 2022), căruia i se mai adaugă alte două volume anterioare de eseuri și un roman-jurnal.

Publicist receptiv și cu un orizont larg de cuprindere, matematician de catedră, Doina Drăguț publică poezie nu doar în revista pe care o conduce, ci și în paginile altor publicații, alături de alte nume cunoscute din lirica noastră de azi. Însuși titlul recentului volum de versuri este o invitație într-o altă lume poetică, în poezia cerebrală a reflecțiilor canonizate sub tiparele logicii, în (meta)fizica convergențelor situate la nivel contemplativ-constatativ.

Poezia pe care ne-o propune Doina Drăguț nu este poezia în accepția ei clasică și rareori se intersectează cu aceasta, ci este mai degrabă o invitație abilă și inspirată într-o lume a geometriilor semantice, a reprezentărilor existențiale sprijinindu-se pe conceptele rigorii fără a prejudicia ideile sau *corola de minuni* a acestei lumi. O simplă (și incitantă) traversare a titlurilor din cuprins este suficientă pentru cititor să prevadă universul reflecțiilor pe care Doina Drăguț le anunță: *acumulări de noțiuni, extensie în viitor, gând emis, egal nemăsurat, stare perisabilă, lumină concentrată, durata trecerii* - grupuri semantice simple cu accent pe atributivitate cu care conturează mai degrabă lumea percepțiilor cerebrale; apoi *zbor lăuntric, ropot de lumină, umbra gândurilor, labirint de liniști, umbre dizolvate, clipă însumată* - formulări metaforice pentru poezia contemplativă; iar pe un al treilea nivel găsim formulări precum *punctul ce deschide calea, absolutul se lasă atins, aici și acum* („hic et nunc"), *neantul formei, pliuri de neant, ascendența spiritului* - emergențe ale ideii ca atare, pași spre reflecția filosofică. Un potențial „ciclu al sinelui" s-ar fi

susținut convingător cu poeme răzlețite în sumar precum *realitatea sinelui, urcuș spre sine, stăpânirea de sine, armonia cu sine* etc. Lectura cărții vine să confirme nu numai aceste supoziții sugerate de cuprins, ci mult mai mult decât atât.

Doina Drăguț avansează compatibilizări îndrăznețe, dincolo de tradiția limbajului poetic consacrat de lirica de pretutindeni, de registrele restrictive ale discursului liric ea găsind „punctul ce deschide calea" - geneza formelor geometrice, compatibilă cu momentul zero al existenței; un *alfa* întru *omega*, așa încât admitem însăși formularea rece ca întoarcere la concept pentru reactualizări liminare. Astfel, citim, de pildă: „omul nu este rezultatul/ unui accident/ chiar dacă a fost/ conceput în ignoranță" (*Logica guvernării universului*). Sau constatări prereflexive, incipiențe ale ideilor: „Deși lumea este guvernată de legi/ oamenii se lasă guvernați/ în dezechilibrul provocat de firi/ nedefinite/ de sentimente și dorințe/ ce se pot opune legilor/ descoperirea inutilității..." (*Labirintul existenței*). Alteori, Doina Drăguț înfruntă prozaicul comunicării doar pentru a-i sublinia banalizarea dură a adevărului: „...există un răspuns fără conținut/ uităm că nenorocirile/ lovesc fără discernământ/ că există oportunități egale pentru toți..." (*Neantul formei*). Și totuși, aceste adevăruri, când aspiră spre idee (centrul - *esența* - desăvârșirea), capătă tenta poetică a adâncimilor: „într-un timp de întindere profundă/ ce ne îndeamnă către centru/ în mișcare regresivă/ nașterea și moartea/ se amână circular și coincid" (*O lume neînțeleasă*). Sunt și imagini care țin de ordinea indefinitului, reținut cu valoare de simbol: „printr-un ochi evanescent -/ echilibru în etern/ acumulări de noțiuni/ în sfere/ triumfă pur/ în ideal" (*Acumulări de noțiuni*).

Poetica Doinei Drăguț se confirmă totuși prin structuri și conexiuni lexicale asemenea unor teste de fiabilitate și compatibilitate semantică, poeta exersând frecvent consonanțe și asonanțe îndrăznețe: pentru tăcere și semnificațiile ei (explorate savant de David Le Breton): „uităm că vorba perfectă/ e absența vorbei" (*Neantul formei*); în antinomia Creat/ Noncreat („încercăm să dăm o formă/ informului" - *Lumea dinafară*); în aparente jocuri de cuvinte („unii știu despre nimic/ alții nu știu despre tot" - *Profunzimi de jocuri*).

Consensualizarea ca acord cu armoniile ontice este la Doina Drăguț pendulare între esență și aparență, între semnificativ și ne-

semnificativ, exterioritate şi interioritate: „uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ alteori văd cum cerul se deschide/ şi stelele se lămuresc/ în mine cresc nedumeriri" (*Lumea ca un vârtej*). Şi dacă în volumul *Jocul minții* lirica feminității, aşa cum ne-am obişnuit să o vedem, e absentă în favoarea reflexivității ideatice, poezia nu suferă, fiindcă Doina Drăguț găseşte sonorități lirice sub care sensurile pretind cugetare („pe poteci necunoscute/ cu închideri prelungite/ în deschideri" - *Zbor lăuntric*), ori ca în hermetismul barbilian: „o imensă singurătate/ într-o oră comprimată/ în puncte ce converg/ spre limita unui înțeles/ ascuns în sine însuşi/ mă-nconjoară" (*Ora comprimată*) sau „prin aer desenăm figuri/ cu trupul în mersul/ sprijinit de drum/ sufletul este zbor/ ce arcuieşte norii/ în imagini" (*Orologiul gândurilor*).

Şi tot aşa, revăzându-se în nedumeriri existențiale, sinele autoperceput se vrea a fi ca în filosofiile vedice sufletul unic: „magnetismul personal/ farmecă şi fascinează/ sau irită şi respinge/ în armonie cu sine/ îşi urmează/ propria natură/ doar pe sine însuşi/ avându-se model" (*Armonia cu sine*) - în fond nu este aici nimic mai mult decât cea mai autentică atitudine a fiindului românesc, crezul vertical, în măsură să (şi să-şi) reziste.

Punctul precedă linia, linia cercul, cercul sfera, sfera sinele, iar sinele caută centrul, punctul terminus al eternei reîntoarceri şi al veşnicului reînceput - e tot ce, pe scurt, vrea să ne spună Doina Drăguț cu toată geometria semantică a reprezentării de sine şi a lumii, ca în cel mai incontestabil şi neiertător adevăr, cel matematic cu poezia lui aspră, dar totdeauna universală: „extremele ne închid/ ca două eternități/ între naştere şi moarte este un rest/ ca o ultimă ramură între cer şi pământ (*Punct înfiorat de timp*). Aşadar, *Jocul minții*, înainte de a fi asiduă căutare de soluții ontice, poate fi, între cer şi pământ, între banalul cotidian şi tristețile existenței, nădăjduire de rezervă a cărei semantică scapă determinărilor raționale şi refulează resignant în poezie proza vieții.

Iulian Chivu

Ion Popescu-Brădiceni – Jocul împreună al textului poetic şi al cititorului din postura de critic literar

Doina Drăguț se încumetă a face o scurtă istorie a timpului „dintre valuri de lumină", trăind clipa. Cartea ei de versuri, *„Timpul dintre valuri de lumină"* de la „Scrisul Românesc" (din 2014) debutează heideggerian: „cel ce locuieşte între două ţărmuri răsturnând umbra", ca să se revendice, prudentă şi din Blaga: „şi apoi sporind spre alte înțelesuri/.../ necuprinsul până-l face clipă".

Raportându-se goethean la clipă (dar şi eminescian), poeta arhitextualizează lejer „cu o unduire descendentă" din marii poeți europeni sau români „cu un salt sfidându-şi timpul". Cu „o putere a-nchipuirii" intrată în stilu-i esențializat, discontinuizat, „lunecă desăvârşit" în duioasă-ntindere spre „orizont". Este orizontul de aşteptare în cruce verticalorizontală „intuind izvoare-n adâncimi amețitoare".

Po(i)emul Doinei Drăguț se autoinstituie în discursul sobru, deschis, cu sugestia orientată ca rezultat al construcției conştiente, vehicul al unei cote înalte de (meta)/ (trans) comunicare; ceea ce înseamnă conotație ca efect al unei călătorii imaginare de la valurile-amintiri spre un „drum de încântare": „Forma locului" îi defineşte sensul şi o strecoară înafară. Iar, ea, poeta, cu spiritul „dezinvolt şi îndrăzneț în raporturile spațiale", „ordonează şi însumează idei"; învârteşte în juru-i „descântec greu" şi deschide „o lume neînțeleasă".

Cum şi Mircea Eliade, autoarea are nostalgia unor „aventuri imaginare de întoarceri" prin care pot fi repetate exercițiile de „regenerarea continuă a timpului". „Orice construcție este un început absolut, adică tinde să restaureze clipa inițială, plenitudinea unui prezent care să nu conțină nici o urmă de istorie.".

Doina Drăguț, ei da, resimte acut-dureros-melancolic momentul mitic al începutului Lumii şi nevoia de a se reîntoarce cât mai des posibil la acel moment mitic pentru a se autoregenera. Am lămurit,

iată, de ce poeta se lipseşte „de timpul care-a fost” şi de ce „vârste-n căutări pierdute se deschid în fața clipei cu petreceri tulburate de mister”.

Drumul îi sporeşte, se împarte între „fixări în echilibru instabil” şi „depline revărsări”, ca să se îndepărteze „de cercul gol şi neîmplinit”. Georges Poulet instituie cercul principiu constitutiv al reprezentării şi al meditației, un tipar al minții omeneşti şi formă a formelor: topos al totalității simultane, cercul fixează momentul unic şi absolut în centralitatea şi respectiv circularitatea sa, absolute. Poeta confundă, programatic, clipa revelației cu clipa producerii ei. Scade depărtarea şi o micşorează până se face punct.

Ajunsă în acest punct, care este în acelaşi timp punctul divin şi punctul de percepere a divinului, caută soluția de a face clipa să coincidă cu punctul, respectiv timpul cu spațiul şi spațiul cu timpul, astfel transcendența şi imanența îşi adaptează simbolul la orice emanație ori proiecție.

Dar poeta pare să vrea să ne deruteze când afirmă că „cercul gol” s-ar umple cu vânt şi cu suflet, şi cu uimirea speranțelor sale; prin urmare „punct înghețat picurând tăcerea// culori adunate năvalnic/ unduie toamna”. Poeta adună „lumina prelinsă în vorbe” încât „se clatină timpul/ tremură calea”; „jupuită de ramuri/ lumina curge/ în ochiul de apă// pe o lespede/ lângă-o aprindere/ flacăra domului se înalță/ sunetul corzii/ diseminat în univers”.

Doina Drăguț se aliniază, iată, teoriei supercorzilor, undelor, cuantelor, particulelor cu o vorticistă absorbție a ideilor şi a detaliilor clarvizionare. Poeta posedă un simț special al justeții frazei, o aprehensiune intuitivă a organizării poetice, o sensibilitate ce „arde în cântec parfum” şi degajă „esența în funebra vale” „înainte şi după... umplerea vidului” căci „unde melancolice/ izbucnite din adâncuri/ se înalță// în duioase brațe/ de întinderi”, iar „aşa cum cercul/ este expressia deplină/ a punctului/ cel ce ştie să vadă/ frumusețea/ este un om bogat” „permanent şi pretutindeni”.

Ca şi Ezra Pound de pildă, poeta craioveană are versuri clar definite şi concrete, abstracțiunile emană o emoție simplă şi pură, simbolurile sunt adecvate naturalității limbajului, imaginile care par opace dar sunt în montaj sublim de transaparențe: „înveliş de lumină/ peste înveliş de lumină/ în interior – mister// întuneric învăluit/ de

întuneric/ întindere nedesluşită// totul este simplu/ ca adevărul/ sau totul este complicat/ precum căutarea lui// nimeni nu e prea bătrân/ nimeni nu a venit prea târziu/ nimeni nu a venit prea devreme”. Finalul terținclusiv însă certifică supoziția că doar din perspectiva transmodernistă poezia elaborată de Doina Drăguț îşi vede valoarea binemeritată scoasă în relief.

Închei acest subcapitol de studiu complex cu o ars poetica de a cărei transmodernitate n-ai cum să nu iei act: „Echilibru între extreme: salturi, ce sfidează timpul/ libertății interioare/ echilibru între extreme// trecător şi permanent// divizat în unități/ ce se adună// nimic nu e definitiv// în natura mea profundă e măsura”.

Fiind de acord, mai subliniez că Doina Drăguț în forma corpului ce-l locuieşte îşi scufundă starea poetică în extaz. Când intră în forma unui gând, levitează – taina lumii cuvintelor s-o dezlege „pe o mare ce se mişcă-ntruna/ dar este mereu la locul său”. „Iar un punct – deplinătatea/ unui cerc/ devine totul”.

Poezia rămâne aşadar apanajul metaforei interpretative exacte; este artă de calitate, sedimentată într-un vocabular cu crustă spartă ca să lase receptării publice şansa de a i-o repara, sub semnul unei aduceri a expresiei poetice la actualitatea prezentului cu futilele sale exigențe hermeneutice.

Ion Popescu-Brădiceni

Nicolae Mareş – Doina Drăguț sau Despre sapienționalitate

Mai toate poemele din *Jocul minții*, volum apărut în 2022, sub auspiciile Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România, le-am citit în *Constelații diamantine*, revistă pe care Doina Drăguț o editează din 2010 şi care, urmare a unei largi răspândiri pe internet, a intrat în conştiința cititorilor din țară şi străinătate.

De formație matematician, lirica sa are - în mod evident - o latură sapiențială distinctă, care ne aminteşte de poeziile lui Ion Barbu, Lucian Blaga, de literatura psalmică (biblică).

Aceste aspecte, care pot constitui motive de mândrie pentru autoare[1], le-am remarcat, cu mulți ani în urmă, şi la Wislawa Szymborska, Laureată a Premiului Nobel, în 1996, autoare al cărei florilegiu l-am transpus la Editura Dacia din Cluj-Napoca, încă din 1977, fiind prima ei apariție peste fruntariile Poloniei.[2]

Împărtăşesc punctul de vedere al prefațatorului volumului *Jocul minții*, dl. Ion Popescu-Brădinceni că poezia Doinei Drăguț este *„emanația unei imense singurătăți, autoarea mizând pe «jocul minții», ludicul fiind convergent”*. Eu, însă, văd şi voi încerca să demonstrez latura sapiențială a volumului şi a creației sale în general.

Subliniez că chiar poemul ce deschide florilegiul stă mărturie cu privire la starea lăuntrică a autoarei: *„întâlnesc adesea/ în esența mea/ nepotriviri cu mine/ uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ alteori văd cum cerul se deschide/ şi stelele se lămuresc/ în mine cresc nedumeriri/ iar gândurile disipate mă înlocuiesc/ şi văd izvorul întregii existențe”*.

Sau - într-un alt poem - arată cele ce urmează: *„într-o viață tulburată de dorințe/ îndoielnic şi profund/ încerc să mă armonizez/ cu lucrurile dimprejur/ pe drumul ce se leagănă/ printre valuri de lumină/ ce se revarsă în cascade”*.

Aşadar, **sapienționalitatea** o vom găsi omniprezentă în demersul

liric al Doinei Drăguț. Numai un poet matematician, ce vede *„în simple oglinzi/ într-un sens neperturbat/ cu incerte simetrii/ ale sfârşirii/ în zbucium zadarnic”* descoperă *„orizonturi/ cu întregiri fără contur/ spre desăvârşite pierderi”*.

Doina Drăguț afirmă că lumea e ca un vârtej: ea reflectează în ochii ei imagini şi gânduri, destramă cerul şi se gândeşte la Borges şi Homer/ aude o muzică difuză din Oedipul lui Enescu, simțind cum totul dispare în mod treptat - iar problema timpului rămâne problema sa.

Sapiențialitatea Doinei Drăguț se aseamănă cu cea a Wislawei Szymborska, poeta din Cracovia, de care aminteam mai sus. Şi la ea, nicio posesiune nu are valoare. Ambele descoperă goliciunile vieții.

Spune autoarea *Jocului minții*: *„calea din trup/ este un drum închis/ mintea corporală/ condusă de dorințe/ află/ în cele din urmă/ inutilitatea efortului/ germenele de lumină/ este/ punctul ce deschide calea”*.

Şi, continuă, în poemul *lumea din afară*, cu aserțiunea aforistică biblică: *„sub greutatea propriului destin/ ceea ce nu trăim la timp/ niciodată nu trăim”*.

Durata trecerii este la autoarea *Jocului minții* precum primă-verile care renasc în *„joc nebun/ de culori îmbietoare/ prin largi cu-prinderi/ nemăsurate preschimbări”* etc.

În acest florilegiu cerebral, de cca 70 de pagini, eliberarea de efemer ia forma zborului şi a unor încântări în extaz, pentru care o felicităm pe autoare.

[1]Având la bază profesiunea de matematician, scriitoarea Doina Drăguț a debutat în anul 1994, cu volumul de versuri „Ceasuri de îndoieli”, dar şi ca jurnalist, eseist, critic literar şi de artă. Mai cunoscute sunt volumele: „Detaşare într-un spațiu dens”, poezii (Editura Spirit Românesc, 1995), „Spațiul din nelinişti”, poezii (Editura Scribul, 1998), „Ochiul de lumină”, poezii (Editura Scrisul Românesc, 2000), „Arabescuri”, eseuri (Editura Spirit Românesc, 1995), „Individualitatea destinului”, eseuri (Editura Spirit Românesc, 1996), „Timpul dintre valuri de lumină”, poezii (Editura Fundația Scrisul Românesc, 2014). „Gânduri de lumină”, poeme (Editura UZP, 2019).

[2] Wislawa Szymborska, *Bucuria scrierii* - poeme - traducere şi prefață de Nicolae Mareş.

Nicolae Mareş

Ioan Andreica – Doina Drăguț – poeme până la universal şi spăşire

Lecturând poemele propuse de poeta Doina Drăguț, pătrunzi cu autoarea în spațiul complex al existenței. Nu trebuie să lecturezi multe poeme ca să intri în mentalul poetei. Odată ajuns acolo începi jocul lecturantului. Cauți să pătrunzi în profunzimea solicitată de poetă şi rămâi liber să cercetezi până unde poți merge la pas cu poeta. Solicitarea devine intensă pe măsura noțiunii „profunzime". Cât de departe poți să mergi cu mintea şi jocul cuvintelor ce te solicită să depăşeşti creatorul, numai fiecare lecturant în parte ştie. În orice caz, jocul cuvintelor percepute în noțiuni se pliază perfect cu jocul minții, e un fel de rebus sau anagramare ce te obligă la înțelesuri multiple, dar şi speciale, personalizate cu o tehnică şi un stil propriu nedefinit.

Lumea poetei e o lume aparte construită în etaje, straturi, spații construite special pentru jocul minții, pentru mulțumirea ei: *„imuabil şi temeinic/ mă desprind de orice formă/ şi descopăr lumea ca pe un vârtej/... uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ ...adaug freamătului meu timp/ pentru a-mi cunoaşte/ propriul univers"* (**lumea ca un vârtej**).

„prinsă ca într-o absență/ intru-n pliuri de neant/ şi însumări de goluri/ umplu împrejurul meu"... „într-o revărsare/ de faimă temporară/ curăț timpul de umbra dintre noi" (**steaua mea de gânduri**).

E evident că poeta a căutat mai mult de-cât jocul cuvintelor, mai mult decât creația estetică şi de formă pentru a entuziasma citi-torul şi a-l atrage în lectură şi rostiri clamative.

Poeta şi-a propus poeme meditative, chiar dincolo de „jocul minții" într-un spațiu al profunzimii gândirii, fie el interior sau exterior.

Practic poemele curg dinspre interior spre exterior iar noi, cititorii, pătrundem doar până la etajul permisiv, autoarea lăsând calea deschisă spre profunzime.

Doina Drăguț

Doina Drăguț ne propune să călătorim cu domnia sa spre infinitul profunzimii prin jocul minții. Cititorul aplecat are această posibilitate de a diseca poemele şi de a le însoți până unde doreşte în scopul perfecționării gândirii, îl solicită la o astronomie a gândirii însoțind autoarea până în mediile celeste; *„prinsă în vraja unei stele/ de gravitatea lunii fascinată/ cerul nopții parcă mă atrage”*. Dar şi spațiul interior este atât de puternic relevat: *„când dorurile în cascadă/ năvălesc/ iubim desăvârşit/ dar în mod diferit”* (**Incerte simetrii**).

Autoarea ne deschide calea şi ne propune astfel de poeme pline de înțelepciune şi solicitare a eului vizând că există şi alte lumi şi alte moduri de a vedea viața şi alte moduri de trăiri, detaşându-ne de noi până la universal şi la spăşire.

Iată ce ne spune poeta în poemul ce defineşte volumul: *„prin jocul rafinat al minții/ ne înălțăm/ şi ne înțelegem rostul/ limitați de legea/ propriei gândiri”* (**Jocul minții**).

Ioan Andreica

Madalina Virginia Antonescu – Perspective ale filosofiei feminine vedic-brahmanice în lirica Doinei Drăguț

566Revendicându-se din filonul poeziei ermetice (Ion Barbu, Alex. Philippide), deschizând alfabete proprii în universul cuvintelor, experi-mentând folosirea sensurilor asemeni unui bătrân filozof daoist, Doina Drăguț (în vol. ***Jocul minții***. *Poeme*, Ed. UZP, 2022) dezvăluie sensi-bilitățile unei vârste inocente, ale purității copilului rătăcit într-o lume a ideilor-sfere, a complexităților semiotice trezindu-i o necontenită încântare; Doina Drăguț redescoperă cu uimirea ochilor de copil o lume abstractă, a cuvintelor-esențe, pe care le percepe într-un sens propriu, le integrează în sinele poetic, le reface substanța după normele personale ale împărăției sale poetice, re-poziționându-le în texte-textile, în materiale țesute narativ cu teme și motive filozofice într-o expoziție a tapiseriilor-poeme unduind mătăsos deasupra noastră.

Poesisul Doinei Drăguț este unul tulburător, cu adâncimi neașteptate, cu rădăcini în filozofii budiste, în concepțiile proto-vedice și întâlniri civilizaționale peste spații și timp, în poezia asiatică tradițională (daoistă, budistă, vedic-brahmanică de cultivare a paradoxurilor în stare să surprindă condiția ontică și sensul ei).

Unele din temele alese de Doina Drăguț (poezia **lumea ca un vârtej**) spre a ne propune o contemplare personală pe marginea lor (căci fiecare poem al său este o invitație de a explora lumea cuvintelor plecând de la o hermeneutică proprie, spre a ne ajuta să descoperim sensuri noi și a personaliza prin cunoaștere emotivă aceste poeme, integrându-le la rândul nostru *într-un univers poetic comun, precum o conștiință colectivă a unui poesis românesc*) este tema *lumii ca vârtej*, imagine originală ce trimite la existențialismul acut a poeziei nominaliste a lui Nichita Stănescu.

Dorindu-se o destructurare a lumii spre o re-compunere cât mai

aproape de modelul originar, cel al purității, dincolo de dilemele ontice afișate („în mine cresc nedumeriri/ iar gândurile disipate mă înlocuiesc"; „întâlnesc adesea/ în esența mea/ nepotriviri cu mine"), poezia *lumea ca un vârtej* ne descoperă motivul *imaginea lumii*, anume lumea perisabilă, a instabilității, a tunelurilor trans-temporale și trans-spațiale (tema vârtejului/ a horei) dar și lumea dubitativă, a permanentei și multiplei interogații. Pare că odată cu Doina Drăguț și poeziile sale descoperim o filozofie a fizicii cuantice, apropiindu-se de cultivarea temei paradoxurilor (a fi și a nu fi în același timp, creație văzută și nevăzută; ființă și non-ființă în același timp). Acest cuvânt-cheie (vârtejul) exprimă un cumul al dilemelor sufletești pe care poeta le concentrează până la o intensitate maximă, din care pornește o mișcare rotativă cu puteri transformatoare, precum o tornadă devastând pustiuri și lumi vechi; prin deconstrucție pornește opțiunea radicală a ontosului, considerată nu un capriciu dimpotrivă, o formulă înțeleaptă de a descoperi adâncimi tainice ale sufletului, de a scoate la iveală dincolo de crusta rutinei și de aluviunile ontice, senzația veritabilă a experimentării verbelor a trăi, a simți, a cugeta. Poemele Doinei Drăguț au ceva din solemnitatea dubitativă a perechii de la Hamangia; *cogito ergo sum*, motiv al permanentei interogații, se împletește la Doina Drăguț cu încântarea descoperirii, a întrebării, cu puritatea sentimentului de a se plasa între lumi, sub formă de vârtej (haosul), de a extrage multitudinea formelor ființei, de a le amesteca și de a le re-alcătui într-o nouă lume interioară.

În filozofia brahmanică dar și în cea budistă, Doina Drăguț lucrează cu unele concepte sofisticate, ne-explorate în poezia românească, cele care se apropie de zona sacrului (împotriva curentului predominant literar de a desacraliza poezia ca urmare a desacralizării omului, motiv preferat al poesisului postmodern, deconstructivist radical). Autoarea înțelege prin condiția poetică un mod de a se înțelege pe sine sub formă de vârtej, integrând stările unui a fi *prezent* cu formele *nelămurite și atemporale* din profunzimile onticului feminin. A lucra cu tornade poetice, cu stări ontice sub formă de vârtej înseamnă și a accepta nevoia de distrugere a ipocriziei, a sfărâma cojile sterile și fosilizate ale unei stări false de viețuire, a rutinei și a prefăcătoriei (condiția de bufon, am spune) și a se reinventa dar și a călători la origini, în lumea începuturilor sacre, în starea de dinainte de

căderea omenească, acolo unde doar poeții pot ajunge.

Doina Drăguț folosește conceptele complexe ale brahmanism-ului vedic matriarhal de dinainte de expansiunile spre Indus ale civilizațiilor neoliticei Vechii Europe; ea recompune acel univers străvechi al întrebărilor și deciziilor feminine pe care *le simte sub formă nelămurită*, sub forma de „nepotriviri cu mine", în sinea sa solidificată de straturile civilizațiilor din care puterea și înțelepciunea feminină a fost extrasă istoric; autoarea nu poate să ajungă la înțelegerea profunzimii sale ontice, întrebare fundamentală ce constituie *ars poetica* sa, fără a nu accepta starea de vârtej, adică de deconstrucție a unui sine pe care îl percepe fals, civilizat prin civilizații în care nu se recunoaște și în care nu a fost acceptată, pietrificate în profunzimi ce se cer învârtejite, spulberate. *Ars poetica* sa este una deosebit de dură, vizând reconstrucții de profunzime *dincolo de orice* falsități și mimetisme prin care mergem odată cu principalul curent; preferând starea de vârtej, autoarea ne provoacă să ne gândim mai bine la propriul sine și să ne spulberăm propriile straturi fosilizate ale ipocriziilor noastre confortabile, ce ajung să ne definească într-un mimesis al ființei, ajungând propriile noastre caricaturi. Doina Drăguț recurge la metode budiste, la taoism, pentru a realiza deconstrucția sinelui fals cu care s-a confundat; acest sine fals și-a construit o falsă *mandala*, o imagine sofisticată a unei ordini perfecte dar false, sub care s-a camuflat. Pentru a realiza această destructurare, poeta recurge la vârtej care, în limbajul proto-rumânesc vedic (brahmanismul feminin neolitic, de dinainte de expansiunea spre Indus) se numește haos sau starea de „întoarcere cu susul în jos", de „*alandala*" („*dalele alunecoase*", cărarea de pe care se alunecă spre a cunoaște drumul drept, paradoxul de a aluneca spre a fi nevoit să cureți drumul); *starea de „alandala" se opune stării de „mandala"* (ordinea falsă sau mimesisul, obținut prin excesul de ipocrizie, de rutină, de blazare și plictiseală, prin stările de viciu obosit, de degradare, în care inevitabil civilizația umană se afundă; de aici și recursul disperat al poeților, de a identifica drumurile noi sau de a le curăța pe cele ale vechilor principii, spre a oferi puncte de reper etice și ontice, rosturi noi și vechi valabile dar uitate, omenirii decepționate de ea însăși).

Prefăcându-se în vârtej, poeta spulberă mizeria pietrificată de pe Tao, acest drum al vieții peste care omenirea a călcat nepăsător, uitând

normele, principiile etice, fără de care decade la starea de haită, de gloată, într-un gregarism ieftin, flecar și prădător. Daoismul și budismul folosesc concepte existente deja în brahmanismul vedic feminin al zonelor proto-valahice neolitice ale Vechii Europe (*mandala, alandala, daoleu, daolică, dalai, manda, gartău/ agartău/ agartha, lumesc/ nelumesc*) ale căror sensuri inițiale s-au pierdut, ele fiind *reinterpretate și încărcate cu alte sensuri* de brahmanismul sanscrit din perioada indică, cel de după expansiunea populațiilor Vechii Europe spre Asia și bazinul Indus, până la înțelegerea *sen-surilor tibetane ale budismului* (interesate de scopul și sensul axiologic al existenței, de bazele eticii, de motivul societății umane „a căutării fericirii"). *Mandala* este forma simbolică a cosmosului , care se reconstituie prin încărcătură puternică, imanentă, cu efecte spirituale cathartice, prin vârtej, aproape de conceptul de *Vajrayana*/ Vehiculul de Diamant (*Vajra* fiind simbol budist derivat din fulgerul mitic al zeului Indra, divinitate celestă a indo-europenilor din epoca fierului, descătușarea uriașă de energie simbolizând la aceștia iluminarea și înlăturând iluzia). Dar și zeul Indra este un simbol recent, din categoria zeilor cerești proprii influențelor expansiunii europene a civilizațiilor metalelor (bronz, fier) prezente în civilizația Mohenjo Daro, în cea din Punjab sau din Pakistanul de azi) zeu căruia îi sunt anterioare civilizația neolitică multi-milenară a matriarhatului vedic proto-valahic și o întreagă lume a simbolurilor proto-vedice încorporate în limbajul țărănesc ce persistă până azi în vocabularul regional-arhaic al Europei răsăritene.

Alegerea ca *ars poetica* pentru autoare a *lumii ca vârtej* face referire la timpurile străvechi de care am uitat, la straturi arhaice aduse acum la suprafață și redescoperite în sensurile lor primordiale; poezia Doinei Drăguț ne propune să reflectăm la motive sofisticate ale lumii, precum dansul lumii, lumea în eternă rotire, imposibilitatea de a îngheța timpul și de a opri clipa, natura dinamică a existenței, schimbare și efemer, teme ale credințelor asiatice dar care au și ele, în profunzime, o rădăcină proto-vedică a ceea ce numim brahmanism feminin, datorită originii unor concepte filozofice în civilizațiile neolitice matriarhale ale Vechii Europe despre care vorbea Marija Gimbutas.

Vârtejul poetic pentru care optează autoarea ca formă de *catharsis* al lumii și al său, spulberă *mandala* (*manda-dala, drumul comenzii, al*

deciziei, al conducătoarelor) cea falsă (motivele budiste iluzie și non-eu), care mimează ordinea perfectă a lumii, lipsită însă de axa etică de susținere; prin starea de *alandala (dala-alunecoasă, dala ridicată în sus, drumul pavat cu dale de piatră răsturnate cu susul în jos)*, se redescoperă de sub nisipurile sofisticate ale civilizației decadente vechile desene ale principiilor și normelor etice uitate de omenire într-un dezmăț sălbatic al unei lumi dez-axate (fără *prajna*, fără înțelepciune); dar acest termen de *prajna* (sanscrit, indic) este la origine *prajina/prăjina* (termen vedic, proto-valahic, însemnând „marea creangă de sprijinit/marele băț" mânuit de femeile vedice ale neoliticului unei culturi iluminate, a Vădastrei, văd-ăst-ra), adică *reazămul, sprijinul* lumii, mânuit de proto-valahicele femeile țărănci pentru *a sprijini* pomii fructiferi cei plini de roadele pământului, pentru a sprijini pomul cunoașterii, mărul paradisului și pentru a îl păzi de hoți. *Prajna* este înțelepciunea/*păzitoarea* cu care culegătorul își apără pomul încărcat de roade, de a nu fi prădat de hoți; *prăjina* este *susținătoarea* pomului încărcat de fructe, adică al pomului cunoașterii plin de cuvintele-idei la care mulți ar vrea să ajungă; pomul vieții este stâlpul lumilor însă el trebuie sprijinit în perioada sa de creștere dar și de maximă rodire, cu înțelepciunea (*prajna*) sau cu vedica proto-vlahica *prăjină*, de către femeile în grija cărora este acest pom al cunoașterii plin de cuvinte-idei. Pe acest Tao (*Dao, Dau*), drum al vieții, odată curățat prin modul–vârtej/măturare vijelioasă de a spulbera mizeria ipocriziei și a cuvintelor false (limbajul de lemn, limbajul porcos, limbaje deconstructiviste), după acest auto-asumat mod haotic, „*alandala*", se merge cu *sand-daua* pe *dalele* de aur ale unor sensuri noi, reinventate.

Poeta optează pentru o experiență radicală a întrebării ontice; descoperirile sinelui îi impun soluția vârtejului, a adoptării simultanee întrebări despre totul și orice; acest vârtej al întrebărilor interferează cu sinele poetic până la o confuzie totală a ființei cu întrebarea; poeta adoptă imaginea vârtejului, absorbind percepțiile sale asupra realității, contopindu-le cu egoul poetic până la o desprindere de formă, spre căutarea ideii de dincolo de materie (o poezie opusă lui George Călinescu, *Lauda materiei*): „imuabil și temeinic/ mă desprind de orice formă/ și descopăr lumea ca pe un vârtej". Departe de a fi o poezie a încercării, primele cuvinte ne fixează într-o lume a obișnuinței cu

experiența cuvintelor-idei, răsucindu-se în vârtejul poesisului ca stare ontică ce asimilează a trăi cu a se exprima prin poezie, cu *a versifica*. Pentru Doina Drăguț, ajungerea la stadiul ultim, de exprimare a poeziei, *a versifica* (înțeles cu a țese textul-narațiune după un model propriu și din materiale proprii, unice, izvorâte din sinele său) se face prin stadiul de vârtej, un stadiu ce ar putea fi înțeles din prisma studiilor de gen ca fiind caracteristic universului feminin, unui yin înțeles ca stare haotică, introspectivă, opusă yangului solar și expansionist.

Poezia *lumea ca un vârtej* experimentează în stil filozofic-asiatic cu o stare atribuită femininului, adică haosul, o stare distructivă a lumii decăzute, vicioase, compromise iremediabil, incapabile să mai regăsească *stâlpul cosmic, conexiunea cu lumea celestă* de care s-a separat (pornind de la particula *rta*/verbul vedic *a se adapta*, exprimând ordinea cosmică, norma universală a cărei respectare o asigură zeul Varuna: cuvinte daco-valahice cu *particula vedica rta*: vatră, vintră, spartă, ceartă, latră, amărâtă, rât (de porc), urâtă, curată; patronimele din faza I a civilizațiilor vedice-matriarhale neolitice, proto-rumânești, înainte de roirile către Asia: Gartău/Agartău, Agartha- lumesc, nelumesc; Gigartău, Giugurtu (patronime, jud. Romanați)).

Prin poesis au loc separarea și curățirea lumii găunoase, decăzute, incapabile să se mai ridice spre celest; este lumea desprinsă de starea de *brahman*, adică de *stâlpul universului*, de suportul/temelia în Atharva-Veda (termenul de *pratisha*); de stâlp se agață însă coarda flexibilă din care țâșnește săgeata, cuvântul, vehiculul cunoașterii - ansamblul stâlp-coardă formând arma de țintire și lovire la distanță, adică gândirea strategică numită vedic *prașție*, și verbul *a se împrăștia/împrăștiere*). Poeta descoperă rădăcini uitate, arhaice, ale filozofiei vedice proto-rumânești, din neolitic în care brahmanii erau femei, de dinaintea migrațiilor indo-europene spre Asia, de dinainte de epocile metalelor; preocuparea poetei este descoperirea identității sinelui (*atman*) cu spiritul universal (*brahman*) identic cu el însuși, adică dobândirea accesului prin explorarea Creației, la reunirea cu Creatorul, privit ca Suflet al lumii, al întregii Creații, Cel ce ține Creația prin puterea sa și o însuflețește (providența, în termeni europeni). *Brahman* este puterea misterioasă care ține Universul, este numit Nepieritorul, Imuabilul, Sursa existenței întregii Creații (imnu-rile din Atharva Veda X,7, 8 identificând *brahman* cu termenul de sprijin, propteaua uni-

versului, stâlp cosmic, s*kambha*, axă cosmică ce susține lumea).

Or, pentru poetă, lumea apare ca un proces în plină descompunere, mai aproape de experiența lui Cioran (*Tratat de descompunere*) însă nu este vorba de un declin asemeni lumii vegetale ci de o formă contestatară, necesară, a vârtejului, de o măturare–absorbție în sensul de curățire a universului de existența unor lumi putregăite, decadente, ce sunt atrase spre sinele-brahman ca sine poetic aici, sunt compostate, purificate, stoarse de esențe și decantate în noi stări poetice, post-vârtej. Haos și post-haos, acestea sunt două stări pro-puse de Doina Drăguț prin poezia *lumea ca un vârtej*, o adevărată *ars poetica* a sa. Departe de a fi un spirit baudelairian, Doina Drăguț experimentează curajos cu stări contrastante (materie și anti-materie, haos și post-haos, lumea decadentă absorbită sub vârtej, ființă și anti-ființă; identitate atman-brahman): căci prin vârtej, poeta re-anali-zează propria sa axă ontică și poetică, stâlpul propriului univers poetic, identificându-l cu stâlpul Creației divine (de la micro-cosmos la macro-cosmos în aceeași concepție renascentistă davinciană regăsibilă și la Dante). Odată identificat acest *brahman*, propteaua universului interior poetic, lumea-vârtej este decantată și re-ordonată în funcție de coordonatele *brahman* și pusă în concordanță, *mutatis mutandis*, cu marea Creație. Ordonarea interiorului poetic înseamnă o aliniere la Creația divină, poetul fiind conectat acum cu Însuși Creatorul, a Cărui Providență ține misterios Creația în toate modurile sale de ființare, chiar și în anti-ființă (căci Providența ține și anti-materia, nu doar materia), odată Creația ridicată de Dumnezeu din neființă în ființă *în plinătatea modurilor sale de existență chiar și a celei prin negare*; și în concepția vedică, atât afirmația cât și negația sunt incluse în Creația divină, ca două moduri de a exprima prin paradox plinătatea modurilor simultane ale *brahmanului* (a fi și a nu fi simultan, a fi sau a nu fi, simultan etc.): „uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru/ alteori văd cum cerul se deschide/ și stele se lămuresc”.

Realitatea înconjurătoare devine o reflecție a propriului *brahman* (sinele micro-cosmosului poetic al autoarei) ce ține să se exprime în sens *opus*, *contestatar*, într-o *primă etapă post-haotică* (după învârtejirea lumii): „reflectată-n ochii mei pădurea/ îmi hrănește gânduri/ ce destramă cerul”. A doua etapă post-haotică este structurată pe ideea cunoașterii interioare care cere timp: „adaug freamătului meu timp/

pentru a-mi cunoaște/ propriul univers". Alte etape post-haotice duc la identificarea interioară a „nepotrivirilor cu sine însuși"; a dileme-lor („uneori... alteori") până la atingerea unei stări contradictorii („iar gândurile disipate mă înlocuiesc") ceea ce pentru poetă este echivalent cu atingerea unei stări nirvanice („și văd izvorul întregii existențe"), adică a atingerii unei iluminări personale, a accesului la cunoașterea totului (a *brahmanului* macro-univers, a axei cosmice, principiul care ține întreaga existență sau providența, în credințele europene): „și *văd izvorul* întregii existențe", iată o afirmație misterioasă, în care ființa mundană este înlocuită cu certitudini („... cerul se deschide/ și stele se lămuresc") prin paradoxala percepție a nelămuririlor din sine însăși, adică a stării *cognitive* ca stare profund umană (*dilemele* semnificând o condiție poetică-umană). Sursa întregii existențe (a stării ființ-*ării*, la care poeta ajunge prin parcurgerea lumii-vârtej, prin experimentarea haosului, prin traversarea hățișurilor stărilor post-haotice ale pro-testului – „destrămarea cerului" - și ale cunoașterii interioare, ale identificării „nepotrivirilor cu mine") duce la conștiința paradoxului imposibilei cunoașteri („știu că nu știu nimic"). Starea de difuzie înlocuiește orice certitudine prin care, asemeni paradoxurilor poeziei Dao, poeta se regăsește prin însăși întrebarea-disipare („iar gândurile disipate mă înlocuiesc/ și văd izvorul întregii existențe").

Aceste ultime două versuri condensează în carnea lor accesarea alter-egoului prin care se vede ceea ce nu poate fi perceput în mod obișnuit, non-poetic (Creația fiind intrinsec *una poetică, adică multi-vers-ificabilă și multi-vers deja*, adică una a *devenirii neîncetate*, de-oarece conține toate modurile *posibile* ale ființării, care interacționează între ele *în nevăzute și neînchipuibile moduri*; funcționarea acestei Creații divine nu poate fi accesibilă omului, ci doar contemplată prin înlocuirea eului mundan cu egoul poetic sau cu alter-egoul; prin alter-ego („gândurile disipate mă înlocuiesc") poeta se duce la starea de început a Creației, în *illo tempore* (la momentul primordial): „și văd izvorul întregii existențe". Accesând modul învârtejit de a condensa lumea, transformându-o în vârtej, poeta ajunge în final la o decompoziție a propriei existențe mundane („iar gândurile disipate mă înlocuiesc"), ca metodă ultimă de a accesa starea pre-haotică a lumii, cea a vârstei de aur, a momentului paradisiac al existenței Creației în toate modurile splendide de a fi. Întreaga poezie este una a devenirii, a

experimentării stărilor de: mundan, de haos (lumea-vârtej), de post-haos contestatar („destram cerul"), de post-haos cunoaștere cronologică (sau captivitatea în *„timpul trăirii, ca timp al mărturisirii"* cum ar spune Eugen Simion), spre a culmina cu starea dubitativ-cognitivă („în mine cresc nedumeriri") ceea ce duce la un punct culminant al ființării prin înlocuirea cu „gânduri disipate" (cele crezute uitate, cele ale regăsirii a unui *illo tempore*, ale stării paradisiace): „și văd izvorul *întregii* existențe " (o spo-*vedanie* asupra accesului la sursa Creației divine, a momentului primordial, în care *toate* modurile existenței în totalitatea ei, apar din neființă).

Atharva-Veda (X, 8, 43) spune „cel ce îl cunoaște pe *Brahman*, Unicul, providența, înlăuntrul omului, cunoaște Ființa Supremă - *paramenșthin*, Domnul) și cel ce cunoaște Ființa Supremă cunoaște stâlpul universului, axa cosmică, *skambha*.

Pare că la Doina Drăguț, în *ars poetica* sa (identificată în mai multe poezii printre care și *ochii mei, logica guvernării universului, labirintul existenței, dorințele din gânduri, arborele vieții, pretutindeni, lumea ca un vârtej*), avem de-a face cu o experiență a poesisului feminin, învârtejit în sine însuși, aplecându-se asupra propriei genuni, asemeni unei stele ce se concentrează într-o densitate extremă, în sine însuși, spre a exploda în găuri negre și în treceri fulgerătoare de particule anti-materie prin universul nostru stabil, nepăsător, cotidian și blazat. Lipsa majusculelor din titlurile poeziilor dar și din cuprinsul lor ne duce cu gândul la invocarea unei anulări a tridimensionalului familiar în favoarea unor noi dimensiuni, separate în strofe în interiorul cărora accedem prin cuvinte-cheie rotindu-se inițiatic în jurul nostru.

Doina Drăguț experimentează starea de poesis *într-un stil rumânesc vedic*, de dinainte de timpurile neolitice ale primelor civilizații (poezia *ochii mei*), focalizându-se asupra viziunii onirice a privirii spre sine însăși până la confuzia poetică-transă cu *illo tempore* (starea lichidă a apelor nedespărțite), cu apele primordiale, departe în trecut, în îmbinări sinestezice unice (muzicalo-epopeice): „mă gândeam atunci la Borges/ ba și la Homer/ auzeam o muzică difuză/ din Oedipul lui Enescu". Lipsa punctuației la sfârșitul versurilor potențează starea de libertate aproape de dicteul automat al dadaiștilor, al curentului *liber-versist* la care se adaugă și autoarea; pentru Doina Drăguț,

starea de Creație divină este starea de libertate poetică, în care nu mai există *uni-vers sau multi-vers ci liber-vers*, fără margini, cufundare în sinele interior care anulează hotarele; căci pentru poetă, ființa umană dincolo de dimensiunea sa ca micro-cosmos (adică finită) dezvăluie valențele tulburătoare ale dumnezeirii (omul, însuflețit de scânteia divină se descoperă pe sine ca fiind infinit, ca afundându-se infinit în Creator, izvorul și originea sa). Sinele, pentru poetă, este *brahman*, infinitul la vedici, este Ființa de dincolo de timpuri și spații, de dincolo de orice cosmos; accentele asiatice filozofice sunt evidente, provenind dintr-un filon secret al apropierilor spirituale din trecut ale autoarei pentru civilizațiile îndepărtate ale Asiei. Pare că poeta a meditat asupra sintezelor religioase din cărțile lui Mircea Eliade, preluându-le sub forma unor pământuri noi, fertile, pepiniere ale ideilor unei filozofii compozite pe care o modelează în forma violentă, de vârtej, spre a decanta la sfârșit, după timpul marilor furtuni interi-oare, o liniște a noilor începuturi.

Poeta optează pentru varianta radicală a regăsirii sinelui pierdut în cotidianul anost al epocii sale; *lumea ca un vârtej* este lumea banalității, a mediocrității preluate, asumate, aruncate în organismul devorator intern al ființei sale poetice, asemeni unui carnasier uriaș înfometat, căruia i se aruncă prada; vârtejul este expresia protestului poetei față de excesul de banalitate al epocii sale care se scufundă inevitabil în sinele său găunos; a smulge această lume putregăită, a o învârti până la recompunerea substanței într-o nouă formă, este o provocare pe care poeta și-o adresează și în care înaintează singură, auto-devorându-și realitatea renegată; îngrămădirea întregii lumi, *sorbirea înlăuntru* a realității, asemeni personajului fantastic al basmelor populare românești (*Sorbul pământului*, care înghite oceanul primordial și îl varsă înapoi, într-o mișcare unică de flux-reflux echivalentă cu recompunerea ciclică a lumii) este opțiunea poetei spre a duce la o nouă renaștere a lumii (cea de după pierderea vitalismului său prin degradare, banalitate și plictis ontic).

A opta pentru vârtej înseamnă a opta pentru adevărul revelat de o existență poetică, adică pentru conexiunea cu ideile-cuvinte, înseamnă a le căuta esența după decantarea lor prin învârtejire; pare că suntem în universul magic primordial al matriarhatelor cu ritualurile horelor feminine de la Berești și de la Frumușica, închipuind aceste dileme

ontice sub forma unui dans-cerc-vârtej, asemeni *unei călătorii a omenirii în sine însăși și dincolo de universuri și multi-versuri*. Pare că poeta optează pentru un dans al anti-materiei, al vălătucirii în sine însuși, al concentrării în densități extreme într-un sine ce explodează sub forma unor noi cosmosuri; poeta lucrează cu stări ale materiei poetice create de presiuni și temperaturi extreme născute în interiorul stelar al unor aștri interiori comprimându-se în densități atât de mari încât devin ghemuri compacte de poetici-neutroni; *lumea ca vârtej* exprimă un stadiu extrem al ființării, o absorbție a materiei în sinele poetic ce lucrează la densități nemaivăzute și la intensități unice cu substanța realității până când o trans-formă în substanța poetică dorită.

Doina Drăguț se convertește, în opinia noastră, *într-o poetă a anti-materiei*, lucrând cu opusul filozofic al autorului *Ordinii cuvintelor*, Nichita Stănescu; ceea ce compune Doina Drăguț (cu utilizarea versului liber și a renunțării la semnele de punctuație) este o declanșare a fenomenelor ontice și ermeneutice extreme; Doina Drăguț lucrează cu uraganele, cicloanele și cu taifunele, extrăgându-le realității confortabile și modelându-le în țesătura poeziei sale, dintr-un material flexibil, necunoscut și liber; obsesia căutării supreme este cea a libertății, a extensiei maxime, dincolo de posibil, dincolo de cognoscibil, către întrebarea ultimă, ce este dincolo, ceea ce declanșează perpetua căutare, până la percepția anti-materiei, a găurilor negre, a straturilor antitetice ale ființei noastre omenești-neomenești.

Pentru Doina Drăguț, *lumea ca vârtej* exprimă extracția verbului a fi și împingerea sa prin rotire într-o acțiune extremă, de învârtejire, ceea ce are efect distructiv dar paradoxal, și de re-alcătuire; dincolo de vârtej, dincolo de acest ciclu existențial compromis prin decădere, dincolo de *khali yuga*, vârtejul se risipește într-o nouă stare a ființei, o regăsire a inocenței pierdute, care pentru poetă este o stare unică, dezirabilă, ca perfecțiune primară pierdută prin ipocrizia și răutatea mundană a lumilor trecute și distruse prin vârtejul curățitor. Doina Drăguț lucrează cu centrul stelelor propriului său ego poetic, plin de combustibili nucleari, alimentând reacții secrete desfășurându-se continuu, consumându-se și transformându-se în compuși grei, până la stadiul de stea comprimată în ea însăși; poeta lucrează cu stări de presiuni și de căldură a versului în care topește accesoriile, lăsând doar expresia decantată la maximum să curgă pe hârtie, fără majuscule, fără repaos,

fără început și fără sfârșit.

Vârtejul lumii duce în interiorul poetic către o contracție a materiei; Doina Drăguț aglomerează asemenea stele comprimate (*poeziile–vârtej ale lumilor* focalizate în sinele poetic-hău ce le înghite) în centrul galaxiei sale poetice într-un corp astral foarte dens numit gaură neagră, înghițind violent sub formă de vârtej, atmosfera din jurul acestor roiuri de stele-poezii comprimate încât creează mase stelare electrizate, cuvinte-interogații rotindu-se vijelios în jurul acestei găuri negre, ca nori continui de electricitate verbală: „imuabil și temeinic/ mă desprind de orice formă/ și descopăr lumea ca pe un vârtej"). Starea vegetală (pădurea) este transmutată hiperbolic într-o substanță nutritivo-cognitivă ce hrănește ființa-gând spre „a destrăma cerul", aspect ce relevă o poziționare protestativă a poeziei sale, în raport cu lumea-obiect al cunoașterii prin descoperirea-vârtej. Prin experimentarea stării poesisului ca haos, Doina Drăguț atinge stări secrete definind paradoxala umanitate (ființa și anti-ființa, materie și antimaterie); haosul (vârtejul) devine un mijloc de comunicare între lumi, între stările diferite ale Creației (din ființă în anti-ființă și invers), aproape de un joc cosmic, ca o desprindere budistă „de orice formă" și o alegere a explorării cuvintelor-idei (acțiune regăsibilă și la Nichita Stănescu).

Poezia *lumea ca un vârtej* este structurată pe mai multe secvențe metafizice, ilustrând tot atâtea experiențe ale cunoașterii poetice: „mă desprind de orice formă"; „îmi hrănește gânduri", „pentru a-mi cunoaște", „nepotriviri cu mine", „lumii ce mă domină pe dinăuntru", „în mine cresc nedumeriri", „gândurile disipate mă înlocuiesc". Aceste stări ontice duc în final la înlocuirea cu alter-egoul poetic și cu ultimul stadiu al poeticului-devenit ontic prin viziune (percepția vedică arhaică): „și *văd izvorul* întregii existențe", ceea ce arată că Doina Drăguț se duce mai departe de filonul religios budist, atingând straturile profunde, arhaice, proto-rumânești, ale filozofiei vedice *de dinainte* de brahmanismul indian. *Imnurile vedice* trimit la cosmogoniile cu origini *atât de vechi încât ele sunt anterioare* invaziilor ariene din epoca fierului spre continentul indian, fiind unele cu rădăcini simbolistice derivate din filonul matriarhal neolitic al Vechii Europe, *cel al culturilor vedice proto-rumânești*; „plonjonul cosmogonic" ajunge înspre India destul de târziu, prin intermediul epopeilor și al Puranelor,

prezentând Creația plecând de la unitate-totalitate, ființă și totodată neființă. În Rig-Veda (X, 129), ființa „iese din non-ființă deși la început nu exista nici ființă și nici neființă" (I,1): „Nu exista în acel timp nici moartea și nici ne-moarte", „nu era decât principiul nediferențiat, Unul" (neutru): „Unul respira fără suflare, mișcat din sine însuși; dincolo de acesta nu mai exista nimic altceva"; „la început, tenebrele ascundeau tenebrele dar căldura/ asceza a dat naștere Unului potențial" (*abha* al embrionului/foc care învăluit în vid, apare pe apele primordiale și dă naștere *kam*a/ dorinței, *sămânța* dintâi/*retras*, a conștiinței/ *manas*. Ființa supremă, Creatorul incognoscibil este Unul, Acesta, Care transcende creațiile secundare, adică pe zei și Creația, fiind Cel ce veghează asupra lumii în cerul cel mai de sus; Unul precede universul și creează lumea din propria Sa Ființă, prin emanație fără a își pierde prin aceasta transcendența"; conștiința și universul sunt produsul dorinței procreatoare, *kama* (idei din care vor răsări germenii budismului și ai filozofiei *sankhya-yoga*), după cum arată Mircea Eliade.

Doina Drăguț accesează substanța majoritară a universului, microgăurile negre, spre a le studia ca stări ontice și poetice; deslușind starea de anti-ființare (prin interesul către lumea-vârtej, ducând spre inventarierea și cunoașterea stărilor de antimaterie și găuri negre), Doina Drăguț exersează în sens invers rolul cuvintelor, decât Nichita Stănescu; dacă poezia stănesciană este bazată pe existențialism, pe *ordinea cuvintelor* în aranjamente specifice și unice ale poetului, la Doina Drăguț lumea este privită specific și arhaic-feminin, adică sub formă de vârtej, puternic, îndrăzneț, ducându-se dincolo de limita confortabilă a cognoscibilului, descoperind și explorând tărâmuri noi ale ființei anume cele ale antiființei, încorporate în fiecare din noi, ca ființe ale paradoxurilor; poeta se duce la dublul existențial, la alter-ego, spre a se întreba asupra complexității naturii umane, dilematice prin excelență, oscilând între două forme ale cunoașterii (a fi sau a nu fi): „adaug freamătului meu timp/ pentru a-mi cunoaște/ propriul univers").

Doina Drăguț este o poetă a stărilor fermității și curajului de a întreprinde asemenea explorări ne-confortabile; interesul poetei este de a descoperi starea de alter-ego, la care ajunge prin experimentarea *lumii ca vârtej*, adică a comprimării realității în sine însăși, până la starea de roi de stele contractate în sine, grupate în găuri negre în centrul galaxiei sale poetice; *dincolo de uni-versuri și multi-versuri*,

Doina Drăguț experimentează preferința pentru metafore, paradoxuri și alegorii, *paradoxul, prin forma stilistică (versul liber, lipsa majusculelor, și a semnelor de punctuație*) dar și prin mesajul, prin tematica aleasă (existență și anti-existență, ego și alter-ego, cogito ergo sum, sinele multiplu, femininul în poezie).

Pentru poetă, *uni-versul se compune din multitudinea de mini-găuri negre, identificând în ele o ciudată stare de alter-ego poetic, a anti-ființării*, care se cere a fi explorată și cunoscută, deoarece și anti-materia face parte *din Creație* (un concept *mult mai larg* decât materia); Doina Drăguț nu confundă materia cu dimensiunea vizibilă ci include în corola de minuni a lumii, în Creația divină, *multitudinea de stări ale ființei*, adică materia și anti-materia, găurile negre, până a le integra în poezii cinetice ale unei filozofii personale cuantice, în care pătrunderea din lumea vizibilului (a realității) în sinele interior se face prin vârtej, prin adoptarea găurii negre ca metodă poetică și experiment al poesisului feminin, cu inspirații arhaice, din zona neolitică a horelor fantastice ale zânelor. Adoptând un procedeu ritualic din lumea basmelor populare rumânești (hora/vârtejul), poeta îl dezvoltă într-un sens poetic propriu, transferându-l într-o întrebare-pâlnie ce se rotește în interiorul ființei sale, cumulând în densități extreme toate experimentele și percepțiile sale inițiale asupra realității; este absorbția poetică a lumii, și redefinirea ei la intensități radicale, în interiorul poetic feminin, în centrul galaxiei sale în care eul poetic se ciocnește de alter-ego, explodând în noi lumi-cosmosuri poetice, noi izvoare de inspirație poetică țâșnind în sinele regăsit.

Lumea ca un vârtej este o tematică filozofică specifică yin-ului ca putere feminină de a se concentra la intensități extreme, de a absorbi, de a distruge răul, de a purifica lumea și de a o reîntoarce la aspectul său inocent de dinainte de experiențele eșuate ale unui omenesc decăzut („întâlnesc adesea/ în esența mea/ nepotriviri cu mine/ uneori mă simt exterioară/ lumii ce mă domină pe dinăuntru”).

Lumea renaște prin experiența cunoașterii propriului univers („în mine cresc nedumeriri/ iar gândurile disipate mă înlocuiesc/ și văd izvorul întregii existențe”. Experiența vedică este din nou prezentă, proprie lumii matriarhale neolitice de dinainte de roirile trans-continentale spre Asia; este experiența femeilor arhaice care înțeleg prin experiența cognitivă spontană (revelație, iluminare, văd-ăst-ra/soare) și

prin recuperarea amintirilor, că pot reface drumul spre vârsta inocentă, spre puritatea omenirii de dincolo de experiența istorică („iar gândurile disipate mă înlocuiesc").

Imaginea *brahman* ca bază a lumii, axă cosmică și ontică, echivalată cu conceptul vedic de *shambha* (stâlp, proptea, sprijin) este invocată sub ipostaza vegetală a arborelui vieții, preluându-se un motiv popular de pe țesăturile și obiectele artei populare românești cu origini în negura vremurilor; în poezia ***arborele vieții***, poeta se întoarce spre primele timpuri ale omenirii celei dominate de cultul pomului vieții exprimând ideea de nemurire, de belșug, de conexiune între cele trei tărâmuri (celest, mundan și subpământean). Stâlpul sinelui poetic, la Doina Drăguț, această ipostază vedică a unui *brahman* feminin recuperat din negurile memoriei ancestrale ale unui univers feminin reîntors în splendoarea puterii sale, susține lumea poetică a autoarei, care nu mai poate fi gândită în termeni renascentiști (micro-cosmos ca reflectare a macro-cosmosului) ci dimpotrivă, ca expansiune a sinelui *brahman* nelimitat prin puterea poesisului, în cosmosul indiferent și nerostit, redefinibil cu ajutorul și prin sinele regăsit și exprimat al poetei. Creația se redefinește odată cu fiecare poet, într-un sens ce odată citit sau ascultat se re-compune într-un sens al destinatarului, forțând participarea la poezie a fiecărei persoane care citește sau ascultă poezia; prin acest sine poetic, autoarea ne duce spre Creația divină și spre înțelesurile descoperite de aceasta, ghidându-ne spre o călătorie a sinelui său pe care o înțelegem fiecare în sens propriu, în virtutea unicității persoanei umane. În poemul ***arborele vieții*** este adoptată ipostaza tranzitorie a concentrării intelectuale, o cale a cunoașterii științifice pe care poeta o respinge în cele din urmă, ca fiind una viciată prin inflexibilitate, fosilizare, rutină, plictis, greață existențială sartriană. „Adaptarea la realitate" se face în stilul poesisului recomandat de poetă, anume prin contemplarea ei, prin analizarea esențelor realității, prin descoperirea unicității, a „minunatei clipe" din substanța realității (privite de Lucian Blaga precum o corolă desfăcută în splendoarea ei, de minuni a lumii): „cu cât ne concentrăm mai mult/ spre o evoluție/ pe scară intelectuală/ cu atât pierdem/ adaptarea la realitate".

Spațiile „de tranziție" dintre strofe creează, paradoxal, un continuum poetic, prin lipsa semnelor de punctuație, facilitând trecerile

spre noi forme de explorare a poesisului ca mod de depășire a etapei cognitive în favoarea imaginației și intuiției, moduri specific femi-nine am zice, de descoperire și lucrare asupra mundanului; este o poezie ce modelează realitatea, pornind de la o privire critică pe care o abandonează ca un instrument temporar de explorare. Perspectiva critică asupra realității scapă tocmai „adaptarea la realitate" care se face prin infuzarea senzitivo-emoțională a fiecărei vârste din cronosul personal al omului: gândurile sunt „descompuse/ se risipesc în vârste", mărturisește tainic, poeta. Viziunea mecanicistă întrucâtva a realității, formate ca o imensă mașinărie cu rotițe învârtindu-se, pare o introducere a perspectivei renascentiste davinciene în poem, conducându-ne spre o temperare a explorării de tip senzitiv-emoțional la care suntem categoric invitați în prima strofă: „când un cerc se închide/ un altul se deschide"; prinși în această suită de *sfere-universuri*, ființa umană este invitată la o permanentă explorare, folosind inclusiv cronosul personal („risipirea în vârste" a gândurilor) spre a realcătui din amintiri emoțiile și vitalismul clipelor trecute, spre a ține deschisă conexiunea trecut-prezent-viitor prin arborele vieții ca pom al emotivității, al personalității unice, singurul ce poate străbate realitatea, prin „adaptare", adică prin cunoașterea emoțional-artistică.

Ultima strofă introduce noi paradoxuri pentru cei care au crezut într-o ajungere la un rost inteligibil al drumului prin viață: acest *brahman* sau arbore al vieții, axă cosmică, este „exilat" în afara cronosului, fiind etern și imuabil, situându-se dincolo de tridimensionalul mundan, dincolo de cronosul colectiv al universului fizic și chiar al universului social (societatea, marea ființă colectivă ce devorează visele, aspirațiile indivizilor și le impune o abordare tehnicist-administrativă, rutinieră sau care folosește calea intelectuală, științifică, din care se pierde... „adaptarea la realitate", adică înțelegerea și depășirea tridimensionalului). *Arborele vieții* este surprins în mișcare ascensională („se înalță"), într-un prezent perpetuu, scos forțat din cronosul ce amenință să îl fosilizeze, și lăsat liber, spre a conecta lumile (celestă, mundană, subpământeană) dar și stările existențiale ale Creației; acest motiv al pomului vieții este unul inspirat din ideea vedică de *eliberare* prin conectarea la tot ceea ce există *în afara timpului inteligibil (cronosul mundan)*, la sferele poetice în care „*se înalță*".

Madalina Virginia Antonescu

Ioan Ursu – Despre Jocul minții, ca Joc al Poeziei. Un joc al criticii

Într-un eseu intitulat *„Ochii verzi prelungesc câmpia în spații tremurate...”*, apărut în *Constelații diamantine*, nr. 11 (111) / 2019, o întâmpinare la volumul de poeme al doamnei Doina Drăguț, *Gânduri de lumină*, Ed. UZP, 2019, notam încă din start că „Poezia își are propriul univers, ireductibil la cel real”. Lecturile infidele nu sunt o noutate în critica literară, spun asta pentru că în eseul de față încerc să arăt că lucrurile pot sta, uneori, ba chiar frecvent având o recuzită hermeneutică pe măsură, exact pe dos; chiar şi în cazul poeziei zise moderne, neo- sau post-moderne, cu toate înfățișările lor (parnasianism; simbolism; futurism; dadaism; expresionism; constructivism; integralism; suprarealism; onirism; textualism). Şi chiar şi atunci când receptăm ca verosimilă, dacă nu adevărată (ce ar fi adevărul aici?), sentința lui Carl Sandburg: „Poezia e mereu ceva în spatele unei uşi!”. Aduc în sprijinul tezei că poezia înseamnă un anumit fel de cunoaştere, deci exprimă adevărul, un adevăr al minții coincident cu unul al realității (vom vedea mai jos despre ce realitate vorbim în volumul de poeme *Jocul minții*, Ed. UZP, 2022), un dicton al lui Gérard de Nerval: „Cred că imaginația umană n-a inventat nimic care să nu fie adevărat, în lumea aceasta sau în celelalte” (*Aurélia ou le rêve et la vie*). Şi încă o frază, cu care mă identific de mulți ani, a unui celebru om de ştiință, astronom, fizician, matematician, sir Arthur Stanley Eddington: „Pe tărâmurile Necunoscutului am descoperit ciudate urme de paşi. Am edificat teorii profunde, pentru a ne explica originea lor. În sfârşit, am reuşit să reconstituim Ființa de la care provin urmele: suntem noi înşine” (*Space, Time and Gravi tati on: An Outline of the General Relati vi ty Theory,* Cambridge University Press, 1920).

Ca adept şi fost student al ilustrului profesor Solomon Marcus, promotor pe plan național şi mondial al unei direcții noi de cercetare,

al incursiunii matematicii în lingvistică şi poetică (*Lingvistica matematică. Modele matematice în lingvistică*, Ed. Didactică şi Pedagogică. Bucureşti, 1963; *Poetica matematică*, Ed. Academiei, Bucureşti, 1970), fac o primă observație.

O statistică a universului lingvistic al volumului *Jocul minții* pune pe primul loc substantivul *clipă*, cu 17 apariții în textul volumului. Nu lipsite de interes sunt substantivele *punct* (14 apariții), *lumină* (13 apariții) şi *limită* (12 apariții). Eseul se va concentra însă pe primul cuvânt, *clipă*, care este în principiu o secvență temporală, oricât de mică, dar nu infinit de mică. Ştim că vechii greci aveau oroare de numerele iraționale, dar nu „înghițeau" nici infinitul, mic sau mare, şi de aceea au căzut victime paradoxelor eleate. Cu *punctul*, lucrurile sunt mai clare: este o noțiune spațială, fără dimensiune. (Paradoxal la prima vedere, matematicianul Petre Osmatescu de la Chişinău a construit o topologie pe acest punct fără dimensiune).

Mai adaug câteva preparative. În mecanica rațională, mecanica mediilor continue (fluide, solide), electromagnetism, termodinamică, teoria câmpului, mecanica cuantică, materialul (instrumentul) matematic care se evidențiază este acela al ecuațiilor diferențiale ordinare şi al ecuațiilor diferențiale cu derivate parțiale. Până aici avem de-a face mai mult sau mai puțin cu matematica, pur şi simplu (unii îi zic matematica abstractă). Matematica devine aplicată atunci când caută să rezolve aceste ecuații, care descriu fenomene, sisteme, structuri etc., adică să găsească soluții pentru tot felul de probleme practice, până la cele mai complexe (funcționarea unei centrale nucleare, navigația unei stații spațiale etc.) De mult timp ştim că doar pentru o infimă parte a ecuațiilor matematica găseşte soluții analitice. Pentru restul de ecuații, deci de fenomene, sisteme etc., salvarea a venit odată cu dezvoltarea calculatoarelor: calculatoarele rezolvă orice ecuație diferențială prin *integrarea numerică* a acestor ecuații pe baza unor tehnici de analiză (matematică) numerică!

Cum se face această integrare? Prin discretizarea ecuațiilor, prin aproximații succesive, prin diferențe finite. În esență, acolo unde avem dependența, în ecuații, de coordonata temporală, derivata temporală df / dt în punctul t_0 se înlocuieşte cu $df / dt \approx [f(t_0 + T) - f(T)] / T$

Ecuația diferențială ordinară „dispare", T este aşa-numitul *sample time*, timpul de eşantionare, iar calculatorului programat nu îi rămâne

decât să „ronțăie” calculul în succesiunea $t_0 + T$, $t_0 + 2T$, $t_0 + 3T$... Reținem că am simplificat un pic lucrurile, că nu am spus ce se întâmplă cu derivatele spațiale din ecuațiile cu derivate parțiale, dar în esență se întâmplă același lucru: cheia este aceasta câtime *T*, care poate fi și spațială. Ori, fără acest „truc” fantastic, introducerea în joc a lui *T*, astronavele Apollo nu ajungeau pe Lună (apropo, există printre noi unii, la vedere toată ziua la TV, care contestă această realitate), avioanele cu sau fără pilot nu pot fi conduse/controlate etc. etc.

Mais, revenons à nos moutons. Începem cu un <u>*Zbor lăuntric*</u>, *... ce deschide clipe adâncite/ în mister/ şi parabole ce poartă-n ele/ măreția unui sens ascuns* În fond, nu e miraculos că identificarea acelui timp de eşantionare, acelui *T*, acelei *clipe*, a făcut posibilă extinderea cu rata exponențială a cunoaşterii, care în ultima vreme este legată şi corelată cu aşa-zisa inteligență artificială? Continuăm: *c<u>lipa prielnică</u>... fără a căuta negări/ sfărâmate în judecăți/ ne putem adapta la clipa/ prielnică.* Atenție; nu orice *T* funcționează; acest *sample time* trebuie să fie nici prea mare, nici prea mic. <u>*Steaua mea de gânduri*</u>: *şi peste tot se iscă armonie/ printre clipe ...* Aşa e: nu spune poetul în <u>*Stelele-n cer*</u>: *... Nu e păcat/ Ca să se lepede/ Clipa cea repede/ Ce ni s-a dat?* Şi în continuare, în același poem: *plinătatea lumii este un vârtej/ peste care se arcuieşte zborul/ cu fiecare clipă însumată/ într-un întreg nemărginit.* Şi parcă e ca un făcut: mereu zbor, spre stele, cu nave interplanetare, în care domneşte, acolo în supercomputer, micuța clipă, *T* . <u>*Profunzimi de jocuri*</u>: *extensia clipelor împarte/ eternitatea în câturi/ şi resturi variabile*. Iată şi *jocul*, cuvânt, care împreună cu *minte*, dă titlul cărții. Versurile ne spun ceva matematic, anume că funcționarea ecuațiilor discretizate cu ajutorul lui *T* nu dă un rezultat desăvârşit, ci unul inevitabil aproximativ, cu rest. Matematicianul ştie însă că acest rest poate fi făcut oricât de mic, după voința şi după puterea de calcul. <u>*Durata trecerii*</u>: *prin largi cuprinderi/ nemăsurate preschimbări/ se pierd în ceas ascuns/ printre neclintiri de clipe iluzorii/ încercate aiurea de încercări/ cu contur în vag delir*. Există o mică poticnire în aceste versuri, poetul are dreptul inalienabil la faceri şi contrafaceri, la joc, joc care este nu neapărat al minții, ci al poeziei în sine, care este o „*ars combinatoria* care marchează la poeții moderni concentrarea atenției pe mişcarea semnificantului” (Ion Pop, *Jocul poeziei*, Editura Şcoala Ardeleană, Cluj Napoca, 2023). <u>*Neantul formei*</u>: *din scurgerea*

succesivă a clipelor/ unii îşi înfăptuiesc o scară/ şi voiesc de voia lor la cer să suie/ crezând că în fiecare vers este un univers/ alții îşi împart eternitatea lor de-o clipă/ cu vechi eterni iluştri căzuți în veşnicie/ crezând în starea lor de fericire. Gândul mă duce la paradoxul lui Ahile în care sofistul uzează de segmentarea nejustificată a spațiului (clipe de ... spațiu) ca să se suie la cer ... de mândrie că îl coplesește pe interlocutorul neofit cu „demonstrația" că broasca nu poate fi prinsă de Ahile cel iute de picior. Sigur, şi eternitatea de o clipă poate beneficia de veşnicie printr-o transformare banală, de inversare, în care zeroul devine infinit. *Umbra gândurilor*: *cerul se adună-n pliuri de neant/ ca tăcerea într-o fântâna adâncă/ mereu cu alte ape curge râul/ peste umbra gândurilor/ ce pot fi spulberate toate deodată/ iar legăturile cele mai apropiate/ pot fi zdrobite în clipa următoare/ numai dragostea rămâne*. Metafora din titlu şi ultimul vers sunt superbe. Atenție însă la şarada din versurile subliniate. Tot eşafodajul integrării numerice poate duce la surpriza care derivă din structurile neliniare de ecuații, când o variație infinitezimală a condițiilor inițiale (la un anumit nT) poate evidenția geneza catastrofei. Într-o formă populară, este enunțată, în una din variante, astfel: „dacă un fluture bate din aripi pe țărmul Mării Negre s-ar putea ca, din această cauză, peste o lună, să fie o furtună la New York". *Clipa însumată*: *mă multiplic sau mă anulez/ cu fiecare clipă însumată/ într-un întreg nemărginit.* Am spus deja că alegerea lui T este o chestiune şi de calcul (în legătură cu dinamica modală a sistemului fizic pe care ecuațiile îl guvernează), dar şi de noroc. De aceea, pentru a nu greşi în proces, în *online*, se fac multe simulări numerice *offline* pentru „dibuirea" celui mai adecvat T. *Prelungire în existentă*: *absolutul se lasă atins/ de cel mai îndepărtat/ cerc al minții mele/ lumina se conturează în aură/ … emoții cristalizate în armonii/ materializează împrejurul/ strâns în ore vechi bătute-n turn/ ce trec abstract în clipe vremea/ printr-un ochi evanescent*. Iată un moment de la începutul Cântului XXVIII al *Paradisului*. Dante şi Beatrice, în „urcarea" lor, sferă cu sferă, prin universul aristotelian, ajung în locul de contact între al nouălea Cer („Primul Mobil") (dar şi cel mai îndepărtat cerc al minții, cum spune poeta) şi Empireu. în ochii Doamnei lui, întoarsă cu fața spre el, *„Un punct văzui ce-aşa de-nflăcărată/ lucoare-avea, că viia lui lumină/ de-nfoacă ochii-i face orbi deodată."* (trad. George

Coşbuc, ESPLA 1957). în notele de subsol, Alexandru Balaci identifică acea lumină cu flacăra dragostei. Pe urmele matematicianului Mark A. Peterson (*Galileo's Muse: Renaissance Mathematics and the Arts*), punctul de lumină orbitoare este însuşi Dumnezeu: *„De-acest focşor divin/ atârnă tot, şi ceruri şi natură"*, traduce Coşbuc.

Ultimul joc al criticii (poetice) desfăşurate aici mi-l revendic din textul *Pliuri de neant*: *printr-un aer despicat/ de aripi/ într-o clipă/ prinsă-ntr-o absență/ intru-n pliuri de neant/ și însumări de goluri umplu/ împrejurul meu/ clătinându-mi firea*. „În prezent, găurile de vierme există doar în literatura de specialitate, totuşi, dacă ar exista acestea ar permite deplasarea între două puncte fără a traversa întreg spațiul dintre acestea. Cea mai simplă descriere a acestui fenomen implică plierea spațiului într-un mod similar unei foi de hârtie", https://www.descopera.ro/stiinta/19384271-gaurile-de-vierme-cu-forme-ciudate-sunt-teoretic-mai-stabile-decat-cele-sferice.

Cred că un final abrupt al acestui text nu se poate gândi decât cu versul poetului: „Carte frumoasă, cinste cui te-a scris".

Ioan Ursu

Lidia Grosu – Diamantul din clipa de căutare

Reflecții pe marginea cărții Jocul minții

Cartea „Jocul minții”, semnată de scriitoarea, poeta, publicista Doina Drăguț, ne oferă un „autostudiu” al inimii minții şi al minții inimii, laborator care suntem, experimentând şi explorând, cu maximă rigurozitate, accesarea unui „zbor lăuntric”, „ce deschide clipe adâncite / în mister” din perspectiva unei „imense singurătăți” - într-o „oră comprimată în puncte ce converg spre limita unui înțeles ascuns în sine însuşi”. În „lumea ca un vârtej ”, „freamătul timp” rămâne o însuşire întru cunoaştere a propriului univers, dar şi recunoaştere ce nu dezamăgeşte, când „în cercuri rupte de început / pe copite / caii poartă/ ropot de lumină.”

Tumultul vieții obligându-ne la o luare de atitudini, eul optează pentru un ideal descoperit în zborul metafizic în care dispar viciile, şi în care pulbere stelară devine gândul, dar şi oxigen al ființei, aşa precum «a trăi într-un „absolut” înseamnă a te stiliza lăuntric», afirma poetul Lucian Blaga. Nu tendința spre simplitate, ci simplificarea a tot ce pare complicat devine o aspirație a eului în poezia Doinei Drăguț - întru crearea unor modele pentru a supraviețui, care, în expresia profesorului Geo Constantinescu, „rămân intacte în străfundurile noastre şi răbufnesc, sfâşiind cețurile ce se abat din când în când asupra lor.”

În exigența pentru descoperirea *diamantului* în clipa de căutare, ni se oferă deschiderea spre acel Dumnezeu al „jocului minții”, ce urmează sau nu a fi explorat, în funcție de dorința de a ne accepta remodelarea („între *dorință şi accesibilitate / între şansă şi necesitate / invocăm destinul / sau întâmplarea / puterea de-a îndura schimbarea / prin jocul rafinat al minții / ne înălțăm / şi ne înțelegem rostul / limitați de legea / propriei gândiri”),* ca rezumat al lecției *a trăi* în lumina expresivității valorilor trecutului ce sunt răsunet, cu nerv, într-o

reformulare a prezentului, care-şi pretinde eliberarea de spațiul sufocant al existenței. În identificarea sa ca tot unitar al robustei divinități pământeşti, eul ignoră superficialitatea, deschizându-ne prin creație pagini de recunoaştere „între cer şi cuvânt" şi pledând pentru un omagiu adus *cioplitorului în piatră,* precum şi în veşnicie, de la Târgu Jiu, întru cinstirea „Coloanei Infinitului " - vie mărturie, că fiecare operă îşi are locul său pe această scară a valorilor, ca simbol al nemuririi unui popor prin tezaurul ce-l posedă, responsabilizându-i pe semeni / urmaşi de a-l valorifica / înmulți în dorul continuu de a-l păstra: *„melodia smulsă viorii / înalță în zborul cioplit / coloană-fără-de-sfârşit / urcând aşezarea / în val răsturnat / între cer şi cuvânt / lumina se înviorează / pe o răsucire de veac / lângă poarta-sărutului pasărea-măiastră / concentrează împrejurul /şi cuprinde cerul pe o masă-a-tăcerii* / *lângă o aprindere/ flacăra înalță dorul."*

Reflecție a audierii tăcerii unui strigăt al sufletului, idei-metafore se aştern ca variante de răspunsuri solicitate de întrebări, ce conturează adevăruri într-o epocă *de prăbuşire a noastră în noi.* Eul ne sugerează răzbaterea în spațiul esențelor, prin care ne-am palpa acea siguranță întru aflare în afara timpului trăit şi a ne percepe existența dintr-un unghi dorit al excelenței ordonate şi coordonate într-un cuprins prestigios al nobilelor intenții întru „eliberarea de efemer" *(„de umbra unui gând / se sparg cuvintele în fluturi de lumină / cu petreceri difuzate-n amintiri / de întoarceri înapoi / unde eliberarea de efemer / ia forma zborului"),* stare în care „absolutul se lasă atins": *„adun depărtarea lângă mine / şi o micşorez / până se face punct / risipesc târziul până la orizont / şi lacom de timp / se roteşte peste vise / apoi tot ce este în jur / umplu cu vânt şi cu aşteptare / de îndoit cuvânt / absolutul / pare că se lasă o clipă atins de cel mai îndepărtat / cerc al minții / lumina / se conturează / în aură / şi mă poartă indecisă".*

Aşa cum „Sufletul este originar din Ființa Divină" (Platon), iar „a redefini omul înseamnă a-i restitui conştiința dumnezeirii sale" (George Popa), eul liric îndeamnă subtil spre religiozitatea trăirii, subînțeleasă ca vindecare de morbul inutilității, în deplina înțelegere a forței luminii selectată din diversitatea de ipostaze ale cuvântului - ca relevanță armonioasă cu eul ce nu ar admite rătăcire*: „cuvântul are puterea de a fascina / sau de a înşela / de a lumina sau de a întuneca / de a înnobila sau de a defăima / de a adormi sau de a trezi*

/ cuvântul este prezent întotdeauna şi oriunde / dar nu este acelaşi pentru toți" („puterea cuvântului").

Trecut prin craterul sensibilității, cuvântul poetic al Doinei Drăguț ne dezvăluie sensul perfecțiunii, un antidot al impasibilității omului ce poate şi trebuie să-şi protejeze propriul cosmos de prăbuşirea în hăul imoralității unui secol al vitezei, pledând pentru valorile spirituale ce l-ar afla în punctul de început „lumină concentrată": *„lumina concentrată / într-un singur punct / se desface-n raze-ramuri / ce tremură pe trunchiuri / şi coboară în cascade / peste tropote de cai / ce şterg urmele de rouă / prin adâncimi amețitoare / până ce apele se lămuresc"*.

În escaladarea edificatoare a plăsmuirii artistice, ca spațiu larg, revigorator al gândul valoros, ce evită „profunzimi înşelătoare", stăpânind dimensiunea reformulării *rolului de misionar* al omului de creație întru înțelegerea rostului acestuia, *„căutăm o poartă de acces / spre lumea dinafară / urmând calea propriei naturi*" prin *„germenele de lumină* (care) *este punctul ce deschide calea"*.

Cartea se deschide... cartea nu se închide, convinşi că filmul luminii se află în derulare - un *joc al minții* pe care ni-l propune poeta Doina Drăguț pentru a ne descoperi dimensiunea unui clarvăzător ce-şi cunoaşte paşii şi nu este în drept a devia de la această lumină ce îl domină întru „plinătatea lumii": *„numai lumina permite / vederea în sine / şi realizarea absolutului / viața nu trebuie tulburată / de dorințe / cuvântul este începutul / tuturor lucrurilor / eu nu mă simt exterioară lumii / dar simt plinătatea lumii în interior."*

Lidia Grosu

Madalina Virginia Antonescu – Concepte brahmani-vedice și taoiste în lirica Doinei Drăguț

Experimentarea vidului (de la avidya la vidya) şi paradoxul poeziei Tao

Așa cum Tao-Te-King este o carte de învățături asupra *devenirii* ființei, o *respingere a închistării, a fosilizării într-un singur mod de a fi,* tot așa și elemente din poezia Doinei Drăguț (vol. *Jocul minții. Poeme*, Ed. UZP, 2022) ne ajută să identificăm rădăcini taoiste în structurarea experienței sale poetice. În poezia **ochii mei** autoarea experimentează un mod oniric *ca prelungire a celui mundan, un mod fantastic* de exprimare a sinelui expansionând din ființa limitată și cotidiană a omului ce nu trebuie confundat și nici redus la aparența sa fizică: „deodată ochii mei/ *au început să curgă*/ două râuri para-lele s-au făcut/ *și curgeau, curgeau, curgeau*/ și nici maluri nu aveau/ unde verzi în spațiu *unduiau*/ eu priveam înstrăinată cum/ pești verzi în sus și-n jos săltau". În Tao-Te-King (Cartea despre Cale și Virtute) a înțeleptului Lao-Tse, definiția totalității se face prin criteriul capacității sale de cuprindere: „totalitatea *cuprinde* în ea însăși/ toate contrariile și multitudinea/*infinită* a părților./ Dacă una singură ar lipsi/ Rostul ei s-ar pierde./ Necondiționatul determină condiționatul/ Și îngăduie *desfășurarea* lui./ Doar *ființând* libertatea nețărmurită/ E cu putință răul, dar și Desăvârșirea".

Prin folosirea enumerării, a repetiției, a verbelor la imperfect (timpul reveriei, al destăinuirii), al alegoriei (ochii-râuri) dilatate până la hiperbolă (*lumea devine* un ocean primordial în care țâșnesc elemente ale ființării vesele, libere, nețărmurite de maluri, a „peștilor verzi", până la prezența aligatorilor, ca într-un câmp de observație primejdios, al începuturilor în care speciile acvatice sunt cele predominante), poeta își plasează dintr-odată prin catharsis, rezumat al omenescului (acțiunea de „a lăcrima", metaforic redată prin curge-rea

în două râuri paralele a lacrimilor ce „nu mai au maluri”, devenite un mod de curățire a ființei și implicit, a lumii), ființarea într-un oniric ce constituite o formă de analizare prin tehnicile visului, a realității cotidiene: „din somn greu m-am desfăcut/ și-am țâșnit către oglindă”.

Peregrinările prin timpul proustian al amintirii se realizează prin enumerări de verbe la imperfect (mă gândeam, auzeam, simțeam, dispărea, era) după care împărtășirea amintirilor din spațiul oniric-cathartic (cel al inconștientului purificat prin *lacrimi cu valoarea unei spo-vedanii*, a unei priviri către fața propriului suflet, către alter-egoul ascuns și neconștientizat) apare sub forma verbelor la perfectul compus (m-am desfăcut, și-am țâșnit); ipostaza „față către sine” are loc în mundan prin intermediul oglinzii, care ar trebui să reflecte realitatea (*ca poezie*, prin metaforele conectate la planul mineral, „ochii - două boabe de smarald”). Însă aparenta fidelitate a imaginii reflectate de oglindă ascunde un joc al ființării (ochii „mă priveau mirat și blând”), prin conexiunea culorii verzi, smaraldul sugerând *o ipostază fixă*, a pietrei scumpe conectate la mundan, privindu-l din perspectivă puerilă („mirat și blând”). Mundanul este aici chiar ființa fizică a poetei, ce se auto-analizează în oglindă, prin intermediul unui accesoriu al materialului (oglinda), ieșită din starea lichid-onirică a ochilor-râuri „curgând fără maluri” (ipostază *illo tempore*, a ocea-nului primordial cu care ființa poetică se confundă), evadată din timpul-problemă, al „dispariției treptate a totului” (planul oniric al catharsi-sului care pătrunde în *illo tempore*).

Revenirea din non-timp în spațiul limitat al cronosului se face brusc, prin „desfacerea din somnul greu”, trezirea ființei având va-lențe întru-câtva eliberatoare, vitaliste; părăsirea sinelui (accesat prin oniric) înseamnă acum o îndepărtare de la poezie, muzică, istorie, pictură, care au fost accesate prin *privirea interioară* (ochii trans-formați în râuri care curg infinit, *„fără maluri”, adică îmbrățișând cunoașterea interioară*, într-o ipostază specific filozofiei vedice, cea a neoliticului proto-rumânesc matriarhal, anterior brahmanismului indic). Asocierea metaforică a privirii cu *elementul acvatic*, întărit prin repetarea verbului *a curge*, până la o umplere a spațiului (te-restru, cosmic) cu „*unde verzi ce unduiau*”, refac ipostaza *primordial-vedică a apelor de sus (celeste) și a celor de jos (terestre*), *nedespărțite, în care nu există ființă și nici neființă*. Culoarea verde este izvorâtă din

privire (verbul „a privi”, echivalent cu accesul la cunoaștere, cu expansiunea și personalizarea cunoașterii, prin experiența unică a persoanei) și definește întreaga Creație divină; ea își trage seva *din catharsis, din prea-plinul fără motiv („deodată”)* care inundă planul oniric, revărsându-se spre planul fizic, dincolo de somn și *acționând trezirea ființei*, ce se contemplă dintr-o dată, în oglindă, spre a controla continuumul spațiu-temporal; oglinda însă este referirea exclusivă la planul fizic, în care maxima metaforă a „ochilor-smaralde”, a incidenței planului mineral mai pot garanta o captare a stării de grație și a inspirației trecute, prinzându-o în memoria stabilă, „mirată și blândă” a mineralului. Poezia *ochii mei* face parte din *filonul inspirațional filozofic de tip vedic amintind de cosmogoniile matriarhatului*, din ariile neolitice ale vechii Europe, aduse proustian la suprafață din taine neștiute ale sufletului feminin și împărtășite cu nedumerire, „blând și cu mirare”, *în manifestările lor primordialiste* (elementul acvatic, lacrima feminină ca fiind generatoare, asemeni marilor mame, în *illo tempore*, a întregii Creații, sub forma unui okeanos potamos, a oceanului primordial) uitate de un mundan blazat, desacralizat și violento-deconstructivist la adresa femeii („deodată...”).

Acesta este universul de demult, dezvăluit prin forma *undelor luminoase verzi, culoare a vieții, vegetației, regenerării, ce definește Terra* (verdele râurilor paralele amintind de Tigru și Eufrat, cele două cursuri de apă unde s-au efectuat primele agro-culturi și s-au ridicat cetățile-state sau poate, de alte două cursuri de apă în toponimii locale pe care rămâne să le descifrăm din misterul invocării lor: poate fi vorba de Istrul și Dunărea sau de perechea Oltul și Vedea sau de perechea Oltul și Mureșul, cupluri acvatice amintind nemărginirea, cunoașterea inițiatică, puterea feminină manifestată prin forța apei – „curgeau, curgeau, curgeau/ și nici maluri nu aveau”. Din planul acvatic primordial al Facerii pământului, poeta ne aruncă în *planul celest prin lipsa oricărui semn de punctuație care să delimiteze cele două lumi*: „unde verzi în spațiu unduiau”; senzația de singurătate este dată tot de puterea contemplării imensității verzi-lichide străbătute de ființe acvatice (pești verzi și crocodili) până la o angoasă a ființării în starea non-temporală de la începutul lumii, în Okeanosul planetar și cosmic, în care ființa poetului se disipează treptat, până la aneantizare

(„simțeam cum totul/ dispărea în mod treptat/ iar problema timpului/ era doar problema mea").

Poezia de *tip taoist* este și ea explorată în volumul *Jocul minții*, în poeme precum **pretutindeni**, **lumină concentrată**, **ascendența spiritului**.

În poemul **logica guvernării universului**, Doina Drăguț explorează tema vedic-brahmanică a rostului existenței ființei umane, care este legată de conceptul de *prajna* (înțelepciune), *cea care sprijină axis mundi sau arborele vieții* (concept arhaic, legat de filozofia vedic-brahmanică din prima fază de formare a sa, cea a civilizațiilor matriarhale proto-vlahice din neoliticul Vechii Europe, legat de rolul femeii de culegător de fructe comestibile și de păzitor al livezii cu pomi roditori, cu ajutorul *prăjinii*, marea creangă ce apără livada de hoți și sprijină pomii încărcați de fructe): *prăjina* este o armă dar și o proptea, în același timp, fiind unul din însemnele puterii feminine din timpurile arhaice, ale primei faze a civilizației vedice, anume cea a brahmanismului feminin vedic (ramani vedici), legat de rolul esențial al femeii în cadrul societății neolitice în regiunile răsăritene ale Europei, incluzând pe cel al țării noastre.

Poeta utilizează conceptul de „*logică a guvernării universului*", punând sub semnul unui Creator privit ca Marele Gânditor, ființa umană și destinul său; cele câteva întrebări fundamentale privind ființa umană și rostul său în Creația divină sunt exprimate în termeni simpli, afirmativi, ilustrând un ton optimist, încrederea în Dumnezeu ca Mare Strateg ce plănuiește destinul omului, al cărui Creator este. Dumnezeu este privit aici și înțeles de poetă sub aspectul înțelepciunii Sale, cognoscibile și ea nu la aspectul complex de *Sophia* ci la acela de *logică;* pentru Doina Drăguț, universul este guvernat de și prin conceptul de *logică*, poeta căutând sensurile ascunse ale temeliei lumii, ca dovadă implicită de existență a unui Creator Care o ține prin conceptul de Providență.

Însă poeta se oprește la conceptul de *logică* spre a scoate în evidență în acest poem dedicat ordinii, tocmai conceptul opus, de *haos* („*alandala*", răsturnarea cu susul în jos, dala de piatră a drumului vieții care este răsturnată și împiedică înaintarea pe Tao/Dao). Pe această cale a evoluției universului, a Creației, care exprimă sensuri ascunse, poeta situează și omul, încercând să explice prin recursul *la logică* (un

cuvânt cu sensuri proprii în poesisul său) apariția sa, evoluția sa și ieșirea sa din scena vieții (prin folosirea unor cuvinte precum: rezultatul, ignoranța, falsitatea, dispariția, semnul, universul). Timpurile sunt paradoxale, invitând la reflecții taoiste închise într-o stilistică de tip haiku: „nu este.../ chiar dacă a fost"; „chiar dacă a fost../ el se află". Substanța poeziei este inspirată din taoism, definită între a fi și a nu fi, două stări contrastante între care poetul a încercat să situeze ființa umană împreună cu axiologia sa specifică; între rezultat și concepere, între rezultat și dispariție, existența omului se derulează, sugerează poeta, în ciuda unor determinante ale sale hotărâte de „logica guvernării universului" („concepere în ignoranță", „formarea în falsitate", „destinarea sa dispariției"). Preocuparea pentru perspectiva rațională, pentru tema *cogito ergo sum*, pentru căutarea sensurilor ascunse ale vieții sunt fundamentele poemului **logica guvernării universului**, în care observăm absența interogației și excesul de certitudini, transformate în final într-un adevărat *credo*, adresat indirect Creatorului prin intermediul conceptului de *logică*, presupunând și el, prezența Pantocratorului, a Ființei Supreme, a Celui Care ține în grijă toate lucrurile și întreaga Creație, fiecare cu scopurile sale hotărâte de El. Raportarea la divinitate nu se face direct ci *prin intermediul afirmațiilor graduale*, referitoare la om și la destinul său, la modul său de concepere, la formarea sa, la inexorabilul său sfârșit; afirmațiile cu privire la *rostul omului în lume* se fac prin negație („omul nu este.../ chiar dacă a fost") și prin paradox; hazardul, ignoranța, falsitatea, dispariția nu pot împiedica omul în existența sa rostuită sau în sensul ascuns pe care doar *„logica ce guvernează universul"*, în accepțiunea poetei, o poate dărui.

Pare că ne aflăm într-un univers pragmatic, mașinist, asemeni unui ceasornic rotindu-se precis în temeiul unei *logici* care scapă ființei umane dar care stăpânește prin normele sale, rotațiile universului și mișcările sale matematice, decriptate prin recursul la domeniul științelor exacte (astronomie, algebră) precum în poeziile medievale persane compuse de observatori ai bolții celeste. Cele trei borne ale existenței axiologice a omului (*ignoranța, falsitatea, dispariția*) sunt depășibile prin raportarea la *logica* atotstăpânitoare a universului, care păstrează omului un scop superior și ascuns în ciuda unor determinisme cu care l-am putea confunda („chiar dacă a fost"). Tao

semnifică atât conceptul de „Drum al Cerurilor”, având o dimensiune cosmică dar și un concept etic („ceea ce este drept și indicat să faci”) puternic, asociat celui de *înțelepciune* a filozofilor taoiști (precum în vremea regelui King T’ang). Acest concept etic derivă dintr-un *principiu etic* aflat înaintea logicii umane, anume din substanța Căii Cerurilor (Calea Virtuții, ce trebuie cultivată și învățată de om). Pentru taoiști, aspiranții la cunoaștere, la înțelepciune *trebuie să integreze și codul etic, adică virtutea, fără de care nu ar exista înțelepciunea*; virtutea (Te) este expresia individuală a urmării Căii (Tao); cele două noțiuni sunt inseparabile (cel care urmează Calea trebuie să practice și virtutea, adică să își însușească virtutea, TE). Pentru confucianiștii de mai târziu, practicarea TE (virtutea) devine mai importantă decât urmarea Căii (Tao). Pentru poetă, *logica ce guvernează universul* depășește conceptele efemerității mundane, adică omul ca „rezultat al unui accident”, „conceperea lui în ignoranță”, „formarea lui în falsitate”, „dispariția ca destin al său”; dincolo de toate aceste daturi există un Fiat! care răspunde unei logici superioare Creației finite (universul) în care omul este un element („el se află sub semnul/ logicii ce guvernează/universul”). Lipsa semnelor de punctuație, a majusculelor din titlu și din cu-prinsul elipticului poem, încadrabil într-un haiku având o tematică filozofică amplă (elemente de daoism, budism, brahman-vedic) semnifică o poezie-revelație a propriului suflet, pe care poeta se străduie să îl aducă spre suprafața inteligibilă, într-un limbaj accesibil sieși dar și cititorului. Haosul este eliminat ca opțiune din acest poem ontic și axiologic, pus el însuși sub semnul logicii. Elementele necunoscute, precum hazardul dar și excesiv de cunoscute (determinatele, constantele) precum destinul sunt și ele emanații ale *logicii* atotstăpânitoare a universului („Omul nu este rezultatul/ unui accident”; „chiar dacă a fost/ *destinat* dispariției”). Mimesisul și stupiditatea, falsitatea și ignoranța sunt și ele văluri trecătoare ce nu definesc misterul creației ființei umane; incognoscibilul, Unicul, Ființa Su-premă, în filozofia brahmani-vedică, numit *Brahman* este identificat la finalul poemului-meditație filozofică, sub forma „logicii ce guvernează universul”. Însă și universul este finit, astfel încât *logica uni-versului* nu se identifică și nu se reduce la el, la Creație ci „*o stăpânește*” („o guvernează”, un verb la diateza activă, prins într-un prezent perpetuu, sugerând dinamica universului, a Creației întregi,

până la a ne întreba dacă poeta se referă la motivul *deus ex machina* sau la Pantocratorul guvernând cu înțelepciune universul).

Elementele de filozofie asiatică se regăsesc și în alte poeme ale Doinei Drăguț, precum poemul intitulat **pretutindeni**. Taoismul este prezent în această compoziție haiku ilustrând straturi absconse de concepte ale unor civilizații ale subtilului, precum taoismul, budismul, la care se adaugă brahmani-vedici: contemplația cerului dă naștere revelației unor stări paradoxale între micro-cosmos și macrocosmos, a unei identificări și atracții (*dharma*) a contrariilor (între punct și cerc, între vid și umplere, între gol și plin), toate explicând prin folosirea contradicțiilor, Calea (Tao) sugerată de poetă prin conceptul filozofic de „*cer*": „cerul este pretutindeni/ și permanent/ la locul său". În Tao Te Ching, cp. 25 , Tao, Calea este definită prin referire indirectă la conceptele de plin, gol, mare, expansiune, pretutindeni: „Fiind cel mai mare, se răspândește *pretutindeni*./ Tăcut, el umple totul". Textele cărții Tao The Ching studiază probleme pre-cum timpul, cunoașterea, limba, sensul, cuvintele, lucrurile materiale și nemateriale; totuși, este imposibil a îl defini pe Tao (cp. 1, Tao Te Ching: „Tao despre care se vorbește nu este natura eternă a lui Tao./ Ceea ce poate fi numit nu este adevăratul Tao"). Ar fi nevoie, pentru a surprinde ceva din esența Tao, de o poezie nominalistă, a dicteului automat, dadaistă mai degrabă, care, prin lipsa sensului atribuibil conștient de poet, să atingă esența paradoxală, a nenumitului Tao. Însă Tao este în același timp și definibil, tocmai prin existența acestei cărți, Tao Te Ching care încearcă să o explice prin paradoxuri. Imposibilitatea de numire de către om a lui Tao reflectă doar lipsa conceptelor, a cuvintelor care să îl cuprindă în sensuri cognoscibile și recunoscute de ființa umană; neputința numirii acestui Tao înseamnă neputința omului de a defini „Ceva este creat misterios/ Cu mult înainte de facerea cerului și a pământului./ Este tăcut și nu are formă./ Nu are egal" (...) Nu știu cum să îl numesc/ Așa că îi voi spune Tao./ Plin de îndoială, îi voi spune Cel mai mare": definirea Tao ca fiind „Cel mai mare" este semnificativă pentru dorința omului de a exprima atributul acestuia, în temeiul calificativului de „Cel mai mare", de a umple totul, de „a se răspândi pretutindeni, în tăcere". Cu toate acestea, nu trebuie să asimilăm Tao (Calea) cu însuși călătorul (înțeleptul, omul) și nici cu Cel Care a creat Calea (Creatorul, Ființa

Supremă, Cel Care a creat ceva atât de misterios *de dinaintea* Creației): am putea asimila acest Tao cu primul duh creat de Dumnezeu, înaintea Creației divine, anume cu Înțelepciunea (*Sophia*) care are un nume și o esență *feminină* („Din el *ca dintr-o mumă*, a apărut tot ce trăiește", se afirmă despre Tao, în cartea Tao Te Ching, cu recurgere la ipostaza feminină, maternă, creatoare).

Pentru poetă, Tao este asimilat conceptului de *„cer"*, definibil prin atributele permanenței, stabilității (fixității, ceea ce presupune existența temeliei, *skambha*, a axei cosmice) și ubicuității: „cerul este pretutindeni/ și permanent/ la locul său". În pantheonul arienilor epocii fierului (de pe la 1900-1200 î.e.n.), după cum arată Mircea Eliade, Varuna este o divinitate indo-europeană suveran domnind peste lume, zei și oameni, un cosmocrator, fiind, conform textelor din Rig-Veda (VIII, 41,3) *pretutindeni vizibil* (vișvadarsata), „cu o mie de ochi" (stelele), *văzând tot* și nescăpându-i niciun păcat oricât de mic ar fi; oamenii se simt ca sclavii în prezența lui (RV I, 25, 1). De acest zeu în declin în epoca vedică, se leagă conceptul de *maya* (lumea iluziei) și conceptul de *rta* (de la *verbul a se adapta*) desemnând ordinea cosmică, ordinea lumii, ordinea sacră, ceremonială și ordinea etică, simultan. În poemul **arborele vieții**, observăm acest concept vedic *rta*, folosit de poetă, anume *„adaptarea* la realitate" (ceea ce ar invoca, din prisma filozofiei vedice, principiul ordinii, al a*daptării la ordinea cosmică, norma universală identificată cu adevărul; încălcarea legii celeste atrage punițiunea* din partea celui ce șade pe tronul *rta*, regele lui *rta*, un *deus otiosus*, precum Varuna - de unde ar deriva cuvinte ca rit, ritual - prin care se înțelege *norma etică protejată* de Varuna -; doar el restabilește ordinea compromisă prin păcat, eroare și neștiință, conform lui M. Eliade). În poemul **pretutindeni**, din perspectiva filozofiei brahmani-vedi, „cerul" este identificabil, metaforic, acestui *rta*, care semnifică norma universală, celestă, inclusiv cea etică, cea stabilită la începutul Creației, principiu etic guvernând ritmurile cosmice, conduita morală. Și Tao include în sine, în temeiul atributului de *„Cel mai mare"*, aceeași normă *etică universală*, conectând microcosmosul cu macro-cosmosul, în același *principiu etic suprem care guvernează Creația*: „deci, spun că Tao este cel mai mare./ Este mai mare chiar decât cerul./ Cerul este mai mare decât pământul./ Pământul este mai mare decât conducătorul./ Aceștia sunt cei patru

mai mari, iar conducătorul/ este unul dintre ei" (Tao Te Ching, titlu însemnând textul clasic „al Căii *și al Virtuții*"). În conceptul de „virtute" este inclusă norma etică pământeană, aplicabilă oamenilor în baza principiului etic ce guvernează universul. Poeta Doina Drăguț folosește acest înțeles de *principiu etic* încorporat în conceptul de „*logică* a guvernării universului", în poemul cu același nume.

Tema ubicuității și a explicării totului prin elementul său original (*cercul prin punct*, două simboluri ale perfecțiunii, două componente ale *caracterului dinamic* al existenței, al paradoxurilor funcționând simultan în complexitatea Creației divine, explicabile prin stabilitate/ mișcare, prin învârtire și fixare, prin ciclicitate și imuabilitate, prin schimbare, adaptare și prin nemișcare, axă a lumii sau ombelico del mondo, care este simbolistica punctului) este aleasă de Doina Drăguț în poemul **pretutindeni**. Universul este invocat prin termenul *cer* (în lb. română existând similitudinea cu figura geo-metrică a perfecțiunii și ciclicității, numită *cerc*, trăgându-și originea din expansiunea cosmică primordială, posibil numită big-bang: „*cerul* este pretutindeni.../ așa cum *cercul*/ este..."). Comparația algebrică dintre cerc și punct definește reîntoarcerea poetei la momentul contracției și expulziei primordiale, adică al formării materiei și anti-materiei („...așa cum cercul/ este manifestarea/ perfectă/a unui punct..."). Însă, rădăcina acestui dublu simbol (ilustrând ideea de mișcare, dinam, motor, de car cu roți, ilustrând migrațiile indo-europene spre Asia dinspre răsăritul Europei) stă mai departe în timp, în simbolistica pelasgilor arieni, anume a celei existente în *Rig Veda (cercul cu un punct în mijloc)*, simbol cu vechime de peste cinci milenii, reprezentând spațiul potențial în raport cu spațiul abstract, redeșteptarea naturii, trezirea universului dar și prima diferențiere a manifestărilor ciclice și eterne ale naturii, asexuale și infinite (Napoleon Săvescu, 2012). O altă pereche contradictorie explicând esența lui Tao sau paradoxurile din care este construită Creația divină (perspectivă întâlnită nu doar la taoiști, la budiști dar și la sufiștii persani) aleasă de poetă pentru a explica noțiunea de *ubicuitate* („*pretutindeni*") este *perechea vid și umplere infinită, vidul fiind definit prin „lipsa golului" și „imposibilitatea de a îl epuiza, oricât s-ar umple"*. În pantheonul vedic, Vișnu susține partea superioară a universului (Rig Veda, VII, 99, 2), el simbolizând *întinderea spațială nesfârșită*, făcând posibilă *organi-*

zarea cosmosului, *axis mundi*, energia puternică și binevoitoare preaslăvind principiul vieții; în taoism, unul din sensurile atribuite acestui cuvânt este cel de *„Drum al Cerurilor”, atașând dimensiunii cosmice* și caracterul de normă etică, superioară celei pământene și care guvernează toată Creația. Denumirea acestei divinități celeste (Vishnu, la indo-sanscriți) pro-vine din faza I brahmani-vedici răsăriteano-europene, din spațiul matriarhal cultural al femeilor-culegătoare și plantatoare a veget-culturilor și pomilor cu roade comestibile (paleolitic): Vishnu/Vișnu este Vișinu cu vișine/vișinele/vișinici de culoare specifică, vișinie (pom fructifer cu poame mici și roșii închis), întâlnind numele său în zona Olteniei-Munteniei în special, împreună cu toponimii precum com. Vișina, Vișeul, râul Vișa (Ocna Sibiului), com. Vișina Veche, Vișinari, Vișan, Vișniec (de unde și adj. *Veșnic, veșnicie, a înveșnici*, cu sensuri cosmice, legate de eoni și metatimpuri pământești, Vishnu fiind divinitatea care „din trei pași” (prin trei scurtături trans-temporale/trans-spațiale) străbate universurile, ajungând grabnic la locul luptei).

Doina Drăguț lucrează cu concepte filozofico-poetice contrastante, transferabile în figuri stilistice de tipul antitezelor, paradoxurilor și comparațiilor („cerul este (...)/ așa cum cercul/ este.../ așa cum vidul/ este...”). Contemplarea cerului este sursa unor revelații personale asupra naturii dualiste (tema monadelor, a antinomiilor) a Creației; ordinea lucrurilor este una bine stabilită, fixă, imuabilă („cerul este .../ la locul său”) însă la aceasta se ajunge prin dinamismul oferit de paradoxuri, acea mișcare secretă a Creației ce presupune simultaneitatea vidului și a „umplerii nesfârșite” a acestuia; a vida (a scoate conținutul dintr-un obiect sau îngrăditură, a înțelege sensul ascuns) semnifică o acțiune inutilă, deoarece vidul conține însăși necesitatea „umplerii continue” (cunoașterea este inepuizabilă), pentru a își păstra calitatea de vid; golirea lui nu înseamnă înlăturarea vidului, căci el nu poate fi epuizat; existența vidului semnifică nevoia de a îl umple, însă ce ar fi această umplere (cu reziduuri sau cu o ordine perfectă în plinătatea expansiunii sale), poeta ne lasă pe noi a reflecta. Vidul poate fi „umplut” cu ordini decadente, cu reminiscențe ale ordinilor perfecte de odinioară, cu amintiri ale perfecțiunii unei ordini demult apuse, poate fi cronofag, devorând ordini viitoare în formă embrionară sau ordini în plină expansiune și evoluție sau toate acestea la un loc, silind

Creația să expansioneze mereu spre a „îl umple” („cerul este pretutindeni/ și permanent/ la locul său). Spre deosebire de Creație (concept ilustrat prin cuvântul „cer”, asociat stabilității, ubicuității, permanenței, imu-abilității), „vidul” este definit prin permanenta umplere și prin imposibilitatea de epuizare a sa în pofida golirii sale; funcționabilitatea vidului pentru Creație este cea de a reliefa *ubicuitatea și fixitatea cerului* (a cosmosului), care ar fi o axă a lumii *contrastând cu* vidul, dacă poeta nu ar folosi din nou paradoxul asimilând *cerul cu vidul* prin termenul comparației („așa cum”). Această asimilare între cer și vid este una dintre cele mai *provocatoare comparații* invitându-ne să ne raportăm din nou la taoism și la logica sa paradoxală în a defini Tao, Calea Cerurilor: aici, golul este folositor așa cum „ziduri, ferestre și uși alcătuiesc casa/dar golul dinlăuntrul lor o face de locuit” sau cum „din lut se plămădesc oale/ dar golul dinlăuntrul lor le face folositoare”; prin urmare, din perspectiva taoistă, „plinul dă forma vizibilă lucrurilor”, dovedind unul din sensurile vidului, acela de a oferi loc folositor, *sensuri ascunse dar și vizibile*, deschise în exprimarea lor venind *din interior către suprafață*, adică revelatorii, cognoscibile, observabile, recunoscute. Vidul, pentru taoiști, este *asimilabil plinului*, deoarece îl conține, e umplut cu sens, cu substanță, cu miez („vidul este o umplere/ ce nu poate fi sfârșită/ niciodată”: vidul este echivalat cu acțiunea continuă, nesfârșită, de a fi umplut, adică de *a suporta o modelare*, din partea „logicii ce guvernează universul”, dacă am cita poeta, sau din partea Creatorului abscons ființei umane. „Cerul”, prin raportare la această însușire a vidului, este „pretutindeni, permanent și la locul său”, tocmai pentru că el este umplutura unui vid; pentru aceasta, atributul infinitului („cerul este pretutindeni”) ar exprima atributul ubicuității vidului (ca umplere ce nu poate fi sfârșită niciodată); doar existența vidului arată și justifică existența cerului, golul fiind deci, un sens pentru a umple, adică pentru acțiunea de a lucra asupra vidului și de a îl modela până la refuz („cerul este pretutindeni”) adică până la atingerea infinitului (pretutindeni, exprimând ubicuitatea, ca abolire a spațiului, a conceptului de loc).

Asimilarea cercului cu punctul ca fiind identice duce cu gândul la sămânța primordială, la contracția primei stele/particule ce a dus la explozia primordială, la big bang, prin teoria găurii negre învârtejite (turbinca lui Ivan, din basmul popular rusesc); vidul este o memorie a

exploziei primordiale, a găurii negre ce nu poate fi umplută, și în care Creația este silită să expansioneze până la a îl umple complet; totuși, cerul, în pofida dinamismului său de tipul „absorbție/ expansiune" (acțiunea de a goli/ a vida de, la cea de plinătate, de a umple vidul) este „permanent" și „pretutindeni la locul său", ceea ce ar sugera fixitatea prin raportarea la obârșie, la punct, la prima sămânță /scânteie divină din care s-a contractat până la crearea explozivă a cosmosului. Pentru Doina Drăguț, Creația devine acum observabilă cu ajutorul contrastelor, într-o filozofie dualistă, mișcându-se datorită și prin antagonisme de tot felul. Pentru taoiști, plinul (cosmosul, cerul) este cel care dă formă vizibilă lucrurilor, adică umple și modelează Creația vizibilă, umplându-o de sensuri, în același timp; plinul dă forma vidului și îl face cognoscibil, îl aduce spre observare, tocmai prin umplerea sa, adică prin vizibilitatea sa, extrăgându-l noțiunii de neființă și introducându-l în noțiunea de ființă, adică în cea de Creație în toate modurile sale *de a fi*; așa ajunge *vidul să exprime o parte a Creației, vizibilă, prin umplerea sa* „ce nu poate fi sfârșită/ niciodată"/ „și chiar de e golit/ el nu poate fi epuizat".

Conform taoismului, între plin (ce „stăpânește dimensiunea vizibilului, dând formă lucrurilor", ca opus al vidului) și gol (care „întruchipează folosul şi miezul lor") există un antagonism dinamic, ce înfăptuiește plenitudinea ființării Creației („văzut, nevăzut,/ plin, gol,/ pe toate le cuprinde Tao/ în sinele său infinit/ ce se reînnoiește din sine/ fiindu-și însuși obârșie". Vidul este o parte a Creației, nevăzută, ce prinde formă prin acțiunea de a fi umplut, ridicând în modul vizibil părți ale Creației și având o funcționalitate secretă, aceea de a oferi sensuri ascunse, miez, acestor lucruri aduse la suprafață; acțiunea contrară, de *a vida* (de a goli) vidul nu îl aneantizează (opoziția dintre ființă și neființă înseamnă *și o* opoziție dintre vid, care poate fi umplut și definește, scoate la lumină părți ale Creației și, de cealaltă parte, nimicul sau neant/hău, noțiuni care implică neființa, necreatul, absconsul).

Ființa umană nu poate însă ajunge la cunoașterea acestor noțiuni, fiind *inevitabil limitată*, neputând înțelege *deplinătatea modurilor de ființare* pe care doar Pantocratorul, Cel Ce le și ține în grija Sa, le poate înțelege. A vida/ a vidia (a goli de conținut, a sfida vidul), posibil într-un arhaism țărănesc proto-valahic însemnând și a privi, a contempla, a înțelege, a vedea vidul, adică a contempla golul sau a goli de conținut o gaură neagră (a scoate anti-materia, a extrage esența

lucrurilor) se întâlnesc în sanscrită, sub forma conceptelor filozofice ale brahmanismului indic (post-vedic, post-valahic) ale *avidya* (ignoranța de ordin metafizic, necunoașterea, care duce la o existență iresponsabilă, non-etică a oamenilor în lume). Din acest termen vedic derivă și adj. *avid de* (a fi doritor de, a fi lacom, exprimând dorința, lăcomia, *karman*, adică atracția spre lumesc și trecător). *Avydia* este un concept brahmanic opus termenului de *vidya*, adică gnozei, cunoașterii metafizice, concepte cu care se lucrează în Upanișade și care sunt echivalente eliberării persoanei (cel care cunoaște natura vidului, adică atinge cunoașterea sensurilor verbului *a vidia*, adică simultan a cunoaște vidul/ a îl goli de con-ținut; a extrage esența ascunsă a lucrurilor, a Creației care îl umple; *a vedea vidul* prin acțiunea de umplere/golire, înseamnă a ajunge la starea de *vidya*/gnoză).

Interesant este și subst. *invidia*, care definește o stare de nemulțumire, de ciudă, de frustrare din lipsa cunoașterii sau/și din excesul sau fixitatea contemplării unui lucru sau ființe cu care privitorul se definește în sens contrastant, dihotomic; *invidia* este starea de ignoranță, nedesăvârșită, nemulțumită ce ajunge să definească ego-ul, substituindu-se ființei și dând o stare de captivitate („în vid") ființei; ea fixează atenția asupra unui aspect sau ființe din exterior, uitându-se de nevoia contemplării propriului vid, a propriei ființări care umple vidul și deci, arată o lipsă a posibilității de criticare și de cunoaștere a propriului eu. *In-vidia* înseamnă atenția excesivă fixată asupra altuia sau asupra exteriorului (vidul altui ego) în locul concentrării asupra vidului propriului ego (cu alte cuvinte, *invidia* este starea de concentrare asupra ignoranței altuia, asupra vidului din exterior, în loc de concentrare asupra vidului propriului ego, umplut cu diferite reziduuri despre care credem că ar fi adevăratul nostru sine). Altfel spus, *invidia* înseamnă a râde de paiul din ochiul altuia în loc de a cerceta bârna din ochiul tău; *invidia* înseamnă o stare de stagnare prin ambiție, ignoranța de a sta fixat asupra exteriorului, asupra altuia, în loc de a se preocupa de propria stupiditate și de propriul vid sufletesc, existând riscul *invidiosului* de a se lăsa umplut de propriile reziduuri până la fosilizare, până la o stare de pietrificare sufletească. *Fiecare eu* (*indi-vid, sau golul/vidul personal, purtat ca o povară de fiecare din noi sau ca o provocare de a ne cunoaște, de a trece de la starea de avidya la cea de gnoza/vidya*) apare *ca un vid* ce este umplut și golit cu diferite substanțe sau senzații, sentimente,

trebuind a fi efectuată *această acțiune de cunoaștere*, de golire și re-umplere cu sentimente și norme etice din ce în ce mai evoluate, până la a atinge starea de *vydia*, de gnoză, de cunoaștere a sine însuți.

Însă acest vid interior, presupus de ego (micro-cosmos) alcătuit din găuri negre exact cum este majoritară și substanța universului (99,9% mini găuri negre) nu poate fi umplut odată și definitiv și nici golit odată pentru totdeauna; mișcarea ciclică a legilor naturii este infinită, trecând de la starea de ignoranță (*avydia, a vida, a goli, a vedea vidul*) la cea de gnoză (*vydia, a vedea plinul din vid*, adică a cunoaște miezul lucrurilor, sensurile ascunse) fiind o mișcare *circulară (cercul fiind forma perfectă), de unde și viziunea dinamică asupra cosmosurilor care ar fi mari cercuri cu un punct fix (axis mundi).*

Vidya (starea de gnoză) se atinge prin *moksa* (eliberare), filozofia sanscrită definind diferite *drumuri/căi* (*marga*) de eliberare (*a merge, mergere, mergătură, margine, mărginime, mărgică*, termeni filozofici vedici din faza I, cea matriarhal-neolitică a brahmanismului feminin vedic proto-valahic, a civilizațiilor Vădastra, Gumelnița) în lucrarea *Bhagavad-Gita* (sec. IV î.e.n.). Odată scoasă din vid, materia se *div-vide*, căpătând *in-div-vid*-ualitate, multiplicitate și formă (*deva*/*diva-vide*, forma-divă sau a sacraliza forma, de unde și iluzia, adică a rezuma cunoașterea doar la partea vizibilă sau a formaliza și deci, a fosiliza conținuturile formei, *confundând forma cu sensul*, cu interiorul său necunoscut, abscons, misterios).

Într-un alt poem, intitulat **lumina concentrată**, Doina Drăguț atinge niveluri arhaice ale brahmanismului feminin vedic, din vremu-rile matriarhale ale neoliticului proto-vlahic, ale culturii Vădastra ce domesticise calul acum 6000 de ani: „lumina se desface și coboară în cascade" (imagine motrică a unui acvatic ubicuu, plenipotent, aco-perind protector lumea, definită printr-un teluric zgomotos și dinamic, precum imaginea rupestră a căluțului galopând din peștera Cuciulat: „peste *tropote de cai*/ ce șterg urmele de rouă"; sunt imagini nomade ale unor timpuri arhaice ale omenirii definite prin întinderea teritoriilor, prin condiția libertății, prin simbolul cabalin ca simbol al pământului; *concentrarea luminii „într-un singur punct" definește o stare primor-dială*, a unui timp de dinainte de big-bang, a unei stări de contracție extremă a particulei primordiale din care, prin explozie, țâșnește universul. Mișcarea de expansiune este parcă privită cu încetinitorul,

surprinsă în desfacerile-evantai ale nuanțelor sale, în cele mai delicate și subtile forme ale mișcării, ilustrând viața, dinamismul: „se desface-n raze-ramuri/ ce tremură pe trunchiuri/ și coboară în cascade"; suntem într-un *illo tempore* definit prin simboluri vedice ale arborelui vieții (*raze-ramuri*), ca un *axis mundi* ce străbate cosmosu-rile transformându-se în pădure (*multitudine de cosmosuri*, definibile prin trunchiuri, ramuri-raze, infuzate de lumină, prin raze ce „tremură" peste materia lor, definindu-le în lumea fizică drept realități). Scoase din lumea ideilor, aceste trunchiuri, ramuri, *această vegetație a multi-cosmosurilor*, fiecare cu propria sa *axis mundi*, cu propriul său arbore al vieții, pare să împrumute sensuri din epocile animiste ale spiritelor „pădurii", ale „tropotelor de cai" acoperind un pământ tânăr, abia născut; „urmele de rouă", indiciu diafan al elementului divin, al grației și fabulosului, venind din vremurile mitice, „se șterg" sub copitele începuturilor cronosului terrian (surprins și definit prin prezența cailor, reduși prin procedura sinecdocii la „tropote", adică la șiragul de cai tocmai pierind din fața observatorului surprins de această fulgerătoare și năvalnică imagine a planetei proaspete). „Razele-ramuri coboară" prin „adâncimi amețitoare" sugerând prezența Oceanului Planetar, de dinainte de istoria omenească; este o poezie a începuturilor planetei Pământ, condensat în câteva imagini terriene (urmele de rouă și tropotele de cai), aspecte ale efemerității existenței planetelor, aștrilor și cosmosurilor. Tulburătoare este meta-imaginea surprinsă de poetă, anume cea descrisă prin folosirea la timpul prezent (un verb activ, perpetuu, o clipă primordială surprinsă în derularea sa) a verbului *a se desface*: lumina pleacă din punctul inițial, unic, din materia condensată la maximum, până la a se sparge în ea însăși, explodând în „desfaceri *raze-ramuri*" (două concepte vedice ale luminii și ale arborelui vieții privit aici ca axă a universului).

Însă poeta ne oferă *o panoramă a „desfacerii" luminii primordiale în „raze-ramuri"*, „tremurând pe trunchiuri", într-un prezent continuu semnificând dinamismul (*omnia fluunt...*), invocat prin verbe cinetice precum „se desface", „tremură", „coboară", „șterg". Aceste raze-ramuri „tremurând pe trunchiuri" și „coborând în cascade" evocă *multi-universurile împletite și adunate asemeni unei păduri*; *din multi-versuri „se coboară" spre alte forme-trepte ale Creației divine, într-o scară-drum ce poate fi Tao*: nivelul următor, inferior „pădurilor" (multi-versurile privite în ansamblul lor, dintr-un punct exterior), este

cel al „cascadelor” (probabil, evocarea unor stări nedefinite, a unor ape primordiale încă *între* starea de ființă și de neființă, *pe cale să se ivească* în noi universuri sau în alte forme *încă necunoscute nouă*; *starea de „cascadă”* sugerează un tumult acvatic de nestăvilit, curgând spre nivelul inferior, cel al „*tropotelor de cai ștergând urmele de rouă*” (plantele, lumea organicului, într-o mișcare vitală, bucuroasă, de neoprit, pe orizontală). Vastități verticale se întâlnesc cu cele telurico-orizontale, mergând dinspre viziunea macro spre cea a planetei Pământ (micro) cumulate în câteva versuri-trepte. Întregul poem pare o ilustrare *a unei* dimensiuni a Tao; identificăm niveluri *inferioare* celor telurice, ale unui acvatic ce poate fi cel al oceanului planetar sau poate alte ape primordiale, de dincolo de planul micro (al planetei Terra), *intrând deja în alte forme existențiale, nedefinite, pe cale să nască* noi multi-versuri sau alte forme cu care să se umple vidul (dacă vom conecta acest poem la poemul **pretutindeni**, privindu-le ca *un singur meta-poem*): „prin adâncimi amețitoare/ până ce apele se lămuresc”).

Din starea inițială, de „concentrare” (de comprimare, am spune), lumina ia chipul vegetal-tremurător al unor curgeri diafane, feerice, de „*raze-ramuri”, închipuind „trunchiuri”*; această referire alegorică la o *pădure multi-cosmică* sugerează diversitatea, multitudinea felurilor de a fi ale Creației divine, surprinse sub forma unei *vegetații dense, a unei jungle cosmice*, într-o viziune fabuloasă, de poveste: lumina „tremură pe trunchiuri”, sugerând existența sau apropierea apelor primordiale, un acvatic misterios, încă nedefinit și nedescris; desfacerea luminii, în a doua fază, ia forma unor cascade (imagine intensificată a cineticului, căzând cu vuiet mare și tumultuos peste un teluric năvalnic); urmează o dublă metaforă a începuturilor, a timpurilor primordiale (planeta Pământ definită prin existența hergheliilor de cai tropotind peste ierburile pline de rouă, și cascadele de lumini sau ape scânteietoare, tinere, revărsându-se din adâncurile tânărului Pământ); este urmărită „coborârea” în trepte a luminii, din singurul punct (originea universurilor) spre multi-versuri („tremură pe trun-hiuri”), spre sinteza pământ-cascade-organic (tropotele de cai) și mai departe, înspre un acvatic ce întruchipează ideea de vitalism terrian („coboară (...)/ prin adâncimi amețitoare/ până ce apele se lămuresc”).

În poemul **ascendența spiritului**, poeta reia tema vidului ca una din dimensiunile Tao (am spune noi, definit și prin Plin și prin Gol);

există și elemente de budism, identificabile chiar din titlu (sugerând o mișcare spirituală prin cunoaștere, *vidya,* obținută tocmai prin înfruntarea și parcurgerea vidului interior, ascendentă, spre lumină, similar căutării nirvanice, a iluminării): „trec prin vid și urc/ tot mai intens/ cu perfecțiunea pierderii/ sensului". Această imagine cinetică descriind o traversare a zonelor spirituale ale interiorului-poesis al autoarei, este definibilă în termeni vedici (de la starea de *avidya*, de ignoranță, spre starea de gnoză, de *vidya,* traversarea vidului se face în plan vertical, prin asumarea unei direcții ascendente și a unei urcări „tot mai intense", asemeni unei ființe de lumină spintecând dimensiunea unui gol umplut cu materie amorfă). Urcarea se face „cu perfecțiunea pierderii/ sensului", ceea ce înseamnă o acceptare a formei *vidate de înțelesuri de orice fel*, doar spre a le contempla perfecțiunea exterioară - *vidya*, ca aspect al Creației, perceptibilă paradoxal, doar prin traversarea vidului, adică a golului *umplut, amorf, a stării de concentrare a materiei*; paradoxal, trecând prin vid, în sensul Tao, poeta experimentează *senzația plinului*, cel care conferă formă vizibilă lucrurilor (Tao Te Ching). Paradoxul referitor la conceptul de gol, din Tao este relația dintre formă și conținut: „golul, ca atare, are conținut (...)/ fără conținut s-ar sfărâma golul".

Experimentarea „perfecțiunii pierderii/ sensului", de către poetă, duce la o poezie nominalistă, opusă celei exersate de Nichita Stănescu („Ordinea cuvintelor"). Pentru Doina Drăguț, importantă este *gnoza ca pierdere a sensului*, în timpul traversării vidului, ce se definește prin sensul vertical, prin *ascensiune*; intensitatea acestei ascensiuni însă, duce la anularea conștiinței de a urca, până la pierderea sensului căci în vid nu există direcții ci doar amorfism, materie absconsă ce nu și-a revelat sensurile; lipsa sensului poate fi echivalată aici și *cu sensuri atât de ascunse*, presupuse de vid încât omul nu le poate înțelege în forma „plinului ce umple vidul"; strofa este separată de un moment următor „*apoi"* (pe care îl putem privi ca pe un derivat masculin-augmentativ al femininului *apă*; *apoi-ul* este un moment temporal (adverb) opus termenului de „*înapoi"*, dar și un substantiv și un verb (*a înapoia*; o stare de „mare apă, de ocean", cu un sufix -oi, formând subst. de tipul oală-oloi). Acest „*apoi"* nu sugerează simplist un moment cronologic anume, post-vid, al ieșirii din starea de urcare-traversare a golului, ci și prezența unei cantități nedesăvârșite, necunoscute de apă, *a apoiului* (okeanos potamos), (adj. *apătos* sau *apoi,*

conținut într-un „oloi”, fiind plinul amorf, acvatic ce definește și umple „vidul-oloi”, o parte vizibilă a Creației). „*Lumea de apoi/ apătoiul*” ar însemna aici *lumea potopită de ape sau meta-acvatică* (a unui mare ocean, *exclusiv apătoasă* sau sugerează *apele primordiale, sorbite și date înapoi*/ în-apoi/ prin ciclicitatea flux-reflux, de peștele gigantic, Sorbul pământului, de la capătul lumii, menționat în basmele populare românești, acolo unde crește mărul roșu, pomul vieții (cf. Alexandru Mitru, *Călătoriile lui Făt-Frumos*, ed. Junimea, 1985). Vidul s-ar putea defini ca o gaură neagră, ca *un tunel trans-vers-al*, prin care poeta ascensionează *până la cunoașterea gnozei prin lipsa sensului*, de unde și perfecțiunea (acțiunea de a urca însemnând „*a traversa prin potențialități*”, prin amorfa substanță a cuvintelor ce încă nu au fost rostite, adică înțelese și cunoscute, exprimate de poetă).

„Apoi intru într-o relație/ de bine/ cu mine însămi”, stare nedefinită (*avidya*) ilustrată prin sinestezii cinetice-senzitive identificabile în imaginea teluricului nestăvilit, simbol al libertății fericite, primordiale: „într-o panoplie de sonorități/ și o acumulare/ continuă/ a bucuriei/ printre cai ce pasc/ pe-un câmp imens”. În concepția taoistă, înălțarea este un efect al precedentei căderi („coborârea condiționează înălțarea/ golul condiționează plinul/ într-asta zace temeiul gândirii potrivit Căii de Har”. Starea experimentată de poetă este una a sonorităților, a binelui cu sine însuși, a bucuriei acumulându-se continuu, ceea ce duce la un *preaplin existențial ce umple vidul.* Tao poate fi definit în sensurile contradictorii (dinamic-nemișcat) ale roții olarului ce modelează vidul, vasele goale pe dinăuntru: „tu stai pe loc și totuși mergi,/ ești vasul gol ce veșnic/ umple lumea/ și într-a lui cuprins dintr-ânsa/ nimica nu o pătrunde/ rămâne veșnic pur”. Pentru poetă, experiența traversării vidului înseamnă *starea de poesis*, modelarea și formarea unui nou sine din materia amorfă ce umple vidul său sufletesc pe care-l depășește, ascensionând spre stările „de bine cu sine însăși”, „de bucurii acumulându-se”, ceea ce semnifică depășirea etapei de „perfecțiune a pierderii sensului”.

Următoarea stare este definită printr-o nouă urcare (adverbul „iar”), conectată la mișcarea pe verticală a spiritului care „continuă ca o topire/ în lumină”. Experiența traversării vidului nu poate opri ființa transformată în undă luminoasă de a își urma, re-încărcată cu „acumulările bucuriei continue”, urcarea continuă, exprimabilă în termenii comparativi ai unei „confundări cu lumina” (posibil, o evocare a stării

nirvanice, a contopirii cu Brahman, Ființa Supremă, Unul de dinaintea Creației, conform Rig-Veda). Poeta descoperă aici stări existențiale interioare exprimate ca poesis, continue, ce nu mai pot fi urmărite nici de ea și nici de noi („continuă ca o topire/ în lumină”),undeva într-un plan spiritual ce se extrage cognoscibilului uman.

Prin stilul poeziei, minimalist, epurat de inflorescențe stilistice, cultivând simbolul, ideea, starea sufletească dar și prin tematica aleasă (timpul intangibil, puterea vegetală regenerantă, viața trecătoare, singurătatea, contemplarea eului), poeziile Doinei Drăguț explorează un vocabular intelectualist cu conotații poetice, prin metafore cognitive în stilul haiku (percepându-se o secretă nostalgie a filozofiei asiatice, prin similarități cu poeți niponi precum: Masaoka Shiki/1867-1902: „oameni vin, oameni se duc/ de-a curmezișul câmpului înflorit./ De ce oare?”; Matsuo Bashō/1644-1694: „Am zăbovit la un templu/ privind luna/ cu adevărata mea față!”; „Ce admirabil/ să nu gândești că viața-i trecătoare/ când vezi fulgerul țâșnind”; Yamaguchi Sōdō/1641-1716: „După contemplarea lunii,/ umbra mea mergând spre casă/ împreună cu mine” sau Minamoto No Shunrai (Toshyori)/1957-1129: „Când înfloriră-ntâi,/ cireșii de munte păreau/ albe cascade,/ celeste căderi de ape/ din țara norilor de sus”).

Doina Drăguț este, în opinia noastră, un reper semnificativ al poeziei nominaliste, brahmanico-vedice, cu influențe haiku, identificând, decantând în sensuri proprii, elemente și stări ale taoismului și budismului, într-o formulă lirică inedită pentru poezia rumânească și cea europeană a secolului al XXI-lea, experimentând asupra cuvintelor și structurii poeziei, alături de Nichita Stănescu și de Al. Philippide.

Madalina Virginia Antonescu

Petru Ababii – Harul filosofic, harul poetic şi harul matematic în *Jocul minții*

Doina Drăguț, mai întâi de toate, în principal şi esențial, este un filosof, un foarte bun filosof. Ea este filosofică în poezie, iar poezia este filosofică prin şi datorită harului filosofic al poetei astfel devenit un adjectiv metaforic - har poetic filosofic *Doina Drăguț*. El este favorizat, născut şi metamorfozat de o putere divină ce-şi află sediul, chiar în numele şi prenumele ei maiestos alcătuit din două cuvinte-noțiuni ca semnificație şi sens aproape sinonimic, ce în mod miraculos şi sinergic, căci Dumnezeu aşa a vrut, să se completeze unul pe altul în mod substanțial dar şi esențial fizic-metafizic **într-un tot întreg organic ființial** - *poeta şi filosoafa Doina Drăguț*. Este evidentă combinația sinergică reliefată metaforic a celor două nume. Spun două nume cu aceeaşi abraviatură, pentru că prin semnificația combinativă sinergică aproape sinonimică alcătuiesc un singur şi unic **Nume inedit *Doina Drăguț***.

Ori, Doina nicidecum nu poate să nu fie drăguță iar Drăguță nicidecum nu poate să nu fie melodioasă şi afectiv-inductivă ca o doină. Acest fenomen, căci fenomen fericit este, are o semnificație cu impact pozitiv asupra capacităților cognitiv-exegetice ale Doamnei Doina Drăguț împărțite cu umplutură completă în trei haruri: *harul filosofic*, *harul poetic* şi *harul matematic*. Cum se îmbină şi se împacă harul generalizărilor, selectărilor, sintetizărilor exegetice esențiale cu ordonarea, sobrietatea, austeritatea, precizia, clarviziunea şi exactitatea logo-logistică a logicii formale şi a gândirii critice matematice în crearea unui gen atât de interpretativ în relativ şi imaginativ, visător şi zburător în ceruri şi în spațiile neantice şi efemere transcendental-metafizice cum este poezia *pomul*. Există o singură soluție care explică combinarea a ceea ce se crede imposibil de a combina şi a crea un ceva atât de radical deosebit esențial şi formal cum este actul creației poetice.

Ori tocmai aceste elemente proprii fiecărei jumătăți a întregului -

harul filosofico-poetic structurează, formulează logo-logistica sintactică şi semiotică verbală numită generic versuri/versificații. Grație prezenței componentelor de natură filosofică şi matematică a harului unicat al Doinei Drăguț s-a format specificitatea şi caracterul inedit de bază al semnificației esențial-substanțiale fizic, metafizică şi filosofică Doina Drăguț şi a poeziilor şi poemelor sale.

Relația afectivă existentă între Doină şi Drăguț are implicații boemic adânci impregnate pe ecranul ciferblat gnoseologic şi logo-logistic, aura boemică a căreia astfel structurată în stil filosofic îşi croieşte vestimentația metaforică proprie; metaforele şi supermetaforele, adjectivele, subiectele şi predicatele structurate filosofic maiestos în construcții şi formulări splendid acomodate ideii principale filosofice aflată în dezbatere şi analiză, deşi încorsetată într-o alură sobră şi austeră de exprimare şi redare cu caracter criolic glaciar.

În acest fel, complexitatea morfologiei susținerii actului creativ la Doina Drăguț poartă un caracter profund gnostic şi exegetic şi mult mai puțin unul psihoemoțional boemic, afectiv individualist şi intim propriu celorlalte tipuri de poezie foarte des întâlnite. Calculul matematic al formulărilor verbale concise şi sobre durează atât timp şi ocupă numai atât spațiu, cât durează şi se întinde expunerea versificată calculată a terțelor idei şi concepte aflate în operație, care astfel determină dimensiunile poeziilor/poemelor Doinei Drăguț. În marea lor majoritate poemele sale sunt scurte sau relativ scurte întinse spațio-temporal numai atât cât necesită analiza, la prima citire crezută interpretativă în relativ, dar, de fapt, profundă şi esențială din punct de vedere ştiințifico-filosofic.

Am putea cu certitudine vorbi despre o formă de poezie nouă episodică de analiză matematic-filosofic-poetică proiectată fizic-metafizic în arealul ambiental al gnosticului uman de însuşi acest gnostic uman - un fel de dublă etalare a cunoaşterii prin cunoaştere, cu ajutorul cunoaşterii, adică de autocunoaştere al Eu-lui poetic de către Eu-l filosofic Doina Drăguț prin poezie şi datorită poeziei, precum prin sine şi cunoaştere de sine şi a esențelor acestei lumi ridicată şi structurată tainic, adică fizic şi metafizic formal imponderabil şi mirific în poezie.

Interesantă şi originală simbioză dintre calcul şi efemer, dintre ponderabil şi imponderabil, dintre substanțial şi esențial, dintre ori-

ginal şi originar, dintre primordial şi ideal - toate astfel formând **ancestralul poetic unic Doina Drăguț.**

Doina Drăguț este o descoperitoare şi o creatoare de *Novum* în poezie care se numeşte *poeticul filosofic - filosoficul poetic* - unică capacitate cerebrală de a cunoaşte şi a pătrunde necunoscutul şi tainele lui. Bravisimo, Doina Drăguț!

Petru Ababii

Any Drăgoianu – „Timpul dintre valuri de lumină”

Cronică la volumul „Timpul dintre valuri de lumină” de Doina Drăguț, redactor-şef la revista Constelații Diamantine

Taine multe are-n carte,
Nu că vreau să îi țin parte,
Dar poeta, şi pe drept,
E purtată de-un concept
Sus, pe valuri de lumină,
În a timpului grădină.

Câteodată ea despică
Firu-n patru şi ridică
La puteri nebănuite
Gândurile infinite,
Ce o copleşesc, şi-mi pare,
Dintre ziduri că răsare
Fir subțire, fir de ață,
Că e viață, după viață!

Şi mai spune dumneaei,
Având un solid temei,
Cât de complicat ar fi
Adevărul va ieşi
La iveală, şi-atunci chinul...
Să nu ne forțăm destinul
Şi să nu ieşim în frunte,
Mizând pe lucruri mărunte
Şi pe forme trecătoare

De nimic aducătoare!

Să ne preschimbăm în valuri,
Și mânați de idealuri
Noi, poeții, plini de glorii,
Să rămânem în istorii,
Iar bătutele poteci,
Ce duc la biblioteci
Și aici, dar şi în lume
Să poarte al nostru nume.

Stop, am zis! Ce val m-a prins,
Când cu ochiul am cuprins
Tomul, în format micuț,
Semnat de Doina Drăguț!
Și mi-e greu să mă opresc,
Parcă vreau să mai citesc,
Dar aştept pe internet,
De la subaltern Janet,
Cu ceva, ceva vibrații,
Alt număr de „Constelații!”

Any Drăgoianu

Ion N. Dincă – „Câtă luciditate, atâta dramă”

Un scurt fragment biografic, un „jurnal”, dar mai ales o „monografie” a durerilor şi suferinței se vrea, şi este, cartea poetei Doina Drăguţ, intitulată **Suferințele unui redactor**, apărută la Ed. ALMA din Craiova.

Deşi titlul cărții pare „de împrumut” *(Este o parafrazare a cărții lui Goethe: „Suferințele tânărului Werther”. Acolo sunt suferințe născute dintr-o poveste de iubire complicată şi dureroasă; în cartea mea este vorba despre alt fel de suferințe* - ne spune scriitoarea în „Cuvântul autorului”), conținutul acesteia atestă că alegerea lui a fost cât se poate de bună, pentru a ilustra drama „personajului central”. E vorba nu numai sau nu numai atât de suferințe fizice şi fiziologice, cât mai ales de chinurile psihice provocate „eroului” acestei zguduitoare povestiri, - Constantin Dumitrache - redactor reputat şi îndrăgit de radio-ascultători, de egoismul şi interesele obscure ale conducerii unei importante instituții de cultură, de „încrengătura” - potrivit expresiei sale - de la Radio „Oltenia” Craiova, care, pentru a elimina un concurent autorizat prin înalta-i pregătire profesională - fost şef de promoție - şi prin probitate morală deosebită, l-a tracasat şi timorat până la epuizare şi dispariție.

Nu „un fragment autobiografic romanțat”, nu „o monografie romanțată a suferinței”, se vrea această carte, deoarece suferințele nu se romanțează, ci una bazată pe adevăr şi autenticitate se instituie lucrarea de față.

Cu toate că nu eroul se autointrospectează - doar se autoconfesează uneori - ci autoarea îi analizează chinurile fiziologice şi sufleteşti, - cu unele asemănări caracteristice tehnicii camilpetresciene şi Hortensiei Papadat Bengescu, bazate pe autenticitate: probe rezultate din dialoguri, articole, destăinuiri ale personajului în suferință - cartea se circumscrie şi prozei analitice. „Câtă luciditate, atâta dramă!” - ar zice Camil Petrescu.

Caracterul de „jurnal” - preponderent al lucrării - este dat de analiza cronologică a suferinței crescânde a „eroului”, cu observația că „însemnările zilnice” îi aparțin autoarei. Nu lipsesc elementele de intimitate, vizând relațiile familiale şi cele pline de afecțiune şi sensibilitate ale cuplului conjugal - autoare–erou - dar predominante sunt elementele realiste, ale unei realități dureroase.

Deşi poetă, înzestrată cu sensibilitate artistică - e adevărat, cam rece, de tip barbian - autoarea îşi cenzurează cât poate durerea personală, pentru a rămâne în limitele adevărului şi pentru ca mesajul transmis să rămână acuzator, rechizitorial, nu direct, ci indirect, cu mijloacele specifice literaturii. Este adevărat că, pentru reverberarea acestui mesaj, autoarea sacrifică multe din mijloacele specifice ficțiunii - cunoscute ei, după cum o dovedesc lucrările-i anterioare -, şi renunță la unele „absconsități” şi „ambiguități” caracteristice literaturii, dezvăluind numele „eroului” şi păstrând identitatea unora din apropiații cercului de prieteni. Doar în descrierea unor aspecte ale naturii şi în reflectarea relațiilor familiale manifestă unele efuziuni sentimentale, lirice.

Dialogurile sunt subordonate reliefării raporturilor interumane, familiale şi intime, subliniind afectivitatea cuplului conjugal, şi relațiile prieteneşti cu apropiați ai „eroului”, dar uneori şi acuzatoare.

Narațiunea curge logic şi cu nerv, cu propoziții şi fraze, în general, scurte, uneori eliptice şi cu implementări ale stilului indirect-liber, trezind interesul cititorului, compasiunea sa, dar şi dezaprobarea practicilor inumane dezvăluite.

Suferințele unui redactor se instituie ca o lucrare de apreciere a meritelor unui om, în memoria unei personalități, interesând nu numai familia, prietenii şi cunoscuții acestuia, ci şi opinia publică, chemată să extirpe practici ale unei reminiscențe dictatoriale, specifice totalitarismului comunist şi „încrengăturilor” postdecembriste, incompatibile democrației de tip european ce încearcă a se înfiripa în România de azi şi mai ales de mâine.

Ion N. Dincă

Marian Pătraşcu – Cronica unei morți neaşteptate

Recunosc, cu umilință, că arareori după 1989 (şi, paradoxal, mai ales după pensionare, survenită în 1999) mi-a fost dat să încep a citi o carte şi să nu o mai las din mână până nu o termin. O astfel de carte a fost „***Suferințele unui redactor***" de **Doina Drăguț**, apărută la Editura ALMA din Craiova, în anul 2006. Am avut plăcuta surpriză să constat că autoarea provine, ca şi mine, din zona ştiințifico-tehnică (este matematician-informatician „la bază"); spre deosebire de mine însă, domnia sa are preocupări literare mult mai vechi, deşi susține, cu modestie, într-o altă carte („Nelinişti prin timp", Editura SITECH, Craiova, 2010), că a „debutat, relativ târziu, la 24 de ani, după terminarea facultății, în revista *Luceafărul*".

Dacă autoarea ne dezvăluie, în cuvântul de început, că titlul, care i-a „venit instantaneu", este o parafrază după titlul cărții lui Goethe - „Suferințele tânărului Werther" (aceasta fiind, de altfel, singura „legătură" între cele două volume), mie, tot „instantaneu", mi-a venit în minte, citind-o, un alt posibil titlu, şi anume „Cronica unei morți aşteptate", desigur, tot o parafrază, de astă dată după titlul unui celebru roman al lui G. G. Marquez - „Cronica unei morți anunțate", cu care, iarăşi, nu are nimic altceva în comun.

Cartea este, în acelaşi timp, jurnal, reportaj şi cronică, aşa cum tocmai am precizat mai sus. Ca jurnal, ea este unul de factură aparte, întrucât este scris post-factum (sper să nu mă înşel) şi făcând referire la un singur subiect - moartea unei ființe dragi, confirmând, după părerea mea, faptul că un eveniment cu totul deosebit prin tragismul său face ca, după ce el s-a consumat, să ne amintim, cu o extraordinară claritate şi în amănunt, toate cele petrecute cu cel drag în zilele de dinaintea inevitabilului sfârşit...

Ca reportaj, l-aş putea foarte bine denumi „Reportaj de pe frontul morții", sau - de ce nu? - „Reportaj de pe frontul vieții", căci nu poate exista viață fără moarte, după cum nu poate exista moarte fără viață;

ba, mai mult, există la unele minți luminate convingerea că moartea este chiar scopul vieții (nu spunea Heidegger - *„Sein zum Todde”*, adică: *„Ne naştem pentru a muri”?),* desigur, în măsura în care ea este „trecere” şi „prag” care ne solicită o „dare de seamă” amănunțită asupra a ceea ce am făcut cu viața noastră. Aşa se face că ceea ce contează, când „tragem linia”, este ceea ce lăsăm în urma noastră, iar în viață fiind, tot ceea ce contează este dragostea necondiționată - singura care ne ajută să nu ne mai temem nici de viață şi nici de moarte, fiindcă, în mod paradoxal, cea mai mare teamă legată de moarte, aşa cum o percepem noi, oamenii, este cea din clipa apropierii de moarte şi nu cea de moartea propriu-zisă.

Şi mai este ceva cartea Doinei Drăguț: o promisiune, o promisiune onorată! După umila mea părere, oamenii cei mai demni de respectul semenilor sunt aceia care sunt gata să-şi sacrifice propria lor viață pentru a o salva pe a altora şi, în aceeaşi măsură, aceia care îşi țin promisiunile făcute! Ambele ipostaze nu sunt altceva decât dovezi supreme de iubire! Ghicindu-şi reciproc în palmă, autoarea şi soțul ei, Constantin Dumitrache - cunoscut ziarist şi publicist, redactor de reviste şi realizator de emisiuni la Radio Craiova (avea o voce inconfundabilă, de adevărat om de radio), scriitor apreciat şi critic literar de real talent -, el constata de fiecare dată că nu trăieşte mult; tot de fiecare dată, se grăbea să adauge: *„- Miţulică, nu se ştie niciodată. Destinul îşi are secretele lui. Cel care va rămâne în urmă va scrie despre celălalt”*. Şi soția lui a scris; a scris - ca o ultimă dovadă de iubire, o iubire necondiționată -, această cronică, acest jurnal, acest reportaj, devenite, toate la un loc, promisiune onorată! Nu ştiu dacă distinsa doamnă a realizat până acum că „povara” de a scrie despre soțul ei, odată dusă la capăt, s-a constituit într-unul dintre „argumentele” izbăvirii ei; eu, unul sunt convins de acest fapt!

Autoarea foloseşte, în relatare, fraze scurte, precise, exacte, care îi „trădează” formația ştiințifico-tehnică. Pe alocuri, puseurile romantice, sentimentale, nu fac altceva decât să atenueze rostogolirea accelerată a evenimentelor relatate. Considerațiile filosofice sunt puține, dar tocmai de aceea demne de remarcat: *„Înaintăm prin viață ca într-o rugăciune şi ne punem mereu suişuri în inimi. Căutăm să păstrăm mereu o simetrie între succesiunea dorințelor şi împlinirea lor. Indiferent de voința noastră, trăim şi ne definim prin căutări. Căutăm un drum, drum care*

să fie numai al nostru şi să ne ducă pe culmi înalte; căutăm o iubire ca principiu al esenței vieții și al speranței; căutăm fericirea, frumusețea, gloria. Nu contenim o clipă să căutăm. Ce înseamnă, în fond aceste căutări? Am putea trăi liniştiți, duşi de o apă iluzorie, la întâmplare, fiecare la locul lui - fiindcă, orice s-ar spune, omul are în Univers, un loc al lui bine definit; loc în care nu încape decât el însuşi. Nu facem altceva, în toată această traiectorie a noastră prin lume, decât să ne căutăm, în final, o moarte; o moarte ce nu înseamnă neapărat eşec, deziluzie, ci mai degrabă o eliberare; de sine şi de viață". Moartea ca eliberare - iată o idee interesantă! Dacă este aşa, atunci avea dreptate Heidegger: *„Sein zum Todde!"*. Din păcate, pentru foarte mulți dintre noi lucrurile nu vor sta aşa. Ce bine ar fi dacă toți oamenii ar înainta în viață ca într-o rugăciune! (Şi dacă nu şi-ar mai ridica unul altuia obstacole pe drumul vieții! Şi dacă nu s-ar mai invidia! Şi dacă nu s-ar mai mândri! Nu mândria l-a pierdut pe Lucifer? Şi dacă, şi dacă...). Dar, pentru a „înainta prin viață ca într-o rugăciune", nu este oare necesar ca ei să cunoască rugăciunea înainte de a cunoaşte viața? Din păcate însă, suntem condamnați să trăim înainte de a judeca viața şi să mergem înainte de a ne alege calea...

Moartea lui Constantin Dumitrache a survenit pe neaşteptate în 2001, toamna târziu (un cancer galopant de pancreas şi ficat), când, cel care-şi alinta soția cu apelativul „Mițule", era încă tânăr şi în plină forță creatoare (tocmai se înscrisese la doctorat, sau, mai exact - fusese solicitat să se înscrie, tema aleasă fiind „Opera lui Al. Philippide"). Ca date de jurnal, relatările acoperă cele trei luni de dinaintea morții (mai precis - a înmormântării) sale: 22 august - 22 noiembrie 2001.

Descrierea tragicului eveniment în sine este făcută pas cu pas, precis şi exact (da, un singur termen este insuficient, aici sinonimele nu sunt deloc redundante), fără lamentări inutile.

Drujba, tăind lemne într-o curte învecinată, chiar imediat, după ce Constantin Dumitrache şi-a dat duhul, avea *„un zgomot egal, un zgomot care rodea, care ruina, care năruia, care măcina"*, abundența verbelor care să-l descrie semnificând insuficiența utilizării doar a unuia singur pentru a transmite ceea ce simțea autoarea în acele clipe.

Tot acolo, deşi într-o frază de nici trei rânduri, impresionează descrierea suferinței mamei în vârstă la pierderea copilului ei drag: „Cerul s-a crăpat de țipetele bătrânei şi a început o ploaie măruntă, de

toamnă: - *Băiatul meu! Ce mă fac eu fără el?! De ce nu m-ai luat Doamne pe mine?!"*; vedeți, aici este puterea sacrificiului din dragoste (tot din dragoste s-a lăsat şi Iisus răstignit pe cruce), dar şi revolta în fața a ceva fără logică - căci fără logică este ca o mamă să-şi îngroape fiul; desigur, „fără logică" pentru noi, oamenii, căci „ascunse sunt căile Domnului".

Ceva mai înainte, am remarcat faptul înduioşător că un câine de la casa părintească din Potcoava, simțind că este bolnav, s-a aşezat „pernă" iar Constantin Dumitrache şi-a pus capul pe „ea". (Înainte de a citi cartea Doinei Drăguț, tocmai pusesem punct miniromanului meu „Oameni şi câini", în care vorbesc cu căldură despre toți câinii pe care i-a avut familia mea de când mi-am conştientizat existența şi până la maturitate; o asigur pe autoare că această „cărțulie" reprezintă şi pentru mine o promisiune onorată, față de câinii mei a căror amintire numi dădea pace în ultimii ani, constatând eu că oamenii m-au dezamăgit de multe ori dar câinii - niciodată!).

În fine, a fost o surpriză pentru mine să constat pe alocuri, că, deşi nu am avut încă plăcerea de a ne cunoaşte personal, autoarea şi cu mine avem câteva cunoştințe comune; cum se întâmplă de obicei, despre unele dintre acestea părerile noastre coincid, iar despre altele, nu. Cum nu cred în coincidențe, trebuie să vă mărturisesc faptul că am fost uimit atunci când, citind cartea Doinei Drăguț, am dat peste termenul de *„fefeist"*, prin care Constantin Dumitrache îi caracteriza pe unii colegi absolvenți la *„fără frecvență"*, evident - insuficient pregătiți, neprofesionişti de-a dreptul, dar plini de suficiență şi arivişti, care nu-l puteau suferi pentru că acesta avea curajul de a spune ce gândeşte şi de aceea îi cam „purtau sâmbetele". De ce? Fiindcă era a doua oară când dădeam peste acest termen; l-am auzit pentru prima oară chiar înainte de a intra în posesia cărții-document (iată o altă posibilă caracterizare a volumului) a Doinei Drăguț despre moartea soțului ei. Atunci, la restaurantul „Ariel" de pe Terasa vâlceană, într-o discuție aprinsă cu un amic - poet, scriitor şi umorist cunoscut -, am sărit să-i iau apărarea unei cunoştințe comune, despre care eu aveam o părere foarte bună iar amicul meu, evident, nu! La un moment dat, amicul meu mi-a spus textual, minunându-se de cât de puțin îl cunoşteam eu pe cel în cauză: „- Vezi-ți, măi, de treabă, despre ăla ai tu o părere aşa de bună? Despre ăla care e un *fefeist* incult şi ranchiunos, care-şi da-

torează întreaga carieră nevesti-si?". Ei bine, am fost de-a dreptul şocat când, în cartea Doinei Drăguț, am găsit exact aceeaşi caracterizare a cunoştinței noastre comune şi, evident, în minte mi-a încolțit un semn de întrebare: dacă totuşi mă înşelasem? Am spus toate acestea pentru că arareori mă înşel în privința semenilor mei, iar atunci când mi se întâmplă aşa ceva, sunt pur şi simplu furios pe mine că n-am fost în stare să-l „dibui" de la bun început pe preopinent.

Închei cu o constatare care poate părea lipsită de modestie: aşa cum l-am cunoscut eu pe Constantin Dumitrache, doar din cartea soției sale, pot să spun că mă asemăn cu el cel puțin într-o privință - ca şi el, şi eu am spus întotdeauna ceea ce gândesc, asumându-mi adeseori riscuri ne-bănuite, mai ales înainte de revoluția (sau ce Dumnezeu o fi fost?) din decembrie 1989 (cei care mă cunosc ştiu foarte bine că aşa este şi pot oricând depune mărturie). Acum şi aici, deşi se pare că ne îndreptăm cu paşi repezi din nou spre domnia legii „pumnului în gură", ca un omagiu adus celui ce a fost Constantin Dumitrache, declar că nu voi renunța la acest, desigur, prost obicei, pentru care cei care au de-a face cu mine fie mă apreciază, fie tare ar mai dori să mă vadă spânzurat!

Marian Pătraşcu

Ion Florin Tuinea – „Povara" amintirii veşnice

Trecut seniorial prin viață, ignorând aristocratic micile evenimente cvasi-debusolante ale unui real-material deturnante de la țelurile nobile ale unui intelectual cu program asumat, constant și perseverent, pe viață, Constantin Dumitrache rămâne, în memoria celor care l-au cunoscut și i-au fost aproape, spiritual ca un real model axiologizant pentru tot ce înseamnă valoare de reținut în cultura și civilizația oltenească a ultimilor trei-patru decenii.

Devotându-se celorlalți, pe care i-a promovat și încurajat cu generozitatea celui care știa ca el însuși fusese sprijinit și dirijat de proprii maeștrii, d-l Dumitrache a creat în spațiul oltenesc o școală personală a verbalizării socializante de înaltă ținută.

Prin emisiunile sale „grele" de la ROC, în care cuvântul avea valoarea pietrei care rămâne, olteanul discret din Potcoava iubirii sale veșnice a construit în acest sens un adevărat amfiteatru hertzian palpabil, o adevărată „biblioteca în stratosferă", daca mi-e permis o asemenea invenție semantică.

Căutându-se și (re)găsindu-se în dialogurile cu ceilalți ca nimeni altul, jurnalistul de cultură, criticul și istoricul literar Constantin Dumitrache și-a creat încă din timpul scurtei dar fertilei sale vieți o statuie din cuvinte care poate fi așezată cu cinste oricând într-un posibil muzeu al vorbelor de duh românești.

Mulți s-au bucurat de sprijinul său. Puțini sunt cei care astăzi se adună la o virtuală masa tăcerii a aducerii aminte...

Poate cel mai consistent demers-remember l-a promovat în ultimii ani cea care i-a fost soție până la final. Fănuș Neagu nota undeva că atunci când pierea un scriitor valoros simțea fizic că se pierdea câte o literă din alfabetul limbii române.

Continuând pe această logică, ar însemna că dacă scriitorul „plecat" îți este soț grijuliu și Pygmalion neostoit la (auto)construcția ta ca autor, în fața durerii – povara care coboară peste tine, ar trebui să uiți

alfabetul și să nu mai scrii niciodată...

Doina Drăguț, matematician și informatician ca extracție profesională prima, poetă și eseistă cunoscută în lumea literelor noastre de astăzi, „...înzestrată cu sensibilitate artistică /.../ rece, de tip barbian" vine și contrazice, paradoxal, în chip dezinvolt și consistent, zicerea de suflet a marelui nostru prozator...

Scrisă parcă dintr-o suflare („am scris arzând și m-am purificat apărând pentru ultima oară în spațiul public punctul nostru de vedere..."), pare să zică în subtext autoarea) lucrarea ***Suferințele unui redactor*** (ed. ALMA, Craiova, 118 pag., cu o prefață explicativă foarte densă și precisă aparținând prof. Ion N. Dincă), ni se dezvăluie a fi ultima scrisoare de dragoste pe această lume pe care autoarea i-o trimite jumătății sale definitive Constantin Dumitrache.

Compozită în plan stilistic și de aceea incitantă și atrăgătoare spre grabnica lectură, cu numeroase intarsii de natură metafizică, etico-religioase sau din marea poezie română și universală, atent selectate și inteligent plasate ca o completare pentru trama primă a textului – epica minuțioasă și precisă a unei dispariții (ne)anunțate, delicata carte ne propune o scriitura alertă, precipitată în sensul frumos al cuvântului, autoarea alergând parcă în căutarea vocabularului care să exprime cel mai rapid și mai precis fotogramele unei realități imediate, care o apasă, o copleșește, îi săgetează inteligența (inclusiv cea senzorială) obligând-o să caute soluții rapide și eficiente pentru o stare de fapt dramatică. Eu văd această carte ca un veritabil „jurnal de front" al unei SOLDADERA dedicată trup și suflet, până la sacrificiu epuizării cotidiene, apărării teritoriului imediat-existențial al Everestului ei terestru, dar mai ales spiritual și moral-sentimental, Omul Iubit Constantin Dumitrache, lovit iterativ, de astă dată definitiv, de un destin crunt și implacabil.

Aflată mereu în penumbra personajului central al cărții, autoarea, ca un înger rătăcit care își recuperează instantaneu dimensiunea sa telurică, își asumă fără rezervă postura de ultimă coloană de sprijin pentru omul iubit.

Flexibilă psiho-fiziologic până la neglijarea de sine, dar totdeauna demnă și gata de ripostă-apărare și/sau atac, Doina Drăguț balează cu grația omului lovit nemilos, dar tocmai de aceea indestructibil, între nevoile imediat biologice ale suferindului din care face adevărate

ritualuri (cafea și țigara de zi cu zi, hrănitul, spălatul, bărbieritul, deplasarea cu sau fără cărucior) și cele spirituale: lectura presei cotidiene și a celei literare, înscrierea, destul de complicată, la un târziu, dar necesar doctorat a iubitului ei și de fiecare dată le îndeplinește, în ciuda variilor greutăți, întocmai și la timp ca un soldat robotizat.

Drama omului iubit detonează în mintea și sufletul autoarei ca o adevărată bombă cu efect întârziat. Și totuși, în fața propriei destructurări, această găsește infinite resurse psiho-biologice și, într-un ritual al alterității de invidiat, demn a fi promovat și de alții în situații similare, poate și știe să-și apere cu o revoltă aristocrată omul iubit de mizeriile incalificabile ale unor colegi de serviciu sau de cele emanând de la unii descendenți biologici direcți ai suferindului, decuplați și ei iresponsabil și nefiresc uman de situația acestuia.

Fire tare, voluntară și tonică, autoarea se apără și își apară omul iubit în fața precipitării rapide a bolii cu scurte retrospecții din viața culturală comună, mici licurici în noaptea spirituală care se pregătește să coboare veșnic peste duetul spiritual Constantin Dumitrache – Doina Drăguț. Și câteodată, acestea funcționează ca adevărate medicamente antialgice pentru bolnav și anxiolitice pentru autoarea noastră.

„Suferințele unui redactor" este cartea unui învins/învingător. „Învins", pentru că, în fața destinului de neoprit, Doina Drăguț se pleacă și știe că singura atitudine este plânsul cu lacrimi văzute și mai ales nevăzute. „Învingător", pentru că numai o femeie foarte curajoasă, dotată cu o uriașă forță interioară, este capabilă să retraverseze scriind infernul unei tandreți incendiare care apasă și combustionează până la incandescentă amintirea, bulversându-i necontrolat prezentul.

Dar poate că acesta este datul suprem al minților organizate după logica matematică: să raționeze dincolo de limite. De aici, probabil, textul superb selectat pe coperta patru a cărții și, mai ales, addenda de final, corectă, precisă, esențială – portretul biobibliografic al autorului Constantin Dumitrache la maturitate.

Ion Florin Tuinea

Florentin Smarandache – «Val, lumină, timp...»

De câteva săptămâni circulă pe internet un PPS, intitulat ***„Val, Lumină, Timp"* – versuri de Doina Drăguț**. Nimic nou. Pe internet sunt postate atâtea videoclipuri şi PPS-uri încât te apucă lehamitea. Dar, privit cu atenție, acest PPS are ceva deosebit, ceva care incită la reflecție, la interogație, ceva nou, ceva care nu s-a mai spus. După ce l-ai vizionat o dată, simți nevoia s-o iei de la capăt, simți nevoia să înțelegi nişte lucruri, să-ți explici acele lucruri de ce sunt aşa şi nu altfel, de ce secvențele sunt aranjate într-un anumit mod, de ce muzica este cea care este şi multe alte lucruri.

Mai întâi să explic ce înseamnă PPS (îmi cer scuze pentru cei care sunt cunoscători ai informaticii). PPS este o realizare a firmei Micro-soft şi vine de la numele programului *PowerPoint Slides*, cu care se realizează prezentări sub formă de şabloane, în care se includ texte, grafică, sunet etc.

PPS-ul despre care vorbesc este realizat în viziune postmoder-nistă, unde arta coboară în stradă şi se adresează publicului larg, ba chiar îl agresează puțin pentru a-i atrage atenția.

„Postmodernismul este o mişcare culturală, artistică şi ideatică, apărută în deceniul al şaselea al secolului XX, în Statele Unite ale Americii şi răspândită apoi în Europa. Inițial a apărut în arhitectură, apoi în literatură, filozofie, în domeniile de teorie critică, artă, socio-logie, ştiințe politice. Termenul «postmodern» a intrat în lexiconul filosofic odată cu publicarea studiului *La condition postmoderne,* în 1979, al lui Jean-François Lyotard." – am citat din studiul „Postmoder-nismul (definiție, istoric, caracteristici)", publicat în revista Ethos, nr. 6/2012 (revistă de teorie a culturii – Institutul European), pag. 31, semnat de prof. Doina Drăguț.

Tot Doina Drăguț ne spune, în acelaşi studiu, că „Postmoder-nismul se caracterizează, în general, prin excluderea noului şi ineditului, negarea (refuzul) ideii de progres şi întoarcerea la formele tra-

diționale. Ideea centrală a postmodernismului rezidă în faptul că «problema cunoaşterii se bazează pe tot ce este exterior individului». Retorica postmodernismului este anti-iluministă, cunoaşterea este legată de timp, spațiu, poziție socială sau alți factori ce intervin în conştiința individului în procesul de construire a punctelor de vedere ce interacționează în procesul cunoaşterii. Postmodernismul nu poate fi explicat şi apreciat critic decât în relație cu modernismul."

PPS-ul **„Val, Lumină, Timp"** are 28 de slide-uri dispuse în aşa fel încât după un slide în care apar versurile, de cele mai multe ori, ermetice, însoțite de o imagine adecvată în mişcare, vine un slide static, care este, de fapt, un colaj. Muzica este liniştitoare, curgătoare ca o apă, cu inflexiuni de zbucium de valuri.

PPS-ul se deschide exact ca o piesă de teatru, cortina se dă la o parte şi apare un cadru cu o imagine tematică (marea), titlul piesei şi autorul. Iar ca să ştim exact unde ne încadrăm în timp apare şi un mesaj cu data şi ora începerii derulării.

În slide-ul 2 apare imaginea autoarei versurilor într-un ochi (care este chiar al ei – Doina are ochii verzi). Ce înseamnă, de fapt, ochiul - privire în afară, deschidere, cuprindere, universalitate etc.

Slide-ul al treilea se pliază pe versurile autoarei: „Fără teamă / Mă avânt / În val de vânt / O corabie devin / Şi plutesc / Plutesc / Plutesc / Taina / Mării / S-o dezleg". Decorul este dominat de o corabie ce pluteşte pe mare.

În slide-ul 4 apare, într-un decor static, ca o natură moartă, poza autoarei înrămată pe un pervaz de fereastră, lângă o vază cu flori de primăvară. Este o imagine banală, dar în orice casă de la țară există un asemenea cadru.

Slide-ul al cincilea, într-un decor specific mării, cu valuri care se urmăresc şi se sparg în lumină, pune în evidență versurile: „Într-un val profund / Mă afund / Nu mă sperie nimic / Mă retrag încet în forma / Corpului ce-l locuiesc / Simțurile-mi se trezesc / Un alt val mă-ntoarce înapoi / Ca o detaşare / În şi prin şi dincolo de mine".

În slide-ul 6 apare poza autoarei versurilor într-o carte de lite-ratură, poate chiar un dicționar, deja începe urcuşul, mersul spre cele-britate; căci ce altceva înseamnă includerea unui autor într-o carte?

Slide-ul al şaptelea vine cu o mare în care se evidențiază valurile în plină zi însorită: „O zi şi-un val / Sunt asemenea / Depinde la ce ne

raportăm". La o primă citire, versurile par banale, aproape că nu ar spune nimic, sigur că un val se aseamănă cu o zi, ambele cresc şi descresc, ambele se termină. Dar cunoscând-o pe Doina Drăguț şi ştiind-o o ființă cerebrală, dominată de problemele mari ale univer-sului, înclin să cred că ea s-a gândit nu la zi şi nici la val, ci la cate-goriile filosofice *timp* şi *spațiu*. Şi ziua şi valul se pot încadra în oricare din aceste categorii. Ziua este o unitate a timpului, dar tot aşa de bine poate fi o unitate a spațiului dacă ne gândim la întindere (este cunoscută expresia „lungă cât o zi de vară"), iar valul poate fi încadrat atât în timp cât şi în spațiu, dacă ne gândim la distanța dintre el şi mal, la distanța dintre el şi alt val, la durata lui de creştere şi descreştere.

În slide-ul 8 apare poza autoarei într-o cunună de flori. Este un început al recunoaşterii muncii şi activității ei - încununarea cu lauri a eroilor.

Slide-ul al nouălea este dominat de o mare liniştită: „Într-o lină unduire / Valuri de lumină mă înalță / Timpul pare-a fi golit / Însă nu epuizat / Pe o mare ce se mişcă-ntruna / Dar este mereu la locul său"

În slide-ul 10 este Obama, cel mai puternic om al lumii, cu tabloul Doinei Drăguț, care, într-o clipa de grație, îl aşează chiar în locul lui. Dacă Mircea Cărtărescu poate să facă sex cu marea regină a Angliei, de ce nu ar putea şi Doina Drăguț să aibă o conversație amicală cu preşedintele Americii?

În slide-ul al unsprezecelea, într-un decor specific marin, cu peşti şi pescăruşi, apar versurile „Plimbându-mă pe mare / Am atins / În acelaşi timp / Un pescăruş şi un peşte". Aici poeta se plimbă pe mare ca şi cum s-ar plimba pe o alee a unui parc.

În slide-ul 12 apare chipul autoarei pe suta de dolari, ceea ce înseamnă perenitate, durabilitate, permanență; pentru ca dolarul nu va dispărea niciodată, iar dolarul înseamnă bogăție şi putere.

Slide-ul al treisprezecelea pune în valoare versuri de mare profunzime: „Între un val şi alt val / Copleşită de dorințe / Vibrez în aer / Cu puterea unui gând / Şi mă ataşez de mare / Ca de un iubit"

În slide-ul 14, într-un cotidian din SUA, sub titlul The Youngest Billionaire, apare chipul autoarei versurilor. Deja a ajuns miliardară în dolari. Nu ştim dacă din literatură sau prin alte mijloace. Dar un miliardar poate fi înconjurat şi el de banalități: o ceaşcă de cafea, o cană cu lapte, o prăjiturică etc.

În slide-ul al cincisprezecelea apare în prim plan un val uriaș, însoțit de versurile „Când simt mai mult / Că se-apropie de mine / De mine tot mai mult / Mă-ndepărtez”. Acest val s-ar putea să ne înșele, autoarea nu la el s-a gândit cred, ci la iubitul dintr-o secvență ante-rioară când ea se atașează de mare ca de un iubit: cu cât iubitul se apropie mai mult, cu atât ea se-ndepărtează de sine pentru a se apropia de el.

În slide-ul 16 sunt afișe pe fațada unei clădiri: imaginea poetei coboară în stradă, se adresează publicului, anunță un eveniment.

În slide-ul al șaptesprezecelea „Ca o corabie despic apele / Ce se unesc în urma mea / Și în timpul dintre valuri / Intru în forma unui gând / Dincolo de orizont” - versuri de mare profunzime (nu mi-am propus să descifrez versurile, ci să explic cum am înțeles eu acest PPS).

În slide-ul 18 - tablouri cu chipul poetei într-o sală de muzeu - adresare către public, dar într-un alt mod, de pe un piedestal.

În slide-ul al nouăsprezecelea, pe un fond static de mare liniștită, într-un răsărit de soare, „Rătăcită ca un val / Pierdut în mare / Într-o unduire descendentă / Mă urmez la nesfârșit”.

În slide-ul 20 apar pozele autoarei scoase dintr-o ladă de amintiri cu cărți și manuscrise; alături de flori de primăvară și o ceașcă de ceai.

În slide-ul 21, „Brațele arcuiesc valuri / Privirile curg îndrăznețe / Peste umbrele pescărușilor / Cununi de lumină mă poartă / Spre lumea falselor certitudini / Spre dorințele din gânduri / Spre marea dinlăun-trul meu”. Un val uriaș se sparge în soare formând cununi de lumină.

În slide-ul 22, apare ziarul american, cu miliardarul, iar sub titlul dintr-o secvență anterioară apare o altă poză a autoarei. Decorul e același.

În slide-ul 23, „În întinderea nedesluşită / Translatări de forme şi de gesturi / Îşi scufundă starea în extaz / Şi deşi prezente în lume / Ele încearcă să nu fie”.

În slide-ul 24, Doina Drăguț, într-o clipă de inocență, se tăvălește puțin pe covorul de iarbă, ba chiar se dedublează, dar aura care o înconjoară încă de la început (ba o inimă, ba o cunună de flori) nu o părăsește.

Slide-ul 25 prezintă chipul poetei într-un album, ceea ce su-gerează vedetismul.

În slide-ul 26, mai multe imagini cu chipul autoarei sunt puse pe glob, ceea ce anticipă ideea de universalitate, de răspândire, de ubicuitate.

În slide-ul 27 - chipul Doinei pe un colier. Un colier întotdeauna te duce cu gândul la transmiterea din generație în generație, de la bătrâni la tineri.

PPS-ul se încheie cu slide-ul 28. Este un final în viziune geometrică, este plin de mișcare: curbele se rotesc continuu dând naștere altor forme care sfârșesc în cercuri concentrice - ceea ce sugerează mișcarea circulară a gândirii, dar și mișcarea elementelor în natură, pentru că nimic nu se pierde, nimic nu se câștigă, ci totul se transformă. Tot aici aflăm și numele autorului: Bendriș Toader, care merită toate felicitările pentru realizarea acestei suite de secvențe.

În acest slide apare jos în dreapta un Click cu o săgeată îndreptată spre un soare. Dacă dăm click pe acest soare, se deschide un nou PPS cu un videoclip intitulat „Lovit de valurile mării", cu o muzică dumnezeiască. Se lasă acest videoclip deschis și ne întoarcem la PPS-ul nostru, apoi derulăm PPS-ul înapoi, însoțiți de această muzică. Este ceva fenomenal.

În acest PPS, Doina Drăguț s-a jucat, pur și simplu, cu ea, cu imaginea ei, s-a plimbat prin toate mediile care-i plac, s-a transpus în diferite ipostaze care o fac fericită, așa cum face Goethe cu eroul lui, Faust.

Florentin Smarandache

Dialoguri

Întâlniri mirabile

Dialog cu Constantin Dumitrache

Doina Drăguț: *Dragă Constantin Dumitrache ai publicat o lucrare, cum îi spui „hagiografică", despre Mitropolitul Nestor. Cartea intitulată „Întâlniri mirabile cu Mitropolitul Nestor" a apărut, la editura MJM, chiar în ziua de 17 mai, Anno Domini 2001, atunci când Mitropolitul Nestor împlinea Un An de Posteritate. Ce te-a determinat să faci acest efort?*

Constantin Dumitrache: Am făcut acest efort dintr-o pornire lăuntrică şi, dacă vrei, pentru a-mi respecta o datorie de conştiinţă faţă de acela care a fost Mitropolitul Nestor Vornicescu. După 20 de ani de colaborare întru Credinţa strămoşească, după înaltele sale dovezi de preţuire a celor cinstiţi, m-am simţit dator – faţă de mine şi faţă de prietenii mei – să scriu această primă evocare a Ierarhului care, cu bune, cu rele (gura lumii), a arhipăstorit viaţa bisericească dintre Olt, Dunăre şi Carpaţi. Am scris această carte consultându-mi jurnalele emisiunilor mele de la Radio Craiova, consultând unele incredibile gesturi (cum ar fi „să mergem să vedem pomii în floare la Jitianu"). Şi am mai făcut-o ştiind că la vremea sa, Nestor Vornicescu era singurul academician român care trăia şi muncea în Oltenia. Patima scrisului nu mi-ar fi dat linişte dacă n-aş fi aşternut pe hârtie aceste palide reconstituiri ale întâlnirilor mele cu Mitropolitul Nestor. Vor fi fost, cu siguranţă, mulţi alţii care s-au bucurat de întâlniri cu Mitropolitul Nestor. Sunt primul care şi-a asumat răspunderea de a evoca dimensiunea omenească a Arhipăstorului Craiovei şi Olteniei, timp de 22 de ani. E mult? E puţin? Nu ştiu…

D.D.: *După cum ştiu ai scris această carte într-un timp record.*

C.D.: O astfel de carte se scrie dintr-o suflare. I-am „provocat" pe mulţi dintre aceia care s-au simţit, moralmente, solidari cu mine să-mi încredinţeze textele pe care le-au publicat întru apărarea cauzei

drepte, dar unii n-au găsit răgaz să-mi încredințeze textele pentru anexele volumului. Nu zic că au făcut bine, şi nici rău. Poate n-au avut timp. Cei care au avut timp (Dan Lupescu, Doina Drăguț, Dumitru Constantin, Ion Prunoiu, Lucian Albanezu, Doru Urucu, Florin Ghițoaica) se regăsesc şi ei în paginile cărții şi se pot considera co-autori. Am ținut să inserez, la final, unele dintre dedicațiile holografe ale Mitropolitului Nestor, cel care era un risipitor de cărți, dar care nu-şi punea semnătura decât pe acele dedicații către oamenii cinstiți; de la vlădică la opincă.

D.D.: *„Le roi est mort, vive le roi!”. Mitropolitul Nestor a trecut la cele veşnice şi în spiritul dictonului franțuzesc putem spune: Trăiască Nestor?*

C.D.: Indiscutabil, „Nestor est mort, vive Nestor!” Marele Nestor trăieşte prin ceea ce a proiectat în Mitropolia Olteniei şi în lumea spirituală ortodoxă, şi trăieşte, desigur, prin cei care-i sunt demni continuatori ai Lucrării sale.

D.D.: *Te-ai despovărat de această cazną? Ai publicat deja două cărți consacrate fenomenului religios din România (prima – „Rugul nestins”) şi din Oltenia, cu precădere asupra celor 22 de ani de arhierie a Mitropolitului Nestor.*

C.D.: Da, este fenomenul de *chenoză*; cu modestie consider că mi-am făcut datoria ca scriitor şi gazetar, încât las altora locul să scrie cărți despre Marele Nestor.

„Când scriu, creionu-mi cântă între deşte”

Dialog mirobolant cu poetul George Filip din Canada

Doina Drăguț: *Din „Interviu ratat cu poetul George Filip”, scris de Virginia Mateiaş şi publicat în Pagini româneşti, am reținut că aveți drapelul românesc în balconul locuinței, iar pe masa de lucru țineți steagul canadian. De ce nu invers?*

George Filip: Pentru că Tricolorul românesc este un simbol al libertății şi el nu poate suporta captivitatea unei camere modeste de la etajul patru, al unui apartament. Deci, de pe balcon, steagul meu drag dă din aripi spre libertate, precum sufletul meu. Aşa că, el nu este afară... ci sub cerul liber. Steagul canadian stă pe masa mea de lucru şi-mi zice mereu: poete, dacă nu-ți dădeam azăvadă, protecție, prin ce puşcării ai fi zăcut acum? Te-am adoptat în Canada, ai o nouă țară-mamă... lucrează, puiul meu!... Şi eu lucrez, scriu zi şi noapte, de fapt nici un ştiu care-i una şi care-i cealaltă.

D.D.: *Din acelaşi interviu am aflat că pe masa de lucru se află totdeauna o sticlă cu vin. Aici vă asemănați cu Hemingway (Marele Hem’), care în fiecare dimineață avea lângă maşina de scris un pahar americănesc cu whisky. Ce fel de vin beți - românesc sau canadian?*

G.F.: Vinul mi-a căzut drag din fragedă copilărie. Îl iubesc şi-mi este necesar ca aerul. Hăt... încă din tinerețe, la această întrebare le răspundeam, mai ales reporterițelor, cam aşa:

tocmai de aceea beau vin
până la ceasul oprit, ca un zeu.
sângele nebunilor se mută în mine,
ştiu: vinul e sângele meu.

Acum, pe prispa mea septuagenară, la această întrebare, repetată de reporteri, răspund astfel: (din poemul SUNT OCROTIT)

eu simt că vinul bun mă ocroteşte
şi îmi stropeşte versul cu amin.

când scriu, creionu-mi cântă între deşte;
sunt cele trei - cu care mă închin...

Vinul mi-l fac eu, acasă, din struguri aduşi de italieni tocmai din California. Roşu, alb, roze... lichid să fie, şi mult. Eu îi zic românesc fiindcă eu îl trudesc, în casa mea de român. Dar să ne-nțelegem: eu nu beau niciodată când scriu. Am încercat, nu se poate. Luciditatea este starea normală de creație!

D.D: *După această mică introducere, pentru a intra în atmosferă, iată, vă pun o întrebare dură (aceeaşi pe care v-a pus-o şi mama dvs., făcând drumul până la Paris, deşi era o femeie simplă; dar probabil că nu putea să moară liniştită până nu ştia „de ce-a fugit d-acasă Gigi"). Nu vreau să vă răscolesc amintirile, dar am această curiozitate: de ce ați fugit din țară?*

G.F.: Eroare gravă, JIGNIRE!!! Eu nu am fugit niciodată din Țară, eu am fost gonit din România mea de către comuniști. Pe scurt, că n-am chef să vă aştern aici romanul vieții mele. Am fost judecat public la o şcoală din Tuzla mea natală. M-au înjurat, şi jignit cum au vrut. Apoi m-au divorțat chiar în Ziua de Crăciun, după care un securist m-a dus la paşapoarte. Era gata.

- Nu vrei, Domnule, să te dai cu noi, să ne faci pe acolo mici servicii?

- Nici vorbă. Ce... sunt de-al vostru şi mă trimiteți în misiune?

- Bine... te vom da pe mâna emigrației şi te vom distruge.

A urmat plecarea de acasă. Maica Floarea ştia că nu mă mai întorc. Când am ieşit pe poartă a strigat după mine ca după mort... Gigiii!!!, atât a zis... Gigiii! Nu vă mai spun, că mă podidiră lacrimile.

D.D.: *Din 1982 (după peregrinări prin Austria, Germania şi Franța), locuiți la Montreal. Ați înființat Centrul de Cultură Română. Sunteți membru fondator al Asociației Scriitorilor Români din Canada. Sunteți redactor la emisiunea de radio locală în limba română şi la revista „Humanitas". Ați pus bazele primei televiziuni în limba română din exil, al cărei director cultural ați fost până la dispariția acesteia. După cum observ, deşi trăiți în Canada, sunteți foarte ataşat de cultura română. De ce nu sunteți membru al Uniunii Scriitorilor din România? Ca o paranteză, îmi permit să vă spun o istorioară amuzantă. Marin Sorescu povestea că îl „şicana" pe Jorge Luis*

Borges (scriitorul argentinian, considerat, în mediile literare, o reîntrupare a lui Homer şi numit „Marele Orb de la Buenos Aires") cu întrebarea: „don Jorge, pentru ce vă ocoleşte premiul Nobel?"; şi tot Marin Sorescu povestea că Marele Borges făcea haz de necaz: „probabil mă consideră încă prea tânăr!..." Mirobolantul dialog se întâmpla prin anii '80, când cei doi se reîntâlneau la Congresul Internațional de Poezie de la Marrakech, iar Borges trecuse de 80 de ani. Vă întreb, şi eu, acum: de ce nu sunteți în USR? Vă consideră, cei din conducerea Uniunii, prea tânăr la cei 72 de ani pe care i-ați împlinit de curând?

G.F.: După ieşirea din puşcărie am publicat între 1974-1977 patru volume, volumaşe de versuri. Statutar era să fiu primit în Uni-unea scriitorilor. Dar tovarăşii n-au vrut, mă tot pistonau să mă dau cu ei. După involuția din 1989 am delegat-o pe muza mea, doamna Mihaela Donciulescu, să-mi facă dosarul pentru intrare în Uniune. Le-a dus actuala poetă flori, ciocolată, wiziki, dar mahării directori DINESCU, ULICI şi MANOLESCU o doreau şi pe ambasadoarea sufletului meu. Şi n-a mers. Şi n-am devenit membru. Ce cuvânt urât... MEMBRU... FALUS... tot un drac! Pe volumul „SINGUR ÎMPOTRIVA DESTINULUI" am pus un preambul, aşa: EU AM PIERDUT O ȚARĂ, ȚARA A PIERDUT UN POET. Vedeți, am pus la cântar, care a pierdut mai mult?!?

Actualmente conducerea UNIUNII este o caricatură, o fantomă - şi nu mai vreau eu să mă aliniez cu toți nebunii. Ce... Eminescu a fost vreodată MEMBRU?!? Acest răspuns drastic al meu îl cunosc bine scriitorul Constantin Mustață, de la Cluj, marele eminescolog Nae Georgescu, scriitorul Marian Barbu, din Craiova, editorul şi scriitorul Ioan Barbu din Vâlcea etc. Ceilalți pigmei, când mă duc prin țară să-mi lansez cărțile, privesc cu nesaț la chimirul meu şi aşteaptă să-i adăp şi să le dau de haleală. Că d-aia sunt canadian... NU?!? Final la întrebare: nu sunt MEMBRU fiindcă nu vreau eu, d-aia... e bine? Până la urmă mi se vor închina ei mie, cunosc destule cazuri...

D.D.: *În tinerețe, ați muncit ca hamal, ca țăran, ca fotograf, ca instructor metodist, dar şi ca director „de-o vară" la o Casă de cultură, ați practicat sporturi extreme precum boxul, paraşutismul. Însă în tot acest timp ați scris. De ce vi se spunea „mercenarul condeiului"?*

G.F.: Ba redactoriețele şi prietenii îmi ziceau mai abitir **Rasputin**,

fiindcă eram sălbatic, aveam cizme scurte, negre, murdare şi țoale deşucheate, **Poetul** fiindcă aveam plete, eram nostalgic şi umblam cu manuscrisele prin cârciumi şi **Mercenarul condeiului** fiindcă NU AVEAM stăpân, scriam pe unde puteam şi mă culcam pe unde apucam.

D.D.: *Tinerețea dvs. a fost marcată şi de momente dramatice, care, probabil, v-au făcut „să fugiți d-acasă”. Ați fost judecat în public de două ori. Pentru ce fapte?*

G.F.: Prima oară am fost judecat public la teatrul de la Turnu Severin. Fiindcă eram mercenar. M-au încriminat pentru vagabondaj. Se întorsese ceauşescu din China cu revoluția culturală şi toți recalcitranții trebuiam pedepsiți. Prin foiletoanele mele zilnice cu „OMUL INVIZIBIL” ridicasem faima ziarului VIITORUL. De fapt m-au fript fiindcă scrisesem un foileton numit FABRICA MORȚII, unde deconspiram că la mina de pietre prețioase de la Topleț mureau în medie, de silicoză, 10-12 oameni pe an fiindcă nu exista nici-o protecție sanitară pe teritoriu.

Şi m-au dus în lanțuri ca pe fiare.
Nu-mplinisem nici doi poli de ani
Dar ştiam să-njur palatul roşu
Şi să dau cu spaimă-n căpitani!

La Tuzla m-au judecat tot în public. Fiindcă semnasem Carta pentru Drepturile omului, mişcare curajoasă inițiată de cam marginalizatul Paul Goma. Au adus golani din Portul Constanța să mă linşeze în numele clasei muncitoare. Dar n-au reuşit, tovarăşii, fiindcă eram abil şi aveam prieteni chiar printre securişti.

D.D.: *Cu toate acestea, v-ați bucurat şi de succes: ați publicat, în 4 ani consecutivi (1974-1977), 4 cărți de poezie. Ați avut protecția Ambasadei Americane la Bucureşti. Ați ştiut să vă „strecurați”, ați fost „diplomat”, ați fost „simpatic”, ați avut protecția anumitor „personaje”.*

G.F.: Sincer să fiu, pe mine, ca şi pe Michelle Angello, m-au protejat întotdeauna femeile, din toate categoriile sociale. În edituri am spart gheața cu greu. La prima carte publicată m-a ajutat enorm poetul, dar mai ales minunatul Om Ghe. D. Vasile, fie-i țărâna uşoară. Tiriplicul de Viniciu Gafița, fost director la o editură, mi-a pus pe un volum dat spre publicare următorul referat: „Această carte nu va fi publicată niciodată”. Volumul se numea COLIERRELE VENEREI. Imaginați-vă ce conținea!...

Peste referatul meschin şi-a pus rujul unui sărut doamna Marta, din Oradea. Calitățile mele esențiale au fost curajul şi abilitatea. Am intrat în Ambasada americană de la Bucureşti, cu fratele meu Vasile alături, val-vârtej peste destoinicii milițieni. Am discutat cu înalții funcționari D-l Baker şi D-na Marlow. Tupeist, i-am întrebat dacă nu cumva sunt şi ei securişti români. Au râs şi mi s-au legitimat. Ne-au acordat protecție, casele noastre din Tuzla erau supravegheate de oameni de-ai lor, dar şi securiştii români forfoteau, ba chiar intrau noaptea prin curțile noastre ca să ne distrugă moralul. Tatăl meu, fostul jandarm Pandele, mă-nvățase bine: Bagă-te, mă, printre ei şi frige-i. Eu îl aveam ca model pe rusnacul Ostap Bender, care ştiți bine câte scatoalce le-a tras comuniştilor lui. Aveam obiceiul să mă definesc astfel: sunt mai tânăr decât Ulisse şi mai abil decât el. Dar şi forța pumnilor mei de fost proletar mi-a prins adesea chiar foarte bine. Din câte curse n-am scăpat eu...

D.D.: *Pentru înțelegerea unui creator, consider că sunt importante coordonatele pe care creşte şi se dezvoltă acesta, adică locul naşterii acestuia, timpul în care şi-a derulat copilăria, studiile... Psihologia creatorului reprezintă o punte spre opera lui. Urmând firul acestui raționament, cum vă autodefiniți ca poet?*

G.F.: Aici ar trebui să scriu măcar 999 de pagini şi n-am s-o fac. N-am timp. Ca poet... nu mă pot defini. Aş putea să spun că vocația mea este un blestem divin, că sunt un letopisețar modern şi că urăsc odihna şi somnul. Un om care doarme este un om mort, ori eu vreau să dau din aripi şi din minte mereu. SUNT O CUTIE DE REZONANȚĂ, aş putea spune. Şansa mea enormă este că sunt poetul liric ce mă răsfăț cu muzele mele prin acest fumegând mileniu al III-lea.

Aşa, precum o umbră călătoare,
Alerg prin viață fără paşaport.
Eu ştiu că neodihna-nseamnă viață
Iar somnul prelungit miroase a mort...

D.D.: *Care au fost oamenii de cultură pe care i-ați simțit aproape de dvs. sau v-au ajutat într-un fel sau altul? Aveți prieteni în lumea scriitorilor, aveți duşmani?*

G.F.: D-l General OPRIŞ, de pe strada Opriş, nr. 54. La 13 ani, cu doamna sa, culegeam prune din livadă şi făceam compot. Fiii săi, Dorel şi Mituş, ambii scriitori de vază. D-na dr. Dimancescu, prietenă

cu generalul Antonescu. Dânsa m-a dus acasă la Arghezi care mi-a zis, pe la 19 ani ai mei: Ghiorghiță... ai talent. Vezi că ăştia or să vrea să te omoare. Să nu te laşi. Doamnei Lucia Bulandra îi făceam poze la Costineşti iar dânsa vroia să mă facă actor. Zaharia Stancu, Marin Preda şi alte mari personalități. Târziu mi-am dat seama că numele lor au fost pentru mine un zid protector. Fiindcă chiar comuniştii nu puteau tăvăli toată națiunea română. Mai încoace, de la Fănuş Neagu, Mircea Micu, Rusalin Mureşeanu spre azi, am cunoscut toată protipendada scriitoricească. Pe Wece Tudor l-am dus să se hrănească la o iubită de-a mea. Dacă ştiam îi puneam măsălariță în ciorbă...

D.D.: *Să ne întoarcem în timp şi să vă amintiți, pentru cititorii noştri, despre debutul dvs. literar, despre climatul literar în care v-ați format şi v-ați afirmat.*

G.F.: Publicam tot felul de poezele, mai ales prin provincie, ca să pot trăi. Prima carte pentru copii, „Matematica pe degete", am publicat-o în 1974, la Editura Ion Creangă. Un tiraj de 64.000 exemplare, a 7,50 lei bucata, a fost o minune pentru acele vremuri. Când m-am dus cu traista să-mi iau lichidarea, directorul UTAN şi contabilul Nedell mi-au mai dat câteva sute, spunându-mi că Ceauşescu a tăiat drepturile de autor. Şi-acum cred că m-au mințit, că mi-au ciordit gologanii... Noroc cu fratele meu Floria, care a vândut o purcea şi mi-a dat banii să pot lansa cartea.

Despre ce afirmare mă-ntrebi, domniță? Nimeni nu se afirma. Erau câțiva protejați ai partidului şi gata. Când l-am văzut, într-o seară pe la Crăciun, pe Fănuş Neagu bând wiziki cu pepene galben am început să plâng şi am plecat de la masă. Eu n-aveam bişțari nici pentru nişte copite de purcea, să le fac cu varză, să-mi miroase şi mie a Crăciun.

Mi-e dor de casa mea pe la Crăciun
când ning pe sat legendele stelare.
la toamnă vin măicuță, mă însor
şi te zidesc în nuntă soacră mare...

Poate pricepi acum mai bine, Doina Drăguț, de ce mi s-a zis Mercenarul condeiului. Cât sunt eu de berbec, de încăpățânat, de al dracu, cum zicem noi prin Tuzla, mie îmi place să am un stăpân, adică un protector. Asta mă stimulează enorm. Dacă mi se cere, eu pot să scriu un roman sau un volum pe săptămână. Dar nimeni nu-mi cere

nimic, niciodată. Scriu fiindcă sunt blestemat să scriu, însă sunt convins că mulți se vor hodini la umbra statuii mele. Prietenul meu, scriitorul Alex Cetățeanu, îi previne deja pe mulți dintre muritori. Domnilor, va veni vremea când o să vă lăudați că ați trăit pe vremea lui george FILIP! O ştii el ceva... oltenaşul naibii... Şi mai ştiu că pe la întâlnirile cu publicul marele meu prieten, poetul Virgil Carianopol, mă băga în față şi mie-mi ofereau pionierii şi doamnele admiratoare de poezie şi de poeți toate florile... geaba răcnea el Mircea Dinescu: sunt tânăr doamnă!...

nu-s george FILIP, ăsta-i doar un nume,
bătut cu fierul roşu - un stigmat,
să nu mă rup de cârdul meu prin lume
când pe idei mă vreau crucificat...

D.D.: *Ce a reprezentat şi ce reprezintă poezia pentru dvs.?*

G.F.: Poezia este o stare divină, un limbaj divin pe care-l vorbesc doar aleşii lui Dumnezeu. Poezia plutește aievea, precum stelele, trebuie doar s-o culegi şi s-o spui semenilor tăi, uneori atât de ignoranți...

Eu am respirat un secol
Împreună cu destui
Inşi ce şi-au dorit să aibă
Pâine, fotbal şi statui...

D.D.: *Care este poezia sau cartea cea mai dragă inimii dvs.?*

G.F.: Toate volumele şi toate poemele mele sunt copiii mei cei mai legitimi pentru care pun gaj toată dragostea mea... incomensurabilă. De când mă ştiu am citit din marii clasici, marii contemporani şi mai ales din george FILIP. Mai recent îl citesc pe de-a rândul pe ghiavolul-poet drag mie DARIE DUCAN!

D.D.: *Acum doi ani, ați avut nunta. Cum este să spui „Da”, în biserică, la 70 de ani?*

G.F.: Mi-a fost uşor să spun DA fiindcă ştiam lecția, o făceam pentru a 5-a oară. Maria-Sa a urcat în genunchi sutele de trepte ale Oratorului St. Andrei şi sus, pe munte, l-a rugat pe Dumnezeu să-i dea un bărbat harnic şi bun. Bătrânul, cam plictisit, i-a arătat cu degetul spre mine:

- Îl vezi? Ia-l pe acela. Este un poet singuratic, are casă, vin, sănătate, şi-şi doreşte o romăncuță de nevastă. Şi ne-am însurat. Şi am făcut o nuntă civilă la restaurant. Şi în toamna trecută, de Sfânta Mărie

a mică, am făcut o şi mai mare nuntă religioasă, la biserică. Am dorit ca părinții noştri din cer să afle că am făcut casă bună. Iată cum o tot divinizez pe Maria-Sa. Din poemul MARIA-SA:

mai suntem tineri - tinerețea ce-i?
o arcă peste fluviul Pantha-rei
în care noi în doi ne-am îmbarcat
să traversăm spre portul mult visat...

D.D.: *Aş vrea să încheiem dialogul privind spre proiectele dvs. literare.*

G.F.: Aş vrea să public un număr de volume egal cu numărul anilor mei. Dar cred că visul acesta nu se va realiza. Am, prin sertare, multe volume nepublicate şi-o să mai scriu. Dar îmi este greu să le public. Mai ales în România, unde cititorii mă aşteaptă, mă costă foarte mult. Iar dolarii... nu-i adunăm cu grebla, cum bănuiesc încă unii.

D.D.: *Ca un PS: care este întrebarea pe care ați fi dorit să v-o pun şi care este întrebarea care v-ar fi deranjat?*

G.F.: Aş fi dorit să mă fi-ntrebat DE CE AM ALES CREIONUL au nu PISTOLUL?

M-ar fi deranjat dacă mă-ntrebai CINE ESTE POETUL GEORGE FILIP? Fiindcă n-aş fi ştiut ce să-ți răspund şi ți-ai fi RATAT interviul precum odinioară micuța jurnalistă Virginia Mateiaş, care a urcat la mine, burlacul, să mă intervieveze, lăsându-şi bărbatul jos, în maşină pe un ger năprasnic. Motivul din care, din spirit mascular, s-a iscat şi lipsa mea de bună ospitalitate şi indispoziție la dialog. Ce... credea c-o uit?!?

MAI, 2011- la Montreal

Doina Drăguț - Constantin Lupeanu

Constantin Lupeanu – „unul dintre cei mai prolifici sinologi ai lumii”

Un mare (laborios, estet) sinolog al românilor este Constantin Lupeanu, cu aproape trei duzini de cărți de literatură şi filosofie chineză, traduse şi publicate în principalele edituri ale țării. Şi-a început activitatea de traducere în anii revoluției culturale, o mişcare politică de anvergură, care trimitea flăcărilor tot ce nu aparținea muncitorilor, țăranilor şi soldaților - o formulă pe măsura bunului plac al unor ideologi de extremă stânga.

Constantin Lupeanu a tradus mai întâi cărți tolerate, pentru ca treptat să se îndrepte către literatura antică şi să se oprească îndelung asupra capodoperelor clasice.

Sunt bine cunoscute succesele de librărie şi de critică ale unor cărți precum romanele *Întâmplări din viața cărturarilor*, *Lotus de Aur*, *Vaza şi Prunişor de Primăvară*, *Osândiții mlaştinilor* (care îşi aşteaptă încă editorul pentru o ediție completă), poeziile populare adunate de Confucius sub titlul *Cartea poemelor* sau, în anii din urmă, romanul clasic moralist de aventuri amoroase *Rogojina de rugă a cărnii*, şi mai ales miraculosul roman fluviu esoteric *Însemnarea călătoriei spre vest* şi multe altele. (O listă a cărților sale se găseşte pe internet, pe blog sau pe facebook, cu accesarea numelui traducătorului.)

Constantin Lupeanu a fost diplomat şi ambasador al României în China, Thailanda, Vietnam, Singapore. El a împletit admirabil activitatea de diplomat cu aceea de scriitor şi traducător.

I-am solicitat cărturarului român un interviu şi a fost de acord să stăm de vorbă, respingând de la bun început cuvântul interviu, care i se pare convențional, rece.

Doina Drăguț: *Bine te-am găsit! Trăieşti în Bucureşti, cu toate că te ştiu de pe alte meleaguri. Cum te-ai obişnuit cu viața capitalei?*

Constantin Lupeanu: Bucureştiul mi-a plăcut de la 14 ani neîmpliniți, când i-am călcat întâia oară caldarâmul, pesemne că viața anterioară mi-am petrecut-o într-o metropolă cu zeci de milioane de oameni. Apoi, sunt domenii ale vieții, politica, de pildă, care îți cer să trăiești în capitala țării, dacă li te dedici. După studiile de bază în satul natal, Murgaşi, întemeiat de străbunii mei arimi, am urmat liceul în Craiova, oraş elegant ca o vază de cristal, la actualul Colegiu Carol I. Pe vremea aceea se numea Colegiul popular Nicolae Bălcescu, şi ne amuza, dar ne şi ambiționa vorba de respingere care circula prin oraş:

La Colegiul popular

Intri bou şi ieşi măgar...

DD: *Între timp, poezia persiflatoare dispăruse, clădirea liceului a găzduit ani de zile Teatrul Național craiovean, absolvenții Colegiului îşi făceau un nume, fiind la rândul lor profesori, jurişti, ingineri, medici, scriitori şi actori, mai mult sau mai puțin renumiți, dar buni profesionişti, de valoare, utili...*

Îmi amintesc..., era prin octombrie 2011, când am primit, prin e-mail, un material de la Constantin Lupeanu pentru revista Constelații diamantine. Era proză scurtă şi se numea «Când Gebb». Nu mi-ai spus că eşti diplomat, nu mi-ai spus că eşti scriitor, nu mi-ai spus că eşti traducător, nu mi-ai spus că eşti sinolog, dar mi-ai spus, cu un fel de mândrie, că ai făcut liceul la Carol I, din Craiova, şi că eşti oltean. Şi eu mi-am tocit coatele pe băncile aceluiaşi liceu, la câțiva ani după tine...

CL: Să recunoaştem: la mulți, la foarte mulți ani după.

DD: *Fac aici o paranteză pentru a scoate în evidență renumele acestui liceu. Eram în clasa a IX-a, la L.N.B. (asta era sigla), şi la aniversarea liceului ne-a vorbit, printre alții, în amfiteatrul liceului, profesorul Ion Pătraşcu. Era, pe atunci, conferențiar la Universitatea din Craiova. Ne-a spus că după terminarea facultății a fost trimis în Italia la specializare. Acolo trebuia să dea concurs, dar când profesorii au auzit că a făcut liceul Carol din Craiova, l-au admis fără examen. Deci, iată cât de cunoscut era, şi este, acest liceu, nu numai în țară, dar şi în afara granițelor.*

Țin minte că la fiecare început de an şcolar, şi de câte ori avea ocazia, directorul Nicolae Andrei îi enumera pe marii cărturari care au trecut prin acest liceu, profesori sau elevi. Şi de fiecare dată ne

spunea că Liceul Nicolae Bălcescu nu este pentru oricine, ci pentru elite. Tot dl. Andrei spunea că este liceul care a dat cei mai mulți academicieni. Din rândul foştilor elevi, peste 50 au fost primiți, „în semn de supremă apreciere pentru contribuția adusă la dezvoltarea ştiinței, artei şi culturii româneşti şi universale", în cel mai înalt for al țării, Academia Română.

Ai avut profesori deosebiți, profesori speciali pe care ți-i aminteşti de fiecare dată când te gândeşti la anii de liceu?...

CL: Am avut profesori de rară ținută, care ştiau să insufle elevilor, indiferent din ce mediu veneau, dragostea de carte. Iată: Miti Teodorescu la limba română, Rezeanu, diriginte şi profesor de geografie, Papadopol şi Valeriu Pisoski la franceză, Codreanu la chimie, Piscati la matematică, profesori formați la şcoala veche, cărturari cu dragoste de cultură, şi nu pot să o uit pe tânăra profesoară de geologie, Andrei, de care eram cu toții îndrăgostiți, iar eu am obținut nota maximă, o raritate la materia aceea. Rog cercetați catalogul, clasa a 11 B.

DD: *După liceu, cum era firesc, ai mers la facultate, nu-i aşa, în Bucureşti? Dar nu la geologie, unde ai luat nota maximă ci la... filosofie. Trebuie să recunosc că mie mi-a fost teamă de Bucureşti. Când am terminat facultatea de matematică-informatică, puteam să-mi iau repartiția în Bucureşti, la CEPECA (Centrul de perfecționare a cadrelor), dar era după cutremurul din '77 şi mi-a fost teamă.*

Te-ai integrat uşor în climatul Capitalei?

CL: Ajungând în București dintr-un oraş bine construit şi întreținut, n-am avut momente de rătăcire. Îmi plăcea să cred că simt aievea pe trotuare urmele unor oameni plecați din Craiova, bărbați puternici ca Mihai Viteazul, iluştri ca Nicolae Titulescu, geniali ca Theodor Aman şi Marin Sorescu, de exemplu. În capitală mă simt bine, iar pentru a mă face înțeles şi a elimina zâmbetul miticesc, am renunțat la perfectul simplu, deşi convins că oltenii posedă un înalt simț al limbii, ei diferențiind trecutul imediat de evenimentele petre-cute cu mult timp în urmă. Îmi place Bucureştiul, m-am obişnuit, cum spusei!

DD: *Ai mers în Bucureşti să faci Filosofia, dar ştiu că eşti licențiat în Filologie... Ce s-a întâmplat, de fapt? Apetența pentru filozofie a rămas, însă. Oricine îți citeşte cărțile poate constata acest lucru.*

CL: Am dat examen la Filosofie, dar am picat. La Filosofie şi la specialitățile artistice, concursul de admitere se ținea cu o lună mai

devreme, pentru a da posibilitatea tinerilor, care se înscriau cu sutele la aceste facultăți, să intre în altă parte. Am fost chiar bucuros că am fost eliminat, aflând că în anul acela era concurs pentru limba şi literatura chineză. M-am înscris fără să şovăi. Eu frecventam biblioteca ARLUS, aflată pe lângă Biserica rusă. Se afla acolo un fond de carte bogat, cine ştie de unde fuseseră confiscate cărți de mare valoare, ediții rare, unele vechi de secole. Citisem o carte care mă fascinase: *Din fluierul de jad*, traducere din limba germană de poetul Al Stamatiad. Citind poeziile acelea scrise cu sute de ani în urmă de poeți chinezi ca Li Bai, mă gândeam să învăț eu cumva limba chineză, să traduc direct din această limbă în limba română. Şi uite că trebuia să cad la filosofie, pentru a mi se materializa gândul anterior. Știi, eu am avut dintotdeauna sentimentul că un suflu celest mă susține şi mă protejează. Examenul n-a fost uşor, am fost 65 de candidați pentru 5 locuri, dar se pare că fluxul energetic cosmic îmi reținuse deja unul dintre locuri! Şefa secției era o profesoară de excepție, om bun şi respectat, Toni Radian, cu studii în China. Pot să-mi numesc colegii? Ca un omagiu. Un semn de iubire.

DD: *Te rog. Noroc că ați fost numai 5!*

CL: Scriitorul George Timcu, Mihaela Guga, căsătorită cu scrieitorul Bănulescu, Amarili Avram şi Ruxandra Marinescu, mai mare decât noi, ea vorbea curent engleza, franceza şi italiana, şi a lucrat pe la ambasade apusene, cred. Vreau să spun că fusese o concurență ridicată, 13 pe un loc!

DD: *Eşti un foarte bun cunoscător al culturii, civilizației şi spiritualității chineze. Multă lume crede că ai studiat în China.*

CL: N-aveam cum. Tatăl meu a fost negustor şi nemembru de partid. La studii în străinătate, erau trimişi, ca şi acum, întâi copiii activiştilor de partid, prima dosarul. Şansa mea a fost politica României de echilibru între cele două puteri socialiste, URSS şi China. Relațiile cu China au sporit şi se căutau cunoscători ai limbii chineze. În ultimul an de facultate, am fost curtat de Agerpres şi de MAE. Am ales ministerul. După un an am plecat, pentru patru ani, în prima mea misiune diplomatică la Beijing. Aveam douăzeci şi şapte de ani. Abia mă însurasem cu poeta Mira Lupeanu.

DD: *Cum a fost primul contact diplomatic? Ce te-a impresionat, cum te-ai adaptat stilului de viață chinezesc?*

CL: George Călinescu vizitase China cu o delegație de scriitori şi

a scris apoi cu maliție că Beijingul era un sat mare. Ştiam această expresie şi am trăit metafora. Există o civilizaţie pe orizontală. Exceptând centrul marilor oraşe, SUA sunt un sat fără de margini. Când am aterizat în Capitala de Nord care este Beijing, Oraşul parcă nu se vedea. Mi s-a înfăţişat sub forma tuturor străzilor asfaltate îngrijit, curate şi a zidurilor mai înalte decât statul de om. Casele abia se ghiceau în spatele zidurilor semeţe, cenuşii. Îmi plăceau străzile tăiate în unghi drept pe cele patru laturi ale Palatului imperial, pitit şi el după ziduri reci şi anunţat abia prin turnurile de pază din colţurile patrulaterului. În schimb, străzile mi se păreau supra populate la orice oră a zilei de pedeştri şi de biciclete de nenumărat. Iar pe măsură ce cunoşteam urbea aceasta cu totul altfel decât cele din Europa, între clădirile pitice răsărea câte un templu, o grădină, un palat din alte vremuri, un vestigiu istoric, care te cucereau şi iertai monotonia întinsă pe kilometri.

S-ar cuveni să evocăm cândva China într-o carte nouă, sub forma unui poem în proză, fiindcă frumuseţile ei sunt fără de număr, sunt surprinzătoare, copleşitoare, ca şi oamenii acestei ţări uluitoare. Iar Beijingul e altul, o metropolă de primă mărime, iar bicicletele aproape că au dispărut; nu mai au loc de maşini!

Pe mine şi pe soţia mea, Beijingul şi China ne-au cucerit prin patina istorică, prin originalitate şi rafinament, prin puterea creaţiei. Ştiai că, în Asia, China a jucat rolul civilizator al Imperiului Roman? Limba chineză, şi nu numai limba, ci istoria şi filosofia, literatura, dreptul, ştiinţele exacte, organizarea socială şi de stat etc., au fost şi sunt limba şi scrierea civilizatoare şi modele de progres ale Orien-tului Îndepărtat. Civilizaţia chineză este o insulă a comorilor. Anii aceia au însemnat pentru mine perfecţionarea cunoştinţelor de limbă, cunoaşterea civilizaţiei, înţelegerea felului de a fi al chinezului. O a doua universitate.

DD: *O viaţă cu două sensuri, ca să zic aşa. Cum se împacă diplomaţia cu literatura? Uite, au fost diplomaţi-literaţi: Vasile Alecsandri, Duiliu Zamfirescu, Blaga, Eliade, Eugen Ionescu, Tudor Vianu, Ralea - dar ei nu au rămas o viaţă în diplomaţie.*

CL: Nu m-aş pune lângă asemenea nume ilustre. Eu sunt un simplu salahor, în ambele meserii. Înţeleg că diplomaţia este o meserie plină de rafinament, ca şi literatura. Nu există o şcoală pentru aceste

două profesii. Te naşti şi nu te faci poet, cu toate strădaniile, ai în tine darul pentru activitatea diplomatică sau eşti doar un funcționar slinos, şters. Diplomația este o esență a politicului. Pentru ambele meserii se cere cultură cât mai extinsă, deschidere către lume, darul selecției semnificantului, pasiune, iubire.

Eu traducerile le-am făcut întotdeauna acasă, după programul oficial de lucru, ghidându-mă după deviza: *Nulla diae sine linea*. Munca zi după zi te cizelează, te îmbogățește.

Când m-am oprit asupra unei cărți, am citit-o o dată şi încă o dată, la repetarea lecturii dezmembrând textul, aşa cum face mecanicul cu o maşinărie, încercând să înțeleg de ce autorul a scris într-un anume fel şi nu în altul, încât să pot transpune în limba română cât mai exact. Traducerea literară nu este traducere mot-a-mot, ca la notariat, ci înțelegere şi rescriere, o nouă creație.

DD: *Ai avut succes de public, cărțile au fost publicate în tiraj mare şi ele se află la mai toate bibliotecile naționale, universitare, județene. S-a scris despre ele? Au fost ele comentate?*

CL: Eu nu am tradus pentru a publica. Am ales marile creații ale culturii chineze, cu gândul să îmbogățesc literatura română. Mi-a plăcut să cred că tinerii din România pot astfel să citească nu numai gloriile literare apusene, ci şi culmile literaturii ficționale şi ale gândirii filosofice chineze antice, iar o esență nemaiîntâlnită până la ei se va simți peste ani în creațiile proprii. Mă aştept ca măcar un scriitor tânăr de azi să declare că a avut de câştigat, estetic vorbind, după lectura unui autor sau altul chinez.

Succesul a fost îndelung, recunosc, la fiecare nouă carte. Am primit scrisori de încurajare, telefoane, inclusiv pentru cele două cărți de eseistică: *Paşi în lumea chineză*, 1976, şi *Viața intimă la chinezi*, 1992.

Vorbeam de scrisori. La un moment dat a existat şi o Anonimă, trimisă la Uniunea Scriitorilor, la CCES, la Centrala editurilor, dar şi la CC al PCR şi la mine la slujbă, prin care eram incriminat că prea public mult, şi se cerea să mi se închidă în nas porțile editurilor, deoarece cu siguranță că folosesc munca altora. D. R. Popescu a fost primul care m-a chemat la el, era Președintele Uniunii Scriitorilor, şi mi-a dat s-o citesc. Şi ce faceți? l-am întrebat. Ce să fac? s-a mirat. O mototolesc şi o arunc la coş! şi aşa a şi făcut. Mi-a arătat-o şi şeful de

cadre de la minister, doar că el n-a aruncat-o, a pus-o la dosarul meu şi, mult mai târziu, un secretar cu propaganda de la CC, Petre şi..., îmi pare rău, nu mai ştiu cum îl chema, probabil ceruse referințe. A vrut să mă cunoască. Eu eram pe listele lor ca translator de limba chineză şi despre limbă am discutat. La sfârşit mi-a spus să nu fiu necăjit, partidul nu ia în seamă anonimele. Dacă ar fi ştiut cel sau cei care s-au străduit să scrie vreo trei pagini că muncesc în zadar...

Da, au fost adesea publicate cronici de întâmpinare sau de analiză, de exemplu, la o carte cu mai multe piese de teatru, Valentin Silvestru a publicat o pagină în România Literară, pe ideea unui teatru al moralității.

A propos de titlurile amintite de tine la începutul acestui dialog, s-au publicat şi câte 10-12 cronici la o singură carte!

DD: *Ai abordat şi literatura modernă şi contemporană. Ştiu că după răsturnarea monarhiei şi instaurarea republicii de către Dr. Sun Yat sen, s-a dorit modernizarea țării şi în cultură şi a început să se scrie ca în apus, a fost o ruptură totală de literatură clasică chineză. Ce scriitor contemporan te-a atras mai mult?*

CL: S-a scris teatru ca Ibsen, proză ca Balzac, poezie în vers liber şi aşa mai departe. Am publicat două romane de valoare, *Familia* de Ba Jin, candidat la Premiul Nobel, şi *Patru generații sub acelaşi acoperiş* de Lao She. Cel mai important scriitor contemporan tradus de mine este Wang Meng, ministru al culturii după dezghețul de după Mao, el care fusese ani de zile exilat pe undeva în deşertul Gobi - *Lacul adânc*, proză scurtă, Editura Cartea Românească, 1988, cu povestirea *Un tânăr la Secția Organizatorică*, pentru care fusese acuzat că a defăimat partidul.

Îmi place să cred că cele trei antologii dedicate secolului XX, poezie, teatru, proză, au însemnat tot atâtea momente de bucurie prin pătrunderea cititorului român în teritorii aproape necunoscute la noi. Piesele de teatru au fost incluse în emisiuni ale teatrului radiofonic, iar Teatrul Național din Iaşi, Teatrul Mic şi Teatrul Nottara au avut spectacole de succes cu *Taifun* şi *Pentru ce am murit*. Teatrul craiovean nu-l avea la conducere pe neasemuitul Emil Boroghină şi s-a abținut!

DD: *Să ne oprim puțin asupra cărților cu tentă filosofică din antichitate, când China a parcurs independent drumul filosofic urmat de Grecia, în căutarea răspunsului privind obârşia omului şi destinul său.*

Mă refer, în primul rând, la celebrul Yi Jing, cu latura divinatorie.

CL: În secolele V-III î.Hr. au fiinţat în China cam toate sistemele filosofice ale lumii. Nu ştiu dacă avem timp şi spaţiu pentru detaliere. Eu întâi am tradus Lao Zi, *Cartea despre tao şi virtute*. Maestrul Laocius, după numele latinizat, a fost cu siguranţă un iluminat. Cu ştiinţa de acum putem spune că el, la fel ca Beethoven sau Einstein, a avut acces la o cunoaştere cosmică. Particula *tao*, pe care a fost construit un întreg sistem filosofic şi religios, se află dincolo de spaţiu şi timp, este sursa universului, o putere supremă, într-o anume înţelegere, Dumnezeu. Cartea are 81 de capitole, iar în Capitolul XXV stă scris:

Omul urmează modelul Pământului,
Pământul urmează modelul Cerului,
Cerul urmează modelul lui Tao,
Tao se urmează pe sine.

Eu am tradus cu mare devoţiune cărţi taoiste şi pregătesc pentru toamna aceasta, împreună cu fiul meu, sinologul Adrian Daniel Lupeanu, o carte care se va numi probabil: *Textele fundamentale ale taoismului*. Vom aduna la un loc, într-o lucrare de ţinută academică, scrierile lui Lao Zi, Lie Zi, Zhuang Zi. Sper să îmi ajungă economiile pentru a plăti tipografia. Nu ştiu în ce măsură va ajunge la public. Cine ştie, poate că un site pe internet va mijloci între noi, tipografie şi cititori. Despre *Yi Jing, Cartea Schimbărilor*, ce să spun în câteva cuvinte? Este Biblia Chinei şi a Orientului extrem. Cuprinde texte mitice cu tentă filosofică şi şamanică, ordonate şi comentate de Confucius în jurul anului 500 înainte de Hristos. E o adevărată enciclopedie a începutului de civilizaţie a lumii. *Cartea Schimbărilor* porneşte de la magie şi divinaţie, îmbogăţindu-se pe parcurs cu elemente de istorie, artă militară, politică, filosofie, matematică, medicină, poezie şi cutume, primând latura etică, filosofică, de divinaţie. Eu citisem în ţară în timpul studenţiei simple referiri la ea. În primii mei ani în China, nimeni nu îndrăznea să discute despre o carte socotită mistică şi negată atunci. Era de negăsit. Aşa se face că am citit-o întâi în engleză. Cu timpul, pe măsura liberalizării vieţii, pentru că nici în România socialistă ea nu putea fi tipărită, am achiziţionat ediţii mai vechi şi mai noi şi m-am apucat s-o studiez. Am lucrat la ea, împreună cu Mira, cinci ani încheiaţi. Am publicat-o în anul 1996, în două volume, totalizând 880 de pagini şi

mărturisesc că s-au epuizat în timp record 5.000 de exemplare. În 2005 am realizat cu Adrian Daniel o sinteză a părții de prezicere, într-o ediție de buzunar, pe care femeile ar trebui s-o poarte în geantă, iar bărbații în buzunarul vestei, pentru că răspunde oricărei nevoi. Bănuiesc că o ai.

DD: *Uite că nu.*

CL: Atunci e vina mea şi îmi cer iertare. La proxima ediție, trebuie să ştii că au apărut deja două ediții, vei primi un exemplar, să scrii o cronică. Şi sinteza aceasta, şi mai ales lucrarea mare în două volume, cu textele filosofice şi comentariile lui Confucius, îşi aşteaptă editorul pentru ediții de masă în zeci de mii de exemplare.

DD: *Ai vorbit doar de traduceri din chineză în română, dar din română în chineză, cu editare în China, nu te-ai preocupat? Inte-resul nostru, al românilor, pentru literatura şi, într-un sens mai larg, pentru cultura chineză este dintre cele mai mari. Se poate spune acelaşi lucru şi despre interesul chinezilor pentru valorile spirituale româneşti? De exemplu versurile lui Eminescu au şi în chineză acea muzicalitate pe care o simțim noi în limba română?*

CL: Câtă dreptate ai! Diplomații şi ambasadorii care nu se pre-ocupă şi de publicarea cărților de valoare ale literaturii române clasice, moderne şi contemporane nu sunt români. Ei au sarcini multiple, e drept, numai că, în înțelegerea mea, celelalte sunt, aproape toate, perisabile. Cartea publicată vorbeşte despre țara ta fiecărui om, chiar şi acelora care n-o deschid, azi sau peste ani, ci doar o iau în mână şi îi privesc coperta. Eu am publicat poeziile lui Eminescu în toate țările în care am lucrat, fără buget din țară. Întâia oară Emi-nescu în limba thai în 1989, în limba viet în 2001, în ediție chineză-engleză în Singapore în 1994. În China a fost publicat de două ori, prima oară în anii 50 ai secolului trecut. Eminescu este gând înalt, poezie şi filosofie laolaltă, el este neîndurător de modern şi de actual, este zeu în orice limbă a pământului şi nu reuşesc a-l întina detrac-torii oricărei epoci ori rase. Poezia sa este binecuvântată în orice limbă a pământului, fiindcă este parte a fluviului ceresc al creației, la care omul Eminescu a avut cu siguranță acces. În Thailanda, de exemplu, *Luceafărul* a fost citit pe fragmente la radio, luni de zile, cu comentarii bogate, de către poetul Montri Umavijani, care l-a tradus cu mare dragoste, iar după ce l-a citit se considera, mai în glumă, mai în serios, încarnarea poetului român. În aceste țări, am oferit cartea oficialităților şi marilor biblioteci.

Eu cred că fiecare diplomat român are obligația de a-l tipări pe Eminescu. Cine manifestă dragoste pentru România şi pentru limba română o face. Închipuieşte-ți să auzim din presă că în fiecare an au apărut în lume cel puțin zece cărți Eminescu, plus alte capodopere naționale!

Da, oriunde în lume există interes pentru adevărata cultură, desigur, iar publicarea unor cărți depinde de mai mulți factori, de starea legăturilor bilaterale în primul rând şi apoi de cât de active sunt ambasadele şi centrele culturale româneşti, de felul în care noi şi traducătorii străini prezentăm lucrările respective, de nivelul sponsorilor etc. În ultimii ani începe să i se dea dreptate lui Nicolae Densuşianu, din nefericire nu de către români, noi cel mai adesea ne minimalizăm unii pe alții, ci de către străini, şi anume că limba română este mama limbii latine sau măcar soră bună cu aceasta. Va trebui să folosim acest trend. Oficial. Pornind de la autorități.

Eu am fost în China, ani de zile, consilierul cultural şi de presă. În anii aceia s-a publicat carte românească, în primul rând au fost traduşi clasicii, apoi scriitori ai secolului XX, ca Marin Preda, Marin Sorescu, o antologie de teatru. Nu am acum la îndemână lista, dar sigur că puteam face mai mult, nu-i aşa? Acțiunea continuă.

DD: *Ai stat în China 14 ani. Exact cât durează călătoria călugărului chinez Zang, plecat în India pentru a aduce scripturile buddhiste, din cartea pe care ai tradus-o. Este mult, este puțin?*

CL: Buna mea prietenă, mă onorează staturile uriaşe lângă care mă aşezi. Călugărul Xuan Zang a reuşit să ducă în patria sa, în secolul al şaptelea, cărțile sacre buddhiste, declanşând răspândirea acestei religii în China. Eu am tradus cărți de proză, poezie şi filosofie, aş fi putut să fac alegeri şi mai bune, însă sunt de acord că măcar cele numite în cadrul dialogului nostru merită calificativul de cărți de excepție şi aş aşeza pe raftul întâi *Yi Jing, Cartea Schimbărilor*. Mie mi se pare că paisprezece ani este puțin. Lucrez acum la o istorie a civilizației chineze şi îmi dau seama că îmi lipsesc unele cărți de referință, aş avea nevoie încă de studiu în Biblioteca Beijing, care aduce cu un castel uriaş. Îmi mijloceşti o bursă de studiu de câțiva ani?

DD: *Am citit undeva că în dicționarele chinezilor figurezi ca „unul dintre cei mai prolifici sinologi ai lumii”.*

CL: Aici grăiesc lucrările, nivelul lor estetic şi al transpunerii în limba noastră, desigur. Profesorul Ding Chao de la Universitatea de

limbi străine din Beijing a publicat acum câțiva ani o carte despre prezența literaturii române în China şi a literaturii chineze la noi. Am scris despre ea în revista *Ramuri* şi ar trebui să se găsească un editor, poate chiar Editura Academiei, pentru o versiune românească. El îmi dedică mai multe pagini şi se exprimă extrem de măgulitor şi de elogios la adresa mea şi a soției mele. Îi mulțumesc pe această cale. Şi este aici locul să precizăm că soția mea mi-a fost de mare ajutor. Grație ei am tradus atât de repede şi de bine. A fost o vreme când înscrierea, pe pagina de titlu a unei cărți: *Traducere din limba chineză de Mira şi Constantin Lupeanu* era un semn că este vorba despre o carte de valoare, era o marcă, un brand.

DD: *Eşti şi scriitor, nu numai traducător, ai publicat, din câte ştiu, câteva romane originale.*

CL: Am scris până acum şase romane şi am publicat trei. Putem vorbi altă dată despre statutul meu de prozator? Putem relua discuția şi în privința traducerilor, dar propun să ne oprim aici. Sunt multe de spus despre fiecare carte în parte, istoria achiziționării ei, acceptarea pentru traducere, găsirea editurii, primirea aprobărilor, inclusiv de la cenzură, care, de la organismul numit Direcția presei, s-a răspândit în toate editurile. Era la editură un tovarăş, care dacă zicea nu sau zicea să se topească o carte, era vai şi-amar. Aventurile tipăririi la Editura Cartea Românească a romanului fluviu în două volume *Lotus de Aur, Vaza şi Prunişor de Primăvară*, într-un tiraj maxim de, cred, o sută de mii de exemplare ar însemna o discuție poate mai lungă decât cea de astăzi!

Îți mulțumesc pentru evidențierea prin întrebări elegante şi prin comentarii extrem de competente a făgaşului discuției noastre, pentru răbdarea de a mă asculta, pentru acuratețea consemnării şi pentru multe alte nemărturisite calități. Cer scuze celor neinteresați de dialogul nostru. Îi salut cu iubire pe toți cititorii. Cu bine.

DD. *Şi eu îți mulțumesc pentru această neasemuit de frumoasă poveste a vieții tale şi de-abia aştept să reluăm discuția altă dată. M-am simțit ca în „O mie şi una de nopți”.*

Ioan Vasiu – De vorbă cu scriitoarea şi jurnalista Doina Drăguț

Ioan Vasiu: *Când ați debutat ca jurnalist și când ați debutat ca scriitor?*

Doina Drăguț: Prin 1992, am publicat în cotidianul craiovean „Cuvântul libertății", la rubrica „Pânza de păianjen", ce se afla pe prima pagină, microeseuri, care aveau ca temă situația actuală a acelor vremuri. Apoi, am publicat cronici plastice referitoare la expozițiile prezente pe simezele craiovene şi cronici literare de la diferite lansări de carte.

Începând din 2003, am lucrat ca redactor la „Jurnalul de Dolj", secretar general de redacție la „Lege şi fărădelege", redactor şef adjunct la „Mesagerul Olteniei", redactor şef la revista de cultură „Literaria", redactor şef la revista de cultură „Domnul de Rouă" şi fondator şi redactor şef la revista de cultură universală „Constelații diamantine".

Ca scriitor, am debutat cu poezii în revista „Luceafărul", în 1977, după terminarea Facultății de Matematică de la Universitatea din Craiova, iar editorial, în 1994, cu volumul de poezii „Ceasuri de îndoieli", cu o prefață făcută de criticul literar Ovidiu Ghidirmic.

I.V.*: Ce înseamnă pentru dumneavoastră revista Constelații diamantine?*

D.D.: Revista „Constelații diamantine" a luat ființă în septembrie 2010, la Craiova, având ca fondatori pe: Doina Drăguț, Al. Florin Țene, N. N. Negulescu şi Janet Nică.

Revistele, cu destinul lor de efemeridă, de cele mai multe ori nu supraviețuiesc clipei, prezentului. Dar putem spune, fără teama de a greşi, că o revistă, cu toată efemeritatea ei, poate fi privită şi definită, în ansamblul ei, ca o operă de artă, în care materia, subordonată unor scopuri esențialmente spirituale, este un mijloc de manifestare a spiritului.

Încă de la început, revista „Constelații diamantine” s-a axat pe cultul valorii, depășind limitele naționalismului, cu o deschidere spre universalitate. Principiile, care au stat, şi stau, la temelia selectării materialelor, sunt autenticitatea, originalitatea compoziţională şi expresivitatea artistică.

Ca loc ineluctabil de manifestare a spiritului, revista pune în valoare, dincolo de aspectele artei contemporane (grafică, desen, pictură), şi mijloacele moderne de abordare computerizată, devenind o îmbinare armonioasă de simboluri expresive, ce poartă amprenta raționalului şi dau sens istoric materiei.

A concepe şi realiza o revistă culturală necesită multă muncă şi transpirație. Acest lucru minunat nu se poate înfăptui fără dragoste, fără multă dragoste. Este un proiect ambițios să creezi o revistă culturală, cu un profil bine pus la punct. Acest lucru solicită efort, abnegație şi dăruire totală. Albert Camus spunea: „O realizare este un angajament - obligație la o realizare şi mai mare”.

Pentru ca o revistă să dobândească recunoaştere şi prestigiu, pentru ca ea să dureze în timp, este necesară o conlucrare în armonie şi echilibru în cadrul redacției, este nevoie de colaboratori fideli şi prieteni sinceri, care să iubească literatura şi arta, care să aibă chemare şi forță în exprimarea frumosului.

Revista „Constelații diamantine” este bine cunoscută şi se bucură de o audiență deosebită, atât la nivel național, cât şi internațional.

I.V.: *Cum se împacă poezia pe care o scrieți cu jurnalismul pe care-l practicați?*

D.D.: Mai întâi vă voi spune cum se împacă matematica (profesia mea de bază) cu celelalte pasiuni care m-au ghidat în viață (pictură, rebus, literatură, filosofie, ziaristică, informatică). Poezia este o îmbinare armonioasă între matematică şi literatură, între matematică şi artă, între matematică şi viață, între matematică şi ceea ce există dincolo de viața terestră. După cum se ştie, încă din antichitate, filosoful şi matematicianul grec, Pitagora, punea la baza întregii realități teoria numerelor şi a armoniei. Ideea filosofică principală a pitagorismului este că „numerele reprezintă esența lucrurilor, iar universul este un sistem ordonat şi armonios de numere şi raporturi numerice”. Punctul de plecare al teoriei pitagoreice despre principiul numeric al lumii este „unitatea” sau „monada”. Aristotel spunea că în concepția pitagoreică „nu-

mărul constituie substanța tuturor lucrurilor" („Metafizica") și că „lucrurile constau din imitația numerelor".

Unii critici au sesizat, cu deplină autoritate, că am primit „ecouri sau corezonanțe" din lirica unor poeți precum Ion Barbu, Lucian Blaga sau Rilke; alții au văzut o orientare spre experiențele inițiatice orientale sau hinduse. Poemele mele includ, de cele mai multe ori, teorii științifice asupra sensului vieții, conferindu-le acestora înveşmântare emoțională, iar căutarea esențelor se face prin trăiri lirice pure, adeseori de natură divină, incluzând lumină, transparență, iubire.

Referitor la jurnalism, după cum ați observat, eu am făcut, cu precădere, jurnalism cultural. Şi aici, nu numai că am comentat ştirea, dar am intrat în inima evenimentului respectiv, cu dezinvoltură, fie că a fost un vernisaj, fie o lansare de carte, şi, informându-mă anterior de istoricul şi evoluția protagoniştilor, am putut să-mi exprim şi propria părere.

I.V.: *Vă întreb, în calitatea dumneavoastră de editor: care este diferența dintre o publicație tipărită și una care apare online?*

D.D.: Între o publicație tipărită şi una on-line este, desigur, o diferență destul de mare. Pentru o publicație tipărită, în afară de calculator, ai nevoie şi de o tipografie care să facă transpunerea pe hârtie, apoi ai nevoie de difuzori care să răspândească (să vândă) publicația respectivă şi mai întâi de toate trebuie să dispui de bani. Şi, în acest caz, cheltuielile pot fi mai mari decât câştigurile. În presa on-line, lucrurile sunt mai simple: dacă dispui de un calculator, de softul aferent editării unei reviste/ unui ziar, şi, ca redactor, dacă ştii să lucrezi cu aceste instrumente nu te costă nimic. Am spus că nu te costă nimic, dar am greşit un pic pentru că nu am luat în calcul timpul, dar până la urmă nu este un timp pierdut pentru că te îmbogăţeşti spiritual din diversitatea materialelor pe care le primeşti, îți însuşeşti din cultura autorilor (dacă, bineînțeles, ştii să-i alegi). Când publicația este gata, doar cu un singur click poate ajunge, în doar câteva secunde, la zeci de mii de cititori de pe tot mapamondul.

I.V.: *De câți ani faceți parte din Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România și de ce ați aderat la această Uniune?*

D.D.: În UZP m-am înscris pe data de 04.01.2012. Deci sunt peste zece ani de când sunt membru UZP. Printr-o întâmplare, revista „Constelații diamantine" a ajuns la Doru Dinu Glăvan, preşedintele UZP.

M-a contactat printr-un e-mail şi mi-a spus că-i place revista şi m-a rugat să-i trimit câteva materiale pentru site-ul UZP. Apoi am vorbit de mai multe ori la telefon şi mi-a propus să mă înscriu în UZP. Mi-am făcut dosarul, iar când a trecut prin Craiova (el locuia la Reşiţa şi săptămânal mergea la Bucureşti cu maşina), ne-am întâlnit şi i-am dat dosarul. Deci, iată, cât de simplă a fost înscrierea mea.

I.V.: *Prin ce se aseamănă și prin ce diferă Uniunea Scriitorilor din România și Uniunea Ziariștilor Profesioniști din România?*

D.D.: Nu aş vrea să vorbesc despre USR, mai ales despre conducerea ei. Dar dacă m-ați provocat, vă spun că este o mare diferență. Uniunea Ziariştilor avea, prin regretatul preşedinte Doru Dinu Glăvan, şi are, prin actuala conducere, o mare deschidere spre valori, spre universalitate, către diversitate, spre adaptabilitate la o lume în continuă schimbare. USR este închistată în propria-i carapace, sunt câțiva care conduc (spre dezastrul culturii!) şi se cred de neînlocuit. Uită că „cimitirele sunt pline de oameni de neînlocuit”. (Napoleon)

I.V.: *După părerea dumneavoastră, mai poate fi considerată presa a patra putere în stat?*

D.D.: În țările democratice, jurnaliştii au un rol important. Ei, cu intuiția lor, cu crezul lor de formatori de opinie, sunt, aşa cum s-a spus, „câinii de pază ai democrației”. În România, au ştiut să-şi formeze o organizație profesională de creație publicistică şi jurnalistică cu deplină autonomie – Uniunea Ziariştilor Profesioniști.

Indiferent de tipul de jurnalism practicat (de investigație, de opinie, de cultură), datoria jurnalistului este informarea corectă a publicului. Din păcate, unii ziariști practică dezinformarea, iar unii dintre ei au devenit sclavii banului.

Nu cred că presa este chiar o putere în stat, pentru că nici nu are pârghiile necesare unei puteri, dar are un rol important prin dezvăluirile pe care le face (dacă sunt corecte şi reale) şi prin influențarea publicului şi mai ales a celor care au căderea de a lua decizii.

I.V.: *Știu că sunteți autoarea unor cărți publicate în decursul anilor. Vă rog să amintiți titlurile unora dintre ele.*

D.D.: Da, de-a lungul vremii, am publicat mai multe cărți de versuri, proză, eseuri şi un roman. Le enumăr în ordinea apariției: „Ceasuri de îndoieli” (versuri), 1994, „Arabescuri” (eseuri), 1995, „Detaşare într-un spațiu dens” (versuri), 1995, „Individualitatea desti-

nului" (eseuri asupra individualității destinului în artă), 1996, „Spațiul din nelinişti" (versuri), 1998, „Ochiul de lumină" (versuri), 2000, „Suferințele unui redactor" (roman), 2006, „Nelinişti prin timp" (eseuri, recenzii, cronici plastice), 2010, „Timpul dintre valuri de lumină" (versuri), 2014, „Gânduri de lumină" (versuri), 2019.

I.V.: *Ce proiecte aveți pentru anii care vor urma?*

D.D.: Vreau ca revista „Constelații diamantine" să apară mai departe, pentru că materiale sunt, iar scriitorii care aleg să publice aici sunt tot mai numeroşi. Doresc să editez o carte de versuri cu poemele pe care le-am publicat în ultimul an în revistă sub genericul „Jocul minții". Acestea sunt proiecte apropiate, dar mai sunt şi vise care sper să devină realitate cu timpul. Se spune că omul trăieşte atât cât să treacă prin toate evenimentele ce-i alcătuiesc destinul.

Toamna se numără...

Dialog cu poetul George Filip

Doina Drăguț: *Fireşte, gândurile-mi răvăşite de atâtea nostalgii cotidiene îmi sunt presărate de polenul abundent al acestei toamne care a picat la ţanc, cu toate ornamentele ei. Îl am în taşca intenţiilor mele pe poetul româno-canadian George Filip, care-şi respiră toamnele atât de departe de noi şi de la care vreau să culeg câteva gânduri mai sprinţare, şi nu prea stropite de bruma nostalgiei. Aşadar, poete, ţi-ai mai pus pe tâmple argintul unei noi toamne. A câta?*

George Filip: A 73-a, stimată Doina Drăguţ. De fapt am mai răspuns la această întrebare prin volumul *Şi toamna vine*, publicat la Craiova, prin grija exigentului profesor Marian Barbu.

D.D.: *N-ai vrea să numărăm împreună câţiva dintre „bobocii" tăi din această toamnă?*

G.F.: De ce nu?... Cel mai proaspăt „boboc" nunta Elenei Băsescu, nunta frumoasă la care socrul mic - căpitanul Traian - a uitat să mă cheme. Că m-aş fi dus!

D.D.: *Deci, ai 73 de ani. Sunt mulţi... sunt puţini?*

G.F.: *Fugit ireparabile tempus*, dragă Doina. Nu-s mulţi... nu-s puţini...

D.D.: *Dar cu maldărul de volume, cum mai stai?*

G.F.: Am pus la cetăţuia scriiturii mele încă vreo trei, ba patru, volume. *Era poeţilor*, în Limba Română, că în franceză a apărut de anul trecut, 101 POEME, plus o miniantologie *Fântâna dorurilor*, volumaş publicat de poetul Doru Dăncuş, la Târgovişte.

D.D.: *Pe acolo cum ai ajuns?*

G.F.: Iac-aşa!... ca din senin m-am pomenit că sunt prieten cu maramureşeanul acesta de Doru Dăncuş, rătăcit pe la şes. Harnicul editor mi-a publicat cărţulia, mi-a făcut o lansare pe cinste la Bucureşti, am cules câţiva lauri şi... cam asta este...

D.D.: *Dar vre-un „boboc-surpriză" nu ai?*

G.F.: Ba am o surpriză caldă... proaspătă, de la gheaţă...

D.D.: *Asta... cum mai devine?*

G.F.: Devine că a 35-a mea carte - REGALA - este pe gata, tot la Dăncuş. Adică el se ocupă de tiparniță, fiindcă de fapt este publicată în Editura mea - DESTINE -, care funcționează, bine-mersi, la Montreal.

D.D.: *Cum... ai şi o editură?*

G.F.: Da, dar despre asta, te rog, altădată...

D.D.: *OK... şi în ce constă noutatea?*

G.F.: Păi iaca, noutatea constă în faptul că acest nou volum l-am scos împreună cu tânăra poetă Ana Maria Gibu, din Botoşani.

D.D.: *Interesantă idee. Ai conlucrat deci cu tânăra poetă, de doar 15 ani, după câte ştiu. Cum a fost posibil?*

G.F.: Nu mai este pentru nimeni un secret că poeta Ana Maria, „colega" mea de MILENIU!, s-a cuibărit bine şi adânc în sufletul meu de la vârsta de zece ani, când ne-am cunoscut prin corespondență şi când a publicat prima ei cărțulie de poezii, intitulată *Grădina mea*.

D.D.: *Rarisimă idee... experiență... Vă desparte mai mult de o jumătate de veac, dacă ne gândim la vârste! Îmi reformulez întrebarea... cum conlucrați?*

G.F.: Nu ne-am propus niciodată să „conlucrăm". Este vorba despre o comuniune de suflet, de ordin divin. Întâmplător, Ana Maria mi-a trimis un buchet de 50 de poeme. Tematic şi structural total diferit ca stil de scriitura ei anterioară. Am observat că tânăra mea colegă, fără ghilimele, s-a pârguit frumos şi a-nceput să dea o mai bună producție literară la... hectar, ca să mai şi glumim.

D.D.: *Şi?...*

G.F.: Am intercalat printre cinzecile ei de poeme încă pe-atâtea de-ale mele şi am rotunjit un volum. Nimeni nu va şti sau va afla curând care poeme ale cui sunt. Am gândit la fel şi am scris cam tot la fel. Este o simbioză pe care o consider unică, măcar în literatura română. Eu le numesc *poeme siameze*.

D.D.: *Interesant... deosebit de interesant acest experiment!*

G.F.: Eu aş zice... experiment unic. Eu m-am regăsit în viața şi cugetul poetei Ana Maria şi am certul sentiment că ne aflăm într-un vădit şi demonstrat fenomen de metempsihoză. Amândoi constituim o clepsidră, nişte vase comunicante în care curge, se purifică şi se coagulează în poeme aceleaşi sentimente.

D.D.: *Este de-a dreptul surprinzător ceea ce aud!*

G.F.: O fi, dar eu aşa simt şi îmi susțin teoria. Ana Maria este

puiul meu, un nuc tânăr crescut la umbra şi din rădăcina unui nuc bătrân - ocrotitor.

D.D.: *Inexplicabile aceste afinități! Şi tânăra poetă ce zice?*

G.F.: „Colega" nu zice nimic. Se comportă firesc, se ia cu mine în gură, avem mici divergențe, însă în final găsim numitorul comun. Simt că sufletul meu, prin clepsidra despre care vorbeam, se varsă în trupul şi-n sufletul ei tânăr şi avid de zbor. Avem aceeaşi „grupă poetică" iar eu constat că fenomenul de moştenire ereditară funcționează perfect.

D.D.: *Am pornit de la subiectul arhicunoscut al toamnei şi m-ai rătăcit prin pădurea voastră, virgină şi neexplorată. Hai să ne re-întoarcem pe pământ. Cu timpul, cum zici că mai stai?*

G.F.: Timpul... după mine, timpul este o noțiune abstractă pe care noi am materializat-o înghesuind-o în dimensiuni ca epoci, milenii, secole, decenii, ani, luni zile, ore, minute şi secunde. Domniță..., timpul este DUMNEZEU!. Prin această imensitate incomensurabilă, noi, oamenii, suntem doar nişte particule neglijabile care ne străduim, „scremem" etern să lăsăm minuscule probe ale trecerii noastre pe aici. Domniță, să nu mă suspectezi cumva de pesimism iremediabil. Din contră. Sunt cel mai optimist terrian care decretez că: noi venim de niciunde şi plecăm spre... nicăieri. Ciudat... nu?!?

D.D.: *Şi toată strădania noastră de „a fi" la ce mai foloseşte?*

G.F.: Exact la „a fi" - cum bine spui. Suntem nişte senzații materializate care trăim şi ne manifestăm... tot prin senzații, pe care le numim eternitate.

D.D.: *Curioasă mentalitate de interpretare a lumii ai... Mi se scurtcircuitează raționamentul...*

G.F.: Şi ce nu-ți convine, mă rog? Dacă acceptăm o eternitate, eu vin şi deduc cum c-ar putea exista mai multe eternități. Aici începe sfârşitul raționamentelor - PARADOXUL - ce ne-am face cu o eternitate de eternități?

D.D.: *Mă cam cutremur. Nu ți se pare că umbli pe la radicalitatea unor teorii fundamentale ale existenței noastre terestre... şi nu numai?*

G.F.: Şi DA şi NU, fiindcă aici sunt multe de spus, propun însă să lăsăm chestiunea pentru altădată.

D.D.: *Desigur, ajunge, poete!*

G.F.: E-hei, stimată Doinița, aşteaptă să vezi ce-o să dea din mine pe la O SUTĂ de ani. Şi dacă eu n-oi mai fi, o veți avea la dialog pe poeta Ana Maria - brațul meu real prelungit spre eternitate...

Remember cu poetul George Filip prin îndepărtata lui copilărie

Doina Drăguț: *Poete... luna viitoare, pe 22 martie 2014, vei împlini 75 de ani.*

George Filip: Recunosc, n-am nicio vină, este pentru prima oară în viața mea când ating această fantastică vârstă.

DD: *Aș dori să ne întoarcem un pic la copilăria ta. Dacă se poate... spune-ne câte ceva din cele mai „străvechi" amintiri.*

GF: Așa... Ei bine, să începem cu începutul. Sincer să fiu, deși am fost martor ocular și am participat chiar la nașterea mea nocturnă, nu-mi amintesc nimic. Am auzit mai târziu, de la Gheorghe al lui Voinea, care mi-a tăiat buricul, cel verde!, că martori la facere au fost unchiul Vasile Voinea și Ion Tăcu, verișori de-ai lui tătâne-meu, și ei emigranți olteni, de prin Izlaz, la Tuzla sălbatică de pe malul Mării mele cea Neagră.

DD: *Altceva..., dar mai recent?*

GF: Țin minte când m-a înțărcat mămica mea - Floarea.

DD: *Nu se poate!*

GF: Ba se poate. Aveam cam vreo patru anișori, aveam toți dinții, eram rahitic, mi-era veșnic foame și plângeam ca dracu.

DD: *Și?*

GF: O mușcam pe mămica de țâțe de plângea. Le țin minte pe țâțe în veci. A din dreapta era mai dolofană, avea mai mult lapte. A din stânga era mai curvuliță, mai suplă, mai stearpă.

DD: *Și?*

GF: Le molfăiam până-mi dădeau lapte. Adevărul este că mămica mă mai îndopa și cu mestecătură din gura ei, deși eu rodeam deja boabe de porumb fiert în sobă, dar, sincer să fiu, eram dat dracului!

DD: *Frumoase și ciudate amintiri... Ceva mai special?*

GF: Desigur. Prin '44, prin anii aceia, prin Tuzla de pe malul Mării mele cea Neagră, mai zăboveau încă pe la noi flăcăi de-ai lui herr Adolph Hitler.

DD: *N-o să-mi spui că l-ai cunoscut pe Hitler...*

GF: Nu... Dar pe unii dintre flăcăii lui... Da! Nemțălăii ăia erau tinerei, frumușei, cântau la instrumente, se spălau pe dinți, plăteau purceaua cu bani mai mulți decât cereau gospodarii, ne dădeau bomboane şi ne învățau nemțește. La cuțit... tis, la masă... stul...

DD: *I-ai văzut luptându-se cu militarii ruşi?*

GF: Da... dar nu ştiu care cu cine se tot încăiera. Am aflat de la taica Pandele că fritii se cafteau şi cu ruşii, şi cu americanii.

DD: *Formidabil!*

GF: Noaptea răpăiau mitralierele iar reflectoarele sfârtecau văzduhul. Din tranşeea noastră din grădină, în formă de Z, priveam mai în fiecare noapte cerul de deasupra Mării. Ra... ta... ta... ra... rat... ta... ra... ta! Bâzzz... şi câte-un avion se prăbuşea, ba în Mare, ba pe izlazul vacilor de pe coasta Tuzlei. Baruță, mincinosul satului, a târât jos din carlingă vreo câțiva aviatori, de-ăştia căzuți şi arşi de flăcări...

DD: *De ce origine erau cei căzuți?*

GF: Şi d-ăia... şi d-ăia...

DD: *Mai spune...*

GF: Într-o dimineață, rusnacul Carabageac, clopotarul satului, a zdrăngănit clopotele lui coclite strigând pe ulița mare din toți bojocii: fugiți din case măăă!, că nemții pun explozibil şi se cară!!!

DD: *Apoi?*

GF: În aceeaşi zi, la doar câteva ore, au intrat în Tuzla mea lungile escadroane ruseşti.

DD: *Ți-a fost frică?*

GF: Da de unde... eram învățat cu războiul. Rusnacii erau trişti, obosiți, frumușei şi zâmbitori că se cam repezeau vădanele să-i sărute. Rusnacii s-au dus la fântâni, la despăduchere, şi-au pus ranițele prin grădinile oamenilor paşnici iar mai spre seară cântau kazaciokul... sorbeau krepki de prin bidoane, fumau mahorcă, iar politrucii făceau trântă cu haziainele printre tufele de pelin...

DD: *Cum te înțelegeai cu ei?*

GF: Prin limba... gimnastică.

DD: *Adică?*

GF: Drug, ne znai cuda Berlin? - Încolo..., le arătam eu, spre Mangalia. - Daleko, adică departe? - ...dădeam din umeri.

DD: *Dragă George, să lăsăm lucrurile astea despre război şi să trecem la lucruri mai frumoase... Când ai început să scrii?*

GF: Pe la cinci anişori. Ştiam să scriu şi să citesc.

DD: *De unde ştiai?*

GF: De la fratele meu VILI, pentru nemți, Vasila, pentru ruşi.

DD: *Acum, moşneagule, este o glumă, bineînțeles, spune-mi, te rog, în ce filosofie te încadrai tu, pe atunci?*

GF: În nicio filosofie. Eu trăiam, pipăiam, respiram şi-mi era suficient. Interpretam totul, de la firul de iarbă, raţiunea furnicii, cântecul Mării, vorbele părinților, vorbeam cu dobitoacele din gospodărie, catalogam totul în tiparele minții mele. Acum pot să-ți spun, cu tot riscul, că filosofiile sunt doar nişte artificii de a interpreta viața, marele adevăr fiind ETERNITATEA.

DD: *Dar... cu credința în Dumnezeu cum stai?*

GF: Da. Dumnezeu există, deşi nu-L cunosc personal. El ne lasă în pace, poate prea exagerat..., iar noi ne vedem de viață într-un perpetuum mobile pe care nu-l putem influența, dirija sau controla.

DD: *Deci... te-ai pus bine cu Dumnezeu...*

GF: Şi El cu mine.

DD: *Dar, prin viață, când şi unde te-ai întâlnit cu tine însuți?*

GF: Cred că atunci... în podul casei. Eu am fost din pruncie fascinat de grote, beciuri, poduri şi de... fuga de acasă.

DD: *Hmmm... în podul casei?!?*

GF: Da. Acolo am găsit maldăre de țoale vechi, cărți năclăite de vreme, măşti de gaze, ghete de pe vremea lui Mociornița, ba chiar şi-un pistol...

DD: *Acum... te întreb când ai început să scrii poezie?*

GF: Nu ştiu exact ziua şi ora. Dar, „mai bătrân", pe la 16-17 ani am găsit scris de mânuța mea pe muchia unei cărți politiste, următorul distih: *Când eram eu de un an, țin minte că sugeam...*

DD: *Filozofa profund, poetul de atunci!...*

GF: Pe dracu. Sunt un liric incurabil.

DD: *Poete, ai cam obosit de atâta mers prin viață, văd că lenea te apropie spre AZI. Cum este să aniversezi 75 de ani?*

GF: Este... mişto! M-au gonit ăia de-acasă şi pe planeta aceasta îmi agonisesc viața murmurând franțuzeşte, nemțeşte, englezeşte, ruseşte şi româneşte.

DD: *E grea viața?*

GF: Da, grea dar frumoasă. Când mi-au dat paşaportul comuniştii mi-au zis: nu te dai cu noi? Bine, mă, duşmanule, te vom da pe

mâna emigrației românești! Și m-au dat. Am trecut prin probe de asasinat la Viena, Paris, Montreal.

DD: *Cum sunt românii din Montreal?*

GF: Buni... teoretic, răi... în particular.

DD: *Nu se poate!*

GF: Ba se poate! Eu am ajuns la Montreal în toamna lui 1982, acum 34 de ani. Am avut întotdeauna şuste. Toate mi-au fost aranjate de unchii mei Rinu şi Nicu. Rinu... fratele tatălui meu Pandele, semăna cu cruntul lui tată, ardeleanul moş Preda, mai bine decât însuşi străbunicul meu. Unchiul Rinu nu râdea niciodată. Doar zâmbea şi te hipnotiza cu privirea. - Să te duci, nepoate! Vom avea grija ta. Aşa este, Nicule? - Aşa este, confirma si unchiul Nicu.

DD: *Şi te-au protejat?*

GF: Desigur. La Viena m-au interceptat imediat doamna Dorina şi Vasile Gabor, nişte vechi români emigranți. La Munchen m-a găzduit familia Grigore Dumitrescu, un fost mare luptător anticomunist. Şi m-a finanțat prea Sfinția-Sa, monseniorul Octavian Bârlea, şeful misiunii greco-catolice din Munchen. La Paris m-au instalat bătrânul preot Vasile Boldeanu, poetul Sergiu Grosu, nenea Cicerone Ioanițoiu, prințesa Ecaterina Caragea, precum şi marele regretat testamentar al lui MANIU, fostul ministru Nicolae Penescu. Financiar şi sufleteşte m-au sprijinit bine vechiul meu coleg Vasile Bodeanu, precum şi poetul Gheorghe Astaloş.

DD: *Şi la Montreal?*

GF: De un real sprijin mi-a fost regretatul ministru al culturii şi emigrației în Quebec - Dl. Gerald Godin -, precum şi regretatul Dr. Ion Țăranu, pe lângă care omniprezentul, ultraparaeficientul agent de emigrație Gheorghe Rusu.

DD: *În spre final: cum ți se pare viața, Poete?*

GF: Frumoasă... plină de neprevăzut - dar grea.

DD: *Cum sunt oamenii din jurul tău?*

GF: Răi... stupizi... solderi ai unei inchiziții moderne.

DD: *Poete, ...este un interviu aniversar, eşti trist că trec anii?*

GF: Nu!, însă am ajuns la concluzia că „corabia se scufundă, se salvează cine poate..."

(06.02.2014 - conversație telefonică)

Cu poetul George Filip, la cei 75 de ani ai lui

În luna martie a acestui an, 2014, ziua 22, Poetul George FILIP va aniversa cele 75 de primăveri strânse în palmaresul vârstei. Nu este o excepție de longevitate, dar evenimentul merită onorat.

Motto:
nu-s george FILIP, ăsta-i doar un nume,
bătut cu fierul roşu - un stigmat,
să nu mă rup de cârdul meu prin lume
când pe idei mă vreau crucificat...

D.D.*: De ce ai pus în avangardă strofa aceasta care este, aparent, atât de lucidă, pesimistă, optimistă şi, concomitent, aşa de imperceptibilă?*

G.F.: Catrenul respectiv exprimă chintesența vieții mele lungă, zbuciumată, controversată şi etc...

D.D.: *Asta se înțelege clar, dar nu pari sincer. Doar atâta vrei să ne spui despre pogonul tău de viață? Cred că ne ascunzi multe lucruri...*

G.F.: Desigur. N-am chef ca în acest interviu să vă deşir tot letopisețul vieții mele. N-am timp, spațiu, chef. Vă rog mai scormoniți şi singuri prin bănuitele arhive ale subsemnatului.

D.D.: *Ştim, până una-alta, că ai publicat vreo 35 de volume cu versuri. Te-ai întâlnit cu mii de fani iar pe planetă ai zeci de mii de cititori. Fii mai filotim!*

G.F.: Cui crezi c-ar folosi spusele mele, scrise?

D.D.: *Asta-i culmea! Nouă, oamenilor, românilor.*

G.F.: Şi cine m-ar crede? Se laudă, vor spune co-planetarii mei, contestatari prin excelență. Ascultă, măi dragă Doina, eu am deja şi vreo 35 de ani de exil. Am ajuns la nişte concluzii vizibile tuturor, dar de mulți ignorate. Pot spune că românii de acasă sunt total debusolați şi că o bandă de politruci neocomuniști joacă barbut cu destinul națiunii române. După nereuşita şi furata revoluție din'89 focarele

acestea de antinaționalism au fost exportate şi au ajuns până în Canada noastră de adopție. Reține, te rog! În anul 1979, când am ajuns în Austria lui Strauss şi a lui Frantz Grillpartzer, eu şi noi românii din lagărul de refugiați de la Traiskirchen eram tratați cu HERRN, adică domnule. Banditul de ceauşescu a dat drumul peste granițe puşcăriaşilor cei mai înrăiți, i-a trimis după noi, au distrus imaginea aziliatului politic român şi în câteva zile am devenit CHAIZE, adică... rahați! Parisul era şi el bine infestat cu golani români încă dinaintea asasinatului din '89. Adevărații români se pitulau prin Cartierul Latin al Parisului temători ca în „QVO VADIS DOMINE?" şi bătrânul preot Vasile Boldeanu abia de mai aduna câțiva în biserica ortodoxă din strada Jean de Beauve. Acolo, însă, pe slugoii trimişi de Bucureşti îi contracarau viguros câțiva bravi români, dintre care aş aminti pe regretatul fost ministru Nicolae Penescu, testamentarul politic al lui Maniu, apoi Sergiu Grosu, frații Nițescu, Cicerone Ioanițoiu, studentul George Barbu, prințesa Alexandra Caragea, Faust Brădescu, surorile Ioana şi Maria Brătianu, Dan Virgil, Carmen Suciu, fostul meu coleg Vasile Boldeanu, poetul Gheorghe Astaloş etc...

D.D.: *Ai uitat de Monica Lovinescu şi Virgil Ierunca...*

G.F.: Ba, dimpotrivă, le rezerv un spațiu special. Ei zdrăngăneau nişte tinichele în studioul de la Paris al Postului „Europa Liberă" strigând „Jos Ceauşescu!... Jos Comunismul!" Mințeau că sunt printre protestatarii români anticomuniști din Piața Trocadero, adică la Turnul Eiffel. De fapt, îşi sorbeau liniştiți cafelușele şi numărau dolăraşii plătiți de Senatul American. (După căderea relativă a comunismului trupurile lor neînsuflețite au fost duse în România. De către cine şi de ce?... mă întreb mereu...)

D.D.: *Şi ai ajuns la Montreal...*

G.F.: Da, la finele lui septembrie 1982. Sincer să fiu, am trecut oceanul de frică, să nu mă ajungă din urmă gheara comunismului. Când mi-au dat paşaportul, securiştii mă preveniseră: „Bine, mă banditule..., nu te dai cu noi nici în ultima clipă... te vom da noi pe mâna emigrației!" Şi m-au dat. Au făcut pe mine probe de asasinat în Austria, în Franța şi chiar la Montreal. Dar nu m-au omorât de tot...

D.D.: *Şi iată-te la Montreal...*

G.F.: La aeroportul Mirabel (corcoduşă!) nu m-au aşteptat românii cu vreo plancardă, cum auzisem, pe care să scrie... „BINE AI

VENIT!" M-a umflat un taxi care m-a dus la un hotel de lux. Nu știam că ieșisem de sub oblăduirea birourilor de emigrație din Franța. Trebuia să plătesc. Norocul meu că aveam dolăraşi berechet. Îi adunasem la Paris, în aproape trei ani, văruind, măturând şi zugrăvind pe unde apucam. ...Ploua. Metropola mi-a făcut o impresie deplorabilă. La biroul de emigrație m-a interceptat omniprezentul meu amic Gheorghe Rusu. Îl cunoscusem la Paris, unde am fost amândoi „luptători". Peste alte două zile, dar acum însorite, neică!..., eram la Valdavid. Toată lumea știa că sunt «poetul care a venit de la Paris». Peste alte două zile dr. Ion Țăranu, longevivul Preşedinte al ARC-ului, m-a instalat reporter la Ora de Radio. Mi-am schimbat opinia şi găseam că Montrealul este minunat. Atunci erau pe aici doar două biserici. Una verde, legionară, şi alta roşie, comunistă. Pe dracu... Am înțeles eu repede. Ambele erau doar biserici, numai că Dumnezeu le vizita echipat cu odăjdii diferite!

D.D.: *Aşa te vreau poete... mai spune.*

G.F.: Spun. Știe o lume că sunt vorbăreț şi certăreț.

D.D.: *Faci aluzie la trusa ta de înjurături?*

G.F.: Cred c-ar cam fi cazul. Să-ți explic. Comunitatea română era foarte bine înfiripată. ARC-ul... cu ale lui, bisericile... cu ale lor. Martor la spusele mele îmi este minunatul domn Valeriu Crainic. El mi-a cunoscut toată evoluția mea pe aici. Deci... eram reporter radio. Prin sprijinul regretatului fost ministru al culturii şi emigrației pe Quebec, dl. Gerald Godin, am prins funcția de „directoraş" al noului Centru Cultural Român. Alături de veşnic tânărul Eugen Caraghiaur am pus bazele primei televiziuni de limba română din toată emigrația română. Apoi am fost redactor la revista interetnică HUMANITAS, condusă de scriitorul C. Stoiciu. Timpul trecea iar eu, din când în când, mă căsătoream. În anul 1990, imediat după pseudorevoluția română, năstrușnicul Dan Fornade, împreună cu harnica lui Aura, au înființat revista „Luceafărul de Montreal". Ce revistă minunată! O număr ca pe singura revistă adevărată care a funcționat pe aici exact 10 ani. Am lucrat cu drag şi voluntar la ea tot timpul.

D.D.: *Ai zis că umbli la arsenalul de injurii...*

G.F.: Imediat. Măi nineacă, iată că au ajuns şi la Montreal primele valuri de emigranți postrevoluționari. Inamicii aceştia erau derutați, infatuați, curioşi, mincinoşi, umblau singuri sau ca lupii răpciugoşi, în

haite. Intrigile dintre români au început, şi se accentuau mereu. La o vreme, Centrul Cultural Român, de-acum funcțional, a găzduit un cârd de personalități venite din România, nechemate de nimeni şi n-am înțeles nici DE CE?!? Printre musafiri... Octavian Paler, Ana Blandiana, Petre Băcanu etc. Multora le-a căzut capul în gură când m-au văzut îmbrățișându-mă cu marele jurnalist Paler şi cu poeta Ana Blandiana. Pricepeau curioşii că şi eu fusesem cineva prin România. Aceşti incognito ambasadori au ținut o conferință lungă, plictisitoare, în care n-au spus nimic. Nici măcar de ce au venit la Montreal, apoi au plecat prin America. După care au tăbărât peste noi „ziariştii", ca ciorile migratoare, de-ăştia şcoliți pe la cluburi de noapte sau cu diplome cumpărate de la chioşcurile-secretariat. Primul ziar NOU a fost „Pagini româneşti". Apoi «Tribuna noastră» ...a voastră!, le-am strigat eu la o întrunire publică. Apoi „Zigzag", „Impact" „Accent"... Toate fițuicile acestea susțin că nu sunt subvenționate. Atunci... cum apar aşa... peste noapte?!? Şi culmea este că aceşti extratereştrii nu ne bagă în seamă pe noi, ăştia - veteranii. Parcă sunt buldozere. Limbajul lor este adesea deplorabil, ca al tovarăşilor de la Bucureşti. Aceste „organe" de presă îşi arogă responsabilități nejustificate. Nu eşti inginer, şofer, doctor, frizer, pana-codar, biciclist, pilot, sigisbeu, marinar, poet, decât dacă-şi dau ei acordul. Laudă arareori anumite personalități, dar întotdeauna cu un scop. Se cunosc aceştia că sunt ciudați, că umblă cu cioara vopsită, după jongleriile lor politice şi după opiniile lor - în general. În definitiv, toată această presă este parazitară, trăieşte pe gologanii agonisiți prin publicitate. Şi imită flăcăii aceştia... fără ruşine! Comunitatea noastră are de vreo 40 de ani un post de Radio comunitar. Au mai înființat ei încă vreo două. Am avut noi o televiziune adevărată, cu spațiu de emisiune, acordat de guvern, cu program săptămânal... au mai întacâmat şi ei alte câteva. Am avut noi - şi avem încă - o Asociație scriitoricească pe Canada, au mai făcut şi ei una... pe Quebec! Aşa, de dragul ca un nimenea ofticos şi orgolios să se numească şi el nea Preşedintele... Măi frate... o fi el românul născut poet, dar nu chiar aşa!

D.D.: *Dragă poete, totuşi, cum o duci la cei 75 de ani?*

G.F.: Splendid! Recent nişte secături umane au decretat c-aş fi... ANTISEMIT. O să-i bată Dumnezeu.

D.D.: *Cu scrisul, cum stai?*

G.F.: Am pregătite pentru tiparniță încă vreo 10 volume de versuri. Mi-e-n gând să-mi scriu şi memoriile. O să umplu precis multe sute de pagini.

D.D.: *Cu familia cum îți merge?*

G.F.: Ca pe roate. Cu bănuita mea artrită... tot aşa.

D.D.: *Te vei sărbători din nou, cu mare hai, ca de obicei?*

G.F.: Nu. Mă gândeam, inițial, să invit sute de oameni şi câteva ambasade străine. La momentul ales de mine vroiam să cer public... renunțarea la cetățenia de român. Dar Maria-mea şi prietenii adevărați m-au determinat să renunț la acest gest. Au dreptate: România mea nu este țara derbedeilor trecători prin istorie, şi eu - POETUL - n-am voie să-mi abandonez PATRIA - la necaz...

D.D.: *Şi... cum îți mai faci cunoscută faima ta de „poet total”?*

G.F.: Voi reproduce prin toate interviurile ce le voi acorda, şi la toate ocaziile, ce a spus şi a scris despre mine scriitorul Alex Cetățeanu, ce-i drept, prietenul meu: „CÂNDVA VEȚI SPUNE CU MÂNDRIE CĂ AȚI TRĂIT PE VREMEA POETULUI NOSTRU ROMÂN - george FILIP.” Punct.

D.D.: *Ba nu pune punct că nu-mi scapi. Vreau să intrăm un pic în psihologia, în modul de a gândi şi reacționa al semenilor tăi emigranți.*

G.F.: Refuz expresia acesta „semenii mei!”. Eu am un cult al personalității scrijelat pe caracter încă din pruncie. Niciodată nu mi-au plăcut diminutivele, mi se părea, şi acum sunt convins, că dulcegăriile lingvistice şi de comportament îmi ştirbesc personalitatea. Toți îmi ziceau *gigel, gigi mosu,* adică *frumosu, iepuraşul, buric verde, haiducel* etc.

D.D.: *Nu-ți plăceau mângâierile...*

G.F.: Nu. Toate îmi păreau nişte coțcării. De altfel... mie nu-mi place să mă numesc în niciun fel. M-au întrebat pe mine dacă am fost de acord să mă nasc, să mă boteze GHEORGHE, să mă declare ortodox etc?!?

D.D.: *Păi, ai fi vrut să fii păgân?*

G.F.: Păgân?... ce e acela un păgân? Şi-asta este tot o scorneală de-a lumii. Doamnă... Omul este Om - şi-atât. Restul... vai şi-amar... *Homo homini lupus!,* draga mea... şi nu putem contrazice adevărul filozofic.

D.D.: *Nu-ți place societatea... şi nici nu eşti prea sociabil?*

G.F.: Nu există nici-o societate perfectă! Sociabil?... sunt, de

frică, fiindcă oamenii au scornit nişte legi pe care noi, indivizii, suntem obligați să le respectăm. Că de nu... stâlpul infamiei ne aşteaptă!

D.D.: *Eşti un revoltat!*

G.F.: Nu, sunt un realist! Jocul acesta de-a dragostea ni l-a elucidat perfect Eminescu: *„ce e amorul?... e un lung prilej pentru durere şi lacrimile nu-ți ajung şi tot mai multe cere...”*

D.D.: *Nu prea se leagă...*

G.F.: Ba bine că nu? De când ne naştem noi suntem datori. Plătim chiar pentru consumul elementelor fundamentale ale vieții: aerul, apa, timpul!

D.D.: *Eşti pesimist... fatalist... poete?*

G.F.: NU! Sunt un realist, un analist, un OM. Psihanalistul din mine veghează mereu. Ai auzit, desigur, despre dezvoltarea în spirală a societății...

D.D.: *Da.*

G.F.: Ei bine, nu ne-am îndepărtat deloc de epoca primitivă. Tribul... ginta... Şi-n prezent toate țările sunt formate din triburi sau ginte mai mari: cătunul, satul, comuna, orăşelul, oraşul, provincia, regiunea... ȚARA! Colegul Kafka a sesizat şi el: Cătunul, Conacul, Oraşul...

D.D.: *Mă cam aiureşti...*

G.F.: Aşa-ți trebuie dacă te iei de mine.

D.D.: *Nu vrei să mă menajezi?*

G.F.: Pe nimeni... niciodată. Nu-mi plac convenționalismele. O fac însă adesea, de protocol.

D.D.: *Mergem mai departe?*

G.F.: Nu, ne oprim aici, că am ajuns în Canada, țara bună de adopție şi cam a tuturor libertăților.

D.D.: *De ce zici cam?*

G.F.: Fiindcă acest calificativ îl poartă de mult americanii.

D.D.: *Cum?... spune...*

G.F.: Ce să-ți spun? Vede toată lumea. Canada este cea mai îngăduitoare țară de emigrație de pe planetă. Venim aici, mâncăm bine, nu prea dăm buzna la munculiță şi ne punem pe filozofeală. Roşiile n-au gust ca la noi, carnea de purcea este cam fadă... chebecuazii nu ştiu franțuzeşte etc... etc. Dar vin eu şi vă spun că țara aceasta lungă şi largă cât un continent nu are de fapt o perfectă orga-nizare statală. Este formată din zece provincii şi două teritorii. Țara aceasta minunată nu

are o limbă oficială! Se vorbesc infinite limbi, infinite dialecte şi... haida-de să ne-nțelegem!

D.D.: *Întoarce-te la românii tăi, dragă George...*

G.F.: Desigur. Românii mei sunt integrați, de fapt amestecați, în amalgamul acesta social. Țara este bogată, ne hrăneşte, ne dă pensii sociale şi chiar locuințe la prețuri modice. Şi în atari situații, cam îmbuibați cu de toate, românii mei... ne punem pe politică şi filozofeală. Fiecare dintre români este mai deştept decât celălalt. O democrație fals înțeleasă şi urât aplicată a generat bârfa iar aceasta... ura între semeni. Domnul X sau domnul Y se trage cu tine de şireturi, te defăimează, te-njură de mamă. Observ însă că aceşti indivizi sunt constituiți în triburi sau ginte, ca în preistoricul despre care vorbeam. Din grotele lor, aceştia emit valuri de ipocrizie, după marele dicton latin DIVIDE ET IMPERA! Aşa se face că pe aici toți suntem filozofi, doctori, ingineri, pictori, poeți etc... de nu se mai înțelege om cu persoană!

D.D.: *Am impresia că vrei să-nchidem prăvălia...*

G.F.: Da!

D.D.: *Îmi promiți încă un dialog pentru aprilie?*

G.F.: Desigur, doamna Doina Drăguț.

(10.03.2014 - conversație telefonică)

Confesiuni cu poetul George Filip

Doina Drăguț: *Poete, fiindcă azi e întâi aprilie, te întreb direct: ce ştii tu despre năstrușnica păcăleală de 1 aprilie?*

George FILIP: Știu că această plăcută farsă este o glumă foarte bună, dacă este bine plasată şi ticluită în limitele bunului simț cetățenesc. Subliniez aceasta fiindcă uneori sub masca glumei, a păcălelii, unii dintre năstrușnicii concetățeni întacâmează glume de prost gust – bădărănii. Păcăleala aceasta tradițională, la români, a încălzit sufletele multora încă din regalitatea preistorică a prunciei mele, prin arşița comunismului - şi se poartă şi acum - când *Țara geme şi baba se piaptănă*...

D.D.: *Prin Canada voastră se poartă păcăleala?*

G.F.: Da. Dar ei au o expresie intraductibilă. Aceasta ar însemna, în traducere liberă, că... *cineva ți-a pus o gâscă pe bătătură*...

D.D.: *Tu umbli cu păcăleala?*

G.F.: Desigur, mint lumea că sunt un POET TOTAL.

D.D.: *Şi te crede careva dintre milioanele de pietoni?*

G.F.: Mai toată lumea, de aceea toți îmi zic *POETUL*.

D.D.: *Acum te provoc cu o întrebare năstrușnică: ce ştii despre clonare?*

G.F.: Tărășenie mare, stimată Doina. Povestea asta cu clonatul contaminase planeta acum câțiva ani. Toată lumea dorea să cloneze toată lumea. Vroiau să cloneze chiar ființa umană, adică să-l concureze pe Dumnezeu - drăguțul.

D.D.: *Şi?!*

G.F.: Stați bre cumințI, îi calmam eu pe de-a rândul. Noi suntem deja clonați... de multişor. Cum aşa?, mă-ntrebau pseudo-savanții de ocazie. Păi, după cum bine ştiți din Sfânta Biblie, Dumnezeu n-a fecundat pe nimeni. EL i-a făcut pe ADAM şi EVA, i-a trimis în EDEN, aceştia au muşcat din fructul oprit şi de atunci ne tot clonăm, c-am împânzit pământul!

D.D.: *Dar de ce l-ai numit întâi pe Adam?*

G.F.: Daida-haida, madam, vrei s-o luăm de la capăt cu Oul sau Găina?

D.D.: *Să lăsăm clonarea... Cum sunt, după tine, românii de acasă*

şi de pretutindeni?

G.F.: Răspunsul îl ştiu şi eu de la fratele Eminescu. Românii sunt nişte oameni blânzi care-şi apără sărăcia şi nevoile şi neamul.

D.D.: *Dacă-i aşa, de ce au pornit răscoala din 1907?*

G.F.: Exact din sărăcie... Totul s-a petrecut într-o conjunctură propice şi internațională. În 1905 a fost ațâțată revoluția din Rusia. Activiştii timpului i-au stârnit lesne pe țărani. La noi, marii latifundiari erau boieri români. Arendaşii însă erau lifte păgâne. Şi aceştia, de fapt, îi exploatau crunt pe țărani. Masele s-au răsculat mai întâi la FLĂMÂNZI, în Moldova, apoi pârjolul s-a întins spre Muntenia şi Oltenia. Şi ce-au făcut ei? Rebreanu ne spune că au dat foc la nişte conace şi au violat-o pe boieroaica NADINA. Crime de omor n-au prea săvârşit. Când au ajuns la porțile Capitalei, orânduirea a asmuțit armata pe ei. De tristă amintire este faptul că printre puşcaşi s-a aflat şi ofițerul Ion Antonescu. Cifra oficială a morților a fost de vreo 400 şi ceva. Comuniştii au umflat cifra la 11.000! ...Şi tăvălugul istoriei şi-a urmat traseul diavolesc.

D.D.: *Să trecem la alte lucruri...Cu evoluția omului, cum stai?*

G.F.: Darwin şi concluziile lui sunt doar discutabile observații ale evoluției. Savantul, în laboratorul lui din Galapagos, a tras doar unele concluzii limitate, pripite. Om fi mers noi cândva în patru labe, om fi avut noi cozi, ne-am ridicat noi cu greu pe verticală, lărgindu-ne orizonturile, dar din maimuță nu ne tragem. NU!!! Este o păcăleală pe care nu a-nghițit-o chiar toată suflarea planetei. Sunt multe de spus, dar nu vă ofer eu azi chiar toate acumulările, teoriile mele despre originea omului pe Pământ - indiscutabil: Divină şi mai ales extraterestră!

D.D.: *Dar despre HOLOCAUST ce ai de zis?*

G.F.: Despre care vorbeşti, al lui Hitler, sau despre cel al monstruosului Stalin?

D.D.: *Păi... îmi răspunzi cu o întrebare?*

G.F.: Da! Îți voi spune sincera mea părere când opinia publică internațională va condamna ambele holocausturi. Până atunci vă recomand să-l recitiți pe filozoful german MALTHUS.

D.D.: *Eşti cam confuz, nu ştii sau te temi de un răspuns cert, stimate domn?*

G.F.: Prezumțiile tale sunt nule, stimată doamnă. În CONSTELAȚIILE noastre DIAMANTINE nu încap deocamdată miile de pagini prin care aş încerca să elucidez întrebările tale atât de grele...

D.D.: *Deci... nu vrei să-mi răspunzi!*

G.F.: Deci... nu am timp şi chef să-ți răspund!

D.D.: *Zici că eşti Poet... Ce este POEZIA?*

G.F.: Poezia este un morb de origine Divină, care odată ce ți-a contaminat corpul şi spiritul, nu te iartă până nu te transformă în statuie.

D.D.: *Chiar aşa?*

G.F.: Da. Am citat din răposatul meu frate, poetul Stelian Filip. Şi... despre morți - numai binele.

D.D.: *Dacă zici c-aşa a zis nea Stelian, zic şi eu că e bine ce-a zis, când a zis, ce-a zis.*

G.F.: Am scăpat?

D.D.: *Nu! Ce zici despre actuala încordare geopolitico-fizică-militară aproape internațională?*

G.F.: Sper că nu mă pui să iau eu toată planeta în brațe şi să descoclețenesc acum toată istoria lumii?!

D.D.: *Nicidecum. Mă refer la pehlivanul de PUTIN.*

G.F.: Pe tabla de şah a Rusiei aş pune doar trei mari tartori esențiali.

D.D.: *De ce doar trei?*

G.F.: Fiindcă mă rezum la cei mai mari rinoceri ai expansionismului rus prin istorie. 1: PETRU cel MARE a declanşat acapatorismul rus de teritorii cam prin epoca lui BISMARK, al Germaniei, care, concomitent, şi el dresase tot în acest sens REICHSTAGUL. Şi este bine cunoscut că aceste două puteri şi-au rânjit prin istorie dintotdeauna. Pentru elucidare, citiți sau recitiți TESTAMENTUL lui PETRU cel MARE. 2: STALIN şi-a împuşcat tătucul-Țar, dar testamentul i l-a păstrat bine în carâmbul cizmelor duhninde... Fostul hoț de cai i-a păcălit lesne, la Yalta, pe naivii Roosvelt şi Churchil. 3: Acest PUTIN este urmaşul şi hibridul cel mai reuşit al înaintaşilor săi. PUTIN este viclean, bine dotat militar, prevăzător, diplomat şi... mai ales obraznic până la impertinență. El nu respectă legi, convenții, tratate internaționale. Simultan i-a păcălit pe yankeul Obama, pe madam Margareta a Germaniei şi pe francezul Hollande. S-a ales cu acapararea Crimeii. Acum stă cu labele pe hotarele Ucrainei... şi le-a promis marilor lideri naivi ai planetei că nu se va năpusti asupra ei, dar te pui cu bolşevicul?!?

D.D.: *Poete, ...crezi că va fi război?*

G.F.: Nu va fi un război total sau final, cu multe *pac-pac-uri*, ca în primele două. Dar va fi un parțial cataclism terestru - economic şi politic - care va marca un nou început UMAN pe strâmta noastră TERRA.

D.D.: *Şi cu marii mahări ai planetei ce se va întâmpla?*

G.F.: Toți, ca noi toți, vor rămâne nişte bieți pioni, mai mult sau mai puțin huliți, pe tabla de şah a istoriei... AMIN!

Studii şi Eseuri

Postmodernismul

(definiție, istoric, caracteristici)

Postmodernismul este o mişcare culturală, artistică şi ideatică, apărută în deceniul al şaselea al secolului XX, în Statele Unite ale Americii şi răspândită apoi în Europa. Inițial a apărut în arhitectură, apoi în literatură, filozofie, în domeniile de teorie critică, artă, sociologie, ştiințe politice. Termenul „postmodern" a intrat în lexiconul filosofic odată cu publicarea studiului *La condition postmoderne*, în 1979, al lui Jean-François Lyotard.

Postmodernismul se caracterizează, în general, prin excluderea noului şi ineditului, negarea (refuzul) ideii de progres şi întoarcerea la formele tradiționale. Ideea centrală a post-modernismului rezidă în faptul că „problema cunoaşterii se bazează pe tot ce este exterior individului"[1]. Retorica postmodernismului este antiiluministă, cunoaşterea este legată de timp, spațiu, poziție socială sau alți factori ce intervin în conştiința individului în procesul de construire a punctelor de vedere ce interacționează în procesul cunoaşterii. Post-modernismul nu poate fi explicat şi apreciat critic decât în relație cu modernismul; modernitatea fiind o perioadă istorică din evoluția omenirii ce s-a derulat între iluminism (sec. XVII) şi primii ani după cel de-al doilea război mondial.

În definirea termenului de postmodernism există totuşi dificultăți, deoarece, acest curent fiind subiectul unor dezbateri partizane, sunt atâtea definiții câți teoreticieni există. Problema delimitării acestui curent implică nevoia de raportare la o altă direcție, desfăşurată sincron, şi anume modernismul. Secolul XX este împărțit, de unii istorici, în două perioade - cea modernă şi cea postmodernă -, iar alți istorici văd cele două perioade ca fiind două etape ale aceleiaşi ere artistice.

Criticul american de origine egipteană Ihab Hassan, în lucrarea sa *From Postmodernism to Postmodernity: the Local/Global Context*,

amintește câteva nume care au uzitat termenul „postmodernism” încă înainte ca acesta să fi intrat în lexicon: John Watkins Chapman (pictor de salon englez), între anii 1870-1880, cu sensul de postimpresionism; Federico de Onís, în 1934, cu sensul de reacție împotriva poeziei moderniste; Arnold J. Toynbee, în 1939, cu sensul de sfârșit al ordinii burgheziei vestice; Bernard Smith, în 1945, cu sensul de mișcare a realismului socialist în pictură; Charles Olso, între anii 1950-1960; Irving Hiwe și Harry Levin, în 1959 și 1960, cu semnificația de declin al culturii moderniste înalte.[2]

În opera sa monumentală *Studiul istoriei*, Arnold Toynbee dă o definiție termenului „postmodern”, deși nu în sensul de azi, numind postmodernă perioada istorică ce debutează după 1875, caracterizată prin „prăbușirea utopiei iluministe și prin proliferarea culturii de masă”[3]. Postmodernism înseamnă, pentru Arnold Toynbee, „iraționalitate, anarhie și o nedeterminare amenințătoare”[4].

În Statele Unite ale Americii, dezbaterile în jurul termenului „postmodernism” încep prin deceniul șapte al secolului trecut, dar termenul este consacrat în 1979, prin apariția tratatului *La condition postmoderne*, al filosofului francez Jean-François Lyotard.

În literatura română, fenomenul postmodernist ia amploare după 1980, prima izbucnire fiind produsă de un grup de poeți, format în jurul criticului literar Nicolae Manolescu, ce a constituit „Cenaclul de luni”, și de un grup de prozatori, format în jurul profesorului Ovid S. Crohmălniceanu, la „Cenaclul Junimea”. Însă, putem afirma că postmodernismul a intrat în literatura română, mult mai devreme, în a doua jumătate a anilor ’60, desfășurându-se până la începutul anilor ’80, în mod subteran. Primele reacții au venit de la „grupul oniric” - Leonid Dimov, Emil Brumaru, Vintilă Ivăncescu, Dumitru Țepeneag - și de la gruparea prozatorilor cunoscută sub de-numirea de „Școala de la Târgoviște” (Radu Petrescu, Mircea Horia Simionescu, Costache Olăreanu, Tudor Țopa).

Virgil Nemoianu, în „Notes sur l’état de postmodernité” încearcă să facă o sistematizare a postmodernității, caracterizată prin nouă elemente principale: *La centralité de l’élément communication/mobilité; La société postindustrielle; La transition de la révolution de Gutenberg [...] au visuel télévise et a la présence virtuelle; L’établissement de nouveaux rapports entre les hommes et les femmes; La*

tension entre le globalisme et le multiculturalisme; La conscience de soi, l'autoanalyse; La relativisation et l'incertitude des valeurs; Le jeu parodique avec l'histoire; Une religiosité postmoderne.[5]

În viziunea lui Matei Călinescu, trăsătura fundamentală a postmodernismului ar fi „un „eclectism rafinat". În *Cinci fețe ale modernismului*, el afirmă că „eclectismul rafinat al postmodernismului, faptul că el pune sub semnul întrebării unitatea şi atribuie valoare părții în detrimentul întregului la acest sfârşit de secol, ne reaminteşte de «euforia decadentă» din anii 1880. Dar codul popular pe care îl utilizează într-o manieră atât de bătătoare la ochi poate face postmodernismul să semene şi cu kitsch-ul sau campul [...]. Şi, în sfârşit, postmodernismul poate părea uneori fratele geamăn al avangardei...".[6]

„Eliberat de obsesia semnificațiilor şi de tortura căutării adevărurilor absolute", spune Mircea Cărtărescu, în *Postmodernismul românesc*, postmodernismul „porneşte de la acceptarea lumii ca poveste, ca realitate «slabă», desfondată, pe care un eu la fel de iluzoriu o poate explora în toate direcțiile, cu voluptate senzorială, ca pe o epidermă nesfârşită. Atitudinea umană fundamentală față de lume devine astfel una estetică, hedonistă. Această estetizare generală a lumii, substituind mai vechea atitudine metafizică, este însoțită de o legitimare la rândul ei «slabă», contextuală şi consensuală, în care ideea de ființă devine, ca pentru Wittgenstein, inoperantă: dacă există cumva, despre ea trebuie, în orice caz, să se tacă. Acest fapt are consecințe vaste în privința abordării estetice a fenomenului artistic. Trebuie spus că estetica însăşi renunță la ideea de valoare absolută, la noțiuni ca «geniu», «capodoperă» etc., şi că, pe de altă parte, dintr-o disciplină orientată către sens (în modernism fiecare text îşi conține sau îşi caută interpretarea), ea tinde să devină una a «odihnei în obiectul estetic», una a ornamentului."[7]

Pentru criticul literar Nicolae Manolescu, postmodernismul este un fel de modernism mai tolerant, poezia postmodernă împrumutând „criteriul poeticului"[8] din poezia modernă. Dacă moderniştii au redus poezia la o expresie aproape pură, postmoderniştii au înlăturat toate barierele din calea expresivității, care, din punctul lor de vedere, trebuie să fie şocantă, nu pură. Postmodernismul „coboară în stradă, merge la manifestație"[9]; „este fățiş, nu secret, este agresiv, persuasiv, primitiv, nu retractil, muzical, esoteric, enigmatic"[10]; e, în acelaşi timp, „ironic, histrionic, ludic şi asianic."[11]

Postmodernismul neagă şi desfiinţează tiparele, cenzura, stereotipul, certitudinea, cauzalitatea, permanenţa, ierarhia, punând în locul lor concepte ce au ca valori dominante libertatea, toleranţa, originalitatea, interculturalitatea, renunţarea la limite şi graniţe, amestecul stilurilor, discontinuitate, descentralizare. Omul postmodern nu mai caută profunzimea, ca în modernism, el trăieşte în alte universuri, în care cunoaşterea înseamnă alu-necare, „mângâiere" a suprafeţelor, iar „procesul de coborâre a artei în cotidian a devenit pervaziv"[12] şi totul se dizolvă în spaţiul experienţei umane obişnuite. Dacă modernismul „se consideră pe sine o culminare a căutării unei estetici a iluminismului, o etică"[13], postmodernismul se ocupă de modul în care „autoritatea unor entităţi ideale (numite metanaraţiuni) este slăbită prin procesul de fragmentare, consumism şi deconstrucţie"[14]. În viziunea lui Jean-François Lyotard, postmodernismul încurajează ideea de fragmentare, de fracturare, de fluiditate, de multiplicitate, de pluralitate şi, în schimb, critică existenţa unor universalii monolitice. Postmodernul, spune Mircea Cărtărescu, „nu creează, ci mimează, ia în derâdere, fantazează. Nu există pentru el valoare stabilă şi inatacabilă. (...) Postmodernul trăieşte ironia cu atâta intensitate, încât ea, până la urmă, dispare, la fel de pervazivă ca şi aerul pe care îl respiri. Este un tip de ironie special, numit de Alan Wilde ironie suspensivă."[15]

Postmodernismul este definit şi într-un mod mai larg, desemnând cam toate curentele de gândire de la sfârşitul secolului al XX-lea. Criticii marxişti cred că postmodernismul este un „simptom al capitalismului târziu"[16]. În contextul postmodernismului, un concept important asupra limbii este ideea de „joc", acest lucru însemnând schimbarea cadrului de conexiune al ideilor, permiţând sensuri figurate sau trecerea unui cuvânt de la un cadru de referinţă la altul ori de la un context la altul. Postmoderniştii atribuie sau lasă o mare libertate cititorului în modalitatea de a interpreta şi construi textul. Vattimo vorbeşte despre „sentimentul de *depeizare*, de dezinserţie a omului din lume prin pierderea treptată a simţului realităţii, într-o societate a comunicării generalizate"[17], lumea reală se dizolvă devenind „coplanară" cu diverse lumi virtuale pe care omul le locuieşte simultan. Ihab Hassan, în *Postmodern Literature and Criticism*, defineşte critica literară ca „the politics of literary misunderstanding"[18], subliniind faptul că ea însăşi trebuie să-şi asume paradoxul, contradicţia, nedesăvârşirea,

şovăiala caracteristice întregii gândiri actuale. Granița dintre literatură şi critică tinde să dispară, iar cele două discipline caută să se apropie tot mai mult, astfel încât operele literare încep să-şi conțină propria teorie şi critică, iar lucrările critice capătă veleități de scrieri literare.

În artele vizuale, postmodernismul încearcă să detroneze universaliile şi fundamentele artei şi caută să accentueze diversitatea şi contradicția. Respinge distincția dintre arta joasă şi arta înaltă, respinge granițele şi favorizează amestecul de idei şi forme, promovează jo-cul, ironia, parodia, colajul, multiplicarea, pluralitatea. Andy Warhol este un exemplu al postmodernismului în artă prin felul cum „apropie simboluri populare comune şi artefacte culturale gata făcute, aducând ceea ce altădată era considerat mundan sau trivial pe tărâmul artei înalte”[19].

În arhitectură, postmodernismul a şters granița dintre stiluri, făcându-le să se întrepătrundă, uneori să se ciocnească; suprafețele au forme variate şi sunt însuflețite de contrastul culorilor, referința şi ornamentul şi-au găsit loc pe fațade, iar utilizarea unghiurilor nonortogonale a devenit o preferință.

În concepția unor filosofi postmoderni (Thomas Samuel Kuhn şi David Bohm), matematica şi ştiințele naturii nu ar fi obiective: „ultima expresie a amestecului dintre filozofie şi matematică este matematica cognitivă, care doreşte să demonstreze că, exact ca orice ştiință umană, matematica este totuşi subiectivă”[20].

Mark Poster afirmă că „oamenii de ştiință proiectează pe calculator subiectivitatea inteligentă, iar calculatorul devine criteriul prin care se defineşte inteligența”[21]. Ca şi Lyotard, el vorbeşte despre transformarea informației în marfă, iar în noile tehnologii vede un mare potențial pentru dominație. Lumea reală, adevărată, este percepută şi înțeleasă prin modul şi sensurile în care înțelegerea noastră asupra realității este compusă din „multiple imagini, interpretări şi reconstrucții, puse în circulație de mijloacele de comunicare, în competiție unele cu altele şi fără nicio coordonare centrală”[22].

Politologul şi sociologul american Francis Fukuyama, în *Sfârşitul istoriei şi ultimul om*, descrie, în sens postmodern, disponibilitatea deplasării tuturor societăților de azi spre o singură formă de viață socială şi politică, pe care o consideră a fi liberalismul democratic burghez.

În filosofia postmodernă, un rol important îl joacă hermeneutica, dar ea nu dă o inter-pretare textului, nu se concentrează asupra struc-

turilor funcționale ale textului, ci în-cearcă să ajungă la un acord sau consens cu privire la ceea ce înseamnă textul. Gianni Vattimo, în *Sfârşitul modernității*, distinge şi ridică problema postmodernității la o chestiune de hermeneutică ontologică. El vede eterogenitatea şi diversitatea ca pe nişte probleme ce pot fi rezolvate prin dezvoltarea unui sentiment de continuitate între prezent şi trecut. Ținând cont de interpretările lui Vattimo, conceptele lui Nietzsche şi Heidegger pot fi reunite într-o temă comună de depăşire. Dacă Frierdich Nietzsche anunță depăşirea nihilismului prin nihilismul activ al eternei re-întoarceri, Martin Heidegger încearcă să de-păşească metafizica printr-o experiență metafizică de a fi. Şi într-un caz şi în altul, susține Vattimo, ceea ce poate fi depăşit este un act al modernității, caracterizat prin evoluții progresive. Iar postmodernitatea este văzută, în concepția sa, ca o nouă „turnură în modernitate", ce presupune dizolvarea categoriilor într-un nou sens, sau gândind în sens nietzschean a depăşi modernitatea înseamnă „a dizolva modernitatea printr-o radicalizare a propriilor sale tendințe înnăscute"[23].

Ihab Hassan defineşte unsprezece trăsături ale postmodernismului, cu care îşi construieşte propria viziune asupra acestui curent, trăsături ce au un „caracter difuz şi eratic"[24]. După cum s-a observat, nu toate sunt specifice curentului, unele se suprapun şi se întrepătrund, altele se pot afla pur şi simplu în contradicție şi oricând se pot adăuga şi alte caracteristici la fel de pertinente: *indeterminarea, fragmentarea, decanonizarea, lipsa-de-sine, lipsa-de-adîncime, neprezentabilul, ironia (sau perspectivismul), hibridizarea, carnavalizarea, performanță, participare, construcționism, imanență*.[25]

În eseul său *From Postmodernism to Postmodernity*, Ihab Hassan mai identifică încă şapte trăsături ale fenomenului, care îşi au originea în modernism şi pe care le numeşte categorii negative: *urbanismul* (caracterizat de fragmentare, diversitate, ecologie, crimă, holocaust); *tehnologismul* (dominat de genetică, informatică, tehno-logii spațiale); *dezumanizarea* (care provoacă anarhie, *anti-elitism*, absurd, umor negru, parodie, negare); *negativismul* (care duce la fenomene New Age: magie, animism, mişcări de tip beat, hippy etc.); *erotismul* (care se îmbogățeşte cu noi specii: romanul homosexual, poezia lesbiană, pornografia cosmică); *antinomianismul* (prezența simultană a unor tendințe contradictorii, care explodează în contra-cultură, mişcări de

emancipare, Blak Power, feminism, filosofii orientale, misticism, vrăjitorie); *experimentalismul* (care generează forme deschise, discontinue, aleatorii, improvizate, nedeterminate, simultaneism, tranziență, joc, fantezie, parodie, multimedia, fuziunea formelor şi a limbajelor).[26]

Postmodernismul, cum era firesc, şi-a a-tras numeroşi critici; mulți îl caracterizează drept un fenomen efemer, care nu reprezintă decât o serie de conecturi disparate, ce au în comun doar resentimentul față de modernism. Unii critici consideră că evoluția de la modern la postmodern trebuie privită mai degrabă ca o gradație, iar nu ca un tip nou, o continuare, iar nu o ruptură.

Cel mai acerb critic al postmodernismului este însă Charles Murray: „Doar o modă intelectuală contemporană, mă refer la o constelație de puncte de vedere care îți vin în minte când auzi cuvintele multicultural, gen, a de-construi, corectitudine politică, şi Dead White Males. Într-un sens mai larg moda aceasta intelectuală contemporană acoperă un destul de răspândit sentiment de neîncre-dere în metoda ştiințifică (...)."[27]

Note

[1] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernismul*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism
[2] *Ibidem*
[3] Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 85
[4] *Ibidem*
[5] Nemoianu, Virgil, *Notes sur l'état de postmodernité*, în Euresis, nr. 1-4 / 2009, pp. 23-25
[6] Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, Bucureşti, 1995, p. 259
[7] Cărtărescu, Mircea, *op. cit.*, p. 65
[8] http://www.scribd.com/doc/97935783/Postmodernism-Ul
[9] *Apud* Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 173
[10] *Ibidem*
[11] *Ibidem*
[12] Cărtărescu, Mircea, *op. cit.*, p. 66
[13] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernismul*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism

[14] *Ibidem*
[15] Cărtărescu, Mircea, *op. cit.*, p. 101
[16] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernismul*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism
[17] *Apud* Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, pp. 13,14
[18] *Ibidem*, p. 92
[19] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernismul*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism
[20] *Ibidem*
[21] *Ibidem*
[22] *Ibidem*
[23] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernism*, http://en.wikipedia.org/wiki/Postmodernism
[24] *Apud* Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999, p. 105
[25] *Ibidem*, pp. 96-104
[26] *Ibidem*, pp. 105,106
[27] *Cf.* Wikipedia, *Postmodernismul*, http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism

Bibliografie

Cărtărescu, Mircea, *Postmodernismul românesc*, Editura Humanitas, Bucureşti, 1999

Călinescu, Matei, *Cinci fețe ale modernității*, Editura Univers, Bucureşti, 1995

Lefter, Ion Bogdan, *Postmodernism. Din istoria unei „bătălii" culturale*, Editura Paralela 45, 2000

Vattimo, Gianni, *La fin de la modernité*, Seuil, Paris, 1987

Nemoianu, Virgil, *„Notes sur l'état de postmodernité"*, în revista Euresis, cahiers rou-mains d'études littéraires et culturelles, nr. 1-4/2009

http://ro.wikipedia.org/wiki/Postmodernism

Goticul în artă, literatură, muzică

Arta gotică a apărut în Franța, în prima jumătate a secolului al XII-lea, şi s-a răspândit în vestul Europei (Anglia, Flandra, Spania) şi centrul Europei (țările germanice, Cehia, Polonia). În România, arta gotică a pătruns prin secolele XIII-XIV, mai ales în Transilvania (prin monumente) şi Moldova (elemente decorative). Parisul este focarul principal al artei gotice, de unde strălucirea sa se propagă în întreaga Europă.

Numit şi „stilul arcului ascuțit", stilul gotic se naşte din arta romanică sub influența Cruciadelor, a scolasticii şi a misticismului religios.

Termenul „gotic" a fost introdus de celebrul arhitect şi istoric de artă italian Giorgio Vasari, biograful celor mai renumiți arhitecți, pictori şi sculptori italieni, în anul 1550, care făcea aluzie la tribul germanic al goților, pentru a defini o cultură de nivel inferior, o subcultură, cu alte cuvinte „barbară": „aceşti Goti, aceşti barbari care nu cunoşteau nimic din tradiția adevărată şi-au creat un stil al lor, care se rezumă la un haos de săgeți, turnulețe, ornamente caraghioase şi adaosuri de prisos, din care frumusețea clasică, simplă este cu totul înlăturată"[1].

Dezvoltarea artei gotice este strâns legată de cea a societății feudale, de înflorirea şi dezvoltarea oraşelor, ce se întreceau între ele prin construirea de monumente cât mai grandioase. Şi să nu uităm că goticul evoluează într-o societate de tip catolic, în care credința are un rol important, ceea ce duce la construirea de numeroase biserici şi catedrale.

Gloria stilului gotic sunt catedralele, dar stilul gotic se regăseşte şi în construcții civile şi militare, în palate comunale, în primării şi palate de justiție.

În catedrale sunt concentrate aproape toate ramurile artei: sculptura, pictura, artele decorative, mobilier, vitralii, textile.

Despre catedrala gotică s-a spus că ar fi asemenea unei „Biblii în piatră" sau a unei „Istorii a lumii", deoarece multitudinea de perso-

naje pare să ilustreze atât teme inspirate din biblie, cât şi aspecte contemporane, inspirate din viața trăită de artişti.

Stilul gotic este caracterizat prin predominarea formelor arhitectonice înalte şi zvelte, prin arcuri butante şi bolți ogivale, prin contraforturi şi vitralii.

Aparent fragile, edificiile gotice sunt foarte rezistente prin scheletul ferm al clădirii mai mult decât prin masivitatea pereților. Interiorul este prevăzut cu stâlpi înalți şi puternici, ce dau impresia de eleganță sobră. Prin turnurile lor avântate şi portalurile splendide, catedralele gotice fac, privite din exterior, o impresie deosebită, însă mai puternic impresionează prin interiorul lor, prin spațiul aerian, imaterial, în care ochiul privi-torului nu întâlneşte forme masive.

În ceea ce priveşte volumul şi înălțimea, catedralele gotice le depăşesc cu mult pe cele mai mari catedrale romanice: „privirea nu se loveşte de forme masive aflate în penumbră ci îmbrățişează dintr-o dată întregul spațiu. (...) În catedrala gotică, toate elementele se află în diferite corelații: arcurile nu reunesc numai sprijinele, ci şi iau parte şi la tendința ascendentă dominantă şi încadrează cele mai felurite perspective. (...) În felul cum a fost concepută construcția arcadei se oglindeşte intenția din ce în ce mai accentuată a culturii medievale de a ține seamă de factorii psihologici în vederea realizării țelurilor ei ideologice”[2.]

Amintim catedralele din Franța (Paris, Reims, Rouen, Chartres, Amiens), din Spania (Burgos), din Anglia (Worcester, Wels), din Germania (Köln, Bamberg).

În Franța, stilul gotic a cunoscut trei etape: gotic lanceolat, gotic radiant şi gotic flamboyant.

Prima etapă a goticului, stilul lanceolat, a avut drept caracteristică prezența turlelor-clopotniță, în formă de lance. Ascuțite, înalte, acestea dădeau impresia generală a sensului ascensional şi asigurau caracterul de desfăşurare pe verticală a edificiului. Exemple: catedrala din Chartres, Saint Denis din Paris.

Stilul radiant (rayonnant) este caracterizat prin razele care pleacă de la ferestrele sub formă de rozetă. Catedrala Notre-Dame din Paris (construită între 1163-1245 şi restaurată în secolul XIV) este considerată monumentul clasic al stilului gotic, capodopera goticului radiant. Toate reperele dimensionale respectă corespondențele geome-

trice ce converg spre centrul compoziţional al structurii (rozeta).

La stilul flamboaiant este caracteristică bolta cu ogive în care arcele se pierd direct în stâlp fără să se sprijine pe un capitel. Este o abundenţă a decorării faţadelor cu sculpturi în relief şi ronde-bosse, o adevărată dantelărie de piatră, dominarea golului asupra plinului faţadelor şi acoperirea golului cu vitralii. Exemple: catedralele din Amiens, din Reims sau catedrala Westminster din Anglia.

În Germania, goticul pătrunde mai târziu, influenţat de monumentele franceze. A existat o preferinţă pentru goticul lanceolat, cu turnuri-clopotniţă foarte ascuţite. Cele mai cunoscute monumente gotice sunt domurile din Koln, Regensburg, Nurnberg şi Bamberg.

În Anglia se dezvoltă un stil gotic propriu, caracteristică fiind masivitatea monumentelor. Principalele edificii gotice de aici sunt catedralele din Canterbury, Wells, Lincoln şi Salisbury.

În Spania, influenţa stilului gotic francez apare la catedralele din Burgos şi Toledo.

În Italia, goticul pătrunde mult mai târziu, această ţară rămânând refractară în acest sens, datorită influenţelor puternice bizantine. Cel mai reprezentativ monument gotic este domul din Milano, construit pe parcursul a cinci secole. În schimb, în Italia, se găsesc admirabile monumente gotice în arhitectura civilă, printre cele mai cunoscute fiind Palatul Dogilor din Veneţia şi admirabilul castel Ca d'Oro (Casa de aur) din Veneţia.

În România, arta gotică a pătruns în secolele XIII-XIV în Transilvania şi se regăseşte în Biserica Sf. Bartolomeu şi Biserica Neagră, din Braşov, în Catedrala Sf. Mihail din Cluj, Castelul de la Bran, Castelul Corvinilor etc. Elemente specifice oraşelor gotice se remarcă şi în arhitectura civilă din oraşele transilvănene Braşov, Sibiu, Sighişoara, prin modul de grupare a cartierelor, prin amenajarea pieţelor publice, prin traseele străzilor etc.

Monumentele gotice impresionează prin înălţimea lor, prin solemnitate, prin verticalitatea zidurilor şi a turnurilor, ce se avântă spre cer, prin estetica vitraliilor, ce fac ca lumina să pătrundă, la toate orele zilei, în mod feeric, iar vălul luminos multicolor îmbie spre meditaţie.

Sculptura gotică este reprezentată prin statui-coloane pe faţadele bisericilor, înfăţişând siluete de regi şi profeţi, şi se caracterizează prin umanizarea personajelor (prezentându-le câteodată în timpul

unei convorbiri pentru a le da o mai mare aparență de realitate), iar arta statuară se definește prin simplitate expresivă, eleganță și zvelțe. Ea s-a manifestat ca o funcție ornamentală a catedralelor și în special a portalurilor.

„Secolele XIV-XV aduc o serie de schimbări în ceea ce privește modul de alegere și tratare a temelor, pe fondul calamităților (Ciuma Neagră, Războiul de 100 de ani) și al propagării curentelor mistice; accentul cade acum pe descrierea spectacolelor suferințelor lumii, înmulțindu-se scenele care redau patimile Mântuitorului, sau a unor scene macabre. Pe de altă parte, aceste schimbări aduc o mai mare naturalețe și o mai profundă coborâre în aspectele mai direct sentimentale de umanitate. De asemenea se înmulțesc redările de scene cotidiene, de obicei ca teme de zodiac”.[3]

În ceea ce privește pictura, aceasta rămâne subordonată arhitecturii până în secolul XV. Faptul că arhitectura gotică a redus suprafețele plane ale pereților, pictura va fi în mare parte eliminată, locul ei fiind luat de vitralii, acestea fiind „creația cea mai extraordinară a Evului mediu”.[4] Totuși ansambluri picturale originale au fost realizate de Simone Martini, Matteo Giovanni da Viterbo, Cinabue, Cavallini și Giotto di Bondone (magnificul ansamblu de fresce din Capella Scrovegni din Padova - capodoperă a picturii din secolul XIV italian și european).

În literatură, goticul s-a manifestat prin „romanul ororilor” sau „romanul negru” și a fost cultivat de scriitorii englezi (H. Walpole, Clara Reeve, Ann Radcliffe, G. M. Lewis, Ch. R. Maturin, Charlotte Brontë), în a doua jumătate a secolului XVIII și începutul secolului XIX, ca o reacție împotriva iluminismului. De-a lungul evoluției literaturii gotice, un rol semnificativ au jucat E. A. Poe, Lowercraft, Hoffman, Daphne du Maurier, Baudelaire.

Literatura gotică, denumită uneori și „horror gotic” se crede că a fost inventată de scriitorul englez Horace Walpole, în romanul *The Castle of Otranto* (Castelul din Ortanto), apărut în 1764.

Romanul gotic cultivă o atmosferă apăsătoare și morbidă, definită de prezența ruinelor, a castelelor bântuite de stafii și a peisajelor înspăimântătoare și stranii. Nu lipsesc elementele de magie și de supranatural, iar unul dintre motivele des întâlnite în literatura de acest gen îl reprezintă mitul vampirului. Ulterior, din gotic au derivat

thrillerul şi literatura paranormală. Scriitorul englez Brian Aldiss consideră că literatura science-fiction reprezintă o proiectare în viitor a genului gotic, având în vedere teme precum invențiile uimitoare cu monştri extratereştrii, efectuate de savanți excentrici sau nebuni.

În muzică, mişcarea Goth a apărut la sfârşitul anilor 1970 şi începutul anilor 1980, în Anglia, şi s-a răspândit în diferite forme în Europa şi în Statele Unite ale Americii. Această mişcare îşi are rădăcinile în mişcările muzicale *punk* şi *new wave*, la care s-au adăugat elemente din romanele gotice şi din filmele expresioniste germane.

Mişcarea Goth se caracterizează mai ales printr-un stil sobru spre macabru, estetica vestimentației fiind bazată pe culori întunecate la care se adaugă accesorii şi elemente mistice, provocatoare. Ea se manifestă îndeosebi către periferia societății şi este uneori asemuită cu satanismul, deşi nu are nicio legătură cu acesta sau cu vreun cult religios. Membrii gotici abuzează în utilizarea simbolurilor religioase, mai ales a celor iudeo-creştine, cum ar fi crucifixuri, Steaua lui David etc.

Cu toate că a fost disprețuit şi batjocorit de Renaştere, goticul a fost o perioadă de avânt pentru umanitate. Arta gotică a dat lu-mii capodopere comparabile cu cele mai mari creații ale geniului uman. Epoca artei gotice a fost supusă, de-a lungul istoriei artelor, unor aprige şi vehemente contestări, dar a şi beneficiat de elogii entuziaste. Pentru arhitectul francez Eugène Viollet-le-Duc, renumit pentru restaurarea edificiilor medievale, goticul era „singura arhitectură originală care a apărut în lume după antichitate”[5]

Goticul a creat, însă, sentimente fără de care arta Renaşterii ar fi de neconceput, maeştrii goticului fiind primii care, după secole, au reuşit să (re)demonstreze în mod conştient că „omul este măsura tuturor lucrurilor”, aşa cum spunea filosoful grec Protagoras.

Note

[1] *Apud* Van Loon, Willem - *Istoria artei*, Editura Snagov, Bucureşti, 2001, p. 204

[2] Alpatov, Mihail - *Istoria artei. Arta veche şi a Evului Mediu*, vol. I, Editura Meridiane, Bucureşti, 1962, p. 348

[3] Suter, Constantin - *Istoria artelor plastice*, Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969, p. 177

[4] Focillon, Henri - *Arta Occidentului. Evul Mediu gotic,* vol II., Editura Meridiane, Bucureşti, 1974, p. 106
[5] *Apud* Drăguț, Vasile - *Arta gotică în România,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1979, p. 5

Bibliografie

Drăguț, Vasile, *Arta gotică în România,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1979

Van Loon, Willem - *Istoria artei,* Editura Snagov, Bucureşti, 2001

Alpatov, Mihail - *Istoria artei. Arta veche si a Evului Mediu,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1962

Suter, Constantin - *Istoria artelor plastice,* Editura Didactică şi Pedagogică, Bucureşti, 1969

Focillon, Henri - *Arta Occidentului. Evul Mediu gotic,* Editura Meridiane, Bucureşti, 1974

Cele şapte minuni ale lumii

Un inginer şi tactician militar, autor de tratate despre tactica de apărare şi construcția de maşini de război, pe nume Philon din Bizanț (sf. sec. III - înc. sec. II î.Hr.), ar fi rămas, poate, consemnat numai în istoriile militare, dacă n-ar fi avut, primul, inspirația de a formula expresia *„Cele şapte minuni ale lumii”*. Philon studiase în oraşul fondat la gurile Nilului, la 331 î.Hr., de Alexandru cel Mare, şi era preocupat şi de altceva decât de arme. Fericita lui formulare înfruntă, de douăzeci şi trei de veacuri, timp şi spațiu, chiar dacă una din „minunile” propuse de el (*Zidurile Babilonului*) a fost depăşită (de *Farul din Alexandria*) şi chiar dacă au mai fost numite „minuni”, de unii autori, şi alte capodopere (*Templul lui Esculap* de la Epidaur, *Templul lui Apollo* din Delos, *Statuia Atenei Parthenos* din Atena, *Capitoliul* de la Roma). „Isprava” înlocuirii *Zidurilor* cu *Farul* aparține unor nume cunoscute (Diodor din Sicilia, Strabon şi Vitruviu), care au luat în seamă şi extazurile unor predecesori sau contemporani ai lui Philon. De altfel, el le datorează celebritatea celor care l-au citat în operele lor. Altfel, până la 1693, când i-au fost publicate, în latină, fragmentele ce au supraviețuit din tratatul său, *„Poliorketica”*, Philon din Bizanț avea toate şansele să rămână un anonim.

Dincolo de destinația imediată şi de motivația lor, cele „şapte minuni” (*Piramida lui Keops, Grădinile suspendate ale Semiramidei, Templul Artemisei din Efes, Mausoleul din Halicarnas, Statuia lui Zeus de la Olimpia, Farul din Alexandria, Colosul din Rhodos*) au fost construite cu gândul că vor rămâne cât lumea.

Sigur, cele şase „minuni” antice dispărute nu sunt singurele pierderi mari ale istoriei. Au dispărut continente (Atlantida), au dispărut seminții, au dispărut civilizații. Cum se face, însă, că aceste minunății în care s-a investit tot ce era mai durabil şi mai prețios, şi în edificarea cărora s-a utilizat tot ce era mai „modern” în ştiința, gândirea şi arta vremii, s-au *petrecut* ?

Pătratul, cu latura de 123 m, pe care foşneau *Grădinile*, era susținut de 1.524 de stâlpi, dintre care cel mai înalt avea 23,10 m. Înălțimea maximă era de 77 m. Fiecare din cele patru terase avea o grosime de 15,40 m (inclusiv stratul de pământ roditor). Pe acest „munte" artificial foşneau arbori majestuoşi, cu o grosime de 3,15 m şi o înălțime de 14,80 m. Printr-un ingenios mecanism, trei puțuri pompau apa din fluviu până în vârf. Transformarea *Grădinilor*, ca, de altfel, a întregului palat, în ruine, a fost pusă pe seama fundației; numai că, la 1903, s-a descoperit că fundația *Grădinilor* era din piatră, lucru inedit în acea parte de lume, cunoscut fiind faptul că, la Babilon, carierele de piatră se află la sute de kilometri depărtare. Cât efort va fi fost depus pentru a o transporta prin deşert?! Şi câți oameni vor fi scos-o şi cărat-o! Şi cât timp se va fi lucrat cu tehnologia de atunci?! Să fi fost neinspirat ales locul oraşului, dintr-un capriciu al monarhului? Să fi lucrat apele Tigrului şi Eufratului, ori nisipurile atât de distructiv? Să fi fost atât de distructivi cei care au ocupat, în câteva rânduri, Babilonul? Nu se ştie...

Cultul zeiței lor protectoare, Artemisa, i-a făcut pe locuitorii din Efes să o ia de la capăt după fiecare din cele trei incendii ale *Templului* (655-650; 560; 356 î.Hr.). Începută la mijlocul secolului VII î.Hr., prin consolidarea terenului de Theodoros din Samos, construcția şi reconstrucția *Templului* a durat 220 de ani. Inaugurat la anul 430 î.Hr., edificiul avea 127 de coloane monumentale, străjuind un dreptunghi de 110/56 m. Totul era din marmură albă. Templul a strălucit 74 ani, până când Erostrat l-a incendiat. Şase ani mai târziu, efesenii încep reconstrucția. Templul va ajunge, din nou, la splendoarea de altădată. Naşterea creştinismului are efectele unui seism de mare magnitudine. Vechii zei cad în desuetitudine, până la a fi „alungați" (prin Edictul de la 392 d.Hr. al împăratului Teodosie, de închidere a Templelor). *Artemisionul* este părăsit şi jefuit. Opt dintre coloanele ultimului *Templu*, din marmură verde, ajung, la 532-537 d.Hr., la Constantinopol. *Artemisionul* devine carieră de piatră şi... amintire.

În cetatea în care a văzut lumina zilei Herodot (c. 490-480 î.Hr.), Halicarnas, avea să ajungă rege Mausol, care murea la 353 î.Hr. Soția sa, Artemisa, îi succede la tron (353-351 î.Hr.) şi începe construcția monumentului funerar ce va fi cunoscut cu numele de *mausoleu*. Mari arhitecți, precum Pytheos (care a realizat şi *Templul Artemisei din Pireu)*, ori Satyrus şi mari sculptori (Scopas, Timotheus, Bryaxis,

Leochares) îşi pun priceperea la încercare. Mausoleul va fi finalizat în timpul lui Hidriscus, fratele defunctului rege. O construcție monumentală: lățimea - 27 m; adâncimea - 36 m; înălțimea - 43 m. O cvadrigă de marmură, cu Mausol şi Artemisa, încununa monumentul. Statuia lui Mausol măsura, ca înălțime, 3 m. Sunt uşor de închipuit proporțiile timpurilor. Cvadriga şi întregul ansamblu vor avea parte de 10-12 ani de liniște (Hidriscus, căruia i-a succedat soția sa, Ada), pentru că în 334 î.Hr. *Halicarnasul* (condus atunci de cel de-al doilea frate al lui Muasol, Pixadar) este distrus de Alexandru. Stăpânirile se schimbă, dar *polis*-ul nu se poate reface. Cruciații (din Ordinul Cavalerilor Ospitalieri) transformă zona în carieră de piatră. Pe la 1472, un navigator italian mai identifica unele vestigii ale mausoleului. Recucerind Halicarnasul, turcii fac să dispară şi acestea la 1522. Din secolul XIX încep să fie recuperate unele fragmente din lucrare (un cal de la cvadrigă, statuile lui Mausol şi Artemisei etc.); puține, dar suficiente pentru specialişti, în demersul lor de a reface mental, sau în miniatură, păstrând proporțiile, monumentul; operație asemănătoare acelora a paleoantropologilor, care sunt nevoiți să reconstituie pornind de la un schelet. Mausoleul reprezintă una dintre cele mai riscante aventuri ale paleo-arhitecturii.

Simțul monumentalului a prezidat şi edificarea imensului sanctuar de la Olimpia, în vestul Peloponezului, la vreo 10 km de țărmul Mării Ionice, chiar dacă, şi aici, lucrările s-au desfăşurat pe parcursul mai multor generații. Închinat lui Zeus, sanctuarul era principalul loc unde i se aduceau jertfe stăpânului Olimpului; acelaşi spațiu - în a cărui incintă se aflau şi agora, dar şi stadionul - a servit ca loc de încununare, cu cununi din măslin, a învingătorilor de la întrecerile sportive. Dar centrul de greutate al sanctuarului, situat în Altis - incinta sacră, de 175/200 m -, era *Templul lui Zeus.* Acesta, relatează Pausanias (sec. II d.Hr.), autor al lucrării *„Explorarea sau Descripția Greciei”*, a fost construit de eleeni (cei din Elis), după victoria armată împotriva celor din Pisa (486 î.Hr.). Acelaşi autor antic e de părere că lucrările de construcție au început cel mai târziu la 470 î.Hr. şi că au fost terminate în 457 î.Hr. I-au trebuit, deci, arhitectului Libon din Eleea mai bine de 25 de ani, pentru a edifica acest monument de 73,60 m lungime, 30,40 m lățime şi 21,70 m înălțime (calculele lui Pausanias au avut la bază „piciorul olimpic” de 0,32 m; cercetările arheologice au stabilit o

lungime de 200 picioare şi o lățime de 86,5 picioare). Templul avea 6 coloane în fațada principală şi câte 13 pe fațadele laterale. Fiecare coloană măsura câte 10,40 m şi avea câte 20 de caneluri. Diametrul coloanelor (asemănătoare cu cele de la Partenon, din Atena) era de 2,21 m la partea inferioară şi de 1,74 m la cea superioară. În acest templu îşi avea locul *Statuia lui Zeus*, al cărei soclu, din marmură de Eleusis, avea lungimea de 9,93 m, lățimea de 6,65 m şi înălțimea de 1,09 m; împreună cu soclul, *Statuia* măsura aproape 14 m înălțime şi-l înfățişa pe Zeus aşezat pe un tron. Deasupra statuii, în acoperiş, se afla un hipetru (o deschidere) pentru iluminat. Prieten şi sfătuitor al lui Pericle, marele sculptor care a fost Fidias (cca 490-485 î.Hr. - 432 î.Hr.) a realizat statuia spre sfârşitul vieții (437-432 î.Hr.). A lucrat-o în atelierul său, după care a demontat-o bucată cu bucată, pentru a o reasambla în *Templu*. Aur, fildeş, bronz, pietre prețioase, în tehnica criselefantină (lemn îmbrăcat cu foi de aur şi cu plăci de fildeş). Timpurile se învolburează. Romanii jefuiesc incinta sacră, inclusiv *Templul.* Olimpia îşi regăseşte strălucirea tocmai prin purtarea de grijă a celui care incendiase Roma, nimeni altul decât Nero (câştigător fraudulos al Olimpiadei din 67 d.Hr., când a căzut din car). Jocurile se organizează, pentru ultima dată, în 393 d.Hr., pentru ca, în 394, un edict imperial să le interzică. Olimpia devine, practic, un muzeu, o relicvă a ceea ce fusese cândva: templele rămân, un timp, în picioare, dar statuile, celelalte opere de artă sunt strămutate, cel mai adesea, la Constantinopol; rămân în picioare până la 426, când împăratul Teodosie II ordonă să fie incendiate. Aceasta a fost şi soarta celebrei opere a lui Fidias: strămutată pe malul Bosforului, ea ar fi căzut pradă unui incendiu din 475 d.Hr. Cât priveşte Olimpia însăşi, cutremurele din 522 şi 551 o transformă, definitiv, în ruină şi o condamnă, aproape 12 secole, la uitare. Unii au vorbit de o răzbunare a lui Zeus, pentru ingratitudinea celor care i-au abandonat cultul. Cert este că stihiile s-au dovedit, şi atunci, mai puternice de-cât mintea şi forța omului, fie el şi de geniu, cum a fost Fidias. Numai Hercule ar fi putut salva *Statuia*. Dar şi el murise de multă vreme...

În comparație cu alte mari oraşe ale lumii antice, Alexandria Egiptului este unul „tânăr": a fost fondat la 331 î.Hr. Avea să devină, repede şi pentru multă vreme, un *megalopolis*, sub ocârmuirea Ptolemeilor (diadohi, alături de alții, în armata lui Alexandru Macedon).

Urbea îşi datorează celebritatea şi vieții sale economice, dar şi celei ştiințifice şi artistice. Vicisitudinile n-au ocolit-o, celebra sa *Bibliotecă* fiind mistuită de flăcări. Eminenți în ale ştiințelor, Ptolemeii ştiau că soarele nu răsare la (de la) Alexandria. Şi, atunci, s-au încăpățânat să facă să răsară de acolo lumina culturii şi ştiinței. Şi au reuşit. Mai mult, dar din rațiuni practice, în primul rând, unul dintre ei, Ptolemeu al II-lea Filadelful (c. 308-246 î.Hr.) a pus să se ridice un far care să lumineze „mişcătoarele cărări" ale apelor. A şi domnit mult, pentru a-şi vedea visul (ori ambiția?) împlinit(ă). Primul far din lume, operă a lui Sostrat din Cnid, ar fi avut, se spune, 120 de metri înălțime, ceea ce făcea ca lumina lui să fie văzută de corăbieri de la vreo 60 km. Construcția, în primul rând utilitară, a înglobat, şi ea, tehnica cea mai avansată a epocii, surmontându-se două mari probleme: cea a fundației (sub apă, realizată din sticlă) şi cea a „sudării", a legării blocurilor de piatră (cu plumb topit). Cutremurele de pământ n-au ocolit nici Alexandria şi, evident, nici *Farul*. La 500 d.Hr., *Stâlpului-cu-lumină* i se fac primele reparații de anvergură. Oraşul, despre care se spunea că este inexpugnabil, pentru că adăpostea sicriul cu corpul lui Al. Macedon (sicriu din aur, „sustras" de Ptolemeu I de la Perdiccas, care-l transporta în Macedonia), a căzut, ca, de altfel, întreg nordul Africii, în mâinile arabilor, care au menținut *Farul* în funcțiune încă multă vreme; până când, în sec. IX, un emisar creştin îi câştigă încre-derea califului Al-Walid şi-i sugerează că monumentul ar ascunde comori fabuloase. Califul înghite momeala, precum troienii calul ima-ginat de Ulise, şi *Farul* este dărâmat pe jumătate: distrugere prea mare pentru a mai fi remediată (deşi încercările n-au lipsit). Edificiul a suferit o degradare continuă, până când şi ultimele lui vestigii căzând în mare. Pe amplasamentul lui, sultanii Kait Bey şi, apoi, Seline, au ridicat o fortăreață şi, respectiv, o moschee. Nu era pentru prima - şi nici pentru ultima - oară, când dintr-o construcție civilă se naşte una de cult; după cum, la fel de exactă, este şi situația inversă. Ceea ce repre-zenta o minune pentru o lume nu-i mai spune nimic lumii viitoare; lume grăbită să-şi propulseze ambientul după propria-i imaginație şi după propriile-i puteri. Se vede treaba că succesorii Ptolemeilor n-au mai avut puterea şi vocația acelora; ori, poate, n-au vrut şi nu i-a interesat perpetuarea „minunii".

Cea de-a şasea minunăție a lumii antice, care s-a strămutat, de

asemenea, în amintire şi, apoi, în legendă, a înfrumuseţat, cândva, insula Rhodos. *Colosul* a fost ridicat în cinstea victoriei locuitorilor insulei, sprijiniți de Ptolemeu I Soter (salvatorul), împotriva mercenarilor lui Demetrios „poliorketul" (cuceritorul de cetăți). Lucrarea a fost opera sculptorului Chares din Lindos, elev al marelui Lisip (cel care, din ordinul lui Alexandru cel Mare, a turnat în aramă 25 de călăreți în măsură naturală). Timp de 12 ani (292-280 î.Hr.), Chares a topit maşinile de război capturate de rhodieni, pentru a le transforma într-o statuie înaltă de 31,50 m (sau de 30-34 m); statuie la care, în afară de bronz, a utilizat şi piatra. Mândria celor din Rhodos se prăbuşeşte, însă, la 224 î.Hr. Nici talanții, nici meşterii, nici muncitorii trimişi de Ptolemeu Evergetul al Egiptului în ajutorul Rhodosului nu ajută la ridicarea *Colosului* prăbuşit la pământ; îi întăresc, însă, legenda. Peste timp, un calif s-a gândit să facă bani din *Colos,* vânzându-i-l unui negustor din Emessa, care l-a transportat cu 900 de cămile. Se estimează că numai bronzul din statuie cântărea 320 de tone. *Colosul* este singura din cele şase minuni antice dispărute din care n-a rămas nici măcar un fragment... Turnat în (din) bronzul maşinilor de război, *Colosul* se va transforma tot în maşină de război, după o logică inexplicabilă, dar, se pare, implacabilă. Înnobilat de Fidias cu caratele artei, el va reveni la condiția originară, degradat; de la soldat la mareşal şi înapoi la soldat... Aşa trece nu numai gloria lumii, ci şi a statuilor, în particular, a artei, în general.

Pentru a înțelege rațiunile care au dictat construirea *Marii Piramide* (ca, de altfel, a tuturor piramidelor) ar fi necesară o lungă incursiune în gândirea despre viață şi moarte a vechilor egipteni. Sistematizând şi simplificând, vom reține că, pentru ei, ființa omenească era constituită din mai multe elemente reunite la un loc şi care, după moarte, se dispersează, fără a-şi pierde, însă, individualitatea. Ele rătăcesc în timp, în năzuința de a se reuni, dar reuniunea nu se poate face decât în corpul anterior. Prin urmare, atunci când moare, individul trebuie îmbălsămat. În plus, mumia trebuie apărată de profanatori, ceea ce presupune un mormânt, să spunem, blindat sau cu cifru, inaccesibil oricui. Şi pentru ca existența să continue ca şi pe pământ, se considera necesar ca mortul să fie înconjurat de obiecte dragi lui, cât şi de unele necesare existenței. Era, acesta, un privilegiu al faraonilor, pentru că rudele faraonului, înalții demnitari ori preoții erau îngropați

în jurul piramidei, iar un sclav, chiar dacă şi el se gândea la viața viitoare, nu putea nici să viseze la o piramidă-mormânt (în chaldeeană, piramida însemna „luminile-măsurile"; în coptă - „pirama" = „înălțime"; în greacă - „rug"). Dorința aceasta de nemurire a fost suficient de mare, din moment ce au fost descoperite peste 80 de piramide, toate în stânga Nilului, grupate în şase ansambluri, dispuse pe o lungime de aproximativ 70 km (Abu Roach, Giseh, Zainet-el-Arian, Abusir, Saqqarah şi Dashur). Nu s-a întâmplat, însă, întotdeauna ca sarcofagul închis în piramidă să adăpostească mumia celui care l-a construit (sau pentru care a fost construit). Este şi cazul piramidei lui Keops. *Marea Piramidă* este, se pare, cel mai mare monument funerar ridicat vreodată; de formă pătrată, ea are, la bază, latura de 227,50 m, o înălțime de 148,20 m şi un volum de 2.400.000 metri cubi. Volumul acesta imens se compune din 2.300.000 de blocuri de piatră, fiecare având un volum de 1.100 metri cubi. După unele calcule, greutatea totală a piramidei ar fi de 6.000.000 tone, ceea ce, în alți termeni, înseamnă 600.000 de vagoane de marfă, ori 10.000 de trenuri a câte 60 de vagoane (dacă ar fi cu putință un astfel de tren...).

...A ajuns şi timpul faraonilor, a ajuns şi ambiția nemuririi ce se caracterizase în piramide. Nisipul deşertului le îngroapă pe cele mai mici. Timp de trei milenii *Marea Piramidă* este uitată. Va trebui să ajungă pe tron califul Al-Maniun, urmaşul lui Harun-al-Raşid, pentru a începe „asediul" monumentului. Tenacitatea minerilor arabi ar fi rămas zadarnică, dacă piramida însăşi nu le-ar fi venit în ajutor. Săpaseră un coridor de aproximativ 30 m în plan vertical, când un zgomot puternic, din interiorul construcției, le-a reținut atenția. Mai sapă 7 m şi descoperă un coridor ascendent. Piatra care căzuse îl blocase. Şi nici n-a putut fi spartă. Au ocolit-o, săpând alți 6 m, astfel că, la 820 d.Hr., labirintul din piramidă începe să se lase cercetat. Se ştie, acum, aproape totul despre ea. Ceea ce nu se ştie este secretul dăinuirii acesteia. S-a constatat că egiptenii cunoşteau *numărul de aur* (raportul dintre apotemă şi înălțimea piramidei; valoare: 1,618) şi valoarea lui p (3,14) cu două mii de ani înaintea grecilor; ei operau şi cu aşa-zisul *„triunghi al lui Pitagora"*. Acestea să reprezinte secretul dăinuirii? Nicidecum, pentru că toate cele şapte minuni au fost construcții sau opere riguros concepute şi realizate. Să nu fi tentat pe nimeni piatra piramidei, ca materie primă pentru alte construcții? Să n-o fi încercat-o

cutremurele? Exclus. Răspunsul pare să fi fost dat de un scriitor arab din sec. XIII: *„Pe pământ toate lucrurile se tem de timp, dar timpul se teme de piramide”*.

După motivația și destinația lor, cele șapte minuni pot fi catalogate în patru secțiuni: 1) morminte monumentale *(Piramida cea Mare, Mausoleul din Halicarnas);* 2) construcții utilitare *(Farul din Alexandria);* 3) monumente - lăcașuri de cult *(Templul Artemisei, Statuia lui Zeus);* 4) opere de artă în sine *(Grădinile suspendate, Colosul din Rhodos)*. Artele cărora li se subscriu sunt două: arhitectura și sculptura. Ici și acolo își mai aduc obolul pictura și peisagistica (*Grădinile* au abilitat-o și pe ea, artă a efemerului, a ceea ce trece, dar artă). Se poate deduce, de aici, că anume motivație și anume artă s-au dovedit mai durabile? Orice supoziție este riscantă.

Între arte nu se pot face ierarhizări. Geniul nu este suficient pentru a face o operă să supraviețuiască. Frumosul artistic este o replică pe care omul o dă frumosului naturii. Numai că natura nu înseamnă numai frumos, numai armonie, ci și stihial, și conflict.

Secțiunea de aur

O realitate pe care au observat-o oamenii, încă din antichitate, este aceea că toate elementele din natură ascultă de anumite legi, între ele fiind stabilite anumite relații ce formează o armonie a proporțiilor. De asemenea, au observat că lucrurile se integrează într-un fel de sistem, că se află într-un echilibru universal în spațiu şi timp. Pornind de la aceste constatări şi observații, oamenii au descoperit că la baza universului stau legi numerice şi geometrice, că acest univers, privit atât ca o sumă de componente cât şi în totalitatea lui, este subordonat unui sistem de proporții universal.

Primul învățat al lumii care a descoperit că universul este guvernat de legi matematice a fost Pitagora (c. 580-500 î.e.n.), filozof idealist grec şi matematician. El punea la baza interpretării întregii realități obiective şi subiective teoria numerelor şi a armoniei. În acest sens, el a spus: „La început a fost Numărul", iar concepția lui, cunoscută sub forma „Numerele guvernează Lumea", se regăseşte, în diverse variante, în numeroase sisteme filozofice.

La un secol după Pitagora, care a susținut primatul numerelor asupra formelor, marele filozof grec Platon (c. 427-347 î.e.n.), a elaborat teoria idealist-obiectivă a Ideilor sau a Formelor, afirmând, prin aceasta, primatul formelor asupra numerelor. Se naşte acum acea dualitate ireductibilă între lumea numerelor şi cea a formelor considerate ca două entități distincte.

Abia în secolul al XVII-lea, marele filozof şi savant francez René Descartes (1596-1650) a făcut descoperiri epocale în matematică punând bazele geometriei analitice. El a demonstrat că între cele două entități, cea a Numerelor şi cea a Formelor, nu numai că nu există deosebiri, dar că ele se află într-o strânsă dependență, fiind forme ale aceluiaşi univers.

Dintre toate proporțiile cunoscute în matematică (legile lui Kepler, legea lui Bode - în sistemul solar; şirul lui Fibonacci, secțiunea

de aur, simetria, ritmul şi euritmia etc. în natură), secțiunea de aur este suverană în regnul animal şi în cel vegetal. Corpul omenesc este alcătuit după principiul secțiunii de aur; ombilicul împarte înălțimea totală a corpului conform secțiunii de aur, iar cele două părți rezultate (de la ombilic la creştet şi de la talpă la ombilic), se subîmpart, la rândul lor, şi ele tot după raportul secțiunii de aur. La floarea-soarelui, şirurile de semințe sunt dispuse în curbe ce formează spirale logaritmice; la fel, multe specii de cochilii sunt curbate după spirale logaritmice; de asemenea, în cosmos, nebuloasele şi cozile cometelor sunt spirale logaritmice, spirala logaritmică, după cum se ştie, fiind una din cele mai interesante proprietăți ale secțiunii de aur.

Secțiunea de aur a fost cunoscută mai întâi de către inițiații egipteni şi greci, care o numeau împărțirea în medie şi extremă rație. Ei o foloseau în construcții şi o țineau secretă. Abia în secolul al III-lea î.e.n., a fost cunoscută şi divulgată de către filozoful grec Euclid (c.450-374 î.e.n.). Matematicianul italian Luca Pacioli di Borgo (1445-1514), studiind împărțirea în medie şi extremă rație, a numit-o „proportio divina" (proporția divină). Pacioli di Borgo a publicat studiile sale referitoare la proporții în anul 1496 în cartea intitulată „De divina proportions" (Despre proporția divină), ilustrată de către Leonardo da Vinci. Da Vinci preia şi el această problemă în scrierile lui şi, uimit de extraordinarele ei proprietăți, o numeşte, pentru prima dată în istorie, **secțiunea de aur**.

Ce este, de fapt, secțiunea de aur? Vom încerca să dăm o explicație matematică simplă. Pe un segment de dreaptă AB, A şi B fiind punctele lui extreme, se găsesc o infinitate de puncte. Dintre toate aceste puncte, unul singur, pe care-l numim C, împarte segmentul dat în două părți inegale în aşa fel încât raportul dintre segmentul întreg şi partea mai mare să fie egal cu raportul dintre partea mai mare şi partea mai mică, adică AB/AC = AC/CB şi invers, raportul dintre partea mai mare şi segmentul întreg să fie egal cu raportul dintre partea mai mică şi partea mai mare, adică AC/AB = CB/AC.

Când Platon defineşte proporția în general, el defineşte, fără să ştie secțiunea de aur, care este, spune el, „unica formă organică, firească a proporției, chintesența unității în multiplicitate" şi că „nu se poate face o bună corelare între două lucruri, fără un al treilea. Numai aşa se realizează o proporție frumoasă".

Dacă ne referim la simbolismul numărului trei, trebuie amintit că la unele popoare cifra 3 reprezintă triada cer-pământ-iad, la altele cer-aer-pământ sau existența celor trei continente ale lumii vechi (Europa, Asia, Africa), triunghiul, prin cele trei vârfuri ale sale reprezintă lumea transcendentă (Dumnezeu, Fiul şi Sfântul Duh), în religiile orientale este prezentă treimea (Trimurti = Brahma + Vişnu + Siva), în filozofia religioasă germană există trei faze ale evoluției (devenire-existență-pieire), în mitologia greco-germană există 3 Grații, 3 Parce etc.

Aşa cum spunea Leonardo da Vinci: „proporția poate fi regăsită nu numai în numere şi măsuri, ci şi în sunete, intervale de timp şi locuri, ca şi în orice altceva". Chiar dacă anumite obiecte ni se par disproporționate, ele au totuşi proporții pentru că se bazează pe raporturi.

În epoca modernă şi contemporană, secțiunea de aur are o prioritate absolută asupra celorlalte proporții: Mosel a demonstrat acest adevăr pentru punerea în proporții în arhitectură, iar Zeising pentru proporțiile corpului omenesc. Ştim, deci, astăzi, că o corectă punere în proporție respectă raportul secțiunii de aur.

Farmecul arabescului

Dintotdeauna, arta şi religia au urmat acelaşi drum, arta acceptând să se mişte, exclusiv, între limitele simbolismului religios, însă, în Evul Mediu, mai mult ca oricând şi pretutindeni în lume, viața universală, inclusiv creația, şi mai ales arta, s-au săvârşit sub dogma religiei.

Pentru a vorbi despre arabesc, trebuie să ne întoarcem în timp, până la Evul Mediu, şi să facem o incursiune abstract-spațială prin existența spiritului arab.

Islamismul, religie monoteistă, influențată de creştinism şi mozaism, fondată de Mahomed, în anul 622 e.n., şi bazată pe preceptele Coranului, s-a extins într-un „elan sălbatic de credință", de-a lungul Evului Mediu, din Iran până în Pirinei, prin Africa de Nord. Islamicii, săraci şi liberi, nomazi şi cuceritori, a căror patrie o constituiau doar corturile lor, şi mânați de un vis nebun de a atinge miracolul din galopul cailor, au pornit, cu burnusurile în vânt, să cucerească pământul. Este momentul când marii savanți şi marii artişti ai Atenei, izgoniți de împăratul bizantin Iustinian, care urmărea restaurarea fostului Imperiu Roman, se refugiaseră pe lângă regele sasanid al dinastiei persane.

Arabii, folosind ştiința şi arta învățaților europeni, acopereau teritoriile cucerite cu palate şi moschei, într-un entuziasm fantastic, şi, adaptându-se popoarelor învinse, le stăpâneau şi le converteau totodată la religia lor islamică. Într-o „explozie de beție mistică", pretutindeni se simțeau la ei acasă. Toate oazele, cu care erau pre-sărate deşerturile din Africa, prindeau viață, iar deasupra pustiurilor se înălța „imaginea abstractă a spiritului arab". Orașe albe țâşneau din pământ, ca o împletire splendidă între realitate şi iluzie, turnuri rotunde cu vârful ascuțit se înălțau într-o mişcare iluzorie, ca o pre-lungire către infinit, într-o îmbinare grațioasă a elementelor componente şi într-o armonizare delirantă a formelor şi mişcărilor în echilibru. Moscheile îşi încrucişau arcadele într-o grație sublimă şi îşi înălțau şirurile de coloane într-un sublim grațios, cu o senzualitate plină de eleganță spre infinitizarea

căutării estetice în timp şi spațiu. Pe acest fond al măreției şi tristeții deşertului, apare arabescul, care invadează arcadele, bolțile, pereții, explorând, într-o fascinație totală, ideea de echilibru, dusă până la granițele infinitului. Într-o desfăşurare aproape imperceptibilă, împletituri complicate de linii şi motive geometrice, înlănțuite până la epuizare, motive ornamentale create subtil, relevă stările sufleteşti ale creatorului şi ale admiratorului deopotrivă. Exprimate prin verticalitatea, orizontalitatea, înclinația liniilor, unduirea curbelor, suprapunerea poligoanelor, împletirea în cercuri, în ovale, în evantaie, trecând de la exaltare la calm şi visare, de la forme ascuțite la forme rotunde şi invers şi de la fantezia curbelor rebele la rigoarea absolută a formelor geometrice, aceste fantastice elemente definesc farmecul arabescului.

Îndepărtate şi apropiate, în acelaşi timp, începând de niciunde şi terminându-se în infinit, înlănțuite şi eliberate, formele par adevărate feerii, funcții continui, în care umanul se integrează şi totodată se priveşte detaşat, creează armonie între varietăți şi toate laolaltă devin revărsare abundentă de răcoare peste arşița deşertului.

Arabescul nu a apărut întâmplător, ci dintr-o nevoie absolută, dintr-un adevăr indubitabil, dintr-o adaptare a spiritului la în-tinderea nemărginită a deşertului, unde privirea nu se poate opri, iar imaginația este necuprinzătoare. Arabescul s-a născut, aşa cum spunea Elie Faure, în *Istoria artei - arta medievală*, „din încolăcirea de frunze şi de flori apărute în jurul arcadelor vechii moschei a lui Ibn-Tulun din Cairo, când, cucerirea luând sfârşit, imaginația arabă, mai puțin încordată, a avut răgazul să se complice şi să se vrea mai subtilă".

Firi ciudate, făcute din contraste, cu atât mai pronunțate cu cât se adânceau mai mult în deşert, arabii nu cunoşteau, în afară de tăcere şi contemplare melancolică, decât râsul frenetic şi strigătele. Disprețuiau moartea şi se pierdeau în uimitoare ospețe, trecerea timpului neînsemnând nimic pentru ei. În fanatismul lor, ei îşi trăiau exuberant marele lor vis feeric, unde arabescul abstract îşi afirma combinațiile. Ca şi viața lor, ce urma marile contraste din natură - de la căldura devoratoare a întinderilor de nisip, cuprinse în cercuri mişcătoare, la oaza presărată cu palmieri, prin care aerul fierbinte urcă frenetic şi rămâne suspendat de bolta cerului -, arta cunoaşte o descătuşare, elementele arhitectonice, ca nişte voci lăuntrice, care răzbat în afară sau se închid

în tăceri adânci, se împreună, se resping, se mişcă în forme libere sau se contopesc în plăcere estetică a frumosului până la uitarea de sine.

Ceea ce impresionează este că, în civilizația şi cultura islamică, arta urmează un cult al rugăciunii, un delir al infinitului, înlănțuiri şi balansări ritmice, mişcări frenetice de ansamblu, vioiciune şi delăsare, încordare şi destindere, îmbinare de geometrie şi alegorie, într-un spațiu creat cu o rigoare impecabilă.

În arta islamică, arabescul pare a fi un început al infinitului, cu o repetare a formelor, şi o infinitizare a vieții neîncepute până la epuizare, o mişcare ce slăbeşte şi se stinge, se consumă în ea însăşi ca o învingere, ca, apoi, să renască şi să crească, progresiv, într-o încheiere naturală, absolută, într-un sfârşit care abia începe.

Regele Alfred cel Mare şi harpa lui

Alfred cel Mare (849-899), al cincilea fiu al regelui Ethelwulf şi al reginei Osburga, din neamul goților, a domnit între anii 878-899 şi a fost unul dintre cei mai străluciți, mai lu-minați şi mai viteji regi anglo-saxoni, distingându-se încă de tânăr în lupta împotriva armatei daneze.

Dintre toți frații, Alfred se dovedea a fi un vrednic urmaş la tron, adesea uimindu-i pe cei din jur prin cuvintele sale pline de duh, inspirate şi alese, iar natura sa nobilă îi insufla dragostea de înțelepciune. La vârsta de cinci ani, a fost trimis de tatăl său, regele Ethelwulf, împreună cu o escortă de nobili, la Roma, unde a fost primit cu bucurie de Papa Leon, numindu-l „fiul său spiritual". Cu toate astea, Alfred nu a deprins tainele cititului şi scrisului decât la vârsta de 12 ani.

La vârsta de 20 de ani, Alfred a avut prima sa confruntare cu temuții vikingi, care pustiau țărmurile insulelor britanice. Acesta a fost începutul unei lungi serii de bătălii, în care sorții de izbândă au fost schimbători, dar tânărul a dat mereu dovadă de vitejie.

După retragerea legiunilor romane, în anul 407 e.n., timp de 200 de ani, Britania a rămas fără niciun fel de autoritate centrală, fiind obiectul a numeroase invazii de pe continentul european. Dintre toți invadatorii care au încercat să ocupe Insulele Britanice, cei mai periculoşi au fost danezii, care, în secolul al IX-lea, cuceriseră jumătate din Anglia. Pe fondul unor astfel de evenimente, extrem de periculoase pentru anglo-saxoni, a intrat pe scena istoriei regele Alfred al Wessex-ului, devenit **Alfred cel Mare**, prin faptele sale devenite legendare.

O poveste spune că, învins într-o bătălie, Alfred ar fi rătăcit, îmbrăcat în straie țărăneşti, spre a nu cădea în mâinile invadatorilor, şi a ajuns astfel la casa unei familii de oameni simpli. Gospodina, care tocmai voia să coacă pâine, i-a lăsat în grijă cuptorul şi a plecat să-şi vadă de alte treburi gospodăreşti. Preocupat de problemele sale, regele a uitat de cuptor, iar pâinile s-au făcut scrum... Femeia s-a întors şi l-a certat aspru pe tânăr, neştiind că este rege. Când el şi-a dezvăluit iden-

titatea, stăpâna casei nu s-a lăsat intimidată, ci a continuat: „Cum poți crede că ai să păzeşti o țară întreagă de normanzi, când n-ai fost în stare să păzeşti un cuptor?”.

O altă legendă spune că, într-o zi, în tabăra armatei daneze şi în apropierea cartierului general al regelui Guthrun, şi-a făcut apariția un tânăr blond, cu ochi albaştri, mic de statură, dar bine clădit, care cânta din harpă şi din gură, cu un far-mec deosebit. Soldații se adunau în jurul lui şi, după ce-i ascultau, vrăjiți, cântecele, îi dădeau mân-care din rațiile lor. Faima harpistului s-a răspândit, şi el a fost dus în fața regelui Guthrun, pentru a-i cânta şi a-l bine dispune. Sensibil la frumos, regele Danemarcei a fost pur şi simplu fermecat de vocea şi talentul de harpist ale cântărețului ce cânta doar pentru mân-care. Se vedea că este anglo-saxon dar, în fața calităților sale artistice, acest lucru nu mai deranja pe nimeni. În zilele grele ale iernii, cântărețul la harpă a devenit o permanență în anturajul regelui Danemarcei, de la cartierul general al armatei. În timp ce regele Guthrun îşi convoca consiliul de război şi perfecta planurile de acțiune împotriva anglo-saxonilor, ce urmau a fi puse în aplicare odată cu sosirea primăverii, harpistul stătea undeva într-un colț şi nimeni nu se sinchisea de prezența lui.

Din când în când, tânărul harpist părăsea tabăra armatei daneze spunând că pleacă să ducă de mâncare familiei, apoi revenea, cu cântecele şi farmecul său cuceritor.

Pe măsură ce se apropia primăvara, pregătirile pentru reluarea campaniei s-au intensificat, iar ordinele regelui Guthrun au devenit tot mai precise şi mai ferme: *„Mica oaste a regelui saxon Alfred trebuie sfărâmată”*.

Fiind de față la toate dezbaterile şi deciziile consiliului danez, cântărețul le intona cântece de încurajare şi de victorie.

Pe măsură ce primăvara se făcea tot mai simțită, într-o bună zi, fermecătorul harpist a plecat şi nu s-a mai întors. Toți i-au simțit lipsa.

Îndată ce condițiile de luptă au devenit favorabile, armata daneză a atacat tabăra re-gelui Alfred de la Athelney, cu convingerea că va zdrobi *„banda de saxoni ce avea neobrăzarea să-i opună rezistență”*. Mare, însă, a fost mirarea regelui Guthrun, când a descoperit că saxonii, departe de a fi „o bandă”, erau o oaste bine pregătită care contracara fulgerător orice acțiune şi orice manevră a armatei daneze, ca şi

când i-ar fi cunoscut dinainte toate planurile.

După o zi întreagă de lupte crâncene şi extrem de sângeroase pentru danezi, regele Guthrun, în loc să-i fi zdrobit pe saxoni, aşa cum se pregătise o iarnă întreagă, s-a trezit în situația disperată că aceea care trebuia să capituleze era tocmai armata Danemarcei.

Însoțit de generalii şi căpitanii săi, regele Guthrun s-a înfățişat regelui Alfred cel Mare pentru a stabili termenii capitulării. În fața regelui saxon, însă, danezii au rămas pur şi simplu uimiți. Alfred cel Mare, ținând în mâna stângă harpa la care le cântase o iarnă întreagă, le-a vorbit danezilor în limba lor. Abia acum a înțeles regele Guthrun misterul în-frângerii armatei sale.

Uimit, temutul Guthrum a spus că merită să moară, pentru că a atacat mişeleşte un om atât de iscusit în toate lucrurile. Dar mărinimosul Alfred l-a iertat, cerându-i însă să accepte botezul creştin, ceea ce vikingul a primit, botezându-se, atât el, cât şi toți luptătorii săi, şi pecetluind astfel pacea.

Regele Alfred cel Mare şi-a călăuzit întreaga sa viață după cuvintele Evangheliei: „Căutați mai întâi regatul lui Dumnezeu şi umblați pe căile Sale şi toate celelalte vi se vor da vouă." Pentru meritele sale în propovăduirea credinței creştine, el a fost sanctificat, Biserica Catolică aniversându-l pe 28 octombrie.

La vârsta de 38 de ani, regele Alfred stăpânea deja toată partea estică a Marii Britanii şi într-o ultimă mare victorie împotriva vikingilor a recucerit oraşul Londra, ars din temelii de invadatori.

Vikingii au fost nevoiți să se retragă, iar majoritatea ținuturilor Angliei au recunoscut suzeranitatea înțeleptului rege.

Vreme de mai bine de un deceniu şi jumătate, în regat a fost pace, iar vikingii, speriați de figura lui Alfred, pe care îl considerau aproape un zeu, nu au mai îndrăznit să atace Anglia. Abia când, la începutul lui lunii noiembrie 899, s-a răspândit vestea că regele Alfred cel Mare, care abia împlinise 50 de ani, a murit, fiind îngropat la Old Minster, în Winchester, ei şi-au reluat invaziile.

*

Oricât am căuta, în istoria universală, un rege spion de talia lui Alfred cel Mare, un lider carismatic, ştiind să se facă plăcut tuturor, modest şi harnic, profund pios, reprezentând un ideal cavaleresc, pe care numeroase personaje istorice au încercat să-l copieze, este greu de găsit.

Alfred cel Mare a fost, nu numai un mare comandant de oşti şi un spion înnăscut, ci şi un mare protector al artelor şi învăţământului, el fiind fondatorul Universităţii de la Oxford. Alfred cel Mare a reorganizat armata de uscat şi marina, justiţia şi educaţia. A înfiinţat şcoli unde se învăţau latina, engleza, călăria şi vânătoarea cu şoimi. Din ordinul său s-a început o *Cronică anglosaxonă*, unde erau notate anual principalele evenimente. El însuşi a fost scriitor şi traducător. A tradus *Istoria ecleziastică* de Beda, *Istoria universală* de Orosius, *Regula pastorală* de Grigore cel Mare, *Mângâierile filozofiei* de Boethius.

*

Dintre domnitorii români, cel care s-a apropiat de performanţele lui Alfred cel Mare a fost Vlad Ţepeş, domn al Ţării Româneşti (1448, 1456-1462 şi 1476). Mediatizat în întreaga lume cu numele de *„Dracula”*, Vlad Ţepeş era cunoscător al câtorva limbi străine, iar limba turcă o cunoştea la perfecţie. El a slujit ani buni în armata turcă, având relaţii strânse cu comandanţii turci de la sud de Dunăre, în special cu paşa de la Nicopole. În tot acest timp i-a spionat pe turci, studiindu-le arta militară, gradul de instruire şi înzestrare, intenţiile politice şi militare.

Turul promoțional pe Dunăre

Motto:

The Beautiful Blue Danube
They drift down the hall together;
He smiles in her lifted eyes.
Like waves of that mighty river
The strains of the 'Danube' rise.
They float on its rhythmic measure,
Like leaves on a summer stream;
And here, in this scene of pleasure,
I bury my sweet dead dream.
Ella Wheeler Wilcox

Pe unde trece, Dunărea uneşte oameni şi destine. Este un râu plin de viață şi de linişte.

Napoleon numea Dunărea „regele râurilor europene", iar Nicolae Iorga, „cea mai bogată în daruri", ea bucurându-se de atenția popoarelor continentului. Pe malurile ei s-au făurit şi au durat până în zilele noastre civilizații milenare.

Dunărea, al doilea ca lungime între fluviile Europei (după Volga), fiind singurul fluviu european ce curge de la vest la est, izvorăşte din munții Pădurea Neagră (Germania) sub forma a două râuri numite Brigach şi Breg, ce izvorăsc de sub vârful Kandel (1.241 m) şi se unesc în oraşul Donaueschingen (altitudine: 678 m), în curtea castelului Fürstenberg.

Denumirea dată de romani, „Danubius" (Zeul fluviilor), a fost, mai târziu, preluată de alte popoare şi modificată, devenind Donau în limba germană, Dunaj în limba slovacă, Duna în limba maghiară, Dunav în limba sârbocroată, Dunav în limba bulgară, Dunai în limba ucraineană, Danube în limba engleză şi limba franceză şi Tuna în limba turcă.

Dunărea este un important drum fluvial internațional ce curge prin zece țări (Germania, Austria, Slovacia, Ungaria, Croația, Serbia, România, Bulgaria, Republica Moldova, Ucraina), are afluenți în alte șapte țări şi trece prin patru capitale de stat: Viena, Bratislava, Budapesta şi Belgrad.

Turul promoțional pe Dunăre a durat 10 zile (03.09 - 12.09.2011), fiind un program gratuit pentru jurnalişti internaționali şi locali, conceput pentru a arăta frumusețile naturii, obiective turistice, istorie, bucătărie şi oferta turistică locală a întregii zone transfrontaliere Bulgaria şi România, de la Porțile de Fier până la Delta Dunării.

Participanții la tur s-au bucurat de mersul pe bicicletă, plimbatul cu barca, cu vaporul sau cu caiacul, trecând prin locurile cele mai interesante şi frumoase de-a lungul Dunării.

Turul promoțional pe Dunăre a fost organizat în cadrul „Danube Velo Route", proiect finanțat de Programul de Cooperare Transfrontalieră România-Bulgaria 2007-2013.

Proiectul „Danube Velo Route" (1-3.1-9) se desfăşoară pe o durată de 18 luni, în perioada 20.05.2010-19.10.2011. Parteneri sunt: *Agency for Regional Development and Business Center - Vidin (ARDBC), Asociația Română pentru Industrie Electronică şi Software - Oltenia (ARIES Oltenia)* şi *Patronatul Local al Întreprinderilor Mici şi Mijlocii (PLIMM Calafat)*. Obiectivul principal este „promovarea şi dezvoltarea turismului transfrontalier de-a lungul Dunării în România şi Bulgaria".

Acest proiect reprezintă un pas către dezvoltarea şi promovarea turismului de-a lungul Dunării în România şi Bulgaria, construind o imagine a zonelor de atracție turistică.

„Danube Velo Route" este o binecunoscută destinație pentru biciclişti şi turişti. Este recunoscută oficial ca parte a „Eurovelo Route nr. 6", care începe de la Marea Adriatică şi ajunge la Marea Neagră.

Turul promoțional pe Dunăre a urmat itinerariul: Drobeta Turnu Severin, Eşelnița, Orşova, Cetate, Calafat, Vidin, Belogradchik, Kozlodui, Oryahovo, Nikopol, Svistov, Dve Mogili, Ruse, Tutrakan, Srebarna, Silistra, Călărași, Măcin, Tulcea.

Printre obiectivele vizitate: Decebalus Rex, Fortăreața Baba Vida, Peştera Măgura, Rezervația naturală de la Srebarna, Stâncile din Belogradchik, Nava Radetzky, Mănăstirea Basarbovo, Delta Dunării etc.

- **Decebalus Rex** - Statuia regelui dac Decebal, înaltă de 55 m,

aflată pe malul stâncos al Dunării, între localitățile Eşelnița şi Dubova, în apropiere de oraşul Orşova, în zona cataractelor de la Cazanele Mici (golful Mraconia), pe malul stâng al Dunării, acolo unde adâncimea fluviului este cea mai mare: 120 de metri. Statuia îl reprezintă pe Decebal, ultimul rege al Daciei, şi este sculptată într-o stâncă. Este cea mai înaltă sculptură în piatră din Europa. Omul de afaceri şi istoricul Iosif Constantin Drăgan a fost cel care a promovat şi finanțat ideea acestei lucrări. La această construcție au lucrat 12 alpiniști, timp de 10 ani (1994-2004), iar realizarea ei l-a costat pe I. C. Drăgan peste un milion de dolari.

- **Fortăreața Baba Vida**, din Vidin, Bulgaria. Cetatea datează de la începutul secolului al X-lea şi a fost ridicată pe locul unui turn roman de supraveghere. Numele provine, conform legendei, de la fiica unui rege bulgar ce stăpânea țărmurile Dunării, care, rămânând nemăritată, a poruncit construcția acestei fortărețe pentru a fi în siguranță între zidurile ei. Astfel, bătrâna (baba) Vida ar fi dat numele edificiului, şi, de la el, şi al oraşului. De-a lungul secolelor, cetatea a fost folosită şi ca închisoare sau depozit de armament. Cetatea Baba Vida este una dintre cele mai bine conservate fortărețele medievale din Bulgaria. Din 1958, a fost deschisă pentru turişti, în incinta ei fiind inaugurat şi un muzeu.

- **Peştera Măgura**, situată la 180 km de Sofia, capitala Bulgariei, 17 km de oraşul Belogradchik şi la 35 km sud-vest de oraşul Vidin, este una dintre cele mai mari peşteri din Bulgaria, lungimea totală a galeriilor descoperite până în prezent depăşind 2 km. Intrarea în peşteră se află la 370 m deasupra nivelului mării, iar ieşirea este la lacul Rabisha. Peştera este bogată în stalactite, stalagmite, are multe holuri, unele dintre ele fiind imense. Au fost descoperite urme de locuințe, diverse unelte de muncă şi ornamente. În peşteră au fost găsite picturi în guano. Galeria cu picturi are 300 m lungime pe axă. Într-una dintre ramificațiile peşterii se produc vin şi şampanie.

- **Belogradchik**, în traducere - orăşel alb, se află la poalele dealurilor de lângă Munții Balcani, la est de granița cu Serbia şi la 50 de km de Dunăre. Oraşul este cunoscut pentru formațiunile calcaroase impresionante, aşa-numitele roci Belogradchik, ce acoperă o zonă de 90 de km pătrați şi ating chiar 200 de metri în înălțime.

Natura a sculptat stâncile de la Belogradchik, prefăcându-le în

creaturi mitologice, oameni, animale şi păsări. Multe din ele au legende foarte interesante şi denumiri precum: Adam şi Eva, Elev, Ciobanul, Dervişul, Kamila, Ciupercile, Burlac, Madona, Haiduc Velko, Pin etc. Culoarea roşiatică a rocilor este cauzată de oxizii de fier.

Delta Dunării (3.446 kmp), aflată în mare parte în Dobrogea, România, şi parțial în Ucraina, este cea mai mare şi cea mai bine conservată dintre deltele europene.

Delta Dunării a intrat în patrimoniul mondial al UNESCO în 1991, este clasificată ca rezervație a biosferei la nivel național în România şi ca parc național în taxonomia inter-națională a IUCN.

Prima ştire istorică despre Delta Dunării ne-a lăsat-o Herodot, părintele istoriei, care descrie intrarea flotei persane a lui Darius prin Deltă, după ce poposise la Histria.

Delta Dunării este cea mai umedă zonă a Europei, cea mai joasă şi mai nouă regiune de câmpie, unde domină preponderent suprafețele cu înălțime mică în raport cu nivelul zero al Mării Negre.

Vegetația deltei este reprezentată în mare parte de o vegetație specifică mlaştinilor - stuf, papură, rogoz. Fauna conține mai mult de 320 de specii de păsări şi peste 45 de specii de peşte de apă dulce. Delta este locul unde milioane de păsări din diferite colțuri ale Pământului (Europa, Asia, Africa, Marea Mediterană) vin să cuibărească. Speciile majore de peşti în cadrul Deltei Dunării sunt ştiuca şi somnul.

Turismul în Delta Dunării se desfăşoară de-a lungul traseelor aprobate, care exclud accesul turiştilor în zonele care au regim de protecție integrală.

Delta Dunării este unica deltă din lume, declarată rezervație a biosferei. Suprafața Deltei creşte anual cu aproximativ 40 de metri pătrați. Aici se întâlnesc singurele păduri de nisip din România, pădurea Letea şi pădurea Caraorman, aici crescând liane ale căror lungimi pot ajunge până la 25 de metri.

Insula Skiatos

În 2014 (17-26 septembrie), am petrecut 10 zile minunate în Grecia, la Paralia.

Paralia, numită şi Paralia Katerini sau Paralia Katerinis, este situată la 75 km sud de Salonic şi 20 km de Muntele Olimp şi reprezintă perla stațiunilor de pe litoralul Greciei de Nord. Aici sunt hoteluri mici şi primitoare, supermarketuri, magazine de suveniruri, de confecții, de obiecte şi articole de plajă. Aici se găsesc cele mai multe magazine cu blănuri şi bijuterii din zonă. De-a lungul plajei se află numeroase restaurante şi taverne tradiționale, cu preparate gustoase, discoteci şi cluburi de noapte.

La 7 km de Paralia se află Katerini, reşedința ținutului Pieria, provincia Macedonia.

Stațiunea Paralia Katerini se remarcă prin frumoasa biserică ortodoxă de culoare albă, situată chiar pe malul Mării Egee.

În Paralia este şi un port cu facilități pentru iahturi şi ambarcațiuni mici.

Aproape de Paralia Katerini se află Pudna, locul în care Filip II a obținut o mare victorie împotriva grecilor, precum şi Dion, locul sfânt al macedonenilor, în care Alexandru cel Mare făcea sacrificii înaintea bătăliilor, şi locul din care Apostolul Petru a pornit în lume, pentru a propovădui creştinismul.

Printre alte activități, ca de exemplu plajă, vizitarea oraşelor din apropiere (Salonic, Katerini, Olympic Beach), am făcut excursii, printre care la Skiathos şi la Meteora.

Într-una din zile, la ora 5^{00}, ne-am urcat într-un autocar supraetajat (peste 70 de locuri) şi am pornit spre insula Skiathos. Pe drum, ghidul (o româncă stabilită în Grecia) ne-a explicat despre locurile prin care treceam, precum şi despre istoricul acestora. Peste trei ore eram în portul Ahilio (după numele eroului legendar Ahile, fiul zeiței Tethys) şi ne îmbarcam pe vasul Apolon, unde căpitanul Dimitris ne-

a întâmpinat cu salutul specific: *kalimera* (bună dimineața).

A urmat o croazieră de trei ore pe Marea Egee, într-o atmosferă admirabilă. S-au cântat cântece specific greceşti, s-a dansat sirtaki (sau „dansul lui Zorba Grecul").

Termenul „sirtaki" provine de la cuvântul „sirtos", denumire generică pentru dansurile tradiționale din insula Creta.

Dansul sirtaki a fost compus de Mikis Theodorakis în anul 1964 pentru celebra peliculă *Zorba Grecul*. Filmul „Zorba Grecul" se bazează pe romanul cu acelaşi nume scris de Nikos Kazantzakis şi publicat în 1946. Romanul are ca temă prietenia dintre un tânăr intelectual şi Alexis Zorba, un muncitor în mină. Conjunctura îi aduce împreună pe cei doi şi tânărul intelectual va fi marcat de personalitatea acestui personaj misterios, care este Zorba. Deşi un om simplu în aparență şi needucat, Zorba (interpretat admirabil de actorul Anthony Quinn) se remarcă prin profunzimea gândurilor şi trăirilor sale. „înțelesul unor cuvinte ca artă, dragoste, frumusețe, puritate, pasiune - toate acestea mi-au fost clarificate, fiind exprimate prin cele mai simple cuvinte de acest simplu muncitor", mărturisește naratorul. Succesul filmului a stat la baza succesului internațional de care s-a bucurat acest dans grecesc.

Spre sfârşitul călătoriei, căpitanul ne-a oferit câte un păhărel de „ouzo" (se citeşte uzo) - băutura tradițională a grecilor. Ouzo este o băutură alcoolică tare, peste 40% alcool, de tip rachiu, obținută din struguri, anason şi coriandru. Se consumă în amestec cu apă, ocazie cu care din limpede devine alb-lăptoasă.

În ceea ce priveşte proveniența numelui Mării Egee, au existat mai multe teorii. Se presupune că numele ar putea veni de la vechiul oraş Aegae, sau de la Aegea (numele unei regine amazoniene care a murit în mare), sau de la regele Egeu al Atenei, care s-a aruncat în valurile mării după ce a crezut că fiul său, Tezeu, a murit.

Când Tezeu a plecat în insula Creta, spre a încerca să învingă Minotaurul, Egeu s-a temut pentru viața fiului său. Tezeu l-a liniştit atunci pe tatăl său, spunându-i că dacă se va întoarce victorios din Creta, va înălța o pânză albă pe corabia cu care se va întoarce. De va fi ucis în luptă, pânza corăbiei va rămâne cea neagră.

Minotaurul locuia în marele Labirint, ce se afla sub palatul lui Minos, în Knossos, construit de arhitectul Dedal la porunca regelui

cretan. Cuvântul „Minotaur” este traducerea grecească a sintagmei „Taurul lui Minos”.

Ajuns în Creta, Tezeu se îndrăgosteşte de Ariadna, fiica lui Minos, cea care îl ajută să găsească ieşirea din labirint cu ajutorul unui ghem de aţă. Minotaurul este ucis de Tezeu cu o sabie magică oferită de Ariadna, tinerii atenieni sunt salvaţi şi scoşi din Labirint. La întoarcerea spre Atica, Tezeu şi oamenii săi uită să înalţe pânzele albe ale corăbiilor. Egeu vede pânzele negre, este cuprins de disperare şi se aruncă de pe Acropole. Legenda spune că s-a aruncat în mare, şi s-a înecat, iar marea aceea a purtat de atunci numele său: Marea Egee

De pe mare se vede Muntele Pelion, unde îşi aveau reşedinţa centaurii, iar Chiron, cel mai înţelept dintre ei, este cel care l-a crescut şi educat pe Ahile, cel mai mare erou al Greciei Antice. În Grecia, toţi tinerii îşi doresc a fi Ahile.

Am trecut prin apropierea insulei Eubeea, a doua insulă a Greciei (după Creta) şi a treia din estul Mării Mediterane (după Cipru şi Creta), insulă în care şi-a petrecut ultimii ani de viaţă Aristotel, cel dintâi mare gânditor al lumii care s-a preocupat cu egal interes de toate domeniile cunoaşterii umane.

Scăldată de apele Mării Egee, insula Skiathos este localizată în estul Greciei continentale, nu departe de ţărm. Are trei porturi şi un aeroport internaţional.

Insula Skiathos face parte din cele trei insule nordice (Skiathos, Skopelos şi Alonissos) ale grupului de Insule Sporade, unul dintre cele mai încântătoare grupuri de insule din Grecia. Distanţa dintre insule nu depăşeşte mai mult de 14 km.

Numele insulei înseamnă „Umbra lui Athos” („skia” = umbra şi „athos” - numele muntelui Athos). Se spune că, în vechime, la apusul soarelui, umbra muntelui Athos se vedea pe insulă.

Patrie a marelui om de litere Alexandros Papadiamandis, autor al operelor „Ţiganca”, „Ucigaşa”, „Sfântul Sărac” etc., Skiathos constituie grădina Edenului căutată de orice iubitor al naturii. Aici se regăsesc mănăstiri remarcabile şi monumente istorice precum Cetatea şi Bourtzi, ce constituie locurile de păstrare a istoriei insulei.

Skiathos are o lungime de 14 km şi o lăţime de 4 km. Are în jur de 5.000 de locuitori şi se bucură de o climă caldă, de tip meditera-

nean, cu veri însorite şi uscate şi cu ierni blânde şi ploioase.

Capitala insulei, denumită tot Skiathos, are o cetate frumoasă şi este în acelaşi timp şi port. Cetatea este fosta capitală medievală a insulei, ce datează din secolul al XIV-lea, când avea funcție de apărare împotriva invaziilor piraților.

Cetatea este construită pe o stâncă mare, care oferă o panoramă impresionantă asupra mării şi a insulelor vecine şi acum este unită cu uscatul prin scări de ciment, după ce pe vremuri, cetatea se lega de insulă printr-un pod de lemn.

Oraşul Skiathos este construit terasat, în stil arhitectural tipic grecesc, casele sunt zugrăvite în alb, iar ferestrele, cele mai multe pline de flori, şi uşile sunt vopsite cu albastru, străduțele sunt înguste şi pavate cu piatră. Centrul oraşului are taverne, baruri, restaurante, magazine şi case albe, minunat de frumoase. Turnul cu ceas este una din atracțiile oraşului şi punctul cel mai înalt de unde se vede superba panoramă a oraşului.

În timpul ocupației turceşti, biserica a avut rolul de a-i învăța pe copiii greci limba şi scrisul strămoşilor şi tot biserica era locul unde a fost formată rezistența împotriva otomanilor. Acest rol al bisericii a fost foarte important în istoria Greciei şi în toate aceste insule ale Eladei, din acest motiv grecii sunt foarte credincioşi, astăzi cei bogați susțin biserica alocând donații substanțiale, în acest fel biserica ortodoxă greacă fiind una dintre cele mai puternice biserici.

Pe Insula Skiathos se găsesc 68 de plaje cu nisip fin, întinse pe 44 km de coastă marină. Atmosfera este tipic insulară, iar pădurile de pini acoperă insula în proporție de 70%.

În antichitate, insula a participat la războaiele persane. Mai târziu a fost ocupată de trupele lui Alexandru cel Mare, apoi de romani. În 1207 a fost cucerită de frații Gyzi (din Veneția), care au construit pe o mică peninsulă o fortăreață numită Bourtzi - similară cu fortăreața cu acelaşi nume din Nauplion. Citadela s-a arătat însă incapabilă să apere oraşul (numit Chora), aşa că localnicii s-au mutat în Kastro („castel” în greceşte), care a rămas singura aşezare până la războiul de independență, când capitala s-a mutat înapoi în vechiul loc - unde se află şi astăzi.

În 1794, câțiva călugări de la Muntele Athos au înființat Mănăstirea Evangelistria. Aceasta prezintă o mare importanță istorică pentru insula Skiathos deoarece aici a fost conceput şi binecuvântat pri-

mul steag al Greciei cu cruce albă pe fond albastru.

Casele din insulă sunt toate văruite în alb, având tâmplăria uşilor şi a ferestrelor albastră. Pentru acest lucru există o explicație. Se spune că în timpul dominației turceşti, grecii nu aveau voie să-şi arboreze steagul național (alb şi albastru). În acea perioadă, grecii din toată Elada au decis să facă un mare steag pentru a le aduce aminte de nația lor, de strămoşi, să le aducă aminte... cine sunt ei ca popor. Se spune că municipalitatea, pentru a păstra un anume peisaj, un anume stil arhitectural, nu permite nici unui proprietar vopsirea casei în alte culori în afară de alb.

Nu lipsesc din peisajul autohton acele binecunoscute străduțe înguste de un farmec inconfundabil, pietruite, în general, şi foarte frumos „garnisite" cu flori de orice formă (în ghivece, plantate în grădini sau pe lângă casă, cățărate pe ziduri sau atârnând de la balcoane).

Insulele Skiathos şi Skopelos au fost gazdele platourilor de filmare pentru muzichalul „Mamma Mia".

„Mamma Mia" este o ecranizare a unui celebru muzichal pus în scenă în 160 de oraşe, tradus în 8 limbi şi vizionat de peste 30 de milioane de spectatori în întreaga lume.

Filmul readuce în atenția publicului, alături de o frumoasă poveste, muzica celebrei formații ABBA.

Plaja Koukounaries

După ce am vizitat insula Skiathos, ne-am întors la vaporul Apolon, care ne aştepta, şi am mâncat la o tavernă din port. Aş fi vrut să mănânc caracatiță la grătar, care este un deliciu clasic grecesc, dar, văzând-o în farfuria unui consumator, mi s-a făcut silă şi atunci am comandat peşte spadă file la grătar, care a costat 8,5 euro, două felii de pâine, care au costat 0,5 euro, şi un pahar de bere - 3 euro. În total 12 euro. Destul de scump, dacă socotim în banii noştri!

După masă, ne-am îmbarcat pe vasul Apolon şi am pornit spre Plaja Koukounaries.

Plaja Koukounaries este localizată în partea de sud-est a insulei Skiathos şi se mai numeşte şi „Chrisi Ammos" (nisip auriu), deoarece nisipul fin străluceşte ca aurul la soare. Din acest motiv, se numără printre cele mai frumoase şapte plaje ale lumii. Apa este curată şi cristalină şi plaja este înconjurată de o pădure de pini, acea specie de pini fiind unică în lume, după cum spun specialiştii. Numele plajei înseamnă, în greceşte, „conuri de pin" şi i se trage de la pădurea de pini din preajmă, declarată rezervație naturală şi protejată de municipalitatea din Skiathos.

Plaja de la Koukounaries este votată de agențiile de turism ca fiind una dintre primele zece plaje din lume. Este cea mai cunoscută plajă a insulei Skiathos. Are un kilometru lungime. Este cunoscută mai ales pentru nisipiul extrem de fin, dar şi pentru mirosul de pini.

În formă de potcoavă, cu nisip foarte fin, auriu, străjuită de o plantație verde de pini, plaja este fantastică. În spatele pinilor se găseşte un micuț lac ce completează frumusețea locului.

Frumoasele ape adânci, limpezi precum cristalul, sunt o adevărată plăcere. Aici se pot practica multe sporturi nautice. Zona din jurul plajei este plină de restaurante, taverne şi hoteluri. Aici au proprietăți cei mai bogați oameni ai planetei, precum Abramovici, Putin, Tom Cruiss ş.a.

Plaja, cotată a zecea din lume şi prima din Grecia, este deosebit de căutată şi celebră. Aceasta era plaja preferată a prințesei Diana

De pe plaja de la Koukounaries a plecat prințesa Diana înainte să aibă tragicul accident, din 1997, din Tunelul Alma din Paris.

Peisajul superb, plaja cu apa de o claritate ireală reprezintă punctul de rezistență al insulei. Timp de peste două ore, m-am relaxat în apa limpede prin care se vedeau peştişorii înotând, m-am lăsat mângâiată de soarele blând de sfârşit de septembrie şi m-am delectat cu mirosul îmbietor de pin de lângă malul mării.

La ora 16:35, am plecat de la Koukounaries spre portul Ahilio. Pe vapor, s-a dansat sirtaki şi s-a băut *ouzo* (se citeşte uzo), care este băutura tradițională în țara lui Zorba. Cel mai mare producător grec de *ouzo* este Varvayanis. La 25 octombrie 2006, Grecia a câştigat dreptul de a fi unica țară în măsură să producă *ouzo*. Uniunea Europeană recunoaşte *ouzo* ca fiind produs exclusiv grecesc şi că nicăieri în lume nu este voie să se producă altul care să poarte acest nume. Căpitanul vasului ne-a spus că această băutură nu numai că îți potoleşte setea, dar te ajută şi în cazul în care suferi de o mahmureală. Ai nevoie numai de un pahar înalt umplut cu gheață pe care să-l completezi apoi cu *ouzo*. Îl bei pe stomacul gol şi totul se va rezolva conform principiului „cui pe cui se scoate". Toată lumea era în al nouălea cer. Atunci mi-a venit în minte dezmățul de pe Titanic.

Albastrul unduitor al apei, în care puteai vedea delfini ce însoțesc vasele de croazieră, pescăruşi ce se aşezau cumințipe catargele vapoarelor, acea briză blândă amplificată de îndrăzneala vaporului de a despica apa mării, valurile create în jurul vasului ce înainta, pur şi simplu te amețeau. În acele momente, uitai de toate problemele tale şi ale lumii, te detaşai de toate lucrurile neplăcute, iar corpul şi mintea se relaxau. În jur era linişte, pace, miracol... nimic nu mai conta...

Marea Egee este un braț al Mării Mediterane, aflat între peninsula grecească şi Anatolia. Este legată de Marea Marmara şi Marea Neagră prin strâmtorile Dardanele şi Bosfor.

În urmă cu aproximativ 6.000 de ani, Marea Egee s-a format prin scufundarea punții de pământ dintre Peninsula Balcanică şi Asia Mică, punte care a lăsat în locul ei o mulțime de insule şi o nouă mare, Marea Tracică (redenumită apoi Marea Egee).

Marea Egee a fost leagănul de naştere a două civilizaţii antice: civilizaţia minoică, din Creta, şi civilizaţia micenianã din Peloponez. Ulterior au înflorit oraşele-state Atena şi Sparta, care, împreună cu altele, au constituit civilizaţia greacă. Marea Egee a fost controlată apoi, de-a lungul timpului, de perşi, romani, bizantini, veneţieni, genovezi, turcii selgiucizi şi de otomani. Egeea este locul de naştere al democraţiei şi a permis contactul dintre diversele civilizaţii care s-au dezvoltat în Mediterana de Est.

Marea Egee acoperă o suprafaţă de aproape 214.000 km^2; ea măsoară aproape 610 km de la nord la sud şi circa 300 km de la est la vest. Adâncimea maximă este de 3.543 metri.

Cele mai multe insule (95%) aparţin Greciei, Marea Egee putând fi practic considerată ca o mare interioară a acesteia, sursă de numeroase conflicte diplomatice şi chiar militare dintre Grecia şi Turcia.

În jurul orei 19, am ajuns în portul Ahilio, ne-am urcat în autocarul supraetajat, care ne aştepta, şi am pornit spre Paralia, unde eram cazaţi, pentru 10 zile, la vila Pralina. Mergem pe DE65 (Lamia, Larissa, Katerini), un traseu lung de aproximativ 180 km, facem două popasuri şi pe la orele 24 ajungem la Paralia.

Ghidul (o româncă stabilită în Grecia) şi-a făcut datoria, ca şi la ducere, atunci vorbindu-ne despre legendele Olimpului, pe care, bineînţeles, le citisem încă de la vârsta rochiţelor cu volănaşe. Acum ne-a vorbit despre agricultura grecească, ce se rezumă în mare parte la cultura măslinilor (Grecia fiind pe locul trei în lume în furnizarea uleiului de măsline), a viţei de vie, a bumbacului şi tutunului.

În Grecia, măslinul este legendar. Potrivit lui Homer, măslinul creşte pe pământul Greciei de mai bine de 10.000 de ani. De-a lungul timpului, măslinul şi-a dăruit ramurile pentru ca din ele să-şi facă lauri victorioşii din întrecerile sportive dar şi cei din sângeroasele războaie. Uleiul din fructul măslinului a uns cele mai nobile capete ale istoriei. Coroanele şi ramurile de măslin, emblemele binecuvântării şi ale purităţii, erau oferite zeilor şi împăraţilor. Măslinul era considerat sacru şi, potrivit legii regelui Solon, oricine ar fi încercat să distrugă un măslin era exilat sau ucis pe loc.

Uleiul de măsline este singurul ulei vegetal care poate fi consumat aşa cum este: proaspăt stors din fruct. Are proprietăţi benefice asupra sănătăţii, acestea datorându-se conţinutului ridicat de acizi graşi

mononesaturați şi substanțe antioxidante. Studiile au arătat că uleiul de măsline oferă protecție împotriva bolilor de inimă, este foarte bine tolerat de stomac şi ajută la combaterea ulcerului şi a gastritei.

Cel mai bun este uleiul de măsline cretan extravirgin. Acest fapt se datorează în special solului dar şi numeroaselor zile însorite din martie până toamna târziu. Statisticienii au constatat că numărul cardiacilor este scăzut printre locuitorii insulei Creta, iar longevitatea este crescută.

Măslinul este un arbust fructifer la origine, dar este „crescut" în aşa fel încât să aibă aspectul unui copac cu trunchi masiv, atunci când devine matur. Cei mai mulți măslini au coroane rotunde, întinse, dar există şi pomi înalți, cu coroane cilindrice. Este considerat „arborele veşnic roditor", fiind un arbore cu o longevitate extraordinară, având o uimitoare putere de regenerare, dând mereu rădăcini şi lăstari noi.

Măslinii pot ajunge până la înălțimea de 10 m, pot avea trunchiuri de dimensiuni considerabile, fiind înregistrate recorduri de peste 10 metri în diametru, şi pot atinge vârsta de 70 de ani. Frunzele lor stau verzi tot anul şi cad la fiecare 2 ani. Un măslin poate produce până la 150 kg de măsline anual. În medie, dintr-un măslin matur se pot obține 8-10 litri de ulei pe an.

Culesul măslinelor se face prin scuturarea pomilor sau bătutul ramurilor cu prăjini. Acest lucru, însă, să nu ne închipuim că se face de către greci, ci de albanezi, bulgari şi români.

„Meteora” sau „suspendat între cer şi pământ”

„Ce frumoase locuri de nevoință duhovnicească oferă monahilor Muntele Meteora! Dar cât sunt de asaltate aceste mănăstiri de turişti din toată lumea! Pentru aceasta mulți monahi iubitori de linişte au părăsit Meteorele şi s-au retras în Muntele Athos, pentru a se putea ruga mai liniştiți lui Dumnezeu, ziua şi noaptea.” (Părintele Ioanichie Bălan)

De la Paralia Katerini, unde am fost cazați, ne-am îmbarcat în autocarul supraetajat şi după vreo trei ore şi ceva de mers am ajuns la Meteora.

Am trecut prin Katerini, pe lângă Muntele Olimp, prin Larissa şi Trikala. Cel mai apropiat oraş de zona Meteora este Kalambaka, aflat la 5 km de mănăstiri şi la 21de km de Trikala.

În mijlocul Greciei, în câmpia Thessaliei, nu departe de Munții Pindului, lângă orăşelul Kalambaka, se află un ansamblu uriaş de stânci golaşe ce se înalță spre cer, cunoscute în toată lumea sub numele de Meteore.

Meteora este un spectaculos complex de mănăstiri construite în vârful unor stânci cu înălțimi de până la 400 de metri, „răsărite” ca prin minune din Câmpia Thessaliei. Este o adevărată pădure de piatră a Câmpiei Thessaliene, în apropiere de Kalambaka, între munții Koziakas şi Antichassia. Cele peste o mie de stânci cu pereți abrupți şi înălțimi amețitoare, cu măreția lor misterioasă, cu singurătatea şi tăcerea lor, cu mănăstirile seculare în vârf, constituie unul din cele mai impresionante fenomene ale Terrei.

Există mai multe teorii cu privire la formarea acestor stânci. Una dintre ele ar fi că această formațiune a luat naştere datorită unui con în formă de deltă, constituit din pietre de râu şi nămol, care se vărsau în vechiul lac tessalic. După separația geologică a masivilor muntoşi ai Olimpului şi ai Ossei, apele lacului au găsit ieşire la Marea Egee prin valea Tembi. Atunci, acest masiv în formă de deltă s-a scindat în pietre

şi uriaşe stânci compacte cu înălțimi de până la 400 de metri.

În traducere din limba greacă, „meteora” înseamnă „suspendat între cer şi pământ”.

Din cele 24 de mănăstiri care existau în trecut pe stâncile de la Meteora, astăzi slujesc 6 (5 de călugări şi una de maici) şi anume: Mănăstirea Schimbarea la Față a lui Christos (Marele Meteor), Mănăstirea lui Varlaam, Mănăstirea Sfânta Treime, Mănăstirea Sfântul şi Primul Martir Ştefan, Mănăstirea lui Rusanu şi Mănăstirea Sfântul Nicolae Anapafsa. Celelalte 18 mănăstiri sunt nelocuite şi în ruină.

Mănăstirile, construite pe vârful stâncilor deosebit de abrupte, erau până acum opt decenii accesibile doar călugărilor traşi de funie; astăzi turiştii le pot vizita urcând cele câteva zeci de trepte săpate în munte.

Pentru valoarea sa creştină, istorică, arhitectonică, artistică şi geografică, Meteora este recunoscută şi ocrotită de UNESCO şi de alte organizații internaționale. Teritoriul Sfintei Meteora a fost proclamat, din octombrie 1995, „loc sfânt, imuabil şi inviolabil”, ceea ce-i asigură protecția şi-i garantează autenticitatea.

După Sfântul Munte Athos, Meteora este cel de-al doilea centru monastic ortodox al Greciei, ca mărime şi importanță.

Pe platoul celei mai înalte dintre stâncile Meteore, cu altitudinea de 613 m deasupra nivelului mării şi 475 m deasupra albiei râului Pinios, se află mănăstirea cea mai reprezentativă din tot ansamblul, cunoscută sub numele de Marea Meteora (Megalo Meteora), cu hramul Schimbarea la Față. Fondatorul acestei mănăstiri a fost Sfântul Atanasie Meteoritul, venit aici din Muntele Athos.

Pe creştetul ros de intemperii al unei stânci uriaşe, stă agățată cea mai mică mănăstire de pe Muntele Meteora, numită Sfântul Nicolae Anapafsas, adică Sfântul Nicolae Odihnitorul.

Mănăstirea Sfântul Ştefan este cea mai veche aşezare monahală de pe Muntele Meteora.

Deasupra unei mari stânci singuratice foarte abrupte, se înalță Mănăstirea Sfânta Treime. Accesul la această mănăstire (precum şi la altele) se făcea pe scara de funie sau cu plasa trasă cu un sistem de roată cu tambur şi scripete.

Numele Mănăstirii Varlaam vine de la fondatorul ei Cuviosul Varlaam, care a sihăstrit singur pe vârful acestei stânci uriaşe în jurul anului 1350.

Mănăstirea Rusanu, după numele fondatorului ei, se înalță pe o stâncă îngustă, aflată în vecinătatea uneia dintre cele mai falnice meteore. Este înconjurată de abis de jur-împrejur. La ea se poate ajunge printr-un culoar de beton şi un pod suspendat.

Complexul Meteora, această aglomerare de stânci, unică în lume, în mijlocul unei câmpii, rămâne un mister al naturii, în ciuda teoriilor avansate de oamenii de ştiință. Şi cu atât mai interesant este peisajul de la Meteora cu cât artei naturii, omul i-a adăugat arta sa, creând unul dintre cele mai minunate locuri de pe Pământ.

Forța naturii a modelat stâncile din aceste locuri făcându-le să arate aidoma unor coloane ce susțin însuşi cerul, iar oamenii au sporit frumusețea acestora prin credința şi puterea lor lăuntrică. Iar Dumnezeu i-a ajutat şi i-a întărit pe oameni, îndrumându-i să construiască în vârful stâncilor uimitoare lăcaşuri ale îngerilor.

Privite de jos, din marginea câmpiei Thessaliei, stâncile, ca nişte stâlpi uriaşi, par că ating cerul. La Meteora simți nu numai aerul curat şi pur, ci şi o energie pozitivă, ce te încarcă spiritual. Meteora este, de fapt, o călătorie spre lumină.

De-a lungul timpului, ansamblul de la Meteora a inspirat numeroşi artişti, „Sfânta Treime” devenind, în 1981, platou de filmare pentru unul din filmele seriei James Bond.

IR 10805, Mangalia - Craiova

Un accident cumplit, în care Cadillac-ul, de culoare roşie, s-a făcut praf, iar Sin a scăpat fără nicio zgârietură, doar cu mintea puțin tulburată, ne-a făcut să plecăm la mare cu trenul.

Se spune că trenul este cel mai sigur mijloc de transport. Povestea lui începe acum 200 de ani, când s-au inventat şi s-au construit primele şine şi primele vagoane, folosite, inițial, în mine.

Ca să ieşim din atmosfera apăsătoare provocată de accident, citându-l pe Roosevelt, cel de-al 26-lea preşedinte al SUA, am spus, pe un ton grav: „Un om care nu a mers niciodată la şcoală poate fura un vagon de tren, dar dacă a absolvit o universitate, el poate fura întreg trenul". Sin a reacționat, cu o glumă, tot pe un ton grav: „Noi putem să furăm două trenuri şi încă ceva pe deasupra...".

Cu schimbare în Bucureşti, trenul ne-a dus cu bine la Constanța, de unde am luat un taxi până în Eforie Nord. Am oprit în fața hotelului Ovicris, unde aveam cazare, am intrat bucuroşi, dar, aici, ne-a întâmpinat un tânăr, care, pe un ton foarte politicos, ne-a spus că hotelul este în reparație şi ne-a îndrumat spre hotelul Apollo, care era în apropiere. Am afişat un aer de nemulțumire, dar, până să ne dezmeticim, tânărul a luat trolerele şi ne-a condus spre hotelul Apollo. Am fost cazați imediat într-un apartament confortabil.

Timpul s-a scurs destul de repede, lumina şi căldura ne-au acaparat, valurile se urmăreau într-o unduire descendentă spre țărm, apoi se retrăgeau în sunet despicat. Îmi veneau în minte cuvintele lui G. Călinescu: „marea este prima dezlănțuire a sufletului cosmic".

Ne-am plimbat, în sejurul nostru, cu un vaporaş, ținând cont de îndemnul lui Rabindranath Tagore, care spunea că „nu poți traversa marea nefăcând altceva decât să stai pe mal şi să priveşti apa". Bineînțeles că nu am traversat marea, dar ne-am bucurat, printre altele, de salturile jucăuşe ale delfinilor şi de zborul pescăruşilor care dansau deasupra capetelor noastre. Priveam suprafața liniştită a mării în larg,

constantă şi neschimbătoare, ce părea fără început şi fără sfârşit, ca o localizare a nelimitatului, iar mintea îmi zbura la proverbul chinezesc, care spune că „zece mii de râuri se adună în mare, dar marea nu este plină niciodată". Existența şi nonexistența păreau că se nasc simultan, sunetul şi tăcerea creau armonia, iar întinderea şi locul ocupat de fiecare se generau unul pe celălalt. Ca o dăinuire veşnică, norii însoțeau devenirea permanentă a mării, fiecare păstrându-şi egalitatea, cu o desfăşurare după legi universale, bine stabilite, într-un principiu al echilibrului. Imagini de neuitat ne bucurau privirile şi pătrundeau în universul nostru interior, înălțându-ne puritatea rațiunii dincolo de obişnuit şi sensibilitatea sufletească dincolo de necuprins, transportându-ne într-o liniște supremă, întronare a ordinii firești. Mi-am lăsat sufletul trupului şi sufletul spiritului să îmbrățişeze liniştea, fără să se detaşeze, să se separe sau să părăsească interiorul, căzând pradă dorințelor, mi-am şlefuit oglinda mentală într-o percepție calmă şi clară a realității şi am lăsat să se deschidă şi să se închidă porțile cerului, păstrând receptivitatea, tăcerea, nonparticiparea - în felul acesta penetrând totul cu mintea, dar rămânând în repaus absolut.

În sfârşit, a venit şi timpul să plecăm, deşi aş fi dorit să mai stăm, dar treburi importante ne aşteptau în urbea noastră. Am mers la gară şi am luat bilete la trenul IR 10805, Mangalia - Craiova. Trenul a sosit în gara Eforie Nord la ora 14.03, iar la Constanța şi Bucureşti urma să se schimbe locomotiva. Ne-am aşezat pe locurile noastre din vagonul întâi şi, din şerpuirea trenului în spațiul prestabilit, am contemplat, reîntorcându-ne la rădăcini şi instalându-ne în seninătatea începutului, frumusețile patriei noastre.

Trenul a mers corect, respectându-şi orarul şi traseul, până am trecut de gara Ciulnița. La vreo câțiva kilometri depărtare de stația amintită mai sus, cu un scârțâit nervos, mastodontul s-a oprit brusc. Toți cei din compartiment ne-am impacientat, intuind un accident, dar nu ne-am părăsit locurile. Unul dintre cei trei controlori ne-a spus că au fost omorâte câteva capre care tocmai treceau peste calea ferată, iar locomotiva a fost avariată. Urma ca trenul să fie tras înapoi de o loco-motivă, până la Ciulnița, apoi să se pună locomotiva în față. Lucrurile păreau simple, dar timpul zbura, iar oamenii care aveau legături - unii spre Iaşi, unii spre Timişoara, alții spre Cluj sau Satu Mare etc. - riscau să piardă trenurile.

Nu înțelegeam cum putea o turmă de capre să traverseze calea

ferată tocmai în momentul trecerii trenului; dacă erau oi mai ziceam, dar... capre... Se spune că sunt extrem de curioase şi inteligente, fiind printre primele animale domesticite de om, acum mai bine de 10.000 de ani. Da, într-adevăr, curioase! Au vrut poate să vadă cum le stă moarte... Dar unde este inteligența?

Îmi amintesc de vremea când eram copilă şi, desculță, prin iarba mătăsoasă a primăverii, trăgeam de funie o capră albă s-o duc la păscut, iar cei doi iezişori se zbenguiau pe lângă ea.

La egipteni, capra era venerată, era un simbol al fertilității, fiind deci ținută la rang înalt în practicile religioase. Faraonul Cephranes a fost înmormântat împreună cu 2.000 de capre.

Descoperirea cafelei se datorează caprelor. Legenda originii cafelei spune că păstorul de capre Kaldi, care a trăit în Etiopia în urmă cu mai mult de 1.000 de ani, a observat comportamentul ciudat al caprelor după ce acestea mâncau fructele din tufele de cafea. Chiar şi caprele bătrâne zburdau pline de energie. Kaldi a spus povestea unor călugări, iar aceştia au pregătit o băutură din boabele de cafea care îi ajuta să stea treji toată noaptea la slujbe. Băutura a devenit cunoscută sub numele de „kahweh", termen arab pentru „revigorant".

Pentru caii de curse, prezența caprelor are un efect calmant, iar crescătorii le folosesc în acest scop.

În lume există aproximativ 500 de milioane de capre, cele mai multe fiind în China.

În vremurile vechi, caprele erau luate pe corăbii ca sursă proaspătă de lapte şi carne. Au fost primele animale ajunse din Europa în America, fiind duse de Columb.

Țapii sunt recunoscuți ca fiind printre cei mai bine înzestrați masculi, raportul dintre dimensiunea testiculelor şi mărimea corpului fiind destul de mare. În unele culturi, testiculele de țap sunt considerate o delicatesă.

La noi în țară, dobrogenii creşteau mii de capre şi oi pentru a le duce în Imperiul Otoman şi în țările din Asia Mică şi a câştiga bani frumoşi pe ele. O legendă spune că exportul nu se realiza nici pe uscat şi nici pe mare, ci prin două tuneluri de dimensiuni impresionante pe sub Marea Neagră.

Conform relatării dintr-o cronică, din sudul Dobrogei actuale şi din Cadrilater pornesc două tuneluri subterane care traversează Marea

Neagră. Nu se ştie cine a construit aceste două tuneluri şi nici motivul pentru care ele traversează prin subteran Marea Neagră. În timpul războiului întâi mondial, gurile de acces ale celor două tuneluri au fost astupate din „motive de siguranță națională” şi au fost păzite cu străşnicie. Se spune că securitatea din perioada comunistă știa de existența acestor tuneluri şi nu lăsa pe nimeni să se apropie de ele.

Prin anii ’80, soldații care erau concentrați la muncă pe Canalul Dunăre - Marea Neagră, din pură întâmplare, au descoperit o altă gură de acces a tunelurilor cu pricina. Ea se află într-un cimitir din Murfatlar şi a fost folosită în nenumărate rânduri de muncitorii de la canal pentru a trece în Bulgaria.

Misterul celor două tuneluri este unul de-a dreptul fascinant, în condițiile în care se presupune că aceste construcții au fost realizate cu mii de ani înaintea erei noastre, probabil de către o civilizație foarte avansată din punct de vedere tehnologic.

Tot gândindu-ne la capre şi discutând despre ele, am ajuns la Bucureşti, cu o întârziere de o oră. Controlorii au fost drăguți şi au anunțat la depou despre cele întâmplate şi au rugat dispecerii să țină trenurile la care aveau legătură pasagerii din trenul nostru pentru a le prinde.

În vagonul nostru rămăseserăm, într-o izolare completă, doar eu şi Sin, noi mergând până la capăt. Stăteam liniştiți şi ne gândeam la cele trei ore de mers, când, deodată, controlorul ne ia la zor: „Dumneavoastră, ce aşteptați, de ce nu coborâți?”. I-am spus că noi mergem până la capăt, aşa că nu avem de ce să coborâm. „Dacă stați aici, nu mergeți nicăieri!”, ne-a amenințat el. „Acest vagon rămâne în Bucureşti!”, ne-a mai spus şi s-a repezit la trolere să le dea jos din raftul de bagaje. Mai aveam trei minute până la plecarea trenului. N-am mai spus nimic şi am coborât pentru a urca într-un vagon al trenului ce urma să ne ducă acasă.

Cum locomotiva se schimbase la Bucureşti, vagonul întâi, în care veniserăm, devenise ultimul şi cum probabil că trenul nu se umpluse, hotărâseră să lase vagonul acolo.

Acesta, în linii mari, a fost sejurul nostru, care a luat sfârşit cu IR 10805, Mangalia - Craiova, „via Caprele”... după simpaticele noastre capre.

Imagini şi chipuri

Iată-ne, în primăvara aceasta - obişnuită, capricioasă şi mereu alta -, cu zâmbete fermecătoare, mângâiate de raze calde şi lumini înalte sau cu strâmbături prelungite dintr-un timp trecut şi rece. Iată-ne, deci, în luna aceasta, în aşteptarea începutului de anotimp, împovărați de greutatea iernii trecute şi mai îmbătrâniți cu un an, eliberați de o structură friguroasă şi cuprinşi de o tensiune nouă, cu privirea către un viitor de esență spirituală, în închipuirea unei muzici perlate şi a unei atmosfere de mare elevație.

În fața naturii, clădită cu farmec pe soclul primăverii, ne îmbogățim universul spiritual şi ne înălțăm, în plină lumină, într-o înțelegere a rosturilor şi a tainelor ce proiectează, în universalitate, dimensiuni noi, iar euforia calmă se degajă în aşteptarea derulării culorilor.

Sunt zile frumoase, cu cer înalt şi limpezit de zbor de păsări rotiten aer, sunt zile scăldate într-o lumină de o reală prospețime, în care vibrează o delicată sensibilitate pentru frumos. Aerul tot este o muzică, o muzică diafană ce pluteşte, ca un gând legănat, în somn, de vise.

Primăvara, coboară triumfal în muguri, duce mai departe dorul nebun de-a fi rod şi se întinde, într-o cuprindere luminoasă a ființei noastre totale, prin clipe de trăire emoțională, către viziuni transcendentale.

Arborii îşi leagănă verdele, abia ghicit, şi se mai înalță cu un inel, într-o îmbrățişare tandră cu aripa lină a vântului subțire, blocurile poartă aceleaşi siluete triste şi obosite vrând, parcă, să strice echilibrul universal, străzile îşi prelungesc conturul, sub paşii apăsați şi grei, ca nişte gânduri încărcate de dureri adânci.

Totul se desfăşoară după legi universale, bine stabilite, într-un principiu al echilibrului; tablouri şi imagini de neuitat, pe care le purtăm cu noi, şi constituie universul nostru interior, ne înalță puritatea rațiunii, dincolo de obişnuit, şi sensibilitatea sufletească, dincolo de necuprins, ne transportă într-o linişte supremă, întronare a ordinii fireşti.

Spațiul devine o prelungire a ochiului deschis în unduiri de clipe spre orizont în închipuirea unei ape, simbol al curgerii eleatice.

Şi peste toate aceste imagini apare omul, într-o căutare veşnică, mereu dominat de neîncredere şi speranță, de deznădejde şi iubire, de îndoială şi credință, în mersul lui spre împlinirea destinului.

El se caută pe sine, şi se vrea curat şi pur, se vrea deasupra lucrurilor, într-o dezlegare a tainelor universului, nu încurcat şi rătăcit în calcule şi griji banale, apăsat de nevoi materiale şi încorsetat în legi contradictorii.

Imagini şi chipuri - încrucişări de bucurii mărunte şi întristări adânci - se împletesc într-o aceeaşi iluzie de speranță îndepărtată şi într-o aceeaşi aşteptare dezolantă, iar distanța dintre idealuri şi realitate rămâne ca în aporia zenoniană, unde Ahile „cel iute de picior” nu va ajunge niciodată broasca țestoasă...

Implicația destinului în traiectoria vieții

Motto: *Destin înseamnă a lupta deasupra sau alături de viață, a-i face concurență în pasiune, răzvrătire şi suferință.*
(Emil Cioran)

Retragerea pentru moment din lumea în mijlocul căreia trăieşti şi te defineşti nu înseamnă neapărat fugă, lipsă de activitate sau contemplație, ci însăşi năzuința spre absolut, căutarea marelui drum, pe care numai în tine îl găseşti, drum pe care, de altfel, fiecare îl avem în noi şi adesea simțim nevoia de a ne afunda în nelimitele lui, de a urca pe culmea supremă pentru a privi întreaga existență descifrându-i semnificația, pentru a înțelege tainele marelui tot şi a dezlega rosturile legilor absolute ale universului, pentru a atinge zările infinitului.

Somnul, de pildă, stare indispensabilă pentru fiecare, nu este numai starea neființei, ci el este însăşi starea de fecundație a ființei, este principiul creator al unei retrageri momentane din lumea obişnuită, banală, în lumea esențelor, este condiționarea luminii de întuneric, lumină lăuntrică, este o împăcare cu totul armonioasă a părților componente.

Omul trăieşte un imens zbucium între înălțare şi cădere, iubire sfântă şi deznădejde, dăruire supremă până la jertfă şi înfrângerea totală până la dezechilibru în marea traiectorie a vieții sale pe care o parcurge în mersul spre împlinirea destinului său.

Implicația destinului în cursul fluviului vieții nu este întâmplătoare, omul nu este obiectul în mâna necruțătoare a destinului său, ci voința omenească se împleteşte cu destinul, omul nu este târât de destin, ci destinul este dus la împlinire de voința omenească, această împlinire cristalizându-se fie în învingere, în înălțare, în înmănuncherea razelor cerului într-o alcătuire care să strălucească în timp, fie în înfrângere, în decădere, în destrămarea firelor întunecimii spre suferință, fie în urcuşul suprem până la cuprinderea gloriei sau atingerea condiției de geniu şi apoi prăbuşirea deodată în adâncimile abisului.

Soarta capodoperelor

Vor sau nu, intelectualii se raportează la modele. Modelele nu pot să fie decât capodopere. Fiecare intelectual năzuieşte să fie un model; unii reuşesc, alţii nu.

Existența intelectualului este o permanentă pendulare între vocație şi aspirație. Există şi ambiții. De cele mai multe ori, ambițiile sunt deşarte. Cine nu s-a îmbogățit din Ecleziast, deci cine nu ştie de *„deşertăciunea deşertăciunilor”* şi că *„totul e deşertăciune”*, acela nu este în măsură să-şi vadă dimensiunile puterii. Vrem mult (şi este omeneşte să vrem mult), dar trebuie să fim conştienți de faptul că limitele noastre sunt mărginite. Să nu uităm că omul nu este decât o *„trestie gânditoare”*, cum spunea Blaise Pascal.

Istoria culturii şi civilizației oferă multe, foarte multe exemple de capodopere. Pretinse sau adevărate. Câți războinici nu şi-au ridicat statui?! Câți faraoni nu şi-au imaginat că vor rămâne nemuritori închişi acolo în piramide?! Câți creatori din domeniile artelor plastice, arhitecturii, muzicii, literaturii nu s-au crezut de neuitat?! De la unul a rămas un vers citat de te-miri-cine, de la alții au rămas numai amintirile despre ceea ce au făcut.

În veacul al XXI-lea, constatăm, cu tristețe, că din cele şapte minuni ale lumii antice n-a mai rămas decât una (piramida lui Keops). Gloria a fost şi rămâne o iluzie; este efemeră (acest cuvânt vine din grecescul *ephemeros*, ceea ce înseamnă o specie de fluturi care nu trăiesc decât o zi).

Chiar dacă riscăm să călcăm pe drumuri îndelung umblate, vom spune că numai geniile au parte de posteritate. Să ne gândim ce-ar fi literatura universală fără Homer, fără Dante, fără Shakespeare, fără Goethe, fără Eminescu? Şi ce-ar fi muzica fără Beethoven, fără Bach, fără Verdi, fără Enescu? Ori sculptura fără Fidias, fără Michelangelo, fără Rodin, fără Brâncuşi? Ori pictura fără Leonardo da Vinci, Rafael, van Gogh, Gauguin, Picasso, fără Grigorescu, fără Luchian? Şi ce-ar fi

iubirea de înțelepciune (filosofia) fără Socrate, fără Platon, fără Aristotel, fără Hegel, fără Blaga? Şi ce-ar mai fi lumea fără Pitagora, fără Edison? Ori Einstein? Şi mergem şi ne întrebăm: ce-ar mai fi lumea fără Norbert Wiener, ori fără Ştefan Odobleja?

Zicea un mare autor antic, Sofocle, în acea capodoperă care a înfruntat vremea şi vremurile „Oedip": *„În lume-s multe mari minuni,/ Minuni mai mari ca omul nu-s"*. Sofocle era un autor precreştin; era un panteist. N-avea de unde să ştie că există o minune mai mare decât omul: Dumnezeu.

Doina Drăguț

Creşterea şi descreşterea Gloriei

Titlul acestui eseu îl parafrazează pe acela al lui Dimitrie Cantemir (personalitate prodigioasă, cu preocupări enciclopedice, poliglot), operă de răsunet european: *„Incrementa atque Decrementa..."* (C*reşterea şi descreşterea...*).

Suntem conştienți că Gloria este o himeră; a-ți asuma răspunderea de a decoda secretele acesteia de la Ares, la Eros, şi, de ce nu?, la Hermes, nevoindu-te a scrie este, poate, numai bucuria interioară a unei fapte temeinice.

Sunt oameni predestinați gloriei şi glorificării?

Da, cei hărăziți cu geniu (în cazul Gloriei) şi cei care descind dintr-un neam sau altul şi obligați să ilustreze acel neam (glorificații).

Glorificații sunt, fatalmente, trecători. Pot intra în Istorie, pot intra în Enciclopedii. Întrebarea este: „pentru cât timp?".

Gloria este o efemeridă; de glorie au avut parte şi războinicii, şi înțelepții; gloria celor dintâi a fost şi s-a dus; a înțelepților dăinuie.

Pentru că am vorbit despre războinici, nu putem să nu-l invocăm pe Tolstoi şi celebrul său roman „Război şi pace"; şi nu putem să nu ne gândim la gloria de care s-a bucurat Napoleon Bonaparte (primul împărat al francezilor, asemuit de istorici cu Alexandru Macedon), cel care, după atâtea onoruri de care a avut parte, avea să sfârşească exilat.

Gloria, sinonimă, uneori, cu trufia, se plăteşte.

Şi nu putem să nu ne gândim la Alexandru cel Mare: el, creatorul celui mai mare imperiu din vremea sa, unul dintre primii mari strategi şi conducători militari din istorie, el, adulatul, avea parte de o posteritate imediată ingrată: îi era omorâtă soția, Roxana, îi era omorât fiul. Posteritatea s-a răzbunat, în sensul că Alexandru Macedon a rămas celebrul discipol al lui Ahile.

Cei care intră în mitologie au şansa de a deveni nemuritori. Ahile, celebrul erou din mitologia greacă, participant la războiul troian, a intrat în mitologie, poate chiar şi prin călcâiul său vulnerabil.

A intra în mitologie este ca şi cum, mai în vremurile noi, ai intra în sinaxare; numai că multe din numele înscrise în calendare nu mai spun nimic sau aproape nimic.

Orice popor (iar nu populație, după disocierea subtilă a lui Noica), orice popor şi-a creat, „după chipul şi asemănarea sa", propriile Glorii. Unele au înfruntat Vremea şi Vremurile, altele au trecut precum o stea căzătoare.

Doina Drăguț

Sindromul Erostrat

Romanii aveau, între alte vorbe de duh, şi celebrul dicton *„Habent sua fata libelli“* (cărțile îşi au soarta lor). Este ca şi cum ai spune că o carte, ca obiect material, şi-ar putea decide, ea însăşi, destinul.

Soarta unei cărți este prezidată de mai mulți factori; rolul esențial îl are, desigur, Autorul. Intervin, apoi, editorul, tipograful şi cititorul. Intervin şi vremea, şi vremurile.

Au fost corăbii şi vapoare care, scufundându-se, au dus în adâncul mărilor şi oceanelor nu numai bogății, nu numai tunuri, nu numai oameni, ci şi cărți. Istoria culturii şi civilizației consemnează şi efecte nefaste ale vremii şi efecte datorate unor minți bolnave. Au pierit în flăcări atâtea minuni ale lumii antice. Numele incendiatorului Templului Artemisei din Efes a fost declarat odios, iar cine i-l pronunța avea parte de represalii. Cu toate acestea, Erostrat - incendiatorul - bântuie ca o fantomă prin memoria omenirii.

Au căzut pradă flăcărilor miile de pergamente ale Bibliotecii din Alexandria. Nero incendiase Roma pentru a se distra. În acest pârjol au devenit cenuşă alte şi alte cărți. Numai după ce Gutenberg inventează tiparul, cărțile au căpătat o şansă în plus de supraviețuire. Ele s-au aflat, şi se află, generic vorbind, la mare cinste: apariția anticarilor spune mult în această privință.

S-au mai cunoscut şi minți înfierbântate care făceau alergie la ideea de cultură, implicit de carte. Ideologul celui de-al treilea Reich, faimosul Goebbels, declara, cu cinism, că atunci când aude de cultură îi vine să scoată pistolul şi să tragă. Plutoanele de execuție, şi naziste, şi comuniste, au trimis pe lumea cealaltă un mare număr de oameni de cultură, văduvind astfel posteritatea de operele pe care aceştia ar mai fi putut să le dea.

„Somnul rațiunii“, vorba lui Goya, a născut monştri şi în spațiul românesc; să ne gândim, spre exemplu, la cărțile lui Sadoveanu arse în piața publică de legionari; să ne mai gândim, de asemenea, la miile de

titluri şi milioanele de exemplare de cărți care au fost topite în timpul comunismului; să ne gândim, în sfârşit, la acele cărți care au fost efectiv arestate şi închise în aşa-zisele „fonduri documentare" ale bibliotecilor publice.

Gândurile acestea mi-au fost prilejuite de un fapt, care ar putea să fie anodin dacă n-ar fi vorba de cărți: o liceană, fiică a unui important om al legii, i-a incendiat acestuia biblioteca. S-ar putea crede că a făcut-o fiindcă tatăl său ar fi pus-o să citească, din scoarță în scoarță, masivele tomuri. Eroare!, tânăra a dat foc cărților pentru a acoperi furtul sumei de 15.000 de euro. Ce-l va fi afectat, mai mult, pe d-l procuror? Pierderea cărților sau a banilor? Euro va mai strânge, dar cărțile acelea - nu.

De unde se vede că soarta cărților depinde în primul rând de oameni (sau neoameni).

Glorii, modele, capodopere

Vor sau nu, intelectualii se raportează la modele, iar modelele nu pot să fie decât capodopere.

Fiecare intelectual năzuiește să fie un model; unii reușesc, alții nu.

Existența intelectualului este o permanentă ondulare între vocație şi aspirație.

Există şi ambiții, dar, de cele mai multe ori, ambițiile sunt deşarte.

Cine nu s-a îmbogățit din Ecleziast, deci cine nu ştie de *„deşertăciunea deşertăciunilor”* şi că *„totul e deşertăciune”*, acela nu este în măsură să-şi vadă dimensiunile puterii.

Vrem mult, şi este omenește să vrem mult, dar trebuie să fim conştienți de faptul că limitele noastre ne îngrădesc.

Sunt oameni predestinați gloriei şi glorificării? Da, cei hărăziți cu geniu (în cazul Gloriei) şi cei care descind dintr-un anumit neam şi obligați să ilustreze acel neam (glorificații).

Glorificații sunt, fatalmente, trecători. Pot intra în Istorie, pot intra în Enciclopedii. Întrebarea este: pentru cât timp?

Să nu uităm că omul nu este decât o *„trestie gânditoare”*, cum spunea Blaise Pascal.

Istoria culturii şi civilizației oferă multe, foarte multe exemple de capodopere. Pretinse sau adevărate.

Câți războinici nu şi-au ridicat statui?!

Câți faraoni nu şi-au imaginat că vor rămâne nemuritori închişi acolo în piramide?!

Câți creatori din domeniile artelor plastice, arhitecturii, muzicii, literaturii nu s-au crezut de neuitat?!

De la unul a rămas un vers citat de te-miri-cine, de la alții au rămas numai amintirile despre ceea ce au făcut.

În secolul al XXI-lea, constatăm, cu tristețe, că din cele şapte minuni ale lumii antice n-a mai rămas decât una (piramida lui Keops).

Gloria a fost şi rămâne o iluzie; este efemeră (din gr. *ephemeros*,

ceea ce înseamnă o specie de fluturi care nu trăiesc decât o zi).

Cu marele risc de a călca pe drumuri îndelung umblate, vom spune că numai geniile au parte de posteritate.

Să ne gândim ce-ar fi literatura universală fără Homer, fără Dante, fără Shakespeare, fără Goethe, fără Eminescu?

Şi ce-ar fi muzica fără Beethoven, fără Bach, fără Verdi, fără Enescu?

Ori sculptura fără Fidias, fără Michelangelo, fără Rodin, fără Brâncuşi?

Ori pictura fără Leonardo da Vinci, Rafael, van Gogh, Gauguin, Picasso, fără Grigorescu, fără Luchian?

Şi ce-ar fi iubirea de înțelepciune (filosofia) fără Socrate, fără Platon, fără Aristotel, fără Hegel, fără Blaga?

Şi ce-ar mai fi lumea fără Pitagora, fără Edison? Ori Einstein?

Şi mergem şi ne întrebăm: ce-ar mai fi lumea fără Norbert Wiener, ori fără Ştefan Odobleja?

Dacă facem o incursiune în acest univers fascinant consacrat capodoperelor, observăm că orice creator al unei capodopere este el însuşi o capodoperă.

Un mare autor antic, Sofocle, zicea, în acea capodoperă care a înfruntat vremea şi vremurile „Oedip": *„În lume-s multe mari minuni,/ Minuni mai mari ca omul nu-s"*.

Sofocle era un autor precreştin; era un panteist. N-avea de unde să ştie că există o minune mai mare decât omul: Dumnezeu.

Cu alte cuvinte: *„ce-i va folosi omului dacă va câştiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde"* - spune Evanghelia.

Orice popor (iar nu populație, după disocierea subtilă a lui Noica) şi-a creat, *„după chipul şi asemănarea sa"*, propriile Glorii. Unele au înfruntat Vremea şi Vremurile, altele au trecut precum o stea căzătoare.

Succesul cel mai mare din toată istoria omenirii a fost moartea umilă a lui Iisus pe cruce. Sacrificiul acesta suprem a rupt *„pactul dintre diavol şi umanitatea noastră"*, iar *„sângele vărsat a răscumpărat sufletul lumii"*.

Chipuri şi imagini

Iată-ne, în vara aceasta - obişnuită, capricioasă şi mereu alta -, cu zâmbete fermecătoare, mângâiate de raze fierbinți şi lumini înalte. Iată-ne, deci, în luna aceasta a lui Cuptor, împovărați de greutatea anilor trecuți şi mai maturizați sau mai îmbătrâniți, cu privirea către un viitor de esență spirituală, în închipuirea unei muzici perlate şi a unei atmosfere de mare elevație. Pomii îşi leagănă fructele şi se mai înalță cu un inel, într-o îmbrățişare tandră cu aripa lină a vântului subțire, blocurile poartă aceleaşi siluete triste şi obosite vrând, parcă, să strice echilibrul universal, străzile îşi prelungesc conturul, sub paşii apăsați şi grei, ca nişte gânduri încărcate de dureri adânci.

Şi peste toate aceste imagini apare omul, într-o căutare veşnică, mereu dominat de neîncredere şi speranță, de deznădejde şi iubire, de îndoială şi credință. Împovărat şi obosit, el se caută pe sine, şi se vrea curat şi pur, se vrea deasupra lucrurilor, într-o dezlegare a tainelor universului, nu încurcat şi rătăcit în calcule şi griji banale, apăsat de nevoi materiale şi încorsetat în legi contradictorii.

Zile de vară toridă, cu cer înalt şi limpezit de zbor de păsări rotite-n câmp, deasupra lanurilor aurii, zile scăldate într-o lumină de o reală prospețime, în care vibrează o delicată sensibilitate pentru frumos. Aerul tot este o muzică, o muzică diafană, ce pluteşte, ca un gând legănat, în somn, de vise. Vara, coborâtă triumfal în bogăția de roade, ne duce spre dorul nebun de-a ne arunca în valuri şi se întinde, într-o cuprindere luminoasă a ființei noastre totale, prin clipe de trăire emoțională, către viziuni transcendentale.

Totul se desfăşoară după legi universale, bine stabilite, într-un principiu al echilibrului; tablouri şi imagini de neuitat, pe care le purtăm cu noi şi constituie universul nostru interior, ne înalță puritatea rațiunii dincolo de obişnuit şi sensibilitatea sufletească dincolo de necuprins, ne transportă într-o linişte supremă, întronare a ordinii firești.

În fața naturii, clădită cu farmec pe soclul acestui anotimp febril,

ne îmbogățim universul spiritual şi ne înălțăm, în plină lumină, într-o înțelegere a rosturilor şi a tainelor ce proiectează, în universalitate, dimensiuni noi.

Liniştea şi somnul se scurg în flori, petalele se subțiază în lumină, mângâiate de zbor de fluturi, ce migrează visul de copil, şi euforia calmă se degajă în aşteptarea derulării culorilor.

Liniştea şi împăcarea ne cuceresc, nervii ne sunt destinşi, ne simțim parcă eliberați de un vacarm, vedem într-o lumină nouă, într-un timp de esență spirituală.

Dincolo de acest nesfârşit spectacol al naturii, cu temperaturi înalte şi furtuni înfiorătoare, crezându-ne scăpați dintr-o lume a tenebrelor, care ne fusese impusă, ca o acceptare treptată şi definitivă, şi proiectați, la întâmplare, parcă la un semn al timpului, într-un spațiu necunoscut şi fără margini, continuăm să ne zbatem şi să ne prăbuşim în noi înşine ca într-un haos. Suferim de nepotrivirea realității cu legile, purtăm cu noi gânduri goale într-o lume fără rost şi paşii, pierduți într-o nesfârşită aşteptare, o iau acum înaintea ideilor, într-un avânt absurd. Am fi vrut să fie cu totul altfel; intuiam, cu ochii plini de speranță, un luminiş spre care să înaintăm, într-o mişcare continuă şi discretă, pe drumul cel fără de cuprins, în trecerea unei vămi imaginare.

Ca într-o aventură urâtă, plutim într-un spațiu totalmente straniu şi ne adâncim, duşi de forțe inconştiente, ce se atrag şi se resping în acelaşi timp, spre un întuneric ce devine, din ce în ce, mai intens. Jungla realității se întinde, adevărul se subțiază, nelămuritele întrebări se înmulțesc mereu, omul devine o durere şi îşi caută, cu privirea, un punct de sprijin în chemarea îndepărtată a dangătului de clopot, în închipuirea unei forme concrete de plinire şi eliberare, convins fiind, cum spunea Bernardin de Saint-Pierre, că *„nenorocirea nu e mai presus de puterile unui om”*.

Dezgustați de spectacolul realității politice, înfricoşați de o existență destructivă, în care sentimentele frumoase nu-şi mai au rostul, şi incapabili să ne desprindem din agonia sumbră, în care suntem expulzați, ne întoarcem în golul din noi, acel *„horror vacui”*, cum spunea Aristotel, sau acel *„amor vacui”*, spre care este înclinat spiritul indian, străini de noi înşine şi destrămați în nimic, trăim vremuri când „se cumpără sentimente şi se vând iluzii”, trăim vremuri de sfidare şi

umilință, râvnim la idealuri, în timp ce în jurul nostru planează, ca o fatalitate, eșecul.

Distanța dintre salarii și prețuri rămâne ca în aporia zenoniană, unde Ahile „cel iute de picior” nu va ajunge niciodată broasca țestoasă. Și, cum nimic în lumea asta nu este posibil fără bani (mă gândesc la lucruri adânc ancorate în realitate - hrană, îmbrăcăminte etc.), toți, mai mult sau mai puțin, suntem într-o continuă căutare și într-o însumare posibilă sau imposibilă a tuturor drumurilor ce ne-ar duce, cumva, la câștiguri materiale, care rămân - orice s-ar spune - o certitudine neîndoioasă și putem zice și noi că *„non olet (pecunia)”* (banii n-au miros). Aceasta e replica pe care a dat-o împăratul Vespasian fiului său, Titus, care-i reproșa că înființase latrine cu taxă pentru a reface vistieria țării. Expresia a dăinuit în timp și a rămas ca o ironie la adresa celor ce obțin câștiguri bănești prin mijloace nedemne. Și cât de bine se potrivește ea vremurilor noastre!

Asemeni râului, izvorât din munți, ce parcurge un drum sinuos, în căutarea unei mări, unde să-și îngemăneze apele într-o alcătuire normală cu valurile, omul nu face altceva, în toată traiectoria lui prin viață, decât să-și caute, în final, o moarte; o moarte ce nu înseamnă neapărat eșec, deziluzie, ci mai degrabă o eliberare, o descătușare de sine și de viață.

Timpul maturității depline

Zile liniştite de octombrie, cu cer senin şi limpede, ce pare un imens voal, oprind trecerea păsărilor dincolo de lumea aceasta şi rotindu-le zborul în câmpie... De la fereastră pot cuprinde nesfârşitul; imaginile se urmăresc şi se depăşesc, trecând de la verdele exuberant, în care simțim creşterea, la galbenul unduios şi liniştitor al frunzelor, ce desăvârşesc toamna. Vântul, trezit de răcoarea dimineților, adie ca o muzică diafană, printre umbre şi lumini, ducând cu sine taina destinelor noastre, apoi, pe măsură ce lumina se înalță, se îndepărtează liniştit, ca într-un moment de reculegere, contopindu-se, în forme ciudate, ce nu se mai disting, cu pământul, cu aerul, cu apa. Pe balcon zburdă câteva păsărele, ciripesc vesele, îşi întretaie zborul în linii frânte, se opresc, se aşează pe pervaz şi ciugulesc, probabil musculițe de la strugurii care se lăfăie pe măsuța din balcon, apoi se îndepărtează în acelaşi ritm vesel. Un prieten şăgalnic îmi spune că păsărelele nu vin la struguri, ci la rude - adică la păsărelele din capul meu...

Toamna, coborâtă triumfal, în deplinătatea roadelor, duce mai departe dorul nebun de-a fi muguri şi flori, şi se întinde, într-o cuprindere răcoroasă a ființei noastre totale, prin clipe de trăire emoțională, către viziuni transcendentale. Succesiunea momentelor se desfăşoară după legi universale, bine stabilite, într-un principiu al echilibrului; tablouri şi imagini de neuitat, pe care le purtăm cu noi şi constituie universul nostru interior, ne înalță puritatea rațiunii dincolo de obişnuit şi sensibilitatea sufletească dincolo de necuprins, ne transportă într-o liniște supremă, întronare a ordinii fireşti. În fața naturii, clădită cu farmec pe soclul anotimpului maturității depline, ne îmbogățim universul spiritual şi ne adâncim în înțelegerea rosturilor şi a tainelor ce proiectează, în universalitate, dimensiuni noi. Se sparg în soare strugurii şi scot în vânt dorința arzătoare de-a fi vin. Liniştea şi somnul se scurg în flori, petalele se subțiază şi euforia calmă se degajă în aşteptarea culorii imaculate. Liniştea şi împăcarea ne cuceresc, nervii ne sunt destinşi, ne simțim parcă eliberați de un vacarm, vedem într-o lumină nouă, într-un timp de esență spirituală.

În mersul nostru, spre împlinirea destinului, trăim şi ne definim prin căutări. Noi căutăm un drum, drumul care să fie numai al nostru şi să ne ducă pe culmi înalte, noi căutăm o iubire, ca principiu al esenței vieții şi al speranței, noi căutăm frumusețea, fericirea, gloria. Sprijiniți de o coloană imaginară, ca într-o nostalgie a infinitului, ne căutăm o formă, ne căutăm punctul din care începem, brăzdăm cerul şi-l însămânțăm cu vise, ca într-o împlinire a dorurilor. Ca într-o întoarcere în timp, în tot atâtea feluri şi într-o singurătate discretă, adeseori chipul ia conturul copilăriei în candoarea zorilor împrospătați de vise cu cai înaripați. Chiar dacă suntem dezamăgiți, ne resemnăm prin tăcere şi ne exilăm într-o liniște plină de tristețe sau ne zbatem într-un imens dezechilibru, asemenea unei păsări rănite în zborul ei spre un urcuş suprem. Dar nu contenim, o clipă, să căutăm.

În fond, ce înseamnă aceste căutări? Nu am putea trăi liniştiți, calmi, duşi de o apă iluzorie, la întâmplare, fiecare la locul lui – fi-indcă, orice s-ar spune, omul are, în univers, un loc al lui, bine definit, loc în care nu încape decât el însuşi. Omul nu face altceva, în toată această traiectorie a lui prin lume, decât să-şi caute, în final, o moarte; o moarte ce nu înseamnă neapărat eşec, deziluzie, ci mai degrabă o eliberare, o descătuşare de sine şi de viață.

Pentru întrebările fundamentale ale existenței, avem mai multe răspunsuri, avem posibilitatea de a alege între sentimentul misterului şi al absolutului, aducându-ne aminte că adevărul e relativ, ireversibil este timpul, iar universul se află în noi şi nu în afara noastră. Privirea este mereu dispusă să vadă prea sus sau prea în adânc, niciodată la înălțimea realului, gândirea sinuoasă creează noi forme din alte forme, simțurile rătăcesc în ubicuitate pe o hartă a sufletului, ca o pierdere într-un tot, ca o curgere a luminii în cercuri, ca o iluzie fragilă, ca o contopire cu o nesfârşită zăpadă, ca învăluire în parfumuri scumpe, interogația eului spărgându-se în pietre prețioase. Fără a ne sustrage realului, firescului, într-un joc al opțiunii, ne închidem în noi, o închidere lăuntrică în care sufletul este captiv, şi, într-o creştere a timpului, ce trece uşor dar lasă urme, noi ducem o luptă neînțeleasă, ce se concretizează în semnificația unei libertăți închise sau a unei închideri libere. În asimetria universului, o asimetrie nu matematică, ci una ca imperfecțiune a tuturor existențelor, o imperfecțiune ce ascunde ceea ce este perfect, şi perfect este doar ceea ce nu există, trăim cu credința că nu putem fi împovărați sau despovărați de gândurile noastre.

Sufletul – Eul imaterial

Conform definiției din DEX, sufletul este „totalitatea proceselor afective, intelectuale şi voliționale ale omului". Dicționarul de filosofie tratează sufletul ca fiind „eul imaterial care posedă experiența conştientă, controlează pasiunea, dorința, acțiunea şi îşi menține o identitate perfectă începând din momentul naşterii (sau înainte) şi încheie cu cel al morții (sau după)". Deschizând Dicționarul religios, găsim: sufletul este „elementul de origine divină, imaterial, substanțial şi rațional care dă forma individuală, personală, liberă şi nemuritoare a ființei omeneşti, prin care se distinge atât de Dumnezeu, cât şi de celelalte creaturi".

Conținutul nemărginit al acestei entități, care dă fiecărei stări omeneşti o încărcătură emoțională aparte şi care diferențiază indivizii între ei, îl descoperim în expresii de genul: *a-şi încărca sufletul cu...* ; *a avea (ceva) pe suflet*; *a nu avea (pe cineva) la suflet*; *a-i scoate (cuiva) sufletul*; *a-i ieşi (cuiva) sufletul*; *cu sufletul la gură*; *să fie de sufletul cuiva*; *a-şi vinde sufletul...*

Cercetătorul şi medicul suedez Nills Jakobsen a declarat că sufletul cântăreşte nici mai mult nici mai puțin decât... 21 de grame. Cum a ajuns la această concluzie? El a cântărit o serie de muribunzi înainte de a-şi da obştescul sfârşit. Apoi după producerea momentului fatal i-a cântărit din nou. A constatat că indiferent de vârstă sau de sex „trupul uman pierde invariabil 21 de grame în clipa morții". Deci, prin moartea fizică are loc separarea sufletului de trup, în timpul vieții corpul servind sufletului drept lăcaş, închisoare sau mormânt.

Nemuritor şi indestructibil, potrivit concepției lui Platon, sufletul „părăseşte curat trupul (...), se duce spre ceea ce este asemenea cu el: spre nevăzut, divin, nemuritor, înțelept".

Când frumoasa Theano s-a simțit atrasă de Pitagora, prin strălucirea aproape supranaturală care emana din ființa sa, deşi împlinise vârsta de 60 de ani, ea şi-a simțit „sufletul înflorind în adâncul ei ca lotusul mistic cu o mie de petale". Înțeleptul s-a tulburat, deşi ştia să-şi

învingă simțurile, însă „fulgerarea acestui suflet îl pătrunsese pe al său”.

Orfeu, geniul însuflețitor al Greciei sacre, care îmbrățișa universul cu lira sa cu șapte coarde, fiecare dintre ele corespunzând unei stări a sufletului uman, a fost acela care i-a trezit sufletul divin. Când ultima amintire a trupului viu al iubitei sale, Euridice, a dispărut, Orfeu a strigat: „unde este sufletul ei?”.

Faust, învățatul căruia știința vremii nu-i mai era îndestulătoare, animat de pasiunea cunoașterii, face în cele din urmă un pact cu Mefistofel - spiritul răului -, legându-se cu prețul sufletului său pentru a obține „fericirea ca voluptate, știință și putere”. În cele din urmă, Faust, simțind că sosește clipa supremă, când sufletul se va despărți de corp, rostește pentru întâia oară: „Verweile doch du bist so schön!” (Rămâi [clipă], ești atâta de frumoasă!).

Cu alte cuvinte: „ce-i va folosi omului dacă va câștiga lumea întreagă, iar sufletul său îl va pierde” - spune Evanghelia.

Întoarcerea în sine

Dacă toată lumea ți-e dușmană, fii tu prietenul tău. Nenorocirea nu e mai presus de puterile unui om. Oricât de mare ar fi ploaia, o pasăre mică nu e lovită, deodată, decât de o singură picătură. (Bernardin de Saint-Pierre)

Dincolo de tine însuți, dincolo de universul tău interior şi moral, în care mereu ai crezut şi în care ți-ai găsit frământări lăuntrice, dincolo, deci, de structura eului propriu, supus unei ordini fireşti şi unor legi universale, există societatea concretizată adesea în colegi, vecini, prieteni, există natura care-ți învăluie sufletul în lumină, în stări de dispoziție, sau te coboară în întunecimi haotice în momente tensionate.

Adesea, sub stări interioare răvăşite, ți se pare că golul din jurul tău se umple de o lumină în care tu însuți devii parcă o umbră purtată spre certitudini definitive sau că golul din jurul tău se umple cu noapte, tu însuți fiind o stea, prima stea răsărită pe cerul imaginației tale. Adesea sunt stări interioare care te sustrag şi te încătuşează în propriați ființă, comunicarea cu exteriorul părându-ți o povară şi oricât ai căuta să te depăşeşti nu faci altceva decât să adânceşti abisul ce te înconjoară, iar dacă un semen încearcă să intre în intimitatea structurii tale, căutând o dezvăluire a tainelor pe care tu însuți nu le cunoşti, atunci devii o noapte scuturată de îngheț polar şi sufletul sfărâmat ți se contopeşte într-un bulgăre mat. Nimeni nu este atât de deştept încât săți respecte aceste trăiri (nimeni care nu-ți este indiferent), astfel că totul se transformă într-o respingere, apoi când această întoarcere în sine dispare instituindu-se echilibrul, printr-o revenire euforică şi calmă în lumea care mai înainte ți-era antipatică, potrivit instinctului ce te domina, deci, acum, în momentul în care te simți element util şi indispensabil naturii universale, te trezeşti singur, mai singur decât sâmburele în interiorul unui fruct, care, deşi el a fost cel care a generat creşterea şi coacerea definitivă, este aruncat, ca o inutilitate, după consumarea fructului.

Libertatea sufletului

Început de gând, încăput în cerc adânc şi intersectat de vânt, sprijină două maluri care curg până-n margini de extreme.

Umbre prelungite, dintr-un timp orientat, răsucite în jurul nopții, ne desprind, în vârste, spațiul dintre stele. Chipuri vechi, subordonate aproximării, contopite-n clipe risipite-n nepăsare, se revarsă-n faimă temporară. Sensuri distincte, parcurse simultan, ne îndepărtează mersul şi ne suprapun idei, raporturi dezvoltate deodată, pe o întindere profundă, se-nsumează în stări ce cresc în cercuri şi converg spre lină alunecare. Desprinşi din nemişcare, cu ceața pe umeri, ce din față părelnic se ridică, şi desfăşurați în aparențe, ce plutesc mereu în alte ape, despică valuri - amintiri ce sparg extremele-n ecou - şi devin orice altceva ce se desface din oprire.

O privire rece din afară este tulburare în adâncuri, vântul răsucit în palmă ne împovărează gânduri, golul creşte împrejur - într-un strop de rouă sau în adâncire nesfârşită -, şi ca un nod se strânge timpul.

Rătăcite-n ochi, pădurile ne înalță gânduri ce destramă ceruri, aripi, ca deschidere de devieri în existențe, inundă relieful şi şterg distanțele dintre tăceri, iar clipele se irosesc în margini duse-n efemer.

Răbdător şi măsurat, drumul, netezit de mers, nu ne mai încape, ne revarsă în afară, în multiplicări la nesfârşit. Într-un calm desăvârşit, ne comparăm nepotrivirea cu privelişstea internă, apoi, adânc şi tragic, într-o linişte subtilă, prelungită-n echilibru, ne ridicăm din starea de absență şi, în farmec de lumină, ne ascundem în muguri, când ning pomii primăvara.

Între clipe, faima se scufundă în deschideri cu amânări ce răspândesc prăvăliri în adevăr printre ierburi în brâu de rouă-ncinse. Prin rădăcini, cu petreceri tulburate în mister, curg depărtări cu despărțiri apropiate, iar taina ce ține cuprinsul în brațe, ca un început de rânduială-n neştiut, despică-n aripi cerul şi creşte-n zori aventuri imaginare de întoarceri înapoi.

Calea nealeasă sporeşte paşii, încărcați de gânduri, în nelinişti şi nădejdi, cu petreceri difuzate-n depărtări împletite-n aşteptări cu succesiuni de unduiri în orizont.

Margini ne-mplinite din afară dau năvală, printre pliuri de neant, şi cu înaintări ramificate se apropie, în continuă schimbare, cu imagini care ne conțin, şi ne coboară în ordine şi armonie cu fixări în echilibru instabil, ce ne împarte în tot şi în nimic, cu depline revărsări în cercul gol şi ne-mplinit.

Atâtea euri se revarsă, câte creşteri sunt pe dinăuntru, că nu ne ajunge spațiul, iar timpul se umple până-n margini. Farmecul orbirii se destramă, din adâncul nopții izvorăsc lumini, ca un vas golit, trupuri se revarsă în țărână, semn ineluctabil că sufletul e-n libertate.

Ars longa, vita brevis

Arta e lungă, viața scurtă. A rezista în fața timpului, înseamnă a fî dincolo de timp, a depăşi clipa; înseamnă a fixa eternitatea în mişcare, a crea un ideal, care să devină realitate; înseamnă a găsi o legătură între spiritualitatea cea mai înaltă şi materia cea mai sensibilă, pentru realizarea unei emoții.

Arta este manifestarea cea mai expresivă a acordului profund dintre inteligență şi materie, constând în crearea unor structuri şi forme capabile să genereze emoții. Urmând acelaşi drum ca religia şi viața socială, şi mişcându-se, aproape exclusiv, între limitele timpului încadrat într-o anumită epocă, arta s-a subordonat simbolismului religios, dar, totodată, ea a constituit o unitate posibilă de eliberare a formei şi conştiinței, de reconciliere a legăturilor constituite în dogmă, de descoperire a ideii divine.

Arta este acea formă de reprezentare a obiectelor şi ideilor în imagini vizuale sau auditive, capabilă să trezească emoții, sentimente, aspirații, stări de dispoziție. Există, în natură, destule forme care ne produc încântare, admirație, trăiri, sentimente: de exemplu un peisaj, un apus de soare etc., dar ele sunt doar nişte forme pur naturale, fără să implice o intervenție conştientă a ceva asupra a altceva, fără să fie create, construite. Deci iată că arta im-plică actul de creație, de descoperire, prin activitatea conştientă a omului asupra unui material; arta implică sensibilizarea materiei determinate prin crearea de forme, care, în urma contemplării, produc impresii şi stări emoționale.

Opera de artă este exteriorizarea însăşi a artistului, este forma lăuntrică ce se înfăptuieşte mai întâi în el ca idee, este lumea lui interioară formulată în simboluri, este sugestia acaparatoare inclusă în dăruirea de sine.

Aptitudinea pentru o artă dată nu presupune numai simboluri senzoriale, ci un întreg complex de funcții, care se întâlnesc în creator şi formează o unitate, o armonie a sentimentelor cu o forță de ieşire în afară.

De pildă, pictorului îi trebuie, dincolo de sensibilitatea vizuală în culori şi forme, o corelare între capacitățile spiritului, ale ochiului şi ale mâinii; muzicianului îi trebuie, în afara fineței urechii, darul de a simți raporturile şi armoniile dintre mişcările în timp şi spațiu şi de a le transforma în sentimente şi emoții exterioare; poetului îi trebuie nu numai stăpânirea unei limbi, ci şi aptitudinea de a comunica un gând sau o idee în simboluri expresive.

Arta înseamnă, de multe ori, renunțare şi sacrificiu; ea nu este o lumină pe urmele căreia merge artistul până la întâlnirea sublimului, ci este o idee care se realizează într-un uni-vers sensibil, care depăşeşte posibilitățile obişnuite şi iese în afară, din timp, cunoscând o elevare până la cea mai înaltă formă a alcătuirii. În acest sens, Delacroix spunea: „Dați-mi noroi de pe stradă şi, dacă-mi lăsați libertatea să-l înconjur după placul meu, voi face din el carne de femeie cu o tentă fermecătoare".

Arta este în strânsă legătură cu viața şi aspirațiile artistului, şi ea reflectă o anumită treaptă a existenței sale, preocupările şi trăirile unui grup social, într-un moment al istoriei lui şi, deci, ea poate fi definită şi ca o expresie a vieții sociale.

Parcurgând istoriile popoarelor, vedem că arta se transformă în timp şi spațiu şi că transformările ei corespund situației sociale, politice şi religioase. Ea a trăit revelațiile şi decepțiile confruntărilor dintre epoci, a sfidat legile şi a dominat.

***

La marii creatori, arta țâşneşte întotdeauna din viață. A arunca o lumină asupra vieții marilor creatori înseamnă, în mod nemijlocit, a arunca o lumină şi asupra operei lor, a o repune în adevărul şi drepturile sale.

Operele nu sunt produsul unei generații spontane; ele se nasc din inimă, din cuget şi din destinul fiecărui individ creator.

Ce scriitor ar fi putut inventa povestea tumultoasă a vieții lui Van Gogh, frumusețea şi nefericirea lui Modigliani, singurătatea gloriei lui Rodin, rafinamentul spiritului de boem al lui Luchian, sentimentul solitar al gloriei lui Michelangelo, puterea de stăpânire a unei epoci a lui Leonardo da Vinci, sentimentul miracolului produs de Rafael etc.?

O viață este întotdeauna un destin. Reconstituirea acestei vieți, a drumului parcurs, prin înlănțuirea situațiilor şi acțiunilor, ne face să

înțelegem individualitatea caracterizată de un destin; destin ce a fost ales şi suportat sau destin care a ales şi a călăuzit către finalitate.

„De unde venim? Ce suntem? încotro ne îndreptăm?" - sunt întrebările cu care Gauguin şi-a intitulat celebrul tablou ce poate fi considerat drept capodoperă a sa. Aceste trei întrebări sunt întrebările individului în fața destinului său, ele se află în centrul fiecărei vieți şi stau la baza oricărei biografii.

Căutări lăuntrice

Motto: *L'homme n'est qu'un roseau, le plus faible de la nature, mais c'est un roseau pensant.* Pascal - *Pensèes*

Privindu-şi retrospectiv existența în fața sfârşitului, ce pare inevitabil şi totodată necesar, fără a fi un eşec, ci mai degrabă neabatere de la legile firești, omul ajunge el însuşi la această concluzie. El nu este doar justificarea existenței, ci desprinderea unui sens unificator mai larg, care înlătură sentimentul aleatorului şi deopotrivă pe cel al hazardului.

Mă gândesc, de pildă, la oamenii lui Kafka, oameni care n-au altă speranță decât aceea de a deznădăjdui până la capăt în căutarea unui drum (drumul spre castel); ceea ce nu găsesc pe calea speranței, ei caută în sens invers, găsind, în final, un drum; şi dacă acesta nu este drumul fericirii, va fi drumul celei mai aspre nefericiri. Deci, iată că ei nu acceptă resemnarea şi renunțarea, căutând chiar în lipsa unei speranțe un sens, şi chiar dacă nu pot cuceri binele, se afundă cu totul în rău mergând până la capătul nefericirii, convinşi fiind, uneori, că „numai prin suferință se poate iubi cu adevărat pe pământul acesta".

Mergând cu gândul mai departe, la lucrurile categorice, Descartes are iluzia că rostul îndoielii este să ne aducă certitudini, îndoială fără speranță, astfel că atunci când am pornit pe un drum, am ştiut dinainte că el nu duce nicăieri şi dacă totuşi mai sperăm, o facem numai pentru ca să cunoaştem disperarea. Înaintea tuturor existențelor, înaintea tuturor certitudinilor, la Descartes, se află gândirea, acest adevăr indubitabil - *„cogito ergo sum"*.

„A gândi liber e mare lucru, a gândi corect e şi mai mare lucru" - stătea scris deasupra intrării în aula Universității din Uppsala.

Îmi vine în minte nedumerirea omului, care, stând pe o plajă ce-i dădea o anumită complicitate cu marea, se întreabă cum e corect: să iubească mai mult țărmul sau marea? Marea e ca o eliberare de țărm,

dar tot aşa se poate spune că e o eroare a ţărmului, rătăcirea de ţărm, îndoiala lui nemărginită. Întreaga mare, în toată vastitatea ei, nu face decât să caute un ţărm, iar noi o vedem nemărginită şi liberă.

Într-un fel, toată viaţa ne aflăm în larg şi de nenumărate ori avem impresia că zărim ţărmul, viaţa însăşi fiind un şir nesfârşit de ţărmuri, de certitudini succesive.

CUPRINS

Precuvântare 5
CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR SCRIITORI CLASICI 9
Eminescu – Național şi Universal 11
Arghezi, între teluric şi celest 14
Traiectoria lui G. Călinescu 17
Mircea Eliade – spațiu şi timp sacru 20
Marin Sorescu – devorat de Opera sa 24
Marin Preda şi realitatea contemporană 26
Hemingway – Marele Hem' 28
Borges – „Marele Orb al Lumii Moderne" 30
CONSIDERAȚII ASUPRA UNOR ARTIŞTI PLASTICI CLASICI 33
Brâncuşi – în conştiința scriitorilor lumii 35
Ştefan Luchian – un mare simfonist al culorii 38
Corneliu Baba – „patriarh de vârstă al breslei" 44
Marcel Chirnoagă – îmbinare între mitic şi real 47
Amedeo Modigliani – frumos şi nefericit 50
Vincent van Gogh – povestea tumultuoasă a taciturnului 55
Michelangelo – gloriosul solitar 60
Rafael – sentimentul miracolului 64
Leonardo da Vinci – stăpânirea unei epoci 68
Rodin – singurătatea gloriei 73
Parabola «Mâinilor» lui Dürer 78
CONSIDERAȚII ASUPRA CĂRȚILOR UNOR SCRIITORI 81
Din Preistoria Daciei şi a vechilor civilizațiuni 83
Dacia – Izvorul neamurilor 85
Europa – Țara tracilor 88
Evocări – crâmpeie de viață 91
Ion Zamfirescu: „Scrieri filosofice" 94
Experimentul Pitești 98
Semnele Vremii (spre Est sau Vest?) 100
Religia şi Politicul 102
Știință, Credință, Politică 105
Cavalerii Apocalipsei 108
30 de ani fără Noica – Exerciții de iubire 110
„Zboruri prin Constelații diamantine" – o carte memorabilă 114

China de ieri, China de azi 119
Invazia extraterestră 122
Piramida Ocultă – Sistemul de Control al omenirii 125
O carte pentru minte şi suflet 128
Ţara Covorului Fermecat 130
Problema existenţei Diavolului 136
Culegere de hrană spirituală 141
Minunile Eutherpei 144
Repere şi valori 147
Prin Satul Global 149
Oreste Taffrali – un cărturar interbelic 151
Omul cu firea unui foc potolit 153
Visuri şi realităţi 155
Marin Arcuş – Popasuri muzicale 157
Leonard Voicu – Surorile 160
Alb de Nobilis 163
Ofranda iubirii 165
Desfăşurare cosmică, profunzimi sentimentale 167
Odiseea Virginei 170
Purificare într-o sinteză a liniştii 173
Taina spălării de umbră 176
Foişorul din Oraşul Soarelui 177
Lumină prelinsă pe marginea privirii 178
Ieşire la cer 179
„Chipul din oglindă” 180
Sinteză monografică şi critică 181
RISIPITE... şi adunate într-un op valoros 184
„NONPOEMS” – simboluri nelămurite 187
„Invitaţie la vis” 188
„Jumătate vidros” 189
CARROUSEL – o carte de excepţie 191
Vânător de frumuseţe şi veselie 194
Antologia epigramei româneşti 195
Cuvântul – esenţă miraculoasă 197
Casa fără uşi 198
Blesteme 199
Papagalii sau Monumentul prostiei 200
„Meditaţii” lirice 202

Cocheta pasăre din ochi 203
Avatarurile semivocalei 205
Clavecin pe apa vremii 207
Dorința de a sta în lumină 208
Plecarea în Literatură 210
Umbră arcuită în spirală 213
Din puterea suferinței 215
Țiganii, aurul și diamantele 217
Șamanul din Canada 219
„Zborurile prin Constelații diamantine" continuă 222
„Limba română" – valoare și performanță 227
Mirobolanta poveste a lui Gargantua 230
CONSIDERAȚII ASUPRA OPEREI DOINEI DRĂGUȚ 235
Ovidiu Ghidirmic – O poezie a cunoașterii 237
Constantin Dumitrache – Poezia, ca eliberare de sine 239
Constanța Buzea – Existența centrului fără margini 241
Constantin M. Popa – Zbaterile eului 242
Ovidiu Ghidirmic – Rigoare și lirism 243
Constantin Dumitrache – „Arabescuri"-le Doinei Drăguț 245
Ion Prunoiu – Carte culeasă de pe lungimea de undă a postului de radio Oltenia Craiova 247
George Popa – Demersul meditativ al Doinei Drăguț 249
Constantin Lupeanu – Note de lectură 251
George Sorescu – Doina Drăguț și lumea simbolurilor 254
Janet Nică – „Spațiul din neliniști" 255
Iulian Chivu – Doina Drăguț și odele enciclopedismului 257
N. N. Negulescu – Universul limbajului 261
Ion Prunoiu – Împăcarea poetică a contradicțiilor 262
George Geafir – „Detașare într-un spațiu dens" 265
Alexandru Spânu – Doina Drăguț – Ceasuri de îndoieli 267
George Geafir – „Arabescuri" 268
Ion Prunoiu – Între plus și minus infinit 270
Georgeta Nedelcu – O poezie învеșmântată în lumină 273
Galina Martea – Doina Drăguț și universul său literar 275
Lucian Gruia – Doina Drăguț – Esența spre lumină 281
Gheorghe A. Stroia – Un Univers încărcat de sensuri precise 284
Ion Pachia Tatomirescu – Nelinişti prin timp 289
Ion N. Oprea – Neliniștile Doinei Drăguț 291

George Filip – Popas în „Timpul dintre valuri de lumină”..... 299
Al. Florin Țene – „Timpul dintre valuri de lumină”..... 302
Constantin Miu – Doina Drăguț – spiritul meditativ..... 304
Livia Ciupercă – Dăinuire și durată în poezia Doinei Drăguț..... 306
Mihai Gîndu – „Gânduri de lumină”, în egală măsură poezie pură și meditație specifică transcendentului..... 309
Ioan Ursu – Ochii verzi prelungesc câmpia în spații tremurate... 311
Daniel Marian – Doina Drăguț – Ochiul de lumină..... 314
Silvia Ioana Sofineti – Imagini iluzorii,idei intuitive..... 316
Daniel Marian – Cel ce locuiește între două țărmuri 318
Ion Pachia Tatomirescu – Cercul poemului ca „expresie deplină” a punctului paradox..... 320
Mihai Duțescu – Doina Drăguț: Timpul dintre valuri de lumină..... 323
Lidia Grosu – Poeta Doina Drăguț: „între două lumi” cu „înțelepciunea de sine” 324
Al. Florin Țene – Vibrația luminii pe harfa gândului în poezia Doinei Drăguț..... 327
Ion Popescu-Brădiceni – Zbor până la cuib (Doina Drăguț și găsirea drumului propriu)..... 329
Ion Popescu-Brădiceni – Poezia ca o permanență în continuitate..... 333
Ion Popescu-Brădiceni – Fondul umanist și lumea simbolurilor în „Gândurile de lumină” ale Doinei Drăguț..... 336
Constantin Miu – Filosofia sinelui introvertit..... 341
Florentin Smarandache – Ieșirea din labirintul existenței..... 344
Constantin Lupeanu – Poezia ca „urcuș spre sine” 346
Silviu Doinaș Popescu – Culmile sublimului și valurile fanteziei în „Jocul minții” 349
Al. Florin Țene – Conceptul cognitiv în filozofia poeziei Doinei Drăguț 352
Mihai Gîndu – Jocul minții – o poezie a transcendentului, a devenirii și a însingurării..... 355
Mihai Miron – Din cartea cu prieteni: Doina Drăguț 357
Mircea Tutunaru – Inefabilul fior al dragostei de poezie 360
Iulian Chivu – Doina Drăguț și poezia geometriilor semantice..... 363
Ion Popescu-Brădiceni – Jocul împreună al textului poetic și al cititorului din postura de critic literar..... 366
Nicolae Mareș – Doina Drăguț sau Despre sapiențialitate..... 369
Ioan Andreica – Doina Drăguț –poeme până la universal și spășire 371

Madalina Virginia Antonescu – Perspective ale filosofiei feminine vedic-brahmanice în lirica Doinei Drăguț 373
Ioan Ursu – Despre Jocul minții, ca Joc al Poeziei. Un joc al criticii..... 389
Lidia Grosu – Diamantul din clipa de căutare 394
Madalina Virginia Antonescu – Concepte brahmani-vedice și taoiste în lirica Doinei Drăguț..... 397
Petru Ababii – Harul filosofic, harul poetic și harul matematic în Jocul minții..... 416
Any Drăgoianu – „Timpul dintre valuri de lumină”..... 419
Ion N. Dincă – „Câtă luciditate, atâta dramă”..... 421
Marian Pătraşcu – Cronica unei morți neașteptate..... 423
Ion Florin Tuinea – „Povara” amintirii veşnice..... 428
Florentin Smarandache – «Val, lumină, timp...»..... 431
DIALOGURI 436
Întâlniri mirabile..... 438
„Când scriu, creionu-mi cântă între deşte” 440
Doina Drăguț - Constantin Lupeanu..... 448
Ioan Vasiu – De vorbă cu scriitoarea și jurnalista Doina Drăguț 459
Toamna se numără... 464
Remember cu poetul George Filip prin îndepărtata lui copilărie 467
Cu poetul George Filip, la cei 75 de ani ai lui..... 471
Confesiuni cu poetul George Filip 478
STUDII ŞI ESEURI 481
Postmodernismul..... 483
Goticul în artă, literatură, muzică..... 491
Cele şapte minuni ale lumii 497
Secțiunea de aur..... 505
Farmecul arabescului..... 508
Regele Alfred cel Mare şi harpa lui..... 511
Turul promoțional pe Dunăre..... 515
Insula Skiatos..... 519
Plaja Koukounaries 524
„Meteora” sau „suspendat între cer şi pământ”..... 528
IR 10805, Mangalia - Craiova..... 531
Imagini şi chipuri..... 535
Implicația destinului în traiectoria vieții..... 537
Soarta capodoperelor..... 538
Creşterea şi descreşterea Gloriei 540

Sindromul Erostrat 542
Glorii, modele, capodopere..... 544
Chipuri şi imagini..... 546
Timpul maturității depline 549
Sufletul – Eul imaterial..... 551
Întoarcerea în sine 553
Libertatea sufletului 554
Ars longa, vita brevis 556
Căutări lăuntrice..... 559

De aceeaşi autoare:

• ***Ceasuri de îndoieli***, versuri,
Ed. Spirit românesc, Craiova, 1994;
• ***Arabescuri***, eseuri, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995;
• ***Detaşare într-un spațiu dens***, versuri,
Ed. Spirit românesc, Craiova, 1995;
• ***Individualitatea destinului***, eseuri asupra individualității destinului în artă, Ed. Spirit românesc, Craiova, 1996;
• ***Spațiul din nelinişti***, versuri, Ed. Scribul, Slatina, 1998;
• ***Ochiul de lumină***, versuri,
Ed. Fundației Scrisul românesc, Craiova, 2000;
• ***Suferințele unui redactor***, roman-jurnal,
Ed. Alma, Craiova, 2006.
• ***Nelinişti prin timp***, eseuri, recenzii, cronici plastice,
Ed. Sitech, Craiova, 2010;
• ***Timpul dintre valuri de lumină***, versuri,
Ed. Fundației Scrisul românesc, Craiova, 2014.
• ***Gânduri de lumină***, poeme, Ed. UZP, Bucureşti, 2019.
• ***Jocul minții***, poeme, Ed. UZP, Bucureşti, 2022.

Alte creații:

• ***Constelații diamantine***, revistă de cultură universală, editată sub egida Ligii Scriitorilor Români şi a Uniunii Ziariştilor Profesionişti din România
• Ediție îngrijită – ***Philippide, mon amour*** (lucrare de doctorat) de Constantin Dumitrache (apărută post-mortem)

În mersul nostru, spre împlinirea destinului, trăim şi ne definim prin căutări. Noi căutăm un drum, drumul care să fie numai al nostru şi să ne ducă pe culmi înalte, noi căutăm o iubire, ca principiu al esenţei vieţii şi al speranţei, noi căutăm frumuseţea, fericirea, gloria. Sprijiniţi de o coloană imaginară, ca într-o nostalgie a infinitului, ne căutăm o formă, ne căutăm punctul din care începem, brăzdăm cerul şi-l însămânţăm cu vise, ca într-o împlinire a dorurilor. Ca într-o întoarcere în timp, în tot atâtea feluri şi într-o singurătate discretă, adeseori chipul ia conturul copilăriei în candoarea zorilor împrospătaţi de vise cu cai înaripaţi.

Doina Drăguţ

ISBN 978-606-11-8934-2